Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Suomen rikoslaki on peräisin vuodelta 1889. Vaikka lakia on kuluneen runsaan sadan vuoden aikana useasti muutettu, monet sen säännökset ja lain perusrakenne ovat siten vanhentuneita, etteivät ne enää täytä nykyaikaiselle rikoslaille asetettavia vaatimuksia. Rikoslain saattamiseksi vastaamaan muuttuneita olosuhteita on aloitettu rikoslain kokonaisuudistus. Se on tarkoitus toteuttaa vaiheittain laajoin toisiinsa liittyvin osauudistuksin. Kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen sisältävä hallituksen esitys, joka koski omaisuus-, vaihdantaja talousrikoksia, annettiin eduskunnalle toukokuussa 1988 ja siihen sisältyvät uudet säännökset tulivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991.

Rikoslain kokonaisuudistuksen toisen vaiheen tarkoituksena on jatkaa eri rikoksia koskevien säännösten uudistamista. Esitykseen sisältyy ehdotus yhdentoista rikoslain luvun uudistamisesta kokonaan ja eräiden rikoslain muiden säännösten uudistamisesta. Uudistettavat rikossäännökset on valittu osittain ensimmäisen vaiheen ulkopuolelle jääneistä taloudelliseen rikollisuuteen läheisesti liittyvistä rikoksista tai ne liittyvät rikosoikeuden perinteiseen ydinalueeseen taikka niissä on kysymys selvästi vanhentuneista säännöksistä.

Liittymäkohtia taloudelliseen rikollisuuteen on erityisesti työtä ja elinympäristöä sekä eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamista koskevilla rikoksilla. Rikosoikeuden perinteiseen ydinalueeseen kuuluvista rikossäännöksistä tähän esitykseen sisältyvät henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevat säännökset. Tieto- ja viestintärikoksia koskevat ehdotukset on valittu tässä vaiheessa uudistettaviksi ennen kaikkea näiden säännösten saattamiseksi nopean teknisen kehityksen tasalle. Nykyisten säännösten vanhentuneisuus on pääsyy myös valtiollisia, vapauteen kohdistuvia ja yleisvaarallisia rikoksia koskevien uudistusehdotusten ottamiseen kokonaisuudistuksen toiseen vaiheeseen.

Työrikoksia koskeva rikoslain uusi luku sisältäisi muun muassa säännökset työturvallisuusrikoksesta, työaikasuojelurikoksesta, työsyrjinnästä sekä työntekijöiden edustajan oikeuksien ja järjestäytymisvapauden loukkaamisesta. Nykyisin työrikoksia koskevat rangaistussäännökset ovat pääosin rikoslain ulkopuolella. Uudet säännökset eivät merkittävästi muuttaisi rangaistavan käyttäytymisen alaa, mutta kaikkien vankeusuhan sisältävien säännösten siirtäminen rikoslakiin helpottaisi keskeisten rangaistusuhkien hahmottamista ja lisäisi rangaistussäännösten ennaltaestävää tehoa.

Myös ympäristörikoksia koskevat vankeusuhan sisältävät säännökset siirrettäisiin muista laeista rikoslakiin. Rikoslain ympäristörikoksia koskevassa luvussa olisivat säännökset muun muassa ympäristön turmelemisesta, rakennussuojelurikoksesta ja luonnonsuojelurikoksesta.

Sekä työ- että ympäristörikosluvussa olisi nimenomainen säännös vastuun kohdentumisesta silloin, kun rikos on tehty yhteisön harjoittamassa tai muussa vastaavassa järjestyneessä toiminnassa. Ympäristörikoksiin voitaisiin soveltaa myös erikseen säädettävää oikeushenkilön rangaistusvastuuta.

Eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamista koskeva luku sisältäisi säännökset tekijänoikeusrikoksesta ja teollisoikeusrikoksesta. Säännökset vastaavat pääpiirteittäin nykyisin rikoslain ulkopuolella olevia rangaistussäännöksiä.

Tieto- ja viestintärikoksia koskevassa uudistuksessa keskitettäisiin monissa kymmenissä eri laeissa olevat yksityisen salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat rangaistussäännökset

rikoslakiin. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikosta koskevat säännökset olisivat edelleen virkarikoksia ja julkisyhteisön työntekijän rikoksia koskevassa luvussa. Tietotekniikan kehitys on pyritty ottamaan huomioon viestintäsalaisuuden loukkausta, tietoliikenteen häirintää ja tietomurtoa koskevia uusia rangaistussäännöksiä laadittaessa.

Henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevat rangaistussäännökset ehdotetaan uudistettaviksi, koska niillä on rikoslaissa keskeinen asema. Näin voidaan myös verrata keskenään väkivaltarikosten ja kokonaisuudistuksen ensimmäiseen vaiheeseen kuuluneiden omaisuusrikosten rangaistustasoa. Vapauteen kohdistuvia rikoksia ja yleisvaarallisia rikoksia koskevat rangaistussäännökset uudistetaan vastaamaan paremmin nykyajan olosuhteita.

Valtiollisia rikoksia koskevat nykyiset säännökset perustuvat osin tilanteeseen, jolloin Suomi ei ollut vielä itsenäinen valtio, ja osin ne eivät vastaa nykyistä käsitystä rangaistavuuden tarpeesta. Tämän vuoksi ehdotetaan maanpetos- ja valtiopetosrikoksia sekä poliittisia oikeuksia vastaan tehtyjä rikoksia koskevat säännökset uudistettaviksi. Samalla uudistettaisiin myös sotarikoksia ja ihmisyyttä vastaan tehtyjä rikoksia koskevat säännökset.

Rikoslakimuutosten lisäksi ehdotetaan 158 muun lain muuttamista. Muutokset johtuvat pääasiassa siitä, että useat nykyisin muualla lainsäädännössä olevat rangaistussäännökset korvattaisiin rikoslaissa olevalla säännöksellä. Tällöin muissa laeissa olevat rangaistussäännökset olisi muutettava viittauksiksi rikoslain säännökseen tai kumottava.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

YLEISPERUSTELUT 10

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys 10
1.1. Tavoitteet 10
1.2. Keinot 10

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu 11
2.1. Lainsäädäntö 11
2.2. Asian valmistelu 12

3. Eräitä rikosoikeudellisia kysymyksiä 13
3.1. Kokonaisuudistusperiaatteiden noudattaminen 13
3.2. Syyteoikeuden järjestely 14
3.3. Tahallisuuden määritelmä 15

4. Taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset ... 16

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja 16
5.1. Rikosten yhtymistä koskevat säännökset . 16
5.2. Oikeushenkilön rangaistusvastuu 16
5.3. Muut vireillä olevat uudistukset 16
5.3.1. Yhteys kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen esitykseen 16
5.3.2. Eräitä muita muutostarpeita 16

6. Suomen oikeus ja Euroopan neuvoston tietokonerikossäännöksiä koskevat suositukset 17
6.1. Tietokonerikosten käsittely eräissä kansainvälisissä järjestöissä 17
6.2. Suomen tietokonerikossäännösten ja Euroopan neuvoston tietokonerikoskomitean suositusten vertailu 18

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT 22

1. Rikoslaki 22
1.1. 1 luku. Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta 22
1.1.1. Luvun perustelut 22
1.1.2. Pykälän perustelut 22
1.2. 2 luku. Rangaistuksista 22
1.2.1. Luvun perustelut 22
1.2.2. Pykälän perustelut 23
1.3. 11 luku. Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan 23
1.3.1. Luvun perustelut 23
1.3.1.1. Nykyinen lainsäädäntö ja sääntelyn tarve 23
1.3.1.2. Ehdotuksen pääkohdat ... 25
1.3.2. Pykälien perustelut 27
1 §. Sodankäyntirikos 27
2 §. Törkeä sodankäyntirikos 28
3 §. Lievä sodankäyntirikos 28

Sivu

4 §. Ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa 29
5 §. Törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa 30
6 §. Joukkotuhonta 30
7 §. Joukkotuhonnan valmistelu .. 31
8 §. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan 32
9 §. Syrjintä 32
1.4. 12 luku. Maanpetosrikoksista 36
1.4.1. Luvun perustelut 36
1.4.1.1. Nykyinen lainsäädäntö ja sääntelyn tarve 36
1.4.1.2. Nykyisen sääntelyn ongelmia 40
1.4.1.3. Ehdotuksen pääkohdat ... 40
1.4.2. Pykälien perustelut 43
1 §. Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen 43
2 §. Sotaan yllyttäminen 44
3 §. Maanpetos 46
4 §. Törkeä maanpetos 49
5 §. Ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttö 50
6 §. Vakoilu 51
7 §. Törkeä vakoilu 55
8 §. Turvallisuussalaisuuden paljastaminen 56
9 §. Tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen 57
10 §. Luvaton tiedustelutoiminta .. 58
11 §. Kansainvälisten suhteiden vaarantaminen 59
12 §. Puolueettomuusmääräysten rikkominen 60
13 §. Maanpetoksellinen yhteyden pito 60
14 §. Syyteoikeus 61
1.5. 13 luku. Valtiopetosrikoksista 61
1.5.1. Luvun perustelut 61
1.5.1.1. Nykyinen lainsäädäntö ja sääntelyn tarve 61
1.5.1.2. Nykyisen sääntelyn ongelmia 63
1.5.1.3. Ehdotuksen pääkohdat ... 63
1.5.2. Pykälien perustelut 65
1 §. Valtiopetos 65
2 §. Törkeä valtiopetos 68
3 §. Valtiopetoksen valmistelu 69

Sivu

4 §. Laiton sotilaallinen toiminta .. 72
1.6. 14 luku. Rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan 74
1.6.1. Luvun perustelut 74
1.6.1.1. Nykyinen lainsäädäntö ... 74
1.6.1.2. Nykyisen sääntelyn ongelmia 74
1.6.1.3. Ehdotuksen pääkohdat ... 75
1.6.2. Pykälien perustelut 77
1 §. Vaalirikos 77
2 §. Vaalilahjonta 78
3 §. Vilpillinen äänestäminen 79
4 §. Vaalituloksen vääristäminen .. 80
5 §. Poliittisten toimintavapauksien loukkaaminen 81
6 §. Kokouksen estäminen 82
7 §. Määritelmäsäännös 83
1.7. 15 luku. Rikoksista maan Valtiosäätyä vastaan ja toisen vaalioikeuden tahi äänivallan häiritsemisestä . 84
1.8. 16 luku. Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan ... 84
1.8.1. Luvun perustelut 84
1.8.1.1. Nykyinen lainsäädäntö ... 84
1.8.1.2. Ehdotuksen pääkohdat ... 85
1.8.2. Pykälien perustelut 85
1.9. 21 luku. Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista 86
1.9.1. Luvun perustelut 86
1.9.1.1. Systematiikka ja sääntelyn tarve 86
1.9.1.2. Tahallisuudesta ja tuottamuksesta 87
1.9.1.3. Nykyinen lainsäädäntö ... 88
1.9.1.4. Muutoksen tarve ja keskeisimmät muutokset 89
1.9.2. Pykälien perustelut 92
1 §. Tappo 92
2 §. Murha 92
3 §. Surma 94
4 §. Lapsensurma 95
5 §. Pahoinpitely 95
6 §. Törkeä pahoinpitely 96
7 §. Lievä pahoinpitely 97
8 §. Kuolemantuottamus 97
9 §. Törkeä kuolemantuottamus . 98
10 §. Vammantuottamus 98
11 §. Törkeä vammantuottamus .. 98
12 §. Vaaran aiheuttaminen 98
13 §. Pelastustoimen laiminlyönti .. 99
14 §. Syyteoikeus 100
1.10. 25 luku. Vapauteen kohdistuvista rikoksista 100
1.10.1. Luvun perustelut 101
1.10.1.1. Systematiikka ja sääntelyn tarve 101
1.10.1.2. Nykyinen lainsäädäntö ja sen epäkohdat 101
1.10.1.3. Ehdotuksen pääkohdat . 104
1.10.2. Pykälien perustelut 106
1 §. Vapaudenriisto 106
2 §. Törkeä vapaudenriisto 107
3 §. Ihmisryöstö 108

Sivu

4 §. Panttivangin ottaminen 109
5 §. Tuottamuksellinen vapaudenriisto 110
6 §. Laiton uhkaus 110
7 §. Pakottaminen 111
8 §. Syyteoikeus 111
1.11. 34 luku. Yleisvaarallisista rikoksista ... 112
1.11.1. Luvun perustelut 112
1.11.1.1. Nykyinen lainsäädäntö . 112
1.11.1.2. Tietoja yleisvaarallisten rikosten määrästä 113
1.11.1.3. Sääntelyn tarve 113
1.11.1.4. Ehdotuksen pääkohdat . 115
1.11.2. Pykälien perustelut 117
1 §. Tuhotyö 117
2 §. Liikennetuhotyö 121
3 §. Törkeä tuhotyö 123
4 §. Terveyden vaarantaminen ... 124
5 §. Törkeä terveyden vaarantaminen 126
6 §. Ydinräjähderikos 126
7 §. Yleisvaaran tuottamus 127
8 §. Törkeä yleisvaaran tuottamus 127
9 §. Yleisvaarallisen rikoksen valmistelu 128
10 §. Perätön vaarailmoitus 129
11 §. Aluksen kaappaus 130
1.12. 38 luku. Tieto- ja viestintärikoksista ... 132
1.12.1. Luvun perustelut 132
1.12.1.1. Systematiikka ja sääntelyn tarve 132
1.12.1.2. Nykyinen lainsäädäntö . 133
1.12.1.3. Nykyisen sääntelyn epäkohdat ja aikaisempia uudistusehdotuksia 137
1.12.1.4. Ehdotuksen pääkohdat . 141
1.12.2. Pykälien perustelut 146
1 §. Yksityisen salassapitorikos .. 146
2 §. Salassapitorikkomus 148
3 §. Viestintäsalaisuuden loukkaus 148
4 §. Törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus 152
5 §. Tietoliikenteen häirintä 153
6 §. Törkeä tietoliikenteen häirintä 154
7 §. Lievä tietoliikenteen häirintä . 154
8 §. Tietomurto 155
9 §. Henkilörekisteririkos 157
10 §. Syyteoikeus 158
1.13. 42 luku. Valtion turvallisuutta tahi yleistä järjestystä varten annettujen määräysten rikkomisesta 158
1.13.1. Luvun perustelut 158
1.13.2. Pykälän perustelut 159
1.14. 44 luku. Hengen, terveyden tahi omaisuuden suojelemiseksi annettujen määräysten rikkomisesta .. 159
1.14.1. Luvun perustelut 159
1.14.2. Pykälien perustelut 159
1.15. 45 luku. Sotilasrikoksista 160
1.15.1. Luvun perustelut 160
1.15.2. Pykälän perustelut 160
1.16. 47 luku. Työrikoksista 160
1.16.1. Luvun perustelut 160

Sivu

1.16.1.1. Rangaistukset työelämän sääntelykeinona 160
1.16.1.2. Nykyinen lainsäädäntö ja sääntelyn epäkohdat ... 161
1.16.1.3. Asian valmistelu 164
1.16.1.4. Ehdotuksen pääkohdat . 164
1.16.2. Pykälien perustelut 166
1 §. Työturvallisuusrikos 166
2 §. Työaikasuojelurikos 169
3 §. Työsyrjintä 170
4 §. Työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaaminen 172
5 §. Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaaminen 173
6 §. Työnvälitysrikos 174
7 §. Vastuun kohdentuminen 175
8 §. Määritelmät 176
1.17. 48 luku. Ympäristörikoksista 177
1.17.1. Luvun perustelut 177
1.17.1.1. Ympäristö rikosoikeudellisen suojelun kohteena . 177
1.17.1.2. Nykyinen lainsäädäntö ja sääntelyn epäkohdat ... 179
1.17.1.2.1. Rikoslaki ... 179
1.17.1.2.2. Rikoslain ulkopuoliset säännökset .. 179
1.17.1.3. Aikaisemmat ehdotukset 181
1.17.1.4. Ehdotuksen pääkohdat . 181
1.17.2. Pykälien perustelut 184
1 §. Ympäristön turmeleminen ... 184
2 §. Törkeä ympäristön turmeleminen 192
3 §. Ympäristörikkomus 193
4 §. Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen 195
5 §. Luonnonsuojelurikos 195
6 §. Rakennussuojelurikos 197
7 §. Vastuun kohdentuminen 199
8 §. Oikeushenkilön rangaistusvastuu 200
1.18. 49 luku. Eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamisesta 200
1.18.1. Luvun perustelut 200
1.18.1.1. Systematiikka ja sääntelyn tarve 200
1.18.1.2. Nykyinen tilanne 202
1.18.1.2.1. Tekijän- ja valokuvaoikeutta koskeva lainsäädäntö . 202
1.18.1.2.2. Teollisoikeuksia koskeva lainsäädäntö . 205
1.18.1.3. Muutoksen perusteet ... 211
1.18.1.4. Ehdotuksen pääkohdat . 213
1.18.1.4.1. Tekijän- ja valokuvaoikeus 213
1.18.1.4.2. Teollisoikeudet 214
1.18.2. Pykälien perustelut 215
1 §. Tekijänoikeusrikos 215
2 §. Teollisoikeusrikos 219

Sivu

3 §. Syyteoikeus 221
1.19. Voimaantulosäännös 221
2. Suomen Hallitusmuoto 222
3. Valtiopäiväjärjestys 222
4. Laki tasavallan presidentin vaalista 223
5. Pakkokeinolaki 223
6. Asetus rangaistuksen täytäntöönpanosta 224
7. Laki nuorista rikoksentekijöistä 224
8. Oikeudenkäymiskaari 224
9. Hallintomenettelylaki 225
10. Painovapauslaki 225
11. Laki Suomen lipusta 225
12. Laki ortodiksisesta kirkkokunnasta 226
13. Asevelvollisuuslaki 226
14. Tieliikennelaki 226
15. Laki vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä 226
16. Sotilasoikeudenkäyntilaki 227
17. Ydinenergialaki 227
18. Säteilylaki 229
19. Sähkölaki 230
20. Patoturvallisuuslaki 230
21. Laki eräiden vedenalaisten johtojen suojelemisesta 231
22. Potilasvahinkolaki 232
23. Laki maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä 232
24. Laki kilpailun rajoituksista 233
25. Laki pankkitarkastusvirastosta 233
26. Laki talletuspankkien toiminnasta 233
27. Rahoitustoimintalaki 234
28. Säästöpankkilaki 234
29. Osuuspankkilaki 234
30. Sijoitusrahastolaki 235
31. Laki kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä 235
32. Arvopaperimarkkinalaki 235
33. Laki arvopaperinvälitysliikkeistä 235
34. Laki arvo-osuusjärjestelmästä 236
35. Laki valtion vakuusrahastosta 236
36. Laki panttilainauslaitoksista 236
37. Vakuutusyhtiölaki 236
38. Vakuutusyhdistyslaki 236
39. Vakuutuskassalaki 237
40. Tuoteturvallisuuslaki 237
41. Laki vuoden 1985 ammatti- ja elinkeinotutkimuksesta 237
42. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 237

Sivu

43. Työttömyysturvalaki 238
44. Laki koulutus- ja erorahastosta 238
45. Henkilöstörahastolaki 239
46. Merimieskatselmuslaki 239
47. Laki merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta 240
48. Laki pienyrittäjän vuosiloma- rahasta 240
49. Laki maatalousyrittäjän lomituspalveluista ... 241
50. Työntekijäin eläkelaki 241
51. Eläkesäätiölaki 241
52. Merimieseläkelaki 242
53. Esitutkintalaki 242
54. Laki suuronnettomuuksien tutkinnasta 242
55. Laki asianajajista 242
56. Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 243
57. Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta 243
58. Laki tasa-arvovaltuutetuista ja tasa-arvolautakunnasta 245
59. Henkilörekisterilaki 245
60. Laki tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta 246
61. Arkistolaki 246
62. Laki virallisista kääntäjistä 247
63. Nimikirjalaki 247
64. Väestölaskentalaki 247
65. Väestökirjalaki 248
66. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 248
67. Laki lääkärintoimen harjoittamisesta 248
68. Laki hammaslääkärintoimen harjoittamisesta . 249
69. Laki sairaanhoitotoimen harjoittamisesta 249
70. Erikoissairaanhoitolaki 250
71. Laki yksityisestä terveyden- huollosta 250
72. Kansanterveyslaki 251
73. Laki kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä 251
74. Laki kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta 251
75. Kuntoutusrahalaki 251
76. Lääkelaki 252
77. Steriloimislaki 252
78. Kastroimislaki 252
79. Laki raskauden keskeyttämisestä 253
80. Laki Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta .. 253
81. Verotuslaki 253
82. Liikevaihtoverolaki 253
83. Leimaverolaki 254
84. Luottoverolaki 254
85. Arpajaisverolaki 254

Sivu

86. Laki maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta 254
87. Laki maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta 255
88. Laki erikoiskasvien markkinoimismaksuista .. 255
89. Laki maatilatilastosta 255
90. Laki vuoden 1990 maatalouslaskennasta 256
91. Laki maataloushallinnon maatilarekisteristä .. 257
92. Laki eläinlääkärintoimen harjoittamisesta 257
93. Laki tieliikenteen tietojärjestelmästä 257
94. Teletoimintalaki 258
95. Radiolaki 258
96. Laki radiolaitteista 259
97. Laki valtiontakuukeskuksesta 259
98. Laki yritystoiminnan aluetuesta 260
99. Laki työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta 260
100. Kansaneläkelaki 260
101. Sairausvakuutuslaki 260
102. Sosiaalihuoltolaki 260
103. Lapsilisälaki 261
104. Laki lasten kotihoidon tuesta 262
105. Valmiuslaki 262
106. Puolustustilalaki 262
107. Laki kansainvälisestä energiaohjelmasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta 263
108. Työsopimuslaki 264
109. Laki kotitaloustyöntekijän työsuhteesta 264
110. Laki metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista 265
111. Merimieslaki 265
112. Laki yhteistoiminnasta yrityksissä 265
113. Laki henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa 266
114. Työaikalaki 267
115. Talonmiesten työaikalaki 268
116. Maatalouden työaikalaki 268
117. Kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalaki 268
118. Merityöaikalaki 268
119. Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa 269
120. Leipomotyölaki 269
121. Vuosilomalaki 269
122. Merimiesten vuosilomalaki 270
123. Työturvallisuuslaki 270
124. Laki nuorten työntekijäin suojelusta 271
125. Laki lyijyvalkoisen ja lyijysulfaatin käytön kieltämisestä eräissä maalaustöissä 271

Sivu

126. Laki työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa ... 271
127. Työnvälityslaki ... 272
128. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 272
129. Valtion virkamieslaki ... 273
130. Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa ... 273
131. Työterveyshuoltolaki ... 274
132. Laki palvelukseen kutsutun asevelvollisen työtai virkasuhteen jatkumisesta ... 274
133. Laki aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä ... 274
134. Vesilaki ... 275
135. Laki meren pilaantumisen ehkäisemisestä ... 278
136. Luonnonsuojelulaki ... 278
137. Laki valaiden suojelusta ... 279
138. Laki maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta ... 279
139. Muinaismuistolaki ... 280
140. Rakennussuojelulaki ... 280
141. Laki suojametsistä ... 280
142. Maa-aineslaki ... 281
143. Kemikaalilaki ... 281
144. Torjunta-ainelaki ... 282
145. Laki ajoneuvojen siirtämisestä ja romuajoneuvojen hävittämisestä ... 282
146. Terveydenhoitolaki ... 283
147. Ilmansuojelulaki ... 283
148. Meluntorjuntalaki ... 283
149. Jätehuoltolaki ... 284
150. Ympäristölupamenettelylaki ... 284
151. Rakennuslaki ... 284
152. Tekijänoikeuslaki ... 285
153. Laki oikeudesta valokuvaan ... 286
154. Tavaramerkkilaki ... 286
155. Patenttilaki ... 286
156. Mallioikeuslaki ... 287
157. Laki oikeudesta integroidun piirin piirimalliin 287
158. Laki oikeudesta hyödyllisyysmalliin ... 288
159. Laki kasvinjalostajanoikeudesta ... 288
Voimaantulo ... 289
LAKIEHDOTUKSET ... 290
1. Laki rikoslain muuttamisesta ... 290
2. Laki Suomen Hallitusmuodon 47 §:n muuttamisesta ... 308
3. Laki valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta .. 308
4. Laki tasavallan presidentin vaalista annetun lain 31 §:n muuttamisesta ... 309

Sivu

5. Laki pakkokeinolain 1 luvun 9 §:n muuttamisesta ... 309
6. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 11 a §:n muuttamisesta ... 310
7. Laki nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 27 §:n muuttamisesta ... 310
8. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta .. 311
9. Laki hallintomenettelylain muuttamisesta 311
10. Laki painovapauslain 37 §:n muuttamisesta .. 312
11. Laki Suomen lipusta annetun lain muuttamisesta ... 312
12. Laki ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain 43 §:n muuttamisesta ... 312
13. Laki asevelvollisuuslain 35 §:n muuttamisesta . 313
14. Laki tieliikennelain 101 §:n muuttamisesta ... 313
15. Laki vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta ... 314
16. Laki sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n muuttamisesta ... 314
17. Laki ydinenergialain muuttamisesta ... 315
18. Laki säteilylain 60 ja 62 §:n muuttamisesta .. 316
19. Laki sähkölain 63 §:n muuttamisesta ... 316
20. Laki patoturvallisuuslain 12 ja 13 §:n muuttamisesta ... 317
21. Laki eräiden vedenalaisten johtojen suojelemisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta ... 317
22. Laki potilasvahinkolain 13 §:n muuttamisesta . 318
23. Laki maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä annetun lain 8 §:n muuttamisesta . 318
24. Laki kilpailunrajoituksista annetun lain 28 §:n muuttamisesta ... 318
25. Laki pankkitarkastusvirastosta annetun lain 13 §:n muuttamisesta ... 319
26. Laki talletuspankkien toiminnasta annetun lain 62 §:n muuttamisesta ... 319
27. Laki rahoitustoimintalain 33 §:n muuttamisesta 319
28. Laki säästöpankkilain 135 §:n muuttamisesta . 320
29. Laki osuuspankkilain 92 §:n muuttamisesta .. 320
30. Laki sijoitusrahastolain 70 §:n muuttamisesta . 320
31. Laki kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain 5 luvun 5 §:n muuttamisesta ... 321
32. Laki arvopaperimarkkinalain muuttamisesta . 321
33. Laki arvopaperinvälitysliikkeistä annetun lain 34 §:n muuttamisesta ... 321
34. Laki arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 30 §:n muuttamisesta ... 322
35. Laki valtion vakuusrahastosta annetun lain 19 §:n muuttamisesta ... 322
36. Laki panttilainauslaitoksista annetun lain 37 §:n muuttamisesta ... 322

Sivu

37. Laki vakuutusyhtiölain 18 luvun 6 §:n muuttamisesta ... 323
38. Laki vakuutusyhdistyslain 16 luvun 10 §:n muuttamisesta ... 323
39. Laki vakuutuskassalain 165 §:n muuttamisesta 324
40. Laki tuoteturvallisuuslain 18 §:n muuttamisesta 324
41. Laki vuoden 1985 ammatti- ja elinkeinotutkimuksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta .. 324
42. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 33 §:n muuttamisesta ... 325
43. Laki työttömyysturvalain 36 §:n muuttamisesta 325
44. Laki koulutus- ja erorahastosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta ... 325
45. Laki henkilöstörahastolain 61 §:n muuttamisesta ... 326
46. Laki merimieskatselmuslain 17 §:n muuttamisesta ... 326
47. Laki merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta annetun lain 18 §:n muuttamisesta ... 327
48. Laki pienyrittäjän vuosilomarahasta annetun lain 23 §:n muuttamisesta ... 327
49. Laki maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain 41 §:n muuttamisesta ... 327
50. Laki työntekijäin eläkelain 18 §:n muuttamisesta ... 328
51. Laki eläkesäätiölain 32 §:n muuttamisesta ... 328
52. Laki merimieseläkelain 62 §:n muuttamisesta . 329
53. Laki esitutkintalain 48 §:n muuttamisesta 329
54. Laki suuronnettomuuksien tutkinnasta annetun lain 18 §:n muuttamisesta ... 330
55. Laki asianajajista annetun lain muuttamisesta . 330
56. Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 82 §:n muuttamisesta ... 330
57. Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 27 §:n muuttamisesta ... 331
58. Laki tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 16 §:n muuttamisesta . 331
59. Laki henkilörekisterilain muuttamisesta ... 332
60. Laki tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annetun lain 10 §:n muuttamisesta . 332
61. Laki arkistolain 26 §:n muuttamisesta ... 333
62. Laki virallisista kääntäjistä annetun lain 10 §:n muuttamisesta ... 333
63. Laki nimikirjalain 11 §:n muuttamisesta ... 333
64. Laki väestölaskentalain 7 §:n muuttamisesta . 334
65. Laki väestökirjalain 25 §:n muuttamisesta ... 334
66. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 14 §:n muuttamisesta ... 334
67. Laki lääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain 10 ja 24 §:n muuttamisesta ... 335
68. Laki hammaslääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain 10 ja 24 §:n muuttamisesta ... 335

Sivu

69. Laki sairaanhoitotoimen harjoittamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta ... 336
70. Laki erikoissairaanhoitolain 57 §:n muuttamisesta ... 336
71. Laki yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain 23 §:n muuttamisesta ... 336
72. Laki kansanterveyslain 42 §:n muuttamisesta . 337
73. Laki kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annetun lain 12 §:n muuttamisesta ... 337
74. Laki kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain 10 §:n muuttamisesta . 337
75. Laki kuntoutusrahalain 29 §:n muuttamisesta . 338
76. Laki lääkelain 90 ja 97 §:n muuttamisesta ... 338
77. Laki steriloimislain 9 §:n muuttamisesta ... 338
78. Laki kastroimislain 9 §:n muuttamisesta ... 339
79. Laki raskauden keskeyttämisestä annetun lain 12 §:n muuttamisesta ... 339
80. Laki Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta annetun lain muuttamisesta ... 339
81. Laki verotuslain 124 a §:n muuttamisesta 340
82. Laki liikevaihtoverolain muuttamisesta ... 340
83. Laki leimaverolain 101 b §:n muuttamisesta .. 340
84. Laki luottoverolain 28 §:n muuttamisesta 341
85. Laki arpajaisverolain 21 §:n muuttamisesta .. 341
86. Laki maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annetun lain 21 §:n muuttamisesta ... 341
87. Laki maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta annetun lain 25 §:n muuttamisesta 342
88. Laki erikoiskasvien markkinoimismaksuista annetun lain 25 §:n muuttamisesta ... 342
89. Laki maatilatilastosta annetun lain 5 ja 7 §:n muuttamisesta ... 342
90. Laki vuoden 1990 maatalouslaskennasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta ... 343
91. Laki maataloushallinnon maatilarekisteristä annetun lain 12 §:n muuttamisesta ... 343
92. Laki eläinlääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain muuttamisesta ... 344
93. Laki tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain 18 §:n muuttamisesta ... 344
94. Laki teletoimintalain 26 a §:n muuttamisesta . 344
95. Laki radiolain 20 ja 22 §:n muuttamisesta ... 345
96. Laki radiolaitteista annetun lain 6 §:n kumoamisesta ... 345
97. Laki Valtiontakuukeskuksesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta ... 346
98. Laki yritystoiminnan aluetuesta annetun lain 33 §:n muuttamisesta ... 346
99. Laki työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta .. 347
100. Laki kansaneläkelain 75 §:n muuttamisesta . 347

Sivu

101. Laki sairausvakuutuslain 67 §:n muuttamisesta ... 347
102. Laki sosiaalihuoltolain 58 §:n muuttamisesta . 348
103. Laki lapsilisälain 19 §:n muuttamisesta 348
104. Laki lasten kotihoidon tuesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta ... 348
105. Laki valmiuslain 51 §:n muuttamisesta 349
106. Laki puolustustilalain muuttamisesta 349
107. Laki kansainvälisestä energiaohjelmasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta ... 350
108. Laki työsopimuslain 54 §:n muuttamisesta .. 350
109. Laki kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annetun lain 33 §:n muuttamisesta ... 351
110. Laki metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista annetun lain 16 §:n muuttamisesta ... 351
111. Laki merimieslain 83 ja 84 §:n muuttamisesta 352
112. Laki yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain 16 §:n muuttamisesta ... 353
113. Laki henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa annetun lain 15 §:n muuttamisesta 353
114. Laki työaikalain muuttamisesta ... 354
115. Laki talonmiesten työaikalain muuttamisesta . 354
116. Laki maatalouden työaikalain muuttamisesta . 355
117. Laki kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain muuttamisesta ... 355
118. Laki merityöaikalain muuttamisesta 356
119. Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta ... 356
120. Laki leipomotyölain muuttamisesta 357
121. Laki vuosilomalain muuttamisesta 357
122. Laki merimiesten vuosilomalain muuttamisesta ... 358
123. Laki työturvallisuuslain 49 ja 51 §:n muuttamisesta ... 358
124. Laki nuorten työntekijäin suojelusta annetun lain 24 §:n muuttamisesta ... 359
125. Laki lyijyvalkoisen ja lyijysulfaatin käytön kieltämisestä eräissä maalaustöissä annetun lain 6 §:n muuttamisesta ... 359
126. Laki työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain muuttamisesta ... 360
127. Laki työnvälityslain 17 §:n muuttamisesta .. 360
128. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta ... 361
129. Laki valtion virkamieslain muuttamisesta ... 361
130. Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain 16 §:n muuttamisesta . 362

Sivu

131. Laki työterveyshuoltolain 9 §:n muuttamisesta 362
132. Laki palvelukseen kutsutun asevelvollisen työtai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta ... 363
133. Laki aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 28 §:n muuttamisesta ... 363
134. Laki vesilain 13 luvun muuttamisesta 364
135. Laki meren pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta ... 365
136. Laki luonnonsuojelulain 23 §:n muuttamisesta 366
137. Laki valaiden suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta ... 366
138. Laki maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta 367
139. Laki muinaismuistolain 25 §:n muuttamisesta . 367
140. Laki rakennussuojelulain 25 §:n muuttamisesta ... 368
141. Laki suojametsistä annetun lain 10 §:n muuttamisesta ... 368
142. Laki maa-aineslain 17 §:n muuttamisesta ... 368
143. Laki kemikaalilain muuttamisesta ... 369
144. Laki torjunta-ainelain 10 §:n muuttamisesta . 369
145. Laki ajoneuvojen siirtämisestä ja romuajoneuvojen hävittämisestä annetun lain 18 §:n muuttamisesta ... 370
146. Laki terveydenhoitolain 91 §:n muuttamisesta 370
147. Laki ilmansuojelulain 23 §:n muuttamisesta . 371
148. Laki meluntorjuntalain 23 §:n muuttamisesta . 371
149. Laki jätehuoltolain muuttamisesta ... 372
150. Laki ympäristölupamenettelylain 13 §:n muuttamisesta ... 372
151. Laki rakennuslain 146 §:n muuttamisesta ... 372
152. Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta 373
153. Laki oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamisesta ... 374
154. Laki tavaramerkkilain 39 ja 43 §:n muuttamisesta ... 374
155. Laki patenttilain muuttamisesta ... 375
156. Laki mallioikeuslain muuttamisesta ... 375
157. Laki yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain muuttamisesta ... 376
158. Laki hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain 39 ja 41 §:n muuttamisesta ... 377
159. Laki kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain 33 ja 34 §:n muuttamisesta ... 377

LIITE ... 379
Rinnakkaistekstit ... 379

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

1.1. Tavoitteet

Suomen rikoslaki on alunperin vuodelta 1889 eikä se kokonaisuudessaan vastaa nykyaikaiselle rikoslaille asetettavia vaatimuksia, vaikka monia sen säännöksiä on vuosikymmenien kuluessa muutettu. Osauudistusten ansiosta eräät rikoslain osat ovat sekä sisällöltään että muodoltaan ajan tasalla. Kuitenkin rikoslain rakenne on edelleen alkuperäinen. Aikanaan muutetuistakin luvuista ja rangaistussäännöksistä monet ovat jo vanhentuneita.

Rangaistussäännösten vanhentuneisuudesta aiheutuu tulkinnanvaraisuutta eri tekojen rangaistavuuden suhteen. Rangaistustaso voi joissakin säännöksissä olla epäoikeudenmukaisessa suhteessa teon moitittavuuteen. Yhteiskunnan kehittyessä joistakin teoista säädetyt rangaistukset ovat jääneet liian ankariksi ja joistakin toisista teoista liian lieviksi. Lainsäädännön selkeyttä vähentää se, että muissa laeissa kuin rikoslaissa olevien rangaistussäännösten määrä on jatkuvasti lisääntynyt.

Mainittujen epäkohtien korjaamiseksi rikoslakimme kaipaa perusteellista uudistamista. Uudistuksen keskeisiä tavoitteita on tarkastella ja arvioida yhtenäisesti niitä päämääriä, etuuksia ja arvoja, joita rikoslainsäädännöllä voidaan edistää ja suojata. Tarkoitus on punnita suojeltavia arvoja ja arvioida muuttuvan oikeustajunnan mukaisesti uudelleen eri tekojen rangaistavuutta, mitä ei ole yhtenäisesti tehty rikoslain säätämisen jälkeen.

1.2. Keinot

Rikoslainsäädäntömme tilasta johtuu, että rikoslain uudistamiselle asetetut tavoitteet on mahdollista toteuttaa vain laajan kokonaisuudistuksen avulla. Kokonaisuudistuksessa pyritään arvioimaan yhtenäisesti koko rangaistuksen uhalla kielletyn käyttäytymisen ala ja siten myös rikoslain ulkopuolinen rangaistussäännöstö.

Kokonaisuudistusta ei ole käytössä olevilla voimavaroilla mahdollista tehdä yhdellä kertaa. Siksi uudistus on tarkoitus toteuttaa vaiheittain siten, että kiireellisimmin muutosta vaativat rikoslain osat uudistetaan ensin. Vaikka rikoslain yleistä osaa koskeva uudistus on periaatteessa tärkeä, erityisen osan eri rikoksia koskevat säännökset on jouduttu niiden uudistamistarpeen kiireellisyyden vuoksi ottamaan kokonaisuudistuksen kahdeksi ensimmäiseksi vaiheeksi.

Vuoden 1991 alusta voimaan tullut rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäinen vaihe (769-834/90) sisälsi pääasiassa rikoslain erityisen osan ja muiden lakien kuin rikoslain muutoksia. Tämä toisen vaiheen esitys jatkaa sellaisten eri rikoksia koskevien rangaistussäännösten uudistamista, joiden muodostamat kokonaisuudet ovat tärkeys- ja kiireellisyysjärjestyksessä seuraavina tai liittyvät aikaisemmin uudistettaviksi ehdotettuihin säännöksiin.

Rikoslain yleistä osaa ja seuraamusjärjestelmää koskeva uudistustyö on vireillä ja sen tulokset on tarkoitus toteuttaa myöhemmässä vaiheessa.

Tähän esitykseen sisällytetyt ehdotukset täydentävät ensimmäisen vaiheen esitystä, liittyvät rikosoikeuden perinteiseen ydinalueeseen tai koskevat säännöksiä, jotka ovat täysin vanhentuneita. Ensimmäisen vaiheen esitystä täydentävät työ- ja ympäristörikoksia sekä eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamista koskevat rangaistussäännökset, jotka liittyvät läheisesti taloudelliseen toimintaan. Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset ovat rikosoikeuden perinteistä ydinaluetta. Toinen vastaava ydinalue, omaisuusrikokset, oli mukana jo uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa. Näiden rikosoikeuden ydinalueiden sääntelyn yhtenäisyyden turvaamiseksi on aiheellista uudistaa nyt myös henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevat säännökset. Muuten tässä esityksessä uudistettaviksi ehdotetut säännökset on valittu sillä perusteella, että ne ovat eniten vanhentuneista säännöksistä käytännön kannalta kiireellisimmin muutettavia ja muodostavat yhdessä tietyn osakokonaisuuden.

Sellaisena säännöskokonaisuutena, joka ei enää vastaa nykyisiä yhteiskunnallisia oloja, voidaan perustellusti pitää maanpetosta ja valtiopetosta koskevia rikoslain 11 ja 12 luvun säännöksiä. Nämä säännökset perustuvat osin ennen Suomen itsenäisyyttä vallinneisiin valtiollisiin oloihin tai 1920-1940-luvuilla vallinneisiin yhteiskunnallisiin oloihin ja asenteisiin. Vaikka näitä säännöksiä ei jouduta usein so-

veltamaan, niiden vanhentuneisuus on aiheuttanut käytännössä tulkintavaikeuksia.

Voimassa olevan rikoslain 13 luvun säännökset rikoksista ihmisyyttä vastaan, 14 luvun säännökset rikoksista ystävyydessä olevaa valtiota vastaan ja 15 luvun säännökset rikoksista maan valtiosäätyä vastaan ja toisen vaalioikeuden tahi äänivallan häiritsemisestä liittyvät niin läheisesti maanpetos- ja valtiopetosrikoksiin, että myös nämä luvut ehdotetaan uudistettaviksi samassa yhteydessä. Osa muodollisesti vielä voimassa olevista 14 ja 15 luvun säännöksistä koskee valtiollisia oloja aikana, jolloin Suomi kuului Venäjän keisarikuntaan. Esitys sisältää ehdotuksen kokonaan uusiksi 11-14 luvuksi, joihin sisältyisivät myös voimassa olevan 15 luvun edelleen tarpeelliset rangaistussäännökset. Näin ollen 15 luku voitaisiin muodollisesti tässä vaiheessa kumota. Valtiollisia rikoksia koskevien säännösten uudistaminen aiheuttaa muutoksia myös 16 lukuun.

Keskeisiä yksilöön kohdistuvia rikoksia, joita koskevia säännöksiä joudutaan usein soveltamaan, ovat 21 luvussa säädellyt henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. Näillä rikoksilla on yhtymäkohtia 25 luvussa käsiteltyihin vapauteen kohdistuviin rikoksiin ja 34 luvussa säädeltyihin yleistä vaaraa aiheuttaviin rikoksiin. Vaikka 21 luku on uudistettu kokonaan vuonna 1969 ja se on melko hyvin ajan tasalla, sen uudistaminen on aikaisemmin mainituilla perusteilla tarpeen, jotta sääntelyn yhtenäisyys rikosoikeuden ydinalueella voitaisiin turvata. Kun 25 ja 34 luku liittyvät läheisesti 21 lukuun ja ne ovat vanhentuneita liiallisen yksityiskohtaisuutensa vuoksi, tämän säädöskokonaisuuden uudistamista samalla kertaa voidaan pitää tarkoituksenmukaisena.

Tieto- ja viestintärikoksia koskevat säännökset ovat nykyään hajallaan eri laeissa. Säännökset soveltuvat osin huonosti nykyaikaiseen tietotekniikkaan, joka on muuttanut tiedon käsittelyn, tallennuksen ja siirron teknisiä keinoja. Lisäksi tieto- ja viestintätekniikan kehitys on synnyttänyt aivan uusia ilmiöitä, joita koskevat tarpeelliset rangaistussäännökset puuttuvat kokonaan. Siksi tieto- ja viestintärikoksia koskevat säännökset ehdotetaan kokonaan uudistettaviksi. Samalla ne keskitettäisiin yhteen rikoslain lukuun eli 38 lukuun. Lukuun siirrettäisiin salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat rangaistussäännökset useista eri laeista.

Työtä, elinympäristöä ja asumisturvallisuutta koskevat rikosoikeudelliset sääntelyt liittyvät taloudellisen toiminnan sääntelyyn, jota koskevat rangaistussäännökset sisältyivät valtaosaltaan rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen esitykseen. Mainitut sääntelyt ovat voimassa olevassa laissa puutteelliset. Työ- ja ympäristörikoksia koskevat säännökset ovat pääosin rikoslain ulkopuolella. Tähän esitykseen sisältyy ehdotus rikoslakiin lisättäviksi 47 ja 48 luvuksi, jotka koskisivat työrikoksia ja ympäristörikoksia.

Eräiden aineettomien oikeuksien loukkaaminen liittyy myös edellä mainittuihin taloudellisiin rikoksiin. Rikoslakiin lisättävällä 49 luvulla pyritään keskittämään nykyisin rikoslain ulkopuolella olevat aineettomien oikeuksien loukkaamista koskevat rangaistussäännökset rikoslakiin sekä selkeyttämään näiden säännösten sisältöä.

Asumisturvallisuutta koskevia rangaistussäännöksiä ei esitykseen sisälly. Niiden asema rikoslain systematiikassa siirtyy ratkaistavaksi myöhemmässä esityksessä.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Lainsäädäntö

Voimassa oleva rikoslaki julkaistiin asetuskokoelmassa vuonna 1889 ja tuli voimaan 1894. Alkuperäisessä rikoslaissa oli 44 lukua. Niistä 1-9 luku koskivat rangaistussäännösten yleisiä soveltamisperiaatteita vahingonkorvaus mukaanluettuna ja 10-44 luku eri rikoksia käsittäviä säännöksiä.

Rikoslakiin on tehty lukuisia muutoksia. Sen yleisen osan kaikkia lukuja (1-9 luku) on muutettu. Ennen kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta rikoslain erityisen osan luvuista vain kahta pientä ja merkitykseltään vähäistä lukua (18 ja 30 luku) ei ole muutettu lainkaan. Kokonaan aikaisemmin uudistettuja lukuja ovat esimerkiksi uskonrauhaa vastaan tehtyjä rikoksia koskeva 10 luku, ihmisyyttä vastaan tehtyjä rikoksia koskeva 13 luku, siveellisyysrikoksia koskeva 20 luku, henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskeva 21 luku, liikennejuopumusta koskeva 23 luku sekä varkautta koskeva 28 luku. Vuonna 1983 lisättiin rikoslakiin sotilasrikoksia koskeva 45 luku.

Edellä mainitussa rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa muu-

tettiin kymmenen lukua kokonaan ja yksi uusi luku lisättiin rikoslakiin. Uudistus käsitti luvut 28-39, lukuunottamatta 34 lukua ja osaa 38 luvusta. Kokonaan uudistetuista luvuista 28 luku sisältää säännökset varkaudesta, kavalluksesta ja luvattomasta käytöstä, 29 luku julkista taloutta vastaan tehtyjä rikoksia koskevat säännökset, 30 luku elinkeinorikossäännökset, 31 luku säännökset ryöstöstä ja kiristyksestä, 32 luku kätkemisrikossäännökset, 33 luku väärennysrikossäännökset, 35 luku säännökset vahingonteosta, 36 luku säännökset petoksesta ja muusta epärehellisyydestä, 37 luku maksuvälinerikossäännökset ja 39 luku säännökset velallisen rikoksista sekä rikoslakiin lisätty 46 luku säännökset säännöstelyrikoksista ja salakuljetuksesta. Lisäksi on uudistettu virkarikoksia koskeva rikoslain 40 luku 1 päivänä tammikuuta 1990 voimaan tulleella lailla (792/89) ja rikosten yhtymistä koskeva rikoslain 7 luku 1 päivänä huhtikuuta 1992 voimaan tulleella lailla (697/91).

Kokonaisuudistuksen ensimmäinen vaihe käsittää siten ensisijaisesti omaisuus-, vaihdanta- ja talousrikossäännöksiä. Uudistusta jatketaan eri rikoksia koskevilla rikoslain erityisen osan luvuilla. Ensimmäinen osa-alue on valtiollisia rikoksia koskevat nykyiset 11-15 luku. Toinen osa-alue on henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvat rikokset sekä yleisvaarallisiksi luonnehditut rikokset, joista on säännöksiä 21, 25 ja 34 luvussa. Kolmas osakokonaisuus olisi tieto- ja viestintärikoksia ja eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamista koskevat rangaistussäännökset, joita vastaavat voimassa olevat säännökset ovat osittain rikoslain 38 luvussa tai muiden lukujen yksittäisissä pykälissä, mutta pääosin ne ovat rikoslain ulkopuolisissa säännöksissä. Nämä säännökset sijoittuisivat ehdotuksen mukaan 38 ja 49 luvuksi. Neljäs osakokonaisuus olisi työ- ja ympäristörikokset, joita koskevat rangaistussäännökset ovat nykyään rikoslain ulkopuolella. Ehdotuksen mukaan työ- ja ympäristörikossäännökset sijoittuisivat rikoslain 47 ja 48 luvuksi.

2.2. Asian valmistelu

Kokonaisuudistuksen valmistelu pohjautuu keskeisiltä osilta rikosoikeuskomitean (komiteanmietintö 1976:72) perustyöhön. Komitean tehtävänä oli valmistella rikoslainsäädännön kokonaisvaltaista uudistusta. Komitean tuli selvittää ja suunnitella uudistettavan rikoslainsäädännön laadintaperiaatteet sekä selvittää ja asettaa tärkeysjärjestykseen ne päämäärät, etuudet ja arvot, joita rikoslainsäädännöllä osaltaan pyritään edistämään ja suojaamaan. Sen tuli suunnitella keinot tärkeinä pidettävien päämäärien, etuuksien ja arvojen suojaamiseksi rikoslainsäädännön avulla. Komitean tuli myös selvittää, missä määrin on tarkoituksenmukaista koota eri lakeihin sisältyvät rangaistussäännökset yhtenäiseen rikoslakiin.

Rikosoikeuskomitean tukena toimi neljä toimikuntaa, joista käsillä olevan esityksen asiapiiriin kuuluivat ympäristörikostoimikunta ja työrikostoimikunta. Molempien toimikuntien mietinnöt julkaistiin vuonna 1973 (komiteanmietinnöt 1973:49 ja 1973:70). Toimikuntien mietinnöt ja niistä annetut lausunnot olivat rikosoikeuskomitean käytettävissä sen työn aikana. Tiivistelmät lausunnoista sisältyvät oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisuihin 10/1974 ja 15/1974.

Rikosoikeuskomitean mietintö sisältää selvityksen rikoslainsäädännön kehityksestä ja arvion rikosoikeudellisen järjestelmän yhteiskunnallisista tehtävistä ja rikoslain uudistamisesta. Mietinnössä käsitellään myös rangaistavuuden perusteita, seuraamusjärjestelmää, rangaistussäännösten soveltamisperiaatteita ja yhteisöjen rikosoikeudellista vastuuta. Mietinnön liitteenä on uuden rikoslain erityisen osan runkosuunnitelma. Mietinnöstä annetuista yli sadasta lausunnosta on laadittu tiivistelmä (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 18/1978).

Oikeusministeriö asetti 31 päivänä maaliskuuta 1980 projektiorganisaation, jonka tehtävänä on rikosoikeuskomitean periaatemietinnön ja siitä annettujen lausuntojen perusteella laatia rikoslain kokonaisuudistuksen toteuttamiseksi tarvittavat säädösehdotukset perusteluineen. Asettamispäätöksen mukaan työ tuli suorittaa kolmessa vaiheessa siten, että ensimmäisessä vaiheessa uudistetaan varallisuusrikoksia, julkistaloutta vastaan tehtyjä rikoksia, taloudellista lainsäädäntöä vastaan tehtyjä rikoksia ja väärennysrikoksia koskevat säännökset sekä näihin rikoksiin liittyvät rikoslain ulkopuoliset rangaistussäännökset. Viimeksi mainitut säännökset tuli siirtää rikoslakiin rikosoikeuskomitean esittämien suuntaviivojen mukaisesti. Toisessa vaiheessa tuli uudistaa muut rikoslain erityisen osan luvut ja kolmannessa vaiheessa rikoslain seuraamuksia ja yleis-

tä osaa koskevat luvut. Projektin työn tuli päättyä yhtenäiseen ehdotukseen hallituksen esitykseksi uudeksi rikoslaiksi.

Oikeusministeriö täsmensi projektiorganisaation toimeksiantoa 6 päivänä toukokuuta 1983 tehdyllä päätöksellä. Sen mukaan rikoslain kokonaisuudistus toteutetaan osauudistuksina siten, että tarkoituksenmukaiset säädöskokonaisuudet valmistellaan erillisiksi ehdotuksiksi hallituksen esityksiksi. Tavoitteena on pyrkiä antamaan esitykset eduskunnalle sitä mukaa kuin ne valmistuvat ja saattaa lait voimaan sitä mukaa kuin eduskunta hyväksyy ne.

Täsmennetyn toimeksiannon mukaan kiireellisimpinä ja tärkeimpinä tehtävinä pidettiin asettamispäätöksessä ensimmäisen vaiheen kohdalla tarkoitettuja julkistaloutta ja taloudellista lainsäädäntöä vastaan tehtyjä rikoksia sekä projektiorganisaation määrittelemiä vaihdantarikoksia koskevien sääntelyjen uudistamista. Lakisystemaattisista syistä pidettiin tarpeellisena kytkeä tähän vaiheeseen myös niin sanottuja omaisuusrikoksia koskevien säännösten uudistaminen.

Tämän työn tuloksena valmistunut hallituksen esitys rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäiseksi vaiheeksi annettiin eduskunnalle toukokuussa 1988 (hall. es. 66/1988 vp.). Esitys käsitti edellä mainittujen yhdentoista luvun muuttamisen kokonaan ja eräitä muita muutoksia rikoslakiin ja 65 muuhun lakiin. Uudet rangaistussäännökset tulivat voimaan vuoden 1991 alusta.

Kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittävään esitykseen sisältyviä säännöksiä on valmisteltu viidessä rikoslakiprojektin johtoryhmän asettamassa työryhmässä. Valtiollisten rikosten työryhmä on valmistellut ehdotuksen rikoslain 11-14 luvuksi. Henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevia säännöksiä valmisteleva työryhmä on laatinut ehdotuksen 21, 25 ja 34 luvuksi. Tietorikostyöryhmä on valmistellut ehdotuksen 38 luvuksi ja talousrikostyöryhmä ehdotuksen eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamista koskevaksi 49 luvuksi. Työ- ja ympäristörikoksia käsitellyt työryhmä on laatinut ehdotuksen 47 ja 48 luvuksi. Työryhmien ehdotukset on käsitelty projektiorganisaation johtoryhmässä. Johtoryhmään ja työryhmiin on lainvalmisteluhenkilöstön lisäksi kuulunut oikeustieteen asiantuntijoita ja eri viranomaisten edustajia. Valmistelun aikana on kuultu kysymyksessä olevien alojen erityisasiantuntijoita.

Rikoslakiprojektin ehdotus rikoslain kokonaisuudistuksen toiseksi vaiheeksi valmistui keväällä 1989 (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 1/1989). Ehdotuksesta pyydettiin lausunto yli sadalta viranomaiselta ja järjestöltä. Lausunnoista on laadittu erilliset tiivistelmät. Ehdotuksen ja lausuntojen pohjalta oikeusministeriössä valmistellusta ehdotuksesta hallituksen esitykseksi pyydettiin keväällä 1991 laintarkastuskunnan lausunto. Tämä esitys perustuu oikeusministeriön ehdotukseen, johon laintarkastuskunnan lausunnon (laintarkastuskunnan lausunto 3/1991) johdosta on tehty eräitä tarkistuksia.

Työryhmissä on ehdotusta laadittaessa selvitetty kyseisen alan ulkomaista lainsäädäntöä. Yhtenäinen oikeusvertailu esitykseen sisältyviä rangaistussäännöksiä vastaavista säännöksistä pohjoismaissa ja eräissä muissa maissa sisältyy erillisiin oikeusministeriössä laadittuihin selvityksiin.

3. Eräitä rikosoikeudellisia kysymyksiä

3.1. Kokonaisuudistusperiaatteiden noudattaminen

Tässä esityksessä on noudatettu samoja uudistusperiaatteita kuin kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittävässä esityksessä. Tämä koskee erityisesti rangaistussäännösten yhtenäistä kirjoitustapaa, rikosnimiä, törkeysluokitusta, rangaistusasteikkoja sekä rikosten törkeiden ja lievien tekomuotojen määrittelytapaa.

Samoin kuin kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittävässä esityksessä on rikokselta edellytetty syyksiluettavuuden aste pyritty kussakin tunnusmerkistössä ilmaisemaan yksiselitteisesti. Jos syyksiluettavuudesta ei lausuta mitään, teon rangaistavuus edellyttää tahallisuutta. Tuottamuksellinen suhtautuminen tulee rangaistavaksi vain silloin, kun tunnusmerkistö on nimenomaisesti ulotettu koskemaan huolimattomuudesta toteutettua tekoa.

Keskeinen tavoite on ollut, että uudistuksen kohteena olevat säännökset pyritään kokoamaan johdonmukaisiksi kokonaisuuksiksi siitä riippumatta, ovatko vastaavat säännökset voimassa olevassa laissa samassa kohtaa vai ovatko ne hajallaan rikoslain eri luvuissa tai mahdollisesti rikoslain ulkopuolisissa laeissa. Ri-

koslain lukujen asettamiseen uuteen järjestykseen ei tässä vaiheessa ole ollut mahdollisuutta, vaan luvut on yleensä sijoitettu nykyisille paikoilleen. Kuitenkin 11-14 luvun osalta on järjestystä vaihdettu siten, että nykyisin 13 luvussa olevat säännökset ihmisyyttä vastaan tehdyistä rikoksista ovat esityksessä 11 luvussa ja maanpetosrikossäännökset (12 luku) ovat ennen valtiopetosrikossäännöksiä (13 luku). Kun nykyisin 14 lukuun sisältyvät tarpeelliset rangaistussäännökset on ollut luontevaa sijoittaa eräiden muiden säännösten yhteyteen, on voimassa olevaa 15 lukua lähinnä vastaavat säännökset kansanvaltaa vastaan tehdyistä rikoksista voitu sijoittaa 14 lukuun. Näin ollen rikoslain 15 luku vapautuisi muuhun käyttöön kokonaisuudistuksen myöhemmässä vaiheessa.

Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi kolme uutta lukua. Koska voimassa olevassa rikoslaissa ei ole työrikoksia, ympäristörikoksia ja aineettomien oikeuksien loukkaamista koskevia rangaistussäännöksiä, joiden paikalle näitä rikoksia koskevat säännökset voitaisiin sijoittaa, joudutaan rikoslain loppuun lisäämään kolme lukua (47-49 luku).

Ehdotettujen rangaistussäännösten kirjoitustapa ja kieliasu noudattavat olennaisilta osin ensimmäisen vaiheen esityksessä ja muutenkin viime vuosina noudatettua rangaistussäännösten laadintakäytäntöä. Tämä koskee säännösten rakennetta, keskinäistä järjestystä, nimikkeitä, tekotapakuvausta, törkeysporrastusta ja rangaistusasteikkoja. Teonkuvausten yksityiskohtaisuustaso vaihtelee kuitenkin rangaistussääntelyn kohteen luonteen vuoksi.

Vallitsevan tavan mukaan jokaiselle uudistettavaan lukuun kuuluvalle pykälälle annetaan nimi. Rikostunnusmerkistöä koskevalla pykälällä on sama nimi kuin siinä säännellyllä rikoksella. Rikoksen nimi on rangaistussäännöksessä kursivoituna. Rikosten ja pykälien niminä on pyritty käyttämään vakiintuneita perinteisiä nimiä, jos niitä on ollut ja ne antavat säännöksen sisällöstä oikean kuvan. Muista laeista rikoslakiin siirretyille rangaistussäännöksille on pyritty löytämään mahdollisimman ilmaisevia nimiä (esimerkiksi työturvallisuusrikos, ympäristön turmeleminen). Joillekin rikoksille on jouduttu keksimään uusia nimiä, koska aikaisempi ilmaisu ei vastaa ehdotetun uuden rangaistussäännöksen sisältöä (esimerkiksi yleisvaarallisten rikosten perusrikoksen nimeksi ehdotetaan tuhotyötä murhapolton asemesta).

Rikosten törkeyden arvioinnissa on pyritty käyttämään yhtenäistä rangaistusasteikkoa osoittavaa törkeysluokitusta. Lähtökohtana on ollut, että käytettäisiin seuraavia rangaistusasteikkoja:

sakko
sakko — 6 kuukautta vankeutta
sakko — 1 vuosi vankeutta
sakko — 2 vuotta vankeutta
4 kuukautta — 4 vuotta vankeutta
1 — 10 vuotta vankeutta
2 — 10 vuotta vankeutta.

Mainitusta törkeysluokitusporrastuksesta poikkeavia rangaistusasteikkoja käytetään kuitenkin eräissä ehdotetuissa säännöksissä. Esitykseen sisältyy runsaasti poikkeuksellisen vakavia rikoksia koskevia säännösehdotuksia, jotka usein on säännelty eri tekomuotoja porrastamatta, minkä vuoksi rangaistusasteikoissa esiintyy enemmän vaihtelua kuin kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa. Erityisesti voidaan mainita, että eräisiin säännöksiin sisältyy myös mahdollisuus tuomita vankeutta elinkaudeksi. Elinkautisen vankeusrangaistuksen asemaan ei ole tässä yhteydessä otettu periaatteellista kantaa, vaan sen asema tulee ratkaistavaksi seuraamusjärjestelmän uudistamisen yhteydessä.

Eri rikosten rangaistusasteikkoihin ei yleensä ehdoteta olennaisia muutoksia. Törkeysporrastuksen noudattamisella pyritään supistamaan tarpeettoman laajoja rangaistusasteikkoja. Siirtyminen yksityiskohtaisesta rangaistussääntelystä yleisluonteisempiin säännöksiin johtaa eräissä tapauksissa, esimerkiksi eräissä 34 luvun rikoksissa, alhaisempaan rangaistusasteikkoon. Lisäksi törkeän ympäristön turmelemisen vähimmäis- ja enimmäisrangaistus kohoaisi eräiltä osin selvästi.

3.2. Syyteoikeuden järjestely

Rikokset ovat joko virallisen syytteen alaisia tai asianomistajarikoksia. Asianomistajarikoksia ovat ne, joista virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi. Muista rikoksista virallisella syyttäjällä on yleensä oikeus ja velvollisuus nostaa syyte. Ehdotettuihin säännöksiin sisältyy eräitä syyteoikeuden järjestelyä koskevia muutoksia nykytilaan.

Asianomistajarikoksia on voimassa olevassa rikoslaissa muun muassa 21 ja 25 luvussa, jotka

koskevat henkeen ja terveyteen sekä vapauteen kohdistuvia rikoksia. Merkittävin periaatteellinen kysymys on se, pidetäänkö pahoinpitelyrikoksia virallisen syytteen alaisina vai asianomistajarikoksina. Voimassa olevan lain mukaan vain törkeä pahoinpitely on aina virallisen syytteen alainen. Syytteen nostaminen pahoinpitelystä ja lievästä pahoinpitelystä edellyttää sitä vastoin asianomistajan syyttämispyyntöä, jollei rikosta ole tehty julkisella paikalla, hengenvaarallisella välineellä tai laissa tarkemmin määritellyissä olosuhteissa.

Syyteoikeuden järjestely pahoinpitelyrikoksissa on ongelmallista erityisesti perheväkivallan yhteydessä. Perhe- tai muun lähipiirin valtasuhteet voivat olla sellaiset, että pahoinpitelyn uhri painostetaan luopumaan vaatimasta rangaistusta pahoinpitelijälleen. Jotta tällaisiin väkivaltaisiin lähiomaissuhteisiin voitaisiin puuttua viranomaisen toimesta ilman asianomistajan syyttämispyyntöäkin, ehdotetaan pahoinpitelyn säätämistä virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi. Ehdotuksella pyritään yleisestikin ilmentämään sitä periaatetta, että perheiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden yksityisyyden suoja ei saisi merkitä väkivallan hyväksymistä näissä suhteissa. Samalla poistuisi pahoinpitelysäännöksen soveltamisesta se usein keinotekoinen erottelu, joka voimassa olevan lainsäädännön mukaan on tehtävä julkisen ja yksityisen paikan välillä. Lievä pahoinpitely olisi julkisella paikallakin tehtynä asianomistajarikos, jollei kysymys olisi alle viisitoistavuotiaan pahoinpitelemisestä.

Pahoinpitelyä koskevien muutosten lisäksi asianomistajarikosten alaa 21 luvussa supistaisi hieman se, että vaaran aiheuttaminen siirrettäisiin virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi.

Vapauteen kohdistuvissa rikoksissa (25 luku) pakottaminen ja laiton uhkaus säilyisivät edelleen asianomistajarikoksina. Nämä rikokset olisivat kuitenkin virallisen syytteen alaisia, jos rikoksen tekemiseen on käytetty hengenvaarallista välinettä. Myös tuottamuksellinen vapaudenriisto olisi ehdotuksen mukaan asianomistajarikos.

Tieto- ja viestintärikokset (38 luku) olisivat edelleenkin eräissä tapauksissa asianomistajarikoksia. Niinpä virallinen syyttäjä ei saisi ilman asianomistajan syyteilmoitusta nostaa syytettä salassapitosäännösten rikkomisesta, jos rikoksen kohteena on yksityisen henkilökohtaisia tai taloudellisia oloja taikka elinkeinoa koskeva seikka, ellei rikoksentekijä rikoksen tehdessään ole ollut yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa. Viestintäsalaisuuden loukkaamisrikokset ja tietomurto olisivat asianomistajarikoksia, jollei niiden tekijä ole yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa tai tärkeä yleinen etu erityisestä syystä vaadi syytteen nostamista.

Kaikki rikoslaissa säänneltäviksi ehdotetut työrikokset olisivat virallisen syytteen alaisia. Muualle lainsäädäntöön jäävissä rangaistussäännöksissä säännellyistä työrikoksista muutama ehdotetaan edelleen säilytettäväksi asianomistajarikoksena. Useimmat asianomistajarikoksista, nimittäin työaikalakien maksuvelvollisuussäännösten rikkomiset, muuttuisivat esityksen mukaan rankaisemattomiksi.

Eräissä tapauksissa syytteen nostaminen edellyttää erityistä määräystä taikka erityisviranomaisen lausuntoa tai ilmoitusta. Niinpä syytteen nostaminen rikoslain nykyisessä 14 luvussa säännellyistä rikoksista ystävyydessä olevaa valtiota vastaan edellyttää, että tasavallan presidentti on määrännyt syytteen nostettavaksi. Maanpetosrikoksia koskevaan 12 lukuun ehdotetaan vastaavasti säännöstä, jonka mukaan syytteen nostaminen eräistä tässä luvussa säädetyistä rikoksista edellyttää tasavallan presidentin määräystä. Tällaisia rikoksia olisivat ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttö ja kansanvälisten suhteiden vaarantaminen sekä maanpetoksellinen yhteydenpito niiden tekemiseksi.

Muutettaviksi ehdotettuihin muihin lakeihin sisältyisi edelleen eräitä voimassa olevan lainsäädännön mukaisia syyteoikeuden käyttöä koskevia erityissäännöksiä. Ydinenergialain (990/87) mukaan syytettä ei saa nostaa ydinenergiaa, ydinjätettä tai ydinräjähdettä koskevista rikoksista ennen kuin asiasta on hankittu säteilyturvakeskuksen lausunto. Naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain (609/86) mukaisesta syrjivästä ilmoittelusta voidaan syyte nostaa vain tasa-arvovaltuutetun ilmoituksen perusteella. Henkilörekisteririkosta ja eräitä muita henkilörekisteriin kohdistuvia rikoksia koskevaa syytettä virallinen syyttäjä ei edelleenkään saisi nostaa, ennen kuin hän on kuullut asiasta tietosuojavaltuutettua.

3.3. Tahallisuuden määritelmä

Rikosten tunnusmerkistön edellyttämän syyksiluettavuuden säänteleminen kuuluu ri-

koslain yleiseen osaan, jota ei tässä vaiheessa ehdoteta uudistettavaksi. Voimassa olevassa laissa ei ole säännöstä siitä, mitä tahallisuudella tarkoitetaan. Tällainen säännös on tarkoitus aikanaan ehdottaa sisällytettäväksi rikoslain yleiseen osaan.

4. Taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset

Esitykseen sisältyvistä lakiehdotuksista ei aiheutuisi sellaisia viranomaisten toimivaltaa, organisaatiota ja menettelykäytäntöä koskevia vaikutuksia, jotka olisi otettava huomioon hallituksen esityksessä. Lakiehdotuksilla ei ole mainittavia henkilöstö- tai työvoimapoliittisia vaikutuksia.

Esitykseen sisältyvillä lakiehdotuksilla ei ole myöskään sellaisia taloudellisia vaikutuksia, jotka välittömästi heijastuisivat valtion tulo- ja menoarvioon. Lakiehdotusten toteutumisesta ei aiheutuisi kustannusten lisääntymistä valtiolle. Välillistä taloudellista hyötyä on odotettavissa työ- ja ympäristörikoksia sekä eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamista koskevien säännösten uudistamisesta.

Uusien säännösten omaksuminen edellyttää tuomareille, syyttäjäviranomaisille, poliisille ja eräille muillekin viranomaisille järjestettäviä koulutustilaisuuksia eri puolilla maata. Tästä aiheutuu siten koulutusmenojen tilapäistä kasvua erityisesti oikeusministeriölle ja sisäasiainministeriölle.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

5.1. Rikosten yhtymistä koskevat säännökset

Rikosten yhtymistä koskeva uusi lainsäädäntö, jonka keskeisin osa on rikoslain 7 luku (697/91), on tullut voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1992. Uuden lainsäädännön mukaan samanaikaisesti käsiteltävästä useammasta rikoksesta tuomitaan yleensä vain yksi yhteinen rangaistus.

Esitys on laadittu siten, että siihen sisältyviä säännöksiä voidaan sellaisinaan soveltaa myös uuden rikoslain 7 luvun voimassa ollessa. Rikostunnusmerkistöt on pyritty laatimaan sellaisiksi, että niin sanottuja lainkonkurrenssitilanteita syntyisi mahdollisimman vähän. Milloin samaan tekoon näyttäisi soveltuvan useampi tunnusmerkistö, olisi silti aina erikseen harkittava rikosten yhtymistä koskevien yleisten periaatteiden pohjalta, ovatko säännökset toisensa syrjäyttävässä suhteessa vai onko käsillä todellinen usean rikoksen tapaus. Jälkimmäiseen vaihtoehtoon päädyttäessä sovellettaisiin rikoslain uuden 7 luvun säännöksiä yhteisestä rangaistuksesta.

5.2. Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Oikeushenkilöiden rangaistusvastuu on ollut rikosoikeudellisen keskustelun kohteena 1970-luvun alusta lähtien. Oikeushenkilön rangaistusvastuulla tarkoitetaan erilaisten yhteisöjen ja muiden oikeushenkilöiden vastuuta niiden toiminnassa tapahtuneista rikoksista. Tästä käytetään usein lyhyempää ilmaisua yhteisövastuu.

Yhteisövastuu ei ole tarpeellinen kaikkien rikosryhmien osalta. Tämän takia ehdotukseen oikeushenkilön rangaistusvastuusta sisältyy periaate, että yhteisörangaistus voitaisiin tuomita vain niistä rikoksista, joista siitä on erikseen rikossäännösten yhteydessä säädetty. Rikoslain kokonaisuudistuksen toisen vaiheen esitykseen kuuluvista rikoksista oikeushenkilön rangaistusvastuu tulisi kysymykseen vain ympäristörikosluvun osalta.

5.3. Muut vireillä olevat uudistukset

5.3.1. Yhteys kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen esitykseen

Rikoslain uudistaminen on tarkoitus toteuttaa eri vaiheina samoja uudistusperiaatteita noudattaen. Siten tämä ehdotus toisen vaiheen uudistukseksi rakentuu samojen muun muassa säännösten kirjoitustapaa koskevien ratkaisujen varaan kuin vuoden 1991 alussa voimaan tullut ensimmäisen vaiheen uudistus.

5.3.2. Eräitä muita muutostarpeita

Esitykseen sisältyy 158 muun lain kuin rikoslain rangaistussäännösten muutosehdotuksia. Eräisiin näistä laeista valmistellaan muutoksia asianomaisissa ministeriöissä parhaillaan ja eräät voivat tulla valmistelun kohteeksi tämän esityksen käsittelyn aikana. Rikoslain uudista-

misen ulkopuoliset muutokset voivat aiheuttaa muutostarvetta esitykseen sisältyviin rangaistussäännöksiin. Sellaiset muutokset, joita ei voida ottaa huomioon esityksen käsittelyn kuluessa, toteutetaan myöhemmin erikseen annettavalla erillisellä hallituksen esityksellä.

Maanpetos- ja valtiopetosrikoksia koskevien säännösten uudistaminen edellyttäisi myös kirkkolain (635/64) 76 §:n 2 momentin muutosta. Koska aloitteen kirkkolain muuttamisesta tekee lainsäädäntöjärjestyksemme mukaan kirkolliskokous, tähän esitykseen ei ole voitu sisällyttää kirkkolain muutosehdotusta. Hallituksen esityksessä uudeksi kirkkolaiksi (HE 23/1993 vp) vastaava säännös on muotoiltu siten, ettei sitä ole tämän esityksen vuoksi tarpeen muuttaa.

Eduskunnalle on syksyllä 1992 annettu hallituksen esitys rikoslain täydentämisestä huumausainerikoksia koskevilla säännöksillä (HE 180/1992) Uudet säännökset on tarkoitus saattaa voimaan ennen tätä esitystä. Tuossa esityksessä huumausainerikoksia koskeva luku on sijoitettu rikoslain 47 luvuksi. Mikäli eduskunta hyväksyy molemmat esitykset, huumausainerikoksia koskeva luku tulisi muöhemmin hyväksyttävän esityksen yhteydessä siirtää rikoslain 50 luvuksi lisäämällä rikoslain muutoksen johtolauseeseen tätä koskeva maininta. Myös rikoslain 16 luvun 19 §:ään huumausaine-esityksessä ehdotettu muutos olisi otettava huomioon tämän rikoslain kokonaisuudistuksen toiseen vaiheen esitykseen sisältyvässä säännöksessä.

6. Suomen oikeus ja Euroopan neuvoston tietokonerikossäännöksiä koskevat suositukset

6.1. Tietokonerikosten käsittely eräissä kansainvälisissä järjestöissä

Euroopan neuvostossa tietokonerikoksia käsiteltiin jossakin määrin jo ministerikomitean taloudellista rikollisuutta koskevassa suosituksessa vuodelta 1981 (Recommendation No. R (81) 12 on Economic Crime). Suositus ei kuitenkaan johtanut vielä Euroopan neuvoston piirissä tietokonerikoksia koskevaan valmisteluun, vaan valmistelu ehti alkaa ensin Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) toimesta vuonna 1984. OECD:n tietopoliittinen komitea ICCP asetti vuonna 1984 työryhmän, joka ryhtyi tutkimaan OECD:n jäsenmaiden rikoslakien harmonisointimahdollisuuksia tietokonerikoksia koskevien säännösten osalta.

Euroopan neuvosto asetti vuonna 1985 asiantuntijakomitean (PC-R-CC), jonka tehtäväksi tuli selvittää tietokonerikosten eri ilmenemismuotoja, arvioida niiden aiheuttamia lainsäädännön uudistamistarpeita ja kehittää valtioiden välistä rikosoikeudellista yhteistyötä tällä alueella. Komitean tuli lisäksi laatia kansallisille lainsäätäjille ohjenormeja ja kehittää siinä yhteydessä myös alan käsitteistöä. Komitean työ siihen sisältyvine suosituksineen valmistui kesällä 1989 (Recommendation No. R (89) 9) ja Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi mainitut suositukset syksyllä 1989. Ministerikomitea suosittelee jäsenvaltioita ottamaan huomioon tietokonerikoskomitean raportin ja erityisesti siihen sisältyvät ohjeet kansalliseksi lainsäädännöksi uudistettaessa lainsäädäntöä tai tehtäessä aloitteita uudeksi lainsäädännöksi. Lisäksi jäsenmaita kehotetaan vuoden 1993 aikana antamaan raporttinsa lainsäädännön kehityksestä, tuomioistuinoikeuskäytännöstä ja kansainvälisestä yhteistyöstä saaduista kokemuksista tietokonerikollisuuden alalla.

Eduskunnan lakivaliokunta on mietinnössään hallituksen esityksen johdosta rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (LaVM n:o 6/1990 vp.) pitänyt välttämättömänä, että rikoslain kokonaisuudistuksen seuraavassa vaiheessa kattavasti selostetaan, miten uusiutuva lainsäädäntömme täyttää Euroopan neuvoston tietokonerikoksia koskevan suosituksen. Valiokunnan kannanoton mukaisesti seuraavassa esitetään yhteenveto mainituista Euroopan neuvoston suosituksista ja verrataan suosituksia rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäiseen ja toiseen vaiheeseen sisältyviin tietokonerikoksia koskeviin ehdotuksiin.

Puheena olevia suosituksia valmisteltaessa Euroopan neuvoston tietokonerikoskomiteassa omaksuttiin linja, joka pyrkii välttämään tietokonerikollisuuden ja ylipäänsä tietotekniikan merkityksen ylikorostamista. Vähemmistöön jääneen käsityskannan mukaan tietotekniikka olisi kriminaalipolitiikassa määriteltävä kokonaan uudeksi elämänalueeksi ja yleinen luottamus tietotekniikkaan vastaavasti kokonaan uudeksi oikeushyväksi, joka vaatii omintakeisen

sääntelyn. Päälinjan mukaan automaattinen tietojenkäsittely on uusi ilmiö, joka tosin on luonut eräitä uusia rikoksentekomahdollisuuksia sekä aikaansaanut uudenlaisia piirteitä monille perinteisille rikoksille, mutta tietotekniikan kehitys olisi kuitenkin otettava huomioon nykyistä rikosoikeusjärjestelmää kehitettäessä muun järjestelmän osana eikä erillisenä ilmiönä.

6.2. Suomen tietokonerikossäännösten ja Euroopan neuvoston tietokonerikoskomitean suositusten vertailu

Euroopan neuvoston tietokonerikoskomitea laati jäsenmaiden käytettäväksi rangaistussäännöksen laatimisessa suuntaviivat antavan ohjeiston. Mallisäännösluonnokset on jaettu vähimmäislistalle ja valinnaiselle listalle. Edellinen käsittää tekotyypit, joiden kriminalisoinnista ollaan jo tällä hetkellä jotakuinkin yksimielisiä. Jälkimmäinen lista taas käsittää teot, joiden kriminalisointeja komitea halusi ainakin esittää jäsenmaiden harkittavaksi. Seuraavassa pyritään suomenkielisiä käsitteitä käyttäen antamaan pääpiirteinen kuva sekä vähimmäislistalle että valinnaislistalle otetuista kriminalisointisuosituksista sekä selostamaan, miten Suomen voimassa oleva oikeus tai tähän esitykseen sisältyvät säännökset riittävät täyttämään mainitut suositukset.

Vähimmäislistan mukaan rangaistavaksi tulisi säätää tietokonepetos, tietokoneväärennys, datan tai ohjelmiston vahingoittaminen, tietokonesabotaasi, luvaton tietojärjestelmään tunkeutuminen, luvaton viestin sieppaaminen, luvaton kappaleiden valmistaminen suojatusta tietokoneohjelmasta ja luvaton kappaleiden valmistaminen integroidun piirin piirimallista.

Tietokonepetoksena tulisi rangaista sellainen datan tai ohjelmiston syöttäminen tietojärjestelmään, muuttaminen, hävittäminen tai käytön estäminen taikka muu tiedonkäsittelyn lopputulokseen vaikuttava tietojenkäsittelytapahtumiin puuttuminen, joka aiheuttaa toiselle omaisuuden menetyksen tai taloudellista vahinkoa. Vaihtoehtoisena tarkoitusedellytyksenä voisi olla myös pyrkimys laittomasti riistää toiselta tämän omaisuutta.

Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen yhteydessä rikoslain 36 luvun 1 §:n 2 momenttiin otettiin säännös niin sanotusta tietokonepetoksesta. Säännöksen mukaan tuomitaan se, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä taikka toista vahingoittaakseen tietojenkäsittelylaitteeseen vääriä tietoja syöttämällä tai koneelliseen tietojenkäsittelyyn muuten puuttumalla vääristää tietojenkäsittelyn lopputuloksen ja siten aiheuttaa toiselle taloudellista vahinkoa. Suomen lainsäädännön voidaan näin ollen katsoa hyvin vastaavan tietokonepetosta koskevaa Euroopan neuvoston suositusta.

Tietokoneväärennyksellä suosituksessa tarkoitetaan datan tai ohjelmiston syöttämistä, muuttamista, hävittämistä tai sen käytön estämistä taikka muuta tietojenkäsittelyyn puuttumista sellaisella tavalla ja sellaisissa olosuhteissa, että tekoa kansallisen lainsäädännön nojalla olisi pidettävä väärennysrikoksena, jos sen kohteena olisi ollut väärennysrikoksen perinteinen kohde kuten asiakirja tai muu sellainen todistuskappale. Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen yhteydessä muutettiin väärennysrikoksia koskevia säännöksiä (rikoslain 33 luvun 1-3 ja 6 §) siten, että väärennyksen kohteena voi olla myös automaattiseen tietojenkäsittelyyn soveltuva tallenne, jos sitä käytetään tai voidaan käyttää oikeudellisesti merkityksellisenä todisteena oikeuksista, velvoitteista tai tosiasioista. Väärennysteko taas on kuvattu pelkästään sanoilla "valmistaa väärän asiakirjan tai muun todistuskappaleen tai väärentää sellaisen käytettäväksi harhauttavana todisteena taikka käyttää väärää tai väärennettyä todistuskappaletta tällaisena todisteena". Suomen lainsäädäntö on siis myös tältä osin suosituksen tavoitteet täyttävä.

Tallennetun tiedon tai ohjelmiston vahingoittamista tarkoittava suositus koskee tällaisen aineiston oikeudetonta hävittämistä, vahingoittamista, huonontamista tai sen käytön estämistä. Rikoslain uudistetun 35 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan vahingonteosta tuomitaan myös se, joka toista vahingoittaakseen oikeudettomasti hävittää, turmelee, kätkee tai salaa tietovälineelle tallennetun tiedon tai muun tallennuksen. Suosituksessa käytön estämisellä tarkoitetaan sitä, että tallenne saatetaan pois käyttöön oikeutetun henkilön saatavilta esimerkiksi muuttamalla sen hakumenetelmiä. Suomen rikoslain mainitun vahingontekosäännöksen tekotavat "kätkee tai salaa" vastaavat tätä suosituksen kohtaa. Näin ollen tältäkin osin Suomen lainsäädäntö on suosituksen mukainen.

Tietokonesabotaasia koskeva suositus tar-

koittaa sellaista datan tai ohjelmiston syöttämistä, muuttamista, hävittämistä tai pimittämistä taikka tietokonejärjestelmiin puuttumista, jonka tarkoituksena on estää tietokoneen tai televiestintäjärjestelmän toiminta. Suosituksen tarkoittamat tekotavat ovat ilmeisesti kaikki sellaisia, että ne suosituksessa mainitussa tarkoituksessa tehtyinä ovat edellä mainitun rikoslain 35 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla vahingontekona rangaistavia. Voidaan kuitenkin ehkä kuvitella tapaus, jossa tietovälineelle tallennettua tietoa tai muuta tallennusta muutetaan siten, ettei tekoa voida pitää vahingontekona. Näiltä osin suosituksessa tarkoitettu teko saattaa kuitenkin tulla rangaistavaksi luvatonta käyttöä koskevien rikoslain 28 luvun 7-9 §:n nojalla.

Vakavimmat tietojärjestelmän toimintaan kohdistuvat suosituksessa tarkoitetut loukkaukset voisivat tulla arvosteltaviksi tuhotyösäännöksen nojalla, jota koskeva ehdotus sisältyy ehdotettuun rikoslain 34 luvun 1 §:ään. Tämän pykälän 2 momentin mukaan tuhotyöstä tuomitaan myös se, joka tietojärjestelmän toimintaan oikeudettomasti puuttumalla aiheuttaa vakavan vaaran energiahuollolle, yleiselle terveydenhuollolle, maanpuolustukselle, oikeudenhoidolle tai muulle näihin rinnastettavalle yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle. Tele- tai radioviestinnässä käytettävien laitteiden toimintaan puuttuminen taikka häiritsevien viestien lähettäminen ilkivaltaisessa tarkoituksessa radiolaitteella tai televerkossa tai muu vastaava oikeudeton tele- tai radioviestinnän estäminen olisi taas arvosteltava ehdotetun rikoslain 38 luvun 5-7 §:ään sisältyvien tietoliikenteen häirintää koskevien säännösten nojalla. Suomen lainsäädännön voidaan siis katsoa sisältävän suosituksessa tarkoitettua menettelyä koskevat rangaistussäännökset.

Luvaton järjestelmään tunkeutuminen tarkoittaa turvajärjestelyt murtamalla tehtyä oikeudetonta tunkeutumista tietojärjestelmään tai tietokoneverkkoon. Tältä osin teossa olisi usein kysymys luvattomasta käytöstä, jota koskeva rangaistussäännös nykyisin koskee riidattomasti myös tietojärjestelmän luvatonta etäiskäyttöä viestintälinjojen välityksellä (rikoslain 28 luvun 7-9 §). Lisäksi nyt ehdotetaan rikoslain 38 lukuun otettavaksi tietomurtoa koskeva säännös, joka koskisi juuri turvajärjestelyn murtamalla oikeudettomasti tapahtunutta tunkeutumista tietojärjestelmään (8 §:n 1 momentti). Rangaistavaa olisi siis jo pelkkä järjestelmään murtautuminen, vaikka varsinaista järjestelmän luvatonta käyttöä ei tapahtuisikaan. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan tietojärjestelmään tunkeutuminen on sellaisenaan rangaistavaa, jos kohteena on henkilörekisterilaissa tarkoitettu automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidetty henkilörekisteri. Lisäksi ulkopuolisilta suojattuun tietojärjestelmään tunkeutuminen on mainittu yhtenä tekotapana yritysvakoilua koskevassa uudessa rikoslain 30 luvun 4 §:n yritysvakoilua koskevassa säännöksessä.

Tietokonejärjestelmässä välitettävien taikka siihen tulevien tai siitä menevien viestien sieppaaminen olisi suosituksen mukaan säädettävä rangaistavaksi silloin, kun teko on tapahtunut oikeudettomasti ja teknisiä apuvälineitä hyväksi käyttäen. Ehdotettu rikoslain 38 luvun 3 §:n säännös viestintäsalaisuuden loukkauksesta koskee myös oikeudetonta tiedon hankkimista televerkossa välitettävänä olevan puhelun, sähkeen, tekstin-, kuvan- tai datasiirron taikka muun vastaavan televiestin sisällöstä. Suomen lainsäädännössä ei siis ole asetettu nimenomaiseksi edellytykseksi sieppaamisen tapahtumista teknisiä apuvälineitä hyväksi käyttäen. Tosin oikeudeton tiedon hankkiminen televerkossa välitettävänä olevasta viestistä tuskin on mahdollista ilman erityisiä apuvälineitä. Toisaalta ehdotetun säännöksen oikeudettomuus-tunnusmerkki sulkee säännöksen ulkopuolelle esimerkiksi matkapuhelimella käytyjen keskustelujen pelkän kuuntelemisen tavanomaisella radiovastaanottimella.

Ehdotetun rikoslain 38 luvun 8 §:n 2 momentin mukaan tietomurrosta tuomitaan myös se, joka tietojärjestelmään tai sen osaan tunkeutumatta teknisen erikoislaitteen avulla oikeudettomasti ottaa selon tietojärjestelmässä olevasta tiedosta. Tämä säännös täydentää edellä mainittua viestintäsalaisuuden loukkausta koskevaa säännöstä. Nämä säännökset merkitsevät eräiltä osin laajempaa kriminalisointia kuin mihin suosituksissa on päädytty.

Suosituksen mukaan rangaistavaksi olisi säädettävä myös oikeudeton kappaleiden valmistaminen lailla suojatusta tietokoneohjelmasta taikka sellaisen ohjelman oikeudetta tapahtuva levittäminen tai yleisön saataviin saattaminen. Suosituksen mukaan rangaistavaa olisi nimenomaan oikeudeton valmistaminen, joten rangaistavuuden edellytyksenä olisi aina se, että kappaleet ovat tekijänoikeuden suojaamia. Rikoslain tehtävä olisi toissijainen eikä tarkoitus

ole, että rangaistussäännöksin rajoitettaisiin tekijänoikeudellisen suojan ulkopuolelle jäävän materiaalin käyttöä. Tekijänoikeuslain (404/61) nojalla on aikaisemmin pidetty kiistanalaisena sitä, missä määrin tietokoneohjelma voi olla tekijänoikeuden kohteena. Tekijänoikeuslain muutoksen (34/91) mukaan myös tietokoneohjelmaa pidetään tekijänoikeudellisesti suojattuna kirjallisena teoksena. Siten myös tietokoneohjelmaan kohdistuva tekijänoikeuden loukkaus tulisi kuulumaan ehdotetun rikoslain 49 luvun 1 §:n tekijänoikeusrikoksen piiriin. Näin ollen rangaistavuus ulottuisi myös tietokoneohjelman oikeudettomaan levittämiseen tai yleisön saataviin saattamiseen samoin kuin kappaleiden valmistamiseen lailla suojatusta tietokoneohjelmasta.

Rangaistavaksi ehdotetaan edelleen oikeudeton kappaleiden valmistaminen integroidun piirin lailla suojatusta piirimallista samoin kuin piirimallin tai sen perusteella valmistettujen puolijohdetuotteiden oikeudetta tapahtuva kaupallinen käyttö ja käyttöä varten oikeudetta tapahtuva maahantuonti. Tältäkin osin rangaistavuuden edellytykseksi on siis asetettu se, että aineellinen lainsäädäntö tarjoaa integroidun piirin piirimallille yksinoikeuden suojan. Tällaiset säännökset ovat yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetussa laissa (32/91). Ehdotettu rikoslain 49 luvun 2 §:n säännös teollisoikeusrikoksesta sisältää myös piirimallisuojaan kohdistuvia loukkauksia koskevan rangaistussäännöksen, joka ulottaa rangaistavuuden suosituksen tarkoittamalle alueelle.

Euroopan neuvoston tietokonerikoskomitean kriminalisointisuositusten niin sanotulle *valinnaiselle listalle* on otettu kuvauksia teoista, joiden kriminalisointia jäsenvaltiot pitävät ainakin harkinnanarvoisena. Tällaisiksi on katsottu datan tai ohjelmiston muuttaminen, tietokonevakoilu, tietokoneen luvaton käyttö ja suojatun tietokoneohjelman luvaton käyttö.

Datan tai ohjelmiston oikeudettomasti tapahtuvaa muuttamista koskevan suosituksen yhteydessä komitea toteaa, että tällaisia rangaistussäännöksiä on usean maan lainsäädännössä, vaikkakin vastaavat tekotavat hiukan tulkintalinjasta riippuen tulisivat rangaistaviksi jo edellä esitellyillä minimilistalla olevien säännösten nojalla. Kysymykseen voisivat tulla esimerkiksi säännökset tietokonevääreennyksestä, datan tai ohjelmiston vahingoittamisesta tai luvattomasta tietojärjestelmään tunkeutumisesta.

Voimassa olevassa lainsäädännössämme ei ole erillistä tietokoneeseen tallennetun tiedon tai ohjelmiston muuttamista koskevaa rangaistussäännöstä eikä sellaista myöskään nyt ehdoteta. Aikaisemmin mainitut väärennystä ja vahingontekoa sekä luvatonta käyttöä ja tietomurtoa koskevat säännökset tai ehdotukset aivan ilmeisesti riittävät kattamaan sen rangaistussääntelyn tarpeen, jota voidaan käytännön kokemukset ja nykyinen tietämys huomioon ottaen pitää perusteltuna.

Tietokonevakoilulla suosituksissa tarkoitetaan sopimattomin keinoin tapahtuvaa ammatti- tai yrityssalaisuuden hankintaa taikka sellaisen salaisuuden luvatonta ilmaisemista, luovuttamista tai käyttämistä, kun teon tarkoituksena on aiheuttaa taloudellista vahinkoa salaisuuden lailliselle haltijalle taikka hankkia laitonta taloudellista etua itselle tai toiselle. Suosituksessa viitataan siihen, että tietotekniikan käytön lisääntyminen niin teknisessä kuin liiketaloudellisessakin suunnittelussa on kasvattanut mahdollisuuksia tietokoneen avulla tai välityksellä tapahtuvaan ammatti- tai yrityssalaisuuden oikeudettomaan hankintaan.

Yrityssalaisuuksiin kohdistuvia rikoksia koskevat säännökset on uudistettu rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa. Uusi yritysvakoilusäännös (rikoslain 30 luvun 4 §) koskee oikeudetonta tiedon hankkimista toiselle kuuluvasta yrityssalaisuudesta, yrityssalaisuuden rikkominen (rikoslain 30 luvun 5 §) toimessa tai tehtävässä tietoon saadun tällaisen salaisuuden oikeudetonta ilmaisemista ja yrityssalaisuuden väärinkäyttö (rikoslain 30 luvun 6 §) rikoksella saadun tai ilmaistun yrityssalaisuuden oikeudetonta käyttämistä tai ilmaisemista. Rangaistavuuden edellytyksenä yrityssalaisuuden rikkomisessa ja osittain myös yrityssalaisuuden väärinkäytössä on hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus. On siis päädytty rangaistavuuden alan ulottamiseen jokseenkin yhtä laajalle kuin suosituksessakin pidetään järkevänä.

Tietokoneen luvattomalla käytöllä tarkoitetaan sellaista tietokonejärjestelmän tai -verkoston oikeudetonta käyttöä, johon tekijä ryhtyy hyväksyen mielessään sen huomattavan riskin, että teosta aiheutuu vahinkoa järjestelmän käyttöön oikeutetulle henkilölle taikka haittaa itse järjestelmälle tai sen toiminnalle taikka josta todellisuudessa aiheutuu tällaista vahin-

koa tai haittaa. Suomen rikoslainsäädännössä on perinteisesti ollut hyvin laaja luvatonta käyttöä koskeva rangaistussääntely. Euroopan neuvoston tietokonerikoskomitean suositus heijastaa sitä Pohjoismaiden ulkopuolella vallitsevaa oikeustilaa, jonka mukaan luvaton käyttö vain poikkeuksellisesti voi olla rangaistavaa. Suomessa tietokoneen luvattoman käytön rangaistavuus on selvästi laajempi kuin suosituksessa ehdotetaan. Sen jälkeen kun rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen yhteydessä muutettiin luvatonta käyttöä koskevaa säännöstä siten, ettei siinä eroteta luvattoman käytön eri tapauksia sillä perusteella, kenen hallussa luvattomasti käytetty irtain omaisuus on, tietokoneen luvattoman käytön rangaistavuus on ollut kiistaton.

Viimeisenä valinnaisena rangaistussuosituksenaan komitea esittää suojatun tietokoneohjelman luvattoman käytön säätämistä rangaistavaksi. Rangaistavaa olisi lailla suojatusta tietokoneohjelmasta oikeudettomasti valmistettujen kappaleiden oikeudeton käyttö, kun se tapahtuu tarkoituksena hankkia laitonta taloudellista hyötyä joko itselle tai toiselle taikka oikeudenhaltijan vahingoittamiseksi. Jos tietokoneohjelman luvaton käyttö merkitsee tekijänoikeuslain rikkomista, ulottuu siihen myös rangaistusuhka. Teoksen käyttäminen sinänsä ei kuulu tekijänoikeuslain mukaisiin tekijän yksinoikeuksiin. Tietokoneohjelman käyttäminen edellyttää kuitenkin aina sen kopiointia, jota puolestaan pidetään yksinoikeuden piiriin kuuluvana teoksen valmistamisena, joten edellä mainitun tekijänoikeuslain uudistuksen jälkeen tietokoneohjelman luvaton käyttäminen käsittänee usein myös tekijänoikeuslain rikkomisen. Hallituksen esityksessä laiksi tekijänoikeuslain ja tekijänoikeuslain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen 2 momentin muuttamisesta (HE 211/1992) ehdotetaan tietokoneohjelman kopiointia koskevien säännösten edelleen tiukentamista.

Komitean suosituksessa ei ole erikseen mainittu niin sanotun tietokoneviruksen levittämisen rangaistavuutta. Myöskään Suomen uudistetuissa säännöksissä tai säännösehdotuksissa ei ole nimenomaisesti mainittu tietokoneviruksen levittämistä rangaistavana tekotapana. Tietokoneviruksen levittämisellä vahingoitetaan yleensä tietojärjestelmään tallennettua tietoa tai tietojärjestelmän käyttökelpoisuutta. Näin ollen viruksen levittäjä yleensä syyllistyy vahingontekorikokseen. Lisäksi viruksen levittäminen voi edellyttää tunkeutumista tietojärjestelmään ja saattaa lisäksi edellyttää tietojärjestelmän luvatonta käyttöä. Näin ollen voidaan katsoa, että voimassa olevat ja ehdotetut säännökset jo varsin laajasti kattavat myös tietokoneviruksen tahalliseen levittämiseen liittyvät paheksuttavimmat tekomuodot.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Rikoslaki

1.1. 1 luku. Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

1.1.1. Luvun perustelut

Rikoslain 1 luvussa on säädetty Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta. Tämän luvun aihepiiri kuuluu rikoslain yleiseen osaan, jota kokonaisuudistuksen tämä vaihe ei koske. Kuitenkin 1 luvun 3 §:n 2 momenttia, joka sisältää luettelon eräistä Suomen lain mukaan rangaistavista ulkomaalaisen tekemistä rikoksista niiden tekopaikasta riippumatta, joudutaan muuttamaan, koska luettelossa mainittuja rikoksia koskevia säännöksiä muutettaisiin.

1.1.2. Pykälän perustelut

3 §:n 2 momentti. Momentin mukaan siinä mainituista rikoksista voidaan ulkomaalainenkin tuomita Suomen lain mukaan, vaikka hänen tekemänsä rikos ei ole tekopaikan lain mukaan rangaistava. Nämä rikokset on momentissa lueteltu numeroiduissa kohdissa, joista nyt muutettaisiin 1, 3 ja 4 kohtaa. Suomessa tehty tai suomalaisen tekemä rikos arvostellaan aina Suomen lain mukaan.

1 kohta. Tässä kohdassa mainitaan nykyisin sotarikos, ihmisoikeuksien loukkaaminen, joukkotuhonta ja salahanke joukkotuhontaan. Näistä rikoksista säädetään nykyisin rikoslain 13 luvussa, jota vastaavat säännökset otettaisiin ehdotettuun 11 lukuun. Näiden ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten nimien ja tunnusmerkistöjen muutosten vuoksi 1 kohta tulisi muuttaa vastaamaan ehdotettuja 11 luvun säännöksiä. Ehdotuksen mukaan 1 kohdassa mainittaisiin sodankäyntirikos, törkeä sodankäyntirikos, ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa, törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa, joukkotuhonta ja joukkotuhonnan valmistelu.

3 kohta. Voimassa olevassa 3 kohdassa mainitaan rikoslain 25 luvun 1a ja 9a §:ssä tarkoitetut rikokset. Luvun 1a §:ssä on säädetty rangaistus niin sanotusta valkoisesta orjakaupasta ja 9a §:ssä panttivangin ottamisesta.

Valkoista orjakauppaa täysin vastaavaa säännöstä ei sisälly rikoslain ehdotettuun 25 lukuun. Osittain tuon säännöksen korvaisi 25 luvun 3 §:n ihmisryöstöä koskeva säännös. Koska kansainväliset sopimukset eivät nimenomaisesti edellytä valkoisen orjakaupan säätämistä rangaistavaksi tekopaikasta riippumatta, ei voimassa olevalle 25 luvun 1a §:lle ole tarpeen ehdottaa puheena olevassa kohdassa sitä korvaavaa säännöstä.

Sen sijaan kansainvälinen yleissopimus panttivankien ottamista vastaan edellyttää kyseisen teon säilyttämistä niin sanottujen kansainvälisten rikosten luettelossa. Suomi on 14 päivänä huhtikuuta 1983 ratifioinut kansainvälisen yleissopimuksen panttivankien ottamista vastaan (SopS 38/83). Ehdotettuun 25 luvun 4 §:ään sisältyy rangaistussäännös panttivangin ottamisesta, joka siten tulisi mainita kysymyksessä olevassa 3 kohdassa.

4 kohta. Tässä kohdassa on kansainvälisten yleissopimusten velvoitusten johdosta nykyisin mainittu ilma-aluksen kaappaus, ilma-aluksen laiton haltuunotto, ilmaliikennesabotaasi sekä ilmaliikenteen häiritseminen. Tähän Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia ovat yleissopimukset ilma-alusten laittoman haltuunoton ehkäisemisestä (SopS 62/71) ja siviili-ilmailun turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemisestä (SopS 56/73). Lisäksi Suomi harkitsee liittymistä Roomassa 10 päivänä maaliskuuta 1988 tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen merenkulun turvallisuuteen kohdistuvien rikosten estämisestä.

Ehdotuksen mukaan 4 kohdan sanamuoto muutettaisiin vastaamaan ehdotetun 34 luvun säännöksiä. Kohdassa mainittaisiin aluksen kaappaus sekä ilmaliikenteeseen tai kansainväliseen kauppamerenkulkuun kohdistunut liikennetuhotyö tai törkeä tuhotyö. Liikennetuhotyön ja törkeän tuhotyön osalta vaadittaisiin, että teko on kohdistunut kansainväliseen kauppamerenkulkuun, koska edellä mainittu Rooman sopimus koskee vain sitä.

1.2. 2 luku. Rangaistuksista

1.2.1. Luvun perustelut

Lukuun ehdotetaan sanallisia muutoksia, jotka koskevat vain 14 a §:n viittaussäännöstä

12 ja 13 luvun maanpetos- ja valtiopetosrikoksiin.

1.2.2. Pykälän perustelut

14 a §. Rikoslain 2 luvun 14 a §:n 1 momentissa säädetään lisärangaistuksen luonteisesta sotilasarvon menettämisestä. Jos joku on tuomittu vankeuteen vähintään kahdeksi vuodeksi taikka rangaistukseen valtio- tai maanpetoksesta, hän menettää samalla sotilasarvonsa. Vakiintuneen tulkinnan mukaan käsitteillä "valtio- tai maanpetos" viitataan kaikkiin nykyisen rikoslain 11 ja 12 luvussa säänneltyihin rikoksiin.

Nykyisiin rikoslain 11 ja 12 lukuun viittaavat käsitteet korvattaisiin ehdotetuilla uusilla vastaavien eli 12 ja 13 luvun nimillä "maanpetosrikos" ja "valtiopetosrikos". Nämä ehdotetut luvut sisältävät myös sellaisia rikoksia, joista tuomittava rangaistus saattaa käytännössä olla vähäinen sakkorangaistus. Ei ole tarkoituksenmukaista, että sotilasarvon menettäminen seuraisi tällaisista rikoksista. Sen vuoksi sotilasarvon menettäminen liittyisi ehdotuksen mukaan vain sellaisiin maanpetos- ja valtiopetosrikoksiin, joista tuomitaan vankeusrangaistus.

1.3. 11 luku. Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan

1.3.1. Luvun perustelut

1.3.1.1. Nykyinen lainsäädäntö ja sääntelyn tarve

Nykyisen rikoslain vuonna 1974 uudistettu 13 luku "Rikoksista ihmisyyttä vastaan" sisältää sekä sotarikoksia että rauhanajan rikoksia koskevia säännöksiä, joilla yhteisenä piirteenä on pyrkimys ihmisyyden suojaamiseen. Rikoksilla ihmisyyttä vastaan tarkoitetaan rikoksia, jotka teon laajakantoisiin vaikutuksiin tai erityisen törkeään luonteeseen nähden on katsottava pikemmin ihmisyyteen ja ihmiskuntaan kuin yksityiseen henkilöön kohdistuviksi. Säännösten keskeisenä tavoitteena ei ole yksilöiden suojaaminen sinänsä, vaan oikeussuojan antaminen tiettyyn syrjittyyn ryhmään tai sodan tai muiden poikkeuksellisten tapahtumien vuoksi jonkin valtion valvonnan alaiseksi joutuneeseen ryhmään kuuluville ihmisille sellaisen ryhmän jäseninä. Rikokset useimmiten loukkaavat yksityisiä ihmisiä, mutta erotukseksi muista yksityiseen ihmiseen kohdistuvista rikoksista näihin niin sanottuihin ihmisoikeusrikoksiin sisältyy ominaispiirteenä teon kohteen kuuluminen jollakin tavoin syrjittyyn tai syrjimisvaarassa olevaan ryhmään.

Rikoslain 13 lukuun sisältyvät seuraavat rikossäännökset: sotarikos (1 §:n 1 momentti), sodankäyntirikkomus (1 §:n 3 momentti), ihmisoikeuksien loukkaaminen (2 §), törkeä sotarikos tai törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen (3 §), joukkotuhonta (4 §:n 1 momentti), salahanke joukkotuhontaan (4 §:n 3 momentti), kiihottaminen kansanryhmän syrjintään (5 §) ja syrjintä (6 §).

Luvun 1 — 3 § käsittelevät sodan aikana tehtyjä rikoksia ja ne perustuvat useihin sodankäynnin lakeja ja tapoja koskeviin kansainvälisiin sopimuksiin, jotka ovat Suomea velvoittavia. Tärkeimmät näistä Suomea velvoittavista kansainvälisistä sopimuksista ovat Haagissa vuonna 1907 tehdyt sopimukset, erityisesti maasodan lakeja ja tapoja ja vastaavat merisotaa koskevat sopimukset (SopS 11/24), Geneven pöytäkirja vuodelta 1925 tukehduttavien, myrkyllisten tai muiden samankaltaisten kaasujen ja bakteriologisten keinojen käytön kieltämisestä sodassa (SopS 23/29) sekä vuonna 1949 Genevessä tehdyt neljä sopimusta maasotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden ja sairaiden aseman parantamisesta, merisotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden, sairaiden ja haaksirikkoutuneiden aseman parantamisesta, sotavankien kohtelusta ja siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana (SopS 8/55). Viimeksi mainitut sopimukset hyväksyttiin Suomessa vuonna 1955 annetulla lailla.

Edellä mainittujen vuoden 1949 Geneven sopimusten määräysten mukaisesti sopimusvaltiot ovat velvollisia ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntötoimiin teon luonnetta vastaavien rangaistusseuraamusten säätämiseksi henkilöille, jotka tekevät tai käskevät toisten tehdä sopimuksissa tarkemmin määritellyn törkeän rikoksen. Geneven neljä sopimusta koskevat, paitsi aseellisissa voimissa palvelevia, myös siviilihenkilöitä.

Luvun 1 — 3 §:n säännöksillä saatettiin Suomen rikoslainsäädäntö vastaamaan sodankäynnin lakeja ja tapoja koskevia sopimusvelvoitteita. Sotavankien tekemiä rikoksia koskevat erityiset rangaistussäännökset jäivät kuitenkin edelleen sotilasrangaistussäännöstöön.

Vuonna 1983 rikoslakiin lisätty sotilasrikoksia koskeva 45 luku sisältää sotavankeja koskevia erityissäännöksiä, muun muassa sotavankeudesta pakenemista ja sotavangin pakenemisen edistämistä koskevat rikossäännökset (28 §).

Rikoslain 13 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan rangaistaan sotarikoksesta sitä, joka sotatoimessa käyttää Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa kiellettyä tai muuta sodankäyntitapaa, asetta tai taisteluvälinettä, joka on omiaan aiheuttamaan tarpeetonta kärsimystä. Säännöksen mukaan rangaistaan myös, jos muulla tavoin rikotaan Suomea velvoittavan sodankäyntiä koskevan kansainvälisen sopimuksen määräyksiä tai yleisesti tunnustettujen kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaisia sodan lakeja tai tapoja, edellyttäen ettei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Lainkohta saa siis hyvin pitkälle sisältönsä kansainvälisten sopimusten määräyksistä ja on rakenteeltaan, huolimatta varsin yksityiskohtaisesta ja hieman raskaslukuisesta esimerkkiluettelosta, tavallaan niin sanottu avoin rangaistussäännös. On huomattava, että säännös koskee, paitsi sen pohjana olevien kansainvälisten sopimusten nimenomaan kieltämiä tekoja, myös kansainvälisen tavanomaisen oikeuden kieltämiä sodankäyntitapoja.

Sodankäyntirikkomus on 13 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan sotarikoksen lievempi eli privilegioitu tekomuoto.

Ihmisoikeuksien loukkaaminen (13 luvun 2 §) koskee varsinaisten sotatointen yhteydessä tehtyjen rikosten lisäksi tekoja, jotka on tehty kauempana niin sanotussa selustassa ja jotka kohdistuvat erityisesti mainituissa neljässä vuoden 1949 Geneven sopimuksessa tarkoitettuihin haavoittuneisiin, sairaisiin, haaksirikkoisiin, sotavankeihin ja suojeltaviin siviilihenkilöihin. Lähinnä tarkoitetaan rikoksia, jotka on mainittu törkeinä rikoksina Geneven sopimuksissa, mutta muukin sopimusten määräysten ja yleisesti tunnustettujen kansainvälisen oikeuden periaatteiden rikkominen voidaan rangaista ihmisoikeuksien loukkaamisena. Säännöstä sovelletaan, paitsi sodan, myös miehityksen ja valtion sisäisenkin aseellisen selkkauksen aikana. Myös ihmisoikeuksien loukkaamista koskeva säännös on, samoin kuin sotarikosta koskeva säännös, yksityiskohtaisesta esimerkkiluettelosta huolimatta viime kädessä avoin rangaistussäännös, joka saa sisältönsä kansainvälisten sopimusten määräyksistä ja kansainvälisen tavanomaisen oikeuden normeista.

Luvun 3 § sisältää sotarikosta ja ihmisoikeuksien loukkaamista koskevan yhteisen niin sanotun kvalifiointisäännöksen eli säännöksen törkeästä sotarikoksesta tai törkeästä ihmisoikeuksien loukkaamisesta. Nimenomaisina ankaroittamisperusteina säännös mainitsee sen, että rikos on omiaan saattamaan useita ihmisiä hengenvaaraan tai aiheuttamaan suurta omaisuusvahinkoa tai että rikos tehdään erityistä raakuutta tai julmuutta osoittavalla tavalla. Rikoksen on kuitenkin näissä tapauksissa tai muuten oltava kokonaisuudessaan törkeä, jotta ankarampaa säännöstä voidaan soveltaa.

Joukkotuhontaa ja salahanketta joukkotuhontaan koskeva luvun 4 § perustuu Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen vuonna 1948 hyväksymään yleissopimukseen joukkotuhontana pidettävän rikoksen ehkäisemiseksi ja rankaisemiseksi. Sopimus hyväksyttiin Suomessa vuonna 1959 annetulla lailla (557/59). Joukkotuhontana rangaistaan erinäiset teot, kuten surmaaminen, vaikeiden vammojen aiheuttaminen tai syntyvyyden ehkäiseminen, joiden tarkoituksena on kokonaan tai osittain ryhmänä hävittää määrättyä rotua, kansallista tai etnistä alkuperää oleva tai uskonnollinen kansanryhmä. Pelkästään ryhmän vahingoittamisen tarkoituksessa tehdyt teot eivät ole joukkotuhontana rangaistavia.

Luvun 5 ja 6 §:n säännökset kiihottamisesta kansanryhmän syrjintään ja syrjinnästä perustuvat New Yorkissa vuonna 1965 tehtyyn kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevaan yleissopimukseen, joka saatettiin Suomessa voimaan vuonna 1970 annetulla asetuksella (544/70), sekä Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen vuonna 1966 hyväksymään kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen, joka saatettiin voimaan Suomessa vuonna 1976 annetulla asetuksella (108/76).

Kiihottamisesta kansanryhmän syrjintään rangaistaan sitä, joka yleisön keskuuteen levittää lausuntoja tai muita tiedonantoja, joissa uhataan, panetellaan tai solvataan tiettyä rotua, kansallista tai etnistä alkuperää olevaa tai uskonnollista kansanryhmää.

Syrjinnästä rangaistaan, jos elinkeinotoiminnassa, ammatin harjoittamisessa tai virkatoiminnassa asiakasta ei palvella rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän tai uskonnon vuoksi yleisesti noudatettavina olevilla ehdoilla tai jos

sanotuista syistä kieltäydytään päästämästä julkiseen huvitilaisuuteen tai yleiseen kokoukseen siihen pyrkivää. Työsyrjinnästä syntyperän, uskonnon, sukupuolen, iän, poliittisen tai ammattiyhdistystoiminnan tai muun näihin verrattavan seikan vuoksi säädetään työsopimuslain (320/70) 17 §:n 3 momentissa ja 54 §:ssä. Uusi työsyrjintää koskeva säännös sisältyy ehdotettuun rikoslain 47 luvun 3 §:ään. Lainsäädännössä olevien syrjintäkieltojen tarkoituksena on toteuttaa ihmisten oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun eri elämänalueilla. Syrjintäkieltojen valtiosääntöinen perusta on hallitusmuodon 5 §:ssä, jonka mukaan Suomen kansalaiset ovat yhdenvertaiset lain edessä. Niiden kansainvälisoikeudellisena perustana ovat yllä mainitut Suomea velvoittavat kansainväliset yleissopimukset.

Käytännössä ei ole esiintynyt mainittavia ongelmia rikoslain 13 luvun säännösten soveltamisessa. Kaiken kaikkiaan luvun säännöksiä on jouduttu soveltamaan varsin vähän. Luvun 1—4 §:n nojalla ei ole tuomittu yhtään rangaistusta. Vuosina 1977—1986 on kiihottamisesta kansanryhmän syrjintään tuomittu yleisissä alioikeuksissa 3 sakkorangaistusta ja syrjinnästä yhteensä 17 sakkorangaistusta.

Ihmisyyteen kohdistuvana rikoksena on eräissä maissa kriminalisoitu hyökkäyssodan aloittaminen. Toisen maailmansodan voittajavaltioiden vuonna 1945 hyväksymä niin sanottu Lontoon pöytäkirja ja sen perusteella pidetyt oikeudenkäynnit ovat kansainvälisessä oikeudessa jalansijaa saaneen käsityksen mukaan luoneet kansainvälisoikeudellisen perustan hyökkääjien rankaisemiselle. Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen vuonna 1974 hyväksymän hyökkäysteon määritelmän mukaan turvallisuusneuvostolla on puolestaan keskeinen asema ratkaistaessa, mitä tekoja on pidettävä hyökkäyksinä. Kansalliseen lainsäädäntöön otetuilla säännöksillä ei voida rajoittaa tai ohjata kansainvälisellä tasolla tapahtuvia puuttumisia hyökkäystekoihin, eivätkä puuttumiset myöskään edellytä kansallista lainsäädäntöä. Hyökkäyssodan kriminalisoimiseen liittyy sitä paitsi eräitä lainsäädäntöteknisiä ongelmia. Ehdotettuun 11 lukuun ei olekaan katsottu tarpeelliseksi sisällyttää tällaista säännöstä. Muiden pohjoismaiden lainsäädäntöön ei myöskään sisälly hyökkäyssodan aloittamista koskevia rangaistussäännöksiä.

Voimassa olevaan rikoslakiin ei ole sisällytetty sotapropagandan harjoittamista tarkoittavaa rikossäännöstä. Rikoslain 13 luvun uudistamista tarkoittavassa hallituksen esityksessä (HE 241/1973 vp) perusteltiin sotapropagandaa koskevan rikossäännöksen poisjättämistä sillä, että Suomi yhdessä muiden pohjoismaiden ja eräiden muiden maiden kanssa äänesti Yhdistyneissä Kansakunnissa sotapropagandan kieltoa vastaan hyväksyttäessä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaa yleissopimusta. Suomi on muiden pohjoismaiden tavoin tehnyt sopimukseen liittyessään varauman, jonka mukaan se ei noudata sopimuksen sotapropagandan kieltoa koskevaa 20 artiklan 1 kohtaa. Pääsyynä varauman tekemiseen sanottiin olevan sen, että sotapropagandan kieltävää säännöstä on vaikeata saada kirjoitetuksi siten, ettei sen avulla voitaisi rajoittaa sananvapautta.

Ehdotettuun uuteenkaan lukuun ei sisälly sotapropagandan yleisesti rangaistavaksi tekevää säännöstä. Sitä vastoin 12 lukuun ehdotetaan otettavaksi sotaan yllyttämistä tarkoittava säännös (2 §). Sen mukaan rangaistaisiin muun muassa sitä, joka Suomea koskevan sotilaallisen tai kansainvälisen poliittisen kriisin aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa, tarkoituksenaan saattaa Suomi sotaan tai sotatoimen kohteeksi, julkisesti levittää lausumia tai muita ilmaisuja, joiden tarkoituksena on vaikuttaa yleisen mielipiteen kehittymiseen hyökkäystekojen käyttöä puoltavaksi, siten, että teko selvästi lisää Suomen sotaan tai sotatoimen kohteeksi joutumisen vaaraa.

1.3.1.2. Ehdotuksen pääkohdat

Nykyisen otsikon tilalle ehdotetaan otsikkoa "Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan", joka vastaisi paremmin luvun sisältöä. Otsikosta kävisi ilmi se, että osa luvussa kriminalisoiduista teoista koskee sodan tai muiden poikkeuksellisten olojen aikana tehtyjä rikoksia, osa rauhanajan rikoksia. Yhteisenä nimittäjänä sotarikoksille ja rauhanajan ihmisoikeusrikoksille on tietynlainen yleisinhimillinen näkökulma erotukseksi yksilöön kohdistuvista rikoksista.

Sotarikoksia ja ihmisyyttä vastaan tehtyjä rikoksia koskevien säännösten sijoituspaikaksi ehdotetaan rikoslain 11 lukua. Valtio- ja maanpetosrikoksia koskevat säännökset siirtyisivät tämän vuoksi 12 ja 13 lukuun. Ennen kaikkea suojeltavien etujen luonne puoltaa tällaista rikoslain lukujen järjestystä. Lukujaotuksen

esikuvana on rikosoikeuskomitean (komiteanmietintö 1976:72) runkosuunnitelma.

Nykyisen rikoslain 13 luvun 1—3 §:n sotarikosta ja ihmisoikeuksien loukkaamista koskevat rikossäännökset ovat tarpeettoman yksityiskohtaisia ja eriytettyjä. Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten asettamat vaatimukset voidaan säännösten havainnollisuuden siitä kärsimättä ilmaista selkeämmin yksinkertaisemmilla rikossäännöksillä. Lisäksi kysymyksessä olevia säännöksiä joudutaan ilmeisesti soveltamaan vain poikkeuksellisissa oloissa. Säännöksiä yksinkertaistettaisiin siten, että 1 §:ssä säännellyn sodankäyntirikoksen, joka korvaisi nykyisen rikoslain 13 luvun 1 §:n säännöksen sotarikoksesta, tunnusmerkistössä mainittaisiin nimenomaisesti vain kaksi tapaa rikkoa sodan lakeja ja tapoja. Sodankäyntirikkomusta koskeva säännös erotettaisiin omaksi pykäläkseen (3 §), jonka nimikkeeksi tulisi "lievä sodankäyntirikos". Ihmisoikeuksien loukkaamista koskevassa säännöksessä (4 §) rikoksen nimessä viitattaisiin poikkeuksellisiin oloihin sekä karsittaisiin säännöstekstistä siinä nykyisin oleva pitkä esimerkkiluettelo. Lisäksi rikosten törkeitä tekomuotoja koskeva säännös eriytettäisiin törkeää sodankäyntirikosta (2 §) ja törkeää ihmisoikeuksien loukkaamista poikkeuksellisissa oloissa (5 §) koskeviksi säännöksiksi. Rangaistavuuden alaa ehdotukset eivät sanottavasti muuttaisi.

Sodankäyntirikoksena rangaistaisiin se, että joku sotatoimessa käyttää kiellettyä sodankäyntitapaa tai taisteluvälinettä, väärinkäyttää haavoittuneita tai sairaita suojaavaa kansainvälistä tunnusmerkkiä taikka muulla tavoin rikkoo Suomea velvoittavan sodankäyntiä koskevan kansainvälisen sopimuksen määräyksiä tai yleisesti tunnustettuja ja vakiintuneita kansainvälisen oikeuden mukaisia sodan lakeja tai tapoja.

Törkeänä sodankäyntirikoksena pidettäisiin sitä, että sodankäyntirikoksessa 1) saatetaan useita ihmisiä hengenvaaraan, 2) aiheutetaan erittäin suurta ja laaja-alaista taloudellista vahinkoa tai 3) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla, jos rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Sodankäyntirikoksen privilegioitu tekomuoto olisi lievä sodankäyntirikos. Se olisi kyseessä silloin, kun rikos huomioon ottaen aiheutettu seuraus tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Ihmisoikeuksien loukkaamisena poikkeuksellisissa oloissa olisi rangaistava sen rikkominen tai täyttämättä jättäminen, mitä Suomea velvoittavien sopimusten tai yleisesti tunnustettujen ja vakiintuneiden kansainvälisen oikeuden sääntöjen mukaan on noudatettava haavoittuneiden, sairaiden tai hädänalaiseen tilaan joutuneiden turvaamiseksi, sotavankien kohtelussa tai siviilihenkilöiden suojelussa sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana. Ellei ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa ole kokonaisuutena arvostellen vakava, rikoksentekijää ei tuomittaisi mainitusta rikoksesta, vaan niistä muista rikoksista, jotka teko käsittää.

Ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa olisi törkeä, jos siinä 1) saatetaan useita ihmisiä hengenvaaraan tai 2) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla, jos rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Joukkotuhontaa koskevan nykyisen rikoslain säännöksen (13 luvun 4 §) soveltamisen edellytyksenä on, että tekijän tarkoituksena on ollut kansanryhmän täydellinen tai osittainen hävittäminen. Joukkotuhonta säilyisi asiasisällöltään nykyisen kaltaisena ehdotetun luvun 6 §:ssä. Voimassa olevan lain tarkoittaman salahankkeen joukkotuhontaan (13 luvun 4 §:n 3 momentti) sijaan ehdotetaan säännöstä, joka salahankkeen lisäksi käsittäisi myös joukkotuhonnan valmistelun kriminalisoinnin (7 §).

Kiihottamista kansanryhmää vastaan koskeva säännös (8 §) korvaa nykyisin voimassa olevan säännöksen kiihottamisesta kansanryhmän syrjintään (13 luvun 5 §). Säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi, että teko on omiaan aiheuttamaan ryhmään kohdistuvaa väkivaltaisuutta, vihamielisyyttä tai syrjintää ja että tekijän tarkoituksena on ollut aiheuttaa sanotunlainen seuraus.

Syrjinnän rangaistavuutta ehdotetaan laajennettavaksi sekä syrjintätapojen että syrjintäperusteiden osalta. Jo johdonmukaisuussyistä on perusteltua ulottaa rangaistavuus kaikkiin tilanteisiin, joissa kansalaiset käyttävät yleisölle tarjottuja palveluja, ja laajentaa syrjintää perustavien kriteerien luettelo koskemaan kaikkia keskeisiä syrjinnän perusteena käytännössä esiintyviä henkilöominaisuuksia. Tämä ei merkitse, että kaikki yhteiskunnassa esiintyvä syrjintä tulisi rangaistavaksi. Ehdotetun säännöksen alan ulkopuolelle jää muun muassa yksityiselämässä tapahtuva syrjintä.

Luvun 9 §:ssä tarkoitettu rangaistava syrjintä voisi tapahtua elinkeinotoiminnassa, ammatin harjoittamisessa, yleisönpalvelussa, virkatoiminnassa tai muussa julkisessa tehtävässä taikka julkista tilaisuutta tai yleistä kokousta järjestettäessä. Syrjintänä pidettäisiin sitä, että ilman hyväksyttävää syytä ei palvella jotakuta yleisesti noudatettavilla ehdoilla, kieltäydytään päästämästä jotakuta tilaisuuteen tai kokoukseen tai poistetaan hänet sieltä taikka asetetaan joku ilmeisen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonompaan asemaan laissa mainitun niin sanotun syrjintäperusteen vuoksi. Syrjintäperusteina on ehdotetussa säännöksessä mainittu rotu, kansallinen tai etninen alkuperä, ihonväri, kieli, sukupuoli, ikä, perhesuhteet, sukupuolinen suuntautuminen ja terveydentila sekä uskonto, yhteiskunnallinen mielipide, poliittinen tai ammatillinen toiminta ja muu näihin rinnastettava seikka.

Sodankäyntirikos, ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa, näiden rikosten törkeät tekomuodot ja joukkotuhonta olisivat rangaistavia myös yritysasteella.

Luvussa määritellyt rikokset olisivat virallisen syytteen alaisia.

1.3.2. Pykälien perustelut

1 §. Sodankäyntirikos

1 momentti. Sodankäyntirikoksena rangaistaisiin Suomea velvoittavan sodankäyntiä koskevan kansainvälisen sopimuksen määräysten tai yleisesti tunnustettujen ja vakiintuneiden kansainvälisen oikeuden mukaisten sodan lakien tai tapojen rikkominen. Säännös vastaisi nykyisen rikoslain 13 luvun 1 §:ssä olevaa sotarikosta koskevaa säännöstä. Säännöksen kirjoitustapaa on yksinkertaistettu luopumalla nykyisen lain varsin yksityiskohtaisesta esimerkkiluettelosta, jossa luetellaan erilaiset kansainvälisten sopimusten kieltämät sodankäyntitavat. Yksinkertaistamisen tarpeeseen kiinnitti huomiota jo lakivaliokunta nykyisen säännöksen eduskuntakäsittelyssä (LaVM n:o 12/1974 vp.), vaikka ei tehnytkään sitä koskevaa muutosehdotusta.

Säännöstä sovellettaisiin sotilaiden ohella siviilihenkilöihin, jotka lainkohdassa tarkoitetuissa oloissa syyllistyvät säännöksen rikkomiseen.

Esimerkkeinä sodankäyntiä koskevien sopimusmääräysten tai sodankäyntiä koskevien kansainvälisoikeudellisten sääntöjen rikkomisesta ehdotuksessa mainitaan vain kaksi tapaa, nimittäin kielletyn sodankäyntitavan tai taisteluvälineen käyttö (1 kohta) ja toisaalta haavoittuneita tai sairaita suojaavan kansainvälisen tunnusmerkin väärinkäyttö (2 kohta). Esimerkkiluettelo ei ole tyhjentävä, vaan kaikenlainen muukin mainittujen sääntöjen rikkominen olisi vastaavasti rangaistavaa (3 kohta).

Ehdotettu lainkohta koskee vain tekoja, jotka liittyvät sodankäyntiin ja tehdään ainoastaan sotatoimessa eli sotilaallisten operaatioiden yhteydessä sodan aikana. Siten esimerkiksi Kansainvälisen Punaisen Ristin merkin väärinkäyttäminen tavallisessa siviilielämässä, vaikkapa yksityisessä sairaankuljetuksessa, ei voisi tulla sodankäyntirikoksena rangaistavaksi. Kaupallisiin tarkoituksiin väärinkäyttäminen tai muuten luvattomasti tapahtunut tunnusmerkin käyttö rangaistaan eräiden kansainvälisesti suojattujen tunnusten käytöstä annetun lain (947/79) säännösten nojalla. Muut nykyisen sotarikostunnusmerkistön esimerkkitapaukset viittaavat välittömästi sodankäyntiin ja sotatoimiin ja ovat luonnollisesti ehdotuksenkin mukaan edelleen rangaistavia, vaikka niitä ei lakitekstissä nimenomaan mainita.

Ehdotetun säännöksen sanonnalla "Suomea velvoittava sodankäyntiä koskeva kansainvälinen sopimus" tarkoitetaan sekä Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjaa että muita Suomen ratifioimia kansainvälisiä sopimuksia, joista tärkeimmät on mainittu edellä tämän luvun perusteluissa. Koska saattaa olla olemassa muitakin kansainvälisiä sopimuksia tai yleisesti hyväksyttyjä kansainvälisoikeudellisia periaatteita, jotka eivät muodollisesti velvoita valtioita mutta joita noudatetaan yleisesti tunnustettuina ja vakiintuneina, on näitä koskeva sanonta selvyyden vuoksi otettu mukaan samaan yhteyteen. Tällainen velvoitus voi johtua esimerkiksi vastavuoroisuuden periaatteesta.

Sodankäyntirikos voidaan tehdä tavalla, joka samalla täyttäisi esimerkiksi jonkin 21 luvun rangaistussäännöksen, kuten pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Tällöin sovellettaisiin rikosten yhtymistä koskevia säännöksiä.

Sodankäyntirikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta.

2 momentti. Sodankäyntirikoksen yritys olisi rangaistava samoin kuin nykyisinkin.

2 §. Törkeä sodankäyntirikos

1 momentti. Nykyinen rikoslain 13 luvun 3 § sisältää sotarikosta ja ihmisoikeuksien loukkaamista koskevan yhteisen niin sanotun kvalifiointisäännöksen, jossa rikoksen nimenä on törkeä sotarikos tai törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen. Koska törkeysporrastuksen perusteet jossakin määrin eroavat sotarikoksessa ja ihmisoikeuksien loukkaamisessa, on perusteltua, että kvalifiointisäännös eriytetään kahdeksi eri säännökseksi. Eriyttämisen ansiosta säännösten havainnollisuus paranee.

Ehdotettu 2 § sisältää säännöksen rikoksesta, jonka nimenä olisi törkeä sodankäyntirikos. Rikoksen ankaroittamisperusteet ovat samat kuin nykyisessä laissa, kuitenkin osaksi tarkennettuina. Sodankäyntirikos voisi olla törkeä, jos siinä

— saatetaan useita ihmisiä hengenvaaraan,

— aiheutetaan erittäin suurta ja laaja-alaista taloudellista vahinkoa tai

— rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla.

Viime maailmansodan kokemukset osoittavat, että kansainvälisen oikeuden sääntöjen rikkominen voi kehittyä järjestelmälliseksi rikolliseksi toiminnaksi, josta saattaa seurata lukuisten ihmisten kuolema tai muunlaista vahinkoa ja kärsimystä. Usein on tällöin kyseessä joukkotuhonta, jolloin sovelletaan sitä koskevia säännöksiä. Jos rikollinen toiminta ei kohdistu selvärajaisiin kansanryhmiin, sovellettaisiin törkeää sodankäyntirikosta koskevaa säännöstä.

Ehdotus poikkeaa nykyisestä laista siinä, että on luovuttu niin sanottuun abstraktiseen vaarantamiseen viittaavasta ilmaisusta "on omiaan". Ankaroittamisperusteena ehdotuksen mukaan olisi siten se, että todellisuudessa on aiheutettu useille ihmisille hengenvaara tai saatu aikaan erittäin suurta ja laaja-alaista taloudellista vahinkoa. Erittäin suurena ja laaja-alaisena taloudellisena vahinkona lainkohdan mukaan on pidettävä myös sanotussa laajuudessa aiheutettua ympäristön pilaamista tai hävittämistä.

Ehdotus poikkeaa nykyisestä laista siinäkin, että toisen ankaroittamisperusteen edellytykset ovat nykyistä tiukemmat. Taloudelliselta vahingolta nimittäin vaadittaisiin, että sen tulee olla erittäin suurta ja laaja-alaista. Nykyinen laki puhuu suuresta omaisuusvahingosta. Toisaalta taloudellisen vahingon käsite on jonkin verran omaisuusvahingon käsitettä laajempi. Tunnusmerkkien "erittäin suurta" ja "laaja-alaista" tulisi kummankin täyttyä, joten säännöstä ei voitaisi soveltaa pelkästään suppealla alueella aiheutettuun erittäin suureen vahinkoon tai laajalla alueella ilmeneviin pieniin yksittäisiin vahinkoihin, vaikka niitä aiheutettaisiinkin suuri määrä.

Ehdotus poikkeaa nykyisestä laista vielä siinä, että esimerkkiluettelo on tyhjentävä eikä se sisällä viittausta muihin tapauksiin, jotka voisivat tulla kysymykseen ankaroittamisperusteina. Tällainen periaatekanta on omaksuttu johdonmukaisesti koko rikoslakiuudistuksessa.

Omaksuttua periaatelinjaa seuraten kvalifioidun säännöksen soveltaminen edellyttää kaikissa tapauksissa lisäksi sitä, että rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Törkeän sodankäyntirikoksen rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään kaksi ja enintään kaksitoista vuotta.

2 momentti. Nykyisen lain tavoin myös törkeän sodankäyntirikoksen yritys olisi rangaistava.

3 §. Lievä sodankäyntirikos

Rikoslain nykyisen 13 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan sotarikoksena pidettävä teko, joka aiheutettu vahinko tai muut rikoksen teossa ilmenneet tai siihen johtaneet seikat huomioon ottaen on katsottava vähäiseksi, on sodankäyntirikkomus. Ehdotuksen 3 § vastaa tätä säännöstä. Sanontaa ehdotetaan jossakin määrin muutettavaksi. Lievänä sodankäyntirikoksena pidettäisiin sodankäyntirikosta, joka aiheutettu seuraus tai muut rikokseen liittyvät seikat huomioon ottaen on kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Lievää sodankäyntirikosta koskevan säännöksen merkitys on se, että sodankäyntirikoksena ei ole tarkoitus rangaista vähäistä sodankäyntiä koskevien kansainvälisten sopimusten tai yleisesti tunnustettujen ja vakiintuneiden kansainvälisen oikeuden mukaisten sodan lakien tai tapojen rikkomista. Kansainvälisissä sodankäyntiä koskevissa sopimuksissa on myös lähes järjestysluonteisia velvoitteita, joiden rikkominen ei yleensä aiheuta sanottavia seurauksia.

Arvioitaessa teon vähäisyyttä tulisi ehdotuksen mukaan ottaa huomioon ennen kaikkea aiheutettu seuraus. Seurauksella tarkoitetaan

vahingon lisäksi myös ruumiillista ja henkistä kärsimystä, joita voivat olla kipu tai vamma taikka muu vaikeasti kestettävä tila, esimerkiksi joutuminen alttiiksi nälälle, janolle, kylmyydelle, kuumuudelle tai pimeydelle tai joutuminen sijoitetuksi ihmiselle selvästi kelpaamattomiin majoitustiloihin. Jos teolla on aiheutettu henkistä tai ruumiillista kärsimystä, on sitä pidettävä lähtökohtaisesti vakavampana kuin pelkästään vahinkoa aiheuttanutta tekoa. Teko, jolla on aiheutettu kärsimystä, voisikin vain poikkeuksellisesti tulla rangaistavaksi lievänä sodankäyntirikoksena. Millaista vahinkoa on pidettävä vähäisenä, on suhteutettava sodan oloihin. Vahingon vähäisyyttä ei näin muodoin voida arvioida samalla tavoin kuin anastus- tai vahingontekorikoksissa.

Rajanveto sodankäyntirikoksen ja sen lievän tekomuodon välillä määräytyy viime kädessä kokonaisarvostelun perusteella. Näin ollen rajanvedossa otetaan huomioon muutkin seikat kuin aiheutettu seuraus.

Lievän sodankäyntirikoksen rangaistukseksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta, jolloin rangaistusasteikko olisi osittain päällekkäinen sodankäyntirikosta koskevan asteikon kanssa.

4 §. Ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa

1 momentti. Ihmisoikeuksien loukkaamisesta poikkeuksellisissa oloissa rangaistaisiin sitä, joka sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana rikkoo tai jättää täyttämättä sen, mitä Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten tai yleisesti tunnustettujen ja vakiintuneiden kansainvälisen oikeuden sääntöjen mukaan on noudatettava haavoittuneiden, sairaiden tai hädänalaiseen tilaan joutuneiden turvaamiseksi, sotavankien kohtelussa tai siviilihenkilöiden suojelussa. Ehdotettu lainkohta vastaa nykyisen rikoslain 13 luvun 2 §:ssä olevaa ihmisoikeuksien loukkaamista koskevaa säännöstä.

Myös tältä osin voimassa olevan lain kirjoitustapaa on pyritty yksinkertaistamaan. Säännösehdotuksessa ei mainita lainkaan esimerkkejä kielletyistä tavoista kohdella haavoittuneita, sairaita, hädänalaiseen tilaan joutuneita tai sotavankeja tai rikkoa siviiliväestölle taattua suojaa.

Lainkohdassa tarkoitettuja rikoksia ovat erityisesti ne, jotka kohdistuvat luvun perusteluissa mainituissa neljässä vuoden 1949 Geneven sopimuksessa tarkoitettuihin haavoittuneisiin, sairaihin, haaksirikkoisiin, sotavankeihin ja suojeltaviin siviilihenkilöihin. Ehdotetussa lakitekstissä on ilmaisun "haaksirikkoiset" asemesta käytetty sanontaa "hädänalaiseen tilaan joutuneet", koska turvaamisvelvoite ulottuu myös esimerkiksi lento-onnettomuuden uhrien suojaamiseen.

Lainkohdassa tarkoitetaan lähinnä rikoksia, jotka on mainittu törkeinä rikoksina kyseisissä sopimuksissa. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi sopimuksella suojeltuun henkilöön kohdistuva tahallinen surmaaminen, kidutus tai siihen rinnastettava epäinhimillinen kohtelu, biologiset kokeilut siihen luettuina, tahallinen suuren kärsimyksen aiheuttaminen tai törkeä ruumiilliseen koskemattomuuteen tai terveyteen kohdistuva loukkaus, laiton karkottaminen tai siirto, aiheeton pidättäminen tai vangitseminen, suojellun pakottaminen palvelemaan asevoimissa omaa maataan vastaan sekä panttivangin ottaminen. Jos teko samalla täyttää jonkin muun rikoksen tunnusmerkistön, sovelletaan rikosten yhtymistä koskevia säännöksiä.

Vakavuusasteeltaan ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa on rinnastettavissa sodankäyntirikokseen. Sen vuoksi rangaistusasteikoksi ehdotetaan samaa eli vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta.

2 momentti. Ihmisoikeuksien loukkaamisen yritys poikkeuksellisissa oloissa ehdotetaan myös rangaistavaksi samoin kuin nykyisinkin.

3 momentti. Niin kuin edellä on luvun perusteluissa todettu, ihmisyyttä vastaan tehdyt rikokset eivät välittömästi kohdistu vain yksityiseen henkilöön, vaan ennen kaikkea ihmisyyteen laajempana suojelukohteena. Tällaiset rikokset ovat lähtökohtaisesti vaikutuksiltaan laajakantoisia ja perusluonteeltaan törkeitä. Sen vuoksi ei ole tarpeen rangaista ihmisoikeuksien loukkaamista poikkeuksellisissa oloissa koskevan säännöksen perusteella vähäisiä tekoja, jotka muodollisesti näyttäisivätkin täyttävän sen tunnusmerkistön. Rangaistuskynnys olisi tämän mukaisesti asetettava riittävän korkealle.

Nykyisen rikoslain 13 luvun 2 §:n mukaan ihmisoikeuksien loukkaamista koskevan säännöksen soveltaminen edellyttää, että teko on omiaan aiheuttamaan toiselle ruumiillista tai henkistä kärsimystä taikka muuta kuin vähäis-

tä haittaa tai vahinkoa. Ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa täyttäisi säännönmukaisesti myös yksilöön kohdistuvan rikoksen tunnusmerkit. Tämän takia on perusteltua ehdottaa, että ihmisoikeuksien loukkaamista poikkeuksellisissa oloissa koskevaan perustunnusmerkistöön otetaan samankaltainen rajoitussäännös kuin on otettu rikoslain 31 luvun 1 §:n ryöstöä koskevaan säännökseen ja jollainen ehdotetaan otettavaksi myös aluksen kaappausta koskevaan uuteen säännökseen (ehdotettu rikoslain 34 luvun 11 §).

Edellä esitetyn mukaisesti rikoksentekijää ei tuomita ihmisoikeuksien loukkaamisesta poikkeuksellisissa oloissa tai sen yrittämisestä, ellei 1 momentissa tarkoitettu teko tai sen yritys, huomioon ottaen rikkomisen laatu, aiheutettujen seurausten vähäisyys tai muut tekoon liittyvät seikat, ole kokonaisuutena arvostellen vakava. Rangaistus tuomittaisiin näissä tapauksissa niistä muista rikoksista, jotka teko käsittää. Tällaisia rikoksia voivat olla esimerkiksi pahoinpitely ja vapauteen kohdistuvat rikokset. Harkittaessa, onko teko katsottava vakavaksi, on rikollista toimintaa arvioitava kokonaisuutena, jolloin erityisesti on kiinnitettävä huomiota teon vaikutusten laajakantoisuuteen.

5 §. Törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa

1 momentti. Törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen on nykyisin rangaistavaa rikoslain 13 luvun 3 §:n niin sanotun kvalifiointisäännöksen perusteella, joka on yhteinen sotarikosta ja ihmisoikeuksien loukkaamista koskeva säännös. Koska ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa on lähinnä ihmisiin välittömästi kohdistuva rikos, johon ei kuulu sanottavien taloudellisten vahinkojen aiheuttaminen, on perusteltua muotoilla rikoksen törkeäksi määrittelyn perusteet osittain toisin kuin sodankäyntirikoksessa.

Ehdotettu 5 § sisältää säännöksen rikoksesta, jonka nimenä olisi törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa. Rikoksen ankaroittamisperusteet olisivat muuten samat kuin sodankäyntirikoksessa, mutta ankaroittamisperusteena ei olisi erittäin suuren ja laaja-alaisen taloudellisen vahingon aiheuttaminen. Ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa voisi siten olla törkeä, jos siinä

— saatetaan useita ihmisiä hengenvaaraan tai

— rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla.

Törkeää sotarikosta koskevan ehdotuksen tavoin tämäkin ehdotus poikkeaa nykyisestä laista siinä, että on luovuttu niin sanottuun abstraktiseen vaarantamiseen viittaavasta ilmaisusta "on omiaan". Ankaroittamisperusteena ehdotuksen mukaan olisi siten se, että todellisuudessa on saatettu useita ihmisiä hengenvaaraan.

Ehdotus poikkeaa nykyisestä laista siinäkin, että ilmaisu "on omiaan aiheuttamaan suurta omaisuusvahinkoa" on kokonaan poistettu ankaroittamisperusteiden luettelosta. Muutos johtuu siitä, että nykyisessä laissa ei ole riittävän selkeästi otettu huomioon ihmisoikeuksien loukkaamisen luonnetta nimenomaan ihmisiin välittömästi kohdistuvana rikoksena, johon ei liity sanottavia taloudellisia vahinkoja. Tältä osin muutos on pikemminkin selvennys kuin varsinainen asiallinen supistus ankaroittamisperusteiden luettelosta.

Esimerkkiluettelo on tyhjentävä eikä se sisällä nykyisen lain tavoin viittausta muihin tapauksiin, jotka voisivat tulla kyseeseen ankaroittamisperusteina. Omaksuttua periaatelinjaa seuraten kvalifioidun säännöksen soveltaminen edellyttää kaikissa tapauksissa lisäksi sitä, että rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa on rangaistavuudeltaan rinnastettavissa törkeään sodankäyntirikokseen. Rangaistusasteikoksi ehdotetaan samaa eli vankeutta vähintään kaksi ja enintään kaksitoista vuotta.

2 momentti. Nykyisen lain tavoin rangaistavaa olisi myös törkeän ihmisoikeuksien loukkaamisen yritys poikkeuksellisissa oloissa.

6 §. Joukkotuhonta

1 momentti. Joukkotuhonnasta rangaistaisiin sitä, joka jonkin kansallisen, rodullisen, etnisen tai uskonnollisen ryhmän taikka niihin rinnastettavan kansanryhmän hävittämiseksi kokonaan tai osittain sen tässä ominaisuudessa

— surmaa ryhmän jäseniä,

— aiheuttaa ryhmän jäsenille vaikeita ruumiillisia tai henkisiä sairauksia tai vammoja,
— ryhtyy pakkotoimiin syntyvyyden ehkäisemiseksi ryhmän piirissä,
— pakolla siirtää lapsia ryhmästä toiseen tai
— muulla tavoin olennaisesti huonontaa ryhmän elinehtoja.

Suojelukohteina ovat samat kansanryhmät kuin nykyisen lain joukkotuhontasäännöksessä (rikoslain 13 luvun 4 §) eli määrättyä rotua, kansallista tai etnistä alkuperää olevat ja uskonnolliset kansanryhmät. Sen lisäksi joukkotuhonnan rangaistavuus ulotettaisiin ehdotuksessa koskemaan myös muunlaisen kansanryhmän hävittämiseen tähtääviä mainitunlaisia tekoja. Näin ollen suojelukohteena olisi myös kielen, yhteiskunnallisen aseman tai poliittisen näkemyksen perusteella määräytyvä kansanryhmä, jota ei ole mainittu säännösehdotuksen pohjana olevassa yleissopimuksessa.

Joukkotuhonnassa on tarkoituksena hävittää kansanryhmä siinä ominaisuudessaan. Sanonta tarkoittaa samaa kuin voimassa olevan lain sanonta, jonka mukaan joukkotuhonnan tarkoituksena on hävittää rikoksen kohde ryhmänä. On ajateltavissa tapauksia, joissa surmataan jonkin kansanryhmän jäseniä jostakin muusta syystä kuin ryhmän hävittämiseksi. Joukkotuhontaa koskeva säännös ei sovellu näihin tapauksiin.

Rikoksen tekomuodot ovat joukkotuhontaa koskevan yleissopimuksen mukaiset. Eräitä pieniä tarkennuksia on tehty nykyisen rikoslain 13 luvun 4 §:n sanamuotoon verrattuna. Ehdotuksen mukaan paitsi vammojen myös vaikeiden ruumiillisten tai henkisten sairauksien aiheuttaminen olisi rangaistavaa. Selvyyden vuoksi ehdotetaan, että syntyvyyden ehkäisemiseen tähtäävien toimien on oltava pakkotoimia, jotta joukkotuhonta voisi olla kyseessä. Ryhmän elinehtojen huonontamista tarkoittava tunnusmerkki on ehdotuksessa siirretty luettelon viimeiseksi. Sen mukaan muukin vastaavanlainen ryhmän elinehtojen olennainen huonontaminen olisi rangaistavaa. Säännöksen soveltamisalaa ehdotetaan tältä osin siten jonkin verran tarkennettavaksi.

Mikäli joukkotuhonnan tekotapana olisi ryhmän jäsenten surmaaminen, täyttyisi myös joko tappoa tai murhaa koskeva tunnusmerkistö. Tällöin sovellettaisiin rikosten yhtymistä koskevia säännöksiä. Tulkintaongelmia saattaa aiheutua lähinnä siitä, että pykälän 1 kohdan tekotapa, ryhmän jäsenten surmaaminen, täyttää myös tapon tunnusmerkistön, jossa vähimmäisrangaistus on kahdeksan vuotta vankeutta, kun se joukkotuhonnassa on neljä vuotta. Joukkotuhontasäännös sisältää voimakkaita erityispiirteitä kansanryhmään kohdistuvana tekona, kun taas tappo samoin kuin murha ovat toisen tahallista surmaamista koskevia säännöksiä, joissa korostuu teon kohdistuminen tiettyyn henkilöön tai tiettyihin henkilöihin. Sen vuoksi on näiden rikosten yhtyessä jossakin määrin poikkeuksellisesti perustultua soveltaa kumpaakin rangaistussäännöstä, jolloin ei ole myöskään mahdollista alittaa tapon vähimmäisrangaistusta.

Rangaistukseksi joukkotuhonnasta ehdotetaan vankeutta vähintään neljä vuotta tai vankeutta elinkaudeksi.

2 momentti. Joukkotuhontaa koskevan yleissopimuksen määräysten mukaan myös joukkotuhonnan yritys on säädettävä rangaistavaksi. Tällainen kriminalisointi sisältyy myös nykyisen rikoslain 13 luvun 4 §:n 2 momenttiin.

7 §. Joukkotuhonnan valmistelu

Joukkotuhontaa koskevan yleissopimuksen määräysten mukaisesti nykyisen rikoslain 13 luvun 4 §:n 3 momentissa on säädetty rangaistavaksi salahanke joukkotuhontaan. Salahankkeeksi katsotaan se, että kaksi tai useammat ovat keskenään sopineet joukkotuhonnan tekemisestä.

Suomalaisessa rikosoikeudessa on jo pitkään vierastettu salahanketyyppisiä rikossäännöksiä, vaikka eräitä sellaisia sisältyy melko uuteenkin lainsäädäntöön. Täytettyä rikosta ja rikoksen yritystä varhaisempaan, rikokseen tähtäävään toimintaan on mieluummin puututtu valmistelun kriminalisoimisen avulla, vaikka valmistelukin on säädetty rangaistavaksi verraten harvoin. Ehdotuksessa on kuitenkin lähdetty siitä, että joukkotuhontaa koskevan yleissopimuksen mukaisesti jo joukkotuhonnasta sopiminen eli salahanke joukkotuhonnan tekemiseksi säädetään edelleen rangaistavaksi. Lisäksi säännöstä ehdotetaan täydennettäväksi joukkotuhonnan valmistelun kriminalisoinnilla, kun se ilmenee joukkotuhontasuunnitelman laatimisena. Rangaistavaksi tulisi joukkotuhonnan valmistelu silloinkin, kun sitä ei edellä joukkotuhonnasta sopiminen. On pidetty johdonmukaisena sitä, että joukkotuhonnasta sopimiseen paheksutta-

vuudeltaan rinnastettava joukkotuhontasuunnitelman laatiminen säädetään rangaistavaksi.

Ehdotuksen mukaan joukkotuhonnan valmistelusta rangaistaisiin siis, jos joku joukkotuhontaa koskevassa säännöksessä mainitussa tarkoituksessa

— sopii toisen kanssa joukkotuhonnan tekemisestä tai

— laatii joukkotuhontasuunnitelman.

Ehdotettu sanamuoto sisältää näin ollen yleissopimuksessa tarkoitetun salahankkeen kriminalisoinnin, mutta ulottuu myös eräisiin valmistelun luonteisiin toimiin joukkotuhonnan edellytysten luomiseksi.

Säännöksen tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää, että pitää olla olemassa todellinen ja varteen otettava sopimus tai suunnitelma joukkotuhonnan tekemiseksi, ennen kuin teko voisi tulla joukkotuhonnan valmisteluna rangaistavaksi. Näin ollen esimerkiksi kahden henkilön ravintolakeskustelussa tehty "sopimus" jonkin kansanryhmän hävittämisestä jäisi rangaistavuuden ulkopuolelle. Aivan epärealistiset sopimukset ja suunnitelmat jäisivät niin ikään säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Säännöksen tarkoituksena on säätää rangaistavaksi sellaisten henkilöiden toiminta, jotka sopivan tilaisuuden tullen todellisuudessa voisivat ryhtyä panemaan suunnitelmaa täytäntöön sekä sellaisen vakavasti otettavan suunnitelman laatiminen, joka olisi toteutettavissa.

Jos joukkotuhonnan valmistelu edistyy yritysasteelle, sovellettaisiin 7 §:n sijasta 6 §:n 2 momenttia.

Rangaistukseksi joukkotuhonnan valmistelusta ehdotetaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Vaikka kyseessä on yritysastetta varhaisemman teon kriminalisointi, rangaistuksen tulisi olla verraten ankara, koska joukkotuhontarikos on ihmisyyteen kohdistuva raskain ajateltavissa oleva rikostyyppi.

8 §. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Kansanryhmän syrjintään kiihottamista tarkoittava kriminalisointi otettiin vuonna 1970 rikoslain 16 luvun 6 a §:ään, josta se siirrettiin rikoslain 13 luvun uudistamisen yhteydessä 13 luvun 5 §:ään. Säännös perustuu vuonna 1965 tehtyyn kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevaan yleissopimukseen ja vuonna 1966 hyväksyttyyn kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. Molemmat on saatettu Suomessa voimaan 1970-luvulla (SopS 37/70 ja 8/76).

Nykyistä rikoslain 13 luvun 5 §:ää ehdotetaan täsmennettäväksi. Rikoksen nimeksi ehdotetaan "kiihottaminen kansanryhmää vastaan" siksi, että kansanryhmän uhkaaminen, panettelu tai solvaaminen voi johtaa muuhunkin kuin sitä syrjivään kohteluun, esimerkiksi väkivaltaisuuksiin tai vihaan. Rangaistavuuden vähäistä laajentumista merkitsisi se, että suojeltavina olisivat myös muunlaiset kuin rodulliset, kansallista tai etnistä alkuperää olevat tai uskonnolliset kansanryhmät.

Tiukennuksena voimassa olevaan säännökseen ehdotetaan rangaistavuuden rajoittamista tapauksiin, joissa teko on omiaan aiheuttamaan ryhmään kohdistuvaa väkivaltaisuutta, vihamielisyyttä tai syrjintää. Myös tahallisuusvaatimusta ehdotetaan tiukennettavaksi. Teon rangaistavuus edellyttäisi sitä, että tekijän tarkoituksena on ollut aiheuttaa ryhmään kohdistuvaa väkivaltaisuutta, vihamielisyyttä tai syrjintää. Mainitut täsmennykset rajoittaisivat säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle esimerkiksi leikilliset, harkitsemattomat tai tunteita ilmaisevat huomautukset tai muut lausumat, joita ei ole syytä ottaa vakavasti.

Säännöksellä ei kriminalisoida kiihotusta käsittelevää normaalia tiedonvälitystä, ellei itse tiedonvälitys ole uhkailun, panettelun tai solvauksen luonteista ja ellei lisäksi tiedonvälityksen tarkoituksena ole ollut aiheuttaa ryhmään kohdistuvaa väkivaltaisuutta, vihamielisyyttä tai syrjintää.

Rangaistukseksi kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Rangaistus olisi lievempi kuin nykyisessä laissa. Kiihottamisesta kansanryhmän syrjintään on nykyisen säännöksen voimassaoloaikana tuomittu muutaman kerran ja aina sakkorangaistukseen.

9 §. *Syrjintä*

Ehdotetun säännöksen mukaan tuomittaisiin syrjinnästä se, joka elinkeinotoiminnassa, ammatin harjoittamisessa, yleisönpalvelussa, virkatoiminnassa tai muussa julkisessa tehtävässä taikka julkista tilaisuutta tai yleistä kokousta järjestettäessä ilman hyväksyttävää syytä

— ei palvele jotakuta yleisesti noudatettavilla ehdoilla,

— kieltäytyy päästämästä jotakuta tilaisuuteen tai kokoukseen tai poistaa hänet sieltä taikka

— asettaa jonkun ilmeisen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonompaan asemaan rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen tai terveydentilan taikka uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella.

Ehdotettu säännös on syrjintää koskeva yleissäännös. Sitä sovellettaisiin kaikissa muissa syrjintäkieltojen alaan kuuluvissa tilanteissa paitsi työsyrjinnässä, jota koskevien voimassa olevien säännösten kehittämiseksi on laadittu ehdotus erityissäännökseksi (ehdotettu rikoslain 47 luvun 3 §). Työsyrjintää koskevan rikossäännöksen soveltuminen toisin sanoen syrjäyttää ehdotetun syrjintäsäännöksen soveltamisen. Työsyrjintää lukuun ottamatta syrjintää koskevan yleissäännöksen soveltamisalaan tulisivat siis muut nykyisin voimassa olevat syrjintäkiellot.

Naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain (609/86) 7 § sisältää kiellon syrjiä sukupuolen perusteella. Syrjinnällä tarkoitetaan kyseisessä laissa naisten ja miesten asettamista sukupuolen perusteella eri asemaan sekä sellaista menettelyä, jonka vaikutuksesta naiset ja miehet tosiasiallisesti joutuvat keskenään selvästi eri asemaan. Lain 8 §:ssä on määritelty sukupuoleen perustuva syrjintä työelämässä. Lain 9 §:ssä on luonnehdittu eräitä menettelyjä, joita ei ole pidettävä syrjintänä. Sellaisia ovat: 1) naisten erityinen suojelu raskauden tai synnytyksen vuoksi, 2) asevelvollisuuden säätäminen ainoastaan miehille, 3) vain joko naisten tai miesten hyväksyminen yhdistyksen jäseniksi, jos se perustuu yhdistyksen säännöissä olevaan nimenomaiseen määräykseen ja 4) suunnitelmaan perustuva menettely, jolla pyritään kyseisen lain tarkoituksen toteuttamiseen käytännössä.

Ehdotettu syrjintää koskeva yleissäännös soveltuu myös sukupuoleen perustuvaan syrjintään, jota tarkoitetaan naisten ja miesten tasa-arvosta annetussa laissa. Sanotun lain 14 §:ssä säädetyn, syrjivää koulutuspaikkailmoittelua koskevan kiellon rikkomisesta rangaistaisiin kuitenkin tuohon lakiin lisättäväksi ehdotetun 21 a §:n 2 momentin nojalla. Edellä sanotun mukaisesti ehdotettua yleistä syrjintää koskevaa rikossäännöstä ei sovellettaisi myöskään, jos sukupuoleen perustuva syrjintä toteuttaisi työsyrjintää koskevan rikossäännöksen tunnusmerkit.

Valtion virkamieslain (755/86) 17 § sisältää syrjintäkiellon. Säännöksen mukaan virkamiehiä on kohdeltava virkasuhteessa tasapuolisesti. Virkamiestä ei saa perusteettomasti asettaa toisiin virkamiehiin nähden eri asemaan syntyperän, uskonnon, sukupuolen, iän, poliittisen tai ammattiyhdistystoiminnan taikka muun näihin verrattavan syyn vuoksi. Lain 13 §:n 3 momentin mukaan syrjintä mainituilla perusteilla on kiellettyä myös virkaan nimitettäessä. Virkamiehen irtisanomisen perusteita koskevassa lain 46 §:ssä on pyritty estämään virkamiehen irtisanominen irtisanottavaa syrjivillä perusteilla.

Jos valtion viranomainen työnantajaominaisuudessaan syrjii alaistaan virkamiestä tai viranhaltijaa ehdotetussa 47 luvun 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla, kysymyksessä olisi työsyrjintä, jolloin syrjintää koskevaa yleissäännöstä ei sovellettaisi. Jos valtion virkamiehen syrjintä tapahtuu muussa yhteydessä, soveltuisi ehdotettu yleinen syrjintäsäännös. Ehdotetulla syrjintäsäännöksellä myös kuntien viran- ja toimenhaltijat tulisivat syrjintäsuojan piiriin. Jos heihin syrjintää kohdistava toimisi työnantajaominaisuudessa, kyseessä olisi työsyrjintä, ja muussa ominaisuudessa toimivan henkilön harjoittamaan syrjintään sovellettaisiin yleissäännöstä. Naisten ja miesten tasa-arvosta annettuun lakiin lisättäväksi ehdotettu 21 a §:n 2 momentin säännös syrjivästä ilmoittelusta koskisi myös valtion ja kuntien koulutuspaikkailmoittelua.

Syrjintäkielto on myös asevelvollisuuslain 50 c §:ssä (1169/88). Pykälässä säädetään, että asevelvollisuuslakiin perustuvaa palvelusvelvollisuutta täytäntöön pantaessa ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa toisiin nähden eri asemaan rodun, syntyperän, kielen, uskonnon, poliittisen tai muun mielipiteen taikka muun näihin verrattavan syyn vuoksi. Ehdotettu syrjintää koskeva rangaistussäännös soveltuisi myös asevelvollisuuslaissa tarkoitettuun syrjintään.

Ehdotuksessa määritellään ne *elämänalueet*, joilla syrjintä on kiellettyä, nykyistä rikoslain 13 luvun 6 §:ää laajemmin. Sellaisia ovat ehdotuksen mukaan elinkeinotoiminta, ammatin harjoittaminen, yleisönpalvelu, virkatoimi tai

muu julkinen tehtävä taikka julkisen tilaisuuden tai yleisen kokouksen järjestäminen. Tekijäpiiri on luonnehdittu yleisluonteisesti, joten syrjintään voivat syyllistyä kyseisten toimintojen harjoittajien ohella myös heidän palveluksessaan tai avustajinaan olevat henkilöt, esimerkiksi ravintolan palveluksessa oleva vahtimestari, ammatinharjoittajan vastaanottoavustaja, virkamiehen alaisena toimiva avustava henkilö tai julkisen tilaisuuden järjestämisessä apuna oleva henkilö.

Syrjintäsäännös ei koskisi yksityishenkilöiden välisiä sopimussuhteita. Näin ollen yksityishenkilö esimerkiksi saa myydä tai vuokrata asuntonsa syrjintäsäännöksestä riippumatta rajattuun henkilöryhmään kuuluvalle henkilölle. Syrjintäsäännöstä voidaan soveltaa vain, jos asuntojen myynti tai vuokraaminen on elinkeinon harjoittamista tai ammattimaista. Syrjintää ei ole myöskään se, että joku järjestää yksityisen tilaisuuden tai henkilöpiiriltään rajoitetun, esimerkiksi yhdistyksen jäsenille tarkoitetun, tilaisuuden tai kokouksen ja kieltää kyseiseen henkilöpiiriin kuulumattomia tulemasta siihen.

Epäyhdenvertainen kohtelu ei olisi ehdotuksen mukaan syrjintänä rangaistavaa, jos siihen on *hyväksyttävä syy*. Tällainen syy saattaa pohjautua oikeusjärjestykseen tai kansalaisten vakiintuneisiin oikeuskäsityksiin. Rangaistussäännöksessä tai sen perusteluissa ei kuitenkaan voida esittää tyhjentävää luetteloa niistä perusteista, jotka oikeuttavat muutoin syrjintänä rangaistavaan kohteluun.

Ensinnäkin eriarvoisen kohtelun perustana voivat olla oikeussäännökset ja niiden nojalla pätevästi annetut viranomaisten määräykset. Niinpä esimerkiksi kieltäytyminen myymästä tupakkatuotteita kuuttatoista vuotta nuoremmalle henkilölle ei voi olla syrjintää iän perusteella, kuten ei myöskään kieltäytyminen myymästä alkoholijuomia henkilölle, joka ei niitä saisi ostaa. Autoliike voi kieltäytyä myymästä autoa nuorelle, joka ilmeisesti ei sitä saisi ajaa, tai kalliin esineen myyjä voi kieltäytyä myymästä sitä alaikäiselle, jos on ilmeistä, ettei hän olisi oikeutettu määräämään sen ostamiseen tarvittavasta rahasummasta. Elokuvanäytäntöön pääsyä voidaan rajoittaa elokuvien luonteen perusteella tiettyä ikärajaa nuoremmilta. On myös olemassa huomattava määrä ikään perustuvia sosiaali- ja muita etuuksia, kuten myös perhesuhteisiin perustuvia tai perhesuhteiden perusteella suuruudeltaan määräytyviä sosiaalietuuksia. Oikeussäännöksin on määritelty esimerkiksi oppilaitosten kieli, jolloin oppilaitokseen pääsevien rajoittaminen kyseisenkielisiin henkilöihin ei ole muihin kohdistuvaa syrjintää.

Hallitusmuoto ja yhdistyslaki (503/89) eivät estä yhdistyksen jäsenyyden rajoittamista esimerkiksi tiettyyn kansanryhmään kuulumisen, äidinkielen, sukupuolen, ikäryhmän, siviilisäädyn, uskonnollisen tai yhteiskunnallisen mielipiteen tai muun vastaavan seikan perusteella edellyttäen, että yhdistyksen säännöissä on jäsenyyden rajoittamista koskevia nimenomaisia määräyksiä. Jos yhdistyksen jäsenyys on kyseisellä tavalla säännöissä rajoitettu, siitä seuraa, että yhdistys voi toiminnassaan järjestää tilaisuuksia, jotka on nimenomaisesti rajattu jäsenistöön tai jäseniksi kelpaaviin henkilöihin.

Syrjintäsäännöksellä ei rajoiteta muualla lainsäädännössä suotua mahdollisuutta harjoittaa asiakasvalintaa liikkeen tason ylläpitämiseksi. Tällainen säännös on muun muassa majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen (727/91) 10 §:ssä. Jos liikkeen "toimintaajatuksen vuoksi" tietyn ravintolan asiakkailta yleisesti edellytetään juhlavaa pukeutumista, on sallittua kieltäytyä päästämästä ravintolaan henkilöä, joka ei tätä edellytystä täytä. Sen sijaan syrjintäsäännöksen vastaista olisi evätä pääsy liikkeeseen henkilöltä, jonka asu on juhlava, mutta kuuluu asianomaisen ryhmän kulttuurisidonnaiseen pukeutumiseen.

Hyväksyttävät syyt erilaiselle kohtelulle voivat johtua myös harjoitetun toiminnan luonteesta. Esimerkiksi tietyn kansanryhmän tunnuksina pidettävien vaatteiden valmistaja voi kieltäytyä muunlaisten kansanryhmien asusteiden valmistamisesta. Koulutuspalvelujen tarjonta voi olla perusteltua järjestää osanottajien äidinkielen mukaan. Eräillä palvelualoilla on vakiintunut tapa järjestellä palvelut asiakkaiden sukupuoli huomioon ottaen (esimerkiksi terveydenhoito, liikuntapaikat, kylpylät, uimahallit). Palvelut voivat olla sisällöltään tarkoitettuja ikään perustuville erityisryhmille kuten nuorisolle tai vanhuksille. Kirkkojen tai uskontokuntien järjestämät tilaisuudet voivat olla tarkoitettuja vain kyseisen uskonnon omaksuneille. Poliittisilla, yhteiskunnallisilla ja ammatillisilla järjestöillä on oppilaitoksia, joihin pääsyn eräänä perusteena voi olla kyseisen järjestön aatemaailman hyväksyminen. Myös tiedotusvälineillä voi olla aatteellisia linjoja, joita ne ovat oikeutettuja noudattamaan, vaikka se

merkitsisi esimerkiksi kieltäytymistä julkaisemasta kirjoitusta poliittisin perustein tai tietyn aatesuunnan vaali-ilmoitusta.

Hyväksyttävänä syynä sille, että ei palvele säännöksessä tarkoitettuja ihmisiä, voi olla palvelun vaatima erityinen ammattitaito tai -tieto, jota asianomaisella itsellään ei ole käytettävissä. Myös tällaisten palvelujen antamiseen tarvittavien välineiden puuttuminen voi olla hyväksyttävä syy. Esimerkiksi kansallista tai etnistä alkuperää olevan kansanryhmän erityispalvelujen tarjoaminen voi edellyttää poikkeuksellista perehtyneisyyttä asianomaisen kansanryhmän tapoihin ja kulttuuriin. Näin ollen esimerkiksi vaatteiden valmistaja ei syyllisty syrjintään kieltäytyessään valmistamasta tietyn ryhmän kansallispukua, jos häneltä puuttuu siihen tarvittava tieto, taito ja välineet. Terveydenhuollossa on otettava huomioon se, että on olemassa erilaisia vain toiseen sukupuoleen rajoittuneita sairauksia, joiden hoito vaatii erikoistumista. Jos palvelujen antamisen edellytyksenä on tietynlainen kielitaito, kieltäytymistä ei taidon puuttuessa voida pitää kieleen perustuvana syrjintänä.

Hyväksyttävänä syynä erilaiselle kohtelulle saattaa olla pyrkimys edistää syrjittyjen tai muusta syystä erityisen tuen tarpeessa olevien väestöryhmien asemaa. Syrjintänä ei ole pidettävä esimerkiksi erityisten asumispalvelujen kehittämistä yksinhuoltajia tai pakolaisia varten. Ongelmallisempia ovat ne tapaukset, joissa useat tahot kilpailevat samoista eduista tilanteessa, jossa eri tukemiskriteerit vaikuttavat eri suuntaan. Hyväksyttävän erilliskohtelun tulisi tällaisissa tapauksissa yleensä perustua nimenomaisiin, yleisesti tiedostettuihin ja hyväksyttyihin ohjelmiin, kuten esimerkiksi naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain 9 §:ssä on tarkoitettu.

Pyrkimys pitää yksityiselämän ratkaisut rangaistussäännöksen soveltamisen ulkopuolella saattaa myös heijastua elinkeinotoiminnan tai ammatin harjoittamisessa tapahtuvan menettelyn hyväksyttävyyden arviointiin. Silloin kun esimerkiksi elinkeinon harjoittaja ei esiinny palvelusten tarjoajana vaan itse etsii palveluksia tai liikekumppaneita, ei voida pitää rangaistavana sellaista henkilökohtaisten mieltymysten noudattamista, joka esimerkiksi virkatoiminnassa olisi kiellettyä.

Syrjintätoimena mainitaan pykälän 1 kohdassa se, että tekijä ei palvele jotakuta yleisesti noudatettavilla ehdoilla syrjintäperusteen vuoksi. Kohta kattaa, paitsi kieltäytymisen ottamasta asiakkaaksi tai palvelemasta asiakasta, myös asiakkaan kannalta muita epäedullisempien ehtojen vaatimisen. Sellaisia voivat olla esimerkiksi korkeamman hinnan vaatiminen kuin muilta, selvästi huonompien toimitusehtojen asettaminen tai kieltäytyminen antamasta tavanomaista takuuta kestokulutustavaran ostajalle. Kiellettyä olisi myös kieltäytyminen tavaran myymisestä luotolla kulutustavaran myynnissä, jos kyseisen tavaran myynti luotolla on tavanomaista. Räikeässä tapauksessa yleisesti noudatettavista ehdoista poikkeamista olisi myös asiakkaan palveleminen nöyryyttävällä, halveksuntaa osoittavalla tai muulla asiakasta loukkaavalla tavalla. Syrjintäsäännös ei luonnollisestikaan rajoita myyjän oikeutta varmistaa asiakkaan maksukyky ja -valmius kyseisessä toiminnassa tavanomaiseen tapaan.

Toisena tekotapana ehdotuksessa on mainittu kieltäytyminen päästämästä jotakuta tilaisuuteen tai kokoukseen tai henkilön poistaminen sieltä (2 kohta). Ehdotetun pykälän alusta ilmenee, että kyse on vain julkisen tilaisuuden tai yleisen kokouksen järjestämisestä. Yksityisiä tai osanottajapiiriltään tarkoin rajattuja tilaisuuksia tai kokouksia kyseinen kohta ei koske. Voimassa olevassa rikoslain 13 luvun 6 §:ssä tarkoitetun julkisen huvitilaisuuden lisäksi ehdotettu säännös koskisi myös muita julkisia tilaisuuksia.

Kolmantena syrjinnän tekotapana mainitaan jonkun asettaminen ilmeisen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonompaan asemaan (3 kohta). Syrjintää siis ei olisi merkitykseltään vähäinen tai perusteiltaan tulkinnanvarainen asettaminen eriarvoiseen tai muita huonompaan asemaan. Syrjintänä ei voida pitää erilaisten perusteiden asettamista sinänsä, vaan sillä tavoin tapahtuvaa erottelua, että se johtaa käytäntöön sovellettuna jonkun asettamiseen olennaisesti huonompaan asemaan kuin muut. Syrjintää tämän tekomuodon tarkoittamalla tavalla voi olla esimerkiksi ilman hyväksyttävää syytä tapahtunut oppilaitosten sisäänpääsyvaatimusten määritteleminen syrjintää merkitsevin perustein tai terveydenhuollossa potilaiden hoidon kiireellisyysjärjestyksen vahvistaminen syrjivällä perusteella vastoin hoidollisia kokemussääntöjä. Ilmeisen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonompaan asemaan asettamista olisi myös esimerkiksi huoneenvuokrasopimuksen, vakuutussopimuksen, rahalainan tai muun vastaavan oikeussuhteen irtisanomi-

nen syrjivin perustein. Samoin olisi arvosteltava myös sitä, että tällaisten oikeussuhteiden irtisanomis- tai purkamisperusteet määriteltäisiin syrjivin perustein.

Syrjinnän tekomuodot kattavat sekä syrjintää koskevan päätöksenteon että päätösten täytäntöönpanon. Näin ollen syrjintään syyllistyy elinkeinonharjoittaja, joka antaa alaisilleen ohjeet kieltäytyä palvelemasta tiettyä ryhmää, ja hänen alaisensa, joka toteuttaa saamiaan ohjeita. Elinkeinonharjoittaja, joka asianomaista toimintaa ohjaavien säännösten mukaan vastaa toiminnan lainmukaisuudesta, voi joutua vastuuseen syrjinnästä silloinkin, kun hän tietää alaisten syrjivän asiakkaita ja sallii menettelyn laiminlyömällä velvollisuutensa puuttua asiaan.

Syrjintäperusteina säännöksessä mainittaisiin ensin sellaisia perusteita, jotka liittyvät pysyväisluonteisiin henkilön ominaisuuksiin tai kuuluvat yksityiselämän alaan. Näitä olisivat rotu, kansallinen tai etninen alkuperä, ihonväri, kieli, sukupuoli, ikä, perhesuhteet, sukupuolinen suuntautuminen ja terveydentila. Erityisesti sukupuoleen perustuvan syrjintäkiellon sisältöä on täsmennetty naisten ja miesten tasa-arvosta annetussa laissa, jota muutenkin voidaan käyttää syrjintää estävän rikossäännöksen tulkinta-apuna. Sukupuolisyrjinnän perusteena olisi pidettävä paitsi sukupuolta sinänsä, myös sukupuoleen suoranaisesti tai tyypillisesti liittyvää seikkaa, kuten raskautta tai synnyttämistä.

Toisaalta kiellettyjä syrjintäperusteita olisivat erilaiset kansalaisvapauksien käyttöön liittyvät seikat. Pykälän mukaan rangaistavaa olisi syrjintä uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella. Ammatillisella toiminnalla tarkoitetaan tässä paitsi toimintaa ammattiyhdistyksissä myös ammatin harjoittamista. Muulla rinnastettavalla seikalla tarkoitetaan esimerkiksi elinkeinotoimintaa tai muuta kansalaistoimintaa kuin poliittista toimintaa, kuten yhdistystoimintaa tai vaikkapa tiettyä vapaa-ajan harrastusta.

Jos syrjintään syyllistyvä rikkoo samalla virkavelvollisuuttaan, tekoon sovelletaan sekä syrjintäsäännöstä että virkarikoksia koskevaa säännöstöä. Silloinkin, kun erilliskohtelu perustuu syrjintäsäännöksessä tarkoitettuun hyväksyttävään perusteeseen, kysymyksessä saattaa kuitenkin olla virkarikos.

Syrjinnän rangaistavuus edellyttää tahallisuutta. Rangaistavalta syrjinnältä ei kuitenkaan voida edellyttää nimenomaista, lainkohdassa mainituista perusteista johtuvaa syrjintätarkoitusta. Esimerkiksi palveluja tarjoavan elinkeinon- tai ammatinharjoittajan motiivina voi olla liikevoiton lisääminen asiakkaita valikoimalla, mutta siitä huolimatta asiakkaiden valinta esimerkiksi rodun tai kansallisuuden perusteella olisi pykälän mukaan syrjintää. Tahallisuus kuitenkin edellyttää tietoisuutta syrjintäperusteen olemassaolosta ja merkityksen antamista sille henkilön kohtelussa.

Syrjinnän rangaistukseksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Nykyisessä laissa rangaistus on sama kuin ehdotuksessa.

1.4. 12 luku. Maanpetosrikoksista

1.4.1. Luvun perustelut

1.4.1.1. Nykyinen lainsäädäntö ja sääntelyn tarve

Itsenäisen valtion tunnusmerkkeihin kuuluu lainsäädäntö, jonka avulla turvataan itsenäisyyden ja maan turvallisuuden säilyminen suhteissa vieraisiin valtioihin. Säännösten keskeisenä tavoitteena on siten suojata valtion itsenäisyyttä, sen ulkoista turvallisuutta ja kansainvälistä asemaa. Merkittävimpiä tällaisia säännöksiä ovat maanpetosta ja valtion ulkoista turvallisuutta koskevat säännökset.

Maanpetoksesta on nykyisin säännöksiä rikoslain 12 luvussa ja valtion ulkoista turvallisuutta välillisesti vaarantavista rikoksista rikoslain 14 luvussa, joka koskee rikoksia ystävyydessä olevaa valtiota vastaan. Rikoslain 12 luku on saanut nykyisen sisältönsä pääosin vuosina 1939 ja 1942. Rikoslain 14 luku on suurimmalta osin säädetty jo ennen itsenäistymistä.

Maanpetosrikokset voidaan jakaa sotilaalliseen maanpetokseen, josta on säännöksiä rikoslain 12 luvun 1—5 §:ssä, ja diplomaattiseen maanpetokseen, joka on säännelty rikoslain 12 luvun 6—8 §:ssä. Oikeuskirjallisuudessa vakiintuneet termit voivat johtaa harhaan. Sotilaallinen maanpetos on rangaistava muidenkin kuin sotilashenkilöiden tekemänä. Diplomaattisen maanpetoksen rangaistavuus ei myöskään ole rajoitettu diplomaattien tekoihin.

Sotilaallista maanpetosta koskevat lainkoh-

dat ovat siinä muodossa, jonka ne saivat vuonna 1942. Silloin lakiteksti saatettiin sopusointuun sen tosiasian kanssa, että Suomi oli itsenäistynyt vuonna 1917, täsmennettiin eräitä tulkinnallisia sanontoja ja laajennettiin rangaistavuus koskemaan myös tuottamuksellisia tekoja.

Rikoslain 12 luvun 1 §:ssä on säädetty rangaistus Suomen kansalaiselle, joka astuu sotaväkeen tietäen sen olevan vihollisen. Vihollisena on pidetty paitsi maata, jota vastaan käydään sotaa, myös sellaista maata, jonka kanssa sota on välittömästi uhkaamassa. Rikos toteutetaan myös siten, että Suomen kansalainen, joka palvelee vieraan valtion sotaväessä, ei luovu siitä, kun se on muuttunut viholliseksi. Lainkohdassa mainitaan tekijänä vain Suomen kansalainen. Tekijänä voi rikoslain 12 luvun 4 §:n mukaan olla myös ulkomaalainen, joka oleskelee Suomessa tai on valtakunnan palveluksessa. Sotilasrikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä vuonna 1983 lisättiin mainittuun pykälään 2 momentti. Sen mukaan vihollisen sotavoimiin kuuluvaa ulkomaalaista ei voida rangaista 1 §:ssä tarkoitetusta teosta.

Rikoslain 12 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa on kriminalisoitu tekoja, joille on ominaista, että ne käsittävät vihollisen tahallista auttamista tai Suomen taikka sen liittolaisen tahallista vahingoittamista valtakunnan jouduttua sotaan tai sodan sitä uhatessa. Rangaistavaa on saattaa vihollisen valtaan sotaväkeä, kaupunki, satama, linnoitus tai muu puolustuspaikka, sotalaiva tai muu alus, lentoväline tai muita sotaväelle tarpeellisia kulkuneuvoja, radioasema, sotakassa, aseita, ammuksia tai muita sotatarvikkeita, varus-, elintarvike- tai polttoainevarasto tai muuta senkaltaista. Lainkohdan mukaan on myös rangaistavaa mainitun kaltaisten kohteiden hävittäminen tai turmeleminen sekä teollisuuslaitoksen tai sen koneiston tai varaston, vesi-, sähkö- tai kaasujohdon, padon, lennättimen, puhelimen, tien, kanavan, rautatien, sillan, merimerkin tai muun niihin verrattavan kohteen vahingoittaminen.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa on kriminalisoitu erilainen vihollisen hyväksi tapahtuva tiedottaminen, toiminta vihollisen oppaana tai vakoojana, vakoojan tai oppaan hankkiminen viholliselle, vakoojan tai vakoojaan verrattavan auttaminen, suojeleminen tai kätkeminen, sotaväen värväämiminen tai hankkiminen, sotavangin auttaminen karkaamaan tai karanneen sotavangin suojeleminen tai kätkeminen.

Muun vieraan vallan kuin vihollisen sotaväkeen värväämisestä on rangaistus säädetty rikoslain 16 luvun 22 §:ssä.

Rikoslain 12 luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa on säädetty rangaistus sille, joka tekee aseellista vastarintaa Suomen tai sen liittolaisen sotavoimalle tai estää käyttämästä sotaväkeä vihollista vastaan taikka viettelee sitä asettumaan vihollisen puolelle tai karkaamaan tai pakenemaan tahi kapinaan tai muuhun uskottomuuteen, taikka oppaana eksyttää sotaväen osaston tai aluksen, taikka antaa päällystölle tai asianomaiselle tiedustelijalle väärän kertomuksen vihollisesta tai muusta, mikä vaikuttaa sodankäyntiin tahi jättää ilmaisematta, mitä hän siitä tietää.

Rikoslain 12 luvun 2 §:n 2 momentissa on yleisluonteisempi ja lievemmän rangaistavuuden sisältävä sotilaallista maanpetosta koskeva rikossäännös. Sen mukaan tuomitaan maanpetoksesta rangaistukseen Suomen kansalainen, joka valtakunnan jouduttua sotaan tai sodan sitä uhatessa muulla kuin edellä mainitulla tavalla tahallaan auttaa vihollista tai vihollisen eduksi vahingoittaa Suomea tai sen liittolaista. Niitä tekoja, joihin 2 momentti soveltuu, ei siis ole yksityiskohtaisesti määritelty laissa.

Tekijänä mainitaan rikoslain 12 luvun 2 §:ssäkin vain Suomen kansalainen. Luvun 4 §:ssä on kuitenkin säädetty rangaistaviksi teot myös ulkomaalaisen tekeminä, jos ne on tehty Suomessa oleskeltaessa tai oltaessa valtakunnan palveluksessa. Vihollisen sotavoimiin kuuluvaa voidaan rangaista maanpetoksesta kuitenkin vain, jos hän salaten kuuluvansa vihollisen sotavoimiin oleskelee Suomessa tai Suomen puolustusvoimien sotatoimialueella. Jos vihollisen sotavoimiin kuuluva on syyllistynyt vakoiluun, häntä ei saa tuomita rangaistukseen muusta vakoilusta kuin siitä, mistä hänet on tavattu.

Rikoslain 12 luvun 2 §:n 3 momentin mukaan kyseisessä pykälässä mainittujen rikosten yritys on rangaistava.

Rikoslain 12 luvun 3 §:n mukaan rangaistavaa on tuottamuksellinen 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu sotilaallinen maanpetos. Sen sijaan 12 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu yleisluonteisesti määritelty vihollisen auttaminen ja Suomen tai sen liittolaisen vahingoittaminen ei ole tuottamuksellisena rangaistavaa.

Sotilaallista maanpetosta on myös rikoslain

12 luvun 5 §:ssä mainittu rikos. Siinä on säädetty rangaistus Suomen kansalaiselle, joka

— kehottaa vieraan valtion hallitusta aloittamaan sodan tai muun vihollisteon Suomea vastaan tai jatkamaan sitä taikka rikkomaan Suomen kanssa tehdyn sotaliiton tahi kieltäytymään sellaisesta liitosta taikka

— ennenkuin sota on julistettu tai alkanut, omasta tai muiden puolesta lupaa vieraan valtion hallitukselle apua sen sodassa Suomea vastaan.

Mainittu rikos voidaan toteuttaa sekä sodan aikana ja sen uhatessa että rauhanomaisissa oloissa. Rikoksen tekijänä voi olla vain Suomen kansalainen. Ulkomaalainen ei voi olla rikoksen tekijänä silloinkaan, kun hän oleskelee Suomessa tai on valtakunnan palveluksessa. Viimeksi mainitussa tapauksessa virkarikoksia koskevat säännökset saattavat soveltua.

Diplomaattista maanpetosta koskevat voimassa olevat rikoslain 12 luvun 6—8 § on säädetty vuonna 1939. Oikeuskirjallisuudessa varsinaiseksi diplomaattiseksi maanpetokseksi kutsutusta rikoksesta on säädetty rangaistus rikoslain 12 luvun 6 §:ssä. Lainkohdassa on säädetty rangaistus sille, jolle Suomen puolesta on uskottu sopimuksen tekeminen tai siitä neuvotteleminen vieraan valtion kanssa ja joka tahallaan käyttää väärin tätä luottamusta Suomen ilmeiseksi vahingoksi. Laissa ei ole yksityiskohtaisesti määritelty tapaa, jolla luottamuksen väärinkäyttäminen valtakunnan vahingoksi tapahtuu, joten lainkohta soveltuu tahalliseen maan vahingoksi tapahtuvaan luottamuksen väärinkäyttöön kaikenlaatuisissa tapauksissa. Rikos on rangaistava vain tahallisesti tehtynä. Ulkomaalainen tulee tekijänä kysymykseen, jos hänelle on annettu tehtäväksi sopimuksen tekeminen tai siitä neuvotteleminen Suomen puolesta vieraan valtion kanssa. Rikoksen yritys on myös rangaistava.

Rikoslain 12 luvun 7 §:ssä on säädetty rangaistus *valtiosalaisuuksien ilmaisemisesta ja* niihin kohdistuvasta tietojen *hankkimisesta*. Oikeuskirjallisuudessa ja -käytännössä rikosta kutsutaan myös vakoiluksi. Rikos on ankarammin rangaistava, jos se tapahtuu tarkoituksessa hyödyttää vierasta valtiota tai vahingoittaa Suomea, verrattuna tapauksiin, joissa teko tapahtuu ilman sanottua aikomusta, mutta tietäen tietojen olevan vieraalta valtiolta salassa pidettäviä tai tietojen hankkimisen voivan vaarantaa Suomen suhteita vieraaseen valtioon.

Valtiosalaisuus on lainkohdassa määritelty seikaksi, mikä Suomen ulkonaisen turvallisuuden tähden tai sen oikeuksien tahi taloudellisten tai muiden etujen suojelemiseksi on pidettävä salassa vieraalta valtiolta. Valtiosalaisuus on siis määritelty hyvin yleisluonteisesti. Säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävät sellaiset valtakunnan turvallisuutta koskevat tiedot, joiden ilmaiseminen on rangaistavaa rikoslain 12 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna sotilaallisena maanpetoksena.

Oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä omaksuttujen käsitysten mukaan salassa pidettäviä seikkoja voi olla monenlaisia, esimerkiksi kirjoitukset, piirustukset, mallit, keksinnöt, tuotantomenetelmät, ulkovaltojen kanssa käydyt neuvottelut ja niiden valmistelu sekä väestössä vallitsevat käsitykset. Salaisuuden käsitettä pidetään suhteellisena. Se, mikä kotimaassa on jo yleisesti tunnettu tosiasia, saattaa olla ainakin jonkin aikaa vielä salaisuus vieraaseen valtioon nähden. Toisaalta jonkin asiakirjan merkitseminen salaiseksi ei tee sitä sinänsä valtiosalaisuudeksi. Asiakirjan sisällön tulee olla sitä valtion etujen kannalta arvioiden.

Rikos toteutetaan ilmaisemalla salaisuus tai hankkimalla tieto kyseisestä seikasta. Valtiosalaisuuden ilmaisemiseen tai siihen kohdistuvaan tiedon hankkimiseen rinnastetaan pykälässä sellainen tietojen hankkiminen, joka voi vaarantaa Suomen suhteita vieraaseen valtioon. Lainkohdassa mainittujen rikosten yritys on rangaistava.

Rikoslain 12 luvun 7 §:n 3 momentin mukaan tuomitaan rangaistukseen se, joka ilman vieraan valtion hyödyttämisen tai Suomen vahingoittamisen aikomusta, mutta tietäen seikkojen olevan salassa pidettäviä tai tietojen hankkimisen voivan vaarantaa Suomen suhteita vieraaseen valtioon ilmaisee tällaisen tiedon, tai hankkii tietoja tarkoittamatta ilmaista niitä. Rikoslain 12 luvun 7 §:n 4 momentin mukaan tällaisenkin rikoksen yritys on nykyisin rangaistava.

Rikoslain 12 luvun 7 §:ssä mainittujen tekojen rangaistavuuden edellytyksenä ei ole se, että teko tapahtuisi sodan aikana tai sodan uhatessa. Lainkohta soveltuu kuitenkin kriisiaikanakin tapahtuvaan salaisuuden ilmaisemiseen tai tietojen hankintaan, jollei kyse ole 12 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta sotilaallisesta vakoilusta.

Samassa yhteydessä vuonna 1939 rikoslain 12 luvun 6—8 §:n nykyistä sanamuotoa säädettäessä 40 lukuun lisättiin 6 a §, joka koskee virkamiehen tuottamuksellista valtiosalaisuu-

den paljastamista. Virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä vastaavaa säännöstä ei enää otettu 40 lukuun. Samalla lailla vuonna 1939 otettiin rikoslain 42 luvun 1 §:ään säännös, jossa on kriminalisoitu vastoin viranomaisen kieltoa tai vilpillisesti tapahtuva pääsyn hankkiminen itselle tai toiselle linnoitukseen, sotasatamaan tai eräisiin muihin sotilaallisesti merkittäviin kohteisiin tai sellaisen yrittäminen. Rikossäännös on toissijainen suhteessa rikoslain 12 luvun 2 ja 7 §:ään.

Rikoslain 12 luvun 8 §:ssä on säädetty rangaistavaksi tahallinen väärentäminen, hävittäminen, turmeleminen, kätkeminen tai salaaminen, jonka kohteena on Suomen turvallisuuden taikka sen oikeuksien tai etujen säilyttämisen kannalta tekijän tieten tärkeä asiakirja. Rikoksen yritys on rangaistava.

Maanpetosrikoksia pidetään yleensä erittäin vakavina rikoksina. Tätä osoittaa säädettyjen rangaistusten ankaruuden ohella se, että lainsäädännössä maanpetoksellinen toiminta on säädetty rangaistavaksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Maanpetoksellinen salahanke eli sopimus maanpetosrikoksen tekemisestä on säädetty rangaistavaksi rikoslain 12 luvun 9 §:n 1 momentissa. Pykälän 2 momentissa on säädetty rangaistavaksi niin sanottu yritetty yllytys maanpetosrikokseen. Toisin sanoen toisen vietteleminen maanpetokseen on rangaistavaa silloinkin, kun houkuttelu jää tuloksettomaksi. Suomessa tällainen sääntely on toteutettu vain yksittäisissä rikoksissa. Mainitun pykälän 3 momentissa on säädetty rangaistus sille, joka maanpetosrikoksen tehdäkseen asettuu yhteyteen vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa. Muunlainen maanpetoksen valmistelu ei ole rangaistavaa.

Maanpetosrikoksille on tyypillistä, että niitä koskevia säännöksiä sovelletaan lähinnä poikkeuksellisissa oloissa. Suomessakin rikoslain 12 luvun säännöksiä on sovellettu käytännössä sotien jälkeen melko harvoin. Tärkein säännös rauhallisten olojen oikeuskäytännössä on ollut vakoilua koskeva säännös rikoslain 12 luvun 7 §:ssä.

Rikoslain 14 luvussa on säännöksiä *rikoksista ystävyydessä olevaa valtiota vastaan*. Kansainvälinen oikeus, muun muassa vuonna 1978 annetulla lailla (880/78) voimaan saatettu kansainvälistä suojelua nauttivia henkilöitä vastaan, mukaan lukien diplomaattiset edustajat, kohdistuvien rikosten ehkäisemistä ja rankaisemista koskeva yleissopimus (SopS 62/78), edellyttää vieraiden valtioiden edustajiin kohdistuvien rikosten tehokasta ehkäisemistä ja rankaisemista. Tekojen rankaisemisen perustana on se, että tällaiset rikokset vierasta valtiota vastaan tehtyinä vaarantavat niitä suhteita, joita Suomella on loukattuun valtioon, ja siten kohdistuvat myös Suomeen. Näin ollen ne ainakin välillisesti vaarantavat Suomen kansainvälistä asemaa.

Rikoslain 14 luvussa on säännöksiä ensinnäkin henki- ja väkivaltarikoksista vieraan valtion päämiestä vastaan. Luvun 1 ja 2 § ovat alkuperäistä rikoslain tekstiä vuodelta 1889. Normaalia ankaramman rangaistusuhan alaista on ystävyydessä olevan valtion päämiehen murhaaminen, tahallinen tappaminen taikka muu tappaminen. Yritys on rangaistava. Muu väkivalta ystävyydessä olevan valtion päämiestä vastaan tai sen yrittäminen rangaistaan sen lainkohdan mukaan, joka tapaukseen muutoin soveltuisi, mutta teon kohdistumista vieraan valtion päämieheen pidetään erittäin raskauttavana seikkana. Kunnianloukkaus ystävyydessä olevan valtion päämiestä vastaan rangaistaan herjausta ja solvausta ankaramman rangaistusasteikon mukaan.

Luvun 3 § on saanut voimassa olevan asunsa vuonna 1894 rikoslakia voimaan saatettaessa. Jos joku loukkaa ystävyydessä olevaa valtiota senlaatuisella teolla, joka mainitaan rikoslain 11 luvun 2, 3 ja 4 §:ssä (valtiopetos, salahanke siihen tai sen valmistelu), on syyllinen tuomittava rangaistukseen, jos Venäjän valtakunnan ja vieraan valtion välillä on vastavuoroisuutta tässä suhteessa olemassa.

Luvun 4 § sai muotonsa samassa yhteydessä. Siinä on säädetty vähintään neljän kuukauden vankeusrangaistus Keisarin luona toimivaa vieraan valtion diplomaattista asiamiestä vastaan tehdystä pahoinpitelystä tai muusta väkivallanteosta ja erityinen rangaistusasteikko häneen kohdistuneesta kunnianloukkauksesta. Säännöksessä on säädetty rangaistavaksi myös ystävyydessä olevan valtion julkiseen paikkaan asetetun valtakunnanvaakunan tai muun vallanmerkin häpäiseminen sekä asianmukaisessa järjestyksessä julistetun puolueettomuuden määräyksen rikkominen.

Vuonna 1948 rikoslain 14 lukuun lisättiin 4 a §. Säännöksen mukaan rangaistaan sitä, joka painotuotteella, kirjoituksella, kuvallisella esityksellä tahi muulla ilmaisuvälineellä taikka muutoin julkisesti ja tahallansa halventamalla

vierasta valtiota aikaansaa vaaran, että Suomen suhteet vieraaseen valtioon vahingoittuvat.

Virallisen syyttäjän syyteoikeutta on rajoitettu rikoslain 14 luvun 5 §:n mukaan siten, että hän ei saa tehdä syytettä 1—4 §:n mukaan rangaistavasta rikoksesta, ellei vieraan valtion hallitus pyydä syytettä tehtäväksi tai tasavallan presidentti sitä määrää. Luvun 4 a §:ssä tarkoitetusta rikoksesta virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä, ellei tasavallan presidentti sitä määrää. Maanpetosrikoksissa viralliselle syyttäjälle kuuluvaa syyteoikeutta ei sen sijaan ole rajoitettu, mutta alisyyttäjä ei kuitenkaan voi päättää syytteen nostamisesta, koska maanpetosta koskevat asiat käsittelee hovioikeus ensimmäisenä oikeusasteena (oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 2 §:n 2 momentti).

Rikoslain 12 ja 14 luvun vähäinen soveltaminen käytännössä voisi antaa aiheen olettaa, ettei niiden sisältämillä rikossäänteilyillä olisi merkitystä. Maanpetosrikoksia ja valtion ulkoiseen turvallisuuteen välillisesti kohdistuvia rikoksia koskevat säännökset ovat kuitenkin hyvä esimerkki sellaisista rikossäännöksistä, jotka ovat välttämättömiä siitä huolimatta, että niitä vain harvoin sovelletaan käytännössä. Säännösten tärkein vaikutus on niiden olemassaolossa, toisin sanoen siinä, että vakaviin valtion ulkoista turvallisuutta vaarantaviin tekoihin on mahdollista tehokkain toimin puuttua silloin, kun niitä esiintyy.

1.4.1.2. Nykyisen sääntelyn ongelmia

Rikoslain 12 ja 14 luku ovat kokonaisuudistuksen tarpeessa. Suomen kansainvälinen asema on perusteiltaan muuttunut niistä oloista, joissa luvut nykyisin voimassa olevassa muodossaan säädettiin.

Rikoslain 12 luku on saanut nykyasunsa sodan uhatessa ja sen aikana. Kärjistyneet olosuhteet ovat vaikuttaneet lainsäädännön sisältöön sellaisella tavalla, jota nykyisissä pitkään jatkuneissa rauhanomaisissa oloissa ei yleisesti pidetä perusteltuna. Vaikka maanpetosrikokset törkeimmissä muodoissaan kuuluvat vakavimpiin ajateltavissa oleviin rikoksiin, rikoslain 12 luvun säännökset sisältävät useita tarpeettoman ankaria kriminalisointeja. Rangaistavan toiminnan ala on eräiltä osin tarpeettoman laaja.

Rikoslain 14 lukuun muuttuneet valtiolliset olot ovat vaikuttaneet vielä perusteellisemmin. Luvun 3 §:ää ja 4 §:n 1 momenttia ei ole mahdollista sanamuodon mukaisesti soveltaa enää lainkaan Suomen tultua itsenäiseksi. Luvun 1 § rakentuu vuoden 1889 alkuperäisen rikoslain 21 luvun omaksumille periaatteille, ei nykyisin voimassa olevaan vuonna 1969 säädettyyn henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevaan rikoslain 21 lukuun. Erityisten vieraan valtion päämieheen ja edustajiin kohdistuvia väkivallanteokoja ja kunnianloukkausta koskevien säännösten tarpeellisuus on kyseenalaista. Jo voimassa olevat murhaa, tappoa ja kunnian loukkaamista koskevat rangaistussäännökset tarjoavat riittävän mahdollisuuden rangaista tällaisista rikoksista. Myöskään Suomen ratifioima yleissopimus kansainvälistä suojelua nauttivia henkilöitä vastaan, mukaan lukien diplomaattiset edustajat, kohdistuvien rikosten ehkäisemisestä ja rankaisemisesta ei vaadi näiden tekojen säätämistä erikseen rangaistaviksi.

Rikoslain 12 ja 14 luvun säännökset ovat kielellisestikin vanhentuneita. Ennen kaikkea näin on sanottava 14 luvusta, jonka kieliasu on pääosin viime vuosisadalta. Rikoslain 12 luku on osittain tarpeettoman yksityiskohtainen. Erityisesti sotilaallista maanpetosta koskevassa luvun 2 §:ssä on pyritty luettelemaan rangaistavat tekotavat niin yksityiskohtaisesti, että säännös menettää havainnollisuuttaan.

Rikoslain 12 luvussa ja osittain myös 14 luvussa on rikossäännöksiä, joissa rangaistavan toiminnan määrittely perustuu arvostuksenvaraisiin ja erilaisille tulkinnoille sijaa antaviin käsitteisiin. Kun kysymys on ankaran rangaistusasteikon sisältävistä rikossäännöksistä, on tärkeää, että rangaistava toiminta määritellään niin yksiselitteisin sanonnoin kuin on mahdollista.

1.4.1.3. Ehdotuksen pääkohdat

Maanpetosrikoksia koskevaan rikoslain 12 lukuun ehdotetaan koottavaksi säännökset sellaisista rikoksista, jotka suoraan tai välillisesti vahingoittavat tai vaarantavat Suomen itsenäisyyttä, ulkoista turvallisuutta, etuja vieraisiin valtioihin nähden sekä kansainvälistä asemaa. Luvussa olisivat seuraavat rikossäännökset: Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen (1 §), sotaan yllyttäminen (2 §), maanpetos (3 §), törkeä maanpetos (4 §), ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttö (5 §), vakoilu

(6 §), törkeä vakoilu (7 §), turvallisuussalaisuuden paljastaminen (8 §), tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen (9 §), luvaton tiedustelutoiminta (10 §), kansainvälisten suhteiden vaarantaminen (11 §), puolueettomuusmääräysten rikkominen (12 §) ja maanpetoksellinen yhteydenpito (13 §).

Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamista koskeva säännösehdotus vastaisi nykyistä rikoslain 11 luvun 2 §:n 2 kohtaa. Mainittu säännös on vuodelta 1894. Säännöksen mukaan rangaistaan valtiopetoksena se, että joku aikoen valtakunnasta irroittaa Suomen tai osan siitä tai muun valtakuntaan kuuluvan alueen tai saattaa osan valtakuntaa vieraan vallan alaiseksi tekee teon, jolla aikomus toteutetaan tai sitä yritetään. Lainkohdassa valtakunnalla tarkoitetaan Venäjän keisarikuntaa. Kun Suomi on mainitun säännöksen säätämisen jälkeen tullut itsenäiseksi, on perusteltua katsoa teot, joilla pyritään saattamaan Suomi tai osa Suomea vieraan valtion alaiseksi, irrottamaan osa Suomea muusta valtakunnasta tai muulla vakavuudeltaan näihin rinnastettavalla tavalla rajoittamaan Suomen itsemääräämisoikeutta, valtiopetoksen sijasta maanpetokselliseksi toiminnaksi. Rangaistavuus edellyttää, että tekijän tarkoituksena on käyttää väkivaltaa, uhata sillä tai käyttää hyväksi vieraan valtion sotilaallista tai taloudellista painostusta tai tukea. Rangaistavuuden edellytyksenä on myös se, että tekijän teosta aiheutuu sanotun tarkoituksen toteutumisen vaara.

Sotaan yllyttäminen voisi ehdotuksen mukaan olla rangaistavaa Suomea koskevan sotilaallisen tai kansainvälisen poliittisen kriisin aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa. Sotaan yllyttäminen toteutuisi 1) julkisella vieraaseen valtioon kohdistuvalla kehotuksella ryhtyä hyökkäystekoon Suomea vastaan tai julkisesti kehottamalla Suomea hyökkäystekoon vierasta valtiota vastaan, 2) levittämällä julkisesti lausumia tai muita ilmaisuja, joiden tarkoituksena on vaikuttaa yleisen mielipiteen kehittymiseen hyökkäystekojen käyttöä puoltavaksi, 3) levittämällä järjestelmällisesti ilmeisen perättömiä tai harhaanjohtavia tietoja Suomen puolustuksesta tai sotilas- tai puolustuspoliittisista aikomuksista tai 4) suorittamalla oikeudettomasti vieraaseen valtioon, sen edustajaan, alueeseen tai omaisuuteen kohdistuva väkivaltainen teko. Rangaistavuuden edellytyksenä on vielä se, että teon tarkoituksena on saattaa Suomi sotaan tai sotatoimen kohteeksi ja että toiminta selvästi lisää Suomen sotaan tai sotatoimen kohteeksi joutumisen vaaraa. Säännös merkitsisi sitä, että kärjistyneessä kansainvälisessä tilanteessa sekä hyökkäyssodan julkinen puoltaminen säännöksessä mainitussa tarkoituksessa että varsinaiset provokaatiot olisivat rangaistavia.

Maanpetosta koskeva ehdotus vastaisi voimassa olevan rikoslain 12 luvun 1 ja 2 §:ssä tarkoitettua sotilaallista maanpetosta. Sitä koskevia säännöksiä ehdotetaan perusteellisesti yksinkertaistettaviksi. Maanpetosta olisi ensinnäkin Suomea koskevan sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa liittyminen vihollisen asevoimiin, osallistuminen sotilaallisiin toimiin Suomea vastaan tai palvelu sotatoimia Suomea vastaan välittömästi edistävissä vihollisvaltion siviilitehtävissä. Maanpetosta olisi myös vastaavissa oloissa tapahtuva ryhtyminen yhteistoimintaan vihollisen kanssa tai muulla vastaavalla tavalla Suomen vahingoittaminen vihollisen eduksi. Ensin mainittu tekomuoto olisi rangaistavaa vain Suomen kansalaisen tekemänä, jälkimmäinen myös ulkomaalaisen tekemänä, jos hän on tehnyt teon oleskellessaan Suomessa tai ollessaan valtakunnan palveluksessa. Maanpetos olisi rangaistava myös yritysasteella. Vihollisen auttamisena ehdotuksen mukaan ei pidetä miehityksen aikana tehtyä toimenpidettä, joka on ilmeisen tarpeellinen väestön elinolojen turvaamiseksi, esimerkiksi elintarpeiden jakelun tai terveydenhuollon järjestämistä miehitysalueella.

Erityisen vakavat maanpetokset rangaistaisiin törkeänä maanpetoksena. Maanpetos olisi törkeä, jos siinä aiheutetaan vaara valtakunnan tai sen osan joutumisesta vieraan vallan alaiseksi tai aiheutetaan Suomelle muuten erityisen suurta vahinkoa ja maanpetos myös kokonaisuutena arvostellen on törkeä. Voimassa olevassa laissa maanpetoksen törkeysporrastus on kaksitasoinen. Ankaramman rangaistavuuden alaista on rikoslain 12 luvun 1 §:ssä tarkoitettu liittyminen vihollisvaltion sotaväkeen ja 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu vihollisen tointen sotilaallinen edistäminen. Lievemmin rangaistavaa on rikoslain 12 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu muu vihollisen auttaminen tai Suomen tai sen liittolaisen vahingoittaminen.

Ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttöä koskeva säännösehdotus vastaa voimassa olevan rikoslain 12 luvun 6 §:ssä olevaa diplomaattista maanpetosta koskevaa säännöstä. Rangaistusasteikko on nykyisin ankara. Vaih-

toehtoina ovat vähintään kuuden kuukauden ja enintään kahdentoista vuoden vankeus sekä elinkautinen vankeus.

Kun valtioiden väliset sopimusneuvottelut ovat nykyään julkisia useammin kuin ennen ja nykyaikaiset tietoliikenneyhteydet ovat muutoinkin suuresti helpottaneet sopimusneuvottelijoihin kohdistuvaa valvontaa, mahdollisuudet väärinkäyttää ulkopoliittista luottamusasemaa ovat paljon vähäisemmät kuin diplomaattista maanpetosta koskevan säännöksen syntyaikoina. Koska väärinkäytöksen mahdollisuus silti joissakin tapauksissa vielä on olemassa, voidaan rikossäännöstä pitää edelleen tarpeellisena. Säännöstä on kuitenkin nykyaikaistettava ja sanamuotoa selkeytettävä.

Ehdotuksessa on voimassa olevaa lakia tarkemmin pyritty määrittelemään rangaistava toiminta. Ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttöön voisi syyllistyä se, jonka tehtävänä on Suomen puolesta solmia kansainvälinen sopimus tai neuvotella sen ehdoista vieraan valtion kanssa tai muutoin valvoa Suomen etua sotilaallisissa, poliittisissa tai taloudellisissa asioissa. Teko voisi toteutua, jos tällainen henkilö tässä tehtävässään ryhtyy toimeen, johon hänellä ei ole oikeutta, tai laiminlyö olennaisessa määrin velvollisuutensa. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi lisäksi, että teko aiheuttaa Suomelle huomattavaa vahinkoa.

Vakoilua koskeva säännös korvaisi nykyisen rikoslain 12 luvun 7 §:ssä olevan vastaavan säännöksen. Vakoiluna säännöksen mukaan pidettäisiin vieraan valtion hyödyttämiseksi tai Suomen vahingoittamiseksi tapahtuvaa tiedon hankkimista sellaisesta Suomen maanpuolustusta tai muuta poikkeuksellisiin oloihin varautumista, ulkomaansuhteita, valtiontaloutta, ulkomaankauppaa tai energiahuoltoa koskevasta tai muusta niihin rinnastettavasta, Suomen turvallisuuteen vaikuttavasta seikasta, jonka tuleminen vieraan valtion tietoon voi aiheuttaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle. Vakoiluna pidettäisiin myös samassa tarkoituksessa tapahtuvaa sellaisen tiedon välittämistä, luovuttamista, ilmaisemista tai julkistamista. Vakoilun yritys olisi rangaistavaa. Vakoilu olisi törkeää, jos se tehdään poikkeuksellisissa oloissa, koskee Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle erittäin merkittävää seikkaa tai jos se on omiaan aiheuttamaan erityisen suurta vahinkoa ja se on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Ilman mainittua tarkoitusta tapahtuva tahallinen tietojen hankinta, välittäminen, luovuttaminen tai ilmaiseminen ei enää olisi vakoilua, vaan saattaisi olla rangaistavaa turvallisuussalaisuuden paljastamisena. Säännös korvaisi voimassa olevan rikoslain 12 luvun 7 §:n 3 momentin säännöksen valtiosalaisuuden rikkomisesta.

Suomen ulkoisen turvallisuuden vuoksi salassa pidettäväksi säädetyn tai määrätyn seikan oikeudeton julkistaminen, välittäminen, luovuttaminen tai ilmaiseminen törkeästä huolimattomuudesta tehtynä olisi rangaistavaa tuottamuksellisena turvallisuussalaisuuden paljastamisena. Tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen eroaisi nykyisin voimassa olevasta ja ehdotettua säännöstä lähinnä vastaavasta rikoslain 12 luvun 3 §:stä rajoittamalla rangaistavan toiminnan vain törkeästä tuottamuksesta tapahtuvaan turvallisuussalaisuuden paljastamiseen. Tässä mielessä rangaistavuuden ala supistuisi nykyisestä. Toisaalta ehdotettu rikossäännös koskisi muulloinkin kuin sodan aikana tai sodan uhatessa tehtyjä tekoja. Tässä mielessä rangaistavuuden ala laajenisi nykyisestä.

Luvattomana tiedustelutoimintana olisi ehdotuksen mukaan rangaistavaa vieraan valtion vahingoittamiseksi tai toisen vieraan valtion hyödyttämiseksi tapahtuva tietojen hankinta vieraan valtion maanpuolustuksesta, turvallisuudesta tai niihin välittömästi vaikuttavista seikoista, jos siten aiheutetaan vahinkoa tai vaaraa Suomen ulkomaansuhteille. Tämän rikossäännöksen avulla voidaan ryhtyä toimiin siinä tapauksessa, että vieras valtio käyttää Suomea hyväkseen vakoillakseen toista vierasta valtiota. Luvaton tiedustelutoiminta on nykyisin rangaistavaa rikoslain 12 luvun 7 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuna tietojen hankkimisena. Nykyisen säännöksen sisältö on epäselvä ja rangaistusuhka tarpeettoman ankara. Luvattoman tiedustelutoiminnan yritys on ehdotettu säilytettäväksi rangaistavana.

Kansainvälisten suhteiden vaarantamista koskevassa rikossäännöksessä säädettäisiin rangaistavaksi Suomessa tapahtuva ja Suomen kansalaisen ulkomailla tapahtuva osallistuminen rikoslain 13 luvussa tarkoitettuun tekoon eli valtiopetosrikokseen vierasta valtiota vastaan. Säännöksen soveltamisen edellytyksenä

on vaara, että Suomen suhteet vieraaseen valtioon vahingoittuvat.

Puolueettomuusmääräysten rikkomisesta tuomittaisiin se, joka rikkoo Suomen suhtautumisesta sotaa käyviin vieraisiin valtioihin annettuja puolueettomuusmääräyksiä.

Ehdotuksessa luovuttaisiin yleensä yritystä varhaisemman asteisista maanpetoskriminalisoinneista. Maanpetoksellisena yhteydenpitona rangaistaisiin kuitenkin luvussa tarkoitetun rikoksen tekemistä varten tapahtuva ryhtyminen yhteydenpitoon vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa. Sen sijaan maanpetoksellinen salahanke olisi rangaistavaa vasta, kun sopimusta ryhdytään toteuttamaan. Houkuttelemineen maanpetokseen olisi rangaistavaa yllytyksenä tai avunantona vain, jos pääteko tai sen rangaistava yritys tapahtuu.

Maanpetosrikokset olisivat virallisen syytteen alaisia. Koska valtiosäännön mukaan tasavallan presidentti määrää Suomen suhteista ulkovaltoihin, on perusteltua rajoittaa eräiden rikosten syyteoikeus riippumaan tasavallan presidentin määräyksestä. Sellaisia olisivat ehdotuksen mukaan ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttö ja kansainvälisten suhteiden vaarantaminen sekä maanpetoksellinen yhteydenpito niiden tekemiseksi.

1.4.2. Pykälien perustelut

1 §. Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen

Hallitusmuodon 3 §:n mukaan Suomen valtakunnan alue on jakamaton. Sen rajoja ei voida muuttaa muuten kuin eduskunnan suostumuksella. Valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 2 momentissa on säännöksiä menettelytavasta, jota käytetään ehdotettaessa Suomen alueen vähentämistä tai Suomen sitoutumista pitämään voimassa joitakin lainsäännöksiä määrätyn ajan. Valtiosääntö tuntee siis rajoitetussa mielessä mahdollisuuden, että Suomi itse rajoittaa itsemääräämisoikeuttaan.

Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamista koskevan rikossäännöksen tarkoituksena on estää teot, joilla pyritään valtiosäännön vastaisesti supistamaan Suomen aluetta tai siihen rinnastettavalla tavalla rajoittamaan Suomen itsemääräämisoikeutta. Valtiollisella itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan ehdotetussa lainkohdassa Suomen suvereenisuutta suhteissaan ulkovaltoihin ja oikeutta muista valtioista riippumattomalla tavalla käyttää ylintä valtaa omien rajojensa sisällä. Nykyoloissa minkään valtion itsemääräämisoikeus ei kuitenkaan voi merkitä ehdotonta täysivaltaisuutta. Käytännössä valtioiden täysivaltaisuutta rajoittavat kansainvälisen oikeuden periaatteiden ohella muun muassa valtioiden välinen kansainvälinen vuorovaikutus, valtiosopimukset ja muut niihin rinnastettavat tekijät.

Rikoksen toteuttaisivat sellaiset teot, joista aiheutuu vaara, että 1) Suomi tai osa Suomea joutuisi vieraan vallan alaiseksi, 2) osa Suomea irrotettaisiin muusta valtakunnasta tai 3) Suomen valtiollista itsemääräämisoikeutta muulla vakavuudeltaan näihin rinnastettavalla tavalla rajoitettaisiin. Milloin vaaran katsotaan syntyvän, ratkaistaan rikosoikeudessa yleisesti vallitsevien periaatteiden mukaan. Lainkohdassa vaaralla tarkoitetaan niin sanottua konkreettista vaaraa. Mahdollisuus, että Suomi tai osa Suomea joutuu vieraan vallan alaiseksi, osa Suomea erotetaan muusta valtakunnasta tai että Suomen valtiollinen itsemääräämisoikeus muutoin rajoittuu, olisi olemassa, jos yleinen valtiollinen kokemus teon tapahtuma-aikana vallitsevan tiedon valossa edellyttäisi tällaisen riskin huomioon ottamista.

Tekoa, jolla sanottu vaara saataisiin aikaan, ei ole mahdollista lainsäännöksin määritellä yksityiskohtaisesti. Sellaisia tekoja voivat olla esimerkiksi aseellisten joukkojen kokoaminen sellaisten vaatimusten toteuttamista varten, että Suomen rajoja siirrettäisiin tai osa Suomesta irrottautuisi siitä. Toisena mahdollisena tekomuotona voisi olla ryhtyminen ulkovaltojen edustajien kanssa neuvotteluihin, joissa pyrittäisiin saamaan vieras valtio painostamaan Suomea. Lainkohdassa tarkoitettuna tekomuotona voitaisiin pitää myös toimintaa organisaatiossa, jonka tarkoituksena on Suomen itsemääräämisoikeuden rajoittaminen lainkohdassa mainitulla tavalla, esimerkiksi valtiollisen itsenäisyyden toteuttaminen jossakin Suomen osassa. Rangaistavaa lainkohdan mukaan sen sijaan ei olisi Suomen rajojen muuttamista tai itsemääräämisoikeuden rajoittamista puoltavien mielipiteiden esittäminen julkisestikaan, ellei samaan tarkoitusperään pyrittäisi aktiivisin toimin, jotka sinänsä tai yhdessä julkisesti esitettyjen vaatimusten tai mielipiteiden kanssa muodostaisivat lainkohdassa tarkoitetun vaaran Suomen itsemääräämis-oikeudelle.

Siihen, että Suomi tai sen osa saatetaan

vieraan vallan alaiseksi tai irrotetaan osa Suomea muusta valtakunnasta, rinnastetaan muu vakavuudeltaan näihin rinnastettava tapa rajoittaa Suomen valtiollista itsemääräämisoikeutta. Tällä tarkoitettaisiin esimerkiksi sitoutumista Suomen nimissä siihen, että jokin vieras valtio tai ylikansallinen organisaatio saisi Suomea sitovalla tavalla käyttää lainsäädäntö-, toimeenpano- tai tuomiovaltaa Suomen alueella, taikka Suomen korkeimpien valtioelinten päätösten saattamista riippuvaisiksi ulkovaltojen tai ylikansallisten elinten hyväksymisestä. Suomen itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta voisi olla kysymys myös silloin, kun joku Suomen edustajana toimiessaan solmii vieraan valtion kanssa ilman asianmukaisia valtuuksia valtiosopimuksen, jolla Suomen mahdollisuus itse määrätä politiikastaan tosiasiallisesti rajoittuisi. Sellaista voisi olla esimerkiksi valtioliittoon, sotilasliittoon tai valtioiden yläpuolella olevaan taloudelliseen järjestöön sitoutuminen ilman asianmukaista valtuutta.

Lainkohta ei rajoittaisi niitä mahdollisuuksia Suomen rajojen muuttamiseen ja Suomen sitoutumiseen tiettyjen lainsäädäntötointen toteuttamiseen, joita sisältyy voimassa olevaan valtiosääntöön ja toteutetaan valtiosäännön mukaisessa järjestyksessä. Tekojen rangaistavuuden edellytyksenä on, että tekijän tarkoituksena on ollut käyttää lainkohdassa mainittuja keinoja. Sellaisia olisivat väkivalta ja sillä uhkaaminen taikka vieraan valtion sotilaallisen tai taloudellisen painostuksen tai tuen hyväksi käyttäminen lainkohdassa mainitun tarkoituksen toteuttamiseksi.

Rangaistavuus ei välttämättä vaadi, että väkivaltaa olisi ryhdytty käyttämään tai sillä olisi uhattu tai vieras valtio olisi ryhtynyt painostamaan Suomea Suomen itsemääräämisoikeuden rajoittamista koskevissa vaatimuksissa tai että valtiosääntöä rikkoen olisi tehty Suomen itsemääräämisoikeutta rajoittavia päätöksiä. Edellytyksenä on sen sijaan, että teko ilmentää tekijän aikomusta tarvittaessa käyttää mainittuja keinoja päämäärän toteuttamiseksi.

Koska Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen rikoksena toteutuisi jo siinä vaiheessa, kun tekijän teosta aiheutuu vaara maan itsemääräämisoikeudelle, rikoksen yritystä ei ole tarpeen säätää rangaistavaksi.

Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta.

2 §. Sotaan yllyttäminen

Sotaan yllyttämisen kriminalisoinnin perustana on se, että Suomea koskevan sotilaallisen tai kansainvälisen poliittisen kriisin aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa on Suomen turvallisuuden kannalta erittäin tärkeää pidättäytyä kärjistämästä kansainvälistä jännitystä teoilla ja julkisilla lausumilla, joiden vaikutuksesta Suomea koskeva sotaan tai sotatoimen kohteeksi joutumisen vaara lisääntyy. Sotaan yllyttämisen rikoksena toteuttaisivat erilaiset sodan vaaraa lisäävät provokaatiot.

Sotaan yllyttämistä olisi ehdotuksen mukaan kenen tahansa Suomessa ja Suomen kansalaisen Suomen ulkopuolellakin, Suomea koskevan sotilaallisen tai kansainvälisen poliittisen kriisin aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa suorittama

— vieraan valtion julkinen kehottaminen hyökkäystekoon Suomea vastaan tai Suomen kehottaminen hyökkäystekoon vierasta valtiota vastaan,

— julkinen sellaisten lausumien tai muiden ilmaisujen levittäminen, joiden tarkoituksena on vaikuttaa yleisen mielipiteen kehittymiseen hyökkäystekojen käyttöä puoltavaksi,

— järjestelmällinen ilmeisen perättömien tai harhaanjohtavien tietojen levittäminen Suomen puolustuksesta tai sotilas- tai puolustuspoliittisista aikomuksista tai

— oikeudeton vierasaseen valtioon, sen edustajaan, alueeseen tai omaisuuteen kohdistuva väkivaltainen teko,

jos tekijän tarkoituksena on saattaa Suomi sotaan tai sotatoimen kohteeksi ja hän teollaan selvästi lisää tällaisen seurauksen vaaraa.

Rikossäännös sisältää sen, että Suomen kansalaisella on uskollisuusvelvoite Suomea kohtaan riippumatta kulloisestakin oleskelupaikastaan. Ulkomaalaiselta sellaista ei voida edellyttää, minkä vuoksi ulkomaalaisen harjoittama sotaan yllyttäminen ehdotetaan rangaistavaksi vain, jos se on tapahtunut hänen oleskellessaan Suomessa. Näin ollen ehdotetun lainkohdan mukaan ei olisi rangaistavaa ulkomaalaisen ulkomailla suorittama sotaan yllyttäminen siinäkään tapauksessa, että sillä olisi vaikutuksia Suomeen esimerkiksi lehdistön, television tai radion välityksellä. Tällaisten tekojen säätäminen rangaistaviksi on sen maan asiana, jossa teko tapahtuu. Useiden maiden rikoslaeissa onkin nyt ehdotetun kaltaisia rikossäännöksiä.

Sotaan yllyttämisen kriminalisointi on ehdo-

tettu rajoitettavaksi koskemaan Suomea koskevan sotilaallisen tai kansainvälisen poliittisen kriisin aikaa tai sellaisen välitöntä uhkaa. Provokaatiot kansainvälisissä suhteissa ovat erityisen vaarallisia valtioiden välisten suhteiden ollessa kärjistyneitä, koska neuvottelujen käyminen valtioiden välisten ristiriitojen ratkaisemiseksi on vaikeampaa kuin normaalioloissa.

Suomea koskevana sotilaallisena tai kansainvälisenä poliittisena kriisinä pidetään tilannetta, jossa on olemassa uhka, että Suomi itse tai maantieteellisesti lähellä Suomea sijaitsevat alueet joutuvat sodan tai aseellisen selkkauksen alaisiksi. Suomea koskevana kriisinä ei lainkohdassa tarkoitetussa mielessä pidetä muualla syntynyttä sotaa, sodanuhkaa tai aseellista selkkausta, jolla ei ilmeisesti ole mainitun kaltaisia välittömiä vaikutuksia Suomeen tai sen lähialueille. Suomea koskevana ei kaukaista kriisiä olisi pidettävä siinäkään tapauksessa, että Suomi kansainvälisen yhteisön jäsenenä olisi aktiivisin toimenpitein osallistumassa kriisin rauhanomaiseen selvittelyyn.

Pykälän soveltamista rajoittaa myös vaatimus, että tekijän tarkoituksena tulee olla saattaa Suomi sotaan tai sotatoimen kohteeksi. Rajoituksen tavoitteena on turvata myös kriisin aikana mahdollisimman vapaa julkinen keskustelu ja käsitysten esittäminen kriisiin liittyvistä kysymyksistä. Tietoista pyrkimystä saattaa Suomi sotaan tai sotatoimen kohteeksi ei kuitenkaan voida hyväksyä ilmaisuvapaudenkaan turvaamiseksi.

Rikoksen tekotapana tulisi ensinnäkin kyseeseen vieraan valtion julkinen kehottaminen hyökkäystekoon Suomea vastaan tai Suomen julkinen kehottaminen hyökkäystekoon vierasta valtiota vastaan. Rangaistavuuden edellytyksenä ei olisi, että hyökkäysteko tehdään. Riittävää olisi, että kehotus selvästi lisää Suomen vaaraa joutua sotaan tai sotatoimen kohteeksi. Vieraan valtion yllyttäminen sotaan Suomea vastaan on voimassa olevan rikoslain 12 luvun 5 §:n mukaan rangaistavaa sotilaallisena maanpetoksena. Hyökkäyssotaa pidetään kansainvälisen oikeuden mukaan rikoksena rauhaa vastaan. Tältä osin sotaan yllyttämisen kriminalisoiminen merkitsee Suomen rikoslainsäädännön saattamista sopusointuun kansainvälisen oikeuden kanssa.

Hyökkäyskäsitteen määrittely on kansainvälisessä oikeudessa tuottanut suuria vaikeuksia. Yhdistyneiden Kansakuntien piirissä sitä on pohdittu pitkään. YK:n kansainvälisen oikeuden toimikunta on ehdottanut hyökkäyssodan suunnittelun, valmistelun, aloittamisen ja toimeenpanon rankaisemista rikoksena rauhaa vastaan. YK:n yleiskokous hyväksyi vuonna 1974 päätöslauselman, jonka mukaan hyökkäyssota on rikos kansainvälistä oikeutta vastaan ja sen aloittaminen aiheuttaa kansainvälisoikeudellisen rikosvastuun. Jo Nürnbergin tuomioistuin katsoi toisen maailmansodan jälkeen, tukeutuen vuoden 1928 Pariisin pöytäkirjaan, voivansa tuomita hyökkäyssodan salahankkeeseen, suunnitteluun, valmisteluun ja yllytykseen syyllistyneet henkilöt rikoksesta rangaistukseen.

Hyökkäyskäsitteen määrittelyn vaikeudet koskevat ennen kaikkea rajanveto-ongelmia. Hyökkäysteon määrittelyyn kuuluu tulkinnanvaraisten tapausten ohella tekoja, joiden kuulumisesta hyökkäyskäsitteen alaan ei vallitse epäselvyyttä. Näin ollen hyökkäyskäsitteen kansainvälisoikeudellinen tulkinnanvaraisuus ei sinänsä ole esteenä sen ottamiselle sotaan yllyttämisen tunnusmerkiksi. Niin kauan kuin kansainvälisoikeudellinen tulkinnanvaraisuus on olemassa, rikossäännöstä on tulkittava tavanomaisten rikosoikeudellisten tulkintaperiaatteiden mukaan. Epäselvässä tapauksessa säännöstä on tulkittava syytetylle edullisella tavalla. Lainkohdan mukaan olisi siis rangaistavaa yllyt-täminen sellaiseen toimintaan, joka yksiselitteisesti toteuttaa hyökkäysteon tunnusmerkit.

Toisena rikoksen tekotapana tulisi kyseeseen julkinen lausumien tai muiden ilmaisujen levittäminen, joiden tarkoituksena on vaikuttaa yleisen mielipiteen kehittymiseen hyökkäystekojen käyttöä puoltavaksi. Rangaistavaa olisi julkisesti tapahtuva hyökkäyssodan suosittelleminen valtioiden välisten ristiriitojen ratkaisukeinona joko yleisesti tai nimenomaan tarkoitetussa tilanteessa. Kyseisessä säännöksen kohdassa ei edellytetä, että yleinen mielipide jotenkin mitattavalla tavalla olisi todellisuudessa muuttunut sodankäyntiä puoltavaksi. Pelkkä yleiseen mielipiteeseen vaikuttamisen tarkoituksessa suoritettu ilmaisujen levittäminen täyttäisi tunnusmerkistön tältä osin. Yleisellä mielipiteellä tarkoitetaan suuren väestönosan samansuuntaista käsitystä asiasta. Joskin mielipiteenmuodostukseen tavallisesti pyritään vaikuttamaan kääntymällä suoraan suuren yleisön puoleen, voisi myös suppeaan piiriin, esimerkiksi lehdistön edustajiin, kohdistuva lausumien levittäminen täyttää tunnusmerkistön, mikäli le-

vittäminen tapahtuu edellä mainitussa tarkoituksessa.

Myös mainitun kaltaisen sotaan yllyttämisen rangaistavuuden edellytyksenä olisi toisaalta se, että teko tapahtuu Suomea koskevan sotilaallisen tai kansainvälisen poliittisen kriisin aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa ja että tekijän tarkoituksena on saattaa Suomi sotaan tai sotatoimen kohteeksi sekä että teosta aiheutuu selvästi tällaisen seurauksen vaaran lisääntyminen.

Suomi on vuonna 1975 ratifioinut vuonna 1966 hyväksytyn kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen. Yleissopimuksen 20 artiklan 1 kohdan mukaan kaikki propaganda sodan puolesta on kiellettävä lailla. Säännöstä, joka täyttäisi yleissopimuksen mainitun vaatimuksen, ei Suomen lainsäädäntöön sisälly. Suomi onkin tehnyt kyseistä artiklan kohtaa koskevan varauman viitaten siihen, että Suomi yleissopimusta käsiteltäessä äänesti sotapropagandan kieltämistä vastaan katsoen sen vaarantavan yleissopimuksen 19 artiklassa taatun sananvapauden. Muun muassa Ruotsi, Norja ja Tanska ovat tehneet vastaavanlaisen varauman.

Sotaan yllyttämisen kriminalisoiminen ei sananmukaisesti merkitsisi kaiken sotapropagandan kieltämistä. Sillä kuitenkin kriminalisoitaisiin sodan vaaraa lisäävä sotapropaganda kriisin aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa, toisin sanoen sotapropagandan vaarallisimmat muodot. Näin ollen tulisi erikseen selvittää, voidaanko ehdotetun lainsäädäntötoimen jälkeen purkaa Suomen tekemä varauma.

Kolmantena rikoksen tekotapana ehdotuksessa mainitaan järjestelmällinen ilmeisen perättömien tai harhaanjohtavien tietojen levittäminen Suomen puolustuksesta tai sotilas- tai puolustuspoliittisista aikomuksista. Tällaisten tietojen järjestelmällisen levittämisen kriminalisoimisen tarve johtuu siitä, että provokatoriset tai erehdyttävät tiedot esimerkiksi Suomen hallituksen toimenpiteistä tai aikeista, puolustusvoimien toimenpiteistä, suunnitelmista, varustautumisesta, sotaharjoituksista tai muista vastaavista seikoista voivat aiheuttaa vieraan valtion virhearviointeja.

Toiminnalta edellytetään järjestelmällisyyttä. Sen vuoksi yksittäinen julkinen mielipiteenilmaisu ei vielä täytä sotaan yllyttämisen tunnusmerkkejä. Toisaalta tietojen levittämisen ei tarvitse olla nimen-omaan julkista. Piiri, jolle ilmeisen perätön tai harhaanjohtava tiedottaminen suunnataan, voi olla myös rajoitettu, käsittäen esimerkiksi vieraiden valtioiden Suomessa olevia edustajia.

Ehdotetun säännöksen muusta sisällöstä ilmenee, että perättömien tai harhaanjohtavien tietojen mainitun kaltainen levittäminen olisi rangaistavaa vain Suomea koskevan kriisin aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa ja vain tarkoituksin saattaa Suomi sotaan tai sotatoimen kohteeksi sekä edellyttäen, että toiminta selvästi lisää tällaisen seurauksen vaaraa.

Neljäntenä rikoksen tekotapana ehdotuksessa on mainittu oikeudeton vieraaseen valtioon, sen edustajaan, alueeseen tai omaisuuteen kohdistuva väkivaltainen teko. Tällaisia toimia voisivat olla esimerkiksi aseellisten välikohtausten aiheuttaminen tai rajaloukkausten tekeminen, pommiräjäytykset ja muut sabotaasiteot, ilma-aluksen alasampuminen tai pakottaminen laskeutumaan uhkaamalla sitä aseiden käytöllä, lähetystön valtaaminen, vieraan valtion edustajien vapauden riistäminen tai muu vastaava toimi.

Rangaistavuus edellyttää teon oikeudettomuutta. Rangaistavaa ei siten olisi sellainen vieraaseen valtioon kohdistuva ulkonaisesti mainitut tunnusmerkit täyttävä teko, joka on ollut välttämätön esimerkiksi valtion suorittaman hyökkäyksen torjumiseksi tai sen suorittaman rajaloukkauksen johdosta.

Mainitun kaltaiset teot toteuttavat samalla yleensä myös jonkin henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen, vaarantamisrikoksen, vapauteen kohdistuvan rikoksen tai varallisuusrikoksen tunnusmerkit. Sotaan yllyttämistä koskevaa ja mainitun kaltaista rikossäännöstä sovelletaan silloin rinnakkain.

Sotaan yllyttämisen rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään yksi vuosi ja enintään kymmenen vuotta.

3 §. Maanpetos

1 momentti. Momentin mukaan rangaistaisiin Suomen kansalaista maanpetoksellisesta toiminnasta Suomea koskevan sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa. Maanpetoksellisina tekoina mainittaisiin liittyminen vihollisen asevoimiin taikka osallistuminen sotatoimiin tai muihin sotilaallisiin toimiin Suomea vastaan tai palveleminen sellaisissa vihollisen sotilas- tai

siviilitehtävissä, jotka välittömästi edistävät sotatoimia Suomea vastaan, taikka ryhtyminen yhteistoimintaan vihollisen kanssa tai Suomen vahingoittaminen vihollisen eduksi muulla vastaavalla tavalla. Säännös vastaisi voimassa olevaa rikoslain 12 luvun 1 §:ää ja 12 luvun 2 §:ää. Rikossäännös määrittelisi maanpetoksen perustunnusmerkistön.

Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettu maanpetos voitaisiin toteuttaa vain Suomea koskevan sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa. Tässä säännöksessä Suomea koskevana sotana, aseellisena selkkauksena tai miehityksenä voidaan pitää sellaista tilannetta, jossa Suomi on yhtenä osapuolena sodassa, aseellisessa selkkauksessa tai miehityksessä taikka jossa käynnissä oleva sota tai aseellinen selkkaus on vaarassa laajeta siten, että Suomi joutuu sen osapuoleksi. Suomea koskevana miehityksenä on pidettävä lähinnä tilannetta, jossa Suomi tai sen osa on joutunut vihollisen valtaan. Ehdotuksen sanamuoto ei kuitenkaan sinänsä estä pitämästä Suomea koskevana sellaista miehitystä, johon Suomi osallistuu miehittäjävaltiona. Suomea koskevana sotana tai aseellisena selkkauksena pidetään luonnollisesti myös sitä, että vieraat valtiot käyvät keskenään sotaa tai joutuvat aseellisen selkkauksen osapuoliksi Suomen alueella. Niissä tapauksissa, joissa on kysymys sodan, selkkauksen tai miehityksen uhasta, uhan täytyy olla välitön. Suomen geopoliittinen asema on sellainen, että mainitunlainen uhka saattaa jossakin maailmanpoliittisen tilanteen kireässä vaiheessa olla varottavissa hyvin etäisenäkin, mutta maanpetossäännöksen soveltaminen on tarkoitettu rajoittaa vain selvästi välittömiin uhkatilanteisiin.

Jotta maanpetos olisi kyseessä, lainkohdassa tarkoitetun kriisin tulee olla sellainen, johon Suomi on joutunut suhteissaan vieraisiin valtioihin. Jos Suomi joutuisi sisällissodan tai sisäisen aseellisen selkkauksen näyttämöksi ilman vieraiden valtioiden välitöntä osallistumista siihen, maanpetossäännösten sijasta voi olla mahdollista soveltaa valtiopetosta koskevia rikossäännöksiä.

Kuten muidenkin tämän luvun säännösten, maanpetossäännöksen tarkoituksena on Suomen kansallisten etujen suojaaminen. Suomen liittolaiseen kohdistuva teko voi tulla rangaistavaksi maanpetoksena sillä edellytyksellä, että teko samalla loukkaisi säännöksessä tarkoitetulla tavalla Suomen etuja.

Se, mitä vieraita valtioita pidettäisiin Suomea koskevan sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana vihollisvaltioina, määräytyy Suomen ulkopoliittisen linjan, tosiasiallisten tapahtumien sekä ulkopolitiikasta vastaavien valtionelinten asianmukaisessa järjestyksessä syntyneiden kannanottojen perusteella.

Voimassa olevan rikoslain 12 luvun 1 §:n mukaan rikos voi toteutua myös siten, että Suomen kansalainen, joka palvelee vieraassa sotaväessä, ei luovu sellaisesta, kun se on muuttunut viholliseksi. Ehdotuksessa ei ole katsottu tarpeelliseksi säätää nimenomaisesti velvollisuutta erota mainitussa tilanteessa vihollisen asevoimista, koska tällainen velvoite voisi asettaa henkilön, jolla on kaksoiskansalaisuus, kohtuuttomaan ristiriitatilanteeseen. Ennen vihollisuuksien alkua vihollisen asevoimiin liittynyttä Suomen kansalaista rangaistaisiin kuitenkin, jos hän osallistuu sotatoimiin tai muihin sotilaallisiin toimiin Suomea vastaan.

Momentin 1 kohdan soveltaminen ei edellytä, että Suomen kansalainen astuu vihollisen asevoimien taisteluyksikköön. Se koskee liittymistä vihollisen asevoimiin myös muulla tavalla, esimerkiksi sotilaslääkäriksi tai -papiksi, kuljetusyksikköön tai huoltojoukkoihin.

Maanpetos voidaan toteuttaa myös osallistumalla sotatoimiin tai sotilaallisiin toimiin Suomea vastaan (2 kohta). Rangaistavuuden kannalta ei tällöin ole välttämätöntä, että tekijä olisi liittynyt vihollisen asevoimiin. Maanpetos voidaan siis toteuttaa myös vihollisen asevoimien ulkopuolella. Lainkohdassa tarkoitettuja sotatoimia tai sotilaallisia toimia voivat olla esimerkiksi sotilaskohteen, aluksen, lentokoneen, kulkuneuvojen, viestintälaitteiden, aseiden, sotilastarvikkeiden, varus- tai elintarvevaraston tai muun vastaavan saattaminen vihollisen haltuun tai sotilaallisesti merkityksellisen tehtaan, varaston, liikenneyhteyden tai muun vastaavan hävittäminen suoranaisen Suomen asevoimiin kohdistuvan aseellisen toiminnan ohella.

Maanpetos voidaan toteuttaa myös palvelemalla sellaisissa vihollisen sotilas- tai siviilitehtävissä, jotka välittömästi edistävät sotatoimia Suomea vastaan (3 kohta). Sellaisia tehtäviä voi olla monenlaisia. Esimerkkeinä voidaan mainita toimiminen vihollisen tiedustelijana, asesuunnittelijana, ase- tai sotatarviketeollisuuden palveluksessa, Suomessa tapahtuvan viestinnän tarkkailu- ja kuuntelutehtävissä, siinä käytetyn salakielen murtajana, Suomessa ta-

pahtuvan viestinnän häirinnässä tai vihollismaasta Suomeen kohdistettujen radiolähetysten tekemisessä.

Momentin 4 kohta koskee ryhtymistä yhteistoimintaan vihollisen kanssa tai Suomen vahingoittamista muulla vastaavalla tavalla vihollisen eduksi. Tältä osin ehdotus vastaa nykyisin voimassa olevaa rikoslain 12 luvun 2 §:n 2 momenttia. Sen mukaan tuomitaan maanpetoksesta Suomen kansalainen, joka valtakunnan jouduttua sotaan tai sodan sitä uhatessa muulla kuin mainitun lainkohdan 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan auttaa vihollista tai vihollisen eduksi vahingoittaa Suomea tai sen liittolaista.

Yhteistoiminta vihollisen kanssa tai Suomen vahingoittaminen vihollisen eduksi voi sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa olla monenlaista. Sellaista voi olla esimerkiksi vihollisen oppaana toimiminen, vastarintaa harjoittavien suomalaisten ilmiantaminen viholliselle, tietojen hankkiminen viholliselle, karttojen, radiolaitteiden tai kulkuneuvojen luovuttaminen vihollisen käyttöön, vihollisen varustaminen elintarvikkeilla tai vastaavilla tuotteilla tai Suomen viranomaisten valvonnassa olevien vihollisen sotavankien auttaminen karkaamaan. Kun 1-3 kohdassa mainittujen tekojen tarkoituksena on vihollisen auttaminen sotilaallisesti, 4 kohdassa kyse on muunlaisesta vihollisen toiminnan edistämisestä.

Yleiset oikeuttamis- ja anteeksiantoperusteet voivat poistaa tässä tarkoitetun maanpetoksen rangaistavuuden. Rangaistavuuden poistavana perusteena tulee kenties useimmin kyseeseen pakkotila. Vihollisen kanssa tapahtuneen yhteistoiminnan rangaistavuus poistuu esimerkiksi silloin, kun yhteistoimintaan on jouduttu vihollisen uhatessa ampumisella tai muulla vakavalla väkivallalla. Vaadittava tahallisuus voi poistua sillä perusteella, että yhteistoimintaan ryhtyvä erehtyy uskomaan olevansa hengenvaarassa. Ehdotuksen 4 momentissa on lisäksi erityinen vihollisen auttamista koskeva oikeuttamisperuste.

Maanpetos on rangaistavaa vain tahallisesti tehtynä. Teko on rangaistava vain, jos tekijä on tuntenut kaikki ne tosiasiat, joiden perusteella hänen tekoaan pidetään maanpetoksena. Esimerkiksi vieraan valtion asevoimiin liittynyttä Suomen kansalaista ei voida rangaista maanpetoksesta, ellei hän ole tiennyt vihollisuuksien alkamisesta, eikä vihollisen siviilitehtävissä palvelevaa, ellei hänellä ole ollut tietoa siitä, että hänen toimintansa välittömästi edistää sotatoimia Suomea vastaan.

Lisäksi on todettava, että ennen vihollisuuksien alkamista tapahtunut palvelu vieraan valtion asevoimissa tai sotatoimia palvelevissa siviilitehtävissä ei ole rangaistavaa maanpetoksena. Se voi joissakin tapauksissa olla rangaistavaa muuna rikoksena, esimerkiksi vakoiluna (luvun 6 §) tai turvallisuussalaisuuden paljastamisena (luvun 8 §).

Maanpetoksen rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta.

2 momentti. Ulkomaalainen tuomitaan maanpetoksesta, jos hän tekee 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun teon oleskellessaan Suomessa tai ollessaan valtakunnan palveluksessa.

Maanpetos rikoksena tarkoittaa sen uskollisuusvelvoitteen rikkomista, joka jokaisen maan kansalaisella on omaa maataan kohtaan. Ulkomaalaiselta Suomi voi siten vaatia maanpetoksen tarkoittaman uskollisuusvelvoitteen täyttämistä vain rajoitetussa mielessä. Ennen kaikkea lojaalisuutta Suomea kohtaan ei voida edellyttää sillä tavoin, että ulkomaalainen pidättäytyisi liittymästä oman maansa asevoimiin, osallistumasta sotatoimiin tai muihin sotilaallisiin toimiin tai palvelemasta sotatoimia edistävissä siviilitehtävissä, vaikka ne kohdistuisivatkin Suomea vastaan. Ulkomaalaisia vastaan ovat käytettävissä lähinnä vain sodankäynnin tavat ja lait, jotka sallivat sotatoimet heitä vastaan ja esimerkiksi sotavangiksi ottamisen. Näistä syistä 1 momentin 1-3 kohdassa tarkoitetusta maanpetoksesta ulkomaalaista ei voitaisi tuomita rangaistukseen lainkaan.

Rikosoikeuden yleisten periaatteiden sekä kansainvälisten sopimusten ja kansainvälisen oikeuden mukaisten sodan lakien ja tapojen mukaan sotaa käyvään joukkoon tunnistettavasti kuuluvaa henkilöä tulee hänen jouduttuaan vangiksi käsitellä sotavankina, mikäli hän itse on noudattanut sodan lakeja ja tapoja. Tämä merkitsee, ettei häntä voida rangaista aikaisemmista sotatoimiin kuuluvista tai niiden edistämiseksi suoritetuista teoistaan. Nykyisen rikoslain 12 luvun 4 §:n 2 momenttiin sisältyy maanpetoksia koskeva rajoitussäännös. Koska periaate ulottuu myös muualla rikoslainsäädännössä käsiteltyihin tekoihin, ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa asiasta nimenomaista säännöstä tähän lukuun.

Ulkomaalaiselta voidaan edellyttää uskolli-

suutta Suomea kohtaan kahdessa tapauksessa. Ulkomaalainen, joka oleskelee Suomessa, nauttii Suomen oikeusjärjestyksen antamaa turvaa ja muita ulkomaalaisillekin taattuja oikeuksia, joten hänet voidaan rinnastaa vihollisen auttamisen tekijänä Suomen kansalaiseen. Valtakunnan palveluksessa olevan ulkomaalaisen rinnastaminen Suomen kansalaiseen taas johtuu tällaiselle ulkomaalaiselle uskottuun tehtävään liittyvästä lojaalisuudesta Suomea kohtaan.

Ulkomaalainen, joka salaten kuuluvansa vihollisen sotavoimiin osallistuu sotatoimiin Suomea vastaan, ei nauti edellä mainittua kansainvälisoikeudellista suojaa. Ehdotetun maanpetossäännöksen 2 momentin rajoitus merkitsee, ettei tällaista henkilöä voida rangaista muusta maanpetoksellisesta teosta kuin Suomessa tai valtakunnan palveluksessa tehdystä maanpetoksesta.

3 momentti. Myös maanpetoksen yritys ehdotetaan rangaistavaksi. Käytännössä yrityksen rangaistavuus koskisi lähinnä 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua vihollisen auttamisen yritystä. Momentin 1-3 kohdassa tarkoitetun maanpetoksen yritys voinee vain harvoin tulla rangaistavaksi sen vuoksi, että rikoksen tunnusmerkistö toteutuu kokonaan varhaisessa vaiheessa. Yritys olisi rangaistava siitä riippumatta, syyllistyykö yritykseen 1 vai 2 momentissa tarkoitettu henkilö.

4 momentti. Ehdotuksen mukaan 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuna vihollisen auttamisena ei pidetä sellaista miehityksen aikana suoritettua toimenpidettä, joka on ilmeisen tarpeellinen väestön elinolojen turvaamiseksi.

Edellä on jo mainittu, että yleiset oikeuttamis- ja anteeksiantoperusteet, esimerkiksi pakkotilaa koskevat säännökset, voivat poistaa maanpetoksen rangaistavuuden. Esimerkiksi pakkotilana nykyisin voimassa olevan rikoslain 3 luvun 10 §:n mukaan pidetään sitä, että joku on pelastaakseen itsensä tai toisen taikka omaansa tai toisen omaisuutta pakottavasta vaarasta tehnyt rangaistavan teon, joka on ollut välttämätön vaaran torjumiseksi. Miehityksen alaisena oleva väestö joutuu usein vaikeaan asemaan sen vuoksi, että esimerkiksi elintarvike- tai terveydenhuolto joutuu riippuvaiseksi miehittäjävaltion toimenpiteistä. Käytännössä kohtuullisten elinolojen turvaaminen miehitysalueilla voi edellyttää, että jonkinlaista yhteistoimintaa tapahtuu miehitysvallan ja miehityksen alaisena olevan väestön edustajien kesken. Tietyssä mielessä miehitysvaltaa helpottaa toki se, että siitä riippuvainen miehitysalueen väestö voi miehittäjien avustuksella huolehtia eräistä elämisen perusasioista. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi ravinnon, terveydenhuollon, yösijan ja niihin verrattavien elämisen alkeisedellytysten järjestäminen miehitetyn alueen väestölle.

Ehdotettu erityinen oikeuttamisperuste eroaa pakkotilasta sikäli, ettei sen soveltamisen edellytyksenä ole joidenkin miehityksen alaisina elävien ihmisten joutuminen konkreettiseen vaaraan. Oikeuttamisperuste ilmentää sitä periaatetta, ettei uskollisuusvelvoitteen loukkauksena voida pitää toimia, jotka toteutuneina koituvat miehitetyn alueen väestön hyväksi, vaikka ne muodollisesti toteuttaisivatkin maanpetosrikoksena pidettävän vihollisen kanssa harjoitetun yhteistoiminnan tunnusmerkit.

4 §. Törkeä maanpetos

1 momentti. Törkeää maanpetosta koskeva rikossäännös on laadittu rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun periaatteen mukaisesti siten, että ankaroittamisperusteet luetellaan tyhjentävästi, mutta lisäksi säännöksen soveltaminen edellyttää kuitenkin, että rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Maanpetos olisi törkeä, jos siinä 1) aiheutetaan vaara valtakunnan tai sen osan joutumisesta vieraan vallan alaiseksi tai 2) muuten aiheutetaan Suomelle erityisen suurta vahinkoa, ja maanpetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Jos maanpetoksessa aiheutetaan vaara kooltaan tai valtakunnan kokonaisuuden kannalta vähäisen alueen joutumisesta vieraan vallan alaiseksi, kysymyksessä ei olisi törkeä maanpetos. Näin ollen jos on esimerkiksi aiheutettu vaara, että vihollinen yksittäisessä sotilaallisessa operaatiossa saa hallintaansa joitakin taisteluasemia, yksittäisen pienen asutuskeskuksen, teollisuuslaitoksen, varaston tai muun vastaavan kohteen, kyse ei vielä olisi valtakunnan osasta lainkohdassa tarkoitetussa mielessä. Vaaran tulee kohdistua esimerkiksi Suomen puolustuksen avainasemiin, laajaan tai strategisesti merkittävään osaan Suomen aluetta taikka verraten suuriin asutuskeskuksiin, teollisuusalueisiin tai liikenteen kannalta merkittäviin kohteisiin. Törkeänä maanpetosta voisi pitää siinäkin tapauksessa, että kyseisellä alueella sen vähäisestä alasta huolimatta sijaitsee

Suomen talouden, energiahuollon tai väestön elinehtojen turvaamisen kannalta tai muusta vastaavasta syystä Suomelle erityisen tärkeä teollisuuslaitos, varasto tai muu sellainen kohde.

Törkeänä maanpetoksena, joka on tehty aiheuttamalla muuten Suomelle erityisen suurta vahinkoa, voidaan pitää esimerkiksi osallistumista vihollisen puolella sotilaallisiin toimiin, jotka aiheuttavat laajamittaista ja korjaamatonta vahinkoa asutuskeskuksille, teollisuuslaitoksille tai liikenneyhteyksille taikka puolustusvoimien suurten osastojen tuhoutumisen tai vihollisen sotavangeiksi joutumisen. Vahinko, jota ehdotuksessa tarkoitetaan, voi siis olla monien ihmisten kuolema, vammautuminen tai kärsimykset, merkittävä muutos sotilaallisessa asemassa Suomen vahingoksi, Suomen talouteen tai suureen väestönosaan merkittävästi vaikuttavat aineelliset vahingot tai erilaisten vahinkotyyppien muodostama kokonaisuus. Ilmaisu "erityisen suurta vahinkoa" on luonnollisesti suhteutettava niihin kriisioloihin, joiden aikana maanpetos tapahtuu. Sotaan, aseelliseen selkkaukseen tai miehitykseen jo luonteensa mukaisesti kuuluu ihmishenkien menetyksiä, muuta inhimillistä vahinkoa ja kärsimystä sekä liikenneyhteyksiin, teollisuuslaitoksiin ja muihin vastaaviin kohdistuvaa aineellista vahinkoa.

Arvioitaessa sitä, onko maanpetos törkeä vai ei, on sen ohella, onko aiheutettu vaara valtakunnan tai sen osan joutumisesta vieraan vallan alaiseksi tai muuten aiheutettu Suomelle erityisen suurta vahinkoa, otettava huomioon muutkin rikoksen törkeyden kokonaisarviointiin vaikuttavat seikat. Maanpetosta ei kuitenkaan ilman mainitun kaltaista vaaraa tai vahinkoa voida pitää törkeänä. Muina teon arviointiin vaikuttavina tekijöinä voidaan mainita esimerkiksi tahallisuuden aste, maanpetoksen motiivit ja muut syyllisyyteen sisältyvät seikat, maanpetoksen vahingollisuus tai vaarallisuus muutoin kuin lainkohdassa nimenomaan mainitussa mielessä, tekijöiden asema sekä toiminnan poikkeuksellinen järjestäytyneisyys tai suunnitelmallisuus. Rangaistuksen yleisiä koventamisperusteita ei kuitenkaan sellaisinaan olisi otettava huomioon maanpetoksen törkeäksi tekevinä seikkoina.

Törkeän maanpetoksen rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään neljä vuotta tai, koska maanpetos törkeimmillään kuuluu vakavimpiin ajateltavissa oleviin rikoksiin, vankeutta elinkaudeksi.

2 momentti. Törkeän maanpetoksen yritys on rangaistava vastaavasti, kuin mitä maanpetoksen yrityksen rangaistavuudesta on säädetty. Käytännössä tuskin voi esiintyä törkeän maanpetoksen yrityksiä, joissa on kysymys maanpetossäännnöksen 1 momentin 1-3 kohdassa mainitun teon yrityksestä.

5 §. Ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttö

Ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäytön tekijänä ehdotuksessa on mainittu se, jonka tehtävänä on Suomen puolesta solmia kansainvälinen sopimus tai neuvotella sen ehdoista vieraan valtion kanssa tai muuten valvoa Suomen etua sotilaallisissa, poliittisissa tai taloudellisissa asioissa. Kansainvälisellä sopimuksella tarkoitetaan ehdotuksessa erityyppisiä valtiosopimuksia, esimerkiksi kansainvälisiä yleissopimuksia, valtioiden välisiä yhteistyösopimuksia eri elämänalueilla, taloussopimuksia, kauppasopimuksia, tullisopimuksia, verotussopimuksia ja muita vastaavia, mutta ei luonteeltaan yksityisoikeudellisia sopimuksia, esimerkiksi rakennusurakkasopimuksia, vaikka niiden osapuolena Suomen valtion ohella olisikin jokin vieras valtio.

Henkilönä, jonka tehtävänä on muuten valvoa Suomen etua sotilaallisissa, poliittisissa tai taloudellisissa asioissa, voidaan pitää sitä, joka edustaa Suomea vieraassa valtiossa, erilaisissa kansainvälisissä valtioiden välisissä järjestöissä ja konferensseissa tai toimii niissä tarkkailijana, huomioitsijana tai muuna vastaavana Suomen etujen valvojana. Tällaisina järjestöinä voidaan mainita esimerkiksi Yhdistyneet Kansakunnat ja sen erityisjärjestöt, Euroopan vapaakauppaliitto (EFTA), Euroopan yhteisöt (EY), Pohjoismaiden Neuvosto (PN), Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) ja Tullitariffeja ja kauppaa koskeva yleissopimus (GATT).

Ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttö olisi rangaistavaa vain tahallisena. Rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun periaatteen mukaisesti säännöksessä ei kuitenkaan nimenomaisesti todettaisi teon edellyttävän tahallisuutta.

Rikoksen tekomuotona ehdotuksessa on mainittu ensinnäkin se, että tekijä tehtävässään

ryhtyy sellaiseen toimeen, johon hänellä ei ole oikeutta. Tällä tarkoitetaan toimenpidettä, joka on ristiriidassa tekijälle annettujen nimenomaisten ohjeiden tai hänen tehtävänsä hoitoa koskevien säännösten kanssa. Koska kyseessä on verraten vakava rikos, rangaistavuus edellyttää sitä, että Suomea edustavan toimintaa koskevat ohjeet ja säännökset eivät anna sijaa erilaisille tulkinnoille arvioitaessa tekijän menettelyä.

Toisena rikoksen tekomuotona ehdotuksessa on mainittu se, että tekijä olennaisessa määrin laiminlyö velvollisuutensa. Suomen edustajille annetaan valtioiden välisiä neuvotteluja varten usein ohjeita määrätyn suuntaiseen ratkaisuun pääsemiseksi. Laiminlyönnin rangaistavuus edellyttää sen olennaisuutta, toisin sanoen sitä, että Suomen edustajalle annettu toimintaohje koskee Suomelle merkityksellistä seikkaa ja että tekijän laiminlyönti on ilmeinen ja selvä.

Rangaistavuuden edellytyksenä olisi se, että ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttö aiheuttaa Suomelle huomattavaa vahinkoa. Vahinko voi olla laadultaan monenkaltaista. Tekijän menettelystä on voinut johtua, että neuvoteltu valtiosopimus on sisällöltään Suomelle selvästi epäedullisempi kuin se olisi ollut ilman väärinkäytöstä. Vahinko voi ilmetä myös siten, että vieras valtio menettelyn johdosta keskeyttää neuvottelut eikä tavoiteltuun valtiosopimukseen sillä kertaa lainkaan päästä. Huomattava vahinko voi johtua myös siitä, että Suomen suhteet vieraisiin valtioihin huonontuvat tai Suomen ulkopolitiikan arvostus havaittavalla tavalla heikentyy.

Sellainen ulkopoliittisessa luottamusasemassa olevan lainvastainen tai muuten virheellinen menettely, joka ei täytä ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäytön tunnusmerkistöä, voi olla virkarikoksena rangaistava.

Ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäytön rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

Koska valtiosäännön mukaan ulkopolitiikan johtaminen on tasavallan presidentin tehtävänä, luvun 14 §:ssä ehdotetaan, että syytettä ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäytöstä ei saisi nostaa, ellei tasavallan presidentti sitä määrää.

6 §. Vakoilu

Voimassa oleva rikoslaki ei tunne vakoilunimistä rikosta. Puhuttaessa vakoilusta tarkoitetaan yleensä rikoslain 12 luvun 7 §:ää, joka sisältää valtiosalaisuuksien ilmaisemista ja niihin kohdistuvaa tietojen hankintaa koskevat säännökset. Eräitä sotilaallisen vakoilun muotoja on säädetty rangaistavaksi rikoslain 12 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuna maanpetoksena.

Vakoilu voidaan jakaa sotilaalliseen, poliittiseen ja tieteellis-teknis-taloudelliseen vakoiluun. Sotilaallinen vakoilu kohdistuu muun muassa valtion asevoimien vahvuuteen, ryhmitykseen, aseistukseen ja muuhun varustautumiseen sekä niiden johtoon ja suunnitelmiin ja myös valtion sotilaalliseen suorituskykyyn kokonaisuutena.

Poliittisen vakoilun kohteina ovat poliittisesti merkittävät seikat, joita valtion johto haluaa pidettävän salassa vierailta valtioilta ja joita ei käsitellä julkisuudessa tai tavanomaisen valtioiden välisen kanssakäymisen yhteydessä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi Suomen ja jonkin muun maan kahdenvälisten suhteiden yksityiskohdat sekä sellainen merkittävien valtiollisten päätösten valmistelu, jonka joutuminen vieraiden valtioiden tietoon liian aikaisin voisi olla maalle vahingollista, ja joskus myös valtion johtoon kuuluvia henkilöitä koskevat arkaluonteiset, painostuskeinona käytettävät tiedot.

Tieteellis-teknis-taloudellisen vakoilun kohteina ovat maan taloutta sekä sen tieteellistä ja teknistä tietämystä koskevat seikat, joiden paljastuminen vieraalle valtiolle voisi aiheuttaa maalle vahinkoa ja on siten pidettävä vierailta valtioilta salassa. Tässä tarkoitettu tieteellis-teknis-taloudellinen vakoilu kohdistuu sellaisiin tiedettä, teknologiaa ja taloutta koskeviin tietoihin, jotka valtakunnallisen merkityksensä vuoksi on pidettävä salassa vierailta valtioilta. Valtakunnallinen merkitys ja vieraan valtion toimielinten välitön tai välillinen mukanaolo vakoilutoiminnassa erottavat tieteellis-teknis-taloudellisen vakoilun yritysvakoilusta, jonka toinen yritys kohdistaa yksittäisen yrityksen tai siihen verrattavan yrityssalaisuuteen, esimerkiksi valmistusmenetelmään, tuotekehittelyyn, taloudellisiin suunnitelmiin tai sitoumuksiin.

Vakoilua koskevien säännösten laadinnassa on sovitettava yhteen vastakkaisia näkökohtia. Yhtäältä säännösten on ilmaisuvapauden ja erityisesti kansanvaltaiseen yhteiskuntaan kuuluvan julkisuusperiaatteen vuoksi oltava rajoitettuja ja yksiselitteisiä. Koko yhteiskunnan kannalta merkityksellisiä asioita on voitava

tiedottaa ja käsitellä julkisesti. Toisaalta säännösten on oltava sellaisia, että ne kieltävät valtiota ja yhteiskuntaa selvästi vahingoittavan salassa pidettäviin seikkoihin kohdistuvan tiedonhankinnan, tiedonvälityksen, ilmaisemisen ja julkistamisen.

Vakoilua koskevia säännöksiä on ilmeisesti mahdotonta lainsäädännössä tavanomaisilla lyhyillä rikosmääritelmillä saada niin yksiselitteisiksi, etteivät säännökset sisältäisi tulkinnanvaraisuutta. Vakoilua koskevia rikossäännöksiä on tulkittava rikosoikeudessa yleisesti noudatettavien tulkintaperiaatteiden mukaan. Rangaistusta jonkin rikossäännöksen rikkomisesta ei saa tuomita, jos on epäselvää, soveltuuko säännös tekoon. Arvioitaessa jonkin tiedon paljastumisen vahingollisuutta on myös otettava huomioon muualta oikeusjärjestyksestä ilmenevät yleiset periaatteet, kuten esimerkiksi sananvapaus, painovapaus, liikkumisvapaus sekä asiakirjojen, poliittisen toiminnan, viranomaistoiminnan ja tieteellisen tutkimuksen julkisuusperiaate.

1 momentti. Ehdotuksen mukaan vakoilusta tuomittaisiin se, joka vierasta valtiota hyödyttääkseen tai Suomea vahingoittaakseen hankkii tiedon sellaisesta Suomen maanpuolustusta tai muuta poikkeuksellisiin oloihin varautumista, ulkomaansuhteita, valtiontaloutta, ulkomaankauppaa tai energiahuoltoa koskevasta taikka muusta niihin rinnastettavasta, Suomen turvallisuuteen vaikuttavasta seikasta, jonka tuleminen vieraan valtion tietoon voi aiheuttaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle.

Ehdotettu rikossäännös koskee niin sotilaallista, poliittista kuin tieteellis-teknis-taloudellistakin vakoilua. Vakoilu voi siis koskea maanpuolustusta tai muuten maan sotilaallista turvallisuutta, Suomen ulkomaansuhteita koskevia poliittisia tosiasioita tai suunnitelmia ja valtiontaloutta, ulkomaankauppaa tai energiahuoltoa koskevia tieteellisiä ja teknologisia tietoja sekä taloudellisia tosiseikkoja, suunnitelmia ja muita seikkoja.

Vieraalta valtiolta salassa pidettävän seikan on oltava niin merkittävä, että salaisuuden paljastuminen vieraalle valtiolle voi aiheuttaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle. Säännöksen soveltamiseksi ei siis ole riittävää se, että salaisen tiedon tuleminen vieraan valtion tietoon voisi vahingoittaa esimerkiksi vain yksittäistä yritystä tai joidenkin viranomaisten toimintaa, ilman Suomen mainituille eduille aiheutuvan vahingon mahdollisuutta.

Vieraalta valtiolta salassa pidettävä seikka, josta voidaan myös käyttää ilmaisua valtiosalaisuus, on lainkohdassa määritelty aineellisesti, ei muodollisesti. Salaisten tietojen piiri määräytyy tietojen merkityksen perusteella. Välttämätöntä ei siis ole, että tiedot, asiakirjat tai muut vastaavat olisi nimenomaisessa menettelyssä määrätty salassa pidettäviksi. Salaisuuksia vakoilusäännöksessä tarkoitetussa mielessä ovat siten tosiseikat, kirjoitukset, piirustukset, mallit, kaaviot tai muut vastaavat sekä niistä kootut tiedostot, joko tavanomaisesti tai elektronisesti tallennetut, jotka ovat vain rajoitetun henkilöpiirin saatavissa ja jotka valtiollisten etujen vuoksi on pidettävä vierailta valtioilta salassa. Kyseisen henkilöpiirin tulee olla tietoinen siitä, että tiedot ovat luonteeltaan salassa pidettäviä. Salaisena ei voi pitää tietoa, jonka periaatteessa kuka tahansa saa ottaa selville. Näin ollen rajoitetunkaan henkilöpiirin tuntemaa seikkaa ei voi pitää valtiosalaisuutena, mikäli tiedon levittämiseen ei ole estettä.

Nimenomaan vakoilun kohteena oleville valtiosalaisuuksille on ominaista, että salaisuuden haltijoiden piiri on rajattu. Kun salaisuus julkistetaan tai se muulla tavalla yleisesti leviää niihin vieraisiin valtioihin, jotka siitä voivat hyötyä, kyse ei enää ole valtiosalaisuudesta. Salaisuutena voidaan sen sijaan edelleen pitää seikkaa, joka kotimaassa on levinnyt tietoon oikeutetun rajatun henkilöpiirin ulkopuolelle, kunhan kyse ei ole kotimaassa yleisesti tunnetusta seikasta.

Ehdotetussa vakoilusäännöksessä valtiosalaisuuksilla tarkoitetaan vain Suomen maanpuolustusta tai muuta poikkeuksellisiin oloihin varautumista, ulkomaansuhteita, valtiontaloutta, ulkomaankauppaa tai energiahuoltoa koskevaa tai muuta niihin rinnastettavaa, Suomen turvallisuuteen vaikuttavaa seikkaa. Kohteena voivat siis olla muutkin nimenomaan mainittuihin asioihin rinnastettavia asioita koskevat seikat, jotka vaikuttavat Suomen turvallisuuteen. Jos tällaiset tiedon hankkimisen kohteena olevat muut seikat eivät laatunsa suhteen ole poikkeuksellisiin oloihin varautumista, Suomen ulkomaansuhteita, valtiontaloutta, ulkomaankauppaa tai energiahuoltoa koskeviin tietoihin rinnastettavia, säännös ei sovellu. Johtoa valtiosalaisuuksien tarkempaan määrittelyyn voi-

daan saada yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 9 §:stä ja sen nojalla annetusta eräitä poikkeuksia yleisten asiakirjain julkisuudesta sisältävän asetuksen 1 §:stä.

Asetuksella voidaan asia tai asiakirja säätää salassa pidettäväksi, mikäli muun muassa valtion turvallisuus tai valtion suhteet ulkovaltoihin, maanpuolustuksen etu tai valtion tai itsehallintoyhdyskunnan taikka yksityisen liiketoimen varmistaminen sitä vaatii. Edellä mainitussa asetuksessa on määrätty salassa pidettäviksi muun muassa valtioneuvoston ulkoasiainvaliokunnan asiakirjat, ulkoministeriön ja Suomen ulkomailla olevien edustustojen poliittiset tiedotukset, poliittisista ja taloudellisista suhteista vieraiden valtioiden kanssa käytyjä neuvotteluja koskevat asiakirjat, ulkoasiainhallinnon alaa koskevat salakirjoitussähkeet ja sellaiset Suomen valtion ja sen kansalaisen suhteita ulkovaltojen viranomaisiin ja kansalaisiin koskevat asiakirjat, joiden julkisuuteen saattaminen voisi vaikeuttaa valtion suhteita ulkovaltoihin.

Lisäksi on määrätty salassa pidettäviksi puolustuslaitoksen ja muiden viranomaisten laatimat ja niiden käytettäviksi tarkoitetut asiakirjat, jotka koskevat puolustusvoimien varustamista, liikekannallepanoa, sodanaikaista kokoonpanoa, sijoitusta ja käyttöä, väestönsuojelun, hallinnon, liikenteen, talouselämän ja teollisuuden sodan varalta tapahtuvaa järjestelyä, teknillistä puolustusvalmiutta ja sen hyväksi tehtyjä keksintöjä, suunnitelmia ja kokeiluja, maan puolustusvalmiutta varten hankittuja tai saatuja selvityksiä taikka muita tietoja, joiden julkisuuteen saattaminen voisi vaarantaa maanpuolustuksen etua.

Myös eräät taloudellista toimintaa koskevat asiakirjat on määrätty salassa pidettäviksi. Asiakirjaan rinnastetaan asetuksessa kartta, piirros, kuva, filmi, ääninauha ja muu niihin verrattava. Näin ollen esimerkiksi tietokoneen muistiin tallennettu vastaava tieto voi kuulua salaisuuden alaan.

Vakoilua koskevan säännöksen mukaan rangaistavaa on vain Suomeen kohdistuva tietojen hankinta. Tietojen hankinta tosin voi tapahtua myös Suomen ulkopuolella. Muuhun valtioon kuin Suomeen kohdistuva vastaava tietojen hankinta voi olla eräin edellytyksin rangaistavaa luvun 10 §:ssä tarkoitettuna luvattomana tiedustelutoimintana.

Käytännössä on esiintynyt, että Suomeen tuodaan vieraasta valtiosta korkeatasoista teknologista tietämystä edustavia laitteita, tuotantomenetelmiä tai muuta vastaavaa ja maahantuonnin ehdoksi on asetettu kielto viedä niitä kolmanteen maahan. Jos kyse on yksinomaan laitteita Suomeen toimittavan yrityksen ja suomalaisen yrityksen välisestä sopimusehdosta, ei sen rikkominen olisi rangaistavaa. Asia voi olla toinen, jos ehdon asettajana on vieras valtio. Tällaisen kiellon rikkominen voi ensinnäkin tulla rangaistavaksi säännöstelyrikoksena tai salakuljetuksena. Tämä edellyttää kuitenkin, että kyseisen laitteen viennistä on Suomessa annettu rajoittavia määräyksiä, ja voi perustua yksinomaan Suomen lainsäädäntöön. Tällaisista rajoituksista on kysymys maan ulkomaankaupan ja taloudellisen kasvun turvaamisesta annettuun lakiin tehdyssä lisäyksessä (506/92).

Toiseksi laitteeseen liittyvän tiedon välittäminen voi olla rangaistavaa myös 8 §:ssä tarkoitettuna turvallisuussalaisuuden paljastamisena. Ääritapauksessa voi tulla kysymykseen vakoilua koskeva rangaistussäännös. Viimeksi mainittujen säännösten soveltaminen ei edellytä, että laitteen viennistä olisi Suomessa annettu rajoittavia määräyksiä. Laitteen vienti sinänsä ei kuitenkaan voi olla vakoilua, ellei salassa pidettävää tietoa sen kautta paljasteta. Tällöinkin vakoilun rangaistavuuden edellytyksenä on, että laitteen viennillä paljastetaan nimenomaan Suomen maanpuolustusta tai muuta poikkeuksellisiin oloihin varautumista, Suomen ulkomaansuhteita, valtiontaloutta, ulkomaankauppaa tai energiahuoltoa koskeva taikka muu niihin rinnastettava, Suomen turvallisuuteen vaikuttava seikka. Lisäksi vaaditaan, että teko voi aiheuttaa Suomelle vahinkoa. Vahinkoa voi olla esimerkiksi Suomen ja tiedon alkuperämaan välisten suhteiden vahingoittuminen tai vastaavanlaisen laitteen tai tiedon saamisen vaikeutuminen salaisuuden ilmaisemisen johdosta.

Vakoilun rangaistavuus edellyttää tahallisuutta, jolla on erityislaatuinen sisältö. Ollakseen rangaistava teon on täytynyt tapahtua vieraan valtion hyödyttämiseksi tai Suomen vahingoittamiseksi. Näin ollen esimerkiksi puhtaasta inhimillisestä uteliaisuudesta tapahtunut tietojen kerääminen ei toteuta vakoilun tunnusmerkkejä. Luvun 8 §:ssä tarkoitetusta turvallisuussalaisuuden paljastamisesta voi olla kyse, jos tietojen hankinnan tarkoituksena on julkistaa, välittää, luovuttaa tai ilmaista hankitut tiedot oikeudettomasti. Pelkästään epäkohtien paljastamiseen tähtäävä sanomalehtikirjoittelu

ei siis ole vakoilua, joskin salaisuuksien julkistaminen saattaa olla rangaistavaa luvun 8 tai 9 §:ssä tarkoitettuna rikoksena.

Tarkoitus hyödyttää vierasta valtiota ilmenee teosta esimerkiksi siten, että tietojen hankinta on tapahtunut vieraan valtion asiamiehen tai muun edustajan toimesta tai aloitteesta, vieras valtio on korvannut tietojen hankinnasta johtuneita kuluja ja maksanut siitä palkkiota taikka luvannut sellaisen edun. Yhteydenpito vieraan valtion asiamieheen tai muuhun edustajaan ei säännöksen soveltumisen kannalta ole kuitenkaan välttämätöntä. Vieraan valtion hyödyttämisen tarkoitus voi toteutua myös siten, että tietoja on hankittu tarkoituksin luovuttaa ne myöhemmin vieraan valtion asiamiehelle tai edustajalle.

Tietojen hankinnan tapaa ei ole ehdotetussa lainkohdassa yksityiskohtaisesti määritelty eikä se olisi ilmeisesti mahdollistakaan. Tiedon hankinta voi toteutua usealla tavalla. Mahdollista on esimerkiksi salaisuuden urkkiminen henkilöltä, joka sen tuntee tai jolla on hallussaan sitä koskevia asiakirjoja tai muita tiedon lähteitä, tunkeutuminen asiakirjojen tai tietojen säilytyspaikkaan, asiakirjojen tai muiden lähteiden valokuvaaminen tai -kopiointi, teknisin laittein tapahtuva valtiosalaisuuksia käsittelevän kokouksen kuuntelu tai tarkkailu, tunkeutuminen valtiosalaisuuksia sisältävään tietokoneeseen tallennettuun aineistoon tai tiedonsiirtoverkkoon.

Tiedon hankintaa yleisesti käytettävissä olevista lähteistä, esimerkiksi kirjastoista, arkistoista, viranomaisten hallussa olevista julkisista asiakirjoista, tieteellisistä julkaisuista tai muista vastaavista ei yleensä olisi pidettävä vakoiluna. Mahdollista kuitenkin on, että yhdistelemällä suunnitelmallisesti erilaisista yleisesti käytettävissä olevista lähteistä saatavaa informaatiota keskenään tai muista lähteistä saataviin tietoihin voidaan johtopäätöksinä saada tietoja, joita ei sellaisinaan ole missään yleisön saatavissa ja jotka yhdessä saattavat muodostaa vieraalta valtiolta salassa pidettävää tietoa. Samoin esimerkiksi yksittäisen sotilaallisen kohteen kuvaaminen paikasta, johon kenellä tahansa on pääsy, ei vielä voine aiheuttaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle tai turvallisuudelle. Vahingollista sille voisi kuitenkin olla vastaavanlainen järjestelmällinen sotilaskohteisiin ja niitä ympäröiviin liikenneyhteyksiin kohdistuva valokuvaaminen, karttojen hankkiminen tai muu vastaava toiminta. Olennaista säännöksen soveltamisen kannalta ei olisi pelkästään se, millaisista lähteistä tiedot hankitaan, vaan se, että tiedot sellaisina kuin ne on hankittu, muodostavat seikan, jonka tuleminen vieraan valtion tietoon voi aiheuttaa vahinkoa Suomelle lainkohdassa mainitulla tavalla.

Vakoilun rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta.

2 momentti. Pykälän 1 momentti määrittelee vakoilun perustunnusmerkistön. Siinä on ainoana tekomuotona kuitenkin mainittu tiedon hankinta. Tiedon hankintaan rinnastettavana menettelynä on pidettävä muitakin toimintoja, joiden kautta vieras valtio voi saada tiedon valtiosalaisuudesta.

Sellaista voi olla ensiksikin salaisena pidettävän tiedon välittäminen, esimerkiksi asiakirjojen tai niiden jäljennösten toimittaminen tiedon hankkijalta vieraan valtion edustajalle tai välikädelle vieraalle valtiolle edelleen toimitettavaksi. Toiseksi vakoilun voi toteuttaa salaisena pidettävän tiedon luovuttaminen esimerkiksi siten, että sitä hallussaan pitävä antaa asiakirjoja jäljennettäviksi tai kopioi itse niitä ja antaa kopiot tiedon hankkijalle. Vakoilu voidaan toteuttaa myös kertomalla tieto sitä hankkivalle vieraan valtion edustajalle tai välikädelle esimerkiksi suullisessa keskustelussa, kirjallisesti, piirroksina, salakielellä, puhelimitse, ääni- tai kuvanauhalla, tietokoneverkon välityksellä tai muulla sellaisella tavalla.

Erityisongelman muodostaa salassa pidettävän tiedon julkistaminen. Vakoilua koskevan säännöksen tarkoituksena ei ole estää yhteiskunnallisesti merkittävien asioiden käsittelyä julkisuudessa. Ajateltaessa esimerkiksi Suomen maanpuolustusta ja sotilaallista turvallisuutta on jopa hyödyllistä, että kansalaisilla on totuudenmukainen yleiskäsitys puolustusvoimien suorituskyvystä, strategiasta, eri aselajien painotuksesta ja muista sellaisista seikoista. Asia muuttuu toiseksi, jos julkisuudessa esitetään yksityiskohtaisia tietoja joukko-osastojen sijoittamisesta ja niihin liittyvistä suunnitelmista, valmistelluista toimintamalleista erilaisten kriisien varalta, aseteknologisista keksinnöistä ja muista sellaisista asioista, joiden julkistaminen voisi helpottaa Suomeen kohdistuvia sotilaallisia toimia.

Myös ulkopolitiikan hoidossa on Suomen kannalta ratkaisevan tärkeätä, että kansalaiset ja vieraat valtiot saavat totuudenmukaisen kä-

sityksen ulkopolitiikkamme perusteista. Ulkopolitiikkaan kuuluu kuitenkin tietty luottamuksellisuus. Suomen ulkomaansuhteille voi olla vahingollista esimerkiksi yksityiskohtainen tietojen julkistaminen, joka kohdistuu tasavallan presidentin toimien valmisteluun, valtioneuvoston ulkoasiainvaliokunnan piirissä käytyihin keskusteluihin, tiedonvälitykseen ulkoasiainministeriön ja ulkomailla olevan Suomen edustuston välillä tai vieraan valtion kanssa käytyjen poliittisten tai taloudellisten neuvottelujen vaiheisiin tai sisältöön, jollei asianomainen valtioelin pidä asiaa vielä julkistettavaksi mahdollisena.

Tiedon välittämisen, luovuttamisen, ilmaisemisen tai julkistamisen rangaistavuuden edellytyksenä on samanlainen tahallisuus kuin 1 momentissa tarkoitetussa vakoilussa. Myös tässä mainittu vakoilu tapahtuu vieraan valtion hyödyttämiseksi tai Suomen vahingoittamiseksi.

3 momentti. Vakoilun rangaistavuus on tarpeen siinäkin tapauksessa, että tietoa valtiosalaisuudesta ei ole saatu, vaikka sen hankintaan on ryhdytty, välitetty tieto ei ole saavuttanut vastaanottajaa tai tieto ei vastoin tekijän pyrkimystä ole päässyt julkisuuteen. Sen vuoksi vakoilun yritys on ehdotettu rangaistavaksi.

4 momentti. Ehdotettu säännös vastaa asiasisällöltään nykyisen rikoslain 12 luvun 4 §:n 2 momenttiin sisältyvää, vakoilua koskevaa rajoitussäännöstä. Kuten edellä maanpetossäännösten osalta on todettu, ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa tähän lukuun nimenomaista mainintaa niistä vihollisen sotavoimiin kuuluvia koskevista rajoitussäännöksistä, jotka yleisten rikosoikeudellisten periaatteiden sekä kansainvälisen oikeuden mukaan rajoittavat tällaisiin sotavoimiin tunnistettavasti kuuluvien vastuuta. Haagin vuoden 1907 yleissopimukseen sisältyy kuitenkin vakoilurikosta koskeva erityissäännös, jonka mukaan vangiksi joutunutta ei saa tuomita aikaisemmista vakoilurikoksistaan, mikäli hän niiden jälkeen on palannut niihin sotavoimiin, joihin hän kuuluu. Selvyyden vuoksi on katsottu tarpeelliseksi tässä yhteydessä viitata myös periaatteeseen, jonka mukaan vakoilijana ei pidetä vihollisen sotavoimiin kuuluvaa, joka ei ole tätä kuulumistaan millään tavalla salannut.

7 §. Törkeä vakoilu

1 momentti. Vakoilurikoksen törkeysporrastuksessa ehdotetaan siirryttäväksi rikoslain kokonaisuudistuksessa muutenkin noudatettuun kirjoitustapaan.

Ehdotuksen mukaan kyseessä olisi törkeä vakoilu, jos vakoilu

— tehdään poikkeuksellisissa oloissa,

— koskee Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle erittäin merkittävää seikkaa tai

— on omiaan aiheuttamaan erityisen suurta 6 §:ssä tarkoitettua vahinkoa

ja vakoilu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Voimassa olevan rikoslain 12 luvussa vakoilun erityinen vaarallisuus poikkeuksellisissa oloissa on otettu huomioon siten, että sotilaallinen vakoilu sodan aikana tai sodan uhatessa katsotaan 12 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi maanpetokseksi.

Voimassa olevassa lainsäädännössä tärkeimmät säännökset poikkeuksellisista oloista ja toimenpiteistä poikkeuksellisissa oloissa sisältyvät hallitusmuodon 16 §:ään sekä valmiuslakiin (1080/91) ja puolustustilalakiin (1083/91), jotka tulivat voimaan 1 päivänä syyskuuta 1991. Hallitusmuodon mukaan Suomen kansalaisten oikeuksiin voidaan lailla säätää sellaisia rajoituksia, jotka "sodan tai kapinan aikana ja sotapalveluksessa oleviin nähden muulloinkin ovat välttämättömät". Valmiuslaissa poikkeusoloille on annettu jonkin verran laajempi merkityssisältö, viittauksin muun muassa eräisiin suuronnettomuuksien aiheuttamiin kriisitilanteisiin. Koska tämän luvun säännösten ensisijaisena tehtävänä on Suomen etujen suojaaminen suhteessa ulkoapäin tuleviin uhkiin, on poikkeuksellisten olojen käsite tulkittava verrattain suppeasti. Törkeätä vakoilua koskevassa säännösehdotuksessa tarkoitetaan poikkeuksellisilla oloilla lähinnä Suomea koskevaa sotaa, aseellista selkkausta, miehitystä, niiden välitöntä uhkaa tai välitöntä jälkitilaa, sotilaallista tai kansainvälistä poliittista kriisiä tai sellaisen välitöntä uhkaa.

Vakoilu voi olla törkeätä myös normaalioloissa, jos se koskisi Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle erittäin merkittävää seikkaa. Esimerkkinä tällaisesta voidaan mainita vakoilu, joka kohdistuu vieraiden valtioiden kanssa käytyihin neuvotteluihin valtiosopimuksesta, jonka syntymisellä on poikkeuksellisen suuri merkitys Suomelle taloudellisesti tai poliittisesti. Sotilaallisen vakoilun alalla törkeätä voisi

olla esimerkiksi kriisin varalta tehtyihin puolustusvoimien sijoitussuunnitelmiin kokonaisuutena kohdistuva vakoilu. Törkeänä pidettävää taloudellista vakoilua voisi olla esimerkiksi vakoilu, jonka kohteena ovat Suomen merkittävän kauppakumppanin kanssa käytävät neuvottelut kokonaisuutena.

Vakoilua koskeva luvun 6 § ei edellytä, että teosta on aiheutunut vahinkoa Suomelle. Riittää, että salaisena pidettävän seikan tuleminen vieraan valtion tietoon voi aiheuttaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle. Törkeänä vakoilua voidaan pitää, jos se on omiaan aiheuttamaan erityisen suurta mainitun kaltaista vahinkoa. Sanonnalla "on omiaan" tähdennetään sitä, että vahingollisuuden määrittely tapahtuu yleistävästi kysymällä, aiheuttaako tehdyn tapainen vakoilu tyypillisesti Suomelle erityisen suurta vahinkoa. Jos samantapainen vakoilu yleensä aiheuttaisi erityisen suurta vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle, kyseessä voisi olla törkeä vakoilu.

Vakoilu ei ehdotuksessa mainitun kolmen esimerkin soveltuessa olisi sinänsä törkeätä. Rikoksen tulee olla myös kokonaisuutena arvioiden törkeä, jotta säännöstä voitaisiin soveltaa. Oikeusturva edellyttää, että ankaran rangaistavuuden sisältävää törkeää vakoilua koskevaa rikossäännöstä käytetään mahdollisimman harkitusti ja varoen.

Törkeän vakoilun rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään neljä vuotta tai elinkausi. Rangaistavuudeltaan törkeä vakoilu rinnastetaan siten törkeään maanpetokseen.

2 momentti. Koska vakoilu on ehdotettu rangaistavaksi jo yrityksenä, on johdonmukaista, että myös törkeän vakoilun yritys on rangaistava.

8 §. Turvallisuussalaisuuden paljastaminen

1 momentti. Turvallisuussalaisuuden paljastamisen tunnusmerkistön täyttävät teot muistuttaisivat jossakin määrin vakoilua. Vakoilun tunnusmerkistöstä turvallisuussalaisuuden rikkominen kuitenkin eroaisi eri tavoin.

Turvallisuussalaisuuden paljastamista koskevan säännöksen soveltaminen edellyttäisi tahallisuutta, ei kuitenkaan pyrkimystä hyödyttää vierasta valtiota tai vahingoittaa Suomea. Tahallisuuteen sisältyy tieto siitä, että seikka on Suomen ulkoisen turvallisuuden vuoksi säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi tai että seikan paljastuminen on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle. Turvallisuussalaisuuden paljastamista koskevaa säännöstä sovellettaisiin tosin siinäkin tapauksessa, että tekijän pyrkimyksenä on ollut hyödyttää vierasta valtiota tai vahingoittaa Suomea, jos paljastettu seikka ei ole ollut vakoilusäännöksessä mainitun laatuinen, vaan turvallisuussalaisuuden paljastamista koskevassa säännöksessä mainittu.

Vakoilua koskevan säännöksen soveltamisen edellytyksenä olisi, että paljastetulla tiedolla on Suomen kannalta rikossäännöksessä mainittu erityinen merkitys. Turvallisuussalaisuuden paljastamista koskevassa rikossäännöksessä voisi tulla rangaistavaksi myös vähemmän merkittävän valtiosalaisuuden paljastaminen. Rikoksen kohteena voi olla ensinnäkin seikka, joka Suomen ulkoisen turvallisuuden vuoksi on säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi. Vakoilua koskevasta säännöksestä poiketen edellytyksenä ei ole, että seikan tuleminen vieraan valtion tietoon voi aiheuttaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle. Toisaalta edellytyksenä on, että asian salaiseksi säätäminen tai määrääminen on tapahtunut Suomen ulkoisen turvallisuuden vuoksi eikä jostakin muusta yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 9 §:ssä tai sen nojalla annetun eräitä poikkeuksia yleisten asiakirjain julkisuudesta sisältävän asetuksen 1 §:ssä mainitusta syystä.

Rikos voi kohdistua myös sellaiseen seikkaan, joka tekijän tieten on sen laatuinen, että sen paljastuminen on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle. Säännöksen soveltamiskynnys on siis osaksi tiukempi kuin vakoilusäännöksessä. Toisin kuin vakoilusäännöksessä ei riittäisi pelkkä mahdollisuus, että salaisuuden paljastuminen voisi aiheuttaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle, vaan paljastumisen tulisi olla omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa mainituille Suomen eduille. Vakoilusäännöstä väljempi säännös on taas sikäli, että kohteena olevan tiedon ei tarvitse koskea Suomen manpuolustusta tai muuta poikkeuksellisiin oloihin varautumista, Suomen ulkomaansuhteita, valtiontaloutta, ulkomaan-

kauppaa tai energiahuoltoa tai niihin rinnastettavaa, Suomen turvallisuuteen vaikuttavaa asiaa, vaan muukin asia, jonka paljastumisella on säännöksessä edellytetty vaikutus, tulee kysymykseen. Käytännössä säännöstä ilmeisesti sovellettaisiin lähinnä sellaisiin tapauksiin, joissa tekijällä ei ole ollut vakoilusäännöksen edellyttämää hyötymis- tai vahingoittamistarkoitusta, mutta joista tyypillisesti aiheutuu vakava vaara puheena olevien säännösten suojaamille eduille.

Turvallisuussalaisuuden paljastamisena voitaisiin pitää esimerkiksi puolustusvoimien joukko-osastojen sijoitussuunnitelmien paljastamista. Toisena esimerkkinä voitaisiin mainita Suomen rajojen, aluevesien tai ilmatilan valvontaa koskevien järjestelyjen julkistaminen siten, että luvaton liikkuminen Suomesta ulkomaille tai ulkomailta Suomeen helpottuisi. Ulkomaansuhteiden suojelemiseksi salassa pidettävänä seikkana voitaisiin pitää esimerkiksi sellaista seikkaa, jonka tuleminen yleiseen tietoon kotimaassa aiheuttaisi vahinkoa Suomen suhteille vieraaseen valtioon. Esimerkkinä Suomen kansantalouden suojelemiseksi muiltakin kuin vierailta valtioilta salassa pidettävästä seikasta mainittakoon sellaisten merkittävien talouspoliittisten tointen valmistelu, joiden tuleminen yleiseen tietoon liian aikaisin aiheuttaisi merkittävää pääomien siirtämistä pois Suomesta.

Turvallisuussalaisuuden paljastamisen tekotapoina ehdotetussa säännöksessä on mainittu tiedon oikeudeton julkistaminen tai toiselle välittäminen, luovuttaminen tai ilmaiseminen taikka tiedon oikeudeton hankkiminen sellaista tarkoitusta varten. Turvallisuussalaisuuden paljastamisen tekotavat eroavat jonkin verran vakoilun tekotavoista. Siltä osin kuin tekotavat yhtenevät, viitataan vakoilua koskevan säännösehdotuksen perusteluihin.

Rangaistavaa ei olisi tiedon oikeudeton hankkiminen sellaisenaan. Tiedon oikeudeton hankkiminen sinänsä olisi rangaistavaa vain, jos tiedon hankkijan tarkoituksena oli sen oikeudeton julkistaminen, välittäminen, luovuttaminen tai ilmaiseminen. Pyrkimystä hyödyttää vierasta valtiota tai vahingoittaa Suomea ei kuitenkaan edellytetä niin kuin vakoilua koskevassa säännöksessä. Tarkoitus julkistaa, välittää, luovuttaa tai ilmaista tiedot voisi ilmetä esimerkiksi siitä, että tietojen hankkija on toiminut toisen toimeksiannosta tai on ollut yhteydessä sellaisiin, jotka ovat tiedoista kiinnostuneita tai voisivat ne julkistaa. Myös laajoja ja suunnitelmallisia tietojen hankkimisen valmistelutoimia voidaan pitää osoituksena siitä, ettei tekijä toiminut pelkästään henkilökohtaisesta uteliaisuudesta. Tietojen tosiasiallista siirtymistä niiden hankkijalta eteenpäin säännöksen soveltaminen ei kuitenkaan edellyttäisi.

Rangaistavuus edellyttää paljastamisen oikeudettomuutta. Oikeudettomasti ei menettele se, jolla on säännöksiin perustuva valtuus antaa tietoja salaisuudesta tai julkistaa se. Tällaista harkintavaltaa koskevia säännöksiä on ennen kaikkea yleisten asiakirjojen julkisuudesta annetussa laissa. Oikeudetonta tiedon hankkimista ei ole myöskään julkisen sanan tavanomainen haastatteluin ja kyselyin tai selvityksin tapahtuva tietojen keruu. Sen sijaan tiedotusvälineidenkään lukuun toimiva henkilö ei saa oikeudettomin keinoin hankkia tällaisia tietoja julkistamistarkoituksessa.

Turvallisuussalaisuuden paljastamisen rangaistusasteikoksi ehdotetaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

2 momentti. Turvallisuussalaisuuden paljastamisen yritys olisi rangaistava, niin kuin nykyisinkin.

9 §. Tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen

Tuottamuksellisena turvallisuussalaisuuden paljastamisena pidetään ehdotuksen mukaan sitä, että joku törkeästä huolimattomuudesta oikeudettomasti julkistaa taikka toiselle välittää, luovuttaa tai ilmaisee tiedon seikasta, joka Suomen ulkoisen turvallisuuden vuoksi on säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi.

Toisin kuin tahallisissa valtiosalaisuuden ilmaisemista merkitsevissä rikoksissa, tuottamuksellisessa turvallisuussalaisuuden paljastamisessa salaisuuden käsite on ehdotettu määriteltäväksi pelkästään muodollisesti. Turvallisuussalaisuuden määritteleminen tätä laajemmin aineellisesti saattaisi asettaa kohtuuttomia vaatimuksia sellaisille henkilöille, jotka eivät kovin usein joudu tekemisiin turvallisuussalaisuuksien kanssa.

Tuottamuksellisen turvallisuussalaisuuden paljastamisen tunnusmerkit täyttää vain sellaisen seikan paljastaminen, joka asianmukaisessa menettelyssä on säädetty tai määrätty salaiseksi. Seikan salaiseksi säätämisen tai määräämisen perusteena tulee olla Suomen ulkoinen turvallisuus eikä jokin muu yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 9 §:ssä tai sen nojalla

annetun, eräitä poikkeuksia yleisten asiakirjain julkisuudesta sisältävän asetuksen 1 §:ssä tarkoitetuista perusteista. Näin ollen rangaistussäännös koskee sellaisia asiakirjoja ja niihin kuuluvia asioita, joiden salassa pitämistä on vaatinut valtion turvallisuus suhteissa ulkovaltoihin tai maanpuolustuksen etu.

Tuomioistuimella on oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain (945/84) nojalla valta eräissä tapauksissa määrätä asian suullinen käsittely sekä tuomion tai päätöksen julistaminen tapahtuvaksi suljetuin ovin. Jos suullinen käsittely on ollut kokonaan tai osaksi suljettu, tuomioistuin voi päättää, että oikeudenkäyntiaineisto sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmaa lukuun ottamatta on pidettävä tarpeellisin osin salassa määräajan, kuitenkin enintään 40 vuotta päätöksen antamisesta. Jos yleinen tuomioistuin on mainitun lain 9 §:n 2 momentissa tarkoitetun salassapitomääräyksen antanut, määräystä rikkonut voi syyllistyä tuottamukselliseen turvallisuussalaisuuden paljastamiseen, jos salassapitomääräyksen perusteena on ollut se, että julkisuus saattaisi vaarantaa valtion ulkoista turvallisuutta.

Ehdotettua lainkohtaa sovellettaessa törkeä huolimattomuus erotettaisiin tavallisesta huolimattomuudesta sillä tavoin kuin se yleisesti rikosoikeudessa erotetaan. Törkeällä huolimattomuudella tarkoitettaisiin siten sellaista lähellä tahallisuutta olevaa syyllisyyttä, joka ilmentäisi vakavaa poikkeamista asetettavista huolellisuusvaatimuksista tai harkittua riskin ottamista.

Rangaistavuus edellyttää, että salaisuuden paljastaminen on tapahtunut oikeudettomasti. Tältä osin viitataan 8 §:n perusteluihin.

Tuottamuksellisen turvallisuussalaisuuden paljastamisen rangaistukseksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

10 §. Luvaton tiedustelutoiminta

Liikenneyhteyksien vilkastuminen ja teknisten laitteiden kehitys ovat viime vuosikymmenten aikana lisänneet mahdollisuuksia käyttää Suomea hyväksi vieraisiin valtioihin kohdistuvassa vakoilussa. Suomen kansainvälisen aseman kannalta on tarpeen estää se, että vieraat valtiot käyttäisivät Suomen aluetta hyväkseen toisiin vieraisiin valtioihin kohdistamassaan vakoilussa.

1 momentti. Luvattomana tiedustelutoimintana pidettäisiin ehdotuksen mukaan sitä, että joku vierasta valtiota vahingoittaakseen tai toista vierasta valtiota hyödyttääkseen hankkii tietoja vieraan valtion maanpuolustuksesta, turvallisuudesta tai niihin välittömästi vaikuttavista seikoista, ja siten aiheuttaa vahinkoa tai vaaraa Suomen ulkomaansuhteille.

Luvatonta tiedustelutoimintaa koskevan rikossäännöksen tarkoituksena ei ole suojata vierasta valtiota sinänsä toisen vieraan valtion harjoittamaa vakoilua vastaan. Välillisesti rikossäännös tosin tietysti suojaa myös vakoilun kohteeksi joutuneen vieraan valtion etuja. Päätarkoituksena kuitenkin on säätää rangaistavaksi vieraan valtion toiseen vieraaseen valtioon kohdistama vakoilu siinä tapauksessa, että tietojen hankinta aiheuttaa Suomen ulkomaansuhteille vahinkoa tai vaaraa. Koska luvatonta tiedustelutoimintaa koskevan rikossäännöksen tarkoituksena on suojata nimenomaan Suomen valtiollisia etuja, rangaistavan toiminnan ala voidaan määritellä jossakin määrin suppeammin kuin vakoilua koskevassa säännöksessä.

Vakoilua suppeammin luvattoman tiedustelutoiminnan ala on ehdotettu määriteltäväksi ensinnäkin siten, että hankittavien tietojen on koskettava vieraan valtion maanpuolustusta tai turvallisuutta tai niihin välittömästi vaikuttavia seikkoja, jotta rikossäännös voisi tulla sovellettavaksi. Koska hyvin monilla tiedoilla voi olla jonkinlainen vaikutus valtion maanpuolustukseen tai turvallisuuteen, edellytetään nimenomaan, että vaikutuksen näihin seikkoihin tulee olla välitön. Tiedonhankinta vieraan valtion ulkomaansuhteista, valtiontaloudesta, ulkomaankaupasta tai energiahuollosta jäisi sovellettavan säännöksen ulkopuolelle, jollei tiedonhankinta ole luonteeltaan sellaista, että sitä voidaan pitää vieraan valtion maanpuolustukseen tai turvallisuuteen kohdistuvana.

Luvattoman tiedustelutoiminnan tekomuodot olisi niin ikään määritelty vakoilua suppeammin. Luvattoman tiedustelutoiminnan tunnusmerkit toteuttaisi vain tietojen hankinta, mutta ei pelkkä tietojen välittäminen, luovuttaminen, ilmaiseminen tai julkistaminen. Mahdollisista tiedonhankinnan tavoista on tehty selkoa vakoilua koskevan säännösehdotuksen perusteluissa.

Säännöksen soveltamiseen johtava luvaton tiedustelutoiminta tapahtuisi ilmeisesti yleensä Suomessa. Se ei kuitenkaan ole rikossäännöksen soveltamisen kannalta välttämätöntä. Rikossäännös voisi soveltua myös sellaiseen tie-

dustelutoimintaan, jossa käytettäisiin hyväksi Suomen ulkomailla olevia edustajia tai ulkomailla olevia suomalaisia yhteisöjä tai Suomen kansalaisia.

Rikoksen tekijänä tulisi ilmeisesti yleensä kyseeseen vieraan valtion tiedustelupalvelun tai vastaavan organisaation palveluksessa oleva tai siltä toimeksiannon saanut henkilö. Koska suhde vieraan valtion tiedustelupalveluun saattaa olla tehokkaasti salattu, rikossäännöksessä ei ole syytä tehdä tällaista tekijäkohtaista rajausta. Perusteltua on tehdä mahdolliseksi rikossäännöksen soveltaminen siitä riippumatta, kuka luvattoman tiedustelutoiminnan tekijä on. Luvattomaan tiedustelutoimintaan voi toisin sanoen syyllistyä ulkomaalaisen ohella Suomenkin kansalainen.

Milloin luvaton tiedustelutoiminta aiheuttaa vahinkoa tai vaaraa Suomen ulkomaansuhteille, ei ole yleisin säännöin määriteltävissä. Suomen ulkomaansuhteiden vahingoittuminen saattaa käydä ilmeiseksi luvattoman tiedustelutoiminnan kohteeksi joutuneen valtion tahdonilmaisuista ja mahdollisista Suomeen kohdistamista vastatoimista. Rangaistavuus ei kuitenkaan edellytä tällaista reaktiota tuon valtion taholta — pelkästään se seikka, että kyseinen luvaton tiedustelutoiminta aiheuttaa säännöksessä tarkoitettua vaaraa, riittää.

Luvattoman tiedustelutoiminnan rangaistusasteikoksi ehdotetaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta.

2 momentti. Suomen kannalta vahingollista luvaton tiedustelutoiminta voi olla myös silloin, kun tekijä ei onnistu pyrkimyksessään hankkia tietoja. Näin ollen on perusteltua ehdottaa luvattoman tiedustelutoiminnan yritys rangaistavaksi. Voimassa olevan rikoslain 12 luvun 7 §:n 4 momentin nojalla se on nykyisinkin rangaistava.

11 §. Kansainvälisten suhteiden vaarantaminen

Kansainvälisten suhteiden vaarantamista koskevan säännösehdotuksen ensisijaisena tavoitteena on estää kansainvälisten suhteiden vaarantuminen, joka saattaa aiheutua siitä, että Suomessa harjoitetaan laitonta vieraan valtion vastaista toimintaa tai että Suomen kansalaiset osallistuvat sellaiseen toimintaan ulkomailla.

Kansainvälisten suhteiden vaarantamista olisi se, että joku Suomessa tai Suomen kansalainen Suomen ulkopuolella osallistuu ehdotetussa rikoslain 13 luvussa tarkoitettuun tekoon vierasta valtiota vastaan ja siten aiheuttaa vaaran, että Suomen suhteet vieraaseen valtioon vahingoittuvat.

Rikoksen tekotapana on mainittu osallistuminen rikoslain 13 luvussa tarkoitettuun tekoon vierasta valtiota vastaan. Teko olisi Suomessa tehtynä rangaistava kenen tahansa tekemänä, kun taas ulkomailla tapahtuneena se olisi rangaistavaa vain, jos tekijä on Suomen kansalainen. Ehdotettu säännös vastaisi lähinnä voimassa olevaa rikoslain 14 luvun 3 §:ää.

Valtiorikoksia koskevien säännösten tarkoituksena on suojata lainsäätäjävaltiota, ei valtioita yleensä. Näin ollen Suomen rikoslain valtiorikoksia koskevat säännökset suojaavat vain Suomen valtiota. Ehdotuksen mukaan valtiopetosrikoksia koskevia Suomen rikoslain säännöksiä sovellettaisiin myös vieraaseen valtioon kohdistuviin rikoksiin, jos teko on tehty Suomessa tai tekijä on Suomen kansalainen ja teko aiheuttaa vaaran, että Suomen suhteet vieraaseen valtioon vahingoittuvat.

Valtiopetosrikoksia koskevat säännökset ovat ehdotuksen 13 luvussa. Siinä tarkoitettuja valtiopetosrikoksia ovat valtiopetos, törkeä valtiopetos, valtiopetoksen valmistelu ja laiton sotilaallinen toiminta. Tältä osin viitataan lähemmin ehdotuksen 13 lukuun ja sen perusteluihin.

Vieraaseen valtioon kohdistuvan valtiopetosrikoksen tunnusmerkit määräytyisivät Suomen rikoslain valtiopetosrikoksia koskevien säännösten pohjalta. Niistä mahdollisesti poikkeavilla vieraan valtion rikossäännöksillä voisi olla merkitystä vain, jos Suomen kansalainen toimii tällä tavoin vierasta valtiota vastaan ulkomailla.

Säännöksen tarkoituksena ei ole säätää rangaistavaksi esimerkiksi erilaisten kansallisten vapautusliikkeiden tai vieraan valtion hallituksen kanssa oppositiossa olevien poliittisten järjestöjen toimintaan osallistumista sinänsä. Kansainvälisten suhteiden vaarantamisena ei pidettäisi myöskään Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten tai yleisesti tunnustettujen ja vakiintuneiden kansainvälisen oikeuden sääntöjen hyväksymiä tekoja.

Puuttuminen vieraan valtion hallitusta vastaan suunnattuun arvosteluun ei voi tulla kysymykseen pelkästään sen perusteella, että ulkopolitiikasta vastaavat tahot kokevat tällaisen arvostelun virheelliseksi tai kiusalliseksi. Ehdotetun 11 §:n soveltaminen edellyttää, että tekijä

osallistuu Suomen rikoslain mukaan valtiopetosrikoksena pidettävään tekoon vierasta valtiota vastaan eikä Suomen lain mukaan hallituksen jyrkkäkään arvostelu ole valtiopetosrikos. Kansanvaltaisessa yhteiskunnassa sananvapauden tai järjestötoiminnan vapauden rajoittaminen voi tulla harkittavaksi vain sellaisissa poikkeustapauksissa, joissa toiminta on saanut äärimmäisiä, Suomen kansallisia etuja vakavasti vahingoittavia muotoja. Tällöinkin asian käsittely tuomioistuimessa saattaa olla Suomen etujen vastaista. Tästä syystä on perusteltua uskoa syyteharkinta Suomen ulkopolitiikkaa johtavalle tasavallan presidentille, niin kuin on tehty nykyisessäkin laissa.

Kansainvälisten suhteiden vaarantaminen rikoksena ei toteutuisi, ellei teosta ole aiheutunut vaaraa, että Suomen suhteet vieraaseen valtioon vahingoittuvat. Milloin vaara suhteiden vahingoittumisesta vieraaseen valtioon on syntynyt, ei ole yksiselitteisin yleisin säännöin luonnehdittavissa. Tämäkin seikka puoltaa epätavallista syyteharkinnan järjestelyä. Lopullisen ratkaisun tekee kuitenkin tuomioistuin.

Kansainvälisten suhteiden vaarantamisen rangaistukseksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

12 §. Puolueettomuusmääräysten rikkominen

Suomen pyrkimys pysytellä sotaa käyvien vieraiden valtioiden välisten ristiriitojen ulkopuolella on kansainvälisessä politiikassa vakiintunut.

Voimassa olevan rikoslain 14 luvun 4 §:n 3 momentissa on säännös puolueettomuusmääräyksien rikkomisesta. Suomen vakiintuneen kansainvälisen aseman perusteella tällaista säännöstä on pidettävä edelleen tarpeellisena. Voimassa oleva säännös on peräisin vuodelta 1894 ja siten muodoltaan vanhahtava.

Suomen suhtautumisesta sotaa käyviin vieraisiin valtioihin on annettu määräyksiä asetuksessa puolueettomuusmääräyksistä (194/63). Asetusta sovelletaan sotaa käyviin valtioihin siitä ajankohdasta, jonka tasavallan presidentti määrää. Asetuksessa on yksityiskohtaisia määräyksiä siitä, millaisin rajoituksin ja ehdoin sotaa käyvä vieras valtio saa käyttää Suomen aluetta hyväkseen.

Ehdotettu säännös puolueettomuusmääräysten rikkomisesta ei laajenna rangaistavuutta nykyisestä, vaan täsmentää sen rajoja. Rangaistavia olisivat esimerkiksi seuraavat teot, joilla rikottaisiin edellä mainittuja säännöksiä:

— sotaa käyvän valtion sota-aluksen tuleminen Suomen aluevesille vastoin mainittuja määräyksiä,

— puolueettomuusvalvonnasta vastaavan viranomaisen laiminlyönti ryhtyä toimiin sotaa käyvän vieraan valtion sota-aluksen tullessa määräysten vastaisesti Suomen aluevesille,

— sotaa käyvän vieraan valtion sota-aluksen viipyminen kauemmin Suomen aluevesillä kuin on sallittua,

— sellaisen aluksen sotilaallisen varustuksen lisääminen Suomen alueella,

— sotaa käyvän valtion sukellusveneen tuleminen Suomen aluevesille,

— sotaa käyvän valtion vihamieliset toimenpiteet Suomen alueella, myös silloin, kun ne kohdistuvat sodan toiseen osapuoleen tai muuhun puolueettomaan valtioon kuin Suomeen,

— Suomen käyttäminen sotatoimien tai tiedustelun tukialueena tai sen hyväksikäyttäminen sotilaallisessa varustautumisessa.

Puolueettomuusmääräyksistä annetun asetuksen 20 §:n mukaan Suomen kansalainen tai Suomessa asuva taikka muutoin Suomessa oleskeleva ulkomaalainen tai kansalaisuutta vailla oleva henkilö ei saa millään tavoin myötävaikuttaa siihen, että mainitussa asetuksessa tarkoitettuja puolueettomuusmääräyksiä rikotaan.

Rangaistukseksi puolueettomuusmääräysten rikkomisesta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Voimassa olevan lain asteikko tuntee vain vankeusrangaistuksen, mutta tällaiseen poikkeukselliseen rangaistusasteikkoon ei ole nähty tarvetta.

13 §. Maanpetoksellinen yhteydenpito

Voimassa olevassa rikoslain 12 luvun 9 §:ssä on sangen laajasti säädetty rangaistaviksi maanpetosta valmistelevat ja edistävät tai vastaavat toimet. Pykälän 1 momentissa on säädetty rangaistavaksi maanpetoksellinen salahanke eli kahden tai useamman henkilön tekemä sopimus mainitussa luvussa tarkoitetun rikoksen tekemiseksi. Pykälän 2 momentissa on säädetty rangaistavaksi niin sanottu yritetty yllytys maanpetokseen. Rangaistavaa on sen mukaan koettaminen vietellä toista tekemään luvussa mainittu rikos, vaikka houkuttelu ei onnistuisikaan. Pykälän 3 momentissa on sää-

detty rangaistavaksi kyseisessä luvussa mainitun rikoksen tekemiseksi tapahtunut asettuminen yhteyteen vieraan valtion tai tämän asiamiehen kanssa.

Säännökset heijastavat säätämisaikansa poikkeuksellisia oloja ja ulottavat rangaistavuuden tarpeettoman laajalle. Ehdotettu 13 § supistaisi rangaistavuuden alaa olennaisesti nykyisestään. Maanpetoksellinen salahanke saavuttaisi rangaistavuuden asteen vasta silloin, kun sopimusta ryhdytään panemaan täytäntöön. Toisen vietteleminen maanpetokseen olisi rangaistavaa vain siinä tapauksessa, että yllytetty ryhtyy rangaistavaan maanpetosrikokseen. Sen sijaan asettuminen yhteyteen vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa maanpetosrikoksen tekemistä varten on syytä edelleen pitää rangaistavana.

Maanpetoksellinen yhteydenpito olisi siten ryhtymistä yhteydenpitoon vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa tarkoituksessa tehdä luvussa mainittu maanpetosrikos. Yhteydenpito voi olla periaatteessa minkä tapaista hyvänsä, henkilökohtaisia tapaamisia, puhelinkeskusteluja, kirjeenvaihtoa, viestien välittämistä sähköisillä tiedonsiirtovälineillä, radiolaitteilla tai muulla vastaavalla tavalla. Olennaista on se, että yhteydenpidon selvä tarkoitus on tulevaisuudessa syyllistyä johonkin maanpetosrikokseen.

Rikos edellyttää tahallisuutta. Tahallisuus sisältää toisaalta tiedon, että henkilö, johon pidetään yhteyttä, edustaa vierasta valtiota tai on sen asiamies. Toisaalta tahallisuus edellyttää sen käsittämistä, että yhteydenpidon sisältönä on maanpetosrikoksen valmisteleminen. Lisäksi tekijällä on oltava tarkoituksena tehdä maanpetosrikos.

Yhteydenpito vieraan valtion asiamieheen tai sellaiseen verrattavaan voi alkaa maanpetosrikoksen suunnittelemisesta riippumattomalla tavalla. Vieraan valtion tiedustelupalvelun asiamiehen kanssa tapahtuva keskustelu tai muu yhteydenpito ei luonnollisesti olisi sinänsä rangaistavaa, ei silloinkaan, kun asianomainen tietää keskustelukumppanin olevan vieraan valtion asiamies tai vastaava edustaja. Rangaistavaksi yhteydenpito voi tulla vasta, kun yhteydenpito alkaa asianomaisen tieten sisältää maanpetosrikoksen, esimerkiksi vakoilun, suunnittelua. Rikossäännös pyrkii omalta osaltaan tähdentämään sitä, että henkilöryhmät, joita voitaisiin esimerkiksi käyttää hyväksi Suomeen kohdistuvassa vakoilussa, joutuvat noudattamaan tavallista suurempaa varovaisuutta kanssakäymisessään vieraiden valtioiden edustajien kanssa.

Rangaistukseksi maanpetoksellisesta yhteydenpidosta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

14 §. Syyteoikeus

Valtiosäännön mukaan tasavallan presidentin tehtävänä on johtaa maan ulkopolitiikkaa. Sellaisissa maanpetosrikoksissa, jotka saattavat arkaluonteisella tavalla kosketella Suomen ja vieraan valtion välisiä suhteita, on perusteltua pidättää syyteoikeuden käytöstä päättäminen tasavallan presidentillä. Vaikka maanpetosrikokset ovat yleensä ehdotuksen mukaan viralisen syytteen alaisia, poikkeuksen muodostaisivat ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttö ja kansainvälisten suhteiden vaarantaminen sekä maanpetoksellinen yhteydenpito niiden tekemiseksi. Näistä rikoksista syytettä ei saisi nostaa, ellei tasavallan presidentti sitä määrää.

1.5. 13 luku. Valtiopetosrikoksista

1.5.1. Luvun perustelut

1.5.1.1. Nykyinen lainsäädäntö ja sääntelyn tarve

Valtiopetosrikoksia koskevien säännösten tavoitteena on valtio- ja yhteiskuntajärjestyksen pysyvyyden turvaaminen sellaisia kumoamis- ja muutospyrkimyksiä vastaan, joissa käytetään väkivaltaisia keinoja, niillä uhkaamista tai muuta valtiosäännön vastaista menettelytapaa. Valtiopetosrikoksia koskevilla säännöksillä on kiinteä yhteys maan valtiosääntöön. Rikossäännösten tulee turvata toisaalta valtiosäännössä tarkoitetut toimintavapaudet kaikille valtiollisille ajatussuunnille, jotka pyrkivät vaikuttamaan yhteiskunnallisiin asioihin laillisin keinoin. Toisaalta valtiopetosrikoksia koskevissa säännöksissä on määriteltävä kansanvaltaisen valtiollisen toiminnan periaatteiden kanssa ristiriidassa olevat toimintamuodot ja rangaistusuhin tehtävä mahdolliseksi niiden ehkäiseminen.

Valtiopetosrikoksista on nykyisin säännöksiä rikoslain 11 luvussa. Lisäksi rikoslain 16 luvus-

sa on eräitä rikossäännöksiä, joilla on läheisiä yhtymäkohtia valtiopetosrikoksiin. Voimassa oleva rikoslaki puhuu valtiopetoksesta kahdella tasolla. Toisaalta se on yhteisnimitys kaikille rikoslain 11 luvussa tarkoitetuille rikoksille. Toisaalta valtiopetokseksi kutsutaan rikoslain 11 luvun 1 ja 2 §:ssä tarkoitettuja tekoja.

Rikoslain 11 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna valtiopetoksena pidetään sitä, että joku aikoen surmata Keisarin ja Suuriruhtinaan ottaa hänet hengiltä taikka sitä yrittää. Suomen itsenäistyminen sai aikaan sen, että säännös menetti merkityksensä. Voimassa olevan rikoslain mukaan korkeimpaan valtiojohtoon kuuluvat henkilöt nauttivat samanlaista suojaa henkirikoksia vastaan kuin muutkin. Tasavallan presidenttikään ei ole tässä mielessä autonomian ajan valtionpäämiehen seuraaja.

Rikoslain 11 luvun 2 §:ssä tarkoitetun valtiopetoksen tunnusmerkistö on niin ikään kirjoitettu autonomian ajan olosuhteita varten. Valtiopetoksesta tuomitaan säännöksen mukaan se, joka aikoen

— viedä Keisarilta ja Suuriruhtinaalta vapauden, saattaa hänet vihollisen tai kapinoitsijan valtaan, riistää häneltä korkeimman vallan, taikka estää häntä sen käyttämisestä,

— Venäjän Valtakunnasta irroittaa Suomenmaan, tahi jonkun osan siitä, tahi muun Venäjän Valtakuntaan kuuluvan alueen, taikka saattaa jonkun osan Venäjän Valtakuntaa vieraan vallan alle, taikka

— laittomalla tavalla kumota tai muuttaa Keisarikunnan tai Suuriruhtinaanmaan hallitusmuodon taikka vallanperimyksen järjestyksen, tekee teon, jolla hän aikomuksensa toteuttaa tai sitä yrittää.

Vaikka säännös on säädetty vuoden 1889 rikoslain voimaantulon ajankohtana 21 päivänä huhtikuuta 1894, sen on katsottu olevan voimassa Suomen itsenäistymisen jälkeenkin siltä osin kuin sitä muuttuneissa olosuhteissa ylipäänsä voidaan soveltaa.

Voimassa olevan rikoslain mukaan valtiopetoksena rangaistava teko voi kohdistua joko valtion alueeseen tai sen hallitusmuotoon. Alueeseen kohdistuvasta valtiopetoksesta on kyse silloin, kun jokin osa siitä saatetaan vieraan vallan alaiseksi. Voimassa olevassa rikoslaissa ei siis ole johdonmukaisesti pidetty kiinni siitä, että valtiopetos kohdistuu valtion sisäiseen ja maanpetos ulkoiseen turvallisuuteen. Hallitusmuotoon kohdistuvana valtiopetoksena pidetään hallitusmuodon kumoamista tai muuttamista laittomalla tavalla. Kummassakin valtiopetoksen muodossa rikoksen yritys on rangaistavuudeltaan rinnastettu täytettyyn rikokseen, mutta ero voidaan ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä ja mitattaessa.

Vaikka valtiopetosta koskeva rikossäännös on säädetty ennen vuoden 1919 hallitusmuotoa, säännöstä ei voida tulkita niin kirjaimellisesti, että se koskisi vain rikoslain säätämisaikana voimassa olleen hallitusmuodon laitonta kumoamista tai muuttamista. Oikeuskirjallisuudessa onkin yleensä katsottu, että säännöksen suojelukohteena on valtiosääntö kokonaisuutena. Valtiopetoksena rangaistavaa on siis valtiosäännön kumoaminen tai muuttaminen laittomalla tavalla tai sen yrittäminen.

Valtiopetoksen tekijänä voi olla myös ulkomaalainen. Ulkomaalaisen Suomen ulkopuolella tekemä Suomeen kohdistuva valtiopetos on rikoslain 1 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan Suomen rikoslain mukaan rangaistavaa.

Voimassa olevan rikoslain mukaan valtiopetosta valmistelevat toiminnot ovat laajasti rangaistavia. Säännökset ovat peräisin sellaisista valtiollisista oloista, jotka eroavat monella tavoin nykyoloista.

Valtiopetoksellinen salahanke on säädetty rangaistavaksi rikoslain 11 luvun 3 §:ssä. Jos kaksi tai useammat ovat keskenään sopineet valtiopetoksen tekemisestä, jokaista rangaistaan mainitun säännöksen mukaan, vaikka sopimusta ei pantaisikaan täytäntöön. Valtiopetoksen valmistelusta rangaistaan rikoslain 11 luvun 4 §:n mukaan sitä, joka valtiopetoksen aikomuksessa rupeaa yhteyteen vieraan hallituksen kanssa, käyttää väärin hänelle uskottua virkavaltaa, hankkii aseita tai väkeä taikka tekee muun sellaisen valmistelun. Mainitun kaltaiseen väkeen liittyminen on niin ikään valtiopetoksen valmisteluna rangaistavaa, tosin lievemmän rangaistusasteikon alaista.

Viime sotia edeltäneissä kärjistyneissä poliittisissa oloissa edellä mainittuja kriminalisointeja ei pidetty riittävinä. Rikoslain 11 lukuun lisättiin vuonna 1931 valtiopetokseen tähtäävän toiminnan edistämisen kriminalisoinut 4 a §. Valtiopetokseen tähtäävän toiminnan edistämiseen syyllistyy se, joka

— liittyy sellaiseen yhdistykseen, järjestöön tai muuhun yhteenliittymään, joka hänen tietensä toimii Suomen valtio- ja yhteiskuntajärjestyksen väkivaltaiseksi kumoamiseksi tahi tarkoittaa tällaisen toiminnan edistämistä välillisesti tai välittömästi, taikka joka jäseniä

hankkimalla, varoja kokoamalla, maksuja suorittamalla tai muulla siihen verrattavalla tavalla työskentelee tällaiseksi tietämänsä yhteenliittymän hyväksi,

— ottaa osaa kokoukseen, joka hänen tietensä on kutsuttu koolle valtiopetokseen tähtäävän toiminnan edistämiseksi tahi jossa neuvotellaan tai päätetään valtiopetokseen tähtäävän toiminnan edistämiseksi taikka 1 kohdassa mainitun yhteenliittymän perustamisesta, ellei asianhaaroista käy päättäminen, ettei hänen aikomuksenaan ollut edistää tällaista toimintaa,

— puhein, kirjoituksin tai muulla tavoin ylistää valtiopetosta tai sen valmistelua taikka levittää valtiopetokseen tai sen valmisteluun kiihoittaviksi tai sitä ylistäviksi tietämiänsä kirjoituksia tai esityksiä; taikka

— muulla tavoin puhein tai teoin tahallansa edistää valtiopetokseen tähtäävää toimintaa.

Rikoslain 11 luvun 5 §:n mukaan se, mitä rikoslain 4 luvun 2 §:ssä on säädetty rikoksen yrityksestä, koskee myös valtiopetoksen yritystä ja valmistelua. Näin ollen valtiopetoksesta tai sen valmistelusta ei tuomita rangaistukseen henkilöä, joka omasta tahdostaan luopuu valtiopetoksen yrityksestä tai valmistelusta.

Nykyisen rikoslain 16 luvun 8 a §:n mukaan henkilöä, joka rupeaa jäseneksi yhdistykseen tai muuhun yhteenliittymään, jonka tarkoituksiin kuuluu valtiollisiin asioihin vaikuttaminen ja joka, jäseniltä vaadittavan kuuliaisuuden sekä yhteenliittymän joukkomuodostelmiin ja ryhmityksiin jakautumisen puolesta tai aseelliseen varustautumiseen nähden, hänen tietensä on kokonaan tai joltakin osalta sotilaalliseen tapaan järjestetty tai aiottu siten järjestettäväksi, rangaistaan sakolla tai vankeudella korkeintaan kuudeksi kuukaudeksi, ellei hän muun lainpaikan mukaan ole teostaan ankaramman rangaistuksen alainen. Rangaistusasteikko on vankeutta korkeintaan yksi vuosi perustajalle, johtajalle ja ylyttäjälle sekä sille, joka julkisesti kehottaa tai koettaa vietellä toista rupeamaan jäseneksi sellaiseen yhteenliittymään. Tältäkin osin säännös on toissijainen verrattuna ankaramman rangaistusuhan sisältäviin rikossäännöksiin. Pykälän 2 momentin mukaan virkamies on voitu mainitusta rikoksesta tuomita virantoimituksesta erotettavaksi, vaikkei rikos ole virassa tehty.

Valtiopetosta ja siihen läheisesti liittyviä rikoksia koskevia säännöksiä sovellettiin laajasti käytäntöön Suomen itsenäisyyden alkuvuosikymmenillä. Ennen viime sotia rikosoikeudellisten toimenpiteiden kohteina olivat pääasiassa kommunistisiin järjestöihin tai niiden kanssa yhteistyössä oleviin järjestöihin sitoutuneet henkilöt. Niin sanotun asekätkentäjutun jälkeen 1940-luvun lopulta alkaen edellä mainittuja rikossäännöksiä on sovellettu vain joissakin yksittäistapauksissa.

Se, että valtiopetosta ja siihen liittyviä rikoksia koskevia säännöksiä on sovellettu viime vuosikymmenten aikana vain harvinaisissa yksittäistapauksissa, johtuu lähinnä Suomen rauhallisista yhteiskunnallisista oloista. Valtiopetosrikoksia koskevat säännökset eivät silti ole tarpeettomia. Jokainen nykyajan valtio on rikoslaissaan pyrkinyt turvaamaan valtiojärjestyksen pysyvyyttä sen laittomia kumoamis- ja muuttamispyrkimyksiä vastaan.

1.5.1.2. Nykyisen sääntelyn ongelmia

Valtiopetosta ja siihen läheisesti liittyviä rikoksia koskevat säännökset ovat kokonaisuudistuksen tarpeessa. Se johtuu lähinnä kahdesta syystä. Toiselta puolen säännökset on säädetty oloissa, jotka monella tavoin eroavat nykyyhteiskunnan oloista. Jo valtiopetosta koskevien säännösten sanamuoto sinänsä on soveltumaton nykyoloihin. Toiselta puolen valtiopetoksen erilaisia valmistelutoimia koskevat rikossäännökset ovat tarpeettoman laajoja. Ennen kaikkea kriminalisointia voidaan pitää tarpeettomana silloin, kun kyse on yksinomaan valtiollisen mielipiteen esittämisestä, kuulumisesta yhdistykseen tai muuhun yhteisöön jäsenenä, osallistumisesta yhteisön järjestämään kokoukseen, valtioelimen tai viranomaisen toiminnan arvostelusta tai muusta vastaavasta kansanvaltaiseen yhteiskuntaan tavanomaisesti kuuluvasta perusoikeuksien käyttämisestä.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa esitetään usein käsityksiä, joita edellä mainittuja säännöksiä kirjaimellisesti tulkiten voitaisiin pitää rangaistavina. Yleinen käsitys siitä, millaisten tekojen tulisi olla valtiopetosrikoksina rangaistavia, ei siten vastaa muodollisesti voimassa olevan rikoslain sisältöä.

1.5.1.3. Ehdotuksen pääkohdat

Valtiopetosrikoksia koskevalla ehdotetulla rikoslain 13 luvulla on kaksi päätavoitetta.

Ensinnäkin rikossäännöksillä pyritään suojaamaan tehokkaasti kansanvaltaista valtiojärjestystä sitä vakavalla tavalla vaarantavia tekoja vastaan. Ennen kaikkea ehdotuksella pyritään ehkäisemään aseellisten, muulla tavoin väkivaltaisten ja niihin rinnastettavien keinojen käyttämistä valtiollisiin asioihin vaikutettaessa. Toisaalta ehdotuksella pyritään turvaamaan kansalaisille mahdollisimman laaja vapaus yhteiskunnallisten mielipiteiden esittämiseen, yhdistymis- ja kokoontumisvapauden sekä muiden kansalaisoikeuksien käyttöön. Rikoslain 13 luvussa olisi ehdotuksen mukaan neljä rikossäännöstä: valtiopetos (1 §), törkeä valtiopetos (2 §), valtiopetoksen valmistelu (3 §) ja laiton sotilaallinen toiminta (4 §).

Ehdotuksen mukaan valtiopetosta voisi olla kahdenlaista. Ensinnäkin valtiopetos toteutuisi silloin, kun joku tarkoituksenaan väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla tai siihen rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti pakottamalla taikka valtiosääntöä rikkoen kumota Suomen valtiosääntö tai muuttaa sitä taikka muuttaa Suomen valtiojärjestystä tekee teon, josta aiheutuu sanotun tarkoituksen toteutumisen vaara.

Toisaalta valtiopetos olisi kysymyksessä siinä tapauksessa, että joku väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla syrjäyttää tai yrittää syrjäyttää tasavallan presidentin, valtioneuvoston tai eduskunnan taikka kokonaan tai osaksi estää tai yrittää estää niitä käyttämästä toimivaltaansa. Nykyisin osittain vastaava säännös on rikoslain 15 luvun 1 §:n 1 momentissa. Säännös koskee kuitenkin vain sitä, joka valtiopäivillä väkivaltaisesti tai väkivaltaa uhaten häiritsee eduskunnan tai sen valiokunnan neuvottelu- tai päätösvapautta taikka estää niitä kokoontumasta taikka yrittää sitä. Säännös on vuonna 1889 säädetyssä alkuperäisessä muodossaan eikä vastaa nykyisiä oloja.

Valtiopetos olisi ehdotuksen mukaan törkeä, jos siinä

— rikoksentekijänä on tasavallan presidentti, valtioneuvoston jäsen tai muu valtion ylimpään poliittiseen tai sotilaalliseen johtoon kuuluva henkilö,

— rikoksen tekemiseen käytetään aseistettua joukkoa,

— rikos tehdään ihmisiä surmaamalla tai

— rikos on poikkeuksellisten olojen vuoksi erityisen vaarallinen

ja valtiopetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Rangaistava valtiopetoksen valmistelu olisi laissa yksityiskohtaisesti määritelty. Valtiopetoksen valmistelusta tuomittaisiin se, joka tehdäkseen valtiopetoksen

— ryhtyy yhteydenpitoon vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa,

— valmistaa, hankkii, kokoaa tai varastoi aseita, ampumatarvikkeita tai muita niihin rinnastettavia väkivallan käyttöön soveltuvia välineitä,

— antaa koulutusta aseiden tai muiden väkivallan käyttöön soveltuvien välineiden käyttämisessä tai

— värvää tai kokoaa väkeä tai varustaa sitä aseilla.

Ehdotuksen mukaan valtiopetoksen valmistelusta tuomittaisiin myös se, joka perustaa tai organisoi yhteenliittymän, jonka tarkoituksena on Suomen valtiosäännön tai valtiojärjestyksen väkivaltainen kumoaminen tai muuttaminen, osallistuu johtavassa asemassa tai muuten merkittävällä tavalla sellaisen yhteenliittymän toimintaan tai tietoisena yhteenliittymän tarkoitusperästä antaa sille merkittävää taloudellista, järjestöllistä tai muuta vastaavaa tukea.

Ehdotettu valtiopetoksen valmistelua koskeva säännös supistaisi olennaisesti kriminalisoinnin alaa verrattuna nykyisiin vastaaviin säännöksiin. Yhdistyksen jäseneksi liittyminen, kokoukseen osallistuminen, valtiollisten mielipiteiden esittäminen tai valtioelinten toiminnan arvostelu ei ehdotuksen mukaan voisi sellaisenaan olla rangaistavaa valtiopetoksen valmisteluna tai edistämisenä.

Laittomasta sotilaallisesta toiminnasta tuomittaisiin se, joka laittomasti perustaa, organisoi tai varustaa sotilaallisesti järjestäytyneen yhteenliittymän, jonka tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin, toimii sellaisessa yhteenliittymässä johtavassa asemassa, taloudellisesti tai muutoin merkittävällä tavalla tukee sitä tai siinä toimeenpanee tai antaa sotilaallista koulutusta.

Ehdotettu säännös eroaa voimassa olevasta säännöksestä erityisesti siinä, ettei pelkkä jäseneksi ryhtyminen laittomasti perustettuun sotilaalliseen yhteenliittymään olisi enää rangaistavaa. Niin ikään toisen kehottaminen julkisesti

ryhtymään laittoman sotilaallisen yhteenliittymän jäseneksi ei olisi sellaisenaan rangaistavaa.

1.5.2. Pykälien perustelut

1 §. Valtiopetos

Valtiopetoksena pidettävä loukkaus valtiojärjestystä vastaan voi ehdotuksen mukaan olla kahdentyyppistä. Se voi olla ensinnäkin Suomen valtiojärjestyksen kumoamista tai muuttamista oikeudettomin keinoin. Toisaalta valtiopetoksena pidetään väkivaltaa tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ylimpiin valtioelimiin ja jonka tarkoituksena on estää niitä käyttämästä näille elimille valtiosäännön mukaan kuuluvaa toimivaltaa.

1 momentti. Säännösehdotuksen 1 momentissa on määritelty valtiosääntöön tai valtiojärjestykseen kohdistuva valtiopetos. Rikoksen toteutuminen edellyttää seuraavien tunnusmerkkien olemassaoloa:

1) Tekijän tavoitteena tulee olla Suomen valtiosäännön kumoaminen tai muuttaminen taikka Suomen valtiojärjestyksen muuttaminen.

2) Tekijän tarkoituksena tekoon ryhtyessään on oltava se, että hän pyrkii tavoitteeseensa joko väkivaltaisesti, eli käyttämällä väkivaltaa, uhkaamalla sillä tai käyttämällä siihen rinnastettavaa oikeudetonta pakottamista, tai ilman väkivaltaa valtiosääntöä rikkomalla.

3) Tekijä on tehnyt teon, jonka avulla mainittua tarkoitusperää on ryhdytty toteuttamaan.

4) On syntynyt vaara, että Suomen valtiosääntö edellä tarkoitetulla tavalla kumotaan tai muutetaan taikka Suomen valtiojärjestystä muutetaan.

5) Tekijän teon ja syntyneen vaaratilanteen välillä on rikosoikeudellisesti merkityksellinen syy-yhteys.

Valtiopetoksessa on siis neljä eri perusvaihtoehtoa: ensinnäkin teko voi kohdistua joko Suomen valtiosääntöön tai Suomen valtiojärjestykseen ja toiseksi tavoite voidaan pyrkiä saavuttamaan joko väkivaltaisesti tai valtiosääntöä rikkoen. Väkivaltainen tekotapa ja valtiosäännön rikkominen voivat luonnollisesti ilmetä myös samassa teossa.

Valtiopetoksessa käytettävän väkivallan muotona tulee erityisesti kyseeseen sotilaalliseen tapaan järjestäytyneen asevoiman käyttäminen tai sillä uhkaaminen. Valtiopetos voisi esimerkiksi toteutua siten, että puolustusvoimien organisaation sisälle syntyy ryhmittymä, jota on tarkoitus käyttää Suomen valtiojärjestyksen muuttamiseen. Sotilaallisesti järjestäytynyt organisaatio voidaan tietysti muodostaa myös puolustusvoimien ulkopuolelle. Sellainen järjestäytyminen valtiollisiin asioihin vaikuttamiseksi on ehdotettu jo sinänsä rangaistavaksi luvun 4 §:ssä. Valtiopetokseen käytettävän väkivallan tai sillä uhkaamisen ei kuitenkaan tarvitse olla sotilaallisesti järjestäytynyttä. Väkivallan tai sen uhkan merkitystä valtiopetoksen kannalta arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon myös se, että rikos edellyttää todellista vaaraa valtiopetoksen toteutumisesta.

Valtiopetoksessa käytettävänä keinona ehdotuksen mukaan voi olla myös väkivaltaan tai sillä uhkaamiseen rinnastettava oikeudeton pakottaminen. Tässä tarkoitettu painostuskeino voi olla uhkaus sellaisen taloudellisen tai luonnon katastrofin aiheuttamisesta, joka ainakin välillisesti vaarantaa kansalaisten terveyttä tai toimeentuloa, kuten uhkaus ydinonnettomuuden aiheuttamisesta taikka metsiä tai muuta kasvillisuutta tuhoavien tautien laajamittaisesta levittämisestä.

Suomen oikeuden mukaan työtaistelutoimenpiteen käyttö poliittiseen tarkoitukseen ei ole sinänsä kiellettyä. Poliittisella työtaistelutoimenpiteellä voidaan tarkoittaa työtaistelutoimenpidettä, jolla pyritään vaikuttamaan poliittiseen elimeen, kuten eduskuntaan, sen valiokuntaan, valtioneuvostoon tai sen jäseniin, kunnanvaltuustoon tai muuhun sellaiseen elimeen niiden käsiteltävänä olevassa asiassa. Työehtosopimuslain 8 § ei suoranaisesti estä edes sitä, että työtaistelutoimenpiteen tarkoitus olisi muuttaa valtiojärjestystä. Valtiojärjestykseen kohdistuvaan poliittiseen työtaistelutoimenpiteeseen saattaa kuitenkin liittyä toimia, joita voidaan pitää ehdotuksessa tarkoitettuna oikeudettomana pakottamisena. Sellaisia voivat olla ryhtyminen väkivallantekoihin tai edellä mainittuihin sabotaasitoimiin. Oikeudetonta painostusta voi myös olla työtaistelutoimenpiteen järjestäminen sillä tavoin, että yhteiskunnan toiminnalle ja väestön elinolojen turvaamiselle välttämättömät toiminnot (esimerkiksi elintarvikehuolto, liikenneyhteydet tai energiahuolto) tyrehtyvät.

Virkamiesten oikeus työtaisteluun on edellä sanottua suppeampi. Valtion virkaehtosopimuslain 8 §:n 1 momentin (764/86) mukaan ei

saa ryhtyä muuhun voimassa olevaa palvelussuhdetta koskevaan työtaistelutoimenpiteeseen kuin työsulkuun tai lakkoon. Nekin ovat kiellettyjä, jos niillä pyritään vaikuttamaan muihin kuin mainitun lain 2 §:n mukaan sopimuksenvaraisiin asioihin tai jos laissa on erikseen niin säädetty. Vaikka valtiosääntö ja valtiojärjestys välillisesti vaikuttavatkin virkamiesten palvelussuhteisiin, niitä ja muitakaan valtiollisia asioita ei ole mahdollista pitää virkaehtosopimuksin säänneltävinä asioina. Edellä sanotun perusteella valtion toimeenpanemalle työsululle tai virkamiesyhdistyksen päättämälle lakolle ei ole sallittua asettaa poliittisia tavoitteita. Kunnallisen virkaehtosopimuslain (669/70) 8 §:n 1 momentissa on vastaava kunnallisia palvelussuhteita koskeva säännös. Virkamiesten ryhtyminen poliittiseen työtaisteluun ei sellaisenaan olisi valtiopetosta. Työtaisteluun liittyvän oikeudettoman pakottamisen olisi oltava niin vakavaa, että se olisi rinnastettavissa väkivallan käyttöön tai sillä uhkaamiseen. Valtiopetoksen tunnusmerkistön olisi muiltakin osin täytyttävä.

Ehdotetussa lainkohdassa ei ole mainittu ulkomaisen tuen hankkimista pyrkimyksessä kumota Suomen valtiosääntö tai muuttaa Suomen valtiojärjestystä. Tällainen toiminta voisi olla rangaistavaa ehdotetun 12 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisena.

Valtiopetoksen tarkoituksena olisi 1 kohdan mukaan kumota Suomen valtiosääntö tai muuttaa sitä. Valtiosääntöön kuuluvat vuoden 1919 hallitusmuoto, vuoden 1928 valtiopäiväjärjestys, laki valtakunnanoikeudesta (273/22) ja niin sanottu ministerivastuulaki eli laki eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston jäsenten ja oikeuskanslerin sekä eduskunnan oikeusasiamiehen virkatointen lainmukaisuutta (274/22). Näiden lisäksi on olemassa suuri joukko lakeja, jotka johtolauseensa mukaisesti on säädetty perustuslain säätämisjärjestyksessä eli valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaisesti. Ne eivät kuulu valtiosääntöön, vaan ovat tavallisia lakeja, joilla valtiosäännöstä tehtyinä poikkeuksina on eräitä ominaispiirteitä. Valtiosääntöön eivät kuulu myöskään Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/91) tai Ahvenanmaan maanhankintalaki (3/75).

Valtiosäännön muuttamisella tarkoitetaan valtiosäännön osittaista muuttamista ilman, että koko valtiosääntö kumoutuu. Muuttaminen viittaa menettelyyn, jossa jotakin tai joitakin edellä mainituista valtiosääntöön kuuluvista laeista muutetaan valtiosäännön kannalta olennaisella tavalla esimerkiksi kumoamalla jokin näistä laeista. Valtiosääntöön kuuluvan lain jonkin teknisen yksityiskohdan muuttaminen virheellisessä järjestyksessä ei kuulu tämän säännöksen nojalla arvosteltaviin tekoihin. Valtiosäännön kumoaminen taas tarkoittaa kaikkien valtiosääntöön kuuluvien osien kumoamista.

Momentin 2 kohdassa on valtiopetoksen kohteena mainittu Suomen valtiojärjestys. Valtiojärjestyksellä tarkoitetaan sitä tapaa, jolla valtiosääntö on poliittisessa järjestelmässämme toteutunut. On mahdollista muuttaa valtiollista järjestystä ilman kajoamista valtiosääntöön sinänsä. Sellaista voisi olla esimerkiksi maan julistaminen sota- tai poikkeustilaan, vaikkei siihen ole edellytyksiä, kansalaisten perusoikeuksien rajoittaminen taikka puolueiden tai työmarkkina- ja etujärjestöjen toiminnan lakkauttaminen. Valtiojärjestykseen kuuluu toisin sanoen valtioelinten toimivaltaa ja toimintaedellytyksiä sekä kansalaisten perusoikeuksia koskevia kansanvaltaisia periaatteita, joita ei suoranaisesti ole säännelty valtiosäännössä mutta jotka kuuluvat Suomen vakiintuneeseen poliittiseen järjestelmään.

Valtiopetosta koskeva rikossäännös ei rajoittaisi niitä mahdollisuuksia Suomen valtiosäännön tai valtiojärjestyksen muuttamiseen, joita sisältyy voimassa olevaan valtiosääntöön ja toteutetaan sen mukaisessa järjestyksessä. Valtiopetosta koskevan rikossäännöksen tarkoituksena on estää lainkohdassa tarkoitettujen keinojen käyttäminen valtiosääntöä ja valtiojärjestystä koskevaan päätöksentekoon vaikuttamiseksi.

Valtiopetoksen rangaistavuus ei välttämättä vaadi, että väkivaltaa olisi ryhdytty käyttämään tai sillä olisi uhattu taikka siihen rinnastettavalla tavalla olisi ryhdytty oikeudettomasti pakottamaan Suomen valtiosäännön muuttamiseksi tai kumoamiseksi tai valtiojärjestyksen muuttamiseksi taikka että valtiosääntöä rikkoen Suomen valtiosääntöä tai Suomen valtiojärjestystä olisi joltakin osin muutettu. Edellytyksenä on sen sijaan, että on tehty teko, joka ilmentää tekijän aikomusta tarvittaessa käyttää nyt mainittuja keinoja päämäärän toteuttamiseksi. Valmius käyttää väkivaltaa, uhata sillä tai käyttää siihen rinnastettavaa oikeudetonta painostusta taikka rikkoa valtiosääntöä voidaan pääsääntöisesti todeta vasta sitten, kun

väkivallanteko on tehty, sillä on uhattu tai on ryhdytty lainkohdassa tarkoitettuihin painostustoimiin tai rikottu valtiosääntöä. Valtiopetoksen toteutumisajankohdan asettaminen näin myöhäiseen vaiheeseen saattaa suojata liian heikosti valtiojärjestystä. Ennen kaikkea torjuttaessa hyvin organisoitua, salassa pidettyä ja sotilaallisin keinoin toteutettavaa vallankaappaussuunnitelmaa on perusteltua katsoa, että valtiopetoksen valmistelusta siirrytään rikoksen toteuttamiseen jo ennen varsinaisia aseellisia toimia tai niillä uhkaamista. Sellaista toimintaa voisi olla valtiolliseen järjestykseen kohdistuvan uhkavaatimuksen esittäminen ilman, että vielä siinä vaiheessa julkisesti kerrotaan vaatimuksen toteuttamista varten tapahtuneesta aseellisesta varustautumisesta. Tällöinkin edellytettäisiin, että tekijällä on tarkoituksenaan valtiosääntöön tai valtiojärjestykseen kohdistuvan muutoksen aikaan saaminen joko säännöksessä edellytetyllä tavalla väkivaltaisesti tai valtiosääntöä rikkoen.

Valtiopetossäännöksessä mainittujen väkivaltaisten keinojen käyttäminen merkitsee samalla, että jonkin muunkin rikoksen, esimerkiksi henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen, tunnusmerkit toteutuvat. Valtiopetokseen voidaan näin ollen katsoa sisältyvän tietty määrä yksilöön kohdistuvaa vääryyttä. Valtiojärjestys ja yksilön henki, terveys, turvallisuus ja vapaus ovat rikosoikeuden säännösten suojelukohteina olennaisesti erilaisia. Sen vuoksi teon kohdistuminen sekä valtiojärjestykseen että yksilöön tulee tällaisissa tapauksissa asianmukaisesti arvioiduksi silloin, kun valtiopetoksen yhteydessä tehty väkivallanteko, uhkaaminen tai oikeudeton pakottaminen tuomitaan myös siihen sinänsä soveltuvan rikossäännöksen mukaan.

Ehdotuksen mukaan valtiopetos toteutuisi siis siinä vaiheessa, kun tekijä on tehnyt teon, josta aiheutuu lainkohdassa mainittu vaara Suomen valtiosäännölle tai valtiojärjestykselle. Nykyisin voimassa olevan rikoslain 11 luvun 2 §:n mukaan valtiopetos toteutuu siinä vaiheessa, kun tekijä tekee teon, jolla hän aikomuksensa toteuttaa tai sitä yrittää. Muutos jossakin määrin aikaistaisi valtiopetoksen tunnusmerkistön täyttymiskohtaa. Käytäntöön sovellettuna muutos ei olisi kovin suuri. Nykyisessä laissa valtiopetoksen yritys rangaistavuudeltaan rinnastetaan täytettyyn tekoon. Valtiopetoksen yrityksen rangaistavuus edellyttää, että on syntynyt niin sanottu konkreettinen vaara valtiopetoksellisen tarkoituksen toteutumisesta. Ehdotettu muutos on ennen kaikkea valtiopetoksen luonnetta koskeva. Valtiopetos muuttuu valtiojärjestykseen kohdistuvasta seurausrikoksesta nykyistä selkeämmin valtiojärjestykseen kohdistuvaksi niin sanotuksi konkreettiseksi vaarantamisrikokseksi.

Valtiopetoksen rangaistavuuden edellytyksenä edellä sanotun mukaisesti on se, että tekijän teon seurauksena on syntynyt vaaratilanne, jossa valtiosääntö voi tulla muutetuksi tai kumotuksi tai valtiojärjestys muutetuksi. Esimerkiksi siltä väkivallalta, jota tekijä on valmis tarkoituksensa toteuttamiseksi käyttämään, tulee edellyttää määrättyä vakavuusastetta. Tekijän käytettävissä on oltava väkivallan käytön mahdollisuuksia siinä määrin, että vaara Suomen valtiojärjestykselle voi ylipäänsä syntyä. Näin ollen valtiopetoksena ei vielä voitane pitää esimerkiksi lukumäärältään vähäisen fanaatikkoryhmän suorittamaa radioaseman valtaamista tarkoituksella julkistaa ilmeisen epärealistisia vaatimuksia valtiojärjestyksen muuttamisesta.

Koska valtiopetos rikoksena toteutuisi jo siinä vaiheessa, kun tekijän teosta aiheutuu vaara valtiojärjestykselle, rikoksen yritystä ei ole tarpeen säätää rangaistavaksi.

Valtiopetoksen rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta.

2 momentti. Tässä momentissa määriteltäisiin ylimpiin valtioelimiin kohdistuva valtiopetos. Valtiopetosta olisi ehdotuksen mukaan se, että joku väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla syrjäyttää tai yrittää syrjäyttää tasavallan presidentin, valtioneuvoston tai eduskunnan taikka kokonaan tai osaksi estää tai yrittää estää niitä käyttämästä toimivaltaansa.

Ehdotuksen mukaan ne ylimmät valtioelimet, jotka osallistuvat lainsäädäntövallan käyttöön, saisivat samanlaisen suojan väkivaltaa käyttäen tai sillä uhaten tapahtuvaa syrjäyttämistä tai toimivallan käytön estämistä vastaan. Syrjäyttäminen voi tapahtua esimerkiksi siten, että asetetaan uusia, laittomia elimiä laillisten toimielinten sijaan.

Ylimpiä tuomioistuimia ja lainvalvontaelimiä ei ole ehdotettu valtiopetossäännöksessä tarkoitetun suojan piiriin sen vuoksi, etteivät ne suoranaisesti osallistu valtiosäännön muuttamista tarkoittavaan lainsäädäntöön muuten kuin mahdollisina lausunnonantajina. Väkivalta tai sillä uhkaaminen, jonka kohteena on

korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus, oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies, on siten arvioitava virkamiesten rikosoikeudellista suojaa tarkoittavien säännösten mukaan.

Ehdotettu säännös suojaa tasavallan presidenttiä, valtioneuvostoa ja eduskuntaa ylimpinä valtioeliminä. Sen vuoksi käytetyn väkivallan tai uhkauksen ei välttämättä tarvitse kohdistua suoraan tasavallan presidentin henkilöön, yksittäisiin valtioneuvoston jäseniin tai kansanedustajiin. Väkivallan tai sillä uhkaamisen välittöminä kohteina voivat olla esimerkiksi ylimpien valtioelinten turvallisuudesta vastaavat viranomaiset. Valtiopetokseksi väkivallan tai sillä uhkaamisen tekee sen tarkoitus, ylimmän valtioelimen syrjäyttäminen asemastaan tai sen toimivallan käytön estäminen.

Toiselta puolen väkivallan tai uhkauksen kohdistuminen tasavallan presidenttiin, valtioneuvoston jäseneen tai kansanedustajaan ei sinänsä merkitse teon arvioimista valtiopetokseksi. Väkivaltaa voidaan käyttää tai sillä uhata muustakin syystä kuin tarkoituksella syrjäyttää valtioelin tai estää sen toiminta. Väkivallanteoissa, joiden tarkoituksena ei ole valtioelimen syrjäyttäminen tai sen toiminnan estäminen, on teon kohdistumisella valtion ylimpään johtoon silti rikosoikeudellista merkitystä, ennen kaikkea rangaistuksen määräämis- ja mittaamisperusteena. Tämä voidaan päätellä esimerkiksi valtiopäiväjärjestyksen 15 §:stä.

2 §. Törkeä valtiopetos

Ehdotuksen mukaan valtiopetosta pidettäisiin törkeänä, jos siinä

— rikoksentekijänä on tasavallan presidentti, valtioneuvoston jäsen tai muu valtion ylimpään poliittiseen tai sotilaalliseen johtoon kuuluva henkilö,

— rikoksen tekemiseen käytetään aseistettua joukkoa,

— rikos tehdään ihmisiä surmaamalla tai

— rikos on poikkeuksellisten olojen vuoksi erityisen vaarallinen

ja valtiopetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Se, että valtion ylimpään poliittiseen tai sotilaalliseen johtoon kuuluvan henkilön tekemänä valtiopetosta voidaan pitää törkeänä, johtuu siitä erityisen vastuullisesta ja yhteiskunnan jäsenten luottamusta edellyttävästä asemasta, joka sellaisella henkilöllä on. Tällaisessa asemassa olevia ei ole mahdollista laissa tarkoin luetella. Valtion ylimpään poliittiseen johtoon kuuluu muitakin kuin tasavallan presidentti ja valtioneuvoston jäsenet, esimerkiksi eduskunnan puhemies. Valtion ylimpään johtoon kuuluvana henkilönä voidaan poikkeustapauksissa pitää laajasti tunnettua ja erittäin vaikutusvaltaisessa valtiollisessa asemassa olevaa henkilöä silloinkin, kun hänellä ei ole varsinaista virka-asemaa, esimerkiksi vaikutusvaltaisen puolueen johtajaa, vaikka tämä ei olisikaan valtioneuvoston jäsen.

Ehdotuksen 1 kohdassa on mainittu mahdollisesti törkeänä pidettävän valtiopetoksen tekijänä myös ylimpään sotilaalliseen johtoon kuuluva henkilö. Valtion ylintä sotilaallista johtoakaan ei ole mahdollista täsmälleen luetella laissa. Siihen kuuluvat henkilöt on kuitenkin syytä asettaa samantapaiseen asemaan ylimmän poliittisen johdon kanssa sen vuoksi, että puolustusvoimilla on käytettävissään runsaasti asevoimaa. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että ylin sotilaallinen johto pidättäytyy valtiojärjestykseen kohdistuvista rikoksista. Valtion ylimpään sotilaalliseen johtoon kuuluvien henkilöiden piiri on syytä rajata suppeaksi. Voidaan katsoa, että siihen kuuluvat lähinnä puolustusministeriön johtavat virkamiehet, puolustusvoimien komentaja, meri- ja ilmavoimien komentajat, pääesikunnan johtavat virkamiehet ja esikuntapäälliköt, sotilasläänien päälliköt ja näihin rinnastettavat sotilashenkilöt. Eräänlaisena yleisenä rajanvetona saattaisi pitää vähintään kenraalimajurin sotilasarvoa tai sitä vastaavaa sotilasarvoa edellyttävää tehtävää puolustusvoimissa.

Ehdotuksen 2 kohdassa on mainittu mahdollisena valtiopetoksen törkeänä pitämisen perusteena se, että rikoksen tekemiseen käytetään aseistettua joukkoa. Lainkohdassa mainittu aseistettu joukko voi olla sotilaallisesti järjestäytynyt organisaatio, jota käytetään valtiopetoksen tekemiseen. Aseistettu joukko on kuitenkin kyseessä myös silloin, kun joukon organisoituminen on löyhempää kuin sotilaallisessa yhteenliittymässä. Joukon voidaan sanoa olevan aseistettu, kun siinä on väkeä verraten paljon ja valtaosalla joukon jäsenistä on käytettävissään ampuma-ase tai siihen rinnastettava vakavan väkivallan toteuttamiseen sovelias ase. Näin ollen lukumääräisesti pieni aseistettu ryhmä, jolla on paljon aseettomia tukijoita, ei vielä täytä aseellisen joukon tunnusmerkkejä.

Kuinka suuri määrä väkeä tarvitaan, jotta aseistettu ryhmä muuttuu aseistetuksi joukoksi, ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä. Rajanveto riippuu aseistettujen henkilöiden lukumäärän ohella käytössä olevien aseiden laadusta, joukon jäsenten saamasta harjaantumisesta aseiden käyttöön ja yhteiseen toimintaan ja muista vastaavista seikoista.

Ehdotetun momentin 3 kohdassa tarkoitetaan ihmisten surmaamisella tahallisia henkirikoksia. Momentin 3 kohtaa tulkittaessa ei ole olennaista, kuinka monta ihmistä valtiopetoksen yhteydessä on saanut surmansa. Sanamuodon mukaisesti kahden ihmisen kuolema mainitulla tavalla riittäisi. Olennaista sen sijaan 3 kohdan sovellettavuuden kannalta on se, että on käytetty vakavaa väkivaltaa muuten kuin satunnaisesti. Se, että valtiopetoksen yhteydessä käytetyn väkivallan vakavuus ja järjestäytyneisyys on tältä kannalta ratkaisevaa, ilmenee siitä, että rikoksen tekeminen ihmisiä surmaamalla ei automaattisesti aiheuta valtiopetoksen pitämistä törkeänä. Edellytyksenä näissäkin tapauksissa on se, että valtiopetos myös kokonaisuutena arvostellen on törkeä.

Momentin 4 kohdassa mainitaan perusteena, jonka johdosta valtiopetosta voitaisiin pitää törkeänä, se, että rikos on poikkeuksellisten olojen vuoksi erittäin vaarallinen. Törkeätä valtiopetosta koskevassa säännösehdotuksessa poikkeuksellisilla oloilla tarkoitetaan lähinnä Suomea koskevaa sotaa, aseellista selkkausta, miehitystä, niiden välitöntä uhkaa tai välitöntä jälkitilaa, sotilaallista tai poliittista kriisiä tai sellaisen välitöntä uhkaa. Sen sijaan esimerkiksi suuronnettomuuden aiheuttaman kriisitilanteen hyväksi käyttämistä ei ehdotuksessa tarkoiteta.

Se, että valtiopetos tehdään poikkeuksellisissa oloissa, ei vielä riitä tekemään siitä törkeää. Ehdotuksen mukaan valtiopetoksen tulee olla erityisen vaarallinen, minkä tulee ainakin osittain johtua poikkeuksellisista oloista eikä vain valtiopetoksen tekotavasta.

Ehdotuksessa mainitut neljä kohtaa ovat tyhjentävä luettelo niistä perusteista, joiden olemassa ollessa valtiopetosta voidaan pitää törkeänä. Ratkaisevaa rajanvedossa valtiopetoksen ja törkeän valtiopetoksen välillä on kuitenkin rikoksen kokonaisarviointi. Niissä tapauksissa, joissa jokin mainituista perusteista soveltuu valtiopetokseen, sen täytyy olla myös kokonaisuutena arvioiden törkeä, jotta tätä säännöstä voitaisiin soveltaa.

Törkeä valtiopetos kuuluu vakavimpiin ajateltavissa oleviin rikoksiin. Sen vuoksi törkeän valtiopetoksen rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään neljä vuotta tai elinkausi.

3 §. Valtiopetoksen valmistelu

Valtiopetoksen valmistelu voisi ehdotuksen mukaan olla kolmenlaista. Ensinnäkin yhteydenpito vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa valtiopetoksen tekemiseksi voisi toteuttaa rikoksen tunnusmerkit. Toiseksi rangaistavaa olisi valtiopetoksen tekemistä varten tapahtuva aseistautuminen ja siihen rinnastettava valmistautuminen aseellisen joukon aikaan saamiseksi. Kolmanneksi valtiopetoksen valmistelua voisivat olla erilaiset merkittävät tehtävät organisaatiossa, jonka tarkoituksena on Suomen valtiosäännön tai valtiojärjestyksen väkivaltainen kumoaminen tai muuttaminen. Kaksi ensin mainittua tekomuotoa säänneltäisiin pykälän 1 momentissa ja viimeksi mainittu tekomuoto 2 momentissa.

1 momentti. Valtiopetoksen valmisteluun syyllistyisi ehdotuksen mukaan se, joka tehdäkseen valtiopetoksen

— ryhtyy yhteydenpitoon vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa,

— valmistaa, hankkii, kokoaa tai varastoi aseita, ampumatarvikkeita tai muita niihin rinnastettavia väkivallan käyttöön soveltuvia välineitä,

— antaa koulutusta aseiden tai muiden väkivallan käyttöön soveltuvien välineiden käyttämisessä tai

— värvää tai kokoaa väkeä tai varustaa sitä aseilla.

Valtiopetoksen tekemiseen tähtäävä yhteydenpito vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa voi olla periaatteessa minkä tapaista hyvänsä, henkilökohtaisia tapaamisia, puhelinkeskusteluja, kirjeenvaihtoa, viestien välittämistä sähköisillä tiedonsiirtovälineillä, radiolaitteilla tai muulla vastaavalla tavalla. Sillä, kumman osapuolen aloitteesta yhteydenpitoon ryhdytään, ei myöskään ole rangaistavuuden kannalta merkitystä. Olennaista on se, että yhteydenpidon tarkoituksena on tulevaisuudessa syyllistyä valtiopetokseen.

Mainitun kaltaisen valtiopetoksen valmistelun tahallisuuteen sisältyy toisaalta tieto, että henkilö, johon pidetään yhteyttä, edustaa vierasta valtiota tai on sen asiamies. Toisaalta tahallisuus edellyttää sen käsittämistä, että

yhteydenpito tapahtuu valtiopetoksen valmistelemiseksi. Vieraan valtion tiedustelupalvelun asiamiehen kanssa tapahtuva keskustelu tai muu yhteydenpito ei luonnollisesti olisi sinänsä rangaistavaa, ei silloinkaan, kun asianomainen tietää keskustelukumppanin olevan vieraan valtion asiamies tai muu edustaja. Rangaistavaksi yhteydenpito tulee vasta, kun se alkaa asianomaisen tieten sisältää valtiopetoksen valmistelua ja asianomainen osallistuu siihen tehdäkseen valtiopetoksen.

Ampuma-aseista ja ampumatarpeista annetun lain 1 §:n (262/53) mukaan niiden valmistus, maahantuonti, kauppa, hankkiminen ja hallussapito on sallittu ainoastaan siihen annetulla luvalla. Räjähdysvaarallisista aineista annetussa laissa (263/53) ja sen nojalla annetussa räjähdystarvikeasetuksessa (85/80) on vastaavia räjähdystarvikkeita koskevia säännöksiä. Teräaselain (108/77) 2 ja 3 §:n mukaan vaarallisen teräaseen maahantuonti, valmistus myyntiä varten, kauppa sekä hallussapito yleisellä paikalla, yleisessä kokouksessa tai muussa julkisessa tilaisuudessa ovat kiellettyjä.

Aseiden, ampumatarvikkeiden ja muiden niihin rinnastettavien väkivallan käyttöön soveltuvien välineiden valmistaminen, hankkiminen, kokoaminen tai varastoiminen voi siis olla kiellettyä muun lainsäädännön nojalla. Muussa lainsäädännössä ei ole kuitenkaan otettu huomioon aseiden, ampumatarvikkeiden tai muiden vastaavien välineiden käyttämistä valtiopetoksen tekemiseen. Sen vuoksi on tarpeen säätää sellaisten valmistaminen, hankkiminen, kokoaminen ja varastoiminen rangaistavaksi valtiopetoksen valmisteluna, jos toiminnan tarkoituksena on tehdä myöhemmin valtiopetos.

Valtiopetoksen valmistelua voi olla myös koulutuksen antaminen aseiden tai muiden väkivallan käyttöön soveltuvien välineiden käyttämisessä. Koulutuksen tarkoituksena tulee olla valmistautuminen valtiopetoksen tekemiseen. Rangaistavaa olisi lähinnä ampuma-aseiden käyttöön opastaminen, pommien valmistamiseen tai asentamiseen perehdyttäminen taikka harjaannuttaminen terroritekojen suorittamiseen tai erilaisiin sotilaallisiin operaatioihin.

Säännös ei luonnollisestikaan tee kielletyksi sitä, että eräät viranomaiset antavat mainitun kaltaista koulutusta. Puolustusvoimissa se kuuluu asian luonteeseen. Poliisi-, rajavartio- ja vankilaviranomaisilla koulutus voimankäyttövälineiden käyttöön on niin ikään tarpeellista varautumista virkatehtävien yhteydessä mahdollisesti syntyviin väkivaltaisiin konflikteihin.

On myös eräitä suosittuja harrastuksia, joissa aseiden käyttöä on tarpeen opettaa. Näin ollen esimerkiksi metsästysviranomaisten ja metsästysjärjestöjen antama opastus ampuma-aseiden ja ampumatarvikkeiden käsittelyssä ei ole kiellettyä edellyttäen, että se tapahtuu voimassa olevien säännösten mukaisesti. Sama koskee eräiden urheilulajien valmennusta. Vasta valtiopetokselliset tarkoitusperät tekisivät esimerkiksi valmennuksen ampumaurheiluun tai ampumahiihtoon rangaistavaksi valtiopetoksen valmisteluna.

Ehdotuksen tarkoittamana koulutuksena ei pidetä sellaista poliittista tai aatteellista koulutusta, jota toisenlaista kuin Suomessa vallitsevaa valtiojärjestystä kannattavat järjestöt antavat jäsenilleen, kannattajilleen tai muille siitä kiinnostuneille. Samoin yhteiskuntatieteellinen tutkimus ja siihen perustuva opetus jää lainkohdassa tarkoitetun koulutuksen määrittelyn ulkopuolelle silloinkin, kun se suhtautuu kriittisesti Suomessa vallitsevaan valtiolliseen järjestykseen.

Valtiopetoksen valmistelua olisi ehdotuksen mukaan myös väen värvääminen tai kokoaminen taikka sen varustaminen aseilla valtiopetoksen tekemistä varten. Liittyminen jäseneksi tällaiseen väkeen ei olisi enää rangaistavaa sinänsä. Ehdotus supistaisi valtiopetoksen valmistelun alaa nykyisin voimassa olevan rikoslain 11 luvun 4 §:ssä tarkoitetusta.

Väen värvääminen tai kokoaminen voi tapahtua eri tavoin esimerkiksi ilmoituksin tai tiedonannoin, kiertämällä erilaisissa tilaisuuksissa, järjestämällä ilmoittautumistilaisuuksia tai pitämällä tiloja sellaista toimintaa varten. Kun väkeä kokoontuu valtiopetoksen tekemistä varten, rangaistavaa valtiopetoksen valmistelua on niiden toiminta, jotka aktiivisella toiminnallaan eri tavoin organisoivat väen kokoontumista.

Valtiopetoksen valmistelusta ei olisi kyse vielä silloin, kun väkeä värvätään tai kehotetaan kokoontumaan valtiopetoksen tekemistä varten, jos värväys tai kehotus on jäänyt vaille tulosta. Rangaistavuuden edellytyksenä siis on, että ihmisiä tosiasiassa on liittynyt perusteilla olevaan joukkoon.

Väen varustaminen aseilla tarkoittaa ensi sijassa ampuma-aseiden hankkimista sitä varten tai luovuttamista sen käyttöön tietoisena aseiden käyttötarkoituksesta. Väen varustami-

nen muillakin aseilla toteuttaa ehdotetun lainkohdan mukaisen rikoksen tämän tunnusmerkin. Yksittäisen aseen luovuttaminen väen käyttöön ei olisi sen varustamista. Rangaistavaa sen sijaan olisi aseiden kerääminen eri tahoilta väelle käytettäviksi.

Valtiopetoksen valmistelun rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

2 momentti. Ehdotuksen 2 momentissa määriteltäisiin rangaistavaksi johtava tai muutoin merkittävä toiminta sellaisessa yhteenliittymässä, jonka tarkoituksena on Suomen valtiosäännön tai valtiojärjestyksen väkivaltainen kumoaminen tai muuttaminen. Pelkkä jäsenyys tällaisessa yhteenliittymässä, osallistuminen sen kokoukseen, vähäisten maksujen suorittaminen yhteenliittymälle taikka yhteenliittymää kannattavien valtiollisten mielipiteiden esittäminen ei olisi rangaistavaa valtiopetoksen valmistelua. Ehdotus supistaisi merkittävästi rangaistavuuden alaa verrattuna voimassa olevan rikoslain 11 luvun 4 a §:ssä tarkoitettuun valtiopetokseen tähtäävän toiminnan edistämiseen.

Yhteenliittymä, jonka tarkoituksena on Suomen valtiosäännön tai valtiojärjestyksen väkivaltainen kumoaminen tai muuttaminen, voi olla järjestäytymistavaltaan monenlainen. Sillä, miten yhteenliittymä on organisoitu, ei ole rangaistavuuden kannalta oleellista merkitystä. Se voi olla esimerkiksi sinänsä laillisesti toimiva yhdistys tai järjestö, joka nimenomaisin päätöksin tai tosiasiallisin toimin ottaa lainkohdassa tarkoitetun päämäärän. Yhteenliittymä voi olla myös henkilömäärältään pienehkö ryhmä, joka pyrkii muuttamaan valtiosääntöä tai valtiojärjestystä yksittäisiin henkilöihin, joko poliitikkoihin, virkamiehiin tai muihin vastaaviin taikka satunnaisesti määräytyviin henkilöihin kohdistuvin väkivallanteoin. Kyseisenä yhteenliittymänä voidaan pitää myös esimerkiksi julkishallintoon syntynyttä salaista organisaatiota, samoin kuin vaikkapa puolustusvoimiin perustettua salaliittoa valtiosäännön tai valtiojärjestyksen väkivaltaiseksi kumoamiseksi tai muuttamiseksi.

Jotkut voivat perustaa yhteenliittymän, joka julistaa julkisesti tarkoituksekseen Suomen valtiosäännön tai valtiojärjestyksen väkivaltaisen kumoamisen tai muuttamisen, mutta on lukumäärältään tai järjestäytymiseltään tosiasiassa vaaraton valtiojärjestykselle ja kykenemätön käyttämään vakavaa väkivaltaa. Tällaisia kenties kiusallista huomiota herättäviä mutta todellisuudessa harmittomia yhteenliittymiä ehdotus ei koske. Vaikkei ehdotetussa säännöksessä niin nimenomaan sanotakaan, johtuu rikosoikeuden yleisistä periaatteista, että yhteenliittymän tapaisesti toimien on oltava mahdollista vaarantaa Suomen valtiosääntöä tai valtiojärjestystä tai käyttää väkivaltaa valtiosäännön tai valtiojärjestyksen kumoamiseksi tai muuttamiseksi, jotta menettely olisi valtiopetoksen valmisteluna rangaistavaa. Esimerkiksi pelkästä päähänpistosta solmitut "salaliitot" jäävät näin ollen säännöksen ulkopuolelle.

Rangaistavaa valtiopetoksen valmistelua ovat vain sellaiset teot yhteenliittymän hyväksi, joilla on todellista merkitystä yhteenliittymän toiminnan kannalta. Yhteenliittymän perustaminen ja organisoiminen olisi rangaistavaa, mutta ei jäseneksi liittyminen sinänsä. Toisaalta yhteenliittymän perustamiseen ja organisoimiseen voidaan osallistua liittymättä siihen muodollisesti jäseneksi. Rangaistavuuden edellytyksenä ei siis ole muodollinen yhteenliittymän jäsenyys.

Valtiopetoksen valmistelua olisi ehdotuksen mukaan myös osallistuminen johtavassa asemassa tai muuten merkittävällä tavalla yhteenliittymän toimintaan. Johtavassa asemassa olevana voidaan pitää henkilöä, joka osallistuu yhteenliittymän päätöksentekoelinten toimintaan sen eri muodoissa tai vastaa päätösten valmistelusta tai toteuttamisesta käytännössä. Pelkkä osallistuminen yhdistyksen kokoukseen tai mukanaolo jäsenenä tai muuten ei olisi rangaistavaa. Koska valtiopetoksen tekemiseksi perustettu organisaatio muodolliselta rakenteeltaan ei välttämättä vastaa sen tosiasiallista rakennetta, ei rangaistavuutta voida kytkeä pelkästään muodollisesti johtavaan asemaan yhteenliittymässä. Yhteenliittymän toimintaan voidaan merkittävällä tavalla osallistua ilman johtavaa asemaa yhteenliittymän organisaatiossa. Sellaista osallistumista voi olla esimerkiksi yhteenliittymän mielipidejohtajuus tai suostuminen merkittävään valtiolliseen tehtävään siinä tapauksessa, että suunniteltu valtiopetos onnistutaan toteuttamaan.

Valtiopetoksen valmisteluna pidettäisiin myös sitä, että tietoisena yhteenliittymän tarkoitusperästä sille annetaan merkittävää taloudellista, järjestöllistä tai muuta vastaavaa tukea. Taloudellisen tuen markkamääriä ei ole rajanvedon kannalta mahdollista määritellä. Joka tapauksessa merkittävää taloudellista tukea ei olisi esimerkiksi vuosittaisen jäsenmak-

sun maksaminen, jos jäsenmaksun suuruus ei sanottavasti poikkea tavanomaisista yhdistysjäsenmaksuista. Merkittäväksi taloudellinen tuki voi tulla, jos maksuja annetaan säännöllisesti lyhyin väliajoin tai yhteenliittymän toiminnan kannalta huomattavina kertasummina. Taloudellisen tuen merkittävyys arvioidaan yhteenliittymän toiminnan kannalta. Merkittäväksi taloudellisen tuen antaminen voi muodostua myös siten, että joku organisoi rahankeräyksen ja luovuttaa sen tuoton yhteenliittymän käyttöön.

Järjestöllisenä tai muuna vastaavana tukena voidaan pitää esimerkiksi sitoutumista toimintaan valtiojärjestyksen väkivaltaiseksi kumoamiseksi siinä tapauksessa, että yhteenliittymä ryhtyy valtiopetoksen täytäntöönpanoon, lupauksia varustaa yhteenliittymää aseilla tai muilla väkivallan käyttöön soveltuvilla välineillä taikka sitoutumista muuten osallistua valtiopetoksen tunnusmerkit täyttävään toimintaan. Sen sijaan erilaiset valtiolliset mielipiteenilmaisut eivät sellaisenaan ole ehdotuksessa tarkoitettua tukea.

4 §. Laiton sotilaallinen toiminta

Sotilaalliseen tapaan järjestäytynyttä uhkaa valtiolliselle järjestykselle voidaan pitää kysymykseen tulevista uhista vaarallisimpana. Valtioelämän kansanvaltaisuuden ja kansalaisten poliittisen toimintavapauden kannalta on myös tärkeätä, ettei mikään valtiollinen ajatussuunta järjestäydy sotilaalliseen tapaan. Ehdotetussa 4 §:ssä on säännös, jonka mukaan sotilaallinen järjestäytyminen tarkoituksena vaikuttaa valtiollisiin asioihin olisi eräin edellytyksin rangaistavaa.

Laitonta sotilaallista toimintaa koskevan rikossäännöksen perustana on ajatus, että vain valtioon kuuluvat organisaatiot voivat järjestäytyä sotilaalliseen tapaan. Silloinkin edellytyksenä on se, että laissa on sotilaallisesta järjestäytymisestä nimenomaisia säännöksiä. Tärkein sotilaallinen organisaatio on puolustusvoimat. Puolustusvoimista annetun lain (402/74) 1 §:n 1 momentin mukaan puolustusvoimat on hallinnollisesti ja sotilaallisesti järjestetty niin kuin kyseisessä laissa säädetään. Sotilaallisesti järjestetty on myös sisäasiainministeriön hallinnonalaan kuuluva rajavartiolaitos. Siitä on säännös rajavartiolaitoksesta annetun lain (5/75) 2 §:ssä. Sen sijaan esimerkiksi poliisi-, vankeinhoito-, tulli-, palo- ja väestönsuojeluviranomaiset eivät tietyistä organisatorisista erityispiirteistään huolimatta ole sotilaallisesti järjestettyjä.

Ehdotuksen 4 §:n mukaan rangaistaisiin laittomasta sotilaallisesta toiminnasta sitä, joka laittomasti perustaa, organisoi tai varustaa sotilaallisesti järjestäytyneen yhteenliittymän, jonka tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin, toimii sellaisessa yhteenliittymässä johtavassa asemassa, taloudellisesti tai muutoin merkittävällä tavalla tukee sitä tai siinä toimeenpanee tai antaa sotilaallista koulutusta.

Yhdistyslain (503/89) 3 §:n mukaan "yhdistys, joka on katsottava jäseniltä vaadittavan kuuliaisuuden ja joukkomuodostelmiin tai ryhmityksiin jakautumisen perusteella taikka aseellisen varustautumisen vuoksi kokonaan tai osittain sotilaalliseen tapaan järjestetyksi, on kielletty".

Sotilaallisen järjestäytymisen laittomuus määräytyy edellä mainittujen säännösten mukaisesti. Jokin organisaatio saadaan järjestää sotilaalliseen tapaan vain, jos laissa on niin säädetty. Sillä, millaiseen muunlaiseen organisaatioon sotilaallisesti järjestetty yhteenliittymä on sidoksissa, ei ole säännöksen soveltamisen kannalta merkitystä. Niinpä säännösehdotuksessa tarkoitettua laitonta sotilaallista toimintaa voi olla esimerkiksi poliittisen puolueen tai järjestön yhteyteen perustettu sotilaallinen yhteenliittymä, yksityishenkilön organisoima asein varustettu sotilaallisesti järjestetty joukko taikka julkishallinnon ulkopuolelle syntynyt järjestys- tai muu kaarti, joka järjestäytyy sotilaalliseen tapaan ja omaksuu tarkoitukseksen vaikuttaa valtiollisiin asioihin. Sillä, millaista yhteiskunnallista ajattelutapaa sotilaallisesti järjestetty organisaatio edustaa, ei ole organisaation laillisuuden kannalta merkitystä. Sellainen sotilaallinen järjestäytyminen, jonka tarkoituksena on Suomen valtiojärjestyksen väkivaltainen kumoaminen tai muuttaminen, on ehdotetun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettua valtiopetoksen valmistelua.

Sotilaalliseen järjestäytymiseen kuuluvat ensinnäkin selkeät muodolliseen asemaan perustuvat käskyvaltasuhteet. Alaisilla on esimiehiinsä nähden tottelemisvelvollisuus, joka sisältää esimiehen mahdollisuuden antaa alaista velvoittavia käskyjä. Se, missä määrin ja millaisin edellytyksin alainen on esimerkiksi Suomen puolustusvoimissa esimiehen käskyvallan

sitoma, ilmenee muun muassa voimassa olevan rikoslain 45 luvusta ja 3 luvun 10 a §:stä.

Toisena sotilaallisen järjestäytymisen ominaispiirteenä on yhteenliittymän harjaantuminen käyttämään kurinalaisesti aseita ja muita vakavan väkivallan käyttöön soveliaita välineitä taistelussa tai siihen rinnastettavissa tilanteissa. Joukko, joka on varustettu aseilla mutta jota ei ole tarkoitettu käytettäväksi sotilaallisissa operaatioissa, on aseistettu joukko, ei sotilaalliseen tapaan järjestetty yhteenliittymä. Toisaalta sotilaallisesti järjestäytyneenä voidaan tällaisiin operaatioihin tarkoitettua ja aseiden käyttöön perehtynyttä käskyvaltasuhteisiin perustuvaa joukkomuodostelmaa pitää siinäkin tapauksessa, ettei sitä vielä ole varustettu aseilla tai varustautuminen on vasta osittaista.

Laiton sotilaallinen toiminta on rangaistavaa ehdotetun säännöksen mukaan, jos sen tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen. Riittävää on siis tarkoitus vaikuttaa valtiollisiin asioihin, todellista poliittista merkitystä laittoman sotilaallisen toiminnan rangaistavuus ei edellytä. Rangaistavaa ei sitä vastoin ole toiminta esimerkiksi ampumaurheilua tai muuta sotilaallista merkitystä omaavaa urheilulajia harjoittavassa aatteellisessa yhdistyksessä, vaikka yhdistyksen järjestäytymisessä olisikin sotilasorganisaatiota muistuttavia piirteitä. Rangaistavaa lainkohdan mukaan ei ole myöskään järjestää joukkoa, jonka tarkoituksena on vartioida rikosten mahdollisia kohteita tai pitää yllä järjestystä erilaisissa tilaisuuksissa.

Rikoksen tekotapana on mainittu ensinnäkin yhteenliittymän perustaminen, organisoiminen tai varustaminen. Pelkkä liittyminen yhteenliittymän jäseneksi, sen tukeminen mielipiteitä esittämällä tai osallistuminen yhteenliittymän järjestämään tilaisuuteen ei ole ehdotetun lainkohdan mukaan rangaistavaa. Yksittäisten aseiden luovuttaminen ei vielä ole yhteenliittymän varustamista. Varustamista sen sijaan on yksittäisiä aseita tai vähäisiä ampumatarvikemääriä suurempien erien luovuttaminen yhteenliittymälle joko vastikkeesta tai ilman taikka eri tahoilta luovutettavien sotilaallisten tarvikkeiden kerääminen yhteenliittymän käytettäväksi.

Toisena rikoksen tekomuotona ehdotuksessa on mainittu toimiminen yhteenliittymässä johtavassa asemassa. Johtavassa asemassa olevana voidaan pitää henkilöä, jolla on jokin yhteenliittymän osa tai yhteenliittymä kokonaisuutena käskyvaltansa alaisena.

Rikoksen tekomuotona on mainittu myös yhteenliittymän taloudellinen tai muu merkittävä tukeminen. Taloudellista tukea ei ole vähäisen yksittäisen rahasumman antaminen yhteenliittymälle, esimerkiksi aatteellisissa yhdistyksissä tavanomaisen jäsenmaksun suuruisen summan maksaminen yhteenliittymälle kerran vuodessa. Taloudellista tukea on toiminnan suoranainen rahoittaminen, rahankeräyksen järjestäminen yhteenliittymän hyväksi taikka osallistuminen sellaiseen yhteisön päätöksentekoon, jossa päätetään luovuttaa yhteisön varoja sotilaallisen yhteenliittymän käyttöön. Muuna merkittävänä tukena voidaan pitää esimerkiksi tilojen antamista yhteenliittymän käytettäväksi tai välineiden luovuttamista yhteenliittymän antamaa sotilaskoulutusta varten.

Viimeksi tekomuotona mainitaan sotilaallisen koulutuksen toimeenpaneminen tai antaminen yhteenliittymässä. Sotilaallisella koulutuksella tarkoitetaan harjaannuttamista joukko-osastoina käyttämään aseita ja muita vakavan väkivallan käyttöön soveliaita välineitä taistelussa tai siihen rinnastettavissa tilanteissa sekä muun sellaisen tiedon ja taidon välittämistä, joka on tarpeellista sotilastoiminnassa. Aseiden käytön opettaminen sinänsä esimerkiksi ampumaseurassa ei ole sotilaallista koulutusta eikä muidenkaan urheilulajien opettaminen, vaikka kyseisellä urheilulla saattaisikin olla sotilaallista merkitystä. Myöskään metsästysharrastuksessa tavanomainen aseiden käytön opettaminen ei ole ehdotuksessa tarkoitettua sotilaallista koulutusta.

Viime aikoina on ryhdytty ulkomaisten esimerkkien innoittamana järjestämään maastossa niin sanottuja taistelupelejä, jotka suuresti muistuttavat puolustusvoimissa järjestettäviä harjoituksia mutta joissa käytetään terveydelle vaarattomia välineitä. Vaikka toimintaa pidettäisiinkin lainkohdassa tarkoitettuna sotilaallisena koulutuksena, rangaistavuuden edellytykset eivät kuitenkaan täyty. Lainkohdan soveltaminen nimittäin edellyttää, että tällaisia harjoituksia järjestävä organisaatio on sotilaallisesti järjestäytynyt ja että sen tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin.

Rikos edellyttää tahallisuutta. Tahallisuuteen kuuluu tietoisuus siitä, että yhteenliittymä on sotilaallisesti järjestäytynyt ja että sen tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin. Tahallisuus edellyttää myös sen havaitsemista,

että tekijän omalla toiminnalla on säännöksessä edellytettyä merkitystä yhteenliittymän toiminnalle.

Ilman nimenomaista toissijaisuuslausekettakin voidaan pitää selvänä, että laiton sotilaallinen toiminta sisältyy valtiopetokseen tai sen valmisteluun, jos kyseisten rikosten tunnusmerkistöt toteutuvat.

Laittoman sotilaallisen toiminnan rangaistukseksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

1.6. 14 luku. Rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan

1.6.1. Luvun perustelut

1.6.1.1. Nykyinen lainsäädäntö

Poliittisia oikeuksia tarkoittavia säännöksiä on nykyisen rikoslain 15 luvussa, jonka otsikkona on "Rikoksista maan Valtiosäätyä vastaan ja toisen vaalioikeuden tahi äänivallan häiritsemisestä". Kansanedustajien toiminnan ja vaalivapauden häiritsemisestä sisältyy säännöksiä valtiopäiväjärjestykseen. Vaalivapauden häiritsemistä tarkoittavia säännöksiä on myös tasavallan presidentin vaalista annetussa laissa (1076/91), kunnallisvaalilaissa (361/72) ja kirkkolaissa (635/64). Rikosoikeuskomitean runkosuunnitelmassa säännökset kansanvaltaisuutta tai kansalaisten poliittista toimintavapautta vaarantavista rikoksista oli sijoitettu välittömästi Suomen kansainvälistä asemaa vaarantavia ja Suomen kansainvälisiin suhteisiin liittyviä rikoksia sekä yhteiskuntajärjestystä vaarantavia rikoksia koskevien säännösten jälkeen suunnitelman 13 lukuun. Vastaavasti ehdotetaan säännösten sijaintipaikaksi nyt rikoslain 14 lukua, joka jää vapaaksi, kun osa tuon luvun säännöksistä jää pois uudesta laista ja kaikki maanpetosrikoksia koskevat säännökset ehdotetaan sijoitettavaksi rikoslain 12 lukuun sekä valtiopetosrikoksia koskevat rikoslain 13 lukuun. Rikoslain 15 luku jäisi vapaaksi muihin tarkoituksiin.

Rikoslain 15 luvun 1 § sisältää nykyisin eduskunnan tai sen valiokuntien neuvottelu- tai päätösvapauden häiritsemistä, kokoontumisen estämistä tai sen yrittämistä koskevan säännöksen. Kysymyksessä on valtion ylimpiin toimielimiin kohdistuva rikos, jota tarkoittavat säännökset on ehdotettu otettaviksi valtiopetosrikoksia koskevaan rikoslain 13 lukuun. Omaksutun systematiikan mukaan nykyistä rikoslain 15 luvun 1 §:ää korvaava säännös ehdotetaan sijoitettavaksi uuteen 13 lukuun eikä 14 lukuun, jossa säännellään ainoastaan yksityisen kansalaisen poliittisen toimintavapauden piiriin kuuluvia asioita, mutta ei hänen toimintavapauttaan valtioelimen jäsenenä.

Rikoslain 15 luvun 2 § sisältää säännöksen vaali- tai äänioikeuden väkivaltaisesta häiritsemisestä tai niiden käyttämisen estämisestä. Säännöstä ei sovelleta kansanedustajien vaaliin, jonka häiritsemisestä on säädetty rangaistus valtiopäiväjärjestyksen 5 §:ssä. Sitä ei sovelleta myöskään tasavallan presidentin vaaliin. Tasavallan presidentin vaalista annetun lain 31 §:ssä on näitä vaaleja koskeva rangaistussäännös, joka asiallisesti vastaa valtiopäiväjärjestyksen 5 §:n säännöstä. Muihin yleisiin vaaleihin rikoslain 15 luvun 2 § soveltuu, jollei erityissäännöksiä ole olemassa. Kunnallisvaalilaissa (49 ja 65 §) ja kirkkolaissa (197 §) on vaalivapauden häiritsemisen kieltävät säännökset, mutta niihin ei näissä laeissa liity rangaistusuhkaa.

Rikoslain 15 luvun 3 §:ssä on rangaistussäännös äänten ostamisesta tai myymisestä yleisissä asioissa. Säännöstä sovelletaan kansanedustajien vaaleihin ja vaaleihin muuhun julkiseen toimeen tai yleiseen virkaan. Äänten luvattomasta keräilystä papinvaalissa on kirkkolaissa erityissäännös (104 §), joka sisältää myös rangaistusuhan. Ortodoksisesta kirkkokunnasta annettuun lakiin (521/69) sisältyy vastaavanlainen säännös (47 §).

Rikoslain 15 luvun 4 § sisältää rangaistussäännöksen epärehellisyydestä vaaleissa (1 momentti) ja vaaliväärennyksestä (2 momentti). Edellisen mukaan rangaistaan sitä, joka ottaa osaa yleisissä asioissa toimitettavaan vaaliin tai äänestykseen toisen nimissä tai äänestää useammassa kuin yhdessä paikassa tai muuten useamman kuin yhden kerran. Vaaliväärennyksestä tuomitaan se, joka edellä tarkoitetulla epärehellisyydellä tai muuten tahallaan on saanut aikaan sen, että yleisissä asioissa toimitettavan vaalin tai äänestyksen tulos ei ole oikea tai ettei sitä saada selville.

1.6.1.2. Nykyisen sääntelyn ongelmia

Rangaistussäännökset yleisissä asioissa toimitettaviin vaaleihin ja äänestyksiin liittyvistä rikoksista sisältyvät pääosin rikoslakiin. Valti-

ollisiin vaaleihin liittyviä rangaistussäännöksiä on kuitenkin myös valtiopäiväjärjestyksessä ja tasavallan presidentin vaalista annetussa laissa. Rikoslain yleisten säännösten, jotka koskevat muun ohessa kunnallisia vaaleja, ja sanottujen valtiollisista vaaleista annettujen erityissäännösten välillä on useita eroavuuksia. Siitä osaltaan myös johtuu, ettei vaalioikeuden menettämistä valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa koskeva sääntely ole kaikilta kohdin sopusoinnussa vaalirikosten rangaistavuutta koskevien säännösten kanssa.

Rikoslain 15 luvun säännökset ovat 4 §:ää lukuun ottamatta alkuperäisessä asussaan ja kaipaavat jo sen vuoksi uudistamista. Vaalirikosten rangaistavuus olisi arvioitava kokonaisuudessaan uudelleen yhtenäisin, kaikkiin yleisiin vaaleihin ja äänestyksiin soveltuvin säännelyin.

Vaalioikeuden menettämistä koskevat säännökset ovat nykyään erilaiset valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa. Valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentin mukaan vaalioikeutta vailla on henkilö, joka on todettu syypääksi siihen, että hän on kansanedustajien vaaleissa ostanut tai myynyt ääniä tai sitä yrittänyt tai äänestänyt useammassa kuin yhdessä paikassa taikka väkivallalla tai uhkauksilla häirinnyt vaalivapautta. Tällainen henkilö on vailla vaalioikeutta myös tasavallan presidentin vaalissa (hallitusmuodon 23 d §:n 1 momentti), mutta ei kunnallisvaaleissa. Tuomioistuin ei julista vaalioikeutta menetetyksi, vaan se seuraa suoraan laista.

Kunnallislain 15 §:ään sisältyi aiemmin vastaavansisältöinen säännös, mutta se jätettiin pois vuonna 1976 annetusta kunnallislaista. Myöskään syyllistyminen tällaiseen vaalirikokseen tasavallan presidentin vaalissa ei johda vaalioikeuden menettämiseen missään vaaleissa. Vaalioikeuden menettämistä koskeva sääntely on selvästi epäjohdonmukainen.

Rikoslain 15 luvun säännökset ovat sikäli puutteelliset, että ne koskevat pääosin vain vaaleihin ja äänestyksiin liittyviä väärinkäytöksiä, mutta eivät suojaa kansalaisten poliittisia oikeuksia muutoin. Muutkin lakiin perustuvat niin sanotut poliittiset perusoikeudet kaipaavat rikosoikeudellisen sääntelyn tarjoamaa suojaa. Myös poliittisten kokousten ja muiden tilaisuuksien estämistä tarkoittavat rangaistussäännelyt ovat puutteellisia.

Helmikuun 20 päivänä 1907 annetussa laissa yleisistä kokouksista on säännöksiä järjestyksenpidosta ja myös rangaistussäännöksiä, mutta ei varsinaista kokouksen pitämisen estämistä tarkoittavaa kriminalisointia. Nykyisen lain säännöksiä kokoontumisvapauden turvaamisesta on pidettävä riittämättöminä. Tämä koskee sekä yleisiä kokouksia koskevan lainsäädännön koko sisältöä että siihen liittyviä rangaistussääntelyjä. Yleisiä kokouksia koskevan lainsäädännön uudistamista on valmisteltu oikeusministeriössä (oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisut 10/1973, 6/1975 ja 1/1976). Vuonna 1975 valmistuneeseen kokoontumislakiehdotukseen sisältyi erityinen rangaistussäännös kokouksen, mielenosoituksen tai kulkueen häiritsemisestä.

Mielipiteen- ja sananvapaus, kokoontumisvapaus ja yhdistymisvapaus ovat vaali- ja äänestysvapauden ohella sellaisia perusoikeuksia, jotka on nimenomaan mainittu esimerkiksi kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 8/76) eri artikloissa (19, 21, 22 ja 25 artikla). Myös Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus (SopS 19/90) sisältää säännöksiä ajatuksenvapaudesta, ilmaisuvapaudesta ja kokoontumisvapaudesta (9-11 artikla). Suomen kansalaisen sanan-, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus on turvattu hallitusmuodon 10 §:ssä. Tarkempia säännöksiä ja rajoituksia näiden oikeuksien käyttämisestä on annettu lailla (painovapauslaki, yleisistä kokouksista annettu laki ja yhdistyslaki). Näihin lakeihin ei kuitenkaan sisälly sanan-, kokoontumis- tai yhdistymisvapauden rajoittamista koskevia kriminalisointeja. Eduskunnan lakivaliokunta on yhdistyslakia koskevasta hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä (15/1988 vp.) pitänyt tärkeänä, että sekä positiivisen että negatiivisen yhdistymisvapauden tehosteena on rangaistusuhka.

1.6.1.3. Ehdotuksen pääkohdat

Ehdotettu luku sisältää seuraavia rikoksia koskevat säännökset: vaalirikos (1 §), vaalilahjonta (2 §), vilpillinen äänestäminen (3 §), vaalituloksen vääristäminen (4 §), poliittisten toimintavapauksien loukkaaminen (5 §) ja kokouksen estäminen (6 §). Luvussa on lisäksi yleisiä vaaleja ja yleistä äänestystä koskeva määritelmäsäännös (7 §).

Vaalirikoksesta rangaistaisiin sitä, joka väkivallalla tai uhkauksella vaikuttaa tai yrittää

vaikuttaa toisen äänestämiseen tai ehdokkaaksi asettumiseen yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä. Säännös korvaisi nykyisen rikoslain 15 luvun 2 §:n ja käsittäisi muun muassa siinä tarkoitetun vaalivapauden häiritsemisen. Ehdotettu säännös koskisi kaikkia yleisiä vaaleja ja äänestyksiä, joten se poistaisi nykyisessä laissa olevat erot esimerkiksi valtiollisten ja kunnallisten vaalien rikosoikeudellisessa sääntelyssä. Uutta olisi se, että säännös suojaisi myös ehdokkaaksi asettumista.

Luvun 2 § koskisi vaalilahjontaa. Säännöksessa asetettaisiin rangaistusuhka sille, joka lupaa, tarjoaa tai antaa toiselle palkkion tai muun edun vaikuttaakseen äänestämiseen yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä. Vastaavasti rangaistaisiin sitä, joka vaatii edun äänestämisestä tai äänestämättä jättämisestä. Säännös korvaisi nykyisen rikoslain 15 luvun 3 §:n äänten ostamisesta ja myymisestä.

Vilpillistä äänestämistä koskevassa luvun 3 §:ssä asetettaisiin rangaistusuhka sille, joka yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä äänestää ilman äänioikeutta, toisen nimissä tai useamman kuin yhden kerran. Vilpillisen äänestämisen yritys olisi rangaistava. Säännös vastaisi pääpiirteissään nykyisen rikoslain 15 luvun 4 §:n 1 momenttia.

Ehdotetun luvun 4 §:n mukaisesta vaalituloksen vääristämisestä tuomittaisiin se, joka 1) laskee väärin ääniä, 2) hävittää, turmelee, piilottaa tai lisää äänestyslippuja tai muuttaa niihin tehtyjä merkintöjä taikka 3) muulla niihin rinnastettavalla tavalla puuttuu yleisen vaalin tai yleisen äänestyksen asianmukaiseen toimittamiseen. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi, että tekijä on tarkoittanut aikaansaada väärän vaalituloksen tai sen, että tulosta ei saada selville. Yritys olisi rangaistava. Nykyisessä rikoslain 15 luvussa vastaava rangaistussäännös on 4 §:n 2 momentissa (vaaliväärennys).

Uuteen rikoslakiin ei ehdoteta otettavaksi säännöstä, joka vastaisi valtiopäiväjärjestyksen 5 §:n 3 momenttia. Viimeksi mainitun säännöksen mukaan työnantajaa, joka ei suo hänen työssään olevalle vaalioikeutetulle tilaisuutta käyttää vaalioikeuttansa, rangaistaan sakolla. Vastaava säännös on tasavallan presidentin vaalista annetun lain 31 §:n 2 momentissa, jonka mukaan työnantaja, joka estää hänen palveluksessaan olevaa käyttämästä äänioikeuttaan, on tuomittava sakkoon.

Sen jälkeen, kun ennakkoäänestys vaaleissa on tehty mahdolliseksi ja äänioikeuden käyttäminen ennakkoon on muodostunut vakiintuneeksi ja verraten yleiseksi tavaksi osallistua vaaleihin, kyseisten säännösten merkitys äänioikeuden käyttömahdollisuuksien turvaajana on ratkaisevasti vähentynyt. Ennakkoäänestys on nykyisten säännösten mukaan mahdollista postitoimipaikoissa, ulkomailla, erilaisissa laitoksissa ja rajoitetuin edellytyksin jopa äänioikeutetun kotona. Ennakkoäänestyspaikkojen lukumäärä on noussut vaali vaalilta.

Säännöksillä, joissa asetetaan rangaistusuhka työnantajalle, joka estää työntekijää käyttämästä äänioikeuttaan, ei enää ole käytännöllistä merkitystä. Lisäksi törkeimpiin äänioikeuden käytön estämistapauksiin voidaan soveltaa ehdotetun luvun 1 §:ssä säänneltyä vaalirikoksen tunnusmerkistöä. Näistä syistä ehdotetaan valtiopäiväjärjestyksen ja tasavallan presidentin vaalista annetun lain mainitut säännökset kumottaviksi.

Kun vaalirikosten rangaistavuutta koskevat erot valtiollisten ja kunnallisten vaalien välillä ehdotuksen mukaan poistetaan, on syytä poistaa myös epäjohdonmukaisuus näihin vaaleihin liittyvistä vaalioikeuden menettämistä koskevista säännöksistä. Kun tällaisille säännöksille ei ole ilmennyt käytännöllistä merkitystä, ne ehdotetaan poistettaviksi myös edustajainvaalissa tehtyyn rikokseen liittyvinä. Vaalioikeuden menettämistä koskeva valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentin säännös ehdotetaan siksi kumottavaksi.

Äänioikeuden menettämisestä eräiden vaalirikosten johdosta sisältyy säännöksiä myös kirkkolain 269 §:ään ja ortodoksisesta kirkkokunnasta annettuun lain 25 §:ään. Myös näiden säännösten tarpeellisuutta olisi asianomaisia lakeja uudistettaessa syytä harkita. Mainittuun hallituksen esitykseen uudeksi kirkkolaiksi ei enää sisällykään vastaavaa säännöstä.

Vaalioikeuden menettämistä koskevien säännösten sekä vaalirikos- ja vaalilahjontasäännöksen muuttamisen johdosta olisi muutettava myös eräiden tuomioistuinratkaisujen johdosta tehtävistä ilmoituksista annetun asetuksen (138/86) 2 §:ää.

Poliittisten toimintavapauksien loukkaamisesta säädettäisiin 5 §:ssä. Säännöksessä asetettaisiin rangaistusuhka sille, joka väkivallalla tai vakavan vaaran toisen hyvinvoinnille käsittävällä uhkauksella estää toista 1) ilmaisemasta mielipidettään yleisistä asioista niitä varten tarkoitetussa kokouksessa tai muussa tilaisuu-

dessa taikka tiedotusvälineessä tai muuten julkisesti, 2) osallistumasta yleisiä asioita varten järjestettyyn kokoukseen, kulkueeseen tai muuhun tilaisuuteen tai 3) perustamasta yhdistystä yleisiä asioita varten taikka liittymästä tai kuulumasta sellaiseen tai toimimasta siinä.

Poliittisten toimintavapauksien loukkaamisesta tuomittaisiin myös se, joka edellä mainitulla tavalla saa toisen vastoin tahtoaan jossakin tilaisuudessa taikka tiedotusvälineessä tai muuten julkisesti ilmaisemaan mielipiteensä yleisissä asioissa, osallistumaan yleisiä asioita varten järjestettyyn tilaisuuteen tai liittymään tai kuulumaan sellaisia asioita varten perustettuun yhdistykseen tai toimimaan tällaisessa yhdistyksessä. Myös poliittisten toimintavapauksien loukkaamisen yritys olisi rangaistava.

Ehdotettu rangaistussäännös olisi kokonaan uusi, koska se koskisi muiden poliittisten oikeuksien kuin vaalivapauden loukkaamista.

Kokouksen estämisestä rangaistaisiin 6 §:n mukaan sitä, joka käyttämällä väkivaltaa tai sillä uhkaamalla oikeudettomasti estää yleisiä asioita varten tarkoitetun kokouksen, kulkueen tai tilaisuuden järjestämisen. Yritys olisi rangaistava. Kyseinen rangaistussääntely olisi rikoslaissa uusi. Tosin nykyisen rikoslain 10 luvun 3 ja 4 § suojaavat eräitä uskonnollisia tai niihin rinnastettavia tilaisuuksia. Muun yleisen kokouksen häiritseminen voi tulla rangaistavaksi 42 luvun 7 §:ssä olevan ilkivaltasäännöksen perusteella.

Määritelmäsäännöksestä luvun 7 §:ssä ilmenisi, että luvun vaaleihin liittyviä rikoksia koskevat säännökset on tarkoitettu sovellettaviksi valtiollisiin vaaleihin, maakuntapäivävaaleihin, kunnallisiin vaaleihin ja yleisiin kirkollisiin vaaleihin sekä valtiollisiin ja kunnallisiin kansanäänestyksiin.

Kaikki luvussa säännellyt rikokset olisivat virallisen syytteen alaisia.

Luvussa säännellyt teot saattavat täyttää samalla jonkin muun rikoksen tunnusmerkistön. Lähinnä tulisivat kysymykseen eräät henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevan rikoslain 21 luvun, vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevan rikoslain 25 luvun sekä väärennysrikoksia koskevan 33 luvun rangaistussäännökset. Tällaisissa tapauksissa sovellettaisiin rikosten yhtymistä koskevia säännöksiä.

1.6.2. Pykälien perustelut

1 §. Vaalirikos

Vaalirikosta koskeva sääntely käsittää muun muassa ne vaalivapauden häiritsemiset, joita tarkoitetaan nykyisen rikoslain 15 luvun 2 §:ssä. Ehdotetun säännöksen mukaan rangaistaisiin sitä, joka väkivallalla tai uhkauksella vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa toisen äänestämiseen tai ehdokkaaksi asettumiseen yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä.

Säännös koskisi kaikkia luvun 7 §:n määritelmäsäännöksen mukaisia yleisiä vaaleja ja yleisiä äänestyksiä. Nykyisen rikoslain 15 luvun 2 §:n säännös vaalivapauden häiritsemisestä ei koske kansanedustajien vaaleja eikä tasavallan presidentin vaalia. Kansanedustajien vaaleja koskee valtiopäiväjärjestyksen 5 §. Sen 1 momentin mukaan rangaistaan enintään kolmen kuukauden vankeudella sitä, joka houkuttelemalla tai painostamalla häiritsee vaalivapautta. Jos häiritsemisessä käytettiin väkivaltaa tai uhkausta, rangaistus on vähintään yksi kuukausi ja enintään yksi vuosi vankeutta. Työnantajaa, joka ei suo hänen työssään olevalle vaalioikeutetulle tilaisuutta käyttää vaalioikeuttaan, rangaistaan sakolla valtiopäijärjestyksen 5 §:n 3 momentin mukaan. Tasavallan presidentin vaalista annetun lain 31 §:ssä on valtiopäiväjärjestyksen 5 §:ää vastaava säännös.

Kunnallisvaalilain 49 ja 65 §:ään sisältyy vaalivapauden häiritsemisen kieltävä säännös, mutta niillä ei ole kunnallisvaalilaissa rangaistusuhkaa. Kunnallisvaalien yhteydessä tapahtunut vaalivapauden häiritseminen rangaistaan rikoslain 15 luvun 2 §:n nojalla. Niin ikään kirkkolain 197 §:ssä on vaalivapauden häiritsemisen kieltävä säännös, jolla ei ole kirkkolaissa rangaistusuhkaa. Rangaistus papinvaalissakin tapahtuneesta vaalivapauden häiritsemisestä määrätään rikoslain 15 luvun 2 §:n mukaan.

Ehdotettu säännös poistaisi vaalivapauden häiritsemisen sääntelyn nykyiset eroavuudet valtiollisten vaalien ja muiden yleisten vaalien välillä. Vaalivapauden häiritsemisestä säädettäisiin yhtenäisesti rikoslaissa. Ehdotuksen toteuttamisen jälkeen käyvät erityiset rangaistussäänteIyt valtiopäiväjärjestyksen 5 §:n 1 momentissa ja tasavallan presidentin vaalista annetun lain 31 §:n 1 momentissa tarpeettomiksi, joten mainittuja pykäliä olisi muutettava.

Vaalirikoksen suojeluobjekteja olisivat äänestäjällä oleva valintaoikeus sekä oikeus osal-

listua tai olla osallistumatta äänestykseen tai vaaliin. Rangaistavaa olisi väkivallalla tai uhkauksella vaikuttaminen toisen äänestyksen sisältöön eli siihen, ketä tai mitä vaihtoehtoa toinen äänestää. Rangaistavaa olisi myös toisen äänestämisen estäminen tai toisen pakottaminen äänestämään. Taloudellisen edun kautta tapahtuva äänestäjään vaikuttaminen olisi rangaistava 2 §:ssä säädettynä vaalilahjontana.

Ehdotetussa pykälässä säädetään rangaistavaksi äänioikeuden loukkaamisen lisäksi myös väkivallalla tai uhkauksella vaikuttaminen toisen ehdokkaaksi asettumiseen yleisissä vaaleissa. Yleisiä vaaleja koskevissa laeissa ehdokkaaksi ryhtyminen edellyttää muun muassa sitä, että puolue, valitsijayhdistys tai henkilöryhmä asettaa henkilön ehdokkaaksi, henkilö suostuu ottamaan vastaan vaalin tarkoittaman toimen ja vakuuttaa, ettei ole suostunut toisen ryhmän ehdokkaaksi tai ehdokkaaksi toisessa vaalipiirissä. Presidentinvaalissa ehdokkaan on annettava vakuutus, että hän suostuu olemaan hänet asettaneen puolueen tai henkilöryhmän ehdokkaana ja ottamaan vastaan presidentin toimen. Väkivallalla tai uhkauksella vaikuttaminen näiden suostumusten antamiseen rangaistaisiin vaalirikoksena. Vaalirikoksesta tuomittaisiin myös se, joka sanotuin tavoin estää toisen ehdokkaaksi asettumisen.

Vaalirikosta koskevassa säännöksessä ei ole määritelty, minkälainen siinä tarkoitetun uhkauksen tulee olla. Se voisikin olla mikä tahansa uhkaus, joka yleisen elämänkokemuksen mukaan olisi niin vakava, että sillä olisi vaikutusta äänestämiseen tai ehdokkaaksi asettumiseen.

Yritysteko ja rikoksen täytetty tekomuoto ehdotetaan rinnastettaviksi. Näin ollen vaalirikoksesta voitaisiin tuomita silloinkin, kun ei ole näyttöä esimerkiksi siitä, ketä toinen on todellisuudessa äänestänyt. Vaalisalaisuuden vuoksi näyttöä tällaisesta seikasta ei juuri ole saatavissa.

Rangaistukseksi vaalirikoksesta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Enimmäisrangaistus olisi siis korkeampi kuin nykyisissä vaalivapauden häiritsemistä koskevissa rangaistussäännöksissä. Törkeimmissä tapauksissa vaalirikosta voidaan pitää varsin vakavana rikoksena, sillä se koskee myös ehdokasasettelua, jopa tasavallan presidentin vaalissa.

Lisäksi kirkkolain 269 §:n ja ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain 25 §:n säännökset äänioikeuden menettämisestä vaalivapauden häiritsemisen johdosta voisivat vastaisuudessa tulla sovellettavaksi vaalirikoksen kysymyksessä ollessa, koska vaalirikossäännös lähinnä vastaa nykyistä rikoslain 15 luvun 2 §:ää vaalivapauden häiritsemisestä.

2 §. Vaalilahjonta

Nykyisen rikoslain 15 luvun 3 §:n säännös äänten ostamisesta ja myymisestä ehdotetaan korvattavaksi säännöksellä, jonka rikosnimike olisi vaalilahjonta.

Vaaleihin liittyvää lahjontaa, olipa kyseessä edun lupaaminen, tarjoaminen, antaminen taikka edun vaatiminen, on ilmennyt varsin harvoin. Voitaisiin jopa ajatella, ettei tämäntyyppisiä säännöksiä tarvita, koska äänioikeutetuilla on vapaa oikeus päättää äänestämisestään. Toisaalta äänestyspäätökseen vaikuttaminen henkilökohtaisen palkkion tai muun edun lupaamalla taikka tällaisen edun vaatiminen voisivat vähentää vaalien arvokkuutta ja yksittäistapauksessa jopa vaikuttaa epäasiallisesti vaalin lopputulokseen. Vaalilahjonnan vastaisella säännöksellä onkin myös tärkeä tehtävä osoittaa vaaleihin liittyvän epäasiallisen vaikuttamisen paheksuttavuus. Vaalilahjontaa koskeva säännös tarjoaisi mahdollisuuden puuttua esimerkiksi sellaiseen menettelyyn, jossa joku tiedotusvälineissä tarjoutuu ostamaan ääniä tai avoimesti kaupittelee perheenjäsentensä ääniä eniten tarjoavalle. Uusissa kunnallista neuvoa-antavaa kansanäänestystä koskevissa säännöksissä (655 ja 656/90) mahdollistettu kirjeäänestys vielä jossain määrin lisää tilaisuuksia pyrkiä vaikuttamaan äänestäjään ja heikentää mahdollisuutta valvoa äänestystä.

Samoin kuin vaalirikosta koskeva säännös myös vaalilahjontasäännös koskisi yleisiä vaaleja ja yleisiä äänestyksiä. Yleisien vaalien ja yleisen äänestyksen käsitteestä on säädetty määritelmäsäännöksessä (7 §).

Pykälän 1 kohdan mukaan vaalilahjonnasta rangaistaisiin sitä, joka lupaa, tarjoaa tai antaa toiselle palkkion tai muun edun vaikuttaakseen äänestämiseen. Lupaus tai tarjous voitaisiin tehdä yhtä hyvin suullisesti kuin kirjallisestikin. Rangaistavuus ei edellyttäisi lupauksen tai tarjouksen hyväksymistä. Tarjouksen tulee kuitenkin kohdistua määrättyyn tai määrättyihin henkilöihin. Tavanomaiset vaalilupaukset, jotka on osoitettu valitsijakunnalle yleisesti, eivät toteuta rikoksen tunnusmerkistöä, vaikka niis-

sä luvattaisiinkin tiettyjä etuja valitsijoille siinä tapauksessa, että ehdokas tulee valituksi. Vaalilupauksen ja vaalilahjonnan ero on usein juuri siinä, että vaalilupaus koskee ehdokkaan toimintaa kysymyksessä olevassa luottamustehtävässä valituksi tulemisen jälkeen, kun taas vaalilahjonnassa on yleensä kysymys sellaisen edun lupaamisesta, tarjoamisesta tai antamisesta, joka ei edellytä valituksi tulemista. Säännöksessä tarkoitetaan palkkiolla rahakorvausta tai muuta siihen rinnastettavaa etuutta. Kuten säännöksestä ilmenee, mikä tahansa muukin etu voisi tulla kysymykseen. Aina kuitenkin vaadittaisiin, että edulla pyritään vaikuttamaan äänestämiseen. Esimerkiksi äänestäjän kuljettaminen äänestyspaikalle tai matkakustannusten suorittaminen ei olisi rangaistavaa, ellei samalla yritetä vaikuttaa äänestäjän äänestysvapauteen.

Äänestämiseen vaikuttaminen tarkoittaisi paitsi pyrkimystä vaikuttaa äänestäjän oikeuteen valita ehdokkaansa vapaasti myös äänioikeutetulla olevaa päätäntävaltaa sen suhteen, käyttääkö hän äänioikeuttaan.Rangaistavaa olisi edun lupaaminen, tarjoaminen tai antaminen äänestäjälle paitsi pyrkimyksin vaikuttaa hänen äänestyskäyttäytymiseensä myös siinä tarkoituksessa, että edunsaaja vaikuttaisi jonkun muun, esimerkiksi perheenjäsenensä äänestämiseen.

Pykälän 2 kohdassa asetettaisiin rangaistusuhka ainoastaan palkkion tai muun edun vaatimisesta. Säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jää palkkion hyväksyminen tai vastaanottaminen silloin, kun sitä on äänestäjän vaatimatta hänelle tarjottu. Palkkio tai etu olisi vaadittava äänestämisestä tai äänestämättä jättämisestä. Äänestämisellä tarkoitettaisiin tässäkin paitsi äänestämistä tietyllä tavalla periaatteessa myös sitä, että lupautuu palkkiota vastaan käyttämään äänioikeuttaan. Vastaavasti palkkion vaatiminen siitä, että pyrkii vaikuttamaan toisen äänestämiseen, olisi rangaistavaa.

Rangaistavuuden edellytyksenä ei kummassakaan kohdassa olisi, että todella äänestetään sovitulla tavalla. Vaalisalaisuuden vuoksi sitä ei voitaisi todistaa muilta osin kuin äänioikeuden käyttämisen osalta.

Rangaistukseksi vaalilahjonnasta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Asteikko olisi sama kuin nykyisen rikoslain äänten ostamista ja myymistä koskevassa 15 luvun 3 §:ssä.

Kirkkolain 269 §:n mukaan äänioikeuden menettäminen seuraa paitsi vaalivapauden häiritsemisestä myös äänten ostamisesta ja myymisestä, mistä on erityinen säännös kirkkolain 104 §:ssä. Myös vaalilahjonta voi ilmetä sellaisena äänten ostamisena ja myymisenä, jota kirkkolain 269 §:ssä tarkoitetaan. Koska kirkkolain säännös tältä osin soveltuu kuitenkin ilmaisultaan paremmin rikoslain nykyiseen 15 luvun 3 §:ään kuin ehdotettuun vaalilahjontasäännökseen, sitä olisi syytä muuttaa, mikäli säännöstä ei pidetä tarpeettomana.

3 §. Vilpillinen äänestäminen

Ehdotettu säännös korvaisi rikoslain 15 luvun 4 §:n 1 momentin, joka sisältää rangaistussäännöksen epärehellisyydestä vaaleissa.

Rikoslain 15 luvun 4 § uudistettiin vuonna 1970, jolloin pykälä jaettiin kahdeksi momentiksi. Pykälän 1 momentti käsittää petosluonteisen tekomuodon ja 2 momentti vaaliväärennyksen. Aikaisemmin molemmat tekomuodot sisältyivät samaan säännökseen. Välittömänä aiheena lainmuutokseen oli vuonna 1969 kansanedustajain vaaleista annetussa laissa (391/69) omaksuttu ennakkoäänestysjärjestelmä, jonka katsottiin lisäävän mahdollisuuksia useampikertaiseen äänestämiseen. Muutoksella haluttiin korostaa sitä, että sellainenkin useampikertainen äänestäminen, joka ei vaikuta lopullisiin äänimääriin, oli vallitsevan käsityksen mukaan oikeudenvastaista ja siten syytä kriminalisoida.

Koska kaikki rangaistavaksi ehdotetut teot tehdään äänestämällä, ehdotetaan pykälän rikosnimi muutettavaksi säännöksen sisältöä paremmin kuvaavaksi. Rikosnimi vilpillinen äänestäminen osoittaisi moitittavan menettelyn kohdistuvan juuri äänestämiseen eikä vaaleihin yleensä. Sisällöllisenä erona nykyiseen epärehellisyyttä vaaleissa koskevaan säännökseen nähden olisi se, että vilpillisen äänestämisen tekotapana mainittaisiin myös äänestäminen ilman äänioikeutta.

1 momentti. Säännös koskisi kaikkia 7 §:ssä tarkoitettuja yleisiä vaaleja ja yleisiä äänestyksiä. Vilpillisenä äänestämisenä rangaistaisiin äänestäminen ilman äänioikeutta, toisen nimissä tai useamman kuin yhden kerran. Teko olisi rangaistava riippumatta siitä, vaikuttaako menettely äänestysnumeroihin taikka vaalin lopputulokseen eli siihen, kuka tai mikä vaihtoehto tulee valituksi.

Säännöksen mukaan arvosteltaisiin siis sekä

ne tapaukset, joissa teolla ei ole vaikutusta vaalin lopputulokseen tai edes äänimääriin, että ne tapaukset, joissa vilpillinen äänestäminen johtaa siihen, että äänimäärä muodostuu vääräksi, tai jopa vaikuttaa siihen, kuka tai mikä vaihtoehto tulee valituksi. Erillistä säännöstä jälkimmäistäkään tapausta varten ei ehdoteta. Vilpillisesti äänestävä yleensä tähdännee siihen, että ainakin äänimäärä muodostuisi virheelliseksi. Sen sijaan hän ei useimmiten voine tietää tai edes kovin tarkasti arvioida, mikä vaikutus vilpillisellä äänestämisellä on vaalin kohteena oleviin valintoihin. Jos kuitenkin poikkeuksellisesti on nähtävissä, että vilpillisesti äänestävä on voinut tietää tekonsa vaikuttavan myös tietyn vaihtoehdon tai henkilön valituksi tulemiseen, olisi teon erityinen moitittavuus otettava rangaistusta määrättäessä huomioon.

Ensimmäisenä tekotapana mainitaan äänestäminen ilman äänioikeutta. Jos joku on saanut erehdyksessä nimensä vaaliluetteloon ja käyttää erehdyksen luomaa mahdollisuutta äänestää vaaleissa taikka onnistuu muutoin äänestämään, vaikka ei ole äänioikeutettu, voidaan häntä rangaista vilpillisestä äänestämisestä. Jos hän on erehdyttänyt viranomaisen tekemään vaaliluetteloon väärän merkinnän, että hän on äänioikeutettu, vaikkei hän todellisuudessa sitä ole, tekoon voidaan soveltaa rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa uudistettua rikoslain 16 luvun 21 §:n säännöstä rekisterimerkintärikoksesta.

Toisen nimissä äänestämisestä on kysymys, jos henkilö erehdyttää vaalivirkailijaa luulemaan, että erehdyttäjä on tietty vaaliluetteloon merkitty henkilö ja käyttää tällä perusteella toisen äänioikeutta. Toisen nimissä äänestäminen olisi rangaistavaa, vaikka tekijä itsekin olisi äänioikeutettu eikä edes käyttäisi omaa äänioikeuttaan. Jos taas vaaliavustaja merkitsee vaalilippuun toisen äänen kuin avustettava haluaa, avustaja ei syyllistyisi vilpilliseen äänestämiseen, vaan 4 §:ssä tarkoitettuun epärehellisyyteen vaaleissa.

Kolmantena tekotapana mainitaan useamman kuin yhden kerran äänestäminen. Ennakkoäänestyksen käyttöön ottamisen jälkeen tämänkaltaiseen epärehellisyyteen on helposti tilaisuus, koska ennakkoäänestysmenettelyyn ei liity tarkastusta siitä, onko äänioikeutta mahdollisesti jo aikaisemmin käytetty. Riittää, että äänestäjä selvittää henkilöllisyytensä. Kahdessa tai useammassa eri äänestyspaikassa äänestäminen on siten käytännössä mahdollista. Teon paljastuminen on kuitenkin varmaa, jos vaaliviranomaiset toimivat huolellisesti.

Rangaistukseksi vilpillisestä äänestämisestä ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Tämä vastaisi nykyisen rikoslain 15 luvun 4 §:n 1 momentin rangaistusasteikkoa.

2 momentti. Vilpillisen äänestämisen yritys olisi rangaistava.

4 §. Vaalituloksen vääristäminen

Ehdotetun säännöksen tarkoituksena on suojata yleisen vaalin tai yleisen äänestyksen tuloksen oikeellisuutta ja selvillesaamista säätämällä rangaistavaksi vaalin tai äänestyksen asianmukaista toimittamista uhkaavat teot.

Nykyisen rikoslain 15 luvun 4 §:n 2 momentissa, jonka puheena oleva säännös korvaisi, edellytetään teolla aikaansaadun sen, että vaalin tai äänestyksen tulos ei ole oikea tai ettei sitä saada selville. Vaalituloksella on oikeuskirjallisuudessa tarkoitettu sitä, että äänestysnumerot ovat toiset kuin ilman tapahtunutta vaaliväärennystä. Vaalitulos on väärä silloinkin, kun oikea henkilö tulee valituksi, mutta väärällä äänimäärällä, joka ei anna todellista kuvaa voimasuhteista.

1 momentti. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi tekijän tarkoitus aiheuttaa se, että yleisen äänestyksen tai yleisen vaalin tulos ei ole oikea tai että sitä ei saada selville. Sen sijaan ei edellytettäisi, toisin kuin nykyisessä laissa, että tekijän toiminnasta on todella aiheutunut vaalin tai äänestyksen tuloksen virheellisyys. Niin kuin nykyisinkin vaalin tuloksella tarkoitettaisiin jo äänimääriä, ei pelkästään vaalin lopputulosta eli sitä, kuka tai mikä vaihtoehto on tullut valituksi. Riittäisi, että pyritään äänimäärien vääristymiseen.

Rangaistavaa olisi esimerkiksi sellainen menettely, jossa muutetaan äänestyslippuihin tehtyjä merkintöjä siinä tarkoituksessa, että kasvatetaan jonkun ehdokkaan äänimäärää aikomatta aiheuttaa väärän henkilön valituksi tulemista. Luonnollisesti tekijä, jonka päämääränä on ollut aikaansaada väärä lopputulos, ansaitsee ankaramman rangaistuksen kuin tekijä, joka on tarkoittanut vain muuttaa äänimääriä.

Äänestyksen tuloksen selville saamisen estäminen voisi ilmetä esimerkiksi äänten lasken-

nassa käytettävän tietojenkäsittelyjärjestelmän vaurioittamisena siten, ettei ääniä kyetä asianmukaisesti laskemaan.

Ehdotettu säännös koskisi 7 §:n määritelmäsäännöksessä tarkoitettuja yleisiä vaaleja ja yleisiä äänestyksiä.

Pykälässä mainitaan ensimmäisenä tekotapana äänten väärin laskeminen. Tähän tekotapaan voisi käytännössä syyllistyä vain äänestysmenettelyyn tai vaalin toimittamiseen osallistuva henkilö. Äänten laskemisella ei tarkoiteta pelkästään äänestyslippujen laskemista, vaan äänten laskemista kaikkine vaiheineen. Kysymykseen tulisi esimerkiksi virheellisen merkinnän aiheuttaminen ääntenlaskentaa koskevaan luetteloon tai vaalipöytäkirjaan joko ilmoittamalla toisten laskema äänimäärä väärin tai laskemalla itse äänet väärin taikka vääristämällä äänten laskentaan liittyviä pöytäkirjamerkintöjä.

Toiseen tekotapaan eli äänestyslippujen hävittämiseen, turmelemiseen, piilottamiseen tai lisäämiseen taikka äänestyslippuihin tehtyjen merkintöjen muuttamiseen voisi syyllistyä myös vaalitoimituksen kannalta ulkopuolinen henkilö, joka on päässyt käsiksi äänestyslippuihin.

Kolmantena tekotapana pykälässä mainittaisiin muu kahteen edellä mainittuun tekotapaan rinnastettava teko, jolla puututaan vaalin tai äänestyksen asianmukaiseen toimittamiseen. Kysymykseen voisi tulla esimerkiksi vaaliavustajan toiminta vastoin äänestäjän tahtoa ja ohjeita taikka se, että vaalin toimittamiseen osallistuva antaa äänioikeutta vailla olevan henkilön äänestää, vaikka tietääkin tämän olevan vailla äänioikeutta. Myös ääntenlaskennassa käytettävän tietokonejärjestelmän toimintaan puuttumalla voitaisiin säännöksessä edellytetyssä tarkoituksessa vaikuttaa vaalin tai äänestyksen asianmukaiseen toimittamiseen.

Äänestyksen toimittamisella ei tässä tarkoiteta pelkästään äänestystilanteeseen liittyviä tekoja, vaan myös äänten laskentaa, eli vaalin tai äänestyksen toimittamista kokonaisuudessaan. Se, että teon tulee olla 1 ja 2 kohdassa mainittuihin tekoihin rinnastettava, korostaa sitä, että teon on kohdistuttava vaalin tai äänestyksen järjestelyihin eikä esimerkiksi vaalimainontaan tai äänestäjiin. Laajamittainenkaan äänestäjien uhkaaminen lopputuloksen vääristämiseksi ei tule arvosteltavaksi tämän pykälän nojalla. Tällaiseen tekoon sovellettaisiin vaalirikossäännöstä. Vaalimainontaan kohdistuvaan vahingoittamiseen taas voidaan soveltaa vahingontekorikossäännöksiä.

Rangaistukseksi vaalituloksen vääristämisestä ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Nykyisessä vaaliväärennystä koskevassa säännöksessä säädetään rangaistukseksi enintään kaksi vuotta vankeutta.

2 momentti. Myös yritys olisi rangaistava.

5 §. Poliittisten toimintavapauksien loukkaaminen

1 momentti. Paitsi vaalioikeus, myös muut poliittiset oikeudet tarvitsevat suojelua oikeudettomia loukkauksia vastaan. Ehdotuksen mukaan rangaistaisiin poliittisten toimintavapauksien loukkaamisesta sitä, joka väkivallalla tai vakavan vaaran toisen hyvinvoinnille käsittävällä uhkauksella estää toista 1) ilmaisemasta mielipidettään yleisistä asioista niitä varten tarkoitetussa kokouksessa tai muussa tilaisuudessa taikka tiedotusvälineessä tai muuten julkisesti, 2) osallistumasta yleisiä asioita varten järjestettyyn kokoukseen, kulkueeseen tai muuhun tilaisuuteen tai 3) perustamasta yhdistyksen yleisiä asioita varten taikka liittymästä tai kuulumasta sellaiseen tai toimimasta siinä.

Kiellettyinä estämiskeinoina mainitaan säännösehdotuksessa väkivalta ja vakavan vaaran toisen hyvinvoinnille käsittävä uhkaus. Näin ollen lievä uhkaaminen tai pakottaminen, jolla estetään jokin säännöksessä tarkoitettu toiminta, jäisi rankaisematta tämän lainkohdan perusteella. Sen sijaan tällaiset teot voivat täyttää jonkin rikoslain 25 luvussa säännellyn vapauteen kohdistuvan rikoksen tunnusmerkistön.

Esimerkkinä tapauksesta, jossa uhkaus käsittää vakavan vaaran toisen hyvinvoinnille, voidaan mainita se, että henkilöä yritetään pakottaa eroamaan puolueestaan tai ammattijärjestöstään uhkailemalla häntä muussa tapauksessa tapahtuvalla työpaikasta erottamisella, työuralla etenemisen olennaisella vaikeutumisella taikka vuokra-asunnon tai pankkilainan irtisanomisella. Vaikka toisen hyvinvointiin kohdistuva uhka voinee käytännössä liittyä lähinnä taloudelliseen hyvinvointiin, säännöksessä ei ole kuitenkaan nimenomaisesti rajoitettu hyvinvoinnin sisältöä. Niinpä uhka hyvinvoinnille voisi ilmetä myös uhkauksena tehdä työolosuhteisiin sellainen muutos, joka aiheuttaisi vakavan vaaran toisen fyysiselle hyvin-

voinnille. Uhkauksen vakavuutta arvioitaessa on otettava huomioon uhkaajan asema ja vaikutusvalta.

Uhkaus voi kohdistua joko siihen henkilöön, jonka poliittiseen toimintaan pyritään vaikuttamaan, tai johonkin toiseen hänelle läheiseen henkilöön, kuten lähiomaiseen.

Säännös koskisi estämistä, joka kohdistuu mielipiteen ilmaisemiseen yleisistä asioista, taikka kokoontumiseen tai yhdistymiseen yleisiä asioita varten. Sanonnalla "yleinen asia" tarkoitetaan ehdotuksessa samaa kuin poliittisella tai yleisen yhteiskuntapolitiikan alaan kuuluvalla asialla. Sanalla poliittinen, vaikka se onkin merkitykseltään epämääräinen, on yleisessä kielenkäytössä jokseenkin vakiintunut sisältö. Tämä käy ilmi muun muassa siitä, että kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa sanaa poliittinen tai ilmausta poliittinen oikeus ei ole määritelty niin kuin usein vastaavissa sopimuksissa on menetelty niissä käytettyjen termien suhteen.

Säännös ei soveltuisi tapaukseen, jossa esimerkiksi puoluekokousedustajaa painostetaan ottamaan määrätty kanta puolueen sisäisessä järjestöllisessä kysymyksessä. Kysymyksessä ei tällöin ole yleinen yhteiskunnallinen asia, vaan järjestön sisäinen asia. Poliittisten toimintavapauksien loukkaamista ei myöskään olisi poliittisessa päätöksenteossa tavanomaisesti hyväksytty vaikuttaminen asianomaisen elimen jäseniin, vaikka se käsittäisikin esimerkiksi uhkauksen näiden poliittisen uran vaikeutumisesta.

Poliittisten toimintavapauksien loukkaaminen toteuttaa yleensä pakottamisen tunnusmerkistön (ehdotettu 25 luvun 7 §). Koska pakottamissäännöksessä on ankaruusvertailua edellyttävä toissijaislause, pakottamissäännöstä ei kuitenkaan sovelleta näissä tapauksissa. Jos momentin 3 kohdan mukainen yhdistymisvapautta loukkaava menettely täyttää samalla työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisen tunnusmerkistön (ehdotettu 47 luvun 5 §), olisi perusteltua soveltaa ainoastaan ensiksi mainittua säännöstä. Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamista koskeva säännös on tarkoitettu suojaamaan työntekijöiden asemaa niissä tapauksissa, joissa työntekijän oikeutta järjestäytyä estetään muuten kuin väkivallalla tai uhkauksella hyvinvoinnille. Jos ankaramman asteikon sisältävä säännös soveltuu, ei ole tarvetta soveltaa rangaistavuuden alaa laajentavaa säännöstä.

Rangaistukseksi poliittisten toimintavapauksien loukkaamisesta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

2 momentti. Poliittisiin toimintavapauksiin voidaan katsoa kuuluvan myös oikeus olla osallistumatta yhteiskunnalliseen toimintaan tai ilmaisematta mielipidettään yleisistä asioista julkisesti. Nimenomainen säännös tällaisesta niin sanotusta negatiivisesta vapaudesta on uskonnonvapautta koskevassa hallitusmuodon 8 §:ssä, jonka mukaan Suomen kansalaisella on vapaus luopua uskonnollisesta yhdyskunnasta, sekä 9 §:ssä, jonka mukaan Suomen kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet ovat riippumattomat siitä, kuuluuko hän mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. Sanan-, kokoontumis- ja yhdistymisvapautta koskevassa hallitusmuodon 10 §:ssä ei ole vastaavia säännöksiä. Silti voidaan katsoa, että 10 § turvaa myös oikeuden olla käyttämättä näitä vapauksia.

Myös tällainen negatiivinen ilmaisu-, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus kaipaa rikosoikeudellista suojaa. Sen vuoksi ehdotetaan, että poliittisten toimintavapauksien loukkaamisesta tuomittaisiin myös se, joka väkivallalla tai 1 momentissa tarkoitetulla uhkauksella saa toisen vastoin tahtoaan ilmaisemaan mielipiteensä yleisistä asioista jossakin tilaisuudessa taikka tiedotusvälineessä tai muuten julkisesti, osallistumaan yleisiä asioita varten järjestettyyn tilaisuuteen taikka liittymään tai kuulumaan sellaisia asioita varten perustettuun yhdistykseen tai toimimaan tällaisessa yhdistyksessä. Säännös on siis asiallisesti peilikuva vastaavia positiivisia vapauksia koskevasta 1 momentista.

Säännös suojaa oikeutta olla ilmaisematta mielipidettään, osallistumatta tilaisuuteen taikka liittymättä tai kuulumatta yhdistykseen tai toimimatta siinä. Esimerkki tämän momentin mukaan rangaistavasta teosta on tilanne, jossa henkilö saadaan vastoin tahtoaan liittymään johonkin yhdistykseen uhkaamalla häntä esimerkiksi työpaikan menetyksellä.

3 momentti. Poliittisten toimintavapauksien loukkaamisen yritys olisi rangaistava. Ei siis vaadittaisi, että väkivalta tai uhkaus todella johtaisi tekijänsä haluamaan lopputulokseen.

6 §. Kokouksen estäminen

1 momentti. Kokouksen estämisestä rangaistaisiin sitä, joka käyttämällä väkivaltaa tai sillä

uhkaamalla oikeudettomasti estää yleisiä asioita varten tarkoitetun kokouksen, kulkueen tai tilaisuuden järjestämisen.

Säännös siis koskisi paitsi yleisiä asioita varten tarkoitettuja kokouksia myös tällaisia asioita varten järjestettäviä kulkueita ja tilaisuuksia. Ilmaisulla "yleinen asia" tarkoitettaisiin tässä samaa kuin edellä poliittisten toimintavapauksien loukkaamista koskevassa säännöksessä. Kysymykseen tulisivat poliittiset kokoukset, kulkueet ja tilaisuudet. Sen sijaan itse kokouksen ei tarvitsisi olla yleinen, vaan säännöksen piiriin kuuluisivat myös yksityiset kokoukset, kulkueet ja tilaisuudet, joihin saavat osallistua vain nimenomaisesti kutsutut henkilöt, kunhan ne on tarkoitettu yleisiä asioita varten.

Kokouksella tarkoitetaan tilaisuutta, jossa joukko henkilöitä kokoontuu yhteen käsitelläkseen tiettyä asiaa. Tällöin keskustellaan tai tehdään mahdollisesti yhteisiä päätöksiä. Kulkueessa esitetään yleensä mielipiteitä ja vaatimuksia joko halutulle kohderyhmälle tai ennalta määräämättömälle yleisölle. Kulkueen osanottajat liikkuvat paikasta toiseen. Muista lainkohdassa tarkoitetuista tilaisuuksista voidaan mainita esimerkkinä mielenosoitukset. Niillä on sama tarkoitus kuin kulkueilla, mutta mielenosoitukset eivät ole yhtä liikkuvia. Mielenosoituksen muodot vaihtelevat asian sekä paikan ja tilanteen mukaan. Kokous ja kulkue edellyttävät useampia osallistujia, kun mielenosoitukseen riittää yksikin ihminen. Yhteistä pykälässä tarkoitetuille tilaisuuksille on, että ne ovat jonkin tahon erikseen järjestämiä eivätkä itsestään syntyneitä.

Rangaistavaa olisi väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla tapahtuva kokouksen, kulkueen tai tilaisuuden järjestämisen estäminen. Rangaistavuuden edellytykseksi ei kuitenkaan ole asetettu, että olisi osoitettavissa yksittäinen uhri, johon väkivalta tai uhkaus on kohdistunut. Sitä vastoin edellytetään, että kokouksen tai vastaavan tilaisuuden estäminen on tapahtunut oikeudettomasti. Oikeudetonta ei ole luonnollisestikaan esimerkiksi yksityisen kansalaisen harjoittama kotirauhansa suojaaminen. Oikeudetonta ei olisi myöskään sellainen voimakeinojen käyttö, jota viranomaiset lain suomin valtuuksin käyttävät järjestyksen turvaamiseksi kokouksessa tai kokousta laillisin edellytyksin hajotettaessa.

Rangaistus kokouksen estämisestä olisi sama kuin vaalirikosta tai poliittisten toimintavapauksien loukkaamista koskevissa säännöksissä, eli sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

2 momentti. Kokouksen estämisen yritys olisi rangaistava.

7 §. Määritelmäsäännös

1 momentti. Yleisillä vaaleilla tarkoitettaisiin luvussa valtiollisia vaaleja, Ahvenanmaan maakunnan maakuntapäivävaaleja, kunnallisia vaaleja ja yleisiä kirkollisia vaaleja. Valtiollisia vaaleja ovat nykyisin eduskuntavaalit ja tasavallan presidentin vaalit. Kunnallisilla vaaleilla viitataan tällä hetkellä kunnallisvaaleihin ja kunnanosavaltuuston vaaleihin. Yleisiä kirkollisia vaaleja ovat evankelis-luterilaisen kirkon piirissä esimerkiksi papin vaalit, kirkkovaltuuston vaalit ja seurakuntaneuvoston vaalit sekä ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnanvaltuuston, papin, diakonin ja kanttorin vaalit. Vaikka määritelmäsäännös onkin tarkoitettu tyhjentäväksi luetteloksi luvussa tarkoitetuista yleisista vaaleista, se ei siis sisällä nimenomaista mainintaa kaikista kysymykseen tulevista vaaleista. Jos sitäpaitsi otettaisiin käyttöön esimerkiksi uusia yleisiä valtiollisia tai kunnallisia vaaleja, olisi säännöstä sovellettava myös tällaisiin vaaleihin. Sen sijaan lääninosavaltuustojen tai muiden maakunnallisten päätöksentekoelimien valitsemiseksi mahdollisesti omaksuttavia uusia vaaleja säännöksessä ei ole mainittu, joten jos tällaisista vaaleista myöhemmin säädetään, säännöstä olisi syytä täydentää niitä koskevalla lisäyksellä.

Yleisillä vaaleilla tarkoitetaan sellaisia vaaleja, joissa äänioikeus on yleinen eikä ainoastaan jollakin ryhmällä. Suomessa järjestetään useita yleisesti tärkeitä vaaleja, joissa äänioikeus ei kuitenkaan ole yleinen. Tällaisiin, esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeen, puhelinyhdistysten tai vakuutusyhtiöiden vaaleihin säännös ei soveltuisi. Yleisistä vaaleista ei ole kysymys myöskään puolueiden sisäisissä vaaleissa kansanedustajaehdokkaiden tai presidenttiehdokkaan valitsemiseksi. Säännöstä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi myöskään yliopistojen ja korkeakoulujen päättävien elinten vaaleihin.

2 momentti. Yleisillä äänestyksillä tarkoitettaisiin vain valtiollisia ja kunnallisia kansanäänestyksiä, joita koskevat perussäännökset sisältyvät hallitusmuodon III a lukuun ja kunnallislain 10 a lukuun.

1.7. 15 luku. Rikoksista maan Valtiosäätyä vastaan ja toisen vaalioikeuden tahi äänivallan häiritsemisestä

Voimassa oleva 15 luku sisältää viisi pykälää. Niissä säädetyn rangaistusuhan tarkoituksena on turvata valtiopäivien eli eduskunnan toiminta ulkonaisilta häiriöiltä sekä vaali- ja äänioikeuden vapaa käyttö. Voimassa olevia 15 luvun säännöksiä on selvitetty edellä 14 luvun kohdalla nykyistä lainsäädäntöä ja nykyisen sääntelyn epäkohtia käsiteltäessä. Kuten 14 luvun perusteluista ilmenee, 15 luvussa nykyisin olevat rangaistussäännökset sijoitettaisiin uudistettuina ehdotettujen 13 ja 14 luvun säännöksiin. Tämän vuoksi ehdotetaan voimassa oleva 15 luku kokonaan kumottavaksi.

1.8. 16 luku. Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

1.8.1. Luvun perustelut

1.8.1.1. Nykyinen lainsäädäntö

Rikoslain 16 luvussa on rikossäännöksiä, joilla on läheisiä yhtymäkohtia muihin tämän esityksen kohteena oleviin säännöksiin.

Aseellisen väen kokoaminen tai kotiutetun sotaväen koossa pitäminen rikoksen tekemistä varten on säädetty rangaistavaksi rikoslain 16 luvun 7 §:ssä. Jos aseiden tai väen hankkiminen on tehty valtiopetoksellisessa tarkoituksessa, kyseessä on rikoslain voimassa olevassa 11 luvun 4 §:ssä rangaistavaksi säädetty valtiopetoksen valmistelu.

Rikoslain 16 luvun 8 §:n 2 momentissa on julkisesta kehottamisesta törkeään rikokseen määrätty rangaistavaksi sitä, joka julkisesti väkijoukossa taikka yleisesti tietoon saatetussa kirjoituksessa tai muussa esityksessä kehottaa tai koettaa vietellä lainkohdassa mainittujen rikosten tekemiseen. Julkinen kehottaminen rikokseen on rangaistavaa siinäkin tapauksessa, ettei kukaan taivu yllytykseen, vaan teko jää niin sanotun yritetyn yllytyksen asteelle.

Jäseneksi rupeaminen yhdistykseen tai muuhun yhteenliittymään, jonka tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin ja joka jäseniltä vaadittavan kuuliaisuuden sekä yhteenliittymän joukkomuodostelmiin ja ryhmityksiin jakautumisen puolesta tai aseelliseen varustautumiseen nähden tekijän tieten on kokonaan tai joltakin osalta sotilaalliseen tapaan järjestetty tai aiottu siten järjestettäväksi, on säädetty rangaistavaksi rikoslain 16 luvun 8 a §:n mukaan. Yhteenliittymän perustajalle ja johtajalle sekä yllyttäjälle ja sille, joka julkisesti kehottaa tai koettaa vietellä toista rupeamaan jäseneksi sellaiseen yhteenliittymään, rangaistusasteikko on ankarampi.

Myös eräät halveksumisen osoitukset valtiovaltaa kohtaan on säädetty rangaistaviksi. Rikoslain 16 luvun 16 §:n 1 momentin mukaan tuomitaan Suomen lipun tai vaakunan häpäisemisestä sakkoon se, joka luvattomasti ottaa paikaltaan yleisesti nähtäville asetetun Suomen lipun tai vaakunan taikka julkisesti turmelee sen tai käyttää sitä epäkunnioittavasti taikka kirjallisella, kuvallisella tai äänellisellä esityksellä tai muulla tavoin julkisesti häpäisee Suomen lippua tai vaakunaa.

Kansalaisilla ei ole yleistä velvollisuutta ilmoittaa hankkeilla olevia rikoksia viranomaisille tai sille, jota vaara uhkaa. Rikoslain 16 luvun 19 §:ssä on kuitenkin säännös, joka sisältää valmisteilla olevan törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämistä koskevan rangaistussäännöksen.

Rikoslain 16 luvun 24 §:ssä on rangaistussäännös sille, joka julkisesti väkijoukossa esittää taikka kirjoituksen kautta tai muuten levittää perättömiä tietoja, jotka ovat omansa halventamaan hallitusta, kansaneduskuntaa tai sen valiokuntaa tahi julkista viranomaista taikka saattamaan niiden toimenpiteen tahi laillisen yhteiskuntajärjestyksen halveksimisen alaiseksi taikka aikaansaamaan vaaran yleiselle järjestykselle. Laki on sama, jos joku oleellisia seikkoja salaten tai muuten vääristellen taikka loukkaavaa tai halventavaa sanontaa tai esitystapaa käyttäen edellä mainituin tavoin esittää tai levittää tietoja tai lausumia, jotka ovat omiansa saamaan aikaan sellaisen vaikutuksen, kuin edellä on sanottu. Rangaistusasteikko on ankarampi, jos esityksen tai tiedonannon tarkoituksena oli halventaminen tai vaaran aikaansaaminen yleiselle järjestykselle.

Rikoslain 16 luvun 25 §:n mukaan rangaistaan sitä, joka julkisesti häpäisee toista tai pakottaa tai yrittää pakottaa häntä nöyryyttävään tekoon sen johdosta, että hän on ottanut osaa maan puolustamista tai laillisen yhteiskuntajärjestyksen voimassapitämistä tarkoittavaan toimintaan. Rangaistussäännös on kiinteästi sidottu säätämisajankohtaansa. Sen tarkoituksena oli ehkäistä kansalaissodassa valkoisel-

la puolella taistelleihin kohdistuneita painostustoimia muun muassa työpaikoilla.

1.8.1.2. Ehdotuksen pääkohdat

Ehdotuksen mukaan 7 § sisältäisi rangaistussäännöksen yleisen järjestyksen aseellisesta rikkomisesta. Säännöksessä todettaisiin täsmällisemmin kuin nykyisessä laissa, minkä rikosten tekemiseen tähtäävä aseellinen varustautuminen on rangaistavaa.

Ehdotetut 8 §:n 2 momentin ja 19 §:n 1 momentin muutokset johtuvat siitä, että eräät niissä mainitut rikosten nimet muuttuvat.

Rangaistussäännös, joka koskee rupeamista jäseneksi sotilaallisesti järjestettyyn yhteenliittymään, jonka tarkoituksiin kuuluu valtiollisiin asioihin vaikuttaminen (nykyinen 8 a §), ehdotetaan kumottavaksi. Säännöksen korvaisi ehdotettu laitonta sotilaallista toimintaa koskeva rangaistussäännös (13 luvun 4 §).

Nykyinen 16 § muutettaisiin sellaiseksi, että se koskisi ainoastaan julkisen kuulutuksen hävittämistä. Suomen lipun tai vaakunan häpäisemistä koskeva rangaistussäännös (nykyinen 1 momentti) ehdotetaan puolestaan sijoitettavaksi Suomen lipusta annettuun lakiin (380/78). Säännös rajoitettaisiin koskemaan vain lippua eikä vaakunaa. Myös rangaistavien menettelyjen luetteloa supistettaisiin.

Ehdotuksen mukaan nykyinen 24 § kumottaisiin. Kriminalisoinnin säilyttämisen tarvetta ei ilmeisesti ole. Nykyisen rangaistussäännöksen mukaan voi olla rangaistavaa oikeidenkin tietojen esittäminen. Virheellisiin tietoihin perustuva hallituksen, eduskunnan tai viranomaisten arvostelu voidaan parhaiten korjata antamalla julkisuuteen oikeita tietoja käsiteltävänä olevasta asiasta. Viranomaisten halventaminen voi toteuttaa myös kunnianloukkausrikoksen tunnusmerkit, joten viranomaisten halventamisen kriminalisoimiseksi ei tarvita erityissäännöstä. On ilmeistä, että rikoslain 16 luvun 24 §:n soveltaminen oikeuskäytännössä on erittäin vaikeaa ja riippuvaista soveltajan yhteiskunnallisista mielipiteistä. Koska vakiintunutta oikeuskäytäntöä ei ole, säännöksen soveltaminen voi olla sattumanvaraista.

Myös 16 luvun 25 § ehdotetaan kumottavaksi. Säännös liittyy määrättyyn historialliseen tilanteeseen, jota ei enää ole. Kriminalisoinnin ylläpitämisen tarvetta ei muutoinkaan ole olemassa. Väkivalta, uhkaaminen tai muu painostus säännöksessä mainituista syistä voidaan rangaista yleensä yksilöön kohdistuvana rikoksena, esimerkiksi pahoinpitelynä, kunnianloukkauksena tai pakottamisena.

1.8.2. Pykälien perustelut

7 §. Nykyisen lain mukaan on rangaistavaa, jos joku kokoaa aseellista väkeä tai pitää kotiluvan saanutta sotaväkeä koossa tehdäkseen sillä rikoksen yleistä turvallisuutta tai järjestystä vastaan. Viittaus yleisen turvallisuuden tai järjestyksen rikkomiseen on epätarkka ja monitulkintainen. Säännöstä ei kuitenkaan tiettävästi ole koskaan sovellettu esimerkiksi varkauden tai ryöstön valmisteluun, joka tapahtuu kokoamalla aseellista väkeä. Tämä on johdonmukaista sen kanssa, että rikoksen valmistelu on Suomen rikoslainsäädännön mukaan vain poikkeuksellisesti rangaistavaa. Jotta säännöksen tulkinnanvaraisuus poistuisi, sitä muutettaisiin niin, että rangaistavaa olisi vain sellainen aseellisen väen värvääminen tai kokoaminen, joka tähtää maanpetosrikokseen tai rikokseen julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan. Rikoksen nimeksi ehdotetaan "yleisen järjestyksen aseellinen rikkominen". Valtiopetosta valmisteleva aseellinen toiminta olisi puolestaan rangaistavaa ehdotetun 13 luvun 3 §:n mukaisesti valtiopetoksen valmisteluna.

Pykälään ehdotetut muutokset johtuvat siitä, että siinä on nykyisin viittaus rikoslain 11 lukuun, jonka korvaisi ehdotettu 12 luku. Välttämättömien teknisten muutosten lisäksi pykälää on samalla täsmennetty. Pykälän uudistaminen kokonaisuudessaan jää kuitenkin tehtäväksi rikoslain kokonaisuudistuksen myöhemmässä vaiheessa. Vasta yleistä järjestystä vastaan tehtyjä rikoksia koskevia säännöksiä uudistettaessa voidaan nähdä, missä määrin tällaista säännöstä ylipäänsä tarvitaan.

Yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen rangaistukseksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

8 §:n 2 mom. Momentin mukaan se, joka 1 momentissa sanotuin tavoin kehottaa tai koettaa vietellä tässä momentissa lueteltuihin rikoksiin, tuomitaan julkisesta kehottamisesta törkeään rikokseen. Kun luettelossa mainittuja rikoksia koskevia säännöksiä muutetaan, momentissa mainittuja rikosnimiä on myös muutettava.

Voimassa olevassa momentissa mainitaan

"valtiopetos" ja "maanpetos", joten siinä viitataan kaikkiin maanpetos- ja valtiopetosrikoksiin. Koska säännös koskee törkeitä rikoksia, ehdotetaan, että lainkohdan sisältämään luetteloon sisältyisivät maanpetos- ja valtiopetosrikoksista vain vakavimmat. Tällaisia olisivat Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen, maanpetos, törkeä maanpetos, vakoilu, törkeä vakoilu, valtiopetos ja törkeä valtiopetos. Murhan lisäksi mainittaisiin ehdotetun 21 luvun rikoksista tappo ja surma. Johdonmukaisuuden vuoksi mainittaisiin ryöstön lisäksi myös törkeä ryöstö, vaikka ryöstörikoksia koskevia säännöksiä ei tässä yhteydessä muuteta. Viittausta yleisvaarallisiin rikoksiin täsmennettäisiin mainitsemalla, että kysymyksessä tulisi olla rikoslain 34 luvun 1—6 tai 11 §:ssä tarkoitettu rikos.

Rangaistukseksi julkisesta kehottamisesta törkeään rikokseen ehdotetaan samaa kuin useimmista törkeistä rikoksista eli vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

8 a §. Tämä pykälä, joka koskee rupeamista jäseneksi sotilaallisesti järjestettyyn yhteenliittymään, jonka tarkoituksiin kuuluu valtiollisiin asioihin vaikuttaminen, voidaan kumota. Asiasta on ehdotettu säädettäväksi 13 luvun 4 §:ssä (laiton sotilaallinen toiminta). Pykälän 2 momentti on kumottu jo virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä.

16 §. Pykälää muutettaisiin siten, että se koskisi vain julkisen kuulutuksen hävittämistä, josta nykyisin on säädetty 2 momentissa. Suomen lipun tai vaakunan häpäisemistä (nykyinen 1 momentti) ei säädettäisi rangaistavaksi enää tässä lainkohdassa. Tuon rangaistussäännöksen korvaisi osittain rangaistussäännös, joka sijoitettaisiin Suomen lipusta annetun lain 8 §:n 1 momentiksi.

19 §:n 1 mom. Lainkohta sisältää rangaistussäännöksen siinä lueteltujen törkeiden rikosten ilmoittamatta jättämisestä. Tätä luetteloa olisi tämän esityksen kohteena olleiden säännösten muutosten johdosta korjattava. Momentissa mainittaisiin maanpetos- ja valtiopetosrikoksista sekä yleisvaarallisista rikoksista samat kuin edellä 8 §:n 2 momentissa. Ehdotetun 21 luvun johdosta luetteloon lisättäisiin surma. Ihmisryöstö ja panttivangin ottaminen mainittaisiin nimeltä eikä voimassa olevan lain tapaan viittauksina 25 luvun asianomaisiin pykäliin.

Rangaistukseksi törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ehdotetaan edelleen sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

24 §. Pykälä koskee viranomaisen julkista halventamista. Luvun perusteluissa esitetystä syystä pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

25 §. Tämä pykälä, jossa säädetään rangaistavaksi toisen häpäiseminen sen vuoksi, että hän on ottanut osaa säännöksessä tarkemmin kuvattuun toimintaan, ehdotetaan kumottavaksi luvun perusteluissa esitetystä syystä.

1.9. 21 luku. Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista

1.9.1. Luvun perustelut

1.9.1.1. Systematiikka ja sääntelyn tarve

Henkeen ja terveyteen kohdistuvilla rikoksilla tarkoitetaan tahallisia henkirikoksia, eriasteisia pahoinpitelyjä ja kuoleman tai vamman tuottamuksia. Useiden maiden rikoslaeissa ovat näitä rikoksia koskevien säännösten systematiikka, sisältö ja rangaistusten ankaruus aika samanlaisia. Henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevia säännöksiä voidaan pitää yhtenä rikoslain perinteisistä ydinalueista. Eri aikakausina ja eri maissa näihin rikoksiin on sisällytetty vaihtelevasti erityistilanteita koskevia tunnusmerkistöjä. Samaan yhteyteen on sisällytetty usein myös hengen ja terveyden vaaran aiheuttamista koskevat yleiset tunnusmerkistöt. Henkeä ja terveyttä suojaavia vaarantamiskriminalisointeja on kuitenkin runsaasti muissakin rikoslain yhteyksissä.

Tähän ehdotukseen ei ole sisällytetty sikiönlähdettämisrikoksia koskevia säännöksiä (rikoslain 22 luku). Useissa rikoslaeissa ne on sijoitettu henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevaan lukuun. Näiden säännösten sisältöä ja sijoitusta joudutaan harkitsemaan kokonaisuudistuksen myöhemmässä vaiheessa.

Henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskeva rikoslain 21 luku uudistettiin perusteellisesti vuonna 1969. Uudistusta edelsi pitkäaikainen valmistelutyö. Sen pohjalta laadittuun hallituksen esitykseen (HE 68/1966 vp.) tehtiin eduskuntakäsittelyssä merkittäviä muutoksia, joiden voidaan katsoa ensimmäiseksi ilmentäneen rikoslain uudistustyössä sittemmin noudatettuja periaatteita. Tämän vuoksi ja erityisesti, kun otetaan huomioon näiden rikosten keskeinen asema rikosoikeudessa, rikoslain

kokonaisuudistuksessakin niitä koskevia säännöksiä on uudistettava varovasti.

Rikosoikeuskomitean mietinnössä ehdotettiin kyseiseen lukuun tässä ehdotettua merkittävämpiä periaatteellisia muutoksia. Erityisesti tämä olisi koskenut tuottamuskriminalisointien suhdetta vaarantamiskriminalisointeihin. Komitea ehdotti niin sanottujen yleisvaarallisten rikosten sisällyttämistä samaan kokonaisuuteen ja korosti tahallisen vaaran aiheuttamisen rangaistavuuden ensisijaisuutta sellaisiin kriminalisointeihin nähden, joissa rangaistavuus perustuu tuottamuksellisesti aiheutetun seurauksen vakavuuteen (kuolemaan tai vammaan).

Tuottamuskriminalisointien ilmentämällä huolellisuusvelvoitteella on rikosoikeudellisessa ajattelussamme edelleenkin itsenäinen merkitys, jota vaarantamiskriminalisoinneilla ei voida täysin korvata. Siksi tuottamuskriminalisointeihin ei ehdoteta periaatteellisia muutoksia. Tässä ehdotuksessa on siten säilytetty sekä rikoslain perinteinen systematiikka että tuottamuskriminalisointien asema. Yleisvaarallisia rikoksia ei ole sijoitettu samaan lukuun henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten kanssa, vaan ne on pidetty edelleen omassa luvussaan (34 luku).

Vaikka useita muita rikoslain perinteiseen ydinalueeseen kuuluvia rikoksia ollaan nykyarvostusten mukaan taipuvaisia pitämään vähemmän tuomittavina kuin rikoslain syntyaikoihin, henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten tuomittavuutta on syytä pikemminkin korostaa. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten rangaistavuuteen ja rangaistusasteikkoihin ei nimenomaisesti ehdoteta muutoksia. Pieniä vähimmäisrangaistusten lievennyksiä aiheutuu tuottamusrikosten törkeysporrastusten muutoksista. Rangaistusasteikkojen ylärajat säilyisivät pääsääntöisesti entisellään. Ehdotettujen rangaistusasteikkojen tarkoituksena on edelleenkin korostaa hengen ja terveyden suojaa ja väkivallan tuomittavuutta.

1.9.1.2. Tahallisuudesta ja tuottamuksesta

Tuskin missään muussa yhteydessä syyksiluettavuuden eri lajeilla (keskeisimpänä erottelu tahallisuuteen ja tuottamukseen) on vastaavaa merkitystä kuin tässä luvussa. Se, mitä tahallisuudelta vaaditaan, vaikuttaa siihen olennaiseen ratkaisuun, onko jokin teko tappo vai kuolemantuottamus tai onko vamma katsottava aiheutetuksi tahallisella pahoinpitelyllä vai vammantuottamuksella. Syyksiluettavuutta koskevat opit perustuvat meillä oikeustieteeseen ja -käytäntöön.

Rikoslain uudistamisen periaatteisiin kuuluu, että tunnusmerkistön mukainen teko on rangaistava vain tahallisesti tehtynä, jollei toisin ole säädetty. Tästä syystä rangaistussäännökseen ei ole tarpeen kirjoittaa näkyviin tahallisuusvaatimusta. Voimassa olevissa tämän luvun rangaistussäännöksissä mainitaan tahallisuusvaatimus erikseen. Se, ettei ehdotetuissa säännöksissä tahallisuutta mainita, ei merkitse vaatimuksen poistamista.

Tahallisuuden ja tuottamuksen välistä suhdetta on oikeustieteessä ja oikeuskäytännössä pohdittu erityisesti henkirikosten ja pahoinpitelyrikosten osalta.

Keskeinen ja melko kiistaton tahallisuuden muoto on tarkoitustahallisuus (dolus determinatus). Sen mukaan tahallisesti toimii se, joka tahtoo, tarkoittaa tai tavoittelee jotakin. Vaikka tahtomisen, tarkoittamisen ja tavoittelemisen välilläkin on vivahde-eroja, ne ovat melko lähellä toisiaan. Tahallisesti menettelee myös se, joka ei suoranaisesti pyri kielletyn seurauksen aikaansaamiseen, mutta joka ymmärtää tavoittelemansa päämäärän saavuttamiseen liittyvän varmuudella myös kielletyn seurauksen aiheutuminen. Tämä seuraus voi olla joko päämäärän saavuttamisen edellytys tai siitä aiheutuva lisäseuraus (niin sanottu dolus directus -tahallisuus).

Näiden tahallisuuslajien lisäksi Suomen oikeustieteessä katsotaan tahallisuuteen kuuluvan perinteisesti myös niin sanotun dolus eventualis -tahallisuuden. Dolus eventualikseksi kuvataan oikeustieteessä rikoksentekijän suhtautumista, jossa hän on mieltänyt menettelynsä mahdollisesti aiheuttavan seurauksen (esimerkiksi kuoleman) ja hän on suhtautunut tähän mahdollisuuteen hyväksyen tai välinpitämättömästi.

Dolus eventualis -tahallisuuden tarkempaan määrittelyyn ja sen todentamiseen jälkikäteen liittyy suuria vaikeuksia. Tälle tahallisuuden muodolle onkin esitetty erilaisia muotoiluja. Suomessa on ollut vallalla niin sanotun positiivisen tahtoteorian mukainen määrittely, jonka mukaan tekijä ajattelee ennen tekoaan seuraavaan tapaan: Vaikka tekoni johtaisikin mieltämääni oikeudenloukkaukseen, ryhdyn siihen kuitenkin. Ruotsissa on enemmän vallalla hypoteettisen tahtoteorian malli, jonka mu-

kaan tekijä olisi tehnyt teon, vaikka hän olisi varmasti mieltänyt sen seuraamuksen syntyvän, jonka syntymistä hän piti vain todennäköisenä. Tanskassa ja Norjassa tahallisuuden alaraja määräytyy todennäköisyystahallisuuden perusteella. Teko on tahallinen, jos tekijä on pitänyt seurauksen syntymistä varsin todennäköisenä.

Suomen korkein oikeus on useissa 1970 ja 1980-luvuilla antamissaan ratkaisuissa ilmeisesti asettunut todennäköisyystahallisuuden kannalle. Tällaisiksi tulkittavia ratkaisuja ovat KKO 1978 II 24 ja 111, 1984 II 142 sekä 1988:8, 21 ja 73. Päätöksissä on usein tahallisuuden perustaksi asetettu se todennäköisyys, jolla tekijä on mieltänyt teostaan aiheutuvan seurauksen. Surmaaminen on katsottu tahalliseksi, jos "tekijän on pitänyt ymmärtää, että teosta varsin todennäköisesti seuraa uhrin kuolema".

On ongelmallista, että niin tärkeä kysymys kuin tapon ja kuolemantuottamuksen välinen ero riippuu pelkästään oikeustieteessä ja -käytännössä kulloinkin vallitsevasta tahallisuuden käsitteestä. Keskeiset syyksiluettavuuden lajit pitäisi määritellä rikoslaissa.Vaikka tahallisuuden määritelmällä on erityisen tärkeä merkitys tämän luvun niiden tunnusmerkistöjen osalta, joissa rangaistavaksi on säädetty jonkin seurauksen (kuten kuoleman tai vamman) tahallinen aiheuttaminen, ei ole syytä tässä vaiheessa säännellä, mitä erityisesti tämän luvun säännöksissä tarkoitetaan tahallisuudella. Tällaisesta määrittelystä seuraisi suuria tulkintaongelmia muiden rikoslain lukujen osalta. Tahallisuuden määrittelyn pitäisi tapahtua rikoslain yleisen osan uudistuksen yhteydessä.

Tahallisuuden vaatimuksen täsmentäminen jää siten edelleen oikeustieteen ja oikeuskäytännön varaan. Yleissuuntauksena niissä voidaan pitää sitä, että tahalliseksi teoksi ei enää katsota pelkästään seurauksen mieltämistä ja välinpitämätöntä suhtautumista siihen, vaan kehitystä tapahtuu tiukemman tahallisuusvaatimuksen suuntaan.

Tahallisuusvaatimuksen nostaminen vaikuttaa tuottamuskriminalisointien alaan. Erityisesti tämä koskee törkeää tuottamusta. Kun tavalliselle tuottamukselle on ominaista suhtautuminen, jota niin yleiskielessä kuin rikostunnusmerkistöissä kuvataan huolimattomuudeksi (huolimattomuudellaan aiheuttaa jotakin, huolimattomuuttaan tekee jotakin), törkeä tuottamus voi sisältää piirteitä, joissa kysymys on huolimattomuudesta laajemmassa merkityksessä. Tällaista suhtautumista voidaan kuvata myös sanoilla välinpitämättömyys tai piittaamattomuus. Siten törkeää tuottamusta on paitsi hyvin tärkeiden huolellisuusvelvoitteiden rikkominen huolimattomuudesta, joka osoittaa erityistä välinpitämättömyyttä näitä velvoitteita kohtaan, myös tietoinen riskinotto, joka ei kuitenkaan ole tahallisuutta. Usein tällainen törkeä tuottamus ilmenee käyttäytymisenä, jossa tahallisesti tehdään jotakin rangaistavaa (esimerkiksi pahoinpidellään, ajetaan autoa humalassa), mutta ei välitetä tiedostetuista riskeistä (esimerkiksi että pahoinpitely tai rattijuopumus voi johtaa kuolemaan). Tässä luvussa säännellyille tuottamuskriminalisoinneille onkin tyypillistä, että niitä sovelletaan yksinään varsin harvoin. Useimmiten samalla tuomitaan rangaistus jostakin muustakin, yleensä tahallisesti tehdystä rikoksesta.

Ehdotuksessa ei ole otettu kantaa humalan merkitykseen. Tässä luvussa rangaistavaksi säädetyt teot tehdään usein humalassa. Nykyisin sääntö on, että teon tekemisellä humalassa ei ole rangaistusta vähentävää vaikutusta (rikoslain 3 luvun 4 §:n 2 momentti). Humala voi olla niin syvä, että rikoksentekijä ei aidosti tiedosta käyttäytymistään. Usein humalassa aiheutetaan jotakin, mitä ainakaan selvin päin ei olisi tarkoitettu. Koko ongelma humalan merkityksestä syyksiluettavuuteen nähden on ratkaistava rikoslain yleistä osaa uudistettaessa.

1.9.1.3. Nykyinen lainsäädäntö

Nykyisin rikoslain 21 luku alkaa tahallisia henkirikoksia koskevilla säännöksillä. Luvun 1 §:ssä on säädetty rangaistavaksi tappo ja 2 §:ssä sen törkeä tekomuoto, murha. Vaikka tapon perussäännöksessäkin on erityinen lievempi rangaistusasteikko "erittäin lieventäviä asianhaaroja" varten, on omaksi tunnusmerkistökseen säädetty kaksi sitäkin lievempää tapon rangaistusasteikkoa, nimittäin 3 §:n pyynnöstä surmaaminen ja 4 §:n lapsentappo.

Seuraavissa kolmessa pykälässä säädetään pahoinpitelystä. Perustunnusmerkistön (5 §) jälkeen ovat törkeän (6 §) ja lievän (7 §) pahoinpitelyn säännökset. Tappelua koskeva erityissäännös on 8 §:ssä. Tämän jälkeen seuraavat säännökset kuolemantuottamuksesta (9 §) ja ruumiinvamman tai sairauden tuottamuksesta (10 §).

Luvun lopussa ovat säännökset heitteille-

panosta (11 §), vaaran aiheuttamisesta (12 §) ja pelastustoimen laiminlyömisestä (13 §) sekä syyteoikeutta koskeva säännös (14 §).

1.9.1.4. Muutoksen tarve ja keskeisimmät muutokset

Luvun perusrakennetta ei ole syytä muuttaa. Sen systematiikka on luonteva.

Voimassa oleviin säännöksiin ei liity merkittävää periaatteellista uudistustarvetta. Kuitenkaan useat säännökset eivät täysin vastaa niitä perusratkaisuja, jotka rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa on hyväksytty. Pienehköilläkin muutoksilla voidaan edelleen korostaa tahallisen väkivallan tuomittavuutta ja siten hengen ja terveyden suojaa. Luvun perusteellisesta uudistuksesta jo kuluneet pari vuosikymmentä antavat syyn uudelleen harkita eräitä tuolloin tehtyjä ratkaisuja, vaikkakaan kysymys ei ole luvun kokonaisuudessa keskeisimmistä asioista.

Tarvetta supistaa rangaistavuuden alaa ei yleisesti ole. Ehdotuksessa on kuitenkin päädytty esittämään eräitä muutoksia, jotka muuttavat eräiden tekojen rangaistavuutta.

Tappelua koskevassa luvun 8 §:ssä säädetään rangaistus siitä, että joku osallistuu useiden muiden mukana tappeluun tai hyökkäykseen, jossa joku surmataan taikka jotakuta vahingoitetaan vakavasti, jos tekijän olisi pitänyt varoa näin tapahtuvan. Rangaistusasteikko on sakosta neljään vuoteen vankeutta.

Säännöstä on arvosteltu periaatteelliselta kannalta. Sen on katsottu ilmentävän seurausvastuuta, josta muuten vuoden 1969 uudistuksessa pyrittiin luopumaan. Seurausvastuulla tarkoitetaan sitä, että henkilöä rangaistaan jostakin, mikä ei sisälly hänen syyllisyyteensä. Vaikka säännös edellyttääkin, että henkilön olisi ollut syytä varoa tappelusta aiheutuvan toisen kuoleman tai vakavan vahingoittumisen, on säännös tässä suhteessa pulmallinen. Se merkitsee, että tappelussa mukana ollut vastaa siitä, mitä muut tekevät siinä tapauksessa, että joku tai jotkut aiheuttavat tällaisen vakavan seurauksen.

Säännöksen säilyttämisen puolesta voitaisiin esittää ensiksikin, että tappelussa tai hyökkäyksessä, johon väkijoukko osallistuu, on sellainen yhteinen tunnelma, että jokainen tappeluun tai hyökkäykseen osallistuva osaltaan vaikuttaa siihen, mitä väkijoukko aiheuttaa. Tällainen "kollektiivisen syyllisyyden" käsite on kuitenkin ongelmallinen eikä säännöstä tästä näkökulmasta voida pitää onnistuneena.

Säännöksen säilyttämistä on puolustettu myös näyttövaikeuksilla. Jos tappeluun osallistuvassa väkijoukossa aiheutetaan kuolema, on usein erittäin vaikeata näyttää toteen, kuka oli syyllinen. Tätä perustelua vastaan voidaan esittää, että samat näyttövaikeudet voivat ajankohtaistua mitä moninaisimpien rikosten yhteydessä. Muissakaan yhteyksissä ei hyväksytä, että rangaistaisiin kaikkia ryhmän jäseniä siksi, että tiedetään jonkun tästä ryhmästä tehneen rikoksen, mutta syyllistä ei saada selville. Siksi tätäkään perustelua ei voida pitää riittävänä tappelusäännöksen säilyttämisen puolesta, vaan se ehdotetaan jätettäväksi pois rikoslaista.

Käytännössä säännöstä on sovellettu vain muutaman kerran vuodessa. Vastaavaa säännöstä ei ole esimerkiksi Ruotsissa. Norjassa on paljon lievempi tappelurikkomussäännös.

Toinen säännös, joka ehdotetaan jätettäväksi pois, on voimassa olevan 11 §:n *heitteillepano*. Heitteillepanona on rangaistu toisen tahallinen saattaminen avuttomaan tilaan. Avuton tila tarkoittaa pykälän 2 momentin mukaan tilaa, jossa on vaara hengelle tai terveydelle. Käytännössä merkittävämpi on tunnusmerkistössä kuvattu laiminlyönti "sellaiseen tilaan jättää henkilön, josta hän on velvollinen huolehtimaan". Rangaistusasteikko on kuudesta kuukaudesta kahdeksaan vuoteen vankeutta. Jos avuttomasta tilasta on ainoastaan vähäinen vaara hengelle tai terveydelle, on rangaistus sakkoa tai vankeutta enintään neljä vuotta. Vuoden 1969 uudistuksessa heitteillepanon enimmäisrangaistusta korotettiin. Perusteluksi esitettiin, että vaarantamiskriminalisoinnit eivät aina tarjoa riittävän ankaria rangaistuksia.

Säännöstä on sovellettu jossakin määrin. Sitä on käytetty muun muassa tilanteissa, joissa yhdessä juopottelun on katsottu synnyttäneen huolehtimisvelvollisuuden ryyppytoverista. Käytännössä esiin tulleissa tapauksissa avuttomaan tilaan jättäminen on useimmiten aiheuttanut seurauksen, josta rangaistus on määrätty myös tuottamuskriminalisoinnin perusteella. Joissakin tapauksissa tulisivat kysymykseen myös tässä luvussa säännellyt tahalliset henki- ja pahoinpitelyrikokset, jotka voidaan tehdä laiminlyömälläkin. Esimerkiksi jos joku jättää toisen, josta on velvollinen huolehtimaan, heitteillepanon tunnusmerkistössä tarkoitettuihin olosuhteisiin ja pitää melko varmana, että tämä

niissä oloissa kuolee, teko on laiminlyönnillä toteutettu tappo tai tapon yritys. Heitteillepanosäännös koskee käytännössä lähes aina menettelyä, josta voidaan rangaista 12 §:ssä tarkoitettuna vaaran aiheuttamisena. Tosin vaaran aiheuttamisen enimmäisrangaistus on alhaisempi eikä voimassa olevaa säännöstä sovelleta toissijaisuuslausekkeen vuoksi tilanteissa, joissa on käytettävissä jokin muu rangaistussäännös.

Heitteillepanosäännöksen soveltaminen on tullut joskus esiin myös tilanteissa, joissa kysymys on ollut rikoksentekijän velvollisuudesta huolehtia avuttomasta uhristaan. Tällöin on yleensä kysymys rankaisemattomasta jälkiteosta.

Ehdotuksessa vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevaksi rikoslain 25 luvuksi mainitaan vapaudenriiston tunnusmerkistössä liikkumisvapauden riistämisen ohella toisen eristäminen tämän ympäristöstä. Törkeän vapaudenriiston, jonka enimmäisrangaistus olisi ehdotuksen mukaan neljä vuotta vankeutta, tunnusmerkistössä mainitaan yhtenä ankaroittamisperusteena vakava vaara toisen hengelle tai terveydelle. Rikosoikeuden oppikirjoissa usein esitetty esimerkki heitteillepanosta, jossa opas jättää matkaajan yksin ja avuttomana tunturiin, voitaisiin mahdollisesti arvioida myös tämän ehdotuksen mukaiseksi vapaudenriistoksi tai törkeäksi vapaudenriistoksi, joka toteutetaan laiminlyönnillä.

Heitteillepanosäännöksen suhde muihin rikoksiin ei ole selkeä. On kiinnitettävä huomiota myös siihen epäsuhtaan, että heitteillepanosta on säädetty yksi luvun ankarimmista rangaistusasteikoista. Se ei ole oikeassa suhteessa useiden sellaisten rikosten rangaistusasteikkoihin, joissa tunnusmerkistö tarkoittaa juuri toisen saattamista hengen tai terveyden vaaraan.

Vastaavaa säännöstä ei ole Ruotsissa, mutta Norjassa ja Tanskassa sellainen on.

Vaikka säännöksellä voisikin olla tietty huolehtimisvelvollisuutta korostava merkitys, painavat rikosoikeuden johdonmukaisuutta koskevat näkökohdat puoltavat, että sitä ei oteta uuteen rikoslakiin. Rangaistavuuden ala ei näin supistuisi. Nykyisen lain enimmäisrangaistusta olisi ainakin pidettävä tarpeettoman korkeana. Pelkästään sen alentaminen johtaisi suunnilleen samoin rangaistusasteikoin tapahtuvaan päällekkäiseen sääntelyyn.

Jos heitteillepanosäännös ehdotuksen mukaisesti jätetään pois rikoslaista, on tieliikennelain (267/81) liikennepakoa koskevan 101 §:n viittaus muutettava.

Kolmas tunnusmerkistö, jota ei ehdoteta sisällytettäväksi uuteen 21 lukuun, on luvun nykyisen 3 §:n *pyynnöstä surmaaminen*. Sen mukaan rangaistaan, jos joku surmaa toisen tämän omasta vakaasta pyynnöstä. Enimmäisrangaistus on kuusi vuotta vankeutta, vähimmäisrangaistus huomattavasti tapon vähimmäisrangaistusta alhaisempi eli kuusi kuukautta vankeutta.

Pyynnöstä surmaamista koskeva erityissäännös liittyy lainsäädännön suhtautumiseen itsemurhaan. Yleensä valtiot, joiden rikoslaeissa on erityinen säännös pyynnöstä surmaamisesta, ovat myöskin ottaneet erityissäännöksen avunannosta itsemurhaan. Tällaiset säännökset olivat tavallisia 1800-luvun lopun rikoslakiuudistuksissa erityisesti saksankielisellä alueella ja tähän kulttuuriin yhteydessä olleissa maissa. Suomenkin rikoslakiin omaksuttiin lähinnä kansainvälisten vaikutteiden pohjalta pyynnöstä surmaamisen erityistunnusmerkistö. Huolimatta asiaa koskevista virallisehdotuksista avunannosta itsemurhaan ei kuitenkaan otettu säännöstä.

Nämä 1800-luvun loppupuolen lainsäädännölliset ratkaisut ovat pysyneet paitsi Suomen myös monen muun maan rikosoikeudessa. Esimerkiksi Ruotsissa ei ole hyväksytty kumpaakaan säännöstä huolimatta siitä, että asiaa on useamman kerran harkittu. Tanskassa molemmat säännökset omaksuttiin 1800-luvun lopulla. Norjassa hyväksyttiin sekä pyynnöstä surmaamisen että toisen itsemurhan edistämisen ohella tapon privilegioinniksi niin sanottu säälimurha. Missään näissä maissa ei huolimatta uudelleenharkinnoista ja toisensuuntaisista virallisehdotuksista ole muutettu aikaisempaa perusratkaisua.

Pyynnöstä surmaamisen säännös on tunnusmerkistönä ongelmallinen. Käytännössä sitä on sovellettu hyvin harvoin. Rikosoikeudellisessa kirjallisuudessa taas on tapana tulkita säännöstä ikään kuin se edellyttäisi sääliä. Usein käytetty esimerkki on vakavasti haavoittunut sotilas, joka pyytää toveria lopettamaan hänen kärsimyksensä. Esimerkistä voidaan huomauttaa, että tunnusmerkistö ei edellytä sääliä vaan vakaata pyyntöä, jollaiseksi hyväksytään vain syyntakeisen, mieleltään terveen oikeudellisesti pätevään tahdonmuodostukseen perustuva pyyntö. On kyseenalaista, voidaanko kovissa

tuskissa kamppailevan tahtoa hyväksyä oikeudellisesti päteväksi. Lääketieteen kehitys on merkinnyt, että henkilö, joka uskoo kohta kuolevansa ja vain toivoo tuskiensa loppuvan, on useinkin parannettavissa. Näissä tilanteissa voidaan olettaa, että hoidettuna hän ei toivoisikaan kuolemaa.

Toinen usein käytetty esimerkki on kahden henkilön yhteisitsemurha toisen kuitenkin jäädessä henkiin. Tällaisessa hyvin poikkeuksellisessa tilanteessa on kohtuutonta tuomita tapon tai edes erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdyn tapon rangaistusasteikon mukaan omaakin itsemurhaa yrittänyt. Kysymys on kuitenkin sellaisesta poikkeustilanteesta, jossa voidaan soveltaa rikoslain säännöksiä mahdollisuudesta asteikon alittamiseen. Tällaisia tilanteita varten ei tarvita erityistunnusmerkistöä.

Säännöksellä on katsottu olevan sellainenkin merkitys, että se sääntelisi kuolinapua (*eutanasiaa*) ja muuta lääkintähenkilöstön antamaa kuolinhoitoa. Tähän tarkoitukseen säännös soveltuu huonosti. Sikäli kuin kuolinhoito katsotaan oikeutetuksi, sen pitää kokonaan jäädä rankaisematta.

Pyynnöstä surmaamista koskeva säännös ei aseta mitään sellaisia moraalisia vaatimuksia tekijän suhtautumiselle, jotka perustelisivat tappoa lievemmän rangaistavuuden. Tekijän suhtautumiselta edellytetään ainoastaan avuliaisuutta. Hengen suojaamisen näkökulmasta ei voida antaa oikeudellista merkitystä pyynnölle, johon liittyy hyvin suuri katumisriski. Siksi pyynnöstä surmaamista koskevaa erityissäännöstä ei ehdoteta uuteen rikoslakiin. Sellaiset poikkeukselliset tilanteet, joissa olisi kohtuutonta tuomita rangaistus tapon perusasteikon mukaan, voidaan ottaa huomioon soveltamalla ehdotettua yleistä lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdyn tapon säännöstä (ehdotuksessa *surma,* 3 §). Rikoslain 3 luvun 5 §:n 2 momentin säännöstä hyväksi käyttämällä tämänkin asteikon alittaminen on mahdollista.

Muutos ei rajoittaisi rangaistavuutta. Siinä ei olisi kysymys rangaistavuuden poistamisesta vaan siitä, että luovuttaisiin erityisestä lievennysperusteesta.

Ehdotuksen valmistelun yhteydessä on harkittu kuolinhoitoa koskevan rajoitussäännöksen ottamista tähän lukuun. Tahallisia henkirikoksia koskeva rajoitussäännös merkitsisi hyväksyttävän lääkintäkäytön mukaisen toiminnan tatavan kirjaamista lakitekstiin. Sillä ei olisi tavoitettu nykykäytännön muutosta. Kun säännöksen tarpeellisuutta vastaan on esitetty epäilyjä, kuolemansairaan potilaan elintoimintaa ylläpitävistä hoitotoimista luopuminen on katsottu tarkoituksenmukaisemmaksi jättää edelleen tavanomaisoikeudellisen käytännön varaan.

Olennaista tarvetta laajentaa rangaistavuutta tämän luvun perusteella ei ole. Ehdotuksessa on kuitenkin kolme asiaa, jotka voidaan tulkita rangaistavuuden laajennukseksi.

Säännöksissä, jotka koskevat rikoksia terveyttä vastaan, on pyritty ottamaan huomioon, että terveys nykyisin käsitetään paljon laajemmin kuin tilaksi, jossa ruumiilliset vammat tai sairaudet puuttuvat. Useassa yhteydessä on ehdotettu, että henkinenkin pahoinpitely olisi säädettävä pahoinpitelynä rangaistavaksi. Henkisen pahoinpitelyn käsite on kuitenkin siinä määrin epämääräinen, ettei sitä sellaisenaan voida sisällyttää rikostunnusmerkistöön. Ehdotuksessa on terveyden vahingoittamisen käsitteen avulla pyritty siihen, että sellainen henkinenkin väkivalta, joka vahingoittaa mielenterveyttä, voitaisiin rinnastaa ruumiillisia vammoja aiheuttavaan fyysiseen väkivaltaan. Samaan suuntaan vaikuttaa myös pahoinpitelyn tunnusmerkistön laajennus, jonka mukaan pahoinpitely voidaan tehdä myös saattamalla toinen tiedottomaan tai muuhun sellaiseen tilaan.

Rangaistavuuden alan laajennusta on merkinnyt myös pahoinpitelyn yrityksen säätäminen rangaistavaksi. Tätä koskeva lainmuutos on tullut voimaan vuonna 1989. Muutoksella oli lähinnä periaatteellinen merkitys, koska sitä edellytti kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus (SopS 60/1989).

Nykyisin tavallinen pahoinpitely ja lievä pahoinpitely ovat pääsäännön mukaan asianomistajarikoksia. Tästä ovat poikkeuksena esimerkiksi lieväkin pahoinpitely julkisella paikalla taikka viittätoista vuotta nuorempaan lapseen kohdistunut lieväkin pahoinpitely. Julkisen ja yksityisen paikan erottelu tässä yhteydessä on osoittautunut epätarkoituksenmukaiseksi. Käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa muutama metri on ratkaissut, onko pahoinpitely virallisen syytteen alainen vai asianomistajarikos.

Merkittävämpi asia kuitenkin on, että tämä yksityisen ja julkisen paikan erottelu on tehnyt suuren osan perheväkivaltatapauksista, joita ei

voida pitää törkeänä pahoinpitelynä, asianomistajarikoksiksi. Näin laki on heijastanut käsitystä, että perheväkivalta on yksityisasia, johon rikosoikeudellinen järjestelmä ei viranomaisen aloitteesta puutu. Perheväkivalta on erityisesti 1980-luvulla alettu tunnustaa yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. On korostettu, että perhepiirin pahoinpitelyissä sovinnot syntyvät usein painostuksesta, joka on vain jatkoa väkivallan käytölle perhesuhteissa. Yleisesti hyväksytyn käsityksen mukaan perheen yksityisyys ei saa merkitä, että perheen sisäisissä suhteissa hyväksyttäisiin väkivalta.

Lainsäädännössä suhtautumismuutosta väkivallan käyttöön perheen sisällä ilmentää laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta vuodelta 1983 (361/83), joka kieltää lapsen ruumiillisen kurituksen. Samaa suhtautumismuutosta ilmentää Ruotsissa vuonna 1981 toteutettu uudistus, jossa kaikki pahoinpitelyt saatettiin virallisen syytteen alaisuuteen. Norjassa erilaisissa sukulaisuus- ja perhesuhteissa tapahtuneet pahoinpitelyt saatettiin virallisen syytteen alaisiksi vuonna 1988. Tanskassa pahoinpitely on ollut virallisen syytteen alainen vuodesta 1989 lähtien.

Sen korostamiseksi, että perhepiirissäkään ei voida sallia väkivaltaa, ehdotetaan, että tavallinen pahoinpitely muutettaisiin virallisen syytteen alaiseksi. Kohtuuttomalta ja tarkoituksettomalta oikeudenkäynniltä voidaan yksittäistapauksessa välttyä laajennettua syyttämättä jättämissäännöstöä (301/90) soveltamalla.

Ainoastaan lievä pahoinpitely jäisi edelleen asianomistajarikokseksi sillä poikkeuksella, että alle 15-vuotiaaseen kohdistunut lievä pahoinpitely pysyisi virallisen syytteen alaisena. Aivan lievimpään väkivaltaan ei ole katsottu aiheelliseksi pääsääntöisesti ulottaa virallisen syytteen alaisuutta, vaan on tarkoituksenmukaista antaa asianomistajalle oikeus päättää, nostetaanko rikoksesta syyte.

Pelastustoimen laiminlyönnin tunnusmerkistöä on laajennettu siten, että säännös koskee hengenvaaran lisäksi myös vakavassa terveyden vaarassa olevan auttamatta jättämistä. Laajennuksella pyritään korostamaan yleistä kansalaisvastuuta hädänalaisen auttamisessa.

Muutoin lukuun ehdotetut muutokset johtuvat enimmäkseen rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutuista periaatteista, joiden mukaisesti esimerkiksi törkeiden ja lievien tekomuotojen tunnusmerkistöt on kirjoitettu. Samalla näissä muutoksissa on pyritty korostamaan seikkoja, jotka nykykäsityksen mukaan tekevät väkivallasta erityisen tuomittavan.

1.9.2. Pykälien perustelut

1 §. Tappo

1 momentti. Tapon perustunnusmerkistöön ei ehdoteta muuta kuin kielellisiä muutoksia. Voimassa olevan lain mukaan tappoon syyllistyy se, joka tahallaan surmaa toisen. Ehdotuksen mukaan tappo säilyisi toisen tahallisen tappamisen perusrikoksena. Surmaamisen asemesta säännöksessä käytettäisiin yleiskielisempää teonsanaa tappaa. Asiallista muutosta ei sananvaihdolla ole haluttu ilmaista.

Tahallisuusvaatimuksen mainitseminen tunnusmerkistössä ei ole tarpeen, koska tappaminen jo sinänsä tarkoittaa tahallista toisen hengen riistämistä. Rikoslain kokonaisuudistuksessa on omaksuttu se periaate, että teko on rangaistava vain tahallisena, jollei säännöksessä nimenomaisesti toisin säädetä. Tahallaansanan poistaminen merkitsee vain uuden rikoslain kirjoitustavan noudattamista. Oikeusturvanäkökulmalta on oikeuskäytännössä ilmeisesti enemmän tarvetta tahallisuusvaatimuksen kiristämiseen kuin sen lieventämiseen.

Ehdotuksen mukaan vähimmäisrangaistus olisi kahdeksan vuotta vankeutta. Se on nykyisinkin tapon perusasteikon vähimmäisrangaistus. Enimmäisrangaistus olisi niin kuin nykyisinkin määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärä, 12 vuotta.

Erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa tehtyjä tekoja varten säädetty rangaistusasteikko poistuisi. Tällaisesta taposta, ehdotuksen mukaan *surmasta*, säädettäisiin luvun 3 §:ssä.

2 momentti. Yritys säilyisi rangaistavana. Yrityksen ja täytetyn teon raja määräytyisi lääketieteessä käytetyn kuoleman määritelmän mukaan.

2 §. Murha

1 momentti. Murha säilyisi tapon törkeänä tekomuotona. Ehdotetut törkeyden arviointiperusteet olisivat pääasiassa samat kuin voimassa olevassa laissa. Olennainen muutos kuitenkin olisi, että niitä ei esitettäisi esimerkkeinä, vaan luettelo olisi tyhjentävä. Lisäksi edellytettäisiin kokonaisharkintaa. Tämä ratkaisu noudattaa

muidenkin törkeiden rikosten tunnusmerkistöjen kirjoittamisessa omaksuttua periaatetta eikä ole syytä asettaa murhaa tässä suhteessa erityisasemaan.

Nykyisen lain ensimmäiseksi mainitsema vakaa harkinta säilyisi edelleenkin keskeisimpänä ankaroittamisperusteena. Sitä ei ole pidetty aiheellisena korvata esimerkiksi erityisellä suunnitelmallisuudella, jota on käytetty eräiden rikosten ankaroittamisperusteena.

Sen sijaan omanvoitonpyyntö ehdotetaan poistettavaksi ankaroittamisperusteista. Omanvoitonpyyntö edellyttää vakaata harkintaa. Lisäksi säännöksen ei pitäisi synnyttää sellaista vaikutelmaa, että murhaksi katsottaisiin vain jollakin tavoin erityisen hylättävistä motiiveista tehty henkirikos. Esimerkiksi epäitsekkäistä poliittisista motiiveista tehty henkirikos on yhtä lailla voitava arvioida murhaksi kuin palkkamurha.

Nykyisen lain käyttämä ilmaisu "erityistä raakuutta tai julmuutta osoittaen" muutettaisiin muotoon "erityisen raa'alla tai julmalla tavalla". Sanamuodon muutosta perustellaan sillä, että säännöksen tulisi kuvata todellista tekotapaa eikä sitä, miltä teko ulkonaisesti näyttää.

Nykyinen peruste "yleistä vaaraa aiheuttavalla tavalla" ehdotetaan puolestaan kirjoitettavaksi "vakavaa yleistä vaaraa aiheuttaen". Muutoksella halutaan korostaa yleisen vaaran laatua vaatimalla, että tällaisen vaaran pitää olla vakavaa. Vaarantamiskriminalisointien yleistyttyä lainsäädännössä on lukuisasti esimerkkejä rikoksista, jotka aiheuttavat yleistä vaaraa (esimerkiksi vaaraa liikenneturvallisuudelle). Tähän nähden on johdonmukaista edellyttää murhan tunnusmerkistössä enemmän kuin pelkkää yleistä vaaraa. Toisaalta nykyisen lain sanonta "tavalla" on sikäli huono, että se viittaa tiettyihin tekotapoihin, joiden ymmärretään luonteeltaan olevan yleistä vaaraa aiheuttavia. Ehdotetulla muotoilulla halutaan korostaa, ettei sillä tarkoitettaisi tiettyä tekotapaa, esimerkiksi räjähdettä, vaan sitä, että surmaaminen aiheuttaa vakavaa yleistä vaaraa.

Voimassa olevan lain peruste "virkamies surmataan hänen ollessaan virkansa puolesta ylläpitämässä järjestystä tai turvallisuutta tai virkatoimen vuoksi" ehdotetaan muutettavaksi siten, että se koskisi virkamiehen tappamista yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen estämiseksi.

Tappamisen kohteena tulisi olla virkamies. Virkamiehen käsite on rikoslain 2 luvun 12 §:n mukaan varsin laaja. Virkamiehiksi voidaan katsoa julkisten huvitilaisuuksien sekä majoitus- ja ravitsemisliikkeiden asianmukaisten säännösten mukaisesti asetetut järjestysmiehet. Sen sijaan virkamieheksi ei voitane katsoa vartioimisliikelain (237/83) mukaista vartijaa.

Ankaroittamisperuste koskisi vain virkamiehiä, joiden tehtävä on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen. Erityinen rikosoikeudellinen suoja annettaisiin niille virkamiehille, jotka ovat velvollisia asettumaan alttiiksi väkivallalle. Tappamisen tarkoituksen tulisi olla yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen estäminen. Virkamiehen ei tarvitsisi olla tekohetkellä järjestyksenpitotehtävässä kuten nykyinen laki vaatii, vaan riittäisi se, että teon tarkoitus kohdistuu järjestyksenpitoon. Sen sijaan järjestyksenpidossa olevan virkamiehen, kuten liikenneohjausta suorittavan poliisin, tappaminen yksityisestä syystä esimerkiksi mustasukkaisuudesta ei tämän ankaroittamisperusteen mukaan olisi arvosteltavissa murhaksi. Virkamiehen tappaminen kostoksi ei sisältyisi tähän ankaroittamisperusteeseen, mutta kostaminen voi täyttää 1 kohdan eli vakaan harkinnan vaatimuksen.

Säännöksen soveltaminen edellyttäisi aina kokonaisharkintaa. Tunnusmerkistössä on käytetty törkeiden rikosten tavanmukaista kokonaisharkintalauseketta, vaikka henkirikokset ovat yleensä rikoksina aina törkeitä. Tässä yhteydessä törkeys viittaa nimenomaan tapon perustunnusmerkistöön eikä teon arvosteluun rikoksena sinänsä. Vasta surmaaminen, joka on tapon perustunnusmerkistöä selvästi törkeämpi, voidaan arvioida murhaksi.

Tunnusmerkistöön ehdotetut muut muutokset ovat kielellisiä.

Nykyisin murhasta on säädetty ainoaksi rangaistukseksi elinkautinen vankeusrangaistus. Pelkän elinkautisen vankeusrangaistuksen mahdollisuutta on kuitenkin arvosteltu. On ilmeistä, että tämä yksi ainoa rangaistus ohjaa säännöksen valintaa siten, että ensiksi saatetaan harkita, pitäisikö surmaamisesta seurata elinkautinen. Periaatteessa kuitenkin ensiksi pitäisi harkita, onko kysymyksessä tappo vai murha, ja sitten päättää rangaistuksesta. Tämän vuoksi ehdotetaan rangaistusvaihtoehdoksi myös määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärää, kahtatoista vuotta.

On myös harkittu, olisiko tällaiselle määräaikaiselle vankeusrangaistukselle asetettava hie-

man alhaisempikin vähimmäisrangaistus, esimerkiksi kymmenen vuotta. Tätä vastaan voidaan esittää, että silloin murhan rangaistusasteikkoa lievennettäisiin liikaa nykyisestä. Murhan pitää säilyä rikoslakimme törkeimpänä rikoksena. Tuo rikosnimi olisi varattava henkirikoksinakin todella poikkeuksellisen törkeitä tekoja varten ja tämän pitäisi käydä ilmi rangaistusasteikosta. Parin vuoden mittaamismahdollisuus olisi yleensä näennäinen. Näin törkeässä rikoksessa on vaikea osoittaa seikkoja, joihin murhien arviointi enemmän tai vähemmän törkeiksi perustuisi. Toisaalta pienen mittaamisvaran puolesta voitaisiin esittää tekijäkumppanuustilanteet, joissa tuomioistuimella voisi olla tarvetta muuhunkin mahdollisuuteen kuin pelkkään valintaan elinkautisen ja kahdentoista vuoden välillä arvottaakseen tekijäkumppaneiden eriasteista syyllisyyttä.

2 momentti. Murhan yritys säilyisi rangaistavana.

3 §. Surma

1 momentti. Rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatetun käytännön mukaan tunnusmerkistöihin ei liitetä erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa tehtyjä tekoja varten sivuasteikkoja, vaan lievemmin rangaistavat teot kirjoitetaan omiksi tunnusmerkistöikseen. Tästä syystä ehdotetaan myös tapon nykyinen sivuasteikko korvattavaksi omalla tunnusmerkistöllä.

Rikoksen nimi olisi surma. Sellainen nimi kuin "lievä tappo" olisi vähättelevä. "Lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty tappo" puolestaan olisi suomenkielisenä kömpelö. "Surma" esiintyy rikosnimenä kansanrunoudessa, vaikka sillä on muitakin merkityksiä. Ainakin seuraavan pykälän rikosnimeksi ehdotettu lapsensurma-yhdyssana vaikuttaa luontevalta. Surman rikosnimenä voidaan uskoa juurtuvan suomen kieleen. Rikoksen ruotsinkielinen nimi olisi kuitenkin "dråp under förmildrande omständigheter", koska ruotsin kielestä ei löydy sopivaa vastinetta suomen kielen "surma"-sanalle.

Tunnusmerkistö on kirjoitettu muiden perusrikosta lievempien tekomuotojen tapaan avoimeksi. Nykyisinkään tapon lievemmän asteikon käyttö ei edellytä muuta kuin, että tappo on tehty "erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa". Tällainen kokonaisarvostelu säilyisi tunnusmerkistön ytimenä. Vaikka "erittäin"-sanaa ei enää mainittaisi, tämä ei tarkoittaisi muutosta nykytilaan. Säännöstä olisi joka tapauksessa tarkoitus soveltaa poikkeuksellisesti.

Esimerkkeinä asioista, jotka perustelevat tämän säännöksen käytön, mainittaisiin rikoksen poikkeukselliset olosuhteet ja rikoksentekijän vaikuttimet.

Poikkeuksellisina olosuhteina voisivat tulla kysymykseen pakkotilaa muistuttavat tai lähellä olevat tilanteet. Joissakin tapauksissa henkilön omista lähtökohdista arvostellen tilanne voi muistuttaa sillä tavoin pakkotilaa, että henkirikos näyttäytyy hänelle ainoana ulospääsynä. Esimerkkinä voitaisiin mainita Norjan oikeuskäytännöstä tapaus, jossa jatkuvan väkivallan kohteeksi joutunut aviovaimo surmasi miehensä, jonka väkivaltaisuuden vuoksi hän ei uskaltanut erota tai kääntyä edes ulkopuolisten puoleen. Norjassa tapaus tulkittiin rankaisemattomaksi pakkotilaksi, toisin kuin ilmeisesti Suomessa olisi voimassa olevan lain nojalla tehty. Vielä ei ole tietoa siitä, minkä sisältöinen pakkotilasäännös tulee uuteen rikoslakiimme. Tästä huolimatta edellä mainitun kaltaisia tapauksia varten voidaan tarvita myös nyt ehdotettua tunnusmerkistöä. Esimerkkinä voitaisiin lisäksi mainita henkirikos olosuhteissa, joissa joku surmaa toisen kokemansa poikkeuksellisen järkytyksen vuoksi, ilman että tekijän syyntakeisuuden katsottaisiin vähentyneen.

Rikoksen vaikuttimille voidaan surmasäännöksessä antaa merkitystä. Koska pyynnöstä surmaamisen erityissäännös ehdotetaan poistettavaksi, voitaisiin surmaksi katsoa sellaiset säälistä tapahtuneet henkirikokset, joihin on edellä viitattu pyynnöstä surmaamisen käsittelyn yhteydessä.

Rangaistusasteikoksi ehdotetaan vankeutta vähintään neljä ja enintään kymmenen vuotta. Vähimmäisrangaistus olisi sama kuin tapon nykyisen sivuasteikon. Ehdotettu surman enimmäisrangaistus olisi ankarampi kuin tapon vähimmäisrangaistus. Tapon ja surman tunnusmerkistöjen harkinnanvaraisuuteen sopii hyvin se, että rangaistusasteikot ovat osittain päällekkäisiä. Ainakin joissakin niistä tilanteista, joissa surmasäännös tulisi kysymykseen, lienee perusteita alittaa tämäkin vähimmäisrangaistus rikoslain 3 luvun 5 §:n 2 momentin nojalla.

2 momentti. Johdonmukaisuuden vuoksi surman yritys säädettäisiin rangaistavaksi.

4 §. Lapsensurma

1 momentti. Rikosnimen muutoksen ohessa ehdotetut muutokset ovat vähäisiä. Lähinnä ne ovat kielellisiä.

On esitetty arveluja, tarvitaanko ylipäätänsä tätä säännöstä. Sitä on kuitenkin jossakin määrin käytetty. Tunnetaan aivan erityinen taudin luonteinen tila, jossa kohta synnytyksen jälkeen nainen surmaa lapsensa. Tilaan liittyy myös hormonaalisia muutoksia. Näissä tilanteissa voitaisiin tekijä usein katsoa syyntakeettomaksi tai vähentyneesti syyntakeiseksi.

Ehdotuksessa on kuitenkin päädytty säilyttämään tämä tunnusmerkistö lähinnä siksi, että näiden usein hyvin nuorien äitien tulevaisuuden kannalta rikosnimellä ja teon lievemmällä rangaistavuudella on olennainen merkitys.

Nykyisessä säännöksessä määritellään sen kuvaama tilanne monisanaisesti. Se ehdotetaan korvattavaksi synnytyksestä johtuneella uupumuksella tai ahdistuksella. Teko voidaan tehdä synnytyksen aikana tai sen jälkeen.

Nykyisin rangaistusasteikko on vankeuden vähimmäisajasta kahdeksaan vuoteen. Koska kysymys on hyvin erityisestä tilanteesta, näin laajaa asteikkoa ei voida pitää perusteltuna. Siksi ehdotetaan asetettavaksi toisaalta neljän kuukauden vähimmäisrangaistus ja toisaalta enimmäisrangaistus laskettavaksi neljään vuoteen. Sikäli kuin tekijä arvioidaan täysin syyntakeiseksi, ei ole perusteltua käyttää vankeuden vähimmäismäärää rikoksesta, joka kuitenkin on tahallinen henkirikos. Vähimmäisrangaistuksen korotuksella korostettaisiin lapsen hengen suojaa.

2 momentti. Yritys säilyisi rangaistavana. Nykyisen 4 §:n 3 momentin mainintaa siitä, että tähän rikokseen osallinen ei saa hyväkseen lievän tekomuodon tuottamaa etua, ei tarvita. Sama asia käy ilmi rikoslain 5 luvun 4 §:stä.

5 §. Pahoinpitely

1 momentti. Voimassa olevassa laissa pahoinpitely on kuvattu sanonnalla "joka tahallaan aiheuttaa toiselle ruumiinvamman tai sairauden". Kuitenkin nykyisen 7 §:n lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistöstä käy ilmi, että pahoinpitely voi olla "muutakin pahoinpitelyä". Tällaista rakennetta ei voida pitää onnistuneena. Itse perustunnusmerkistöstä pitäisi käydä ilmi, mitä pahoinpitely on.

Nykyisin tavallisena pahoinpitelynä voidaan rangaista ainoastaan sellainen pahoinpitely, josta on aiheutunut vamma tai sairaus.

Voimassa olevankin lain voi katsoa käsittävän pahoinpitelyksi kaksi asiaa. Toisaalta pahoinpitelyllä tarkoitetaan tekoja, joissa käytetään ruumiillista väkivaltaa. Tämä käy selvimmin ilmi lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistöstä. Pahoinpitelyllä sanan yleiskielisessä merkityksessä tarkoitetaan juuri tätä. Toisaalta pahoinpitelyllä tarkoitetaan tekoja, joilla tahallisesti aiheutetaan toiselle vamma tai sairaus. Tällöin itse tekotapaan ei tarvitse liittyä mitään väkivaltaa sanan yleiskielisessä merkityksessä. Vakiintuneesti on tulkittu, että tahallinen taudin tartuttaminen toiseen on pahoinpitelyä, jollei tekoon liity esimerkiksi rangaistavuuden poistavaa suostumusta. Tällainen tartuttaminen on mahdollista vaikkapa hyväilyin.

Pahoinpitelyn tunnusmerkistö ehdotetaan rakennettavaksi edelleen pääasiassa kahden perustekomuodon varaan. Ensinnä pahoinpitelyä olisi ruumiillisen väkivallan tekeminen toiselle. Siinä olisi kysymys pahoinpitelystä toimintona, jolla loukataan toisen ruumiillista koskemattomuutta. Tämä tunnusmerkistön osa koskisi siten pahoinpitelyä ulkoisena toimintona, josta voi aiheutua toiselle vamma tai muu terveyden vahingoittuminen, mutta on myös mahdollista, että siitä ei aiheudu mitään näkyvää seurausta.

Toisessa tekotavassa olisi kysymys seurauksen aiheuttamisesta. Siihen kuuluisi toisen terveyden vahingoittaminen tai kivun aiheuttaminen toiselle muuten kuin ruumiillista väkivaltaa tekemällä. Vamman tai sairauden aiheuttaminen on yleisemmin ilmaistuna terveyden vahingoittamista. Vamma ja sairaus käsitetään yleensä pelkästään ruumiillisiksi vammoiksi tai sairauksiksi. Käyttämällä niiden sijasta sanontaa "vahingoittaa toisen terveyttä" saadaan rangaistavuuden piiriin myös sellaiset teot, joiden seuraukset ilmenevät mielisairauksina tai mielenterveyden häiriöinä.

Kivun aiheuttaminen mainittaisiin pahoinpitelyn tunnusmerkistössä terveyden vahingoittamisen rinnalla. Pahoinpitelyä olisi siten ruumiillista väkivaltaa tekemättä toiselle aiheutettu kipu. Useimmiten kipu liittyy terveyden vahingoittamiseen, mutta joissakin tapauksissa se voi ilmetä myös ainoana seurauksena.

Pahoinpitelyn edellä mainitut perusmuodot, pahoinpitely ruumiillisena väkivaltana, terveyden vahingoittamisena ja kivun aiheuttamisena, laajentaisivat tunnusmerkistöä jo hieman ny-

kyisestään. Säännös on tarkoitettu nimenomaan tulkittavaksi siten, että terveyttä voidaan tahallisesti vahingoittaa tai kipua aiheuttaa muutenkin kuin nyrkein tai puukoin ja että tällaiset teot rinnastetaan perinteisesti käsitettyyn väkivaltaan.

Pahoinpitelyn tunnusmerkistöön ehdotetaan lisättäväksi sellainen ruumiillista väkivaltaa sisältämätön teko tai laiminlyönti, jolla toinen saatetaan tiedottamaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Esimerkkeinä voidaan mainita vaarattomalla tavalla tehty nukuttaminen tai toisen tahdon vastainen hypnotisointi.

Pahoinpitelyn ulkopuolelle jäisivät tilanteet, joissa pahoinpitelyn kohde on sallinut teon. Loukatun suostumus poistaa pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävän teon rangaistavuuden. Useissa tilanteissahan aiheutetaan jollekulle kipua, ilman että kysymys voisi olla pahoinpitelystä. Esimerkkinä voidaan mainita hoitotoimet. Vaikka lain sanonnat viittaisivat siihen, että tällaisetkin voisivat olla pahoinpitelyä, teon rangaistavuuden poistaa yleensä loukatun suostumus tai jokin muu oikeuttamisperuste.

Voimassa olevan pahoinpitelypykälän 2 momentti säädettiin vuonna 1975 tehdyllä uudistuksella. Se laajentaa tavallisen pahoinpitelyn rangaistussäännöksen vammaa tai sairautta aiheuttamattomaan pahoinpitelyyn, joka kohdistuu turvattomaan henkilöön. Tämä erityistilanne liittyy nimenomaan nykyisen lain rakenteeseen, jonka mukaan tavallisesta pahoinpitelystä pitää seurata pääsäännön mukaan vamma tai sairaus. Kun pahoinpitelyn perustunnusmerkistö uudistetaan tässä ehdotetulla tavalla, käy säännös tarpeettomaksi.

Pahoinpitelyn pitää olla tahallista. Toisen terveyttä vahingoittava teko, joka ei ole tahallinen, ei ole pahoinpitely vaan vammantuottamus.

Rangaistusasteikoksi ehdotetaan nykyistä. Se käsittää sakon ja enintään kaksi vuotta vankeutta. Vaikka esimerkiksi varkauden enimmäisrangaistusta on alennettu, ei niin pitäisi menetellä pahoinpitelyn yhteydessä. Pitämällä pahoinpitelyn rangaistusasteikko entisellään korostetaan väkivallan tuomittavuutta ja terveyden suojaa.

Nykyisin pahoinpitely on pääsäännön mukaan asianomistajarikos. Ehdotettu 14 § muuttaisi sen virallisen syytteen alaiseksi.

2 momentti. Pahoinpitelyn yritys säädettiin rangaistavaksi vuonna 1989. Kun tätä vaatii Suomen hyväksymä kidutusta koskeva kansainvälinen yleissopimus, yritys ehdotetaan edelleen säädettäväksi rangaistavaksi.

6 §. Törkeä pahoinpitely

1 momentti. Törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistöön ehdotetuista muutoksista keskeisin on, että ankaroittamisperusteet lueteltaisiin tyhjentävästi eikä voimassa olevan lain tapaan esimerkkeinä. Ratkaisu on yhdenmukainen muiden rikosten törkeiden tekomuotojen tunnusmerkistön kirjoitustavan kanssa.

Ehdotetut perusteet olisivat asiallisesti samat kuin voimassa olevassa laissa. Niihin tehtäisiin ainoastaan vähäisehköjä tarkistuksia.

Momentin *1 kohta* koskee vakavien seurausten aiheuttamista. Voimassa oleva laki luettelee seurauksina vaikean ruumiinvamman, vakavan sairauden ja hengenvaaran. Näistä viimeksi mainittu ehdotetaan muutettavaksi "hengenvaaralliseksi tilaksi". Asiallista muutosta tällä ei tarkoiteta. Voimassa olevaa lakiakin lienee tulkittu niin, että hengenvaaralla tarkoitetaan nimenomaan uhrin hengenvaarallista tilaa eikä sitä, että rikos tehtäisiin tavalla, johon liittyy hengenvaara. Kohdassa edellytetään, että pahoinpitelyn tahallisuus ulottuu myös vakavien seurausten aiheuttamiseen.

Momentin *2 kohdassa* mainittaisiin ankaroittamisperusteena erityinen raaka ja julma tekotapa. Peruste muotoiltaisiin kielellisesti hieman toisin kuin voimassa olevassa laissa. Raakuudella ja julmuudella on vivahde-ero, minkä vuoksi ne molemmat tulisi edelleen mainita säännöksessä. Esimerkiksi päähän potkiminen voidaan yleensä katsoa raa'aksi, mutta puolustuskyvyttömään kohdistunut pahoinpitely julmaksi.

Momentin *3 kohta* vastaisi sitä nykyisen lain kohtaa, joka mainitsee aseen tai muun hengenvaarallisen välineen käytön ankaroittamisperusteena. Tämä ehdotetaan kuitenkin täsmennettäväksi ampuma- tai teräaseeksi taikka muuksi niihin rinnastettavaksi hengenvaaralliseksi välineeksi. Muutosta perustellaan sillä, että mitä moninaisimmat välineet voivat olla hengenvaarallisia. Esimerkiksi kiviä, laudanpätkiä, laukkuja tai useita kodin esineitä voidaan käyttää hengenvaarallisella tavalla. Rajaamalla peruste terä- ja ampuma-aseisiin ja niihin rinnastettaviin hengenvaarallisiin välineisiin halutaan korostaa normia varsinaisten aseiden käytön suuremmasta tuomittavuudesta.

Ehdotettua sanamuotoa käytetään myös törkeän ryöstön (rikoslain 31 luvun 2 §) tunnusmerkistössä.

Rikoksen nykyinen rangaistusasteikko on laaja eikä noudata tyyppiasteikkoa. Asteikon yläpäätä ei tuomioistuimissa juurikaan käytetä vain törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävistä teoista. Törkeiden tahallisten väkivaltatekojen rangaistusasteikon alentaminen ei kuitenkaan sovi yhteen sen yleisen kriminaalipoliittisen tavoitteen kanssa, että väkivaltarikoksiin suhtaudutaan entistä ankarammin. Siksi enimmäisrangaistus säilyisi nykyisellään, kymmenenä vuotena vankeutta. Samoin vähimmäisrangaistus pysyisi kuutena kuukautena vankeutta.

2 momentti. Törkeän pahoinpitelyn yritys säilyisi rangaistavana.

7 §. Lievä pahoinpitely

Voimassa olevassa laissa lievän ja tavallisen pahoinpitelyn raja perustuu siihen, aiheuttaako pahoinpitely vamman tai sairauden. Tällainen pelkästään seurauksen vakavuuteen perustuva porrastus ei ole onnistunut. Myös käytännössä lievää pahoinpitelyä on tulkittu väljemmin kuin lain sanamuoto edellyttäisi ja säännöstä on joskus sovellettu tekoihin, joissa on aiheutunut vähäisiä vammoja.

Lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistö ehdotetaan kirjoitettavaksi samalla tavoin kuin muidenkin vastaavien rikosten. Lievää olisi kokonaisuutena arvostellen vähäinen pahoinpitely. Arvostelussa pitäisi kiinnittää huomiota muun muassa väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen ja terveyden vahingoittamisen vähäisyyteen.

Rangaistuksena olisi nykyiseen tapaan sakkoa. Yritys ei olisi rangaistava. Tosin useassa muussa vastaavassa lievässä rikoksessa, esimerkiksi näpistyksessä, yritys on säädetty rangaistavaksi. Lievän pahoinpitelyn yrityksen rangaistavuuteen ei kuitenkaan ole kriminaalipoliittista tarvetta. Lisäksi yrityksen rangaistavuus voisi olla oikeusturvan kannalta ongelma lievässä rikoksessa, joka mitä suurimmassa määrin koskee vain tekijän ja uhrin välistä suhdetta kummankin osapuolen käsitysten tapahtumien luonteesta mahdollisesti erotessa huomattavastikin.

Ehdotetun 14 §:n mukaan lievä pahoinpitely olisi asianomistajarikos paitsi, jos se kohdistuu alle 15-vuotiaaseen. Nykyisin virallisen syytteen alaisia ovat julkisella paikalla tapahtuneet lievät pahoinpitelyt, jotka ehdotuksen mukaan muuttuisivat asianomistajarikoksiksi.

8 §. Kuolemantuottamus

Nykyisin kuolemantuottamuksen perusrangaistusasteikko on sakkoa tai enintään neljä vuotta vankeutta. Pykälässä on erikseen törkeätä kuolemantuottamusta varten sivuasteikko, jonka mukaan rangaistus on vankeutta kuudesta kuukaudesta neljään vuoteen. Nyt kuolemantuottamuksesta ja törkeästä kuolemantuottamuksesta ehdotetaan säädettäväksi eri pykälissä.

Kuolemantuottamuksen tunnusmerkistö, toisen kuoleman aiheuttaminen huolimattomuudella, säilyisi asiallisesti ennallaan. Nykyisessä laissa käytetään sanontaa "huolimattomuudellaan tai varomattomuudellaan". Ilmaisu on vanhahtavan monisanainen. Huolimattomuus yksin riittää ilmaisemaan sen suhtautumisen, jota kuolemantuottamuksen rangaistavuus edellyttää.

Jotta kuoleman aiheuttaminen voitaisiin rangaista kuolemantuottamuksena, seurauksen on täytynyt johtua tekijän huolimattomuudesta. Käytännössä kuolemantuottamus usein liittyy johonkin muuhunkin rikokseen, esimerkiksi liikenteen vaarantamiseen.

Rikoslain 3 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan teosta, joka harkitaan tapahtuneeksi pikemminkin tapaturmasta kuin tuottamuksesta, ei saa tuomita rangaistusta. Kun nykyisin lähes kaikki vaarallinen toiminta on yksityiskohtaisin ohjein säänneltyä ja vaaratilanteiden ehkäisemiseksi on säännöt, joiden rikkomisesta seuraa rangaistuksia, on erityisesti kiinnitettävä huomiota tällaisen normin rikkomisen, huolellisuusvelvoitteen rikkomisen ja aiheutetun seurauksen väliseen yhteyteen.

Se huolellisuusvelvollisuutta korostava moraalinen merkitys, joka ylipäätänsä tuottamuskriminalisoinneilla on, edellyttää, että mainitun 3 luvun 5 §:n säännöksen mukaisesti pikemminkin tapaturmasta kuin tuottamuksesta aiheutuneisiin kuolemiin ei sovelleta kuolemantuottamussäännöstä. Siten esimerkiksi liikennesääntöjä rikkonutta kuljettajaa ei pidä tuomita kuolemantuottamuksesta, jos kuoleman katsotaan johtuneen pikemminkin tapaturmasta kuin siitä, että kuljettaja olisi laiminlyönyt sen

huolellisuuden, jota keskimääräiskuljettajalta tuossa tilanteessa olisi edellytetty.

Kuolemantuottamuksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa ja enintään kahta vuotta vankeutta.

9 §. Törkeä kuolemantuottamus

Voimassa olevassa laissa kuolemantuottamuksesta on ankarampi rangaistusasteikko, "jos rikoksentekijä on osoittanut törkeätä huolimattomuutta tai varomattomuutta". Ehdotuksen mukaan törkeästä kuolemantuottamuksesta tehtäisiin erillinen rikos, joka olisi kuolemantuottamuksen kvalifioitu tekomuoto.

Ehdotettu säännös edellyttää, että kuolema on aiheutettu törkeällä huolimattomuudella. Törkeää tuottamusta tai huolimattomuutta ei ole niin kuin ei muitakaan syyksiluettavuuden lajeja rikoslaissa määritelty. Myöskään oikeustieteessä sillä ei ole yksiselitteistä merkitystä. Käsitettä on kuitenkin aikaisemminkin käytetty rikoslaissa.

Törkeä tuottamus sijoittuu tahallisuuden ja perustasoisen tuottamuksen väliin. Törkeällä huolimattomuudella on pyritty kuvaamaan suhtautumista, johon vaikuttavat menettelyn vaarallisuus, seurauksen huomattava todennäköisyys ja tekijän tietoisuus edellä mainituista seikoista. Kun törkeä tuottamus on syyksiluettavuusasteikolla tahallisuuden alapuolella, se edellyttää, että tekijä ei pidä tekonsa seurausta varsin todennäköisenä.

Harkittaessa, onko huolimattomuutta pidettävä törkeänä ja kuolemantuottamusta myös kokonaisuudessaan törkeänä, on kiinnitettävä huomiota ainakin

— riskin eli kuolemanvaaran suuruuteen,
— tekijän tietoisuuteen riskin käsilläolosta,
— siihen missä määrin tekijän käyttäytyminen poikkeaa tilanteen edellyttämästä huolellisesta menettelystä eli missä määrin tekijä rikkoo huolellisuusvelvollisuutta sekä
— tekijän mahdollisuuteen noudattaa huolellisuusvelvollisuuden vaatimuksia.

Enimmäisrangaistukseksi ehdotetaan nykyisen lain mukaista neljän vuoden vankeusrangaistusta. Vähimmäisrangaistus olisi neljä kuukautta vankeutta. Rangaistusasteikko oli siten tyypillinen törkeän rikoksen asteikko. On kuitenkin huomattava, että törkeä kuolemantuottamus harvoin esiintyy yksinään. Yleensä rikoksentekijä tuomitaan muustakin (usein tahallisesta) rikoksesta, mikä vaikuttaa ankaroittavasti määrättävään rangaistukseen.

10 §. Vammantuottamus

Vastaavista syistä kuin kuolemantuottamuksen yhteydessä on tehty ero tavallisen ja törkeän tuottamuksen välille, ehdotetaan se tehtäväksi vammantuottamuksessakin. Nykyisen lain 10 §:ssä ei erotella tuottamuksen asteita.

Nykyinen kömpelö rikosnimi ruumiinvamman tai sairauden tuottamus ehdotetaan yksinkertaistettavaksi vammantuottamukseksi. Tuottamus ilmaistaisiin pelkällä huolimattomuudella niin kuin kuolemantuottamuksenkin tunnusmerkistössä. Muutoin tunnusmerkistöön ei ehdoteta muutoksia.

Rangaistavuus edellyttäisi edelleenkin ruumiinvammaa tai sairautta, joka ei ole vähäinen. Oikeuskäytännössä on kehittynyt kriteereitä sille, millainen vamma tai sairaus ylittää tämän kynnyksen. Vähäisempiin vammoihin ei ole syytä rangaistavuutta laajentaa. Pikemminkin tapaturmasta kuin tuottamuksesta aiheutetun vamman suhteen viitataan edellä kuolemantuottamuksen yhteydessä todettuun.

Rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistusta.

11 §. Törkeä vammantuottamus

Törkeän vammantuottamuksen tunnusmerkistö ehdotetaan kirjoitettavaksi saman rakenteen mukaan kuin törkeän kuolemantuottamuksen. Vähäiset vammat jäisivät tämänkin säännöksen ulkopuolelle, sillä tunnusmerkistössä mainittu vammantuottamuksen seuraus viittaa 10 §:ssä tarkoitettuun ruumiinvammaan tai sairauteen. Vamman vakavuus vaikuttaisi kokonaisarvostelulausekkeen välityksellä siihen harkintaan, onko tekoa pidettävä törkeänä vammantuottamuksena.

Perustelujen osalta viitataan muutoin törkeän kuolemantuottamuksen yhteydessä todettuun.

Rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

12 §. Vaaran aiheuttaminen

Vaaran aiheuttamisena rangaistaan nykyisen

lain mukaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettu vakava vaara toisen hengelle tai terveydelle. Rangaistusasteikko on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Säännös on toissijainen. Sitä sovelletaan vain, jollei teosta ole muualla laissa erikseen säädetty.

Säännös edellyttää konkreettia vaaraa. Tällainen vaara rinnastuu monessa mielessä seuraukseen. Olennainen ero kuitenkin on, että yleensä vaaraan nähden ei ole tahallisuutta. Vain harvoin tekijä nimenomaan tarkoittaa aiheuttaa ainoastaan esimerkiksi kuoleman mahdollisuuden. Yleensä konkreetti vaara aiheutetaan tuottamuksella.

Sellaisia tilanteita varten, joissa yleensä esiintyy hengen ja terveyden riskejä, on säädetty erityisiä vaarantamiskriminalisointeja. Sen vuoksi ei ole tarpeen säätää yleisesti rangaistavaksi hengen tai terveyden vaaran aiheuttamista lievällä perustasoisella huolimattomuudella.

Siksi ehdotuksessa edellytetään nykyiseen tapaan törkeää tuottamusta tai tahallisuutta.

Koska heitteillepanosäännöstä ei enää otettaisi lakiin, osa heitteillepanotilanteista tultaneen arvostelemaan vaaran aiheuttamista koskevan säännöksen perusteella.

Vaaran kuvaus ehdotetaan tarkistettavaksi. Voimassa olevan lain sanonnassa vakavuus viittaa pikemminkin seurauksen todennäköisyyteen kuin mahdollisten seurausten vakavuuteen. Muotoilulla "vakava hengen tai terveyden vaara" pyritään korostamaan, että vakavuusarvioinnissa on kysymys sekä seurauksen synnyn todennäköisyydestä että mahdollisten seurausten vakavuudesta.

Säännökseen sisältyvä toissijaisuuslauseke ehdotetaan muutettavaksi. Nykyisen lain mukaan säännös syrjäytyy aina, jos teosta muualla laissa on erikseen säädetty. Tällaisen muualla laissa säädetyn rikoksen rangais tusasteikko voi olla lievempi, yhtä ankara tai ankarampi kuin vaaran aiheuttamisen. Siten laissa voi olla periaatteessa yhtä moitittavaa menettelyä koskevia rangaistussäännöksiä, joissa rangaistusasteikko on lievempi kuin tämän yleissäännöksen. Tätä ei voida pitää rikossääntelyn johdonmukaisuuden kannalta suotavana. Huolimatta erityissääntelystä ansaitsee vaaran aiheuttamisen tunnusmerkistön täyttävä teko tulla arvioiduksi tämän rikoksen asteikon mukaan, jos tämä asteikko on korkeampi. Siksi ehdotetaankin, että ainoastaan niissä tilanteissa, joissa muualla laissa on säädetty yhtä ankara tai ankarampi rangaistus, vaaran aiheuttamista koskeva säännös syrjäytyisi.

Rangaistusasteikko ehdotetaan säilytettäväksi nykyisellään, sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Vaaran aiheuttaminen ehdotetaan 14 §:n yhteydessä esitetyillä perusteluilla siirrettäväksi virallisen syytteen alaisuuteen.

13 §. Pelastustoimen laiminlyönti

Pelastustoimen laiminlyöntiä koskeva säännös asettaa yleiseksi kansalaisvelvollisuudeksi luonnehditun auttamisvelvollisuuden jokaiselle, joka tietää toisen olevan hengenvaarassa. Sitä koskeva säännös siirrettiin rikoslain 44 luvusta 21 lukuun vuonna 1969. Silloin rangaistusasteikkoon liitettiin myös vankeusrangaistuksen uhka. Edelleen on tarpeen säilyttää jokamiehen auttamisvelvollisuutta koskeva säännös.

Nykyinen laki kuvaa tilanteen, jossa auttamisvelvollisuus on olemassa, sanoilla "tietäen toisen olevan todellisessa hengenvaarassa". Sana todellinen on ilmeisen tarpeeton, koska hengenvaara sinänsä riittää kuvaamaan säännöksen vaatimaa tilannetta. Jos myöhemmin osoittautuu, ettei hengenvaara ollutkaan todellinen, rikoksen tunnusmerkistö ei täyty, koska se edellyttää laiminlyöntiä hengenvaaratilanteessa. Säännöstä ehdotetaan laajennettavaksi siten, että auttamisvelvollisuus koskisi myös tilannetta, jossa toinen on vakavassa terveyden vaarassa.

Auttamisvelvollisuus kuvataan nykyisin velvollisuudeksi antaa tai hankkia sellaista apua, minkä "saattamatta itseään tai ketään muuta vaaraan voi saada aikaan". Sanonta on epäonnistunut. Mikä hyvänsä vaara joko itselle tai toiselle oikeuttaisi olemaan antamatta apua. Näin säännöstä ei luonnollisestikaan ole tarkoitettu tulkittavan. Pelastusvelvollisuutta rajoittava ajatus ehdotetaan ilmaistavaksi sanonnalla "apua, jota hänen mahdollisuutensa ja tilanteen luonne huomioon ottaen kohtuudella voidaan häneltä edellyttää". Tämä muotoilu tuo toisaalta esiin sen, että pelastusvelvollisuus on yleinen, mutta avun luonnetta rajoittaa se, mitä kultakin ihmiseltä kussakin tilanteessa voidaan vaatia. On tilanteita, jotka edellyttävät asettumista jonkinasteiseen vaaraan. Esimerkiksi vapaaehtoiseen meripelastustoimintaan

osallistuvalta voidaan edellyttää, että hän ottaa riskejä, jotka hänen tiedoillaan ja taidoillaan ovat hallittavissa. Se mitä kultakin voidaan kohtuudella vaatia riippuu kunkin kyvyistä ja tilanteen luonteesta.

Rangaistusasteikko ehdotetaan säilytettäväksi entisellään eli sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

14 §. Syyteoikeus

Nykyisin henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten syyteoikeutta koskee mutkikas säännöstö. Pääsäännön mukaan asianomistajarikoksia ovat pahoinpitely, lievä pahoinpitely, ruumiinvamman tuottamus ja vaaran aiheuttaminen.

Vaikka pahoinpitely ja lievä pahoinpitely ovatkin pääsäännön mukaan asianomistajarikoksia, tehdään tästä säännöstä kuitenkin nykyisessä 14 §:ssä lukuisia poikkeuksia. Virallisen syytteen alaisia nämä rikokset ovat, jos

— rikos on tehty julkisella paikalla tai julkisessa tilaisuudessa taikka viranomaisen edessä,

— rikoksen tekee virkamies virkaansa toimittaessaan,

— rikoksen tekee suljetussa laitoksessa pidettävä,

— rikos kohdistuu 15 vuotta nuorempaan taikka

— rikoksen tekemiseen käytetään hengenvaarallista välinettä.

Näistä käytännössä merkittävin on yksityisen ja julkisen paikan ero. Tämä rajanveto johtaa tulkintaongelmiin ja kahden muutoin merkitykseltään samanlaisen tapauksen erilaiseen kohteluun. Asialla on periaatteellinen merkitys perheväkivallan kannalta. Luvun perusteluissa on viitattu siihen, että laki luokittelee näin yksityisalueella tapahtuvan törkeää lievemmän pahoinpitelyn yksityisasiaksi. Tätä ei voida pitää väkivallan kieltävän normin kannalta hyväksyttävänä. Siksi ehdotetaankin, että julkisen ja yksityisen paikan erottelusta pahoinpitelyn syytevallan järjestelyssä luovuttaisiin.

Lievään pahoinpitelyyn, johon virkamies virkaansa toimittaessaan syyllistyy, ei tarvita virallisen syytteen alaisuutta koskevaa poikkeusta, koska se yleensä on virkarikos ja sellaisena muutoinkin olisi virallisen syytteen alainen. Mikäli suljetussa laitoksessa lievän pahoinpitelyn asianomistaja ei halua asiasta syytettä, on pidettävä riittävänä, että asia hoidetaan kurinpitoteitse. Siinä tapauksessa taas, että pahoinpitelyn tekemiseen käytetään hengenvaarallista välinettä, ei voine koskaan olla kysymys lievästä pahoinpitelystä, joten sitäkin koskeva poikkeussäännös on tarpeeton.

Voimassa olevan lain pahoinpitelyrikosten syyteoikeutta koskevista poikkeuksista on perusteltua säilyttää ainoastaan lievän pahoinpitelyn kohdistuminen alle 15-vuotiaaseen lapseen. Tosin tämänkin poikkeuksen merkitystä vähentää se, että huoltajan huollettavaa vastaan tekemä rikos on rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen 18 §:n 2 momentin mukaan muutoinkin virallisen syytteen alainen. Säännöksellä halutaan korostaa lapsen suojaa tällaista lievintäkin väkivaltaa vastaan.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan, että pahoinpitelyrikoksista vain lievä pahoinpitely olisi asianomistajarikos, sekin alle 15-vuotiasta koskevin poikkeuksin.

Vamman tai sairauden tuottamus on nykyisin asianomistajarikos, jollei vamma tai sairaus ole vakava. Rikoksen tunnusmerkistö rajaa vamman tai sairauden tuottamuksen ulkopuolelle vammat, jotka ovat vähäisiä. Kuitenkin on paljon sellaisia vammoja, jotka eivät ole vähäisiä mutta eivät myöskään vakavia ja joita aiheuttavat rikokset siten ovat asianomistajarikoksia.

Tällaista vammantuottamuksen syyteoikeuden sääntelyä mutkistaisi ehdotus törkeän vammantuottamuksen eriyttämisestä omaksi rikokseen. Tämän vuoksi vammantuottamuksen syyteoikeutta ehdotetaan yksinkertaistettavaksi siten, että syyteoikeus määräytyisi suoraan rikosnimen mukaan. Vammantuottamus olisi vammasta riippumatta asianomistajarikos ja törkeä vammantuottamus virallisen syytteen alainen rikos.

Vaaran aiheuttamista koskevaan syytevallan järjestelyyn on tarpeen tehdä muutos, koska suuri osa siitä erityissäännelystä, joka koskee vastaavaa konkreetin vaaran aiheuttamista, on virallisen syytteen alaista. Kun ehdotuksen mukaan nämä erityissäännökset syrjäytyisivät, syntyisi tilanne, jossa asianomistajan syytevaatimuksesta riippuisi, voidaanko tätä yleissäännöstä soveltaa. Tätä ei voida pitää johdonmukaisena. Siksi vaaran aiheuttaminen ehdotetaan muutettavaksi virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi.

1.10. 25 luku. Vapauteen kohdistuvista rikoksista

1.10.1. Luvun perustelut

1.10.1.1. Systematiikka ja sääntelyn tarve

Oikeudellis-yhteiskunnallisessa järjestelmässämme vapaus kuuluu ihmisen perusarvoihin. Käsite on keskeinen useissa eri merkityksissä.

Oikeudellisesti keskeinen käsitteen merkitys on vapaus ihmisten välisissä suhteissa pakottamisen vastakohtana. Usean rikoksen rangaistavuus edellyttää, että tekijä on toiminut toisen tahtoa vastaan. Lisäksi eräillä rangaistussäännöksillä suojataan "aidon, vapaan tahdon" toteutumista.

Toinen vapauden oikeudellinen merkitys liittyy ihmisyyteen ja persoonallisuuteen. Vapaus orjuuden vastakohtana on kuulunut historiallisesti keskeisimpiin vapaus-käsitteen merkityksiin. Nykyisin vapaus yhdistetään sen tapaisiin asioihin kuin yksilöllisyyteen ja yksityisyyteen. Vapauskäsitteeseen liittyy paljon sellaista ainesta, mikä kuvaa käsitystämme ihmisestä yksilönä ja ihmisarvoisesta elämästä.

Taloudellinen toiminta perustuu sopimusvapaudelle. Sitä niin kuin muutakin yksilön toimintavapautta voidaan rajoittaa vain lainsäädäntöteitse. Eri merkityksissään vapaus käsitetäänkin usein valtiollisen pakon vastakohdaksi.

Käsitteen monimerkityksisyyden vuoksi vapauteen kohdistuvat rikokset eivät muodosta systemaattisesti johdonmukaista kokonaisuutta. Rikoslain 25 luvun otsikkona on "Vapauteen kohdistuvista rikoksista". Useissa muissakin rikoslain luvuissa on säännöksiä, jotka koskevat jollakin tavalla käsitettyä vapautta ja sen loukkauksia.

"Vapauteen kohdistuvia rikoksia" koskevaan rikoslain lukuun on koottu ne vapautta loukkaavat rikokset, jotka luontevasti eivät ole säänneltävissä muissa yhteyksissä. Historiallista kehitystä osoittaa se, että meillä sukupuolista itsemääräämisoikeutta suojaavat kriminalisoinnit siirrettiin vuonna 1971 vapautta koskevien rikosten yhteydestä omaan siveellisyysrikoksia koskevaan rikoslain 20 lukuun.

Useiden maiden rikoslaeissa vapauteen kohdistuvat rikokset on yhdistetty johonkin muuhun kokonaisuuteen, esimerkiksi Ruotsissa rauhaa koskeviin rikoksiin. Toisissa maissa kuten Tanskassa ja Norjassa on vapausrikoksilla kuitenkin oma suppea lukunsa.

Vaikka rikoslaki kokonaisuudessaan sekä suojaa että rajoittaa vapautta käsitteen yleisimmissä merkityksissä, on perusteltua säilyttää vapauteen kohdistuvia rikoksia varten oma lukunsa. Siihen voidaan nykykäytännön mukaisesti ottaa ne vapauteen kohdistuvat rikokset, joita ei voida sopivimmin säännellä muissa yhteyksissä. Esimerkiksi sukupuolista itsemääräämisoikeutta koskevat rangaistussäännökset kuuluvat siveellisyysrikosten yhteyteen, taloudellista itsemääräämisoikeutta koskevat säännökset omaisuusrikoksiin ja poliittista toimintavapautta koskevat rikokset poliittisia oikeuksia vastaan tehtyihin rikoksiin. Silloin 25 luvun sisällöksi pelkistyisi lähinnä liikkumisvapauden loukkaus (vapaudenriisto) ja toisen tahdonvapauden loukkaaminen pakottamalla. Luvun muut säännökset olisivat näiden perustunnusmerkistöjen muunnelmia.

Vapauteen kohdistuvat rikokset pyrittäisiin yhdistämään muutamaksi perustyypiksi. Näin tunnusmerkistöt harvenisivat. Toisaalta perustunnusmerkistöjen lievemmät ja ankarammat erikoistilanteet pyrittäisiin suhteuttamaan nykyistä johdonmukaisemmin toisiinsa.

1.10.1.2. Nykyinen lainsäädäntö ja sen epäkohdat

Rikoslain 25 luvun säännöksistä useat ovat alkuperäisessä rikoslain säätämisen aikaisessa muodossaan. Muutoksia tähän lukuun ovat aiheuttaneet kuitenkin kansainväliset sopimukset. Lisäksi luvun 3-6 § on kumottu rikoslain 20 ja 21 luvun uudistusten yhteydessä vuosina 1969 ja 1971.

Luvun 1 §:ssä säädetään rangaistavaksi *ihmisryöstö*. Säännös on rikoslain säätämisen aikaisessa alkuperäisessä muodossaan. Ihmisryöstönä rangaistaan, jos joku "väkivallalla, uhkauksella taikka kavaluudella ottaa toisen valtaansa, saattaakseen hänet toisen maan sota- tahi meripalvelukseen, taikka orjuuteen tahi maaorjuuteen, taikka muuhun pakonalaiseen tilaan maan ulkopuolelle, taikka avuttomuuteen hengenvaaralliseen paikkaan." Samoin rangaistaan sitä, joka "on orjia kaupinnut tai kuljettanut". Rangaistus on neljästä kahteentoista vuoteen vankeutta. Yritys on rangaistava.

Ihmisryöstöt on tapana jakaa varsinaiseen

ihmisryöstöön, lapsenryöstöön ja naisenryöstöön. Varsinaista ihmisryöstöä koskee 1 §, lapsenryöstöstä on säännös 2 §:ssä ja naisenryöstöstä 7 §:ssä.

Ihmisryöstösäännöksen historiallinen tausta on yhteydessä orjuuteen. Toinen ihmisryöstön historiallinen piirre on sotilaiden värväämineen kavaluudella tai väkivallalla. Kummatkin tarkoitusperät näkyvät voimassa olevasta laista. Ihmisryöstösäännöksessä kolmantena mainittu edellytys "muuhun pakonalaiseen tilaan maan ulkopuolelle" on tarkoitettu suojelemaan ihmisiä siltä, että heidät pakolla erotettaisiin oman valtion tarjoamasta suojasta. Neljäntenä mainitaan avuttomuus hengenvaarallisessa paikassa, jolloin teko on lähellä heitteillepanoa.

Suomi on liittynyt Genevessä vuonna 1926 tehtyyn orjuutta koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 27/27) ja sen muutospöytäkirjaan (SopS 8/54). Suomi on ratifioinut myös orjuuden, orjakaupan ja orjuuteen verrattavien järjestelmien ja käytännön tukahduttamista koskevan lisäsopimuksen (SopS 17/59). Nämä sopimukset velvoittavat Suomea estämään orjakaupan ja ankarasti rankaisemaan siitä.

Luvun 1 a §:ssä on säädetty rangaistavaksi niin sanottu *valkoinen orjakauppa*. Sen mukaan rangaistaan, jos joku "aikoen saattaa haureuden välikappaleeksi toisen, saa hänet vastaanottamaan toimen, vie hänet pois tai erottaa hänet lähiseurastaan". Säännös ei edellytä, että teko tapahtuisi vastoin kyseisen henkilön tahtoa, mikä mainitaan tunnusmerkistössä nimenomaisesti. Rangaistus on vähintään kuusi kuukautta tai enintään kahdeksan vuotta vankeutta. Lisäksi ankarampi eli kymmenen vuoden enimmäisrangaistus on säädetty ammattimaista rikosta varten ja sen tapauksen varalta, että se, jota vastaan rikos on tehty, joutuu haureuden välikappaleeksi. Yritys on säädetty rangaistavaksi.

Säännös on peräisin vuodelta 1926. Sen ottaminen rikoslakiin perustui siihen, että Suomi liittyi vuonna 1921 tehtyyn kansainväliseen sopimukseen naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä (SopS 3/27). Tämä liityntä sisälsi liittymisen Pariisissa vuonna 1904 tehtyyn kansainväliseen sopimukseen valkoiseksi orjakaupaksi kutsuttua rikollista ammattia vastaan ja vuonna 1910 Pariisissa tehtyyn valkoisen orjakaupan ehkäisemistä koskevaan yleissopimukseen. Kansainvälisten sopimusten vuoksi säännöstä on muutettu vuosina 1935, 1961 ja 1963. Suomi on liittynyt vuonna 1933 täysi-ikäisten naisten kaupan vastustamiseksi tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 29/37) sekä vuonna 1950 tehtyyn ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamista koskevaan yleissopimukseen (SopS 33/72). Rikoslain 20 luvun 8 §:n paritussäännös täyttää näiden sopimusten rangaistussäännöksille asettamat vaatimukset. Valkoista orjakauppaa koskevan erityissäännöksen voimassaoloa ei voi enää perustella kansainvälisillä velvoitteilla.

Rikoslain 25 luvun 2 §:ssä on säädetty rangaistavaksi *lapsenryöstö*. Sen mukaan rangaistaan, jos joku "luvattomasti on ottanut valtaansa ja vienyt pois lapsen, joka ei ole viittätoista vuotta täyttänyt, taikka erottanut lapsen isästä, äidistä taikka siitä, jonka hoidon ja käskyn alainen se on". Rangaistukseksi on säädetty vähintään kuuden kuukauden ja enintään neljän vuoden vankeusrangaistus. Ankarampi rangaistusasteikko on säädetty sellaisia tapauksia varten, joissa "aikomus oli käyttää lasta kerjuuseen taikka muuhun voitonhimoiseen tahi epäsiveelliseen tarkoitukseen tahi toimeen". Yritys on säädetty rangaistavaksi.

Lapsenryöstösäännös on toissijainen ihmisryöstöön ja valkoiseen orjakauppaan nähden. Säännös on alkuperäisessä rikoslain säätämisen aikaisessa muodossaan. Valkoista orjakauppaa koskevan säännöksen ottaminen rikoslakiin aiheutti siihen muutoksen. Lapsenryöstösäännöksen soveltamisalaa on rajoittanut myös panttivangin ottamista koskeva 9 a §:n säännös.

Rangaistussäännöksen yhtenä tarkoitusperänä on sanottu olevan suojata 15 vuotta nuoremman lapsen vapautta. Pääasiallinen suojelukohde on kuitenkin lapsen laillisen huoltajan sellainen valtasuhde lapseen, jota lapsen asemaa koskeva lainsäädäntömme ei enää tunnusta.

Luvun 7 §:ssä rangaistavaksi säädetyn *naisenryöstön* kohteena on 15 vuotta täyttänyt nainen. Rangaistavuus edellyttää, että nainen otetaan valtaan ja vastoin tahtoaan viedään pois tai pidetään vallassa. Lisäksi se edellyttää tarkoitusta saattaa nainen avioliittoon tai harjoittamaan haureutta. Rangaistus on vankeutta vähintään kuusi kuukautta tai enintään kahdeksan vuotta. Yritys rangaistaan.

Naisenryöstö on asianomistajarikos. Jos rikoksentekijä ja kohde ovat menneet keskenään naimisiin, syytettä ei saa nostaa, ellei avioliiton

peruuntumista ole haettu. Jos sitä on haettu, saa virallinen syyttäjä asianomistajan tahtoakin vastaan syyttää rikoksesta.

Historiallisesti naisenryöstö oli ensisijaisesti rikos naittajaa tai aviomiestä vastaan. Rikoslain naisenryöstösäännöksessä on kuitenkin jo selvemmin kysymys rikoksesta naista vastaan. Siinä voidaan nähdä kaksi eriluonteista rikosta. Toisessa on kysymys naisen pakottamisesta avioliittoon tai sellaisen valmistelusta, toisessa parituksen valmistelusta. Säännös kuvastaa yhteiskuntaa, jossa naiset olivat puolustuskyvyttömiä miehiä vastaan, jotka pakolla tai kavaluudella saattoivat viedä naisen itsemääräämisoikeuden.

Luvun 8 §:ssä on säädetty rangaistavaksi niin sanottu *enleveeraus*. Sillä tarkoitetaan 15 vuotta täyttäneen naisen viemistä pois tämän tahdon mukaan mutta naittajan tai muun edusmiehen suostumuksetta tarkoituksin saattaa nainen avioliittoon tai haureuteen. Jos tarkoituksena on avioliitto, rangaistus on sakkoa tai enintään vuosi vankeutta, jos haureus, rangaistuksena on enintään kaksi vuotta vankeutta. Säännös on toissijainen valkoiseen orjakauppaan nähden. Rikos on asianomistajarikos samoin avioliiton peruuntumista koskevin säännöin kuin 7 §:n naisenryöstö. Asianomistaja tässä rikoksessa on kuitenkin naisen edusmies. Enleveeraus on siten naisenryöstön perinteisin muoto, pelkästään naisen edusmieheen kohdistuva rikos. On katsottava, että säännös on avioliittolainsäädännön kehityksen myötä kuoleutunut.

Luvun 9 §:ssä on säädetty rangaistavaksi *laiton vangitseminen*. Siihen syyllistyy se, joka vangitsemalla, sisään sulkemalla tai muulla tavalla tahallaan riistää toiselta vapauden. Vapaudella tarkoitettaneen tässä yhteydessä lähinnä liikkumisvapautta. Rangaistus on vankeutta enintään neljä vuotta. Jos vapaudenriisto kestää kauemmin kuin kolmekymmentä päivää tai jos rikos muuten on törkeä, rangaistusasteikko on kuudesta kuukaudesta kuuteen vuoteen vankeutta.

Laittoman vangitsemisen tunnusmerkistöt jatkuvat luvun 10 §:ssä. Sen 1 momentissa on säädetty rangaistavaksi vilpittömässä mielessä ("pitäen sitä oikeutenaan") laillisia muotoja noudattaen tapahtunut laiton vangitseminen. Rangaistusasteikko on sakosta enintään kuuteen kuukauteen vankeutta. Jos vilpittömässä mielessä tapahtuneessa laittomassa vangitsemisessa ei ole noudatettu laillisia muotoja, rangaistaan 9 §:n mukaan.

Pykälän 2 momentissa on säädetty rangaistavaksi laittoman vangitsemisen kolmas tilanne: laillisesta syystä tapahtunut vangitseminen, jossa ei noudateta laillisia muotoja. Silloin rangaistus on pelkästään sakkoa. Jos kuitenkin asianhaarat ovat erittäin raskauttavat, tuomitaan rangaistus 9 §:n mukaan.

Laittoman vangitsemisen tunnusmerkistöt ovat alkuperäisissä rikoslain säätämisen aikaisissa muodoissaan.

Luvun 9 a § lisättiin rikoslakiin vuonna 1983. Siinä säädetään rangaistavaksi *panttivangin ottaminen*. Vaikka säännös onkin sijoitettu laitonta vangitsemista koskevien 9 ja 10 §:n väliin, siinä on kysymys itse asiassa pakottamisluonteisesta rikoksesta, jossa vapaudenriistoa käytetään kolmannen pakottamiseksi. Tunnusmerkistö kuvataan "joka laittomasti riistää toiselta vapauden pakottaakseen kolmannen osapuolen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin uhalla, ettei vangiksi otettua muutoin vapauteta taikka että hänet surmataan tai hänen terveyttään vahingoitetaan". Rangaistuksena on enintään kymmenen vuotta vankeutta. Yritys on säädetty rangaistavaksi.

Panttivangin ottamista koskeva säännös perustuu kansainväliseen yleissopimukseen panttivankien ottamista vastaan vuodelta 1979 (SopS 38/83). Yleissopimuksen katsottiin edellyttävän sen 1 artiklassa kuvatun rikostunnusmerkistön ottamista Suomen lakiin (HE 55/1982 vp.). Sopimus kuuluu kansainvälistä terrorismia ja ilma-alusten kaappauksien ehkäisyä koskevien sopimusten sarjaan. Tunnusmerkistö on kuitenkin laadittu siten, että sen piiriin voivat kuulua muutkin kuin terrorismiin luettavat teot. Siten esimerkiksi kiristystarkoituksessa tapahtunut lapsen "kidnappaus" tulee nyt rangaistavaksi panttivangin ottamisena.

Luvun 11 §:ssä on säädetty rangaistavaksi *tunnustukseen kiduttaminen*. Siinä kiduttamalla tapahtuva pakottaminen tunnustukseen "jossakin asiassa" on säädetty rangaistavaksi enintään neljän vuoden vankeusrangaistuksella. Säännös on soveltamisalaltaan päällekkäinen pahoinpitelyrikosten ja pakottamisen kanssa. Vastaavaa säännöstä ei ole enää esimerkiksi muissa pohjoismaissa.

Luvun 12 §:ssä on *pakottamista* koskeva perussäännös. Sen mukaan rangaistaan, jos joku oikeudetta väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä

jättämään jotakin. Rangaistusasteikko on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Säännös on toissijainen kaikkiin niihin tekoihin nähden, joista on säädetty ankarampi rangaistus.

Säännös uusittiin rikoslain 21 luvun uudistamisen yhteydessä vuonna 1969. Silloin itse tunnusmerkistöä uudistettiin vain kielellisesti. Enimmäisrangaistus kuitenkin korotettiin vuodesta kahteen vuoteen vankeutta.

Samassa yhteydessä uudistettiin 13 §:n *laitonta uhkausta* koskeva rangaistussäännös. Alun perin oli rangaistavaksi säädetty millä hyvänsä rikoksella uhkaaminen olosuhteissa, jotka tekivät uhkauksen täyttämisen todennäköiseksi. Muutoksessa rajoitettiin säännös koskemaan vain uhkaamista henkeen, terveyteen tai muuhun henkilökohtaiseen turvallisuuteen taikka omaisuuteen kohdistuvalla rikoksella. Koska samassa yhteydessä vanhaan rikoslain 21 lukuun kuulunut aseen nostaminen toista vastaan jätettiin pois rikoslaista, säännökseen sisällytettiin nimenomainen maininta aseen nostamisesta henkilökohtaiseen turvallisuuteen kohdistuvan uhkauksen tekotapana. Säännöstä muutettiin siinäkin suhteessa, että uhkauksen vakavuus arvioidaan nyt selvästi uhatun henkilökohtaisen mittapuun mukaan.

Ennen laittomasta uhkauksesta saattoi seurata vain sakkoa tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Uudistuksessa korotettiin enimmäisrangaistus kahdeksi vuodeksi vankeutta.

Samassa yhteydessä muutettiin luvun 14 §:ssä oleva syyteoikeutta koskeva säännös siten, että muutoin asianomistajarikoksia olevat pakottaminen ja laiton uhkaus ovat virallisen syytteen alaisia samoin edellytyksin kuin pahoinpitely ja lievä pahoinpitely.

Oikeuskäytännössä on tuomioistuintilaston mukaan viisivuotiskautena 1982-1986 yleisissä alioikeuksissa ihmisryöstösäännöstä sovellettu kerran. Lapsenryöstöstä tuomittujen määrä on ollut 2-10 tuomittua vuotta kohden. Rangaistukseksi on tuomittu lapsenryöstöstä varsin usein sakkoa. Sakon tuomitseminen merkitsee, että tuomioistuin on usein käyttänyt oikeutta tuomita säädettyä asteikkoa alempaan rangaistukseen.

Laittomasta vangitsemisesta (9 ja 10 §) on tuomittu keskimäärin lähes 30 henkeä vuodessa. Tällöinkin on suhteellisen usein alitettu säännönmukainen rangaistusasteikko. Tunnustukseen kiduttamisesta on tuomittu kaikkiaan seitsemän syytettyä viidessä vuodessa.

Pakottamisesta tuomitaan viitisenkymmentä henkilöä vuodessa ja laittomasta uhkauksesta kolmisensataa. Jälkimmäinen johtaa yleensä sakkorangaistukseen, edellisestä tuomitaan vankeuttakin suunnilleen yhtä usein kuin sakkoa.

Muita luvun lainkohtia ei ole sovellettu kyseisenä ajanjaksona.

Luvun säännökset ovat osaksi vanhentuneita, enleveeraus jopa kuoleutunut. Valkoista orjakauppaa ja naisenryöstöä koskevat säännökset eivät vastaa nykyistä naisen asemaa eikä niitä viime aikoina ole sovellettukaan tuomioistuimissa.

Lapsenryöstösäännös on ilmentänyt sellaista vanhempien valtasuhdetta lapseen, jota lapsen asemaa koskeva lainsäädäntö ei nykyisin tunnusta. Säännöstä onkin sovellettu lähinnä tilanteissa, joihin sitä ei alkuperäisesti ollut tarkoitettu eli lapsen vanhempien kiistellessä avioeron yhteydessä lapsen huollosta. Näissä tilanteissa rangaistusasteikko on kohtuuton, mitä osoittaa sekin, että tuomioistuimet ovat suhteellisen runsaasti käyttäneet mahdollisuutta säännönmukaisen asteikon alittamiseen.

Luvun vanhimmat säännökset eivät vastaa nykykäsityksiä siitä, millaiset teot vakavimmin loukkaavat vapautta. Niissä käytetään tunnusmerkistötekijöinä käsitteitä, joilla ei ole merkitystä nyky-yhteiskunnassa. Osin sääntely on liian yksityiskohtaista. Tunnusmerkistöjen rakenne ei vastaa rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttuja periaatteita.

1.10.1.3. Ehdotuksen pääkohdat

Ehdotuksessa säilytettäisiin vapauteen kohdistuvia rikoksia koskeva oma lukunsa. Sen pääsisältö olisi samantapainen kuin voimassa olevassa laissa. Luku jakautuisi kahteen perustunnusmerkistöön, vapaudenriistoon ja pakottamiseen. Muut tunnusmerkistöt koskisivat näiden törkeämpiä ja lievempiä erityistapauksia.

Merkittävimmät muutokset nykyiseen 25 lukuun verrattuna olisivat, että lapsenryöstöä, naisenryöstöä, enleveerausta, valkoista orjakauppaa ja tunnustukseen kiduttamista koskevat säännökset poistettaisiin laista.

Poistamalla lapsenryöstösäännös korostettaisiin, että lapsen pitää myös suhteessa huolta-

jiinsa nauttia täysiarvoista rikosoikeudellista suojaa. Lapsen vapauteen kohdistuvat rikokset rangaistaisiin periaatteessa samoin kuin aikuisenkin vapauteen kohdistuvat.

Muut poistettavaksi ehdotetut säännökset ovat vanhentuneita ja tarpeettomia erityissäännöksiä.

Lisäksi useisiin luvun kriminalisointeihin ehdotetaan muutoksia, joilla pyritään korostamaan vapauden rikosoikeudellista suojaa. Rangaistavuuden ala säilyisi pääpiirtein entisellään, eikä luvun perustunnusmerkistöihin ehdoteta asiallisia muutoksia.

Lukuun sisältyisi säännöksiä myös sellaisista rikoksista, joita ei Suomessa oletettavasti esiinny (esimerkiksi ihmisryöstöön kuuluva orjuuttaminen). Tällaiset säännökset ovat kuitenkin tarpeen periaatteelliselta kannalta tärkeimpien ihmisoikeuksien korostamiseksi. Lisäksi niitä voidaan tarvita käytännössäkin sen vuoksi, että ne mahdollistavat tuomitsemisen tällaisesta rikoksesta Suomessa silloin, kun teko on tehty muualla, mutta tekijä on esimerkiksi paennut Suomeen eikä häntä jostakin syystä voida luovuttaa muualle tuomittavaksi. Tällaisessa tapauksessa kansainväliset sopimukset edellyttävät usein rangaistussääntelyä kaikissa sopijamaissa. Siksi tämän luvun perusteluissa on jouduttu käsittelemään joitakin sellaisia tekomuotoja, jotka Suomen olot huomioon ottaen tuntuvat varsin etäisiltä.

Luvun ensimmäisen perussäännöksen, vapaudenriistoa koskevan 1 §:n mukaan rangaistaisiin toisen liikkumisvapauden oikeudeton riistäminen tai toisen oikeudeton eristäminen tämän ympäristöstä. Esimerkkinä tekotavoista mainittaisiin sulkeminen sisään, sitominen ja kuljettaminen johonkin. Huolimatta uudesta teonkuvauksesta rangaistavuuden ala ei muuttuisi verrattuna nykyiseen 9 §:n laittomaan vangitsemiseen.

Vapaudenriiston törkeämpiä tekomuotoja olisi ensiksikin 2 §:n törkeä vapaudenriisto. Ankaroittamisperusteina mainittaisiin vapaudenriiston kesto ja vaikutukset sekä rikoksen tekotapa. Säännös kirjoitettaisiin samaan tapaan kuin yleensä törkeiden rikosten tunnusmerkistöt. Nykyisin vapaudenriiston ankaroittamisperusteena oleva 30 vuorokauden raja alennettaisiin kolmeksi vuorokaudeksi. Muutos perustuu siihen, että käsitykset ajan arvosta ovat muuttuneet.

Erityistilanteet törkeästä vapaudenriistosta olisivat ihmisryöstö (3 §) ja panttivangin ottaminen (4 §).

Ihmisryöstösäännös edellyttäisi niin kuin nykyisinkin väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella tapahtuvaa toisen valtaanottoa. Tämän pitäisi tapahtua tietyssä tarkoituksessa. Nämä perusteet ehdotetaan muutettaviksi olennaisesti nykyisen lain vanhahtavista kuvauksista. Tunnusmerkistössä mainittaisiin saattaminen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin, saattaminen pakkotyöhön tai alle 15-vuotiaan käyttäminen ihmiskaupan kohteena. Niinpä rangaistaisiin ihmisryöstönä lapsikaupan harjoittamiseksi tapahtuva lapsenryöstö, joka yleensä tehdään lapsiprostituution edistämiseksi.

Ihmisryöstöksi katsottaisiin myös sellaiset orjakauppaa koskevat tekotavat, joiden rangaistavuuteen Suomi on kansainvälisin sopimuksin sitoutunut. Nykyisinkin orjien kaupittelu ja kuljettaminen rangaistaan ihmisryöstönä.

Vaikka orjuus ja orjakauppa ovatkin Suomelle etäisiä ilmiöitä, on niitä koskeva ankara rangaistavuus haluttu säilyttää. Sama koskee lasten käyttöä ihmiskauppaan.

Panttivangin ottamista koskeva säännös säilytettäisiin muutoin samanlaisena kuin nykyinenkin, paitsi että siinä edellytettäisiin, että teko on kokonaisuutena arvostellen törkeä. Vastaava kokonaisarvostelua koskeva lausuma liittyisi törkeän vapaudenriiston ja ihmisryöstön tunnusmerkistöihin.

Vapaudenriistosta ei ole pidetty tarpeellisena ehdottaa yleistä lievää tekomuotoa, vaan lievimmät tekotavat voidaan ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa. Rangaistusasteikko mahdollistaisi myös sakkorangaistuksen tuomitsemisen.

Tuottamuksellinen vapaudenriisto (5 §) koskisi kahta tilannetta: ensiksikin huolimattomuudesta aiheutettua vähäistä vakavampaa vapaudenmenetystä, toiseksi oikeudetonta vapaudenriistoa, jota tekijä on pitänyt oikeutettuna. Edellinen olisi rangaistavuuden laajennus. Sen tarkoituksena olisi korostaa niiden vastuuta, jotka huolimattomuudellaan voivat estää toisen liikkumisvapauden. Nykyisestä vilpittömässä mielessä tapahtuneiden vapaudenriistojen porrastuksesta sen mukaan, onko vapaudenriistossa noudatettu laillisen vangitsemisen menettelysääntöjä, luovuttaisiin. Samoin luovuttaisiin laillisen vangitsemisen yhteydessä tapahtuvaa muotomääräysten rikkomista koskevasta erityiskriminalisoinnista. Tällaiset menettelysään-

nöt koskevat nykyisin vain virkamiehiä, joten niiden rikkomiset voivat tulla rangaistaviksi virkarikoksina.

Laitonta uhkausta koskeva säännös (6 §) säilyisi asiallisesti ennallaan. Enimmäisrangaistus alennettaisiin yhdeksi vuodeksi vankeutta.

Myös pakottamisen (7 §) tunnusmerkistö säilyisi ehdotuksen mukaan muuttumattomana, mutta enimmäisrangaistus alentuisi yhdeksi vuodeksi vankeutta. Korotettaessa pakottamisen enimmäisrangaistus kahdeksi vuodeksi vuonna 1969 muutoksen tueksi ei esitetty vakuuttavia perusteluita. Nyt ehdotettu alentaminen perustuu lähinnä siihen, että säännös on toissijainen. Aina silloin kun toisen pakottaminen ansaitsee pitemmän kuin vuoden vankeusrangaistuksen, voidaan soveltaa muita esimerkiksi väkisinmakaamista tai kiristystä koskevia säännöksiä.

Syyteoikeutta koskeva 8 § säätäisi ehdotuksen mukaan asianomistajarikoksiksi tuottamuksellisen vapaudenriiston, laittoman uhkauksen ja pakottamisen. Hengenvaarallisen välineen käyttäminen rikoksen tekemiseen tekisi kuitenkin laittomasta uhkauksesta ja pakottamisesta virallisen syytteen alaisia. Nykyisestä laittoman uhkauksen ja pakottamisen syyteoikeuden siteestä pahoinpitelyn syytejärjestelyyn ehdotetaan luovuttavaksi.

1.10.2. Pykälien perustelut

1 §. Vapaudenriisto

Säännös ei asiallisesti muuttaisi rangaistavuuden alaa siitä, miten nykyistä rikoslain 25 luvun 9 §:ää on tulkittu. Sanonta "riistää vapauden" on nykyisinkin tarkoittanut lähinnä liikkumisvapautta. Vangitseminen ja sisään sulkeminen liittyvät nimenomaisesti liikkumisvapauden estämiseen. Vapaudenriiston ei ole tarvinnut olla täydellistä siten, että kaikki henkilön vapaudet olisi riistetty. Nykyisen lain sanonta "vangitsemalla" ei suomenkieliseen tekstiin enää sovi, koska käsite on saanut suppeamman oikeudellisen merkityksen. Sama koskee vanhaa rikosnimeä.

Vapaudenriistolla tarkoitettaisiin oikeudetonta liikkumisvapauden riistämistä tai eristämistä ympäristöstään. Liikkumisvapauden riistämisestä mainittaisiin säännöksessä esimerkkeinä sisään sulkeminen, sitominen tai kuljettaminen. Jos henkilöä kuljetetaan pakolla johonkin, merkitsee se hänen liikkumisvapautensa riistämistä. Sen sijaan pakolla tai kavaluudella johonkin kuljetettu, jota ei sitten estetä liikkumasta, voi olla eristetty ympäristöstään. Ympäristöstä eristämisestä voidaan mainita esimerkkinä myös erävaellus, jonka opas jättää vaeltajat erämaahaan oman onnensa varaan. Olkoonkin, että he siellä voivat liikkua vapaasti, oppaattomuus voi merkitä, että heidät eristetään siitä ympäristöstä, johon he aikoivat palata.

Vapaudenriisto voidaan tehdä myös siten, että otetaan toiselta pois hänen liikkumiseensa tarvitsemansa apuneuvo. Jos yksinäisellä saarella olevalta viedään pois saaren ainoa vene, vapaudenriiston tunnusmerkistö toteutuu. Sen sijaan henkilöauton varastaminen harvoin aiheuttanee niin suurta rajoitusta, että voitaisiin katsoa liikkumisvapaus riistetyksi. Sama koskee matkalippujen anastusta tai piilottamista.

Ympäristöstä eristäminen mainitaan tunnusmerkistössä myös pieniä lapsia silmällä pitäen. Lapseen, joka osaa liikkua vain rajoitetusti, kohdistuva vapaudenriisto tapahtuukin yleensä nimenomaan ympäristöstä eristämällä. Säännöksen perusteella tultaisiin rankaisemaan osa nykyisin lapsenryöstönä rangaistavia tekoja.

Ympäristöllä tarkoitetaan henkilön normaalia arkista elinympäristöä ihmissuhteineen. Ympäristöllä on tässä yhteydessä sosiaalisesti korostunut merkitys, joka poikkeaa siten 48 luvussa ympäristö-käsitteellä olevasta merkityksestä.

Niin liikkumisvapauden riistämisen kuin ympäristöstä eristämisen pitäisi olla sillä tavoin perinpohjaista, ettei henkilön liikkumista tai yhteyksiä ympäristöön ainoastaan rajoiteta. Toisen pakottaminen käyttämään eri kulkureittiä kuin mitä hän haluaisi, ei tarkoita, että hänen liikkumisvapautensa olisi riistetty. Tekotavoista esimerkkinä mainitulla sisään sulkemisella liikkumisvapaus riistetään säännöksessä tarkoituksessa merkityksessä, vaikka henkilö voisi silloin liikkua rajatussa sisätilassa. Sen sijaan ulos sulkemalla yleensä ainoastaan rajoitetaan liikkumisvapautta estämällä vain pääsy tiettyyn sisätilaan. Samoin esimerkiksi puhelinlinjan katkaiseminen ei normaalitapauksissa ole ympäristöstä eristämistä. Siinä ainoastaan rajoitetaan yhteyksiä ulkomaailmaan. Poikkeuksellisesti, jos esimerkiksi vaikeasti liikuntavammainen on täysin riippuvainen puhelinyhteyksistä, hänet voidaan täysin eristää ympäristöstään ne katkaisemalla. Lapsi tai liikuntavam-

mainen voidaan tunnusmerkistön tarkoittamassa mielessä eristää ympäristöstään myös hänen hoitajaansa kohdistuvalla toimella.

Nykyistä rikoslain 21 luvun 11 §:n heitteillepanoa vastaavaa säännöstä ei ehdoteta uudistettuun 21 lukuun. Siinä tarkoitettu teko tulisi usein rangaistavaksi vapaudenriistona.

Vapaudenriiston kohteena voi olla myös lapsi. Tekoa ei kuitenkaan pidettäisi vapaudenriistona, jos lapsi on antanut siihen pätevän suostumuksen. Lapsikin voi antaa tekoon pätevän suostumuksen, jos hän on niin kehittynyt, että ymmärtää sen merkityksen. Ongelmallinen tilanne saattaa syntyä, jos lapsen tahto poikkeaa hänen huoltajansa tahdosta. Joskus joudutaan olettamaan, mikä lapsen tahto ilmeisesti olisi ollut. Vastaavia periaatteita voidaan noudattaa, jos on kysymys vajaamieliseen kohdistuvasta teosta.

Teko edellyttää tahallisuutta.

Selvyyden vuoksi tunnusmerkistössä mainittaisiin, että vapaudenriiston on tapahduttava oikeudettomasti. Tällä ei tarkoiteta vain viranomaisten pakkotoimien sulkemista säännöksen soveltamisen ulkopuolelle. On selvää, että lailliset virkatoimet eivät voi olla rangaistavaa vapaudenriistoa. Oikeudettomuudella on merkitystä ennen kaikkea niissä tilanteissa, joissa jostakin vähemmän täsmällisestä oikeuttamisperusteesta voidaan johtaa liikkumisvapauden riistämisen tai ympäristöstä eristämisen oikeutus. Esimerkiksi lapsen kasvattajan oikeudet voivat olla tällainen peruste.

Huoltajan kasvatuskeinoja on täsmennetty lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetulla lailla. Sen 1 §:n 3 momentti kieltää lapsen alistuksen, ruumiillisen kurituksen ja muun loukkaavan kohtelun. Tämän kiellon vastaista ei kuitenkaan ole, jos huoltaja kasvatuksellisista syistä rajoittaa lapsen liikkumisvapautta, esimerkiksi estää tätä liikkumasta öisin ulkona. Lapselle määrättyä kotiarestia ei yksistään voida pitää vapaudenriistona, ellei sen toimeenpano ylitä kohtuullisen kasvatuskeinon rajoja. Näin kasvattaja-asema oikeuttaa kohdistamaan huollettavaan toimia, jotka muutoin olisivat laitonta vapaudenriistoa. Rajat jäävät riippumaan siitä, mitä kulloistenkin käsitysten mukaan pidetään kasvattajalle sopivana. On mahdollista, että huoltajakin syyllistyy huollettavaan nähden vapaudenriistoon. Lapsen fyysisen ja henkisen kehityksen ehkäisevä eristäminen, ääritapauksessa kahlitseminen, on huoltajankin tekemänä vapaudenriistoa.

Jossakin määrin rangaistavan ja rankaisemattoman liikkumisvapauden estämisen rajat jäävät muissakin tapauksissa riippumaan kulttuurin kehityksestä. Kehityksen myötä yhä lyhytaikaisempi liikkumisvapauden riistäminen arvioidaan vapaudenriistoksi. Perussäännös ei aseta aikarajoja. Tilanteesta riippuen hyvin lyhytaikainenkin liikkumisvapauden estäminen voi olla tässä tarkoitettua vapaudenriistoa.

Vapaudenriistosta voitaisiin tuomita sakkoon ja vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Vapaudenriisto olisi virallisen syytteen alainen rikos.

2 §. Törkeä vapaudenriisto

Säännös törkeästä vapaudenriistosta olisi tavallaan uusi, vaikka siinä mainittuina ankaroittamisperusteina on samoja asioita, jotka nykyisinkin vaikuttavat 25 luvun vastaavien säännösten törkeysarviointiin. Tunnusmerkistössä mainittaisiin kolme perustetta, jotka voivat tehdä vapaudenriistosta törkeän. Ne koskevat vapaudenriiston kestoa, vaikutuksia ja tekotapaa.

Ensimmäisenä mainitaan, että vapaudenriisto on kolmea vuorokautta pitempi. Nykyisin raskauttavana seikkana mainitaan 30 vuorokauden raja. Ajan arvo on muuttunut rikoslain säätämisestä. Nykyisin jo kolmea vuorokautta pitempi laiton vapaudenriisto on katsottava pitkäksi ja siten teko, tosin tällöinkin vasta kokonaisharkinnan perusteella, törkeäksi. Ehdotettu muutos vastaa sitä lainsäädännöllistä kehitystä, joka on tapahtunut pakkokeinona käytetyn vapaudenmenetyksen, esimerkiksi pidätysajan, pituuden osalta.

Täsmällisesti vuorokausina määritelty raja ei aiheuttane tulkintavaikeuksia: se lasketaan kellonlyömästä, jona vapaudenriisto alkoi, samaan kellonlyömään kolmen vuorokauden kuluttua.

Toisena perusteena mainitaan vapaudenriiston vaikutukset eli vakava vaara toisen hengelle tai terveydelle. Vaaran pitää olla konkreettia ja asteeltaan vakavaa. Usein lyhytaikaiseenkin vapaudenriistoon liittyy jonkinasteinen terveysvaara. Vakavasta terveysvaarasta on kysymys esimerkiksi, jos vapaudenriisto merkitsee, että sairas ei saa tarvitsemaansa lääkitystä. Terveysvaaran ei tarvitse aiheutua sille, johon vapaudenriisto kohdistetaan. Esimerkiksi imettävän

äidin vapauden riistäminen siten, ettei hän voi ruokkia lastaan, voi merkitä tarkoitettua terveysvaaraa.

Tekijän pitää olla tietoinen aiheuttamastaan vaarasta.

Kolmantena ankaroittamisperusteena mainitaan vapaudenriistossa käytetty erityinen julmuus tai vakavan väkivallan uhka. Erityistä julmuutta voi olla sulkeminen pimeään, kammottavaan paikkaan tai myös se, että johonkin outoon paikkaan viedylle uskoteltaisiin, ettei hänellä ole pelastautumismahdollisuuksia. Vakava väkivalta tarkoittaa esimerkiksi sitä, että uhataan henkilöä kuolemalla, jos hän yrittää paeta.

Kaikissa näissä tapauksissa edellytetään kokonaisarvostelua teon törkeydestä.

Rangaistusasteikoksi ehdotetaan törkeiden rikosten tavanmukaista asteikkoa eli vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

3 §. Ihmisryöstö

1 momentti. Ihmisryöstön tunnusmerkistö muistuttaisi rakenteeltaan nykyistä.

Momentin *1 kohta* edellyttää valtaanottoa, joka on toteutettu väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella. Ilmaisut ovat samat kuin nykyisessä laissa ja niiden tulkintaa ei ole tarkoitus muuttaa. Valtaanoton pitää olla perinpohjaisempaa kuin vapaudenriistossa. Niinpä valtaanotosta ei olisi kysymys silloin, kun pelkästään liikkumisvapaus estetään ilman että henkilö tulee vapaudenriistäjän määräämisvallan alaiseksi.

Väkivallan ja uhkauksen tulkinta on suhteellisen vakiintunut. Kavaluudesta voi olla kysymys esimerkiksi silloin, kun tekijä erehdyttää vanhemmat antamaan lapsen hänen huostaansa muka ulkomailla annettavaan koulutukseen, mutta tuleekin käyttämään lasta ihmiskaupan kohteena.

Toiseksi tunnusmerkistö edellyttää, että valtaanotto tapahtuu tietyssä tarkoituksessa. Tässä suhteessa säännös muuttuisi olennaisesti nykyiseen ihmisryöstösäännökseen verrattuna.

Ensimmäisenä valtaanoton tarkoituksena mainittaisiin valtaanotetun saattaminen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin. Tunnusmerkki "ihmisarvoa loukkaavat olosuhteet" on eittämättä arvosidonnainen. Arviointiin vaikuttaa kulttuurin kehitystaso. Kuitenkaan jokin primitiivinen kulttuuri ei itsessään täyttäisi tätä kriteeriä. Esimerkkinä ihmisarvoa loukkaavista olosuhteista voitaisiin mainita se, että valtaanotettu joutuisi elättämään itsensä prostituutiolla tai huumekaupalla.

Toisena valtaanoton tarkoituksena mainitaan pakkotyöhön saattaminen. Pakkotyöllä tarkoitettaisiin sellaista pysyvää tilaa, jossa työntekijällä ei ole tavallisia oikeuksia kieltäytyä tehtävistä, irtisanoutua ja saada palkkaa. Tulkinnassa voidaan tukeutua kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 8 artiklaan sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 19/90) 4 artiklaan, joissa täsmennetään, mitä pakkotyöllä mainituissa sopimuksissa tarkoitetaan.

Momentin *2 kohdassa* edellytetään samanlaista valtaanottoa kuin 1 kohdassa. Valtaanoton tarkoitus olisi käyttää alle 15-vuotiasta ihmiskaupan kohteena. Ehdotuksen mukaanhan kumottaisiin niin lapsenryöstön erityistunnusmerkistö kuin valkoista orjakauppaa koskeva säännös. Näiden kumoaminen voisi johtaa siihen, että lapsikauppaan, joka edelleenkin näyttää olevan eräissä osissa maailmaa ongelma, ei aina voitaisi käyttää riittävän ankaria rangaistuksia. Ehdotettua ihmisryöstösäännöstä voitaisiin soveltaa esimerkiksi henkilöön, joka houkuttelee lapsen pois vanhemmiltaan adoptiolupauksin, mutta toimittaakin tämän lapsikaupankohteeksi, esimerkiksi lapsiprostituutio-olosuhteisiin.

Nykyisen ihmisryöstösäännöksen tunnusmerkistössä mainitaan valtaanotto tarkoituksin saattaa joku orjuuteen tai maaorjuuteen. Ihmisryöstöstä rangaistaan myös sitä, joka on orjia kaupitellut tai kuljettanut.

Momentin *3 kohdassa* säädettäisiin rangaistaviksi toimet, joilla joku alistetaan orjuuteen tai pidetään sellaisessa asemassa taikka joilla orjilla käydään kauppaa tai orjia kuljetetaan. Suomi on kansainvälisten sopimusten mukaan sitoutunut rankaisemaan nämä toimet. Nykyiseen rangaistavuuteen verrattuna olennaisin ero olisi, että säännöksessä ei edellytettäisi väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella tapahtuvaa valtaanottoa orjuuteen saattamisen tarkoituksessa. Tekotapa kuvattaisiin yksinkertaisesti siten, että sekä alistaminen orjuuteen että sellaisessa asemassa pitäminen olisi rangaistavaa. Nämä voidaan toteuttaa muutoinkin kuin väkivallalla, uhkauksella ja kavaluudella. Muo-

toilu vastaa nykyistä paremmin kansainvälisten sopimusten tarkoitusta.

Tunnusmerkistössä käytetään ilmaisuja orjuus ja orjan asema. Niillä tarkoitetaan orjuutta sellaisessa perinteisessä merkityksessä, jossa orja alistetaan pakkotyöhön ilman "vapaiden kansalaisten" perusoikeuksia. Orjuus lienee kaikkialta maailmasta virallisesti lopetettu. Siksi käsitteellä tarkoitetaan sellaista tosiasiallista orjuutta, jossa henkilön asema rinnastuu perinteiseen orjuuteen. Kansainvälisissä sopimuksissa on orjuuteen rinnastuvina mainittu useita muitakin käytäntöjä, jotka tämän säännöksen mukaan eivät kuitenkaan tulisi ihmisryöstönä rangaistaviksi. Tällaisia olisivat esimerkiksi käytäntö, jossa nainen voidaan hänen aviomiehensä kuoltua luovuttaa perintönä toiselle henkilölle. Muiden säännösten on katsottava riittävästi ehkäisevän tällaisia käytäntöjä. Niitä ei ole tarvetta saattaa ihmisryöstösäännöksen piiriin.

Ihmisryöstösäännöksen soveltamisedellytykseksi asetettaisiin johdonmukaisuussyistä, että teko kokonaisuudessaan arvioidaan törkeäksi. Jo rangaistusasteikkokin osoittaa, että ihmisryöstössä olisi kysymys törkeätä vapaudenriistoakin törkeämmästä teosta. Tarkoitus ei ole, että tunnusmerkistön käsitteille "orjuus" tai "ihmisarvo" annettaisiin laaja merkitys. Kokonaisarvostelulausekkeen tehtävänä on taata, että näitä käsitteitä tulkitaan siten suppeasti, kuin korkea rangaistusasteikkokin edellyttää.

Rangaistusasteikoksi ehdotetaan vähintään kahta ja enintään kymmentä vuotta vankeutta.

Nykyisen ihmisryöstösäännöksen 2 momentin erityistä konfiskaatiosäännöstä orjien kuljettamiseen käytetyn laivan menetetyksi julistamisesta ei ehdoteta otettavaksi uuteen 25 lukuun. Kansainväliset sopimukset eivät edellytä tätä säännöstä, ja konfiskointiin voidaan soveltaa rikoslain 2 luvun 16 §:n harkinnanvaraista, ihmisryöstön konfiskaatiosäännöstä myöhäisempää yleissäännöstä rikoksentekovälineen menetettäväksi julistamisesta.

2 momentti. Yritys ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi, niin kuin nykyisinkin. Orjakaupan osalta kansainväliset sopimuksetkin edellyttävät yrityksen rangaistavuutta. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa mainituissa tilanteissa teko on täytetty jo silloin, kun valtaanotto siinä mainitussa tarkoituksessa on tapahtunut. Tarkoituksen ei ole tarvinnut toteutua. Yrityssäännös koskisi näin ollen vain valtaanoton yritystä. Nykyiseen verrattuna yrityksen ja täytetyn teon välinen raja muuttuisi hieman orjuuteen alistamisen osalta. Ehdotettu ratkaisu kuitenkin täyttää orjuutta koskevien yleissopimusten velvoitteet.

4 §. Panttivangin ottaminen

1 momentti. Olennaisin muutos panttivangin ottamista koskevaan nykyiseen säännökseen olisi, että ehdotetussa tunnusmerkistössä nimenomaisesti edellytetään teon arvostelua törkeäksi. Tämän vuoksi säännökseen otettaisiin myös korkeampi vähimmäisrangaistus: yksi vuosi vankeutta. Ehdotettu muutos perustuu lain eduskuntakäsittelyn yhteydessä vuonna 1982 lakivaliokunnassa kuultujen eräiden asiantuntijoiden esittämään arvosteluun, joka kohdistui laajaan rangaistusasteikkoon. Tuolloin viitattiin mahdollisuuteen korjata asia rikoslain kokonaisuudistuksessa (Lakivaliokunnan mietintö 9/1982).

Vaikka säännöksen syntytausta on kansainvälisen terrorismin vastustuksessa, säännös soveltuu myös esimerkiksi kiristystarkoituksessa tehtyihin lapsenryöstöihin. Jollei säännöksen soveltamista rajoitettaisi tapauksiin, jotka kokonaisarvostelun perusteella ovat törkeitä, sitä voitaisiin joutua soveltamaan varsin vaarattomiin tekoihin, jotka eivät edellytä ainakaan ankaraa rankaisemista. Sellainen saattaisi olla esimerkiksi tilanne, jossa isovanhemmat pitävät lasta luonaan uhaten, että lapsi ei pääse kotiin, elleivät vanhemmat tee jotakin isovanhempien toivomaa. Tällaisia tapauksia varten, jotka sinänsä muutoin soveltuisivat tunnusmerkistön sanamuotoon, säännöstä ei aikoinaan ole otettu lakiin.

Jos teko ei olisi kokonaisuutena arvostellen törkeä, siihen sovellettaisiin pakottamista tai vapaudenriistoa koskevia säännöksiä.

Tunnusmerkistöön on tehty eräitä kielellisiä muutoksia. Siten ilmaisu "kolmas osapuoli" on korvattu ilmaisulla "jonkun muun". Koska tämä joku muu ei välttämättä ole mikään neuvottelukumppani, ehdotettu sanonta on luontevampi. "Vangiksi otettu" on korvattu ilmaisulla "panttivanki". Lisäksi maininta vapaudenriiston laittomuudesta on jätetty tarpeettomana pois.

Rikoksen yrityksen ja täytetyn teon välinen raja säilyisi entisellään. Teko olisi täytetty jo silloin, kun vapaudenriisto säännöksessä kuvatussa pakottamistarkoituksessa on toteutunut.

Toisin sanoen painostettavan tietoon ei ole tarvinnut tulla edes sen, että joltakin on riistetty vapaus, saati minkäänlainen painostusyritys. Kansainvälinen sopimus, johon säännös perustuu, edellyttää näin varhaista täyttymispistettä.

Rangaistus panttivangin ottamisesta olisi vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta.

2 momentti. Panttivangin ottamisen yritys olisi rangaistava. Yritykseen kuuluu vapaudenriiston yritys siinä tarkoituksessa, että muu kuin panttivangiksi otettava joutuu tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin panttivankiin kohdistuvalla uhalla.

5 §. Tuottamuksellinen vapaudenriisto

1 momentti. Tässä momentissa olisi kysymys huolimattomuudesta aiheutetusta vapaudenriistosta. Nykyisin tuottamuksellisesta vapaudenriistosta ei ole yleissäännöstä.

Säännös koskisi lähinnä niitä ammattiryhmiä, joiden tehtävänä on varmistautua siitä, että ihmisten liikkumisvapautta ei oikeudettomasti rajoiteta. Se koskisi ensiksikin vapaudenriistoon oikeutettuja viranomaisia, joiden tulee varmistua siitä, että vapaudenmenetys ei vaikkapa huolimattomuudesta tapahtuneen lasku- tai kirjaamisvirheen vuoksi ole lain sallimaa pitempi.

Toinen olennainen soveltamiskohde olisivat sellaiset henkilöt, jotka sulkevat erilaisia tiloja. Heidän tulisi varmistautua siitä, ettei ketään suljeta sisään. Huolellisuuden ja varovaisuuden rajat riippuvat siitä, mitä tällaisilta henkilöiltä on kohtuullista vaatia.

Ehdotettu säännös edellyttäisi, että teko ei ole vähäinen. Teko merkitsee tämän tuottamuksellisen rikoksen yhteydessä usein laiminlyöntiä, josta seuraa toisen vapaudenmenetys. Vähäisyys arvioitaisiin vapaudenmenetyksen aiheuttaman haitan tai vahingon perusteella. Tällöin keskeisiä seikkoja olisivat esimerkiksi vapaudenmenetyksen kesto tai ne olosuhteet, joissa vapautensa menettänyt joutuu olemaan. Säännöksen edellyttämän vapaudenmenetyksen tarkka kesto ehdotetaan jätettäväksi lainsoveltajan harkintaan, mutta esimerkiksi yli vuorokauden kestänyttä vapauden menetystä ei ilmeisestikään yleensä voisi pitää enää vähämerkityksisenä. Rangaistavuutta ei olisi syytä kuitenkaan ulottaa esimerkiksi vahtimestariin, joka lukitsee jonkin paikan oven varmistautumatta, että paikka on tyhjä, jolloin sinne suljettu joutuu ehkä joitakin tunteja odottamaan ulkopuolista apua. Kuitenkin myös lyhyempikin, mutta erityisen epämiellyttäviin tai kammottaviin olosuhteisiin tapahtunut sulkeminen voi aiheuttaa merkittävää haittaa tai vahinkoa ja olla siten säännöksen mukaan rangaistavaa.

Rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kuutta kuukautta vankeutta.

Tuottamuksellinen vapaudenriisto olisi 8 §:n mukaan asianomistajarikos.

2 momentti. Tämä momentti vastaisi paljolti nykyisen luvun 10 §:n 1 momenttia. Se koskisi erehdystilannetta. Vapaudenriiston perussäännös edellyttää tahallisuutta. Kuitenkin varsin helposti vapaudenriistoon voidaan syyllistyä siten, että uskotaan toimittavan oikein. Tällöin erehdys voi poistaa tahallisuuden. Vapaudenriisto merkitsee kuitenkin niin huomattavaa puuttumista toisen oikeuksiin, että siihen ryhtyvältä on vaadittava erityistä huolellisuutta.

Säännös koskisi erehtymistä oikeudesta vapaudenriistoon. Se ei koskisi esimerkiksi sitä tilannetta, että toimivaltainen poliisi pidättää rikoksesta epäillyn, jota vastaan nostettu syyte myöhemmin hylätään todisteiden riittämättömyyden vuoksi.

Momentin mukaan tuottamuksellisesta vapaudenriistosta tuomittaisiin se, joka oikeudettomasti, pitäen sitä oikeutenaan, riistää toiselta vapauden. Säännös koskisi esimerkiksi tiettyyn järjestysvaltaan oikeutettuja henkilöitä, jotka luulevat olevansa oikeutettuja vapaudenriistoihinkin, taikka yleensä kansalaisia, jotka hyvässä uskossa tulkitsevat jokamiehen kiinniotto-oikeutta liian laajasti. Tällöin lyhytkin vapaudenmenetyksen aika voisi täyttää rikoksen tunnusmerkistön.

6 §. Laiton uhkaus

Laittoman uhkauksen tunnusmerkistö säilyisi asiallisesti ennallaan. Säännökseen ehdotetaan kuitenkin pientä tarkennusta. Nykyinen säännös (13 §) käyttää ilmaisua "vakavasti pelätä". Ilmaisu on monimerkityksinen. Se voidaan ymmärtää siten, että henkilö pitää hyvin todennäköisenä, että hänen tai toisen henkilökohtainen turvallisuus tai omaisuus on vaarassa. Silloin hyvinkin pieni vaara riittää. Koska aina edellytetään, että pelkäämiseen on pitänyt

olla perusteltu syy eli pelkäämisen pitää olla aiheellista, vahvistava sana on pelkäämisen yhteydessä tarpeeton. Sitä tarvitaan korostamaan vaaran vakavuutta. Siksi sana *vakava* ehdotetaan siirrettäväksi vaara-sanan määreeksi. Tällöin tarkoitetaan sekä vaaran todennäköisyyttä että mahdollisen vahingon suuruutta.

Myös leikkiaseen nostaminen toista vastaan voi toteuttaa tunnusmerkistön. Ainoastaan leikkiaseet, jotka eivät muistuta aitoa siinä määrin, että ne tunnistaa heti leikkiaseiksi, eivät toteuttaisi tunnusmerkistöä. Pommiuhkaukset, joilla aiheutetaan yleistä vaaraa, säännellään yleisvaarallisissa rikoksissa (ehdotettu rikoslain 34 luvun 9 ja 10 §).

Toissijaisuussäännös merkitsee, että esimerkiksi aseella uhaten tapahtunut liikkumisvapauden estäminen rangaistaan vain vapaudenriistona tai törkeänä vapaudenriistona. Samoin ryöstö, pahoinpitely ja törkeä pahoinpitely syrjäyttävät laitonta uhkausta koskevan säännöksen.

Rangaistukseksi laittomasta uhkauksesta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Enimmäisrangaistuksen alentaminen kahdesta vuodesta yhteen perustuu siihen, että vain uhkaukseksi jääneestä rikoksesta ei ole tarvetta säätää tätä ankarampaa rangaistusta.

Laiton uhkaus olisi 8 §:n mukaan asianomistajarikos, jollei rikoksen tekemiseen ole käytetty hengenvaarallista välinettä.

7 §. Pakottaminen

Pakottamisen tunnusmerkistö säilyisi vähäisiä kielellisiä tarkistuksia lukuun ottamatta nykyisellään. Luvun perusteluissa selostetuista syistä sen enimmäisrangaistus laskettaisiin kahdesta vuodesta yhteen vuoteen.

Pakottamisen on tapahduttava väkivallalla tai uhkauksella. Väkivallan ei tarvitse olla väkivaltarikoksena rangaistavaa eikä uhkauksen merkitä henkilöön kohdistuvalla väkivallalla uhkaamista. Hyvin monet oikeudettomat painostuskeinot tulevat kysymykseen, myös taloudelliset. Pakottaminen on mahdollista myös uhkaamalla tehdä jotakin pahaa taivutettavan läheiselle henkilölle. Olennaista on se, että painostuskeinolla voidaan vaikuttaa toisen tahtoon siten, että hän tekee tai sietää jotakin pakottajan tahtomaa tai tällaisen pakon vuoksi jättää tekemättä itse tahtomansa.

Pakottamisen on tapahduttava oikeudettomasti. Nykyisen lain sanonta "ilman laillista oikeutta" on korvattu ilmaisulla "oikeudettomasti". Muutos on ainoastaan kielellinen. Nykyisinkään lakia ei ole tulkittu niin, että sanonnalla tarkoitettaisiin nimenomaisesti laissa määriteltyä oikeutta. Oikeudettomuus koskee pakotuskeinoa, sitä mihin pakotetaan tai näiden suhdetta. Pakottamista on uhkaaminen vaadittaessa erääntyvän saatavan perimisellä eli sinänsä oikeutetulla asialla, jos pakottajalla ei ole oikeutta vaatia kyseistä tekoa tai tekemättä jättämistä. Pakottamista on myös se, että laittomalla keinolla uhaten saadaan toinen tekemään jotakin, minkä vaatiminen sinänsä on oikeutettua. Oikeudettomuutta on tulkittava nimenomaan siten, onko kiellettyä käyttää nimenomaan sitä pakotuskeinoa, jota on käytetty, juuri sen suhtautumisen aikaan saamiseksi, jota on tavoiteltu. Rajat riippuvat siitä, mitkä keinot kulttuurimme toisen tahdon taivuttamiseksi missäkin asiassa hyväksyy. On huomattavan paljon sellaista painostusta, esimerkiksi lapsien ja vanhempien välisissä suhteissa, jota ei pidetä oikeudettomana pakottamisena.

Pakottamista koskeva säännös on yleissäännös, joka syrjäytyy aina, jos muualla laissa on säädetty ankarampi rangaistus. Tämän vuoksi pakottamisesta riittää enimmäisrangaistukseksi vuosi vankeutta.

Pakottaminen olisi 8 §:n mukaan asianomistajarikos,jollei rikoksen tekemiseen ole käytetty hengenvaarallista välinettä.

8 §. Syyteoikeus

Ehdotuksen mukaan tuottamuksellinen vapaudenriisto suhteellisen vähäisenä rikoksena säädettäisiin asianomistajarikoksiksi.

Myös laiton uhkaus ja pakottaminen olisivat pääsääntöisesti asianomistajarikoksia. Nykyisin ne ovat poikkeuksellisesti virallisen syytteen alaisia samoin edellytyksin kuin lievä ja tavallinen pahoinpitely. Ehdotetussa 21 luvussa luovuttaisiin pahoinpitelyrikosten erityisestä syyteoikeusjärjestelystä. Siksi ehdotetaan, että laiton uhkaus ja pakottaminen olisivat virallisen syytteen alaisia vain, jos niiden tekemiseen on käytetty hengenvaarallista välinettä. Hengenvaarallisia välineitä olisivat muun muassa ampuma- ja teräaseet. Leikkiase, joka voi olla laittoman uhkauksen tekoväline, ei olisi kuiten-

kaan syyteoikeussäännöksessä tarkoitettu hengenvaarallinen väline.

1.11. 34 luku. Yleisvaarallisista rikoksista

1.11.1. Luvun perustelut

1.11.1.1. Nykyinen lainsäädäntö

Rikoslain 34 luvun säännökset koskevat yleisvaarallisia rikoksia. Koko luku on pääosin alkuperäisessä, rikoslain säätämisen aikaisessa muodossa. Luvun otsikkoa on kuitenkin sanamuodoltaan muutettu 21 luvun uudistuksen yhteydessä vuonna 1969. Voimassa oleva otsikko kuuluu "Yleistä vaaraa aiheuttavista rikoksista". Alkuperäinen otsikko oli "Yleistä vaaraa tuottavista rikoksista".

Voimassa olevia 34 luvun säännöksiä selostetaan jäljempänä yksityiskohtaisemmin asianomaisten pykälien perustelujen yhteydessä. Tässä yhteydessä kerrotaan vain, mitä rikoksia 34 luvussa on säännelty ja mitä muutoksia luvun säännöksiin on rikoslain säätämisen jälkeen tehty.

Yleisvaarallisten rikosten perussäännös on murhapoltto. Sen eri muotoja koskevat 34 luvun neljä ensimmäistä pykälää. Murhapoltossa on sen vanhahtavasta nimestä huolimatta kysymys erilaatuisen omaisuuden tuleen sytyttämisellä aiheutetusta vaarasta ja vahingosta. Murhapolton rangaistavuuserot riippuvat omaisuuden lajista. Perusrikos (1 §) on asunnon tuleen sytyttäminen. Törkeämmän laatuinen rikos (2 §) on esimerkiksi kirkon tai muun arvokkaan rakennuksen polttaminen. Lievemmin rangaistaan varastorakennuksen sytyttäjää (4 §). Erityisen ankarasti rangaistavaa on murhapolttoon syyllistyminen sodan tai muiden poikkeusolojen aikana, samoin se, että tekijä on sammutustoimia estääkseen poistanut paikalta tulen sammutusvälineistöä (3 §). Enimmäisrangaistuksena on silloin elinkautinen vankeusrangaistus.

Murhapolttoon on tekotavaltaan ja rangaistustasoltaan rinnastettu räjäyttäminen, joka kohdistuu samoihin omaisuuslajeihin kuin murhapoltto (5 §:n 1 momentti). Lisäksi muunkinlainen räjäyttäminen, josta voi olla vaaraa toisen hengelle tai terveydelle ja melkoisen hävityksen vaaraa toisen omaisuudelle, rangaistaan räjäyttämisenä (5 §:n 2 momentti).

Sytytys- ja räjähdysaineiden kokoaminen murhapolton ja räjäyttämisen tekemiseksi rangaistaan näiden rikosten valmisteluna (6 §:n 1 momentti). Muun rikoksen tekemiseksi tapahtunut räjähdysaineiden hankkiminen on myös rangaistavaa (6 §:n 2 momentti). Jos 6 §:n 2 momentissa mainittu teko tapahtuu valtiopetoksen tekemisen aikomuksessa, on noudatettava, mitä voimassa olevan 11 luvun 4 §:ssä on säädetty (6 §:n 3 momentti).

Huolimattomuudesta tehty murhapoltto ja räjäyttäminen on säädetty rangaistavaksi erillisessä pykälässä (7 §).

Vedentulvan aikaansaaminen (8 §) on rangaistavaa sekä tahallisena että tuottamuksellisena tekona. Sama koskee vaaran aiheuttamista rautatieliikenteelle (9 §). Tahallisessa vaaran aiheuttamisessa rautatieliikenteelle on erotettu toisistaan se, onko teko tehty aikoen saattaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle vai onko teko tehty sitä aikomatta.

Laaja-alainen yleisvaarallinen vahingonteko on säädetty rangaistavaksi 10 §:ssä. Pykälässä on pitkä luettelo, jossa mainitaan vahingonteon kohteina muun muassa höyrypannu, höyrykone, ruudinvalmistuslaitos, vuorikaivos, kaasu- tai vesijohto, satama, silta, lossi, tie, katu ja varoitusmerkki. Näiden kohteiden vahingoittaminen tai turmeleminen on jaettu kolmeen rangaistusluokkaan riippuen siitä, onko tekijä tehnyt rikoksen tahallaan aikoen saattaa vaaran toisen hengelle tai terveydelle, tahallaan ilman edellä sanottua aikomusta tai tuottamuksellisesti.

Myös yleistä häiriötä eräille liikennemuodoille tuottavia tekoja koskevia säännöksiä on sisällytetty 34 lukuun. Haitan tai viivytyksen tuottaminen rautatie-, kanava- tai sulkulaitokselle on rangaistavaa 11 §:n mukaan sekä tahallisena että tuottamuksellisena tekona. Lennätin- ja puhelinlaitoksen käyttämisen estäminen ja häirintä on vastaavasti rangaistavaa 12 §:n mukaan. Lisäksi 12 §:ssä on yksityiskohtaisia säännöksiä kaapelin mereen laskemista häiritsevistä teoista.

Laivan saattaminen uppoamaan, karille tai ajautumaan maihin rangaistaan sen mukaan, onko tekijä aikonut tahallaan saattaa toisen hengen tai terveyden vaaraan, onko hän toiminut ilman sanottua aikomusta vai onko teko ollut tuottamuksellinen (13 §). Samanlainen rikosten porrastus on tehty 14 §:ssä, joka koskee erilaisten merimerkkien ja merenkulun ohjausvälineiden hävittämistä tai muuntelua.

Uusimmat voimassa olevan 34 luvun sään-

nökset koskevat ilma-aluksia. Nämä kansainvälisten sopimusten asettamien velvoitusten täyttämiseksi rikoslakiin 1970-luvulla otetut säännökset on sijoitettu 34 luvun 14 a ja 14 b §:ään. Edellinen näistä koskee ilma-aluksen kaappausta ja sen lievempää tekomuotoa ilma-aluksen laitonta haltuunottoa. Jälkimmäinen pykälä sisältää rangaistussäännökset ilmaliikennesabotaasista ja ilmaliikenteen häiritsemisestä.

Veden, ruoka-aineen, juoman tai muun toisen käytettäväksi sopivan aineen myrkyttäminen tai saattaminen muuten terveydelle vaaralliseksi rangaistaan 15 §:n mukaan. Myrkyttämiseen rinnastetaan terveydelle vaarallisen aineen myyminen tai muu levittäminen pitäen aineen vaarallisuus salassa. Myrkyttäminen on myös tuottamuksellisena rangaistava.

Kulkutaudin tahallinen levittäminen ihmisiin on rangaistavaa 16 §:n 1 momentin mukaan ja levittäminen eläimiin 18 §:n 1 momentin mukaan. Kulkutaudin ihmisiin tai eläimiin leviämisen estämiseksi tai ehkäisemiseksi annetun ohjeen rikkominen on erikseen rangaistavaa edellä mainittujen pykälien 3 momenttien mukaan.

Laitumen, niityn, rehuvaraston tai karjanruuan myrkyttäminen on säädetty rangaistavaksi 19 §:ssä. Voimassa olevan 34 luvun viimeinen varsinainen rangaistussäännös 20 § koskee elatusvarojen tai muun avun antamista sotatarpeisiin tai katovuoden vaurioiden korjaamiseen koskevan sopimuksen rikkomista, joka on rangaistavaa sekä tahallisena että tuottamuksellisena tekona.

Tahallisten 34 luvun rikosten yritys on yleensä rangaistavaa. Poikkeuksena ovat 11 ja 12 §:ssä säädetyt liikenteen häiritsemiset, joiden yritys ei ole rangaistava.

Tuottamuksellisia rikoksia koskee 21 §:ssä oleva eräänlainen anteeksiantosäännös. Sen mukaan oikeus voi jättää rangaistuksen tuomitsematta 34 luvussa mainittuun tuottamukselliseen rikokseen syyllistyneen, joka omalla toimellaan tai ilmoituksellaan poistaa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle aiheuttamansa vaaran, ennen kuin siitä on tullut vahinkoa.

Kuten edellä on mainittu, 34 lukua on muutettu rikoslain säätämisen jälkeen vain vähäiseltä osin. Esimerkiksi murhapolttoa koskevia pykäliä ei ole muutettu lainkaan. Joitakin muutoksia lukuun on kuitenkin sadan vuoden aikana tehty. Jo rikoslain voimaantulon yhteydessä vuonna 1894 muutettiin 12 §:ää. Eniten muutoksia tehtiin vuonna 1919, jolloin muutettiin neljää pykälää (5, 6, 7 ja 14 §). Muutokset eivät ole olleet sisällöltään merkittäviä. Vuoden 1919 muutokset sisälsivät räjähdysaineita ja merimerkkiä koskevien säännösten täydentämistä. Luvun otsakkeen muutoksen yhteydessä vuonna 1969 kumottiin 17 §, joka sisälsi viittauksen samalla kumottuun 21 luvun säännökseen. Vuosina 1971 ja 1973 lisättiin lukuun ilma-aluksia koskevat 14 a ja 14 b §.

1.11.1.2. Tietoja yleisvaarallisten rikosten määrästä

Seuraavassa esitetään joitakin numerotietoja siitä, miten paljon voimassa olevaa 34 lukua on sovellettu. Tiedot ovat vuodelta 1991 ja ne perustuvat viralliseen tilastoon (SVT Oikeus 1993:2). Ne koskevat yleisissä alioikeuksissa tuomittuja rangaistuksia.

Murhapoltosta (1 §) syytettiin 78 henkilöä. Rangaistukseen tuomittiin 61 henkilöä, jotka kaikki tuomittiin vankeusrangaistukseen, niistä 28 ehdolliseen. Rangaistukset olivat pitkiä, koska rangaistusasteikon alaraja on kaksi vuotta. Noin puolet tuomittiin vähimmäisrangaistuksen alittavaan rangaistukseen. Murhapolton yrityksestä tuomittiin 22 henkilöä. Lievästä murhapoltosta (4 §) tuomittiin 46 henkilöä, pääasiassa vankeusrangaistukseen. Räjäyttämisestä tuomittiin 16 henkilöä.

Yleisimmin sovellettu 34 luvun rangaistussäännös oli 7 §, joka koskee tuottamuksellista tulipalon tai räjäyttämisen aiheuttamista. Tämän säännöksen nojalla tuomittiin lähes sata henkilöä pääasiassa sakkorangaistukseen. Toiseksi yleisin rikos oli tuottamuksellinen vaaran aiheuttaminen rautatieliikenteelle, josta tuomittiin sakkorangaistukseen yli viisikymmentä henkilöä. Rikoksia, joita tehtiin vuodessa yli kymmenen, olivat tahallinen ja tuottamuksellinen puhelin- tai lennätinliikenteen häirintä sekä rautatien tai kanavan käytön haittaaminen. Muita rikoksia ilmeni vuoden aikana vain muutama tai niitä ei ilmennyt lainkaan.

1.11.1.3. Sääntelyn tarve

Yleisvaarallisina rikoksina voidaan pitää sellaisia rangaistaviksi säädettyjä tekoja, joilla aiheutetaan tai jotka ovat omiaan aiheutta-

maan vaaraa ennalta rajaamattomalle ihmisjoukolle tai omaisuudelle. Näille rikoksille on ominaista, että päähuomio kohdistetaan teosta aiheutuvaan vaaraan eikä teon ulkonaiseen seuraukseen. Teon seurauksena yleisvaarallisessa rikoksessa on itse vaara. Vaaran lisäksi mahdollisesti ilmenevä konkreettinen seuraus on johdannainen ja sen toteutuminen voi olla sattumanvaraista. Hyvinkin vaarallinen toiminta voi olla johtamatta muuhun seuraukseen kuin vaaratilanteeseen. Yleisvaaralliset rikokset aiheuttavat kuitenkin käytännössä usein huomattavaa vahinkoa. Niiden yhteydessä voivat tulla myös sovellettaviksi esimerkiksi henkeen tai terveyteen koh-distuvia rikoksia tai vahingontekoa koskevat säännökset.

Tätä lukua koskevan ehdotuksen keskeisin tavoite on uudistaa yleisvaarallisia rikoksia koskevat säännökset nykyajan yhteiskunnan tarpeita vastaaviksi. Tämä edellyttää luopumista nykyisestä yksittäistapaukseilisesta tekotapojen kuvauksesta ja siirtymistä yleisluontoisempaan rangaistavan käyttäytymisalan määrittelyyn.

Nykyiset 34 luvun rangaistussäännökset määrittelevät rangaistavaksi sellaisia tekoja, joiden merkitys nykyaikana on aivan erilainen kuin sata vuotta sitten. Rangaistussäännökset, joiden teonkuvaus on yksityiskohtaisen tarkka, ovat sidoksissa aikansa yhteiskuntarakenteeseen ja tekniikan kehitystasoon. Teon vaarallisuus riippuu siitä, millaisissa olosuhteissa teko tehdään. Voimassa olevissa rangaistussäännöksissä on rangaistavaksi säädetty sellaisia tekoja, jotka eivät nykyisten käsitysten mukaan ole yleisvaarallisiksi luokiteltavia. Esimerkiksi nykyisen murhapolttosäännöksen alaan kuuluu sellaisia tekoja, jotka sopisivat rangaistaviksi lähinnä varomattomana tulen käsittelynä tai vahingontekorikoksena.

Uuden yleisvaarallisia rikoksia koskevan luvun tulisi sisältää säännökset niistä ihmisille yleistä vaaraa aiheuttavista teoista, joiden torjumiseksi rangaistussäännöksiä tarvitaan. Toisaalta lukuun ei tulisi sisältyä säännöksiä sellaisista teoista, joista voidaan rangaista niiden aiheuttaman seurauksen perusteella riittävän ankarasti muiden rikoslain säännösten nojalla.

Luvun säännökset on pyritty kirjoittamaan niin yleisluonteisiksi kuin se laillisuusperiaatetta loukkaamatta on ollut mahdollista. Niiden keskeinen rangaistusala on ihmisten hengen tai terveyden yleinen vaarantaminen. Yleisen vaarantamisen vastakohtana voidaan pitää yksilöön kohdistuvan vaaran aiheuttamista, josta on rangaistussäännös 21 luvun 12 §:ssä.

Lukuun on otettu voimassa olevien rangaistussäännösten keskeinen sisältö. Siirtyminen yksityistapauskohtaisesta lainkirjoitustavasta yleisluontoisempaan vaaran aiheuttamisen tekotapakuvaukseen merkitsee sitä, että suora vertailu ehdotettujen ja luvussa nykyisin olevien rangaistussäännösten välillä ei ole mahdollinen. Yhdentämisen toteutuksessa on pyritty korostamaan enemmän hengen ja terveyden suojaa kuin omaisuuden suojaa, joka turvataan ensisijaisesti muilla rangaistussäännöksillä. Omaisuutta ja ympäristöä suojataan luvun säännöksillä kuitenkin sillä tavoin, että yleisen vaaran aiheuttaminen kohdistuu usein hengen tai terveyden lisäksi myös omaisuuteen ja ympäristöön.

Rikoslain uudistamisen tärkeitä periaatteita viime vuosikymmeninä on ollut pyrkimys seurausvastuurikosten korvaamiseen vaarantamisrikoksilla. Tätä periaatetta toteutettiin merkittävästi ensi kerran 21 luvun uudistuksessa vuonna 1969. Periaatteen merkitystä on korostanut myös rikosoikeuskomitea. Ehdotus uudeksi 34 luvuksi on laadittu vaarantamiseen eikä seurausvastuuseen perustuvaksi.

Yleisvaarallisista rikoksista on säännöksiä muuallakin kuin 34 luvussa. Rikoslaissa lievemmänlaatuiset yleisvaaralliset rikokset ovat 44 luvussa. Määrällisesti merkittävin osa yleisvaarallisia rikoksia ovat liikennerikokset. Niistä yleisimmät eli tieliikennerikokset on säänneltty tieliikennelaissa (267/81). Myös muualla rikoslain ulkopuolisessa lainsäädännössä on yleisvaarallisia rikoksia koskevia rangaistussäännöksiä. Niistä ankarimmat ovat ydinenergialaissa (990/87) ja säteilylaissa (592/91).

Rikoslain ulkopuolisten rangaistussäännösten siirtäminen rikoslakiin siltä osin kuin niissä on vankeusuhka tarpeen on rikoslain uudistamisen yksi perustavoite. Tästä johtuen on 34 luvun yhteydessä välttämätöntä selvittää ydinenergialain ja säteilylain rangaistussäännösten sisällyttäminen tähän lukuun. Lisäksi eräissä laeissa on 34 lukuun viittaussäännöksiä, jotka tulee muuttaa. Useiden muiden rikoslain ulkopuolisten rangaistussäännösten sisällyttäminen rikoslakiin tulee erikseen myöhemmin pohdittavaksi rikoslain 44 luvun uudistamisen yhteydessä.

Rikoslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa sekä 16 luvun 8 ja 19 §:ssä on viittaus 34 lukuun. Myös

näiden lainkohtien muuttaminen on tarpeen tässä yhteydessä.

1.11.1.4. Ehdotuksen pääkohdat

Yleisvaarallisen rikoksen perusmuoto olisi tuhotyö (1 §). Se tarkoittaisi säännöksessä lueteltuja tekoja, jotka ovat omiaan aiheuttamaan ihmisille yleistä hengen tai terveyden vaaraa tai aiheuttavat huomattavan omaisuusvahingon vaaran. Vaaran aiheuttajan tulisi olla tulipalo, räjähdys, vedentulva tai luonnontilan mullistus. Tuhotyösäännös korvaisi nykyiset murhapolttoa, räjäyttämistä ja vedentulvan aiheuttamista koskevat säännökset.

Tuhotyö voitaisiin tehdä myös muunlaisella vahingoittamistoimenpiteellä, jos sen seurauksena on vakavan vaaran aiheuttaminen jollekin säännöksessä luetelluista yhteiskunnan tärkeistä toiminnoista, kuten energiahuollolle, yleiselle terveydenhuollolle, maanpuolustukselle ja oikeudenhoidolle.

Liikenteeseen liittyvä yleisvaarallinen toiminta ehdotetaan rangaistavaksi eri säännöksessä (2 §). Tämä johtuu siitä, että liikenteessä tapahtuva yleisvaarallinen toiminta voidaan yksilöidä eri tavoin kuin yleinen tuhotyö. Omaa rangaistussäännöstään puoltaa myös se, että nyky-yhteiskunnassa liikenne on käytännössä merkittävin erityisalue, jolla tuhotyötä tullee esiintymään. Rikoksen nimi olisi liikennetuhotyö. Liikennetuhotyö koskisi tie-, vesi-, raide- ja ilmaliikennettä. Siihen syyllistyisi se, joka tuhoaa, vahingoittaa tai muuntaa kulkuneuvoa tai sen välineistöä taikka kulkuväylää, liikenteen ohjausmerkkiä tai muuta liikenteen laitteistoa. Muita tekotapoja olisivat liikenteeseen liittyvän väärän tiedon antaminen ja väkivallan tekeminen kulkuneuvossa, lentokentällä tai liikenteen ohjailutehtävissä olevaa henkilöä kohtaan. Kaikissa tekotavoissa edellytetään, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa liikenteessä.

Tuhotyölle ja liikennetuhotyölle ehdotetaan säädettäväksi yhteinen törkeää tekomuotoa koskeva rangaistussäännös, törkeä tuhotyö (3 §). Siitä tuomitaan, jos tuhotyö tai liikennetuhotyö tehdään aiheuttaen suurelle ihmismäärälle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa taikka jollekin yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle erityisen vakavaa vaaraa. Tuhotyö voitaisiin arvostella törkeäksi myös, jos se on tehty sodan tai muiden poikkeusolojen aikana. Suurelle ihmismäärälle ja yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle aiheutetun vaaran tulee olla konkreettinen. Lisäksi vaaditaan, että rikos näissä tapauksissa on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Toinen yleisvaarallisten rikosten perusrikos olisi terveyden vaarantaminen (4 §). Siihen syyllistyisi se, joka myrkyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla saattaa terveydelle vaaralliseksi elintarvikkeen tai muun ihmisten nautittavaksi tai käytettäväksi tarkoitetun aineen taikka pitää sellaista vaaralliseksi saatettua ainetta muiden saatavilla, levittää vakavaa sairautta taikka käyttää ydinenergiaa, ydinainetta, ydinjätettä tai säteilyä säännösten vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa.

Jos terveyden vaarantaminen tehdään aiheuttaen suurelle ihmismäärälle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, kysymyksessä olisi törkeä terveyden vaarantaminen (5 §).

Ehdotuksen mukaan useita ydinenergialain rangaistussäännöksiä siirrettäisiin rikoslakiin. Selvimmin tämä näkyy ydinräjähderikoksen (6 §) kohdalla, jossa on kysymys säännöksen siirrosta laista toiseen vain pienin sanamuototarkistuksin. Ydinräjähderikokseen syyllistyisi se, joka tuo maahan taikka täällä valmistaa tai räjäyttää ydinräjähteen tai pitää sellaista hallussaan.

Kaikkien edellä mainittujen rikosten yritys olisi rangaistava. Nämä rikokset edellyttäisivät tahallisuutta. Tahallisuuden tulisi koskea sekä itse tekoa että sillä aikaansaatavaa vaaraa, jos vaaran aiheuttaminen kuuluu rikoksen tunnusmerkistöön.

Selostetut yleisvaaralliset rikokset edellyttäisivät erilaista vaaraa. Lievin vaatimus on ilmaistu rikoksen tunnusmerkistössä sanomalla, että teko "on omiaan aiheuttamaan yleistä vaaraa". Tällainen vaatimus koskee tuhotyösäännöksen perustekotapaa (1 §:n 1 momentti), liikennetuhotyötä ja terveyden vaarantamista. Vakavamman asteista vaaraa edellytetään tuhotyön toisessa tekotavassa (1 §:n 2 momentti), törkeän tuhotyön 1 ja 2 kohdassa ja törkeässä terveyden vaarantamisessa. Niissä teon on aiheutettava vakavaa vaaraa.

Myös tuottamuksellisesta yleisvaarallisesta teosta on rangaistus tarpeen. Tuottamuksellisesti tehdylle tuhotyölle, liikennetuhotyölle ja terveyden vaarantamiselle säädettäisiin yhteinen rangaistussäännös. Yleisvaaran tuottamuk-

sesta (7 §) tuomittaisiin se, joka edellä mainitun rikoksen edellyttämällä tahallisella tai tuottamuksellisella teolla aiheuttaa huolimattomuudesta samanlaisen vaaran, mitä vaaditaan kysymyksessä olevan tahallisen rikoksen yhteydessä. Ero tahalliseen rikokseen on siinä, että vaaran aiheuttaminen ei tässä tuottamuksellisessa rikoksessa ole tahallinen. Itse alkuteko, josta vaara aiheutuu, voi olla tahallinen.

Käytännössä kuitenkin tahallisen alkuteon voidaan usein katsoa sisältävän myös tahallisen vaaran aiheuttamisen, erityisesti niissä rikoksissa, joiden tunnusmerkistössä edellytetään vain, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä vaaraa. Näissä rikoksissa säännöstä ilmeisesti tultaisiin pääasiassa soveltamaan kaikilta osin tuottamuksellisiin tekoihin. Yleisvaaran tuottamuksesta rangaistaisiin myös ydinräjähderikoksen tuottamuksellista tekijää.

Yleisvaaran tuottamukseen liittyy erityinen toimenpiteistä luopumissäännös, jonka esikuva on voimassa olevan 34 luvun 21 §. Ehdotuksen mukaan tästä rikoksesta voidaan jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekijä omalla toiminnallaan poistaa vaaran, ennen kuin vaaratilanteesta on aiheutunut välitöntä vahinkoa.

Jos yleisvaaran tuottamuksessa aiheutetaan suurelle ihmisjoukolle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, tekijä tuomittaisiin törkeästä yleisvaaran tuottamuksesta (8 §).

Suomen rikosoikeudellisessa järjestelmässä ei yleensä rangaista rikoksen valmistelusta. Yleisvaarallisten rikosten osalta tästä pääsäännöstä on syytä tehdä poikkeus. Näiden rikosten laajavaikutteisen vaarallisuuden vuoksi on jo eräät valmistelutoimet tarpeen säätää rangaistaviksi. Myös voimassa olevan 34 luvun mukaan on murhapolton ja räjähdysaineilla tehtävien rikosten valmistelu rangaistavaa.

Yleisvaarallisen rikoksen valmistelusta (9 §) tuomittaisiin ehdotuksen mukaan se, joka tehdäkseen jonkin 1-5 §:ssä mainitun tahallisen rikoksen pitää hallussaan pommia, muuta räjähdettä taikka vaarallista laitetta tai ainetta. Yleisvaarallisen rikoksen valmistelusta tuomittaisiin myös se, joka tehdäkseen ydinräjähderikoksen hankkii ydinräjähteen valmistukseen tarvittavia laitteita tai aineita taikka siihen tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen.

Perätöntä vaarailmoitusta (10 §) koskevan säännöksen mukaan rangaistaisiin sitä, joka tekee perättömän ilmoituksen pommista, tulipalosta, merihädästä, suuronnettomuudesta tai muusta vastaavasta hädästä tai vaarasta, jos ilmoitus on omiaan aiheuttamaan pelastus- tai turvallisuustoimen taikka pakokauhua. Voimassa olevassa laissa tätä säännöstä vastaa ilmaliikenteen osalta 34 luvun 14 b §:n 4 momentti sekä muuten vanhahtava 44 luvun 24 §:n säännös arpakapulan tai muun käskyn lähettämisestä väen kokoamiseksi tarpeetonta asiaa varten tai ilkimielisestä kulohälytyksestä. Lisäksi perättömistä vaarailmoituksista on nykyisin voitu rangaista 42 luvun 7 §:ssä olevan ilkivaltasäännöksen nojalla.

Aluksen kaappausta (11 §) koskeva rangaistussäännös perustuu voimassa olevan 34 luvun ilma-aluksia koskevaan 14 a §:ään ja 10 päivänä maaliskuuta 1988 Roomassa tehtyyn meriturvallisuutta koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen, jonka Suomi on allekirjoittanut, mutta ei ole vielä ratifioinut. Ehdotetun säännöksen mukaan olisi rangaistavaa puuttuminen lennolla olevan ilma-aluksen tai kauppamerenkulussa olevan laivan ohjaukseen. Siihen rinnastettavaa olisi ottaa lento- tai meriturvallisuutta vaarantavalla tavalla ilma-alus tai laiva määräysvaltaansa. Molempien tekotapojen edellytys on, että ne tehdään oikeudettomasti väkivaltaa käyttäen tai sillä uhaten. Myös aluksen kaappauksen yritys olisi rangaistava.

Jos aluksen kaappaus aiheuttaa vain vähäistä vaaraa lento- tai meriturvallisuudelle ja rikos, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen laatu ja muut tekoon liittyvät seikat, on myös kokonaisuutena arvostellen vähäinen, ei rikoksentekijää tuomittaisi aluksen kaappauksesta, vaan sen asemesta niistä muista rikoksista, jotka teko käsittää. Lähinnä tällöin kysymykseen tulevia rikoksia olisivat pakottaminen, pahoinpitely tai luvaton käyttö.

Ehdotetulla rikoslain 34 luvulla korvattaisiin voimassa oleva luku. Sen säännöksistä jäisivät kokonaan puuttumaan 12, 18 ja 20 §:ää vastaavat säännökset. Näistä 12 §:n soveltamisala tulee pääosin käsiteltäväksi tieto- ja viestintärikosten yhteydessä. Luvun 18 §:ssä säännelty taudin tartuttaminen kotieläimiin tulee tarpeellisilta osin rangaistavaksi muiden rangaistussäännösten avulla, esimerkiksi vahingontekona. Nykyisessä 20 §:ssä säänneltyä poikkeusolojen hankintasopimusvelvoitteen laiminlyöntiä ei ole tarpeen säilyttää rangaistavana tekona. Poikkeusoloissa tarvittavista toimenpiteistä säädetään valmiuslaissa.

Ehdotukseen liittyy myös rikoslain 1 luvun

3 §:n 2 momentin 4 kohdan sekä 16 luvun 8 §:n 2 momentin ja 19 §:n 1 momentin muuttaminen. Samalla muutettaisiin tai kumottaisiin eräitä ydinenergialain, säteilylain, sähkölain, patoturvallisuuslain (413/84), vesilain (264/61), radiolaitteista annetun lain (8/27) ja eräiden vedenalaisten johtojen suojelemisesta annetun lain (145/65) säännöksiä.

1.11.2. Pykälien perustelut

1 §. Tuhotyö

Yleisvaarallisia rikoksia koskevan luvun perusrikos olisi tuhotyö. Rikoksen nimenä tuhotyö on uusi. Se korvaisi useita voimassa olevan lain rikosnimiä, kuten murhapolton, räjäyttämisen ja vedentulvan aiheuttamisen. Tuhotyöllä rikoksen nimenä pyritään kuvaamaan sitä, että kysymyksessä on tahallinen, ihmisen suorittama teko, josta saattaa seurata laaja vahinko. Tuhotyö ei kuitenkaan edellytä vahingon syntymistä, vaan rikoksen seuraukseksi riittää yleisen vaaratilanteen syntyminen. Tuhotyö on vaarantamisrikos, ei varsinainen seurausrikos.

Tuhotyön tunnusmerkistön piiriin kuuluisi voimassa olevassa laissa useissa eri kohdissa rangaistaviksi säädettyjä tekoja. Ehdotetulla tuhotyösäännöksellä pyritään kokoamaan yhteen säännökseen samantyyppiset, mutta ulkonaisesti eri tekotapoja sisältävät rikolliset käyttäytymismuodot. Rangaistavan käyttäytymisen alan yksityistapauksellisen määrittelyn asemesta yleisimmät tekotavat, joilla aiheutetaan yleistä vaaraa, on kerätty tuhotyörikoksen tunnusmerkistöön. Nykyisestä rangaistavan alan yksityistapauksellisesta määrittelytavasta johtuu, että säännöksessä mainitsematta jääneet tekotavat jäävät yleisvaarallisena rikoksena rankaisematta, vaikka ne olisivat tuomittavuudeltaan täysin samanarvoisia säännöksessä mainittujen tekojen kanssa. Yhdennetyllä säännöksellä pyritään tämän aukon täyttämiseen.

Tuhotyösäännös korvaisi siis useita voimassa olevassa rikoslain 34 luvussa olevia säännöksiä. Lisäksi sen alaan kuuluisi eräitä rikoslain ulkopuolella rangaistaviksi säädettyjä tekoja.

Tuhotyö olisi aina tahallinen rikos. Yleisvaaran aiheuttamisesta huolimattomuudesta eli tuottamuksellisesta tuhotyöstä säädettäisiin erikseen (7 §).

Tuhotyön perusmuotoja on 1 §:ssä kaksi. Ne on sijoitettu pykälän 1 ja 2 momentiksi. Momenttien ero on niiden rikostunnusmerkistön rakenteessa, 1 momentti sisältää yksittäistapausmaisen perustekojen luettelon, kun taas 2 momentissa tekotapavaatimus on avoimempi ja ratkaiseva merkitys on yhteiskunnan toiminnoille aiheutetulla vaaralla. Luvun 2 §:ssä on liikennetuhotyötä koskeva erillinen rangaistussäännös.

1 momentti. Rikoksena tuhotyö on kaksiosainen. Ensimmäiseen osaan kuuluu varsinainen teko, esimerkiksi tulipalon sytyttäminen. Toiseen osaan kuuluu vaaran tuottaminen, joka ilmaistaan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa taikka että siitä on yleistä erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaaraa.

Tahallisuusvaatimus edellyttää, että tuhotyön molemmat osat voidaan lukea tekijän syyksi tahallisena. Tekijän tulee paitsi tehdä perusteko tahallaan olla myös tietoinen sen vaarallisesta luonteesta.

Tuhotyön tekomuoto on ilmaistu eri sanalla siitä riippuen, minkä ilmiön aikaansaamisesta on kysymys. Yleisilmaisun asemesta käytetään tulipalosta teonsanaa sytyttää ja vedentulvasta sanontaa panee alulle. Näillä teonsanoilla on pyritty täsmentämään rikoksen täyttymisen ajankohtaa. Käytetyillä sanoilla halutaan ilmaista se, että rangaistava käyttäytyminen ei rajoitu joihinkin tarkkoihin toimintamuotoihin, vaan ulkoinen tekotapa voi vaihdella. Se voi olla yhtä hyvin laiminlyönti kuin oma-aloitteinen teko. Kun teon ulkoinen tekotapa on aika avoin, on rajaavina tekijöinä säännöksessä lueteltu ne kielteiset ilmiöt, joiden aikaansaaminen kuuluu tuhotyön tunnusmerkistöön.

Kielteiset ilmiöt, jotka ehdotettu tuhotyösäännös edellyttää aikaansaataviksi, ovat tulipalo, räjähdys, vedentulva tai muu luonnontilan mullistus. Kielteisten ilmiöiden luettelo on tarkoitettu tyhjentäväksi. Ilmiö, jonka aikaansaamista ei ole mainittu luettelossa, ei kuulu 1 momentin piiriin.

Ehdotetussa säännöksessä mainittuja ilmiöitä sattuu luonnonoikusta myös ilman ihmisen myötävaikutusta tai rankaisemattomasta tapaturmasta. Rangaistavasta tuhotyöstä on kysymys silloin, kun tällaisten tapahtumien alulle pääsy johtuu ihmisen tietoisesta toiminnasta.

Tulipalo on perinteisesti ollut keskeisin yleisvaaran aiheuttaja ihmisille, omaisuudelle ja luonnolle. Tulen irralleen pääsyn aiheuttama ennalta arvaamaton vahinko on johtanut siihen, että eri maiden rikoslaeissa on tahallinen

tulipalon sytyttäminen luettu ankarasti rangaistavien rikosten luokkaan. Tulipalon aiheuttama vahinko voi kohdistua yhtä hyvin ihmisten henkeen tai terveyteen kuin omaisuuteen. Nykyaikana keskeisessä asemassa suojelukohteena on ihmisten henki ja terveys. Omaisuuden menetyksellä ei ole nyky-yhteiskunnassa niin kohtalokasta merkitystä kuin aikaisemmin, jolloin omaisuusvahingon yhteys ihmisen elämänehtoihin oli paljon kiinteämpi.

Vaikka tahallaan sytytetyn tulipalon yleisin seuraus on omaisuusvahinko, voimassa olevissa säännöksissäkin on keskeisessä asemassa hengen ja terveyden suoja. Tätä kuvastaa jopa kärjistäen rikoksen nykyinen nimi, murhapoltto.

Murhapoltoksi katsotaan voimassa olevan 34 luvun 1 §:n mukaan tietyin edellytyksin talon, rakennuksen, aluksen tai muun vastaavan kohteen tuleen sytyttäminen. Tuleen sytytetyn kohteen tulee olla ihmisten asuttava taikka sellainen, jossa rikoksen tekoaikaan ihmisiä oleskelee tai jossa rikoksentekijän tieten joku on. Laissa mainitaan siten ne kohteet, joiden tuleen sytyttämistä rangaistussäännös koskee.

Murhapolttoon liittyy poikkeussääntö, jonka mukaan murhapolttona rangaistavaa ei ole oman omaisuuden sytyttäminen, jos siitä ei ole vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle.

Rangaistusasteikko murhapoltossa on vähintään kaksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Murhapolton yritys on rangaistava.

Törkeä murhapoltto on voimassa olevan 34 luvun 2 §:n mukaan kysymyksessä, jos tuleen sytytetty on kirkko, linnoitus, kruunun varasto- tai asehuone, yleinen arkisto taikka rakennus, jossa on virkahuoneita tai julkinen kokoelma kirjoja, käsikirjoituksia tai tieteellisiä esineitä tai taideteosten ja teollisuuden tuotteiden säilytyspaikka. Rangaistus tällaisesta murhapoltosta on vähintään neljä ja enintään kaksitoista vuotta vankeutta. Toinen murhapolton nykyisin törkeäksi tekevä seikka on 3 §:n perusteella se, että rikoksentekijä toimittaa tulen sammuttamisen estämiseksi tai vaikeuttamiseksi paikalta pois sammutusvälineitä taikka että murhapoltto tehdään kriisitilanteessa, toisin sanoen kapinan, sodan, yleisen kulkutaudin tai muun vastaavan vaaran uhatessa. Vähimmäisrangaistus on tällöin kuusi vuotta ja enimmäisrangaistus kaksitoista vuotta vankeutta tai elinkautinen vankeusrangaistus.

Lievänlaatuinen murhapoltto on voimassa olevan lain 4 §:n mukaan sellaisen talon, rakennuksen tai aluksen tuleen sytyttäminen, joka ei ole 1 §:ssä tarkoitetussa mielessä asuttu. Lievään murhapolttoon syyllistyy myös tiettyjen pykälässä lueteltujen omaisuuslajien tuleen sytyttäjä. Näitä omaisuuslajeja ovat vilja, heinä- tai olkisuova, metsä, suo, työkalu-, polttopuu-, sysi-, hirsi-, lauta- tai muu tarvike- tai tavaravarasto tai vastaava. Poikkeussäännön mukaan rangaistusta ei tuomita, jos tuleen sytytetty omaisuus on rikoksentekijän omaa ja jos sytytyksestä ei ole ilmeistä vaaraa toisen hengelle tai terveydelle eikä murhapolton kohteen vaatimukset täyttävälle tai lievän murhapolton kohteeksi käyvälle toisen omaisuudelle.

Rangaistus lievästä murhapoltosta on kuudesta kuukaudesta kahdeksaan vuoteen vankeutta. Vähimmäisrangaistus lieventävissä olosuhteissa tehdystä teosta on neljä kuukautta vankeutta.

Tuleen sytyttämiseen rinnastettava yleisvaarallinen perusrikos on räjäyttäminen. Räjäyttämisen kohteena on voimassa olevan 34 luvun 5 §:n mukaan samalla tavoin määritelty omaisuus kuin murhapolton eri muodoissa. Myös muut rikoksen edellytykset ja rangaistusasteikot ovat samat kuin murhapolttosäännöksissä.

Nykyisen 5 §:n 2 momentin mukaan myös muunlainen kuin murhapolton tunnusmerkistön mukainen räjähdysaineiden käyttö on säädetty rangaistavaksi, jos rikoksentekijä tahallisella teolla saattaa aikaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka melkoisen hävityksen vaaraa toisen omaisuudelle. Rangaistus tällaisesta räjähdysaineiden käytöstä on vähintään kuusi kuukautta ja enintään kahdeksan vuotta vankeutta.

Tulipalon sytyttämisen ja räjäyttämisen lisäksi voimassa olevan lain tuntema tuhotyön tekotapa on vedentulvan aiheuttaminen. Rikoslain 34 luvun 8 §:n mukaan rangaistaan vedentulvan tahallaan matkaan saattanutta siinä tapauksessa, että siitä on vaaraa ihmisen hengelle, vähintään neljällä ja enintään kahdellatoista vuodella vankeutta, ja siinä tapauksessa, että vedentulvasta on ainoastaan yleinen vaara omaisuudelle, vähintään kahdella ja enintään kahdeksalla vuodella vankeutta. Vedentulvalla aiheutetun vaaran tulee olla toisin kuin murhapoltossa konkreettinen.

Vedentulvan aiheuttamisesta voidaan rangaista myös vesilain (264/61) perusteella. Sen 1

luvun 15 §:ssä on kielletty sellainen luvaton vesistön aseman, syvyyden, vedenkorkeuden tai vedenjuoksun muutos, joka aiheuttaa muun muassa tulvan vaaraa taikka vahinkoa toisen vesialueelle tai omaisuudelle taikka vaaraa terveydelle. Tämän vesistön muutoskiellon rikkomisesta voidaan vesilain 13 luvun 1 §:n nojalla tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Patoturvallisuuslain (413/84) 4 §:n mukaan padon rakennustyö on suoritettava siten, että rakennelma kestävyydeltään ja rakenteeltaan täyttää sellaiset vaatimukset, ettei siitä tai sen käyttämisestä aiheudu vaaraa turvallisuudelle. Padon omistaja on velvollinen pitämään padon sellaisessa kunnossa, että se on turvallinen ja ettei siitä aiheudu vaaraa taikka yleistä tai yksityistä etua loukkaavia vahingollisia tai haitallisia seurauksia. Rangaistus 4 §:n asettamien velvoitteiden rikkomisesta on 12 §:n 1 momentin nojalla sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Vesilakiin ja patoturvallisuuslakiin ehdotetaan tehtäväksi tuhotyösäännöksen aiheuttamat muutokset.

Ehdotetussa tuhotyösäännöksessä tarkoitetaan muun luonnontilan mullistuksen aikaansaamisella sellaista tekomuotoa, jolla ei ole suoraa vastinetta voimassa olevassa laissa. Luonnontilan mullistuksen aikaansaaminen on tekniikan kehityksen myötä varteenotettava mahdollisuus, johon on rangaistussäännöksellä varauduttava. Esimerkkinä luonnontilan mullistuksen aiheuttavasta teosta voidaan esittää kuivuuden aikaansaaminen tai muu säätilan keinotekoinen muuttaminen ihmisten terveyttä vaarantavalla tavalla. Myös vaarallisen maanvyöryn synnyttäminen voisi olla säännöksessä tarkoitettu luonnontilan mullistus.

Luonnontilan mullistuksen ottaminen mukaan tuhotyön tunnusmerkistöön laajentaa rangaistavuuden alaa. Tosin yksittäistapaukseen saattaisi soveltua myös jokin muu, esimerkiksi rikoslain 48 lukuun ehdotettu ympäristörikossäännös tai mahdollisesti rikoslain ulkopuolisessa lainsäädännössä oleva rangaistussäännös. Tällöin sovellettaisiin rikosten yhtymistä koskevia säännöksiä. Vaikka nyt käsitelty tekomuoto todennäköisesti tulee olemaan harvinainen, sen vaarallisuus vaatii joka tapauksessa riittävän ankaraa rangaistustasoa. Tuhotyönä voitaisiin pitää pitkäaikaisen ympäristömuutoksen aiheuttamaa kaasu- tai myrkkyvuotoa, vaikka se täyttäisi myös ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön.

Ehdotetun pykälän 1 momentti edellyttää, että siinä luetellut tekotavat ovat omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa. Toinen vaaran vaatimuksen täyttävä edellytys on, että teosta on yleistä erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaaraa.

Ehdotetun 34 luvun keskeinen ja sen rikoksia yhdistävä käsite on yleinen vaara. Vaaraa voidaan pitää yleisenä silloin, kun se ei kohdistu yhteen ainoaan henkilöön tai tiettyihin henkilöihin, vaan se uhkaa määrältään tai muilta ominaisuuksiltaan määrittelemätöntä ennalta rajoittamatonta ihmisjoukkoa. Vaaran ollessa yleinen ei voida etukäteen tietää, keiden henki tai terveys on uhattuna tai muuten vaaralle alttiina.

Hengen ja terveyden vaarassa riittää, että teko on luonteeltaan vaarantava. Niin sanottu abstraktinen vaara riittää täyttämään siltä osin tuhotyön tunnusmerkistön. Rangaistussäännöksessä käytetään vaaran abstraktisuutta ilmaisemaan muuallakin lainsäädännössä käytettyä sanontaa "on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa". Rikoksen toteutuminen ei edellytä sen osoittamista, että teko juuri siinä tilanteessa on aiheuttanut jollekin hengen tai terveyden vaaraa, kunhan se tekotyyppinä kokemusperäisesti yleensä aiheuttaa sellaista vaaraa.

Yleinen vaara ei välttämättä edellytä kovin monta kohdehenkilöä. Kohdehenkilöiden lukumäärää ei senkään vuoksi voida määritellä, että hengen ja terveyden vaaran ei tarvitse olla konkreettinen. Jos vaaran alaiseksi voi periaatteessa joutua vain yksi henkilö, yleisen vaaran vaatimus ei täyty. Tällöin kysymyksessä voi olla ehdotetun 21 luvun 12 §:ssä tarkoitettu vaaran aiheuttaminen tai muu 21 luvun rikos tai sen yritys.

Jos tuhotyön yhteydessä joku menettää henkensä tai jonkun terveyttä vahingoitetaan, tulevat näitä tekoja koskevat tavallisimmin 21 luvun säännökset sovellettaviksi yhdessä tuhotyösäännöksen kanssa.

Omaisuuteen tai taloudelliseen etuun kohdistuvan vaaran olisi oltava konkreettinen. Lisäksi vaaditaan, että uhkaavan vahingon toteutuminen merkitsisi taloudellisesti erittäin huomattavaa menetystä. Taloudellisenkin vahingon vaaran tulee olla sillä tavoin yleinen, että sen kohde ei ole etukäteen tarkoin määriteltävissä. Jotta vaara olisi yleinen, se edellyttää ulkopuo-

lisen omistajapiirin etujen vaarantamista. Siten vain omalle omaisuudelle aiheutettu vaara jää säännöksen ulkopuolelle. Yksittäisen arvokkaan esineen, esimerkiksi erityisen kalliin auton, polttaminen ei sinänsä tee tekoa tuhotyöksi. Kysymyksessä olisi vahingontekorikos. Sen sijaan tulipalon sytyttäminen huomattavan arvokkaalla varastoalueella voi olla tuhotyö.

Se, milloin kysymyksessä on erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaara, on ratkaistava yleisen mittapuun mukaan. Vaarannetun taloudellisen edun haltijoiden käsityksellä tai asemalla ei ole merkitystä eikä myöskään sillä, korvattaisiinko syntynyt vahinko mahdollisesti jonkin vakuutuksen perusteella.

Taloudellisen vahingon vaaralta edellytetään konkreettisuutta. Teon yleinen luonne ei riitä, vaan sen tulee aiheuttaa juuri siinä nimenomaisessa tilanteessa huomattavan taloudellisen vahingon vaara. Vahingon tapahtumista ei sen sijaan edellytetä, koska kysymyksessä on vaarantamisrikos. Jos vahinko kuitenkin sattuu, sisältyy se vaarantamisrikokseen eikä tekijää tuomittaisi erikseen vahingonteosta. Vahingontekosäännöstöön sisältyy toissijaisuuslauseke (rikoslain 35 luvun 5 §), jonka mukaan vahingontekosäännöksiä ei sovelleta, milloin teosta on muualla laissa säädetty ankarampi tai yhtä ankara rangaistus.

Taloudellisen vahingon vaara on toissijainen, hengen tai terveyden vaaraa poikkeustapauksissa täydentävä vaaralaji. Yleensä omaisuus- tai muu taloudellinen vaara aiheutetaan yhdessä hengen tai terveyden vaaran kanssa. Niiden tapausten, joissa on aiheutettu vain taloudellisen vahingon vaara, katsominen tuhotyöksi pitäisi olla poikkeuksellista. Siksi uhkaavan taloudellisen vahingon tulisi olla nykyhetken rahanarvon mukaisesti arvioiden miljoonaluokkaa.

2 momentti. Edellä selostetulle, 1 momentissa tarkoitetulle tuhotyön muodolle on ominaista, että siinä määritellään tarkkaan ne ulkoiset ilmiöt, joilla vaara saadaan aikaan. Teon kohteita ei siinä ole rajattu. Tällöin jäisi joitakin selvästi tuomittavia tekoja rangaistavuuden ulkopuolelle. Siksi on tarpeen 2 momentissa säätää tuhotyölle rinnakkainen teonkuvaus, jossa tekotapa ilmaistaan yleisellä tasolla, mutta sen kohdentuminen ja ilmenemismuodot määritellään tarkemmin. Vaarantamisen kohteena 2 momentissa ovat eräät yhteiskunnalle tärkeät toiminnot.

Tuhotyö tehtäisiin 2 momentin mukaan siten, että omaisuutta vahingoittamalla tai sitä vastaavalla teolla aiheutetaan vakava vaara jollekin tärkeälle yhteiskunnan toiminnolle. Keskeistä tässä tekomuodossa on, että vahingoittamisteosta aiheutuu välittömästi tai välillisesti laajamittainen ja hyvin todennäköinen vaara säännöksellä suojattaville yhteiskunnallisille eduille. Ehdotettua 2 momenttia vastaa voimassa olevassa 34 luvussa lähinnä 10 §:n vahingoittamiskohteet yksityiskohtaisesti määrittelevä rangaistussäännös.

Omaisuuden vahingoittamisen ohella tekotapana on vahingoittamista perusteellisempi teko, tuhoaminen. Näiden lisäksi tuhotyö voidaan tehdä puuttumalla oikeudettomasti tuotanto-, jakelu- tai tietojärjestelmän toimintaan. Tuotanto- ja jakelujärjestelmän toiminnalla tarkoitetaan hyödykkeiden valmistamista ja palvelujen tuottamista sekä niiden jakelua. Tietojärjestelmä voi olla automaattiseen tietojenkäsittelyyn perustuva tai perinteellisillä menetelmillä ylläpidetty. Tuotanto-, jakelu- tai tietojärjestelmää ei tarvitse nimenomaisesti vahingoittaa, vaan riittää muunkinlainen niiden toiminnan häiriöiden, kuten keskeytyksen aikaansaaminen. Säännöksen piiriin kuuluisivat myös aineettomiin toimintoihin kohdistuneet vahingon- tai haitanteot, esimerkiksi puuttuminen automaattiseen tuotannon ohjausjärjestelmään.

Ne yhteiskunnalliset toiminnot, joita säännös suojaa, ovat energiahuolto, yleinen terveydenhoito, maanpuolustus, oikeudenhoito sekä muu näihin rinnastettava yhteiskunnan tärkeä toiminto. Luettelo on periaatteessa tyhjentävä. Kuitenkin viimeksi mainittu "muu näihin rinnastettava yhteiskunnan tärkeä toiminto" jättää lainsoveltajalle harkintavaltaa. Säännöksen suojelukohteita ei voida määritellä niin täsmällisin käsittein, ettei niihin sisältyisi tulkinnanvaraisuutta. Soveltamisongelmia helpottanee kuitenkin se, että aiheutetun vaaran tulee olla vakava.

Vakavan vaaran tulee olla konkreettinen. Vahingon ilmenemistodennäköisyyden tulee kysymyksessä olevassa tapauksessa olla suuri. Vakavalta vaaralta edellytetään myös merkittävyyttä. Odotettavissa oleva vahinko ei saa olla mitätön. Sanalla vakava viitattaisiin siten sekä vahingon todennäköisyyteen että sen laajuuteen. Vahingon ilmenemistodennäköisyys ja uhkaavan vaaran suuruus ovat sellaisessa riippuvuussuhteessa toisiinsa, että mahdollisen vahingon ollessa erittäin merkittävä vaara voi-

daan katsoa vakavaksi, vaikka sen ilmenemistodennäköisyys olisi vähäisempi.

Energiahuolto on katsottu ankaralla rangaistussäännöksellä suojeltavaksi toiminnoksi siksi, että yhteiskunnan toiminnan lamaannuttaminen voidaan saada aikaan lämpö-, sähkö- tai muun vastaavan energian saannin estämisellä. Yleinen terveydenhoito tarkoittaa yhteiskunnan ylläpitämää terveydenhoitojärjestelmää sekä kaikkea muuta terveyttä uhkaavien yleisten vaarojen torjuntatyötä. Maanpuolustuksella ja oikeudenhoidolla tarkoitetaan virallisorganisaatioiden toimialueella tapahtuvaa toimintaa. Maanpuolustukseen ei säännöksessä tarkoitetussa mielessä kuulu esimerkiksi reserviläiskerhotoiminta eikä oikeudenhoitoon oikeudenkäynnin ulkopuolinen asianajotoiminta.

Muusta tärkeän yhteiskunnallisen toiminnon vaarantamisteosta, joka olisi tuhotyötä, voidaan mainita esimerkkinä sellaisen kansantaloudellisen häiriön aikaansaaminen, josta seuraa olennaista ihmisten toimeentulon ja fyysisten olemassaolon ehtojen epävarmuutta. Tärkeänä yhteiskunnan toimintona voidaan pitää myös poliisin tietokonejärjestelmää, valtiovieraiden suojelua ja muuta merkittävää turvallisuusjärjestelyä.

Säännös edellyttäisi tuotanto-, jakelu- tai tietojärjestelmään puuttumiselta oikeudettomuutta. Tästä johtuen esimerkiksi työtaistelua (lakkoa tai saartoa) ei voitaisi sellaisenaan katsoa tuhotyöksi, vaikka se voisi vaarantaa jotakin yhteiskunnalle tärkeää toimintaa.

Tuhotyön ainoaksi rangaistuslajiksi ehdotetaan vankeusrangaistusta. Tuhotyö on niin törkeä rikos, että sakko ei voi tulla siitä kysymykseen. Vankeusrangaistuksen vähimmäismääräksi ehdotetaan neljää kuukautta ja enimmäismääräksi neljää vuotta.

Rangaistustasoa voimassa olevaan lakiin verrattaessa on otettava huomioon, että tunnusmerkistöjen yhdentämisestä johtuen rangaistusasteikko ei voi ulottua yhtä laajalle alueelle kuin nykyisin. Voimassa olevan lain rangaistusasteikot ovat muihin rikoksiin verrattuna kohtuuttoman ankaria. Tätä osoittaa se, että esimerkiksi murhapoltosta tuomituista rangaistuksista lähes puolet on lievempiä kuin säännöksen mukainen vähimmäisrangaistus. Yleisenä pyrkimyksenä on asettaa rangaistusasteikko vastaamaan sitä, mitä tosiasiassa on käytetty. Siten nykyisiin asteikkoihin verrattuna ehdotettu asteikko merkitsee lievennystä useissa kohdin rangaistuksen vähimmäismäärän ja asteikon laajuuden suhteen.

Vähimmäisrangaistukseksi ehdotetaan neljä kuukautta vankeutta. Kun tuhotyön lievää tekomuotoa varten ei ehdoteta erillistä säännöstä, tunnusmerkistön mukaiset lievätkin teot rangaistaisiin 1 §:n mukaan. Neljän kuukauden vankeusrangaistus on myös nykyisin lieventävissä olosuhteissa tehdyn murhapolton vähimmäisrangaistus.

Rangaistusasteikkojen laajuutta verrattaessa on huomiota kiinnitettävä myös tuhotyön törkeään tekomuotoon, jossa enimmäisrangaistus on kymmenen vuotta vankeutta.

3 momentti. Tuhotyön yritys ehdotetaan rangaistavaksi. Voimassa olevissa säännöksissä on vastaavien tekojen yritys rangaistava. Yritys alkaa teon ensimmäisestä varsinaisesta täytäntöönpanotoimesta, joka voi johtaa tunnusmerkistön mukaiseen vaaratilanteeseen. Yrityksen täyttymishetki on siten varsin aikainen. Yrityksen rangaistavuutta voidaan pitää tärkeänä, jotta voitaisiin puuttua tarpeeksi ajoissa vaaralliseen toimintaan.

2 §. Liikennetuhotyö

1 momentti. Liikennetuhotyösäännös koskee tie-, raide-, vesi- ja ilmaliikennettä sekä niiden kaikkia ilmenemismuotoja. Säännöksen soveltamisalaan kuuluu niin hyvin joukko- kuin yksityisliikenne. Se koskee myös poikkeuksellisia liikennetapoja, kuten maastokelkkailua taikka sukellusveneellä tai ilmapallolla liikkumista. Tietoliikennettä liikennetuhotyö ei koske, vaan tietorikoksista säädettäisiin 38 luvussa.

Liikennetuhotyö edellyttää, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä vaaraa liikenteessä. Aiheutettu vaara voi olla abstraktinen. Sen tulee kohdistua liikenneturvallisuuteen. Pelkkä omaisuuden vaarantaminen ei riitä, vaan säännös edellyttää hengen tai terveyden vaarantumista. Vaaran tulee olla yleistä siinä mielessä, että se kohdistuu ennalta arvaamattomaan liikenteessä olevaan ihmisjoukkoon. Vaara, joka kohdistuu vain johonkin tai joihinkin tiettyihin henkilöihin, ei ole yleistä. Vaaran tulisi ilmetä liikenteessä, vaikka sen aiheuttaja olisikin liikenteen ulkopuolella.

Aivan vähäisen vaaran aiheuttaminen tai muuten kokonaisuudessaan vähäinen teko ei täyttäisi tunnusmerkistöä. Esimerkiksi luvatto-

man, mutta ajoturvallisuuden kannalta vähäisen muutostyön tekeminen moottoriajoneuvoon ei olisi liikennetuhotyö, vaan tieliikennelain nojalla rangaistava liikennerikkomus.

Liikennetuhotyön tekotapoja on 2 §:ssä mainittu kolme. Ne on pykälässä jaettu eri kohtiin. Tekotavat ovat vahingoittaminen, väärän tiedon antaminen ja väkivallan harjoittaminen.

Momentin *1 kohta* koskee tekoa, jossa tekijä tuhoaa, vahingoittaa tai muuntaa jotakin liikennekohdetta. Tuhoamisen ja vahingoittamisen erona on se, että tuhoamisessa hävitetään kohde kokonaan ja vahingoittamisessa kohde säilyy, mutta sitä vioitetaan olennaisilta osin. Muuntamisella tarkoitetaan kohteen muuta kuin vioittamalla toteutettua muuttamista luvattomalla tavalla. Kulkuväylän muuntamisena voidaan pitää esimerkiksi asiattoman esineen panemista rautatien raiteille, koska kulkuväylään kuuluu kaikki se tila, jonka kulkuneuvo tarvitsee liikkumiseensa.

Voimassa olevassa laissa ehdotuksen 1 kohtaa vastaa lähinnä 34 luvun 9 § ja 14 b §:n 1 momentin 2 ja 4 kohta. Edellinen lainkohta koskee rautatieliikennettä ja jälkimmäiset ilmaliikennettä. Rautatieliikennettä koskeva säännös on alkuperäinen eikä sitä ole muutettu millään tavoin koko rikoslain voimassaoloaikana. Ilmaliikennesabotaasia koskeva 14 b § säädettiin 1973 ja se perustuu Montrealissa 1971 hyväksyttyyn yleissopimukseen siviili-ilmailun turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemisestä (SopS 56/73).

Voimassa olevan 34 luvun 9 §:n mukaan on rangaistavaa saattaa matkaan vaara rautatien käyttämisessä vahingoittamalla rautatietä, sen kulkuneuvoja tai muuta tarpeistoa taikka panemalla jotakin radalle tai muulla sellaisella tavalla. Rangaistus on siinä tapauksessa, että teko on tehty aikoen saada vaara aikaan, vankeutta vähintään kaksi ja enintään kahdeksan vuotta. Jos teko tehdään tahallaan mutta ilman vaaranaiheuttamisen aikomusta, rangaistus on vankeutta vähintään kuusi kuukautta ja enintään neljä vuotta. Tuottamuksellisesta teosta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Tahallisten rikosten yritys on rangaistava.

Ilmaliikennesabotaasiin syyllistyy 14 b §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan se, joka oikeudettomasti tuhoaa käytössä olevan ilma-aluksen, tekee sen lentokyvyttömäksi tai vahingoittaa sitä tavalla, joka on omiaan vaarantamaan sen lentoturvallisuutta, ja 4 kohdan mukaan se, joka tuhoaa tai vahingoittaa lennonvarmistuslaitteita tai häiritsee niiden toimintaa tavalla, joka on omiaan vaarantamaan lennolla olevien ilma-alusten turvallisuutta.

Roomassa vuonna 1988 hyväksytty yleissopimus merenkulun turvallisuutta vaarantavien tekojen ehkäisemisestä edellyttää samanlaisten laivoihin kohdistuvien tekojen säätämistä rangaistaviksi kuin mitä edellä on sanottu ilmaaluksista.

Ehdotuksen mukaan vahingoittamistekojen kohteita voivat olla kulkuneuvo, kulkuneuvon välineistö, kulkuväylä, liikenteen ohjausmerkki tai muu liikenteen laitteisto. Kulkuneuvolla tarkoitetaan kaikkien liikennemuotojen kulkuneuvoja. Kulkuneuvon ei välttämättä tarvitse olla moottorikäyttöinen. Se voi olla yhtä hyvin polkupyörä kuin lentokone. Vaatimukset, että teko ei saa olla vähäinen ja että siitä tulee koitua yleistä vaaraa liikenteessä, edellyttävät kuitenkin yleensä moottorikulkuneuvoa. Säännöksessä tarkoitettua kulkuneuvon välineistöä ovat esimerkiksi pelastus- ja sammutusvälineet. Vaaran pitää kohdistua muuhunkin kuin tekijään itseensä.

Kulkuväylällä tarkoitetaan kaikkien liikennemuotojen kulkureittejä. Kulkuväylällä on täysin selkeä merkitys raideliikenteessä. Raideliikenne edellyttää raiteita, mutta kulkuväylään kuuluu kaikki se tila, jonka kulkuneuvo tarvitsee. Melko selvä on myös tieliikenteen kulkuväylä, joka tarkoittaa tietä, katua, niihin liittyvää siltaa tai muuta vastaavaa kulkuväyläksi tarkoitettua rakennelmaa. Mitä tahansa maan pintaa, esimerkiksi peltoa tai metsää, ei voida pitää tavanomaisena kulkuväylänä. Sen sijaan yksityistie kuuluisi säännöksen piiriin.

Vesi- ja ilmaliikenteessä kulkuväylä on vaikeammin määriteltävissä, koska vesi- ja ilmatila voivat laajemmin olla kulkuväylinä. Kuitenkaan mikä tahansa liikenne-esteen rakentaminen vesi- tai ilmatilaan ei vielä täytä kulkuväylän vahingoittamis- tai muuntamisvaatimusta. Vesiliikenteessä kulkuväyliksi voidaan katsoa laivareitit, sisävesireitit ja muu vesiliikenteeseen tavallisesti käytetty alue. Ilmaliikenteen kulkuväyliä ovat lentokentät ja niiden läheinen ilmatila eli niin sanottu esterajoitusalue, varsinaiset lentoreitit sekä varalaskupaikat. Muualla ilmatilan tulisi olla esteetön vähimmäislentokorkeuden yläpuolella. Vähimmäislentokorkeus on alueesta riippuen 150-300 metriä maapinnasta tai korkeimmasta esteestä.

Liikenteen ohjausmerkkejä on kaikissa lii-

kennemuodoissa. Ne voivat sisältää kieltoja, käskyjä tai suosituksia. Ohjausmerkin muuntamisen tulee aiheuttaa vaaraa. Liikennemerkin rangaistavaa muuntamista voi olla myös sen poistaminen tai siirto väärään paikkaan. Vaaraa tuottamaton muuntaminen, kuten nopeusrajoitusmerkinnän muuttaminen pienemmäksi tai muu vähäinen liikennemerkin muutos, ei ole tuhotyötä.

Muu liikenteen laitteisto täydentää säännöstä sellaisilla liikenteeseen olennaisesti kuuluvilla esineillä, jotka eivät ole kulkuneuvoja tai niiden välineistöä taikka liikenteen ohjausmerkkejä.

Momentin *2 kohdan* mukaan liikennetuhotyönä rangaistaan liikenteeseen liittyvän väärän tiedon antaminen. Sitä vastaava voimassa olevan rikoslain 34 luvun 14 b §:n 1 momentin 5 kohta koskee lennolla olevan ilma-aluksen turvallisuutta. Tältäkin osin ilmaliikennesabotaasisäännös perustuu Suomea velvoittavaan kansainväliseen siviili-ilmailun turvallisuuteen kohdistuvien tekojen ehkäisemiseksi tehtyyn yleissopimukseen. Laivojen osalta vastaavan teon rankaisemista edellyttää edellä mainittu Rooman sopimus.

Rautatieliikenteen osalta rangaistaan voimassa olevan 34 luvun 9 §:n nojalla sitä, joka saa aikaan vaaraa rautatien käyttämisessä antamalla väärän ilmoitusmerkin taikka muulla vastaavalla tavalla.

Väärän tiedon antaminen voi olla vaarallista myös tieliikenteessä. Esimerkkeinä voidaan mainita toisten neuvominen tielle, jolla on käynnissä rallikilpailu, tai petollisen kelitiedon antaminen. Siksi säännöksen ehdotetaan koskevan kaikkia liikennemuotoja.

Momentin *3 kohta* koskee väkivallan harjoittamista kulkuneuvossa, lentokentällä tai liikenteen ohjailutehtävissä olevaa henkilöä kohtaan. Väkivaltaan rinnastetaan sillä uhkaaminen.

Väkivallan harjoittamista kulkuneuvossa koskee voimassa olevan 34 luvun 14 b §:n 1 momentin 1 kohta. Tässä ilmaliikennesabotaasin muodossa rikoksentekijä tekee lennolla olevan ilma-aluksen miehistöön kuuluvaa tai matkustajaa tai ilma-aluksessa muuten olevaa henkilöä kohtaan väkivaltaa, joka on omiaan vaarantamaan ilma-aluksen turvallisuutta. Säännös perustuu edellä mainittuun Montrealin sopimukseen.

Montrealin sopimusta on laajennettu 24 päivänä helmikuuta 1988 tehdyllä lisäpöytäkirjalla siten, että sen velvoitteet koskevat myös siviili-ilmailuun käytettävällä lentokentällä tehtyä henkilöön kohdistuvaa väkivallantekoa, jos teko vaarantaa tai saattaa vaarantaa lentokentän turvallisuuden. Jotta Suomi voisi ratifioida lisäpöytäkirjan, olisi lentokentällä harjoitettu väkivalta rinnastettava kulkuneuvossa tehtyyn väkivaltaan.

Lentokentällä tarkoitetaan ehdotetussa säännöksessä sekä ilma-alusten lentoonlähtöön ja laskuun tarkoitettua aluetta että lentoaseman ilmaliikennepalvelujen järjestämispaikkaa.

Ehdotetulla liikennetuhotyösäännöksellä ei ole tarkoitus puuttua järjestyksen pitämisestä joukkoliikenteessä annetun lain (472/77) eikä joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain (469/79) soveltamisalaan. Mainittujen lakien rangaistussäännöksessä olevan toissijaisuussäännöksen vuoksi sellainen väkivaltainen käyttäytyminen joukkoliikenteen kulkuneuvossa, joka on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa liikenteessä, voi tulla rangaistavaksi liikennetuhotyönä.

Liikennetuhotyöstä ei yleensä tuomittaisi, jos teko täyttää 11 §:n mukaisen aluksen kaappauksen tunnusmerkistön, koska teot ovat useimmiten niin sanotussa lainkonkurrenssissa keskenään.

Rangaistus liikennetuhotyöstä olisi vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen. Rangaistusasteikko on siten sama kuin tuhotyössä.

2 momentti. Liikennetuhotyön yritys olisi rangaistava.

3 §. Törkeä tuhotyö

1 momentti. Tuhotyölle ja liikennetuhotyölle ehdotetaan säädettäväksi yhteinen törkeää tekomuotoa koskeva rangaistussäännös. Törkeää tuhotyötä koskevan säännöksen soveltaminen edellyttää, että perusrikosten tunnusmerkistö ja törkeää tekomuotoa koskevat lisävaatimukset ovat täyttyneet.

Lisävaatimuksena ovat ensinnäkin ankaroittamisperusteet, joita ehdotetussa säännöksessä on lueteltu kolme. Jonkin niistä on toteuduttava, jotta tuhotyötä voitaisiin pitää törkeänä. Toinen lisävaatimus on kokonaisarvostelu, jonka perusteella rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä. Molempien lisävaatimusten tulee samassa teossa toteutua.

Momentin *1 kohta* koskee vaaran laatua ja määrää. Vaatimuksena on, että tuhotyö tai liikennetuhotyö aiheuttaa suurelle ihmismäärälle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa. Tun-

nusmerkistö edellyttää konkreettista, kysymyksessä olevassa tapauksessa nimenomaisesti ilmenevää vakavaa vaaraa. Todennäköisyyden, että teko aiheuttaa hengenmenon tai terveyden vahingoittumisen, tulee olla suuri. Vakavan vaaran vaatimus sisältää sen, että uhkaavan terveyden vahingoittumisen tulee olla tietyn tasoista. Nimettyinä sairauksina tai vammoina vakavan terveyden vaaran vaatimusta ei voida esittää, koska saman sairauden tai vamman vaikutus eri ihmisiin voi olla hyvin erilainen. Hengenmenon vaaran osalta seurauksen vakavuus on aina selvä, joten siltä osin ratkaiseva seikka on vaaran konkreettisuusaste.

Momentin 1 kohta vaatii nimenomaan hengen tai terveyden vaarantamista. Taloudellisen vahingon vaara ei täytä tätä tunnusmerkistöä. Vaikka tuhotyöllä on aiheutettu erittäin suuri omaisuusvahinko tai sellaisen vahingon vaara, mutta sillä ei ole vakavasti vaarannettu toisten henkeä tai terveyttä, ei sitä 1 kohdan perusteella voida pitää törkeänä.

Tuhotyön perusvaatimus on, että aiheutetun vaaran tulee olla yleistä. Yleisen vaaran vaatimus sisältää sen, että kohdejoukosta ei etukäteen ole tarkkaa tietoa. Kun törkeässä tekomuodossa vaaran on oltava konkreettinen, mahdollisen vahinkoseurauksen kohde voidaan yksilöidä. Vaarantamisen tulee 1 kohdan mukaan kohdistua suureen ihmismäärään. Suurelle ihmismäärälle ei kuitenkaan voida esittää tarkkaa lukumääräistä alarajaa, vaan ratkaisu on tehtävä tapauskohtaisesti.

Momentin *2 kohta* koskee tuhotyön tekemistä siten, että sillä aiheutetaan jollekin yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle uhkaavan vahingon pitkäaikaisuuden, laaja-alaisuuden tai muun syyn vuoksi erityisen vakavaa vaaraa. Tällä kohdalla pyritään siihen, että ennalta määrittelemättömät laajaa tuhoa aiheuttavat tekotavat voivat tulla säännöksen soveltamispiiriin. Erityisesti tämä ankaroittamisperuste soveltuu 1 §:n 2 momentissa säädetyn tuhotyön törkeyttä harkittaessa. Yhteiskunnan tärkeällä toiminnolla tarkoitetaan samaa kuin edellä mainitussa säännöksessä.

Momentin *3 kohdan* mukaan tuhotyö tai liikennetuhotyö voidaan arvostella törkeäksi, jos se tehdään sodan tai muiden poikkeusolojen aikana. Tämän kohdan mukaan perusrikoksen teolle ei aseteta muuta lisävaatimusta kuin että se on tehty tiettynä poikkeusaikana.

Poikkeusoloilla tarkoitetaan valmiuslain 2 §:n mukaisia oloja. Tällaisia olisivat Suomeen kohdistunut aseellinen hyökkäys, sota, sodan jälkitila sekä Suomen alueellisen koskemattomuuden vakava loukkaus ja maahan kohdistunut sodanuhka. Samanlaisena pidettäisiin myös vieraiden valtioiden välistä sotaa tai sodanuhkaa ja muuta vaikutukseltaan näihin rinnastettavaa Suomen ulkopuolella sattunutta erityistä tapahtumaa, jos siitä voi aiheutua vakava vaara kansallisen olemassaolon ja hyvinvoinnin perusteille. Poikkeusoloja olisi myös välttämättömien polttoaineiden ja muun energian sekä raaka-aineiden ja muiden tavaroiden tuonnin vaikeutuminen tai estyminen taikka muusta vaikutukseltaan näihin verrattavasta kansainvälisen vaihdannan äkillisestä häiriintymisestä aiheutuva vakava uhka väestön toimeentulolle tai maan talouselämän perusteille sekä suuronnettomuus, jos tilanteen hallitseminen viranomaisten säännöllisin toimivaltuuksin ole mahdollista.

Törkeän tuhotyön vähimmäisrangaistus olisi kaksi ja enimmäisrangaistus kymmenen vuotta vankeutta.

2 momentti. Myös törkeän tuhotyön yritys olisi rangaistava.

4 §. Terveyden vaarantaminen

Terveyden vaarantaminen on samanlainen yleisvaarallinen perusrikos kuin tuhotyö. Myös rangaistustasoltaan se ja sen törkeä tekomuoto ovat tuhotyörikoksiin rinnastettavia.

1 momentti. Terveyden vaarantaminen voidaan toteuttaa kolmella eri tavalla. Nämä tavat on tässä momentissa ryhmitelty omiin kohtiinsa.

Kaikille kohdille yhteinen edellytys on, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa. Yleisen hengen tai terveyden vaaran vaatimus tarkoittaa samaa kuin tuhotyön yhteydessä. Kysymys on abstraktisen vaaran aiheuttamisesta.

Momentin *1 kohdan* mukaan terveyden vaarantaminen voidaan tehdä myrkyttämällä elintarvike tai saattamalla se muulla tavoin terveydelle vaaralliseksi. Elintarvikkeisiin sisältyvät muun muassa juomat ja makeiset. Lisäksi säännöksen soveltamisalaan kuuluvat muut ihmisten nautittavaksi tai käytettäväksi tarkoitetut aineet, esimerkiksi puhdistusaineet.

Tätä kohtaa vastaa voimassa olevassa laissa 34 luvun 15 §. Tämän pykälän mukaan rangaistaan sitä, joka tahallaan myrkyttää vesijohdon,

kaivon tai muun senkaltaisen vesipaikan taikka ruoka-aineen, juoman tahi jotakin muuta muiden käytettäväksi sopivaa tai myytäväksi aiottua taikka panee sellaiseen tavaraan ainetta, jonka tietää terveydelle turmiolliseksi. Edelleen rangaistavaa on pitää kaupan, myydä tai muulla tavoin levittää sellaista tavaraa, johon tietää pannun tai sekoitetun myrkkyä tai muuta senkaltaista vaarallista ainetta, salaamalla tavaran vaarallisuuden.

Ehdotetussa säännöksessä on kysymys elintarvikkeen tai muun ihmisten nautittavaksi tai käytettäväksi tarkoitetutn aineen myrkyttämisestä. Myrkyttämisen kohde on siinä määritelty laajemmin ja yleisemmin kuin voimassa olevan luvun 15 §:ssä. Veden ja juoman mainitsemista säännöksessä erikseen ei ole katsottu tarpeelliseksi. Myrkyttämisen ohella myös muut tavat saattaa nautinto- tai käyttöaine terveydelle vaaralliseksi kuuluisivat rangaistavan käyttäytymisen alaan. Terveydelle vaaralliseksi saaminen voitaisiin siten tehdä muullakin kuin myrkyllä, esimerkiksi kätkemällä nautintoaineeseen pieniä teräviä esineitä tai räjähtäviä aineita.

Myrkyttämisellä ja vaaralliseksi saattamisella tarkoitetaan säännöksessä aineen saattamista sellaiseen olotilaan, että käyttäjä ei havaitse sen vaarallisuutta. Myrkyn naamioiminen sellaiseksi elintarvikkeeksi, jota muut voivat nauttia, toteuttaisi tunnusmerkistön. Säännöksen tarkoitus on suojata ihmisten terveyttä tahalliselta, vastoin käyttäjän oletusta tehdyltä aineen muuttamiselta. Pelkkää vaarallisen aineen valmistusta säännös ei koskisi, vaan siltä osin tulisi sovellettavaksi lähinnä kyseistä ainetta koskeva erityislainsäädäntö. Tällaisia lakeja ovat esimerkiksi kemikaalilaki (744/89), lääkelaki (395/87), tuoteturvallisuuslaki (914/86), torjunta-ainelaki (327/69) ja elintarvikelaki (526/41). Luvattomasta myrkyn tai muun hengenvaarallisen aineen valmistuksesta ja kaupanpidosta on rangaistussäännös myös rikoslain 44 luvun 4 §:ssä.

Myrkyttämiseen ja vaaralliseksi saattamiseen rinnastettaisiin vaaralliseksi saatetun aineen pitäminen muiden saatavilla. Terveyden vaarantaminen voitaisiin toteuttaa myös siten, että joku tietoisena aineen vaaralliseksi muuttamisesta myy tai luovuttaa sitä edelleen. Säännös edellyttäisi, että aine on saatettu vaaralliseksi, minkä vuoksi sen piiriin ei kuuluisi alunperin myrkyllisten luonnontuotteiden kaupanpito. Myrkyllisten tuotteiden myyjä voisi joutua rangaistusvastuuseen henki-, pahoinpitely- tai tuottamusrikoksista 21 luvun säännösten mukaan.

Momentin *2 kohdan* mukaan terveyden vaarantamista on vakavan sairauden levittäminen. Tämä kohta vastaa voimassa olevan lain 34 luvun 16 §:ää, joka koskee tahallista kulkutaudin levittämistä ihmisiin.

Ehdotuksessa on levitettävän sairauden vaatimusta korotettu. Sairauden olisi oltava vakavaa. Kysymyksessä tulee olla vanhan kielenkäytön mukaisesti kulkutauti, jonka levittäminen yleistä terveysvaaraa aiheuttaen on mahdollista. Uudemman käsitteistön mukaan voitaisiin sairautta kutsua tartuntataudiksi.

Sairauden tartuttaminen toiseen voi olla 21 luvun mukainen pahoinpitelyrikos. Jos sitä vastoin on olemassa vaara, että tartutettu levittää vakavaa sairautta edelleen, yleisen vaaran vaatimus täyttyy ja kysymyksessä voi olla myös terveyden vaarantaminen.

Vakavan sairauden käsitettä ei voida määritellä pelkästään lääketieteellisin käsittein tiettyinä sairauksina. Sairautta voidaan pitää vakavana silloin, kun siitä siinä muodossa, jossa sitä levitetään, voi seurata hengenmeno tai vaara pysyvästä tai pitkäaikaisesta olennaisesta terveydenmenetyksestä.

Momentin *3 kohta* koskee ydinenergian tai säteilyn käyttämistä yleistä hengen tai terveyden vaaraa aiheuttavalla tavalla. Tämän kohdan tarkoitus on korvata ydinenergialain 69 §:n ydinenergiarikos ja törkeimmät säteilysuojauslain tahalliset tekomuodot.

Ydinenergialain 69 §:n mukaan on rangaistavaa tahallaan tai huolimattomuudesta käyttää hallussaan olevaa ydinainetta tai ydinjätettä taikka toimia ydinenergiaa käytettäessä muulla tavoin siten, että menettely on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle taikka ympäristölle. Rangaistus ydinenergiarikoksesta on vankeutta enintään kuusi vuotta. Jos tekijä toimii tahallaan ja vaara on vakava, kysymyksessä on törkeä ydinenergiarikos, josta tuomitaan vankeuteen määräajaksi eli enintään kahdeksitoista vuodeksi ja vähintään kahdeksi vuodeksi. Jos vaara ja rikos siihen liittyvät muut seikat huomioon ottaen on vähäinen, rangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Säteilylain 60 §:ssä on samanlainen rangaistussäännös kuin ydinenergialain 69 §:ssä. Säteilylain säännös koskee säteilylähteen käyttöä. Rikokset on porrastettu samalla tavalla kuin

ydinenergialain 69 §:ssä, mutta rangaistukset ovat lievempiä. Rangaistus säteilyrikoksesta on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta, törkeästä säteilyrikoksesta vankeutta kuudesta kuukaudesta kuuteen vuoteen ja lievästä säteilyrikoksesta sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

Ehdotuksessa tarkoitettaisiin säteilyn käytöllä samaa toimintaa kuin säteilylaissa. Kyseisen lain 11 §:n 2 momentin mukaan säteilyn käytöllä tarkoitetaan säteilylähteen käyttöä, valmistusta ja kauppaa sekä näihin liittyviä toimintoja.

Terveyden vaarantamisen rangaistusasteikko olisi sama kuin tuhotyössä eli vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

2 momentti. Terveyden vaarantamisen yritys olisi rangaistava.

5 §. Törkeä terveyden vaarantaminen

1 momentti. Terveyden vaarantaminen katsotaan törkeäksi, jos teolla aiheutetaan suurelle ihmismäärälle vakava vaara ja rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä. Vaatimus on samanlainen kuin törkeän tuhotyön 1 kohdassa esitetty ankaroittamisperuste.

Vakava vaara edellyttää sekä suurta vaaran todennäköisyysastetta että terveyden vaarantumisen olennaisuutta. Jos vaaran toteutumisen mahdollisuus on pieni, toteutuu vain rikoksen perustunnusmerkistö, jollei uhkaava vahinko ole todella merkittävä. Sama on tilanne, jos terveyden vaarantuminen on lähes varmaa, mutta seurauksena olisi esimerkiksi lievä pahoinvointi.

Törkeä terveyden vaarantaminen edellyttää konkreettista vaaraa. Vaaran kohdejoukon tulee olla suuri, joten vain muutamaan ihmiseen kohdistunut teko ei täytä tunnusmerkistöä. Tarkkaa lukumäärärajaa suurelle ihmismäärälle ei voida asettaa, vaan tämän tunnusmerkistötekijän täyttyminen riippuu tilanteesta.

Kuten muissakin törkeissä tekomuodoissa, rikoksen tunnusmerkistö edellyttää ankaroittamisperusteen eli suurelle ihmismäärälle aiheutetun vakavan vaaran lisäksi kokonaisharkintaa, jonka perusteella tekoa pidetään myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Rangaistusasteikko olisi sama kuin törkeässä tuhotyössä eli vankeutta vähintään kaksi ja enintään kymmenen vuotta.

2 momentti. Myös törkeän terveyden vaarantamisen yritys olisi rangaistava.

6 §. Ydinräjähderikos

1 momentti. Ydinenergialain 4 §:n mukaan ydinräjähteiden maahantuonti, valmistaminen, hallussapito ja räjäyttäminen on Suomessa kielletty. Saman lain 70 §:n 1 momentissa on ydinräjähderikoksena säädetty rangaistavaksi edellä mainitun kiellon rikkominen. Kielto ja rangaistussäännös perustuvat useisiin kansainvälisiin sopimuksiin, joihin Suomi on sitoutunut. Vuonna 1970 ydinaseiden leviämisen estämisestä tehdyssä niin sanotussa ydinsulkusopimuksessa (SopS 11/70) Suomi on sitoutunut olemaan hankkimatta ydinaseita tai muita ydinräjähteitä.

Ydinräjähderikosta koskevaa säännöstä vastaava rangaistussäännös tulee rikoksen törkeysasteen takia sijoittaa rikoslakiin. Rikoksen rangaistusasteikko on tällä hetkellä vankeutta sen määräajan enimmäismäärään 12 vuoteen asti, kuitenkin vähintään neljä vuotta.

Ehdotetun 6 §:n mukaan ydinräjähderikoksen tekomuodot olisivat edelleen ydinräjähteen räjäyttäminen, maahantuominen, valmistaminen ja hallussapito. Ydinräjähteeseen sisältyvien suurien vahingonvaarojen vuoksi muut tekomuodot olisivat jo sinänsä rinnastettavissa räjäyttämiseen niin, että niistä voidaan säätää yhtä ankara rangaistusuhka kuin räjäyttämisestä.

Ydinräjähderikossäännös olisi alueellisesti rajattu koskemaan vain Suomessa tehtyjä tekoja. Maahantuomisen yhteydessä alueellinen rajoitus johtuu jo teon luonteesta. Säännöksen perusteella olisi samoin kuin voimassa olevan ydinenergialainkin perusteella rangaistavaa, jos Suomen aluevesille tulevassa aluksessa olisi ydinräjähteitä, vaikka niitä ei olisikaan tarkoitettu tuoda maahan.

Ydinräjähderikos poikkeaa edellä tässä luvussa käsitellyistä rikoksista siten, että rikoksen tunnusmerkistöön ei kuulu vaatimus, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä vaaraa. Voidaan hyvin ajatella, että ydinräjähteen maahantuominen tai hallussapito tehdään siten, ettei teko ole omiaan aiheuttamaan vaaraa. Näidenkin tekomuotojen ankaran rangaistavuuden perustana on kuitenkin olettamus, että ydinräjähteeseen liittyy aina mahdollisuus erittäin suuren vahingon syntymiseen. Jonkinastei-

sen vaaran syntymistä voidaan näissä tekomuodoissa pitää niin ilmeisenä, että vaaran vaatimusta on tarpeetonta kirjoittaa rikoksen tunnusmerkistöön.

Rangaistukseksi ydinräjähderikoksesta ehdotetaan samaa kuin törkeästä tuhotyöstä ja törkeästä terveyden vaarantamisesta on ehdotettu. Rangaistus olisi siten vankeutta vähintään kaksi ja enintään kymmenen vuotta.

2 momentti. Myös ydinräjähderikoksen yritys olisi rangaistava.

7 §. Yleisvaaran tuottamus

1 momentti. Tuhotyö, liikennetuhotyö ja terveyden vaarantaminen ovat tahallisia rikoksia. Ne edellyttävät, että rikoksentekijän tahallisuus ulottuu myös vaaran aiheuttamiseen. Tahallisuuden on siten katettava kokonaan teon objektiivinen puoli. Ellei vaaran aiheuttamista voida lukea tahallisena tekona tai laiminlyöntinä rikoksentekijän syyksi, hän ei syyllisty tahalliseen yleisvaaralliseen rikokseen. Rankaisematta tällaista tekoa ei kuitenkaan ole syytä jättää, koska myös sellaiset teot, joilla huolimattomuudesta tai varomattomuudesta aiheutetaan yleistä vaaraa, ovat niin moitittavia, että niiden torjumiseksi tarvitaan rangaistusuhkaa.

Pykälässä säädettäisiin rangaistavaksi yleisvaaran tuottamus. Tästä rikoksesta olisi kysymys, kun tekijä tekee jonkin 1, 2 tai 4 §:ssä mainitun teon, jolla tuottamuksellisesti aiheutetaan mainituissa pykälissä kuvattu vaara. Vaaran aiheuttaminen tapahtuu tällöin huolimattomuudesta tai varomattomuudesta. Sen sijaan teon alkuosa, itse tekemistoimi voi olla myös tahallinen. Esimerkiksi tulen sytyttäminen voi olla täysin tahallista, mutta tuli voi riistäytyä jostain yllättävästä seikasta johtuen siten, että tulipalo on omiaan aiheuttamaan yleistä vaaraa. Jos tulen sytyttäjä on itse tekemistoimen suhteen toiminut tahallisesti tai ainakin tuottamuksellisesti ja hän on vaaran aiheuttamisen osalta syyllistynyt jonkinasteiseen huolimattomuuteen eikä kysymys ole pelkästä tapaturmasta, hänet voidaan tuomita yleisvaaran tuottamuksesta. Rangaistus yleisvaaran tuottamuksesta olisi sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi.

2 momentti. Ydinräjähderikoksen tunnusmerkistö täyttyy ilman, että kysymyksessä oleva teko on omiaan aiheuttamaan yleistä vaaraa. Ydinräjähteen räjäyttäminen, maahantuominen, valmistaminen ja hallussapito on 6 §:n mukaan rangaistavaa sellaisenaan. Kun ydinräjähderikoksen täyttyminen ei edellytä vaaraa, ei tuottamuksellisen teon yhteydessä voida viitata kuten muiden yleisvaarallisten rikosten yhteydessä tahallisen teon rangaistussäännöksessä tarkoitettuun vaaraan. Silti on luonnollista, että yleisvaaran tuottamuksesta tuomitaan myös se, joka huolimattomuudesta tuo maahan, valmistaa, pitää hallussa tai räjäyttää ydinräjähteen. Tästä ehdotetaan erillistä säännöstä 7 §:n 2 momentissa.

3 momentti. Yleisvaaran tuottamukseen liittyisi mahdollisuus välttää rangaistus oman toiminnan ansiosta. Tätä mahdollisuutta on pidetty kokonaisedun kannalta hyödyllisenä houkuttimena rikoksen seurausten torjumiseksi. Tämän edun voisi saada tuottamuksellisen vaaran aiheuttaja, joka omalla toiminnallaan poistaa vaaran, ennen kuin vaaratilanteesta on aiheutunut välitöntä vahinkoa. Tällaisessa tapauksessa voi syyttäjä jättää syytteen nostamatta tai tuomioistuin rangaistuksen tuomitsematta. Säännös ei koskisi tuottamuksellista ydinräjähderikosta.

Syyttäjän tai tuomioistuimen harkinnassa olisi, milloin rangaistustoimenpiteistä luovutaan. Harkinnassa tulisi kiinnittää erityisesti huomiota siihen, minkä asteista tekijän huolimattomuus on ollut ja kuinka perusteellisesti hän on pyrkinyt vaaratilanteen poistamaan.

8 §. Törkeä yleisvaaran tuottamus

Yleisvaaran tuottamuksesta voi syntyä suuret ja monivaikutteiset seuraukset. Vakavimpiin tapauksiin ei 7 §:ssä säädetty rangaistusasteikko olisi riittävä. Siksi tarvitaan erillinen säännös myös tuottamusrikoksen kvalifioidusta tekomuodosta eli törkeästä yleisvaaran tuottamuksesta.

Jos yleisvaaran tuottamuksessa aiheutetaan suurelle ihmismäärälle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa, kysymys olisi törkeästä yleisvaaran tuottamuksesta. Rikoksen tunnusmerkistö on seurauspainotteinen, koska ratkaisevaa olisi tuotettu vaara eikä tuottamuksen aste. Lisäksi edellytetään, että rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Kokonaisharkinnassa olisi luonnollisesti merkitystä myös tuottamuksen asteella.

Törkeän yleisvaaran tuottamuksen tunnus-

merkistövaatimuksena käytetään sanontaa "aiheutetaan suurelle ihmismäärälle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa". Vaatimus on samansisältöinen kuin tahallisissa rikoksissa eli törkeässä tuhotyössä (3 §) ja törkeässä terveyden vaarantamisessa (5 §). Vaaran tulee olla konkreettinen ja vahingon todennäköisyyden olennainen. Suuren ihmismäärän tulkinnassa pätee sama, mitä on sanottu 3 §:n perusteluissa.

Rangaistusasteikoksi ehdotetaan vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen.

9 §. Yleisvaarallisen rikoksen valmistelu

Suomen rikosoikeudellisessa järjestelmässä rikoksen valmistelu on rangaistavaa ainoastaan silloin, kun siitä on laissa erikseen säädetty. Tästä on nimenomainen säännös rikoslain 4 luvun 3 §:ssä. Valmistelun rangaistavaksi säätäviä lainkohtia on rikoslaissa muutamia, esimerkiksi valtiopetoksen ja rahanväärennyksen valmistelu.

Yleisvaarallisia rikoksia koskevassa voimassa olevassa 34 luvussa on säädetty rangaistavaksi murhapolton ja räjäyttämisen valmistelu sekä räjähdysaineen hankkiminen nimenomaisesti rikoksen tekemistä varten. Sen 6 §:n 1 momentin mukaan rangaistaan sitä, joka aikoen tehdä murhapolton tai sitä vastaavan räjähdyksen kokoaa sytytys- tai räjähdysaineita, sellaisesta valmistelusta enintään neljän vuoden vankeusrangaistuksella. Tässä 1 momentin säännöksessä on siis kysymys vain murhapolton tai räjäyttämisen valmistelusta. Valmistelun rangaistavuutta on perusteltu sillä, että näissä rikoksissa on vaikeaa erottaa valmistelun ja yrityksen rajaa.

Yleisempi rikoksen valmistelu räjähdysaineita tai niiden valmistusaineita hankkimalla on säädetty rangaistavaksi 34 luvun 6 §:n 2 momentissa. Tämän valmisteluriksen tekotapoja ovat räjähdysaineen tai sen valmistusvälineen valmistus, hankkiminen ja luonaan säilyttäminen. Edellytyksenä on, että tämä tapahtuu aikomuksella tehdä räjähdysaineella rikos. Rikos voi olla mikä rikos tahansa, laissa ei ole asetettu rikoksen törkeysasteelle mitään alarajaa. Rangaistusasteikko on sama kuin 1 momentissa.

Rangaistavuuden alaa on 2 momentissa vielä laajennettu henkilöön, joka avustaa räjähdysaineen tai sen valmistusvälineen valmistuksessa, hankkimisessa tai säilyttämisessä, vaikka hän tietää tai hänellä on syytä otaksua, että räjähdysainetta on aiottu käyttää rikoksen tekemiseen. Jos 2 momentissa tarkoitettu teko tapahtuu valtiopetoksen tekemistarkoituksessa, tuomitaan rangaistus siitä 3 momentin mukaan rikoslain nykyisen 11 luvun 4 §:n nojalla. Kun valtiopetoksen valmistelun rangaistavuus ehdotetaan tyhjentävästi säänneltäväksi 13 luvun 3 §:ssä, ei 34 lukuun tarvita sitä koskevaa säännöstä.

Ilmaliikennesabotaasina rangaistaan 34 luvun 14 b §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan sellaisen laitteen tai aineen asettaminen tai toimittaminen ilma-alukseen, joka on omiaan tuhoamaan ilma-aluksen, saattamaan sen lentokelvottomaksi tai vaarantamaan sen lentoturvallisuutta. Rangaistus on vankeutta kahdesta vuodesta kahteentoista vuoteen. Meriturvallisuutta koskeva Rooman yleissopimus edellyttää vastaavaa rangaistussäännöstä laivojen osalta.

Ydinenergialain 70 §:n 3 momentin mukaan rangaistaan sitä, joka tehdäkseen ydinräjähderikoksen hankkii ydinainetta taikka hankkii tai valmistaa räjähdysainetta, ydinräjähteen laukaisemiseen tarvittavan osan tai laitteen taikka ydinräjähteen valmistamiseksi tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen. Rangaistus on vankeutta enintään kuusi vuotta.

1 momentti. Tämän momentin mukaan rangaistaisiin luvun 1—5 §:ssä tarkoitettujen rikosten valmisteluteko. Yleisvaarallisen rikoksen valmisteluun syyllistyisi se, joka tehdäkseen edellä mainitun rikoksen pitää hallussaan pommia, muuta räjähdettä taikka vaarallista laitetta tai ainetta.

Ehdotettu säännös olisi suppeampi kuin nykyinen 34 luvun 6 §:n valmistelusäännös siinä mielessä, että se koskisi vain 34 luvun 1-5 §:ssä rangaistavaksi säädetyn rikoksen valmistelua. Säännös on tarkoituspainotteinen siten, että ratkaisevaa olisi mainittujen rikosten tekemistarkoitus. Tunnusmerkistö edellyttää paitsi tahallisuutta myös selvää aikomusta tehdä pykälässä mainittu yleisvaarallinen rikos. Ulkonaisesti valmisteluksi riittäisi pommin tai vastaavan välineen hallussapito.

Muualla lainsäädännössä olevat räjähdysaineita koskevat rangaistussäännökset jäävät edelleen voimaan. Ruudin ja muun räjähdysaineen luvattomasta valmistamisesta sekä varastossa tai kaupan pitämisestä on rikoslain 44 luvun 4 §:n 2 momentissa rangaistussäännös, jonka nojalla voidaan tuomita sakkoa tai van-

keutta enintään yksi vuosi. Räjähdysvaarallisista aineista annetun lain 11 §:n mukaan rangaistus kyseistä lakia vastaan tehdystä rikoksesta on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta, jos rikos on tehty antamalla väärä ilmoitus, salaamalla laatu tai muulla vilpillä, muussa tapauksessa pelkästään sakkoa.

Pommilla tarkoitetaan räjähdelatauksella varustettua äkillisesti räjähtävää esinettä, joka voi aiheuttaa ihmisille tai omaisuudelle vahinkoa räjähdys-, palo- tai säteilyvaikutuksen takia. Pommiin verrattavia ovat muut, esimerkiksi pitkävaikutteiset tai ketjutetut räjähteet. Samassa asemassa olisivat mitkä tahansa laitteet tai aineet, joista voi olla yleistä vaaraa. Aine voi olla vaarallinen esimerkiksi myrkyllisyytensä, syövyttävyytensä tai muun sellaisen ominaisuuden takia.

Valmistelun ja 1-5 §:ssä tarkoitetun rikoksen yrityksen raja on teon ulkonaisessa etenemisessä. Jos rikoksen jokin täytäntöönpanotoimi on tehty, esimerkiksi pommi sijoitettu aiottuun paikkaan, kysymys on rangaistavasta tuhotyön yrityksestä eikä enää yleisvaarallisen rikoksen valmistelusta. Jos tekijä vasta kuljettaa vaarallista laitetta suunniteltuun kohteeseen, kysymys on yleensä vielä valmistelusta.

Valmistelun ei tarvitse edetä niin pitkälle, että teosta on jo syntynyt vaara. Riittävää on, että aiottu teko täyttäisi jonkin edellä mainitun yleisvaarallisen rikoksen tunnusmerkistön.

Rangaistukseksi yleisvaarallisen rikoksen valmistelusta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

2 momentti. Myös ydinräjähderikoksen valmistelu ehdotetaan rangaistavaksi yleisvaarallisen rikoksen valmisteluna. Tämän rikoksen tunnusmerkistöön kuuluu ydinräjähteen valmistukseen tarvittavien laitteiden tai aineiden taikka valmistuskaavan tai -piirustuksen hankkiminen. Tämänkin rikoksen keskeinen sisältö on kuitenkin sen subjektiivisessa puolessa. Teolta vaaditaan, että kielletyn valmistustarpeiston hankkiminen on tapahtunut ydinräjähderikoksen tekemiseksi.

10 §. Perätön vaarailmoitus

Erilaisten vahinkojen välttämiseksi ja rajoittamiseksi mahdollisimman pieniksi on tärkeää, että ihmiset ilmoittavat havaitsemistaan vaaroista muille. Käytännössä tehdään kuitenkin tahallaan myös perättömiä vaarailmoituksia. Tällaisen teon paheksuttavuus perustuu siihen, että se saa aikaan turhia kustannuksia ja voimavarojen aiheetonta hajaantumista taikka synnyttää ihmisissä pelon tai kauhun tunteita. Tällaisiin tekoihin sovelletaan nykyisin yleensä ilkivaltaa koskevaa 42 luvun 7 §:n säännöstä. Ilkivaltasäännös on tarkoitettu pääasiassa käytettäväksi aivan toisenlaisiin tekoihin. Rikoslain 44 luvun 24 §:ssä on lisäksi säännös ilkimielisestä tai muuten aiheettomasta kulohälytyksestä.

Ilmaliikenteessä perätön vaarailmoitus rangaistaan ilmaliikenteen häiritsemisenä. Siitä tuomitaan voimassa olevan 34 luvun 14 b §:n 4 momentin mukaan myös se, joka tahallaan vastoin parempaa tietoaan perättömästi ilmoittaa, että ilma-alukseen on sijoitettu räjähteitä tai muita ilma-aluksen turvallisuutta vaarantavia aineita tai laitteita, taikka antaa muun sellaisen vääräksi tietämänsä tiedon ja siten aiheuttaa häiriötä lentoliikenteelle.

Uuden 34 luvun 10 §:ksi ehdotetaan kaikille vaaratilanteille yhteistä säännöstä perättömästä vaarailmoituksesta. Pykälässä säädettäisiin rangaistavaksi perättömän ilmoituksen tekeminen pommista, tulipalosta, merihädästä, suuronnettomuudesta tai muusta vastaavasta hädästä tai vaarasta. Ilmoituksen tulisi olla sellainen, että se on omiaan aiheuttamaan pelastus- tai turvallisuustoimen taikka pakokauhua.

Hätä- ja vaaratilanteet määriteltäisiin säännöksessä mainitsemalla esimerkinomaisesti yleisimmin esiintyneitä perättömien ilmoitusten tyyppitapauksia. Useimmiten perätön ilmoitus on puhelinsoitto tai kirje, jossa ilmoitetaan, että johonkin tiettyyn yleisötilaan on asetettu pommi. Perätön vaarailmoitus olisi myös aiheettoman hätäkutsun lähettäminen radioteitse. Merihätää koskeva yleinen väärä hälytys on aiheeton hätäraketin ampuminen. Suuronnettomuudella tarkoitettaisiin perättömän vaarailmoituksen yhteydessä samaa kuin suuronnettomuuksien tutkinnasta annetun lain (373/85) 3 §:ssä. Mainittujen uhkatekijöiden lisäksi perätön vaarailmoitus voi koskea muutakin vastaavanlaatuista vaaraa tai hätää.

Ilmoituksen tulisi olla sen laatuinen, että se yleisten toimintatapojen mukaan johtaisi jonkin pelastus- tai turvallisuustoimen aloittamiseen taikka olisi omiaan aiheuttamaan pakokauhua. Sellainen ilmoitus, jonka vastaanottaja varmasti tietää perättömäksi, ei kuuluisi säännöksen soveltamisalaan. Pelastus- tai turvalli-

suustoimeen ryhtymistä ei säännös välttämättä edellyttäisi, kunhan ilmoitus olisi ollut sellainen, että tällaiseen toimeen olisi normaalien toimintaohjeiden mukaan tullut ryhtyä.

Pelastus- ja turvallisuustoimen kanssa rinnakkainen perättömän ilmoituksen mahdollinen seuraus olisi säännöksen mukaan pakokauhu. Pakokauhutilanteessa ilmoituksen välitön kohde olisi yleensä väkijoukko. Pakokauhun sisältönä on voimakas tarve pyrkiä nopeasti pois jostakin paikasta. Pakokauhusanalla tarkoitetaan säännöksessä äkillistä tunnereaktiota, joka johtuu sellaisesta vaarailmoituksesta, jonka perättömyyttä ei siinä vaiheessa tiedetä. Pakokauhu voi aiheuttaa muitakin seurauksia, kuten ihmisten loukkaantumisia. Säännös ei kuitenkaan edellytä muuta kuin sellaista ilmoitusta, joka kyseisessä tilanteessa on omiaan aiheuttamaan pakokauhua.

Rangaistus perättömästä vaarailmoituksesta on sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi.

Tässä yhteydessä ehdotetaan ilkivaltasäännöstä muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin perätöntä vaarailmoitusta koskeva loppuosa. Rikoslain 44 luvun 24 § ehdotetaan kumottavaksi.

11 §. Aluksen kaappaus

Voimassa olevan rikoslain 34 luvun 14 a §:n 1 momentin mukaan tuomitaan ilma-aluksen kaappauksesta se, joka ilma-aluksessa väkivaltaa tai uhkausta käyttäen laittomasti pakottaa päällikön tai miehistön jäsenen ryhtymään aluksen ohjaukseen kuuluvaan toimenpiteeseen tai sellaisesta luopumaan taikka sanotulla tavalla muuten ottaa aluksen määräysvaltaansa tai puuttuu aluksen ohjaukseen tai kulkuun. Rangaistus ilma-aluksen kaappauksesta on vankeutta kahdesta vuodesta kahteentoista vuoteen.

Jos kaappaaminen ei ole omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa ilma-aluksen matkustajille tai miehistölle tai jos rikosta muuten, huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, on pidettävä ilma-aluksen kaappausta vähäisempänä, rikoksentekijä tuomitaan saman pykälän 2 momentin mukaan ilma-aluksen laittomasta haltuunotosta. Rangaistus on vankeutta enintään neljä vuotta.

Voimassa oleva rangaistussäännös ilma-aluksen kaappauksesta perustuu Haagissa 16 päivänä joulukuuta 1970 hyväksyttyyn kansainväliseen yleissopimukseen, johon Suomi on liittynyt (SopS 62/71). Haagin sopimuksessa edellytetään rangaistavaksi jokainen henkilö, joka lennolla olevassa ilma-aluksessa ilman laillista oikeutta väkivallalla tai sillä uhaten ottaa ilma-aluksen haltuunsa tai valvontaansa tai sellaista yrittää taikka on osallinen tällaiseen tekoon.

Roomassa 10 päivänä maaliskuuta 1988 hyväksytyssä meriturvallisuussopimuksessa edellytetään muun muassa laivakaappauksen rankaisemista. Sopimukseen liittyvien valtioiden on sitouduttava rankaisemaan henkilöä, joka laittomasti ja tahallaan väkivallalla tai sillä uhkaamalla taikka muuten pelästyttämällä ottaa haltuunsa tai valvontaansa kansainvälisessä kauppamerenkulussa olevan laivan. Sopimuksen edellyttämää laivakaappausta koskeva rangaistussäännös olisi otettava Suomen rikoslakiin, jotta Suomi voisi ratifioida Rooman sopimuksen.

1 momentti. Ilma-aluksen ja laivan kaappauksesta ehdotetaan säädettäväksi yhteinen rangaistussäännös. Ilma-aluksesta ja laivasta käytettäisiin yhteisnimitystä alus. Säännös koskisi kaikkia ilma-aluksia. Laivoista säännöksen piiriin kuuluisivat alukset, joita käytetään kauppamerenkulkuun. Säännös ei koskisi sota-, tulli- eikä poliisialuksia eikä myöskään sellaisia aluksia, jotka on pysyvästi kiinnitetty merenpohjaan. Säännöksen piiriin kuuluisivat sen sijaan kantosiipi- ja ilmatyynyalukset. Kauppamerenkulkuun käytettävät alukset on Suomessa alusrekisterilain (211/27) mukaan ilmoitettava alusrekisteriin, jos niiden nettovetomäärä on vähintään yhdeksäntoista rekisteritonnia. Aluksen kaappauksen kohteena voisi kuitenkin olla myös ulkomainen alus.

Ehdotettu aluksen kaappausta koskeva säännös edellyttää laittoman väkivallan tai väkivaltaisen uhkauksen käyttöä. Tämä edellytys poikkeaa ilma-aluksen kaappauksen osalta voimassa olevasta laista siten, että uhkauksen tulisi olla väkivaltainen. Toisin kuin voimassa olevan lain mukaan aluksen kaappaajan ei ehdotuksen mukaan tarvitse olla väkivaltaa tai uhkausta käyttäessään aluksessa. Kaappauksen voi siten periaatteessa tehdä mistä tahansa paikasta käsin, esimerkiksi lennonjohtopaikalta tai toisesta aluksesta.

Ohjaukseen puuttumisen tai aluksen määräysvaltaan ottamisen tulee olla oikeudeton. Esi-

merkiksi lennonjohtaja tai luotsi voi joutua tehtävässään käyttämään sellaisia laillisia toimia, jotka muuten näyttäisivät täyttävän kaappauksen tunnusmerkistön.

Aluksen kaappauksen tekotapoja olisi kaksi. Ensimmäinen niistä on puuttuminen aluksen ohjaukseen ja toinen aluksen ottaminen lento- tai meriturvallisuutta vaarantavalla tavalla kaappaajan määräysvaltaan. Tekotavat on ilmaistu lyhyemmin ja yleisimmin sanonnoin kuin voimassa olevassa laissa.

Tyypillisin aluksen ohjaukseen puuttumistapaus lienee sellainen, jossa aluksen päällikkö tai miehistön jäsen pakotetaan muuttamaan aluksen suuntaa tai ilma-alus laskeutumaan. Ohjaukseen puuttuminen voi tapahtua myös siten, että kaappaaja tekee ohjaushenkilöstön toimintakyvyttömäksi ja ryhtyy itse kuljettamaan alusta.

Ilma-aluksen ohjaukseen puuttuminen edellyttää, että alus on lennolla. Lennolla olon määritelmä on esitetty edellä mainitun Haagin sopimuksen 3 artiklassa. Voimassa olevassa rikoslaissa lennolla olon määritelmä koskee ilmaliikennesabotaasia ja se on sijoitettu 34 luvun 14 b §:n 5 momentiksi.

Vaikka ilma-aluksen kaappaus sen ohjaukseen puuttumalla edellyttää, että alus on lennolla, uuteen 34 lukuun ei lennolla olon määritelmää katsota tarpeelliseksi ottaa. Kuitenkin Haagin sopimuksen 3 artiklassa olevaa määritelmää voidaan edelleen pitää lähtökohtana tilannetta tulkittaessa. Sopimuksen mukaan ilma-aluksen katsotaan olevan lennolla siitä hetkestä lukien, jolloin ilma-alukseen astumisen jälkeen kaikki ulko-ovet on suljettu, siihen saakka kunnes jokin näistä ovista on avattu ilma-aluksesta poistumista varten. Pakkolaskutapauksissa lennon katsotaan jatkuvan siihen saakka, kunnes asianomainen viranomainen ottaa vastatakseen ilma-aluksesta sekä siinä olevista henkilöistä ja omaisuudesta.

Kaappauksen toinen tekomuoto on ottaa alus lento- tai meriturvallisuutta vaarantavalla tavalla määräysvaltaansa. Määräysvaltaan ottaminen voi tapahtua saattamalla aluksen ohjausmiehistö sellaiseen tilaan, että se ei voi itsenäisesti päättää aluksen ohjaustoimenpiteistä.

Ehdotettu säännös sisältää voimassa olevaan ilma-aluksen kaappaussäännökseen verrattuna teonkuvaukseen liittyviä sanamuodon yksinkertaistuksia, joilla rangaistavuuden alaa ei kuitenkaan supisteta. Ehdotus täyttää myös Rooman sopimuksen laivakaappausta koskevat vaatimukset. Se on sopimusta laajempi, koska ehdotettu säännös ei kuten sopimus välttämättä vaatisi, että laiva on kansainvälisessä liikenteessä.

Rangaistus aluksen kaappauksesta olisi vankeutta vähintään kaksi ja enintään kymmenen vuotta. Aluksen kaappaus rinnastettaisiin siten rangaistustasoltaan törkeään tuhotyöhön, törkeään terveyden vaarantamiseen ja ydinräjähderikokseen.

2 momentti. Aluksen kaappauksen yritys olisi rangaistava.

3 momentti. Aluksen kaappaus on luokiteltu perusmuodossaan törkeäksi yleisvaaralliseksi rikokseksi. Siksi ei ole tarpeen säätää erityistä rangaistussäännöstä rikoksen törkeää tekomuotoa varten. Sen sijaan tarvitaan erityinen säännös sellaisen teon varalta, joka muodollisesti täyttää aluksen kaappauksen tunnusmerkistön, mutta on vaarallisuudeltaan vähäinen ja tekotavaltaan lievä. Voimassa olevassa laissa on tällainen säännös ilma-aluksen laittomasta haltuunotosta (rikoslain 34 luvun 14 a §:n 2 momentti). Ilma-aluksen kaappaus lievimmässäkin muodossa täyttää kuitenkin aina jonkin muun rikoksen tunnusmerkistön. Usein kysymys on pahoinpitelystä tai pakottamisesta, mutta myös muu rikos voi toteutua.

Erillistä rangaistussäännöstä aluksen kaappauksen lievälle tekomuodolle ei tarvita. Teko voitaisiin rangaista niiden muiden rangaistussäännösten perusteella, joiden tunnusmerkistön se täyttää. Tällöin kysymykseen voi tulla yksi tai useampi rikos. Aluksen kaappausta koskevan 11 §:n 3 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan rikoksentekijää ei tuomittaisi aluksen kaappauksesta, jos teko on aiheuttanut vain vähäistä vaaraa lento- tai meriturvallisuudelle ja rikos, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen laatu tai muut tekoon liittyvät seikat, on myös kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Poikkeussäännöksen tarkoitus on sulkea aluksen kaappauksen soveltamisalasta sellaiset teot, joilla ei ole ollut merkittävää vaikutusta ilma- tai meriliikenteen turvallisuudelle. Erityisesti ilmaliikenteessä pienelläkin toimenpiteellä voi olla huomattava vaaraa lisäävä vaikutus. Siksi poikkeussäännöksen soveltaminen tulee kysymykseen vain silloin, kun teko kokonaisuudessaan voidaan katsoa vähäiseksi.

1.12. 38 luku. Tieto- ja viestintärikoksista

1.12.1. Luvun perustelut

1.12.1.1. Systematiikka ja sääntelyn tarve

Tieto on nyky-yhteiskunnassa muodostunut entistä tärkeämmäksi resurssiksi, joka vaatii omaa ja omintakeista oikeussuojaa. Tämä johtuu lähinnä uudesta tietotekniikasta. Samalla kun tietotekniikka on tehostanut yhteiskunnan toimintoja se on aikaansaanut uudenlaista haavoittuvuutta. Tästä aiheutuu ongelmia ainakin kolmella alueella:

— tiedon tallennuksen, käsittelyn ja siirron uusien muotojen luotettavuudesta on saatava takeet,

— tietoon liittyvät uudet taloudelliset arvot on kyettävä suojaamaan ja

— kansalaisten yksityisyyttä on voitava turvata uuden tekniikan aiheuttamia vaaroja vastaan.

Nämä ongelmat merkitsevät monenlaisia haasteita perinteiselle oikeudelliselle ajattelulle. Uuden tietotekniikan johdosta tieto on tavallaan irronnut fyysisestä alustastaan, kun taas oikeussäännökset enimmäkseen ilmentävät paperisidonnaisia järjestelyjä sekä vanhaa kahtiajakoa suulliseen ja kirjalliseen esitykseen. Samalla tiedon julkisuus- ja salassapitoongelmat ovat joutuneet uuteen valoon.

Tietotekniikan ja tietoliikenteen käsitteistö on vielä osittain vakiintumatonta. Teletoimintalakiin (183/87) ja radiolakiin (517/88) sisältyy tosin eräitä käsitemääritelmiä. Silti useat, varsinkin laaja-alaisemmat käsitteet ovat edelleen sisällöltään vaihtelevia. Jo suomen kielen sana *tieto* on monimerkityksinen ja voi yhtä hyvin viitata tietoon informaationa kuin kuvata tietämystä yleensä tai sitten tarkoittaa ainoastaan niin sanottua "dataa". *Datalla* puolestaan useimmiten tarkoitetaan asian säännönmukaista esitystä viestittävässä tai käsittelykelpoisessa muodossa, toisin sanoen data kuvaa tietoa esittäviä merkkejä. Tiedossa informaationa taas on kysymys itse tiedon sisällöstä.

Tietoturvalla ymmärretään ensisijaisesti tiedon eheyden eli integriteetin (koskemattomuuden) säilyttämistä ja teknisin keinoin tapahtuvaa suojelua. *Tietosuojalla* on taas perinteisesti tarkoitettu yksityisyyttä loukkaavan tiedon oikeudettoman saannin estämistä. Tietoturvan ja tietosuojan välillä ei ole kuitenkaan selkeää asiallista rajaa. Yksityisyyden käsitteeseen kuuluu toisaalta oikeus määrätä itseään koskevan tiedon käytöstä, mikä liittyy kiinteästi myös tiedon eheyteen, esimerkiksi haluttaessa varmuus siitä, ettei arkaluonteisia tietoja asiattomasti muunnella. Toisaalta tiedon eheyden suojaaminen edellyttää tietojen saannin rajoituksia eli jonkinasteista salaisuussuojaa, toisin sanoen tietojärjestelmiin pääsyä on kontrolloitava ja rajoitettava.

Viestinnällä taas ymmärretään tiedon lähettämisen ja vastaanottamisen muodostamaa kokonaisuutta. Viestinnässä voidaan erottaa joukko- ja kohdeviestintä, joskin näiden viestintälajien ero on uuden tietotekniikan johdosta hämärtynyt. Vaikka nämä viestinnän muodot ovatkin toimintatarkoitukseltaan erilaisia, niiden yhteistä tarkastelua puoltaa muun muassa se, että sama yhdentyvä tiedonsiirtotekniikka soveltuu kumpaankin. Kun tarkoitetaan yhteiskunnan organisoimien viestintäpalvelujen kokonaisuutta, voitaisiin viestinnän sijasta puhua suppeammin myös tietoliikenteestä.

Tietoa ja tietoliikennettä on ensisijaisesti pyrittävä turvaamaan teknisin keinoin. Tietotekniikka tarjoaa myös mahdollisuudet kehittää tiedon käsittely-, tallentamis- ja siirtojärjestelmiä entistä turvallisemmiksi. Esimerkiksi salakirjoitusjärjestelmillä kyetään melko luotettavasti eliminoimaan sähköisesti siirretyn viestin sisällön selvillesaaminen. Rikosoikeudellista sääntelyä kuitenkin tarvitaan ja uuden tietotekniikan luomat ongelmat tavallaan korostavat sen tarvetta: tietotekniikan alalla eettinen normisto on nopeasta kehityksestä johtuen käymistilassa eikä sallitun ja kielletyn välinen raja ole aina läheskään selvä. Sen vuoksi on tärkeää, että rikoslaki omalta osaltaan pyrkii myös uusissa ongelmatilanteissa antamaan selkeitä normeja ihmisten käyttäytymisen perustaksi ja siten osaltaan muotoamaan tietotyön eettisiä periaatteita.

Tietoliikenteeseen liittyvää rikollisuutta koskevassa keskustelussa käytetään ulkomailla silloin tällöin käsitettä *tietorikokset*. Tietorikoksen käsite sellaisenaan on kuitenkin laaja. Lähes kaikessa inhimillisessä toiminnassa käytetään tietoa jossakin muodossa. Lähtökohtana voitaneen pitää, että tietorikoksiakin on sekä yleisiä että erityisiä. Erityinen tietorikos olisi esimerkiksi yritysvakoilu. Siinä on kysymys aivan tietyntyyppisen, sisällöltään arvokkaan tiedon oikeudettomasta hankkimisesta. Yleisistä tietorikoksista voitaisiin taas puhua silloin, kun rikosoikeudellisen suojelun kohteena on

mikä tahansa tieto tai tietojärjestelmien luotettavuus yleensä. Oleellista ei tällöin ole itse tiedon sisältö ja luonne vaan tiedon käyttäjien ja muiden osapuolten luottamus siihen, että suojelun kohteena oleva tietojärjestelmä toimii tarkoitetulla tavalla. Kysymykseen tulee tällöin sekä kansalaisten yksityisyyden että tiedon tallennuksen, käsittelyn ja siirron luotettavuuden suoja. Myös salassapitosäännösten loukkaukset kuuluisivat yleisten tietorikosten ryhmään.

Viestintärikoksiksi voitaisiin puolestaan luonnehtia niitä tekoja, joilla loukataan viestintäsalaisuutta, viestittävän tiedon eheyttä taikka estetään tai häiritään tietoliikennettä. Viestintärikoksiin laajassa mielessä kuuluisivat myös viestinnän vapauteen ja vastuuseen sekä lupa- ja laatukontrolliin kohdistuvat oikeudenvastaiset teot.

Staattisen ja liikkeessä olevan tiedon välille ei kuitenkaan voi eikä kannata vetää kovin jyrkkää rajaa nykyisen tietotekniikan aikana. Tiedon sähköisesti tapahtuvaa käsittelyä, tallentamista ja siirtoa ei ole enää helppo eikä aina edes tarpeellista erottaa toisistaan. Tämän vuoksi tietoturva, tietosuoja, salassapitokysymykset sekä tietoliikenteen toiminnan ja luotettavuuden turvaaminen ovat kaikki toisiinsa kietoutuneita kysymyksiä.

Nimenomaan automaattisen tietojenkäsittelyn ja uusien tiedonsiirtomuotojen yleistyminen on nostanut esiin tarpeen tarkastella tietoa ja tietoliikennettä omana kokonaisuutenaan myös rikosoikeudellisen sääntelyn kannalta. Automaattisen tietojenkäsittelyn sovellukset ja tietotyö ulottuvat nykyään lähes kaikkiin inhimillisiin toimintoihin ja niinpä siitä aiheutuvat vaatimukset on otettava huomioon kaikilla lainsäädäntölohkoilla. Kaikissa OECD-maissa, Yhdysvaltoja lukuun ottamatta, on katsottu, ettei tarvita erillistä atk-rikoslakia, vaan että niin sanottuihin atk-rikoksiinkin on mahdollisimman pitkälle sovellettava olemassa olevia rikossäännöksiä.

Nykyistä käsitteistöä on luonnollisesti tarkistettava, mikäli tietotekniikan kehitys antaa siihen aiheen. Tämän mukaisesti rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa onkin toteutettu luvattoman käytön, petoksen, vahingonteon ja väärennyksen tunnusmerkistöjen nykyaikaistaminen siten, että säännökset soveltuvat myös automaattisen tietojenkäsittelyn mahdollistamien tekojen arvostelemiseen. Samalla on uuteen yritysvakoilusäännökseen otettu uuden tietotekniikan ilmiöt huomioon ottava tekotunnusmerkki. Vastaavanlaisia tarkistuksia jouduttaneen tekemään myöhemminkin tietotekniikan edelleen kehittyessä.

Näyttää kuitenkin tarkoituksenmukaiselta, että edellä luonnehditut yleiset tieto- ja viestintärikostyypit käsitellään uudessa rikoslaissa lukusystemaattisesti yhtenä kokonaisuutena, vaikka ne perinteisen oikeushyväjaotuksen näkökulmasta muodostavat jossakin määrin epäyhtenäisen ryhmän. Ne kohdistuvat näet osaksi yksilöön ja osaksi koko yhteiskuntaan sekä sisältävät ainesosia niin vapautta, rauhaa, kunniaa, yksityiselämää kuin yleistä järjestystäkin loukkaavista ja vaarantavista rikoksista. Toisaalta myös tietojärjestelmien toimivuus ja tietohallinnon luotettavuus sinänsä voidaan nykyaikaisessa yhteiskunnassa nähdä itsenäisenä oikeushyvänä samassa mielessä kuin yleisen liikenneturvallisuuden intressi liikennerikosoikeudessa.

Tieto- ja viestintärikossäännösten sijoittaminen yhteen lukuun on omiaan korostamaan tiedon ja viestinnän entistä suurempaa merkitystä. Lisäksi se auttaa kokonaiskuvan saamista näihin rikoksiin liittyvistä ilmiöistä. Myös Suomen kansainvälisille kauppa- ja tietoyhteyksille voi olla eduksi, että rikoslainsäädännöstämme on osoitettavissa selkeä tietoliikennettä ja tietojärjestelmiä suojaava säännöstö.

On mahdollista, että tietotekniikkaan liittyvä rikollisuus vastaisuudessa saa uusia muotoja, joiden rikosoikeudellinen sääntely olisi järkevää kytkeä tieto- ja viestintärikoksia koskevaan lukuun. Tällainen ilmiö saattaisi olla esimerkiksi sellaisten laitteiden tai tietokoneohjelmien maahantuonti tai valmistaminen, joilla voidaan tehdä tietorikoksia. Sen vuoksi on tärkeää, että kehitystä valppaasti seurataan myös rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Tässä vaiheessa tällaisesta toiminnasta ei kuitenkaan vielä ole niin selkeää kuvaa eikä riittävää kokemusperäistä tietoa, että olisi perusteita esittää sitä torjuvia uusia säännösehdotuksia.

1.12.1.2. Nykyinen lainsäädäntö

Rikoslaissa on useita *tietojen salassapitoa* koskevia rangaistussäännöksiä. Ne koskevat, paitsi viestintäsalaisuutta, myös virka-, valtio-, liike- ja ammattisalaisuuksia sekä henkilökohtaisia, yksityisen tai perheen salaisuuksia. Näistä virka-, valtio- ja liikesalaisuuksien rikkomi-

sia ei luettaisi edellä hahmotellun systematiikan mukaan yleisiksi tietorikoksiksi, vaan niistä säädettäisiin edelleen omissa asiayhteyksissään. Virkasalaisuuksia koskevat rangaistussäännökset on uudistettu virkarikoslainsäädännön muuttamisen yhteydessä. Valtiosalaisuuksia koskevat säännökset taas uudistettaisiin ehdotetusta rikoslain 12 luvusta ilmenevällä tavalla. Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa on yrityssalaisuusrikoksista säädetty elinkeinorikoksia koskevassa 30 luvussa. Tietoja viestintärikossäännösten yhteyteen otettaisiin rikoslain ammattisalaisuuden ja henkilökohtaisten, yksityisen tai perheen salaisuuksien rikkomista vastaavat sekä muualla lainsäädännössä olevia salassapitorikoksia koskevat yleiset salassapitorikossäännökset.

Rikoslain voimassa olevassa 38 luvun 3 §:n 1 momentissa säädetään asianajajan ja muun asiamiehen sekä lääkärin, haavurin, kätilön ja apteekkarin samoin kuin tällaisen henkilön ammattiapulaisen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Jos tällainen henkilö luvattomasti ilmaisee yksityisen tai perheen salaisuuden, josta hän on ammattitoimessaan saanut tiedon, hänet on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Säännös on siis niin sanottu täydellinen rikossäännös eli se sisältää myös salassapitovelvollisuuden osoittavan normin.

Sairaanhoitajan ja kätilön salassapitovelvollisuuteen vaikuttavat myös eräät rikoslain ulkopuoliset säännökset, kuten sairaanhoitotoimen harjoittamisesta annettu laki (554/62). Mainittu laki koskee sairaanhoitajan, kätilön, lääkintävoimistelijan, mielisairaanhoitajan, lastenhoitajan tai muun vastaavan ammatinharjoittajan toimintaa. Lain 3 §:ssä asetetaan vaitiolovelvollisuus ja lain 7 §:n 2 momentissa puolestaan on tuon vaitiolovelvollisuuden rikkomista koskeva rangaistussäännös, joka kuitenkin syrjäytyy siinä tapauksessa, että rikoslain 38 luvun 3 § ankarampana säännöksenä tulee sovellettavaksi. Myös erikoissairaanhoitolakiin (1062/89) sisältyy salassapitovelvollisuuden asettava säännös ja rangaistussäännös, jotka vaikuttavat myös lääkärin salassapitovelvollisuuteen (57 §). Rangaistussäännös on samalla tavalla toissijainen kuin sairaanhoitotoimen harjoittamisesta annetun lain mainittu rangaistussäännös.

Lääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain (562/78) 10 §:ssä viitataan salassapitovelvollisuuden osalta siihen, mitä on erikseen säädetty. Viittaus tarkoittaa paitsi lääkärin vaitiolovelvollisuuden rikkomisen yleistä kriminalisointia rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momentissa, myös eräitä lääkäriä koskevia salassapitovelvollisuuden rikkomisen kriminalisointeja muualla lainsäädännössä kuten kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/73) 15 ja 16 §:ssä sekä kansanterveyslain 42 §:ssä. Hammaslääkärin salassapitovelvollisuus on lakisääteisesti kytketty siihen, mitä lääkärin salassapitovelvollisuudesta on erikseen säädetty tai säädetään.

Asianajajan salassapitovelvollisuus perustuu rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momenttiin. Lisäksi yleisten oikeusaputoimistojen henkilökunnalle on jo nykyisin säädetty salassapitovelvollisuus yleisestä oikeusaputoiminnasta annetun lain (88/73) 30 §:ssä. Sen sijaan rikoslain puheena olevan pykälän käsite "muu asiamies" on epäselvempi. Käsite näyttäisi viittaavan periaatteessa mihin tahansa siviilioikeudelliseen toimeksiantoon. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n todistamiskielto puolestaan koskee "asiamiestä ja oikeudenkäyntiavustajaa". Vaikka käsitteen muu asiamies ensiksi mainitussa lainkohdassa tarkoitettua sisältöä ei voidakaan täsmällisesti määritellä eikä asiasta ole myöskään selkeyttävää oikeuskäytäntöä, voitaneen kuitenkin lähteä siitä, että säännöksellä on ainakin pääasiassa tarkoitettu erilaisia oikeudenkäyntiasiamiehiä.

Virkamiehiä koskeva yleinen säännös salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sisältyy rikoslain 40 luvun 5 §:ään. Säännös koskee paitsi valtion virkamiehiä myös julkisyhteisöjen palveluksessa olevia työsopimussuhteisia henkilöitä eli julkisyhteisön työntekijöitä. Pykälä syrjäyttää muualla säädetyt salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat rangaistussäännökset, joten sitä sovelletaan aina virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomiseen. Rangaistavaa on paitsi tahallinen salassapitovelvollisuuden rikkominen, myös huolimattomuudesta tai varomattomuudesta tapahtunut rikos. Rikoksen tekotapoina ovat salassapidettävän tiedon oikeudeton paljastaminen ja sellaisen tiedon oikeudeton käyttäminen omaksi tai toisen hyödyksi. Valtion virkamieslakiin (755/86) on otettu salassapitovelvollisuutta koskeva perussäännös, jonka mukaan virkamies ei saa käyttää hyödykseen eikä luvatta muille ilmaista virkamiesasemassaan tietoon saamaansa seikkaa, joka erikseen on säädetty tai määrätty salassapidettäväksi tai joka koskee toisen terveydentilaa tai jota asian

laadun vuoksi ei muutoin ilmeisesti saa ilmaista (23 §).

Yleinen säännös niin sanotun valtiosalaisuuden paljastamisesta sisältyy rikoslain nykyisen 12 luvun 7 §:ään, jota on selostettu edellä 12 luvun perusteluissa. Ehdotettuun 12 lukuun sisältyy ehdotus näiden säännösten uudistamiseksi.

Liikesalaisuuden luvatonta hankkimista, paljastamista ja käyttämistä koskevat yleiset säännökset sisältyvät sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annettuun lakiin (1061/78) ja rikoslain 30 luvun 4-6 §:ään. Ensiksi mainitun lain 4 § sisältää säännökset kielletyistä menettelytavoista, mutta lakiin ei enää sisälly muita liikesalaisuuden väärinkäyttöä koskevia rangaistussäännöksiä kuin 10 §:n säännös teknisen esikuvan tai ohjeen väärinkäytöstä. Rikoslain mainitut rangaistussäännökset koskevat yritysvakoilua, yrityssalaisuuden rikkomista ja yrityssalaisuuden väärinkäyttöä. Yrityssalaisuuden käsite on määritelty rikoslain 30 luvun 11 §:ssä.

Valtaosa salassapitovelvollisuutta ja sen rikkomista koskevista säännöksistä on kuitenkin muissa kuin mainituissa laeissa. Lainsäädännössämme on nykyisin kaikkiaan noin 400 salassapitovelvollisuutta tai sen rikkomista koskevaa säännöstä. Näissä erityissäännöksissä salassapitoperusteina ovat muun muassa valtion turvallisuus, suhteet ulkovaltoihin ja kansainvälisiin yhteisöihin, finanssi-, raha- ja valuuttapolitiikka, viranomaisten valvonta-, tarkastus- ja rikostorjuntatoiminta, julkinen taloudellinen etu, yksityisen henkilökohtaiset tai taloudelliset olot taikka luotettavien tilastotietojen saaminen. Yleensä säännöksiin liittyy myös rangaistusuhka. Varsin usein rikoksen tekijänä voi olla vain virkamies tai edellä mainittu julkisyhteisön työntekijä.

Salassapitovelvollisuuden rikkomisen sääntelyssä rikoslain ulkopuolisissa laeissa voidaan erottaa kolme päätapaa:

— asianomaisessa laissa on salassapitovelvollisuuden asettava säännös, jonka rikkominen on lain avoimen rangaistussäännöksen nojalla rangaistavaa,

— laissa on salassapitovelvollisuusnormin sisältävä ja sen rikkomista koskeva rangaistussäännös tai

— laki sisältää vain salassapitovelvollisuusnormin, mutta rangaistuksen osalta viitataan rikoslain säännöksiin tai rikoslain säännöksiä on ilman tällaista viittaustakin sovellettava.

Eräissä tapauksissa salassapitovelvollisuudesta ja jopa sen rikkomisen rangaistavuudesta on säädetty asetuksella.

Säännösten rangaistusasteikot vaihtelevat vain sakkorangaistuksen sisältävän asteikon ja kahden vuoden vankeusrangaistuksen sisältävän asteikon välillä. Eräissä rangaistussäännöksissä on toissijaisuuslauseke, jonka mukaan säännöstä ei sovelleta, jos teosta on muualla laissa säädetty ankarampi rangaistus. Joissakin säännöksissä on erillinen rangaistusasteikko esimerkiksi hyötymis- tai vahingoittamistarkoituksessa tehdyn teon varalle. Useat rikokset ovat asianomistajarikoksia.

Viestintäsalaisuuden suojaamista on lainsäädännössä perinteisesti pidetty tärkeänä. Keskeisin säännös on hallitusmuodon 12 §:ssä oleva kirje-, lennätin- ja puhelinsalaisuuden loukkaamattomuutta koskeva säännös. Näihin salaisuuksiin kohdistuvat loukkaukset on kriminalisoitu rikoslain 38 luvun 8 ja 9 a §:ssä sekä 40 luvun 5 §:ssä. Rangaistussäännökset koskevat nykyisin kaikkia yhtäläisesti muilta osin, mutta salassapitovelvollisuuden rikkomiseen sovelletaan joko 38 luvun 9 a §:ää tai 40 luvun 5 §:ää sen mukaan, onko rikoksentekijänä yksityisen telelaitoksen henkilökuntaan kuuluva vai virkamies tai julkisyhteisön työntekijä.

Rangaistus toiselle osoitetun kirjeen tai muun suljetun viestin oikeudettomasta avaamisesta sekä oikeudettomasta tiedon hankkimisesta televerkossa välitettävänä olevan puhelun, sähkeen, tekstin-, kuvan- tai datasiirron taikka muun vastaavan televiestin sisällöstä tai sen yrittämisestä on säädetty 38 luvun 8 §:ssä. Jos rikoksen tekijänä on virkamies, tekoon voivat soveltua lisäksi rikoslain 40 luvun säännökset virkavelvollisuuden rikkomisesta.

Lisäksi pykälän mukaan tuomitaan rangaistus suljetun viestin tai televiestin oikeudettomasta turmelemisesta, hävittämisestä, kätkemisestä tai salaamisesta. Pykälässä on siis kysymys paitsi viestintäsalaisuuteen kohdistuvista rikoksista myös tietoliikenteen häirintää tarkoittavasta tekotavasta. Rikoksen nimenä on viestintärikos.

Rikoslain 38 luvun 9 a §:ssä säädetystä telesalaisuuden rikkomisesta rangaistaan sitä, joka yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa ollessaan oikeudettomasti antaa

tiedon televiestin sisällöstä tai käyttää sellaista tietoa omaksi tai toisen hyödyksi.

Hallitusmuodon 12 § ei koske radioviestinnän salaisuuden loukkaamista. Tällaisen niin sanotun radiosalaisuuden kannalta keskeisin säännös on nykyisin radiolain 7 §:ään sisältyvä radiosalaisuuden sisältöä koskeva säännös ja saman lain 20 §:ään sisältyvä avoin rangaistussäännös, jossa säädetään rangaistavaksi myös radiosalaisuuden rikkomisen. Radiosalaisuuden suoja on erilaista kuin hallitusmuodon perusteella säännellyn puhelinsalaisuuden. Koska radioaallot etenevät vapaasti, niillä tapahtuvan viestinnän tekninen suojaaminen ei ole niin helppoa kuin esimerkiksi kaapeliteitse tapahtuvan viestinnän. Sen vuoksi ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena ulottaa radiosalaisuuden suojaa niin pitkälle kuin esimerkiksi puhelinsalaisuuden suoja, silloinkaan kun on kysymys kohdeviestinnästä. Radiolain mukaan toiselle tarkoitetun radiolähetyksen vastaanottaminen ei ole sinänsä kiellettyä. Tämä periaate on todettu myös oikeuskäytännössä (KKO 1991:76). Sen sijaan tällaisen lähetyksen tallentaminen, ilmaiseminen ja hyväksikäyttäminen on kiellettyä. Kielto koskee niin radiolähetyksen sisältöä kuin tietoa lähetyksen olemassaolosta.

Radiolaissa on pyritty turvaamaan radiosalaisuutta myös siten, että laissa kielletään sellaisen laitteen hallussapito, jonka käyttötarkoituksena on murtaa erityisellä teknisellä järjestelmällä toteutettu radiolähetyksen suojaus. Lainsäätäjä on tällä tavalla tukenut teknisten suojajärjestelmien käyttöä.

Viestintää suojaa myös rikoslain 24 luvun 3 b §:n salakuuntelua koskeva säännös. Sen mukaan on rangaistavaa teknisellä laitteella luvattomasti kuunnella tai tallentaa, mitä tapahtuu kotirauhan suojaamassa paikassa tai alueella. Pykälässä on säädetty rangaistavaksi myös salakuuntelun valmistelu. Mainitussa oikeustapauksessa (KKO 1991:76) on katsottu, ettei salakuuntelua koskeva säännös radiolain 7 § huomioon ottaen sovellu poliisiradion luvattomaan kuunteluun ja sen kautta tapahtuvaan poliisiaseman päivystäjän virkahuoneen tapahtumien seuraamiseen.

Tietojen oikeudetonta hankintaa eli erilaista vakoilua koskevia rangaistussäännöksiä on lisäksi maanpetosta, kotirauhan rikkomista sekä yrityssalaisuusrikoksia ja sopimatonta menettelyä elinkeinotoiminnassa koskevien säännöstöjen yhteydessä (rikoslain 12, 24 ja 30 luku sekä sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnasa annetun lain 4 §:n 1 momentti ja 10 §) . Nämä säännökset suojaavat ensisijaisesti muita oikeushyviä kuin ihmisen oikeutta salaisuuksiin sinänsä eli hänen oikeuttaan pitää asiansa omana tietonaan ja estää muilta pääsy niihin käsiksi. Vakoilussa uhka kohdistuu pääasiassa maan sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen, kotirauhan rikkomisessa ihmisen yksityisyyden suojaamiseen sekä yrityssalaisuuksia ja elinkeinotoimintaa koskevissa rikoksissa kilpailun rehellisyyteen ja siten myös taloudellisen toiminnan edistämiseen.

Tietoliikenteen häirinnästä on rikoslaissa nykyisin säädetty yleisvaarallisten rikosten yhteydessä. Rikoslain 34 luvun nykyisessä 12 §:ssä säädetään rangaistavaksi yleisen puhelin- tai teleliikennettä harjoittavan laitoksen toiminnan estäminen tai häiritseminen (1 momentti). Rangaistavaa on myös sellaisen esteen tuottamuksellinen aiheuttaminen (2 momentti). Pykälän 3 momentissa säädetään rangaistavaksi telekaapelia laskevan tai sitä kunnostamassa olevan laivan toiminnan määrätynlainen haittaaminen ja 4 momentissa aluksen, kalaverkon tai muun kalanpyydyksen poistamatta jättäminen liian läheltä merkittyä kaapelia. Pykälän 5 momentissa on ankarampi rangaistusasteikko sen varalta, että mainittuihin rikkomuksiin syyllistytään kaapelin laskemista tai kunnostamista johtaneen henkilön kehotuksesta huolimatta. Vielä on pykälän 6 momentissa säännös siitä, miten rangaistaan kysymyksessä olevaa työtä tekevän laivan päällikköä, jos hän laiminlyö noudattaa säännöksiä ilmoitusmerkeistä alusten yhteentörmäyksen estämiseksi.

Radiolaitteista annetun lain 6 §:ssä on rikoslain 34 luvun 12 §:ään viittaava säännös, jossa todetaan mainitun lainkodan olevan soveltuvin osin voimassa myös radiolaitteista. Radiolaissa taas on erikseen säädetty radiolähettimen radioviestinnälle tai muille laitteille aiheuttaman häiriön poistamisesta tai rajoittamisesta. Koska radiolain 20 §:n 1 momentissa on avoin rangaistussäännös, on näidenkin määräysten rikkominen ainakin periaatteessa rangaistavaa.

Sähkölain 63 §:n 2 momentissa on nykyisin rikoslain 34 luvun 12 §:ään viittaava säännös, jossa säädetään rangaistavaksi voimalaitoksen tai sähkönsiirtolaitteiston käyttämisen estäminen tai häiritseminen. Tällaisesta teosta rangaistus on tuomittava rikoslain 34 luvun 12 §:n mukaan.

Radiolain 20 §:n 2 momentissa on lisäksi

rangaistussäännös, joka koskee muun muassa aiheettoman hätäkutsun lähettämistä sekä radioliikenteen häiritsemistä ja vaarantamista. Tällaisesta radiolaitteista annettujen säännösten törkeästä rikkomisesta voidaan tuomita vankeutta enintään kaksi vuotta, jollei teosta ole muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Paitsi tietoliikenne myös erilaiset tietojärjestelmät sinänsä kaipaavat rikosoikeudellista suojaa ulkopuolista tunkeutumista vastaan. Suojeltava oikeushyvä rinnastuu tältä osin kotirauhaan. Lukitun säilön oikeudettomasta avaamisesta tai sen sisällön urkkimisesta ei ole nykyisin rangaistussäännöstä. Rikoslain 38 luvun 8 § koskee vain "toiselle osoitettua kirjettä ja muuta suljettua viestiä". Rikoslain 44 luvun 18 §:ssä on tosin säännös sepän tekemästä luvattomasta lukon avaamisesta tai luvattomasta avaimen tekemisestä lukkoon. Saman pykälän mukaan on rangaistavaa, jos seppä antaa tiirikan tai väärän avaimen sille, jota hänen on syytä epäillä. Pykälän toisessa momentissa säädetään rangaistavaksi tiirikan tai väärän avaimen huolimaton säilyttäminen. Tässäkin rikoksessa tekijänä voi olla ainoastaan seppä. Rikoslakiin aikaisemmin sisältynyt murtoa koskeva säännös (entinen rikoslain 28 luvun 3 §) kumottiin vuonna 1972, koska katsottiin, että siinä tarkoitettuihin tekoihin voitaisiin soveltaa vastedes varkauden yritystä, vahingontekoa, kotirauhan rikkomista ja ilkivaltaa koskevia säännöksiä. Murtorikos koskikin vain tapauksia, joissa oli varastamisen aikomus.

Rikoslaissa ei ole myöskään yleisiä oikeudetonta *tunkeutumista tietokonejärjestelmään* koskevia säännöksiä, jotka suojaisivat sähköisesti tallennetun tiedon luottamuksellisuutta. Sen sijaan henkilörekisterilain (471/87) 45 §:ssä on henkilörekisteriin tunkeutumista koskeva säännös. Siinä säädetään rangaistavaksi oikeudeton tunkeutuminen automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettyyn henkilörekisteriin. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että tunkeutuminen tapahtuu käyttämällä tekijälle kuulumatonta käyttäjätunnusta tai muulla petollisella toimella tunnistuskontrolli tai vastaava turvajärjestely läpäisemällä.

Eräissä tapauksissa tunkeutuminen tietojärjestelmään, jossa sähköisesti tai muulla vastaavalla teknisellä keinolla käsitellään, varastoidaan tai siirretään tietoa, saattaa tulla rangaistavaksi televiestiin kohdistuvana loukkauksena rikoslain 38 luvun 8 §:n nojalla. Lisäksi rikoslain 30 luvun 4 §:n yritysvakoilusäännöksessä säädetään rangaistavaksi muun muassa ulkopuolisilta suojattuun tietojärjestelmään tunkeutumalla tapahtuva toiselle kuuluvan yrityssalaisuuden oikeudeton hankkiminen. Lisäedellytyksenä on, että hankkiminen tapahtuu tarkoituksin ilmaista tällainen salaisuus oikeudettomasti tai käyttää sitä oikeudettomasti hyväksi.

Vuoden 1988 alusta voimaan tullutta henkilörekisterilakia voidaan luonnehtia tietosuojan yleislaiksi. Laki koskee sekä viranomaisten että yksityisten pitämiä rekistereitä. Sääntelyn kohteena ovat automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävien henkilötiedostojen lisäksi myös kortistot, luettelot ja muut tavanomaiset rekisterit.

Henkilörekisterilaissa on säädetty muun muassa arkaluonteisten tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin, rekisteröidyn oikeudesta tarkastaa hänestä rekisterissä olevat tiedot, rekisterien hyväksyttävistä käyttötarkoituksista, tietojen luovuttamisesta henkilörekisteristä ja henkilörekistereiden yhdistämisestä. Näitä seikkoja koskevien lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesta menettelystä, jolla loukataan rekisteröidyn yksityisyyden suojaa taikka aiheutetaan hänelle muuta vahinkoa tai olennaista haittaa, on henkilörekisterilaissa säädetty rangaistus. Tällaisesta *henkilörekisteririkoksesta* voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi (43 §). Lakiin sisältyy lisäksi rangaistussäännös henkilörekisteririkkomuksesta (44 §), jo mainittu säännös henkilörekisteriin tunkeutumisesta (45 §) ja säännös henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta (46 §).

1.12.1.3. Nykyisen sääntelyn epäkohdat ja aikaisempia uudistusehdotuksia

Salassapitovelvollisuutta ja sen rikkomista koskevat säännökset ovat syntyneet eri aikoina erilaisista tarpeista ja ovat sisällöltään ja rakenteeltaan varsin epäyhtenäisiä. Myös salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetyt rangaistukset saattavat huomattavastikin poiketa toisistaan ja paheksuttavuudeltaan niihin rinnastettavissa olevista rikoksista rikoslaissa säädetyistä rangaistuksista. Salassapitorikoksia koskevista säännöksistä on vaikea muodostaa kokonaiskuvaa. Lisäksi niitä säädetään jatkuvasti uusia, jolloin säännöstö muodostuu entis-

täkin hajanaisemmaksi. Vaikka ongelmat ovatkin pääasiassa julkisuuslainsäädäntöön kuuluvia, on erityisesti rangaistussäännöksiä koskevan kokonaiskuvan saamiseksi perusteltua ottaa rikoslakiin salassapitorikosta koskeva yleinen rangaistussäännös, johon voitaisiin muissa laeissa tarvittaessa viitata. Tällöin voitaisiin rangaistussäännösten kokonaismäärää selvästi vähentää. Salassapitokysymysten tosiasiallinen merkitys on siinä määrin lisääntynyt, ettei niiden nykyistä hajanaista rangaistussääntelyä voida enää hyväksyä. Julkisuuslainsäädännön uudistamisesta on valmistunut julkisuustoimikunnan mietintö (komiteanmietintö 1992:9). Mietinnössä ehdotetaan muun muassa, että viranomaisia koskevat salassapitosäännökset on mahdollisuuksien mukaan keskitettävä ehdotettuun julkisuuslakiin.

Uuden rangaistussäännöksen säätämisen yhteydessä voitaisiin myös nykyisen rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momentin säännökseen liittyviä tulkinnanvaraisuuksia poistaa. Tämä tapahtuisi siten, että säännöksen nykyiseen tekijäpiiriin liittyvät epäselvyydet ratkaistaisiin nimenomaisesti asianomaisia aloja koskevissa laeissa.

Sen sijaan ei näytä tarpeelliselta pyrkiä yhdentämään virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä annettuja virkamiehen salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevia säännöksiä tai rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa säädettyjä yrityssalaisuuden rikkomiseen liittyviä rangaistussäännöksiä yleiseen salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevaan säännökseen. Myöskään valtiosalaisuuden ilmaisemista ja hankkimista koskevien säännösten erottaminen maanpetosrikoksia koskevasta muusta sääntelystä ei ole näiden rikosten erityisluonteen vuoksi tarkoituksenmukaista. Valtion ulkoisessa turvallisuudessa on kysymys niin merkittävästä suojelukohteesta, että siihen kohdistuvat loukkaukset on järkevää käsitellä omana kokonaisuutenaan.

Viestintäsalaisuutta turvaavat voimassa olevat säännökset ovat sikäli puutteellisia, ettei niissä oteta huomioon kaikkia nykyisin käytössä olevia sähkömagneettisen kohdeviestinnän muotoja eikä kaikilta osin myöskään kohdeviestinnän luonteista radioviestintää, kuten matkapuhelinliikennettä. Käytännössä on ilmennyt epätietoisuutta nykyisten säännösten soveltuvuudesta esimerkiksi matkapuhelimella soitettujen puhelujen luvattomaan kuunteluun.

Viestinnän suojan tärkeyttä on korostettu esimerkiksi parlamentaarisen poliisikomitean mietinnössä (komiteanmietintö 1986:16). Mietinnössä katsotaan muun muassa, että viestinnän suojasta tulisi säätää lailla.

Teletekniikka on viime vuosikymmeninä huomattavasti kehittynyt ja tietoliikenteen merkitys selvästi kasvanut. Uusia televiestinnän muotoja ovat esimerkiksi telex-liikenne, datasiirto eli atk-laitteiden välinen tiedonsiirto, tekstin- ja kuvansiirto, teletieto- eli videoteksitoiminta sekä matkapuhelintoiminta. Teleliikenne tapahtuu edelleenkin pääosin kaapeliteitse, mutta siirtoyhteyksinä käytetään myös radiolinkkejä ja satelliitteja. Kun televerkossa voidaan harjoittaa myös perinteistä joukkoviestintää, kuten radio- ja televisio-ohjelmien lähettämistä, kohde- ja joukkoviestinnän rajat ovat hämärtyneet.

Myös niin sanottu elektroninen posti, eli viestien välittäminen tietokoneelta toisen tietokoneen muistiin tietyn käyttäjän luettavaksi, on jo melko laajassa käytössä. Tällainen toiminta vastaa tarkoitukseltaan suljetun kirjeen lähettämistä. Myös tällä tavoin sähköisesti välitettyjen luottamuksellisten viestien tulee kuulua rikosoikeudellisen suojan piiriin niin viestin siirtovaiheessa kuin viestin ollessa tallennettuna tietokoneen muistiin.

Yhtenä uutena piirteenä viestinnässä on se, että erityisesti organisaatioiden välinen ja samankin organisaation sisäinen tiedonvälitys on siirtynyt yhä enemmän sähköisesti data-, tekstin- tai kuvansiirtona tapahtuvaksi. Samoin tietopankkipalvelut ovat saaneet aikaan sisällöltään uudentyyppistä sähköistä viestintää. Suunnitteilla on jo Suomessakin tietokonepäätteiden laajamittainen käyttöönotto kotitalouksien apuvälineenä.

Tapahtunut viestinnän luonteen ja laajuuden muuttuminen sekä tekninen kehitys korostavat sen tyyppisen viestinnän suojan laajentamisen ja tehostamisen tarvetta, joka keskeisiltä osin toteutettiin virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Rikoslain tieto- ja viestintärikosten uudistamisen yhteydessä on kuitenkin syytä tarkistaa rangaistussäännösten systematiikka, koska virkarikossäännöksiä uudistettaessa tähän ei ollut mahdollisuuksia.

Televiestinnän suojaa säänneltäessä on myös ratkaistava, kuinka laajasti telesalaisuus koskee tietoa viestinnän osapuolista. Eduskunnan oikeusasiamies on päätöksessään (n:o 1884/30.5.1979) katsonut, että hallitusmuodossa suojatun puhelinsalaisuuden piiriin kuuluu myös se, mitkä ovat puhelun tilaajan ja vas-

taanottajan puhelinnumerot ja heidän henkilöllisyytensä sekä puhelun tapahtuma-aika ja kesto. Myös telelainsäädännössä on lähdetty siitä, että puhelinsalaisuus perusoikeutena on ymmärrettävä laajemmin kuin pelkästään puhelun sisältöä koskevana. Teletoiminta-asetukseen on tämän kannan mukaisesti lisätty 15 a § (847/89), joka rajoittaa televiestinnän osapuolten tunnistamiseen tarvittavien tietojen luovuttamista.

Televiestinnän erilaisia muotoja käyttävät kansalaiset ja yhteisöt perustavat käsityksensä viestinnän yksityisyyssuojasta ensisijaisesti siihen tekniseen välittämistapaan, jolla viesti välitetään, eikä niinkään siihen, mikä laitos viestin välittää. On esimerkiksi selvää, ettei kansalainen voi odottaa matkapuhelimella soitettavalta puhelultaan samaa yksityisyyssuojaa kuin kaapeliteitse välitettävältä tavanomaiselta puhelulta. Sen sijaan yhtä selvää eroa ei ole siinä, onko kysymys puhelusta työpaikan sisäisessä verkossa työntekijöiden kesken vai suuntautuuko puhelu yleisen televerkon välityksellä toiseen työpaikkaan samalla paikkakunnalla tai jossakin etäämpänä. Ei ilmeisesti olekaan perusteltua rajoittaa telesalaisuutta koskemaan ainoastaan yleisten laitosten välitettävänä olevia puheluita vaan ulottaa säännökset koskemaan ylipäänsä kaikkea televerkossa tapahtuvaa televiestintää.

Salakuuntelutekniikan kehitys lisää kaiken aikaa kansalaisen yksityisyyden loukkaamiseen kohdistuvaa riskiä. Lähes huomaamattomia radiolähettimiä voidaan kätkeä esimerkiksi henkilön vaatteisiin, jolloin hänen kaikkia keskustelujaan ja muitakin edesottamuksiaan voidaan helposti salaa seurata. Tästäkään syystä ei voida pitää riittävänä nykyisen lain ratkaisua, jonka mukaan henkilön puheviestinnän yksityisyys turvataan ainoastaan kotirauhan piiriin kuuluvalla alueella. Henkilöillä, jotka hakeutuvat syrjäiseen paikkaan voidakseen keskustella ulkopuolisten kuulematta, on yhtäläinen oikeus odottaa keskustelunsa yksityisyyden suojaa kuin jos keskustelu käytäisiin kotirauhaa nauttivassa tilassa siitä huolimatta, että kotirauhan piiriin kuuluu muutakin kuin keskustelun yksityisyys. Salakuuntelun rangaistavuus ei voikaan perustua ensisijaisesti siihen, että tietty fyysinen paikka nauttii "rauhaa", vaan siihen, että ihmisillä tulee olla oikeus puheviestinnän yksityisyyteen osana persoonallisuutensa suojaa.

Nykyisessä laissa ei ole riittävästi porrastettu törkeysasteeltaan erilaisia viestintäsalaisuuden loukkaamisia. Oikeuskäytännön ohjaamiseksi olisi syytä nimenomaan mainita viestintäsalaisuuden loukkauksen törkeyttä osoittavat tunnusmerkit.

Tietoliikenteen häirintää koskevat nykyiset rangaistussäännökset ovat toisaalta liian yksityiskohtaisia ja toisaalta liian epämääräisiä. Esimerkiksi rikoslain 34 luvun 12 §:ssä teonkuvaus on sikäli epämääräinen, ettei tekoa, jolla puhelin- tai teleliikennettä estetään tai häiritään, ole mitenkään yksilöity, mutta säännös on toisaalta erittäin yksityiskohtainen kuvatessaan kalastajan ja kaapelinlaskijan välisiä ristiriitatilanteita. Pykälän sekä siihen viittaavat sähkölain ja radiolaitteista annetun lain säännökset antavat rikosoikeudellista suojaa vain laitoksille ja niiden tarpeistolle, mutta eivät sen sijaan tietoliikenteelle sellaisenaan. Niinpä esimerkiksi laitoksen virkailijan toiminnan häiritseminen ei lainkaan sisälly voimassa olevan lain teonkuvauksiin.

Lisäksi lakisidonnaisuusperiaatteen kannalta on arveluttavaa se, että sähkölakiin ja radiolaitteista annettuun lakiin on otettu rikoslain tunnusmerkistöä laajentavia säännöksiä. Sähkölaissa mainittu "voimalaitoksen ja sähkönsiirtolaitteiston" toiminnan estäminen ja häiritseminen ei muutenkaan luontevasti kuulu tietoliikenteen häirinnän yhteyteen. Toisaalta radioliikenteen häiritsemisestä tulisi nimenomaisesti mainita itse rikoslain säännöksessä. Sitä paitsi radiolaitteista annettujen säännösten törkeästä rikkomisesta radiolaissa säädetty kahden vuoden vankeusrangaistusuhka on niin ankara, että tällaisten säännösten tulisi rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun keskittämisperiaatteen mukaan kuulua joka tapauksessa rikoslakiin. Radio- ja televisiokomitea, jonka mietintöön uusi radiolaki pääosin perustuu, ehdottikin aikanaan rikoslain 34 luvun 12 §:n täydennykseksi säännöksiä turvallisuusradioviestinnän vaarantamisesta ja radioviestinnän häiritsemisestä (komiteanmietintö 1984:7).

Nykyisiä tietoliikenteen estämistä tai häiritsemistä tarkoittavia rikoksia ei ole porrastettu eri tör- keysasteisiin. Tietoliikenteen merkityksen lisääntyminen edellyttäisi ankaramman rangaistusasteikon soveltamismahdollisuutta törkeisiin rikoksiin.

Lukitun säilön avaaminen ja sen sisällön urkkiminen voidaan rinnastaa kirjeen luvattomaan avaamiseen. Jos korostetaan sitä, että

tiedolle halutaan antaa yhä parempaa oikeussuojaa, oikeussuojan antamisen ratkaiseva edellytys ei voi olla siinä, missä muodossa tieto on talletettu. Tärkeämpää on, että tiedon haltija haluaa pitää sen salassa ja on suojannut tiedon siten, ettei se ole kenen tahansa saatavilla.

Toisaalta lukittuun säilöön tunkeutuminen yleensä täyttää jonkin muun rikoksen tunnusmerkistön. Kysymykseen tulee useimmiten ainakin vahingontekorikos. Rangaistavuuden ulkopuolelle jäävät käytännössä vain sellaiset teot, joissa säilön sisältö urkitaan selville säilöön tunkeutumatta tai säilöä vahingoittamatta. Kun nykyinen tekniikka useissa tapauksissa mahdollistaa lukitun säilön sisällön tutkimisen jopa ilman säilön avaamista tai aukimurtamista, voidaan lukittuun säilöön talletetun aineiston urkkimisen rankaisemattomuutta pitää jossakin määrin puutteena. Näissäkin tapauksissa kuitenkin syyllistyttäneen yleensä ainakin kotirauhan rikkomiseen. Sen vuoksi ei ole pidetty tarpeellisena säilöön tunkeutumista koskevan uuden kriminalisoinnin ehdottamista.

Atk-alalla on aiheuttanut huolta niin sanottu *hakkerointi*, joka tarkoittaa toimintaa tietojärjestelmää suojaavien tietojen kuten käyttäjätunnusten luvattomaksi selvittämiseksi tai järjestelmään murtautumista näitä luvattomia tietoja hyväksi käyttäen. Vaikka osa tästä toiminnasta johtuu pelkästään pyrkimyksestä osoittaa taitoa järjestelmien käytössä, hakkerointiin ei voida silti suhtautua välinpitämättömästi. Osa tietojärjestelmissä olevasta tiedosta on näet luonteeltaan niin arkaluonteista tai esimerkiksi koko valtakunnan turvallisuuden kannalta tärkeää, ettei edes "urheiluluonteista" pyrkimistä tällaisiin järjestelmiin voida hyväksyä. Järjestelmään tunkeutunut "hakkeri" voi tahattomastikin aiheuttaa tietojärjestelmälle ja koko siitä riippuvalle toiminnalle huomattavia vahinkoja. Jos sitä paitsi sallittaisiin pahaa tarkoittamaton tunnusten selvittäminen, ei voitaisi erottaa niitä, jotka pyrkivät järjestelmään sitä väärinkäyttääkseen tai vahingoittaakseen. Tällaiseen toimintaan liittyy lisäksi usein puhelin- ja muuta maksuvilppiä. Erityisesti kansainvälisessä keskustelussa on vaadittu, että lainsäädännöllä tulisi selvästi osoittaa tällaisen toiminnan hylättävyys.

Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa muutettiin luvatonta käyttöä koskeva rikossäännös sellaiseksi, että se soveltuu myös puhelinlinjan välityksellä tapahtuvaan tietokoneen etäiskäyttöön. Tämä säännös kriminalisoi sellaiset "hakkeritapaukset", joissa järjestelmään liittyvää tietokonetta käytetään luvatta. Se ei sen sijaan koske pelkkää järjestelmään tunkeutumista. Tietojärjestelmien turvallisuuden kannalta on kuitenkin tärkeää, että jo järjestelmään tunkeutuminen on rangaistavaa riippumatta siitä, voidaanko näyttää toteen luvattoman käytön, viestintäsalaisuuden loukkauksen tai yritysvakoilun yritystä. Sellainenkin hakkeri, joka ei käytä järjestelmää, voi järjestelmään päästessään aiheuttaa sille vahinkoja. Tästä syystä hakkerointia itsessään on pidetty vaarallisena toimintana.

Tietojärjestelmään tunkeutumisen rangaistavuutta onkin pidetty tarpeellisena myös silloin, kun tekoon ei liity mitään muuta rikosta tai rikoksen yritystä ja vaikka kysymyksessä ei olisikaan henkilörekisteri. Tällainen ehdotus sisältyy Atk-alan neuvottelukunnan mietintöön "Suomi ja tietotekniikka" (komiteanmietintö 1985:8). Myös OECD:n ja Euroopan neuvoston atk-rikossuosituksissa on esitetty ajatus tämän tyyppisestä kriminalisoinnista. Tietojärjestelmien kansainvälisten yhteyksien vuoksi onkin erityisen tarpeellista, että myös Suomessa on tietojärjestelmään tunkeutumisen kriminalisoiva säännös. Muuten saattaisi olla vaarana, että Suomesta muodostuu kansainvälisten tietokonerikollisten "turvasatama", jossa voidaan rangaistusuhatta operoida. Erityisesti siinä tapauksessa, että tietojärjestelmä on asianmukaisesti suojattu, voidaan pitää perusteltuna säätää rangaistavaksi suojauksen murtaen tapahtuva tunkeutuminen tällaiseen järjestelmään.

Erityisen huolestuttavaa tietojärjestelmien turvallisuuden kannalta on järjestelmällinen pyrkimys selvittää järjestelmiä suojaavia tunnuksia tai muita suojauksia ja levittää niitä muiden alan harrastajien tietoon. Usein näissä yrityksissä käytetään erityisesti tunnusten selvittämistä varten valmistettuja ohjelmia, jotka ratkaisevasti lisäävät mahdollisuuksia murtoon ja toisaalta vaikeuttavat järjestelmien suojaamista. Tällaisille oikeudettomasti tapahtuville järjestelmällisille suojauksen murtoyrityksille ei ole esitettävissä hyväksyttävää syytä. Sen vuoksi tietojärjestelmään tunkeutumisen rangaistavuus on syytä ulottaa myös tällaiseen menettelyyn.

Nykyisin on tekniset mahdollisuudet myös sellaiseen tietojärjestelmässä käsiteltävän tiedon seuraamiseen, joka ei edellytä tietojärjestel-

mään tunkeutumista eikä myöskään datasiirtona tapahtuvan tietokoneiden välisen viestinnän seuraamista. Tietojärjestelmän eräistä komponenteista, pääasiassa kuvaruudulta, heijastuu sähkömagneettista säteilyä, josta on teknisin välinein "luettavissa", mitä tietoa järjestelmässä käsitellään. Tällaisen säteilyn tarkkailu ei ole myöskään rikoslain 24 luvun 3 b §:n 2 momentissa tarkoitettua salakatselua, koska tarkkailu ei kohdistu henkilöön. Tarkkailulla saavutetaan kuitenkin sama lopputulos kuin tiedonsiirtoon kohdistuvalla tai tietojärjestelmään tunkeutumisella tapahtuvalla tiedon hankkimisella.

Uuden *henkilörekisterilain* mukana henkilötietojen rekisteröintiä ja yksityisyydensuojaa koskeva lainsäädäntö on saatettu ajan tasalle. Myös henkilörekisterilakiin sisältyvät rangaistussäännökset yleisesti vastaavat niitä vaatimuksia, joita tällaisille säännöksille on asetettava. Henkilörekistereitä valvovat viranomaiset ovat kuitenkin havainneet henkilörekistereitä koskevan rangaistussääntelyn puutteelliseksi siltä osin, etteivät säännökset koske niin sanotun yhteysvaatimuksen (5 §:n 1 momentti) vastaista tietojen rekisteröintiä, vaikka tämä vaatimus on henkilörekistereiden asianmukaisuuden kannalta lain keskeisimpiä. Lisäksi on perusteltua, että henkilörekisterilain säännösten paheksuttavimmat loukkaamistapaukset säädetään rangaistaviksi rikoslaissa. Tällä tavoin voidaan korostaa uuden säännöstön yleistä painoarvoa ja yhteiskunnallista merkitystä. Tätä edellyttää myös se, että tärkeimpiin näistä säännöksistä liittyy vankeusrangaistusuhka.

1.12.1.4. Ehdotuksen pääkohdat

Ehdotetut *yksityisen salassapitorikosta ja salassapitorikkomusta* koskevat säännökset (1 ja 2 §) korvaisivat rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momentin ammattisalaisuuden ilmaisemista koskevan säännöksen samoin kuin rikoslain ulkopuoliset vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat rangaistussäännökset. Ehdotettu säännös sisältäisi ainoastaan rangaistusuhan ja kuvauksen kielletyistä tekotavoista, mutta itse vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuden sisältö perustuisi kokonaisuudessaan rikoslain ulkopuoliseen lainsäädäntöön. Virkamiehiä koskevia salassapitorikossäännöksiä ja yrityssalaisuuden rikkomiseen liittyviä säännöksiä ei tässä yhteydessä muutettaisi, ja valtiosalaisuuden luvatonta ilmaisemista koskevat uudetkin säännökset sijoitettaisiin 12 lukuun.

Koska rikoslain nykyistä 38 luvun 3 §:n 1 momenttia vastaavaa säännöstä ei sisällytettäisi uuteen 38 lukuun, olisi rikoslain ulkopuolista lainsäädäntöä tarkistettava puheena olevassa säännöksessä mainittuja ammatteja koskevan aineellisen salassapitosääntelyn täydentämiseksi. Asianajajan salassapitovelvollisuutta koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi asianajajista annettuun lakiin (496/58). Yleisiä oikeusavustajia tai yleisten oikeusaputoimistojen palveluksessa olevia henkilöitä varten ei sen sijaan tarvita uusia säännöksiä.

Ongelmallisempaa on sijoittaa nykyisen lain tarkoittamaa "muuta asiamiestä" koskeva salassapitovelvollisuuden asettava säännös lainsäädäntöömme. "Muu asiamies" on luultavasti useimmiten sellainen lakiasiaintoimistossa tai muussa yhteydessä asianajoon liittyviä tehtäviä hoitava henkilö, joka ei kuulu Asianajajaliittoon. Tällaisissa tehtävissä toimivia asiamiehiä koskevia yleisiä säännöksiä ei lainsäädännössämme ole. Yhtenä mahdollisuutena olisi ottaa kauppakaaren 18 lukuun yleinen asiamiehen salassapitovelvollisuutta koskeva säännös, joka koskisi kaikkia toisen puolesta toimivia. Toisen puolesta toimiminen on kuitenkin niin epämääräinen käsite, että salassapitovelvollisuuden rangaistusuhka saattaisi tekijäpiiriltään näin yleisesti ilmaistuna ulottua liian pitkälle ihmisten välisiin suhteisiin.

Koska on ilmeistä, että "asianajajan tai muun asiamiehen" ammattitoimessaan saamilla tiedoilla tarkoitetaan nykyisessä lainsäädännössä lähinnä niitä tietoja, joita asianajajat ja muut lakimiehet tai oikeudenkäyntiavustajan tehtäviä hoitavat henkilöt tällaisia toimeksiantoja hoitaessaan saavat, on syytä rajoittaa myös vastaava salassapitovelvollisuus koskemaan vain tällaisia tietoja. Luontevimmin tällainen salassapitovelvollisuutta koskeva säännös olisi sijoitettavissa nykyiseen oikeudenkäymiskaareen. Sen vuoksi ehdotetaankin, että oikeudenkäymiskaaren 15 lukuun otettaisiin kaikkia oikeudenkäyntiavustajia koskeva säännös salassapitovelvollisuudesta. Se koskisi myös tilapäisiä oikeudenkäyntiavustajia ja asiamiehiä vastaavalla tavalla kuin oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n todistamiskielto. Koska oikeudenkäymiskaarta ei kuitenkaan sovelleta hallintoasioihin, ehdotetaan hallintomenettelylakiin (598/82) otettavaksi vastaava

asiamiehen, avustajan ja näiden apulaisen salassapitovelvollisuutta koskeva säännös.

Lääkärin salassapitovelvollisuutta koskevan säännöksen poistaminen rikoslaista edellyttäisi salassapitovelvollisuuden asettavan säännöksen ottamista lääkärintoimen harjoittamisesta annettuun lakiin. Lisäksi tähän lakiin otettaisiin viittaus rikoslain salassapitorikossäännöksiin. Koska on edelleen perusteita ulottaa vastaava salassapitovelvollisuus myös lääkärin ammattiapulaiseen, otettaisiin mainittuun pykälään maininta myös lääkärin apulaisesta.

Kätilön ja laissa nykyisin mainitun "haavurin" vaitiolovelvollisuus määräytyy sairaanhoitotoimen harjoittamisesta annetun lain nojalla, joten rikoslain säännöksen kumoaminen saattaisi heidät tässä suhteessa ainoastaan samaan asemaan kuin muutkin sairaanhoitotoimen harjoittajat. Niin kätilöä kuin haavuriakin voidaan pitää mainitussa laissa tarkoitettuna "muuna vastaavan ammatin harjoittajana".

Apteekkarin ja hänen ammattiapulaisensa salassapitovelvollisuutta koskeva säännös lisättäisiin lääkelakiin (395/87), jossa on muitakin säännöksiä apteekkilaitoksesta ja apteekkarien velvollisuuksista.

Kaikkia eri lakeihin sisältyviä salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevia rangaistussäännöksiä ei ole tarpeen kumota ja korvata viittauksella rikoslain uuteen yleissäännökseen. Riittää, että muihin lakeihin tehdään vain välttämättömät muutokset. Julkisuustoimikunnan mietintö sisältää ehdotuksen julkisuuslainsäädännön uudistamiseksi. Sen vuoksi rikoslainsäädännön uudistamisessa ei ole syytä puuttua julkisuuslainsäädännön sisältöön eikä myöskään lainsäädäntötekniikkaan enempää kuin rikoslain kokonaisuudistuksen tavoitteiden kannalta on välttämätöntä. Ehdotuksessa on sen vuoksi menetelty seuraavasti.

Kaikki nimenomaiset salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat rangaistussäännökset ehdotetaan kumottaviksi ja korvattaviksi viittauksella rikoslakiin. Niihin lakeihin, joissa salassapitovelvollisuuden rikkominen rangaistaan lain avoimen rangaistussäännöksen nojalla, muutoksia tehtäisiin vain, jos enin rangaistus on vuosi vankeutta tai sitä enemmän. Näissä säännöksissä on useimmiten ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke, joten ehdotettuja salassapitorikossäännöksiä olisi ankaramman rangaistusuhan sisältävinä yleensä muutenkin sovellettava. Jotta ei voisi syntyä epäselvyyttä siitä, onko rikoslain ulkopuolisiin lakeihin jääviä avoimia rangaistussäännöksiä sovellettava salassapitovelvollisuuden rikkomiseen rikoslain säännösten voimaantulon jälkeenkin, rikoslain voimaantulosäännöksen yhteyteen otettaisiin erityinen siirtymäsäännös. Siinä säädettäisiin, että rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:n säännöksiä on sovellettava aikaisempien säännösten asemesta myös sellaiseen salassapitovelvollisuuden rikkomisena pidettävään tekoon, johon ennen rikoslain voimaantuloa olisi ollut sovellettava muualla kuin rikoslaissa olevaa rangaistussäännöstä.

Viittaussäännös osoittaisi, että asianomaisessa laissa mainitun salassapitovelvollisuuden tai vaitiolovelvollisuuden rikkomisen kysymyksessä ollessa sovellettaisiin rikoslain salassapitorikoksia koskevia säännöksiä. Säännös olisi siis ennen kaikkea selventävä, mutta lisäksi siitä ilmenisi, voidaanko kysymyksessä olevaan salassapitovelvollisuuden rikkomiseen soveltaa sekä vankeusrangaistusasteikon sisältävää 38 luvun 1 §:ää että sakonuhkaista 2 §:ää vai ainoastaan jälkimmäistä säännöstä. Säännös voisi siis viitata joko sekä yksityisen salassapitorikokseen että salassapitorikkomukseen tai pelkästään salassapitorikkomukseen.

Se, että johonkin salassapitovelvollisuuden sisältävään lakiin ei ole lisätty viittausta rikoslain salassapitorikossäännöksiin, ei siis estäisi soveltamasta näitä säännöksiä. Viittaussäännökset on tarkoitettu helpottamaan lain soveltamista, mutta ne eivät rajaa rangaistavuutta muussa suhteessa kuin eräissä tapauksissa rajanvedossa 38 luvun 1 ja 2 §:n välillä.

Monissa rikoslain ulkopuolisten lakien salassapitosäännöksissä rikoksen tekijöinä tulevat kysymykseen joko yksinomaan tai muiden ohella henkilöt, joita on pidettävä rikoslaissa tarkoitettuina virkamiehinä tai julkisyhteisön työntekijöinä. Näin ollen monet viittaussäännökset ehdotetaan laadittavaksi siten, että niissä mainitaan myös virkamiestä ja julkisyhteisön työntekijää koskeva salassapitorikos.

Tarkoitus on, ettei rikoslain ulkopuolisessa lainsäädännössä enää olisi nimenomaisia salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevia rangaistussäännöksiä. Sen vuoksi tulevissakin laeissa voitaisiin salassapitovelvollisuuden rikkomisen rangaistavuuden osalta viitata rikoslakiin eikä enää tarvittaisi erillisiä rangaistussäännöksiä.

Samalla kun salassapitovelvollisuuden rikkominen tulisi periaatteessa aina rikoslain nojalla rangaistavaksi, näiden rikosten enimmäisran-

gaistus useissa tapauksissa ankaroituisi nykyisin tyypillisestä kuuden kuukauden vankeusrangaistuksesta yhden vuoden vankeusrangaistukseksi. Muutosehdotus johtuu siitä, että nykyaikaisessa yhteiskunnassa on lainsäädännössäkin syytä korostaa salassapidon selkeän ja yhtenäisen sääntelyn tärkeyttä. Kansalaisia koskevia luottamuksellisia tietoja käsitellään yhä useammin julkishallinnon ulkopuolella, jolloin virkamiestä ja julkisyhteisön työntekijää koskevat salassapitosäännökset eivät sovellu. Muutosta voidaan perustella myös sillä, ettei virkamiesten ja yksityisten ammatinharjoittajien ero salassapitovelvollisuuden osalta saisi muodostua kovin suureksi. Samalla ehdotus yhtenäistäisi voimassa olevien erillisten salassapitorikossäännösten nykyisin hyvin kirjavaa rangaistustasoa.

Toisaalta niihin lakeihin, joissa säädetyn salassapitovelvollisuuden merkitys on arvioitu vähäiseksi, on otettu viittaus ainoastaan salassapitorikkomussäännökseen, johon sisältyy vain sakkorangaistusuhka.

Rangaistustason yhtenäistämistä olennaisempi muutos on kuitenkin se, että ehdotus merkitsisi eräissä tapauksissa rangaistavuuden alan laajentumista. Koska rikoslain salassapitorikos koskisi periaatteessa kaikkea laissa tai asetuksessa säädetyn taikka viranomaisen lain nojalla erikseen määräämän salassapitovelvollisuuden rikkomista, rangaistavaksi tulisi myös eräiden sellaisten salassapitovelvollisuuden sisältävien säännösten vastainen menettely, joka ei nykyisin ole joko lainkaan rangaistavaa tai jonka rangaistavuutta on rajoitettu tiukemmin edellytyksin kuin ehdotetuissa 38 luvun säännöksissä. Tällaisia säännöksiä sisältyy esimerkiksi oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annettuun lakiin (656/67), työsopimuslakiin (320/70) ja terveydenhuolto-oppilaitoksista annettuun asetukseen (501/87). Näissä säännöksissä on kysymys lähinnä työnantajan ja työntekijän tai työntekijään rinnastettavassa asemassa olevan henkilön välisestä suhteesta ja siitä, mitä seuraamuksia liittyy liike- ja ammattisalaisuuden paljastamiseen. Useassa tapauksessa liikesalaisuuden luvaton paljastaminen voisi jo nykyisin tulla rangaistavaksi rikoslain uudistetun yrityssalaisuuden rikkomista koskevan säännöksen nojalla, mutta sen soveltamisedellytykset ovat kuitenkin tiukemmat kuin ehdotettujen 38 luvun 1 ja 2 §:n. Ehdotuksessa on pyritty johdonmukaisuuteen, minkä vuoksi on katsottu, ettei mainittujakaan salassapitovelvollisuuden rikkomistapauksia ole syytä sulkea rangaistavuuden ulkopuolelle.

Toiseen suuntaan vaikuttava olennainen muutos on se, että rikoslain 38 luvun säännösten mukaan rangaistavaa olisi ainoastaan tahallinen salassapitovelvollisuuden rikkominen. Useimmat rikoslain ulkopuoliset salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat rangaistussäännökset ovat siten muotoiltuja, ettei niissä ole erotettu tahallisuudesta tai huolimattomuudesta tapahtuvaa tekoa toisistaan. Kun tällaiseen salassapitovelvollisuuden rikkomiseen olisi vastaisuudessa aina sovellettava rikoslain salassapitorikoksia koskevia säännöksiä, tuottamuksellinen salassapitovelvollisuuden rikkominen voisi tulla rangaistavaksi vain virkamiehen tai julkisyhteisön työntekijän tekemänä rikoslain 40 luvun 5 §:n nojalla.

Vaikka salassapitorikoksia koskeva sääntely ehdotetaankin keskitettäväksi rikoslakiin, ehdotuksella ei pyritä suoranaisesti näitä rikoksia nykyisin koskevan käytännön yleiseen ankaroittamiseen. Muutos johtuu ensisijaisesti siitä tavoitteesta, että kaikki vankeusrangaistusuhkaiset rangaistussäännökset keskitettäisiin rikoslakiin. Edelleenkin on tarkoituksenmukaista, että erityisesti yksityisen henkilökohtaisiin tai taloudellisiin oloihin tai elinkeinoon kohdistuvien seikkojen luvaton ilmaiseminen saatettaisiin viranomaisten tutkittavaksi vain siinä tapauksessa, että asianomistajan etu sitä vaatii. Tämän tyyppisissä rikkomuksissa kysymys on ensisijaisesti luottamuksen suojaa nauttivan tahon loukkaamisesta eikä julkisesta edusta. Luvun 11 §:n mukaan sellaiset yksityisen salassapitorikokset tai salassapitorikkomukset, joissa kohteena on yksityisen henkilökohtaisia tai taloudellisia oloja taikka elinkeinoa koskeva seikka, olisivat asianomistajarikoksia. Jos rikoksentekijä rikoksen tehdessään on ollut yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa, nämä rikokset kuitenkin olisivat virallisen syytteen alaisia.

Koska ehdotus merkitsisi salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevan sääntelyn periaatteellista laajentumista, se heijastuisi myös niin sanottuun uutislähdesuojaan, jota koskevat säännökset sisältyvät oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:ään. Salassapitovelvollisuuden rikkomisen rangaistavuuden laajentumisen vuoksi olisi mahdollisesti tarkistettava uutislähdesuojaa koskevia säännöksiä siten, ettei ehdotus haitallisesti kaventaisi uutislähdesuojaa.

Tällaisen ehdotuksen tekemiseen ei ole kuitenkaan rikoslain uudistamisen yhteydessä ollut mahdollisuutta.

Harkittavana on ollut sekin vaihtoehto, että salassapitorikoksesta voitaisiin tuomita myös se, joka oikeudettomasti paljastaisi tai käyttäisi hyväkseen toisen salassapitovelvollisuutensa vastaisesti hänelle ilmaiseman tiedon, vaikka hän ei olisi itse oikeudettomasti hankkinut tietoa. Luvattomasti ilmaistun salassapidettävän seikan edelleen ilmaisemista ei ole voimassa olevassa laissa yleensä kriminalisoitu. Erityissäännöksenä voidaan sitä vastoin mainita rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa rikoslain 30 luvun 6 §:ään otettu säännös yrityssalaisuuden väärinkäytöstä, joka koskee luvattomasti ilmaistun yrityssalaisuuden edelleen ilmaisemista tai hyväksikäyttämistä.

Luvattomasti paljastetun tiedon edelleen paljastamisen tai hyväksikäyttämisen ehkäisyn kriminaalipoliittinen tavoite olisi sama kuin esimerkiksi kätkemisrikosten kriminalisoinnissa. Joissakin tapauksissa jopa aloite salassapitovelvollisuuden rikkomiseen tulee sellaisen ulkopuolisen taholta, joka haluaa tietää jonkun toisen tiedossa olevan salassapidettävän seikan. On kuitenkin katsottu, että kaikkea salassa pidettävää tietoa koskevana tällainen säännös johtaisi liian laajaan ja osittain arvaamattomaankin kriminalisointiin, jolle ei ole riittäviä perusteita. Se saattaisi esimerkiksi vaarantaa lehdistön mahdollisuuden hyödyntää sille paljastettuja salassa pidettäviä tietoja ja siten rajoittaa hallitusmuodon 10 §:n mukaista ilmaisuvapautta. Sitä paitsi ainakin vakavimpiin tällaisista tapauksista saattaisivat soveltua rikoksen osallisuutta koskevat säännökset.

Nykyinen kirje- ja telesalaisuutta koskeva rikoslain 38 luvun 8 §:n säännös korvattaisiin pääosin *viestintäsalaisuuden loukkausta* ja törkeää viestintäsalaisuuden loukkausta koskevilla säännöksillä (3 ja 4 §). Pykälän 3 kohdassa oleva säännös suljetun viestin tai televiestin turmelemisesta, hävittämisestä, kätkemisestä ja salaamisesta korvautuisi tietoliikenteen häirintää koskevilla säännöksillä (5 ja 6 §). Viestintäsalaisuuden loukkausta koskeva säännös soveltuisi niin ulkopuolisiin kuin tietoliikenteen palveluksessa oleviinkin henkilöihin.

Virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä säädetty telesalaisuuden rikkomista koskeva säännös (rikoslain 38 luvun 9 a §) kävisi tarpeettomaksi, koska tällaiset rikkomiset tulisivat arvosteltavaksi joko ehdotetun 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaisena salassapitorikoksena tai -rikkomuksena tai rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaisena salassapitorikoksena. Teletoimintaan liittyvä vaitiolovelvollisuus on säädetty teletoimintalain 29 §:ssä.

Ehdotettu viestintäsalaisuuden loukkausta koskeva säännös koskisi paitsi kirje- ja telesalaisuuden loukkaamista myös salakuuntelua. Kirjesalaisuuden loukkaamiseen rinnastettaisiin myös muun suljetun viestin oikeudeton avaaminen ja suojauksen murtaen tapahtuva tiedon hankkiminen sähköisesti tai vastaavalla tavalla tallennetusta viestistä. Telesalaisuuteen kohdistuva tekotapa vastaisi virkarikosuudistuksessa omaksuttua siinä, että tiedon oikeudettoman hankkimisen kohteena voisi olla paitsi puhelu ja sähke myös televerkossa välitettävänä oleva tekstin-, kuvan- tai datasiirto taikka muu vastaava televiesti. Säännöstä täydennettäisiin siten, että se koskisi lisäksi oikeudetonta tiedon hankkimista myös televiestin lähettämisestä tai vastaanottamisesta.

Viestintäsalaisuuden loukkauksena rangaistava salakuuntelu käsittäisi oikeudettoman toisen henkilön yksityiseksi tarkoittaman puheen salaa tapahtuvan kuuntelun teknistä erikoislaitetta hyväksikäyttäen ja tällaisen puheen salaa tallentamisen teknisellä laitteella. Teon rangaistavuus ei enää riippuisi siitä, lausutaanko salaa kuunneltavat tai tallennettavat sanat kotirauhan piiriin kuuluvissa paikoissa vai muualla. Nykyinen rikoslain 24 luvun 3 b §:n 1 momentin salakuuntelusäännös jäisi ainakin toistaiseksi voimaan. Tämänkin säännöksen uudistaminen tulee rikoslain kokonaisuudistuksessa vielä myöhemmin harkittavaksi kotirauhaa koskevia rikossäännöksiä uudistettaessa.

Rangaistavuutta laajentaisi se, että viestintäsalaisuuden loukkauksen yrityskin olisi rangaistava. Nykyisin rangaistavaa on vain puhelin- tai telesalaisuuden hankkimisen yritys.

Kirje- ja telesalaisuuden rikkomista voidaan pitää erityisen paheksuttavana, jos tekoon syyllistyy yleistä lennätin-, radio- tai puhelinliikennettä harjoittavan yksityisen laitoksen henkilökuntaan kuuluva, joka tehtävässään välittää tai muuten käsittelee sähke- tai radiosanomia taikka puheluja. Vastaavasti on syytä katsoa, että viestintäsalaisuuden loukkaus muussakin erityisessä palvelus- tai luottamusasemassa on tämän rikoksen arvostelua ankaroittava peruste.

Erityistä paheksuttavuutta osoittaa myös se, että rikoksentekijä on käyttänyt rikoksen teke-

misessä avukseen teknistä erikoislaitetta tai rikos on muuten tehty erityisen suunnitelmallisesti. Myös rikoksen kohteena olleen viestin luottamuksellisuuden aste samoin kuin teon merkitys yksityisyyden suojan loukkaamisessa ovat seikkoja, joilla on erityinen merkitys viestintäsalaisuuden loukkauksen vakavuutta arvioitaessa.

Ehdotetun törkeää viestintäsalaisuuden loukkausta koskevan säännöksen (4 §) ankaroittamisperusteet koskisivatkin juuri mainittuja seikkoja.

Tietoliikenteen häirintää koskevat nykyiset rangaistussäännökset korvattaisiin tietoliikenteen häirintää, törkeää tietoliikenteen häirintää ja lievää tietoliikenteen häirintää koskevilla uusilla säännöksillä. Tietoliikenteen häirintä (5 §) korvaisi rikoslain nykyisen 34 luvun 12 §:n ja edellä jo mainitun rikoslain 38 luvun uudistetun 8 §:n 3 kohdan. Se käsittäisi paitsi tietoliikenteessä käytettyjen laitteiden toimintaan puuttumisen myös häiritsevien sanomien lähettämisen ilkivaltaisessa tarkoituksessa tai muun vastaavan posti-, tele- tai radioliikenteen estämisen tai häiritsemisen.

Radiolain rangaistussäännös radiolaitteista annettujen säännösten törkeästä rikkomisesta korvattaisiin rikoslain tietoliikenteen häirintää koskeviin säännöksiin viittaavalla säännöksellä. Koska viestintäsalaisuuden loukkaus ja törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus käsittäisivät vakaviksi arvioidut radiolain säännösten rikkomiset, radiolakiin jäisikin vain sakonuhkainen rangaistussäännös.

Tietoliikenteen häirintä olisi rangaistavaa ainoastaan tahallisena. Tämä merkitsisi rangaistavuuden alan supistumista rikoslain 34 luvun 12 §:n 2 momentissa nykyisin mainittuun tekoon nähden, joka voisi vastaisuudessa aiheuttaa enää ainoastaan vahingonkorvausvelvollisuuden. Rikoslaissa lähtökohtana on se, että rangaistavuus liitetään vain tahallisiin tekoihin. Huolimattomuudesta tehtyä tekoa voidaan vain poikkeuksellisesti pitää niin paheksuttavana, että se olisi säädettävä rangaistavaksi. Tietoliikenteen tuottamuksellisen häirinnän kriminalisointiin ei liene tarvetta.

Ehdotus merkitsisi rikoslain 34 luvun 12 §:n nykyiseen kasuistiseen säännökseen nähden selvää yksinkertaistumista. Tieto- ja viestintärikoksia koskevaan lukuun ei enää sisältyisi lainkaan rangaistusta kaapelityötä tekevän laivan kapteenin laiminlyöntien varalle. Tällainen teko olisi eräissä tapauksissa kuitenkin vesiliikenteen sääntöjen rikkomisena muun lainsäädännön nojalla rangaistavaa. Sähkölain 63 §:n 2 momentissa nykyisin rangaistavaksi säädetty voimalaitosten ja sähkönsiirtolaitteistojen toiminnan häirintä voisi olla vastaisuudessa rangaistavaa yleisvaarallisia rikoksia koskevan 34 luvun ehdotetun 1 tai 3 §:n nojalla tuhotyönä tai törkeänä tuhotyönä.

Tietoliikenteen häirinnän törkeää tekomuotoa koskeva säännös (6 §) soveltuisi tapauksiin, joissa käytetään hyväksi tekijän erityistä palvelus- tai luottamusasemaa taikka joissa häiritään viestintää, jota harjoitetaan ihmishengen turvaamiseksi. Luvun 7 § koskisi lievää tietoliikenteen häirintää.

Tietojärjestelmien loukkaamattomuuden suojaksi ehdotetaan säännöksiä *tietomurrosta* (8 §). Pykälän 1 momentti koskisi turvajärjestelyn murtamalla tapahtuvaa luvatonta tunkeutumista atk-järjestelmään tai sen erikseen suojattuun osaan. Rangaistavuus ei edellyttäisi tiedonhankkimis- tai vahingontekotarkoitusta, vaan jo pelkkä tunkeutuminen olisi rangaistavaa. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin rangaistavaksi tietojärjestelmään tunkeutumatta tapahtuva tiedon hankkiminen tietojärjestelmässä olevasta tiedosta teknisen laitteen avulla. Erityisesti tietojärjestelmää suojaavien tunnusten järjestelmällisen selvittämisen ehkäisemiseksi säädettäisiin myös tietomurron yritys rangaistavaksi.

Ehdotettu säännös *henkilörekisteririkoksesta* (9 §) pääasiallisesti vastaisi henkilörekisterilakiin nykyisin sisältyvää samannimistä rangaistussäännöstä. Siinä olisi kysymys henkilörekisterilain säännösten vastaisesti tapahtuvasta arkaluonteisten tietojen tallettamisesta, henkilörekisterin tarkastusoikeuden haittaamisesta tai estämisestä, henkilörekisterin tai sen sisältämien tietojen käyttämisestä väärään tarkoitukseen, henkilötietojen luovuttamisesta ja henkilörekistereiden yhdistämisestä. Lisäksi rangaistavaksi säädettäisiin tallettaa henkilörekisteriin tietoja sellaisista henkilöistä, joilla ei ole asiallista yhteyttä rekisterinpitäjän toimintaan. Koska säännöksessä on kysymys tietosuojaan liittyvästä sääntelystä, sen luonteva sijoituspaikka on tieto- ja viestintärikoksia koskevassa luvussa.

Henkilörekisteririkkomusta koskeva säännös jäisi edelleen henkilörekisterilakiin. Edellä ehdotettujen tietomurtoa ja salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten johdosta henkilörekisterilain henkilörekisteriin

tunkeutumista ja henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat erityissäännökset voitaisiin korvata viittauksella rikoslain asianomaisiin säännöksiin. Näin ollen henkilörekisterilakiin jäisi ainoastaan sakonuhkaisia säännöksiä.

Syyteoikeussäännöksen (10 §) mukaan valtaosa luvun rikoksista olisi asianomistajarikoksia. Yksityisen salassapitorikos ja salassapitorikkomus olisivat asianomistajarikoksia siinä tapauksessa, että rikoksen tai rikkomuksen kohteena on yksityisen henkilökohtaisia tai taloudellisia oloja taikka elinkeinoa koskeva seikka. Myös viestintäsalaisuuden loukkaus, törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus ja tietomurto olisivat asianomistajarikoksia. Kaikista mainituista rikoksista virallisella syyttäjällä olisi kuitenkin itsenäinen syyteoikeus, jos rikoksentekijä rikoksen tehdessään on ollut yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa. Lisäksi virallisella syyttäjällä olisi itsenäinen syyteoikeus viestintäsalaisuuden loukkauksesta, törkeästä viestintäsalaisuuden loukkauksesta ja tietomurrosta, jos erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista.

Henkilörekisteririkos olisi virallisen syytteen alainen, mutta virallisen syyttäjän olisi ennen syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Samoin tuomioistuinkäsittelyssä olisi varattava tietosuojavaltuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi. Henkilörekisterilainsäädäntö on vielä siinä määrin uutta, että tietosuojavaltuutetulla on syytä säilyttää mahdollisuus vaikuttaa syyteratkaisuihin ja osallistua myös tuomioistuinkäsittelyyn.

1.12.2. Pykälien perustelut

1 §. Yksityisen salassapitorikos

Ehdotettu säännös olisi salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva yleissäännös, joka korvaisi rikoslain nykyisen 38 luvun 3 §:n 1 momentin säännöksen ja rikoslain ulkopuoliset eri alojen salassapitokriminalisoinnit. Säännös olisi niin sanottu epätäydellinen rikossäännös, jossa olisi yksilöity salassapitorikoksen tekotavat, mutta salassapitovelvollisuuden aineellinen sisältö jäisi muussa lainsäädännössä määriteltäväksi.

Oikeuskielessä kuvataan tiettyyn asiaan kohdistuvaa ilmaisukieltoa käsitteillä salassapitoja vaitiolovelvollisuus, mutta näiden käsitteiden sisältö ja keskinäinen suhde ei ole aina täysin selvä. Erityisesti asiakirjoihin sisältyvien salassapidettävien seikkojen kohdalla puhutaan usein salassapitovelvollisuudesta vain siinä merkityksessä, ettei viranomaisen hallussa olevaa asiakirjaa saa näyttää eikä siitä antaa jäljennöksiä ulkopuolisille, eli niin sanotusta asiakirjasalaisuudesta. Sitä laajempana käsitteenä erityisesti virkamiehiä koskevissa yhteyksissä käytetään usein vaitiolovelvollisuutta, joka koskee mitä tahansa virassa, ammatissa tai muussa tehtävässä saatua salassapidettävää tietoa sen esitysmuodosta tai tallennustavasta riippumatta. Asiakirjan salassapitovelvollisuutta ja muuta vaitiolovelvollisuutta ei kuitenkaan voida Suomen lainsäädännössä erottaa systemaattisesti toisistaan. Samasta säännöksestä saattaa seurata velvollisuus pitää asiakirja salassa sekä vaieta muistakin asiaan liittyvistä seikoista.

Salassapitovelvollisuutta käytetään myös eräänlaisena yläkäsitteenä, johon kuuluu sekä asiakirjasalaisuuden säilyttämisvelvollisuus että muuta salaisuutta koskeva vaitiolovelvollisuus. Tässä ehdotuksessa on päädytty käyttämään salassapitovelvollisuuden käsitettä tässä sanan laajassa merkityksessä, joka on yleiskielessä helppotajuisempi ja selkeämpi kuin vaitiolovelvollisuus. Salassapitovelvollisuuden käsitettä on käytetty vastaavalla tavalla virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä.

1 momentti. Ehdotuksella ei puututtaisi siihen, mikä on salassapitovelvollisuuden laajuus. Salassapitovelvollisuuden sisältö onkin pykälässä jätetty kokonaan muusta lainsäädännöstä riippuvaiseksi. Salassapitovelvollisuus voisi perustua lakiin tai asetukseen taikka viranomaisen lain nojalla erikseen antamaan määräykseen. Vaikka pykälässä ei ole sitä nimenomaan todettu, tekijältä edellytettäisiin subjektiivisessa suhteessa tahallisuutta. Osa salassapitovelvollisuuden asettavista säännöksistä on sisällöltään hyvin epämääräisiä. Salassapitovelvollisuus on esimerkiksi voitu ulottaa seikkoihin, jotka asian laadun vuoksi on pidettävä salassa. Rangaistussäännöksen soveltaminen tällöin edellyttää, että tekijä on voinut mieltää menettelevänsä häntä sitovan velvollisuuden vastaisesti.

Rikoslain voimaantulosäännöksestä ilmenisi, että rikoslain salassapitorikossäännöksiä on sovellettava myös niissä tapauksissa, joissa ennen rikoslain voimaantuloa oli sovellettava rikoslain ulkopuolista rangaistussäännöstä. Voimaantulosäännös on tarkoitettu selkeyttä-

mään lakia niissä tapauksissa, joissa rikoslain ulkopuoliseen säädökseen ei ole otettu rikoslakiin viittaavaa säännöstä ja joissa rikoslain ulkopuolelle on jäänyt avoin rangaistussäännös, joka periaatteessa soveltuisi myös asianomaisessa säädöksessä määrätyn salassapitovelvollisuuden rikkomiseen.

Pykälä ei koskisi virkarikoksena rangaistavaa salassapitovelvollisuuden rikkomista. Tämä ilmenisi rikoksen nimestä ja pykälään sisältyvästä toissijaisuuslausekkeesta. Virkarikoksia koskeva rajoitus merkitsisi sitä, ettei säännöstä voitaisi soveltaa niissä tapauksissa, joissa tekijä on syyllistynyt salassapitorikokseen joko rikoslaissa tarkoitettuna virkamiehenä tai julkisyhteisön työntekijänä. Rikosten yhtymistä koskevien yleisten periaatteiden johdosta pykälä syrjäytyisi useimmiten myös niissä tapauksissa, joissa salassapitovelvollisuuden rikkominen on jonkin vakavamman rikoksen osa. Tällaisia rikoksia voisivat olla esimerkiksi valtiosalaisuuden taikka yrityssalaisuuden rangaistava paljastaminen.

Rikoksen tekijäpiiri jää hyvin vaihtelevaksi, mikä johtuu siitä, että eri asemassa olevat henkilöt voivat säädännäisen oikeuden nojalla olla salassapitovelvollisia tai tulla salassapitovelvollisiksi monilla erilaisilla perusteilla. Säännöksessä ei esitetä tekijäpiiriä koskevaa esimerkkiluetteloa, vaan salassapitovelvollisten henkilöiden määrittely jäisi erityislainsäädännön varaan. Ehdotetun säännöksen tekijäpiiri käsittäisi paitsi asianajajat, lääkärit ja monet muut ammatinharjoittajat sekä heidän ammattiapulaisensa, myös erilaisten lakisääteisten tehtävien suorittajia, asiamiehiä, asiantuntijoita, toimitustodistajia ja eräitä luottamushenkilöitä.

Salassapitovelvollisuuden rikkomisen moitittavuus voi suurestikin vaihdella esimerkiksi lääkärin ja maatalousyrittäjän vuosilomittajan vastuuta ja tehtäviä vertailtaessa. Tämän rikoksen arvostelussa olisikin aina kiinnitettävä huomiota sekä siihen, minkälaista vastuuta tietyssä tehtävässä olevalta voidaan edellyttää, että siihen, kuinka merkittävästä tehtävään liittyvästä salattavasta seikasta kulloinkin on ollut kysymys. Erot olisi otettava huomioon sekä rangaistuslajia valittaessa että rangaistusta mitattaessa.

Salassapitorikoksessa olisi kaksi eri tekotapaa. Rangaistavaa olisi sekä salassapidettävän seikan eli salaisuuden paljastaminen että sen käyttäminen omaksi tai toisen hyödyksi. Kysymys olisi niin sanotusta yksityisestä hyödystä. Seikan tulisi olla sellainen, josta salassapitovelvollinen henkilö on asemassaan, toimessaan tai tehtävää suorittaessaan saanut tiedon. Salassapitovelvollisuuden rikkominen voi kohdistua vain sellaisiin seikkoihin, joiden salassapitovelvollisuus perustuu siihen, että tieto niistä on saatu tietyssä asemassa, toimessa tai tehtävässä. Tältäkin osin siis säännöksen yksityiskohtaisempi sisältö ilmenisi aina asianomaisen salassapitovelvollisuuden asettavasta säädöksestä tai viranomaisen lain nojalla antamasta määräyksestä.

Tekotapa "paljastaa" tarkoittaa niin asiakirjaan sisältyvien tietojen suullista tai kirjallista ilmaisemista kuin muidenkin salassapidettävien seikkojen ilmaisemista joko suullisesti tai muulla tavalla.

Joissakin salassapitovelvollisuutta koskevissa säännöksissä kielletään ainoastaan salaisuuden ilmaiseminen sivullisille, mutta ei sen sijaan sen käyttöä omaksi tai toisen hyödyksi. Näissä tapauksissa pykälän 1 momentin 2 kohta ei soveltuisi. Pykälä on kirjoitettu siten, että myös hyväksikäyttämisen tulee tapahtua säädetyn tai määrätyn salassapitovelvollisuuden vastaisesti. Pykälä ei siis tältäkään osin ulottaisi salassapitokriminalisointia muun lainsäädännön rajaamaa kiellettyä käyttäytymistä ulommaksi. Toisaalta on selvää, että jos tietojen käyttäminen omaksi tai toisen hyödyksi tapahtuu ilmaisemalla ne sivulliselle, tekoon voidaan soveltaa pykälän 1 kohtaa, vaikka hyväksikäyttämisen kieltoa ei asianomaisessa lainsäädännössä olisikaan.

Mainittu rajoitus ei myöskään merkitse sitä, ettei tällaiseen tietojen hyväksikäyttämiseen voitaisi soveltaa muita rangaistussäännöksiä. Esimerkiksi henkilörekisterilain 41 ja 46 §:n mukaan on rangaistavaa ilmaista sivulliselle toisen henkilökohtaisista oloista tai taloudellisesta asemasta saatuja tietoja. Tämä salassapitovelvollisuuden rangaistavuutta koskeva rajoitus ei estä soveltamasta henkilörekisteririkosta koskevaa säännöstä henkilörekisterilain 16 §:ssä säädetyn tarkoitussidonnaisuuden vastaiseen tietojen käyttämiseen taikka 18 tai 19 §:n vastaiseen henkilötietojen luovuttamiseen.

Laissa säädetty salassapitovelvollisuus väistyy eräissä tapauksissa muualla laissa säädetyn ilmaisuvelvollisuuden johdosta. Esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 3 momentissa on säännös siitä, milloin todistajana oikeudessa kuultava henkilö on velvollinen ker-

tomaan muuten salassa pidettävän tiedon. On selvää, että tällainen salassa pidettävän tiedon paljastaminen ei ole rangaistavaa. Sitä ei voida pitää pykälän edellyttämällä tavalla "laissa tai asetuksessa säädetyn taikka viranomaisen lain nojalla erikseen määräämän salassapitovelvollisuuden" vastaisena. Tällaisesta teosta puuttuu sitä paitsi oikeudenvastaisuus, mikä on rangaistavuuden yleinen edellytys.

Salassapitorikoksen rangaistusseuraamukseksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Niin kuin edellä on todettu, se merkitsisi ankaroitumista niin nykyiseen rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momenttiin nähden kuin myös useimpiin muualla lainsäädännössä salassapitorikoksiin liittyviin rangaistusasteikkoihin nähden. Muutosta voidaan perustella paitsi sillä, että salassapitokysymysten merkitys on nykyisin suurempi kuin aikaisemmin, myös sillä, ettei virkamiesten ja yksityisten ammatinharjoittajien ero salassapitovelvollisuuden osalta saisi muodostua kovin suureksi. Samalla ehdotus yhtenäistäisi voimassa olevien rikoslain ulkopuolisten salassapitorikossäännösten nykyisin hyvin kirjavaa rangaistustasoa.

Koska salassapitovelvollisuuden rikkominen on kuitenkin usein sanktioitu ainoastaan sakkorangaistuksella eikä kaikissa tapauksissa siihen liity lainkaan sanktiota, ehdotettua vankeusuhkaa ei olisi yleensä järkevää soveltaa näissä tapauksissa. Sen vuoksi lievimpien tapausten kysymyksessä ollessa muualle lainsäädäntöön on otettu viittaus ainoastaan salassapitorikkomussäännökseen, johon sisältyy vain sakkorangaistusmahdollisuus.

2 §. Salassapitorikkomus

Koska salassapitovelvollisuuden rikkomiset ovat paheksuttavuudeltaan hyvinkin erilaisia, on tarkoituksenmukaista ottaa rikoslakiin myös näiden rikosten lievempää tekomuotoa koskeva säännös. Säännös poikkeaisi rakenteeltaan useimmista rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä ehdotetuista rikkomussäännöksistä siinä, että sitä sovellettaisiin paitsi rikoksen säännöksessä määritellyn vähäisyyden perusteella myös siinä tapauksessa, että asianomaisessa salassapitovelvollisuuden sisältävässä säädöksessä on viitattu ainoastaan tähän yksityisen salassapitorikoksen lievempään tekomuotoon. Edellä on selostettu niitä tapauksia, joissa ei ole pidetty tarpeellisena lainkaan mahdollistaa yksityisen salassapitorikosta koskevan säännöksen soveltamista.

1 momentti. Perusteena, joka olisi yleisesti otettava huomioon harkittaessa, onko salassapitovelvollisuuden rikkomista pidettävä salassapitorikkomuksena, olisi teon merkitys yksityisyyden tai luottamuksen suojan kannalta. Myös muut rikokseen liittyvät seikat saattaisivat johtaa salassapitorikoksen lievempää tekomuotoa koskevan säännöksen soveltamiseen. Jos rikosta olisi mainittujen seikkojen perusteella pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä, kysymyksessä olisi salassapitorikkomus eikä yksityisen salassapitorikos.

Rangaistuksena salassapitorikkomuksesta olisi sakko.

2 momentti. Momentti tarkoittaa niitä tapauksia, joissa 1 §:ssä tarkoitettu salassapitovelvollisuuden rikkominen on asianomaisessa salassapitovelvollisuuden sisältävässä säädöksessä nimenomaan säädetty vain salassapitorikkomuksena rangaistavaksi. Tällöin yksityisen salassapitorikosta koskevaa säännöstä ei voitaisi lainkaan soveltaa, vaan teko olisi aina arvosteltava pelkästään salassapitorikkomussäännöksen perusteella. Tällainen viittaus salassapitorikkomukseen sisältyy esimerkiksi ehdotukseen talletuspankkien toiminnasta annetun lain 62 §:n muuttamisesta.

3 §. Viestintäsalaisuuden loukkaus

1 momentti. Ehdotettu tunnusmerkistö jakaantuu kolmeen osaan, joista ensimmäinen käsittää perinteisen kirjesalaisuuden loukkaamisen täydennettynä sähköisesti tallennettua viestiä koskevalla lisäyksellä, toinen salakuuntelun ja kolmas puhelin-, lennätin- tai muun telesalaisuuden loukkaamisen. Pykälä koskisi siis laajasti ymmärrettynä kaikenlaisen viestinnän luottamuksellisuuteen kohdistuvia sellaisia tekoja, joiden katsotaan vaativan vankeusrangaistusuhan.

Momentin 1 kohta koskisi muutakin lähetystä kuin kirjettä, mikäli lähetys on suljettu ja sisältää vastaanottajalle tarkoitetun viestin. Tätä kirjesalaisuuden suojaa ei nauttisi suljettu tavaralähetys, mutta sen sijaan esimerkiksi postipakettina lähetetty asiakirjavihko kuuluisi säännöksen piiriin. Vaikka säännöksessä mainitaankin esimerkkinä kirje, viestin ei tarvitsisi olla kirjallisessa muodossa, vaan myös suljettu atk-tallenteita sisältävä paketti saisi 1 kohdassa

tarkoitetun suojan. Säännöksessä ei myöskään edellytetä, että kirje tai muu viesti olisi postin kuljetettavana. Koska säännös koskisi vain suljettua viestiä, täytyisi lähetyksen päällyksestä kuitenkin ilmetä, että lähetys on tarkoitettu vain nimeltä mainitun vastaanottajan avattavaksi.

Perinteisen kirjeen tai muun suljetun viestin lisäksi 1 kohta koskisi sähköisesti tai muulla vastaavalla teknisellä keinolla tallennettua viestiä. Tällä tarkoitetaan lähinnä niin sanottua elektronista postia eli tietokoneesta toisen tietokoneen muistiin välitettyjä viestejä, jotka ovat vain tietyn käyttäjän tai tiettyjen käyttäjien luettavaksi tarkoitettuja. Suojaa saisi myös sellainen viesti, joka sitä mihinkään siirtämättä tallennetaan tietokoneen muistiin tietyn henkilön tai henkilöpiirin luettavaksi. Rangaistavuuden edellytyksenä kuitenkin olisi, että viesti on teknisin keinoin suojattu ulkopuolisilta ja että tiedon hankkiminen viestistä tapahtuu tämä suojaus murtaen. Suojauksen murtaminen voisi tapahtua vastaavalla tavalla kuin tietomurtoa koskevan 8 §:n 1 momentissa. Jos viestin urkkiminen tapahtuisi viestin ollessa televerkossa välitettävänä, teko olisi arvosteltava momentin 3 kohdan mukaisesti.

Lähetyksen avaamisen ja tiedon hankkimisen sähköisesti tai vastaavalla tavalla tallennetusta viestistä olisi tapahduttava oikeudettomasti. Säännös ei siis koskisi lakimääräisiä kirjesalaisuuden rajoituksia eikä myöskään lähetyksen avaamista vastaanottajan nimenomaisella tai asemavaltuutukseen perustuvalla luvalla. Esimerkiksi pakkokeinolain (450/87) 4 luvun 4 ja 8 §:n nojalla voidaan kirje tai muu postilähetys eräissä tapauksissa takavarikoida sekä avata ja tutkia. Sanamuotonsa mukaisesti säännös suojaisi myös nimetylle vastaanottajalle osoitettuja suljettuja mainos- ja muita massakirjeitä, mutta tällaisten lähetysten vähäinen suojan tarve olisi otettava huomioon sekä teon oikeudettomuustunnusmerkkiä arvioitaessa että rangaistusta mitattaessa.

Momentin 2 kohdan säännös salakuuntelusta ulottaisi viestintäsalaisuuden rikosoikeudellisen suojan myös tavalliseen puheviestintään. Siten säännös suojaisi yleistä oikeutta yksityisyyteen.

Salakuuntelun tekotapoja olisivat sekä äänen kuuntelu että sen tallentaminen, kun teko tapahtuu salaa ja oikeudettomasti sekä kohdistuu toisen henkilön puheeseen. Teon rangaistavuus ei riippuisi siitä paikasta, missä puhuja puhuu. Jos teko kuitenkin tapahtuisi kotirauhan suojaa nauttivalla alueella, tekoon sovellettaisiin salakuuntelua koskevaa rikoslain 24 luvun 3 b §:n säännöstä salakuuntelusta.

Kuuntelemiseen käytetty tekninen erikoislaite voisi olla mikrofoni, radiolähetin tai vastaava. Sen sijaan pelkkä kuulolaite tavanomaisesti käytettynä ei tulisi kysymykseen, koska sen tarkoituksena on ainoastaan saattaa huono- ja normaalikuuloiset henkilöt samaan asemaan. Säännöksessä tarkoitetulta tekniseltä kuuntelulaitteelta vaadittaisiin, että se olennaisesti pidentää normaalisti vallitsevaa kuuloetäisyyttä.

Puheen tallentamiseen käytetyltä laitteelta edellytettäisiin ainoastaan, että se on tekninen laite. Aivan tavanomainen äänitykseen soveltuva nauhoitin tai sanelin on jo sellainen laite, jota tässä tarkoitetaan. Olennaista on, että puhetta tallennetaan salaa. Sen sijaan puheen tallentaminen muistiinpanoin ei kuuluisi säännöksen piiriin.

Kuunneltava tai tallennettava puheviestintä voisi olla keskustelua, sanelua tai yksinpuhelua. Salakuuntelun kohde olisi siis rajoitetumpi kuin mainitussa voimassa olevan lain salakuuntelua koskevassa säännöksessä. Useimmiten esimerkiksi henkilön vaatteisiin tai mukanaan kuljettamiin varusteisiin kätketty salakuuntelulaite tähdännee nimenomaan hänen puheensa tai hänen käymiensä keskustelujen seuraamiseen. Salakuuntelijaa mahdollisesti kiinnostava muu henkilön yksityisyyteen kuuluva toiminta tapahtuu yleensä kotirauhaa nauttivassa paikassa.

Puhe ei saisi olla julkinen eikä muutoinkaan ulkopuolisten tietoon tarkoitettu. Esimerkiksi ravintolassa tai puistonpenkillä käyty kahdenkeskinen keskustelu nauttisi salakuuntelusuojaa vain sillä edellytyksellä, ettei ulkopuolisten niissä olosuhteissa voi olettaa kykenevän sitä kuuntelemaan ilman erityisiä laitteita. Jos keskustelu sitä vastoin on kovaäänistä tai muuten tapahtuu kuuloetäisyydellä ulkopuolisista henkilöistä, ehdotettua säännöstä ei sovellettaisi, vaikka keskustelun sisältö ei olisikaan ulkopuolisten tietoon tarkoitettu. Tällaisessa tapauksessa keskustelijoiden täytyy varautua siihen, että ympärillä olevat ihmiset voivat kuunnella heidän keskusteluaan tai jopa tallentaa sen. Riippuisi siis tilanteessa vallitsevista ulkonaisista olosuhteista eikä puheen sisällöstä, milloin puhe on katsottava salakuuntelusuojaa nauttivalla tavalla yksityiseksi.

Sellaisen keskustelun salaakaan tapahtuva

tallentaminen, jossa tallentaja itse on mukana, ei tulisi säännöksen mukaan rangaistavaksi. Tallennettava puhe ei näet saisi olla myöskään tallentajan itsensä tietoon tarkoitettu. Myös voimassa olevaa salakuuntelusäännöstä on tulkittu tällä tavalla, vaikka säännöksen sanamuoto ei tältä osin ole kovin selkeä.

Salakuuntelun olisi oltava "oikeudetonta", mikä sulkisi rangaistavuuden ulkopuolelle sellaiset tapaukset, joissa salakuunteluun on lainsäädäntöön perustuva oikeus. Esimerkiksi pakkokeinolain nojalla poliisilla on eräissä tapauksissa oikeus toimia lain muuten asettaman rajoituksen estämättä. Sitä vastoin on kiistanalaista, onko poliisilla ehdotuksessa tarkoitettuun salakuunteluun pelkästään tavanomaiseen oikeuteen perustuva oikeus. Poliisin toimivaltaa ei näet ylipäänsä tulisi perustaa muuhun kuin säädettyihin normeihin.

Salakuuntelun ja salakatselun kriminalisointia tarkoittavan hallituksen esityksen (HE 63/1972 vp.) käsittelyn yhteydessä eduskunnan lakivaliokunta kiinnitti mietinnössään huomiota siihen, että poliisi suorittaessaan rikostutkintaa voi joutua teknisellä laitteella tarkkailemaan kotirauhan suojaamalla alueella oleskelevaa rikoksesta epäiltyä. Valiokunta totesi, ettei tällaisesta tarkkailusta ole olemassa nimenomaisia säännöksiä. Lakivaliokunta katsoi kuitenkin, etteivät silloin kysymyksessä olevassa esityksessä ehdotetut rangaistussäännökset vaikuttaneet oikeudellisesti poliisin valtaan suorittaa mainittua tarkkailua vaan, että poliisilla säännöksistä huolimatta olisi oikeus suorittaa tarkkailua siinä määrin kuin sille lain ja tavanomaisen oikeuden perusteella oli siihen mahdollisuus ennen säännösten voimaantuloa.

Kysymystä poliisin salakuunteluoikeudesta on käsitelty myös parlamentaarisen poliisikomitean mietinnössä (komiteanmietintö 1986:16). Komitea, joka totesi muun muassa edellä mainitun lakivaliokunnan kannanoton, katsoi, että yksityisyyden suojan kotirauhan piirissä ja viestinnän suojan tehostamiseksi ja niihin yleisen edun vuoksi sallittavan puuttumisen yksityiskohtaiseksi määrittelemiseksi yksityisyyden ja viestinnän suojasta tulee säätää lailla. Komitean mukaan puuttumisen tulee olla sallittua "ainoastaan laissa säädetyissä tapauksissa sekä tuomioistuimen luvalla poliisille törkeiden rikosten tutkinnan tai ennalta estämisen sitä vaatiessa". Tällöinkin lupa perustuisi viime kädessä lakiin.

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 1 kappaleen mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Artiklan 2 kappaleen mukaan viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä tiettyjen kohdassa tarkemmin mainittujen perusteiden vuoksi. Artiklan viittaus laillisuusperiaatteeseen edellyttää, että säännösten, jotka oikeuttavat viranomaisia puuttumaan yksityiselämään, pitää olla riittävän täsmällisesti muotoiltuja. Se, että rangaistavuus 3 §:ssä edellyttää oikeudettomuutta, ei ole tarkoitettu viittaamaan siihen, että salakuuntelu olisi esimerkiksi tavanomaisoikeudellisella perusteella sallittua. Pelkkä oikeudettomuuskriteeri ei edes voi olla salakuunteluun oikeuttava lainsäännös, koska se ei epämääräisyytensä vuoksi täytä ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 2 kappaleen laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimusta.

Esitystä laadittaessa on lähdetty siitä, ettei poliisilla voi olla pelkästään tavanomaiseen oikeuteen perustuvaa toimivaltaa poiketa lainsäädännössä selvästi asetetusta kiellosta. Ehdotuksen hyväksyminen merkitsisi selkeää estettä myös poliisille harjoittaa salakuuntelua, jollei poliisille tällaista oikeutta muussa lainsäädännössä myönnetä. Tämän esityksen yhteydessä ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista selvittää tarvetta tällaisen oikeuden myöntämiseen, vaan asian selvittäminen olisi syytä tehdä säädettäessä ylipäänsä poliisin toimivaltuuksista.

Momentin 3 kohta koskee tiedon hankkimista televiestien sisällöstä ja tällaisen viestin lähettämisestä tai vastaanottamisesta. Televiestinnällä tarkoitetaan sähkömagneettisia aaltoja hyväksikäyttäen tapahtuvaa kohdeviestintää. "Televerkolla" tarkoitettaisiin siirtojohtojen sekä muiden telelaitteiden ja -rakenteiden muodostamaa kokonaisuutta, jossa voidaan sähkömagneettisten aaltojen avulla välittää puheluja ja muita viestejä. Säännöksessä televerkolla tarkoitettaisiin siis samaa kuin teletoimintalaissa. Televerkko voi muodostua jo esimerkiksi organisaation sisäisestä puhelin- tai tietoliikenneverkosta. Esimerkkeinä televiesteistä mainittaisiin tavanomaisten puhelun ja sähkeen lisäksi myös tekstin-, kuvan- tai datasiirto, mutta säännös koskisi myös muita vastaavia televiestejä. Myös vastaisuudessa mahdollisesti käyttöön tulevat televiestinnän muodot kuuluisivat säännöksessä tarkoitetun televiestin käsitteen piiriin, jos ne ovat mainittujen viestien kaltai-

sia. Vastaavuutta on tarkasteltava erityisesti viestin yksityisyyttä silmällä pitäen. Esimerkiksi televerkossa välitettävää joukkoviestintää säännös ei koske.

Teletoimintaa on sekä yleistä että erityistä. Yleistä teletoimintaa, jossa televerkon käyttäjien piiriä ei ole rajoitettu, harjoittavat paitsi posti- ja telelaitos, myös sellaiset yhteisöt, joille valtioneuvosto on myöntänyt siihen toimiluvan. Erityistä teletoimintaa harjoittavat esimerkiksi eräät valtion virastot omaa tarvettaan varten ja lisäksi erillisiä televerkkoja käytetään esimerkiksi pankki- ja kirjastopalvelujen välittämiseen. Ehdotettu säännös koskisi siis sekä yleistä että erityistä teletoimintaa eli mikä tahansa kohdeviestintään käytetty televerkko kuuluisi säännöksen piiriin. Niin kuin aikaisemmin on todettu, säännös tältä osin laajentaisi viestintäsalaisuussuojaa.

Säännös suojaisi televiestiä nimenomaan silloin, kun se on televerkossa välitettävänä. Säännös ei siis koskisi esimerkiksi sähkettä siinä vaiheessa, kun se on toimitettu telelaitokselle välitettäväksi kirjallisessa muodossa. Kirjallisessa muodossa oleva sähkekin voi sen sijaan nauttia momentin 1 kohdan mukaista suljetun viestin suojaa tai sen paljastamista voi rajoittaa salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva säännös.

Televiestin lähettämistä tai vastaanottamista koskeva tieto tarkoittaisi tietoa siitä, mistä televiesti on lähetetty tai mihin se on lähetetty. Rangaistavaa olisi esimerkiksi hankkia oikeudettomasti tieto siitä, mihin numeroon tietystä puhelimesta on soitettu. Oikeudettomuustunnusmerkki osoittaa, ettei säännöstä ole tarkoitettu säätämään rangaistavaksi esimerkiksi pelkästään sitä, että toisen puhelimen käyttökerroista saadaan tietoa keskuslaitteiden välityksellä. Säännöksen tarkoituksena on nimenomaan turvata viestintäsalaisuutta siltä osin kuin se koskee tietoa viestinnän osapuolista.

Myös momentin 3 kohdan mukaisen teon tulisi siis olla oikeudeton. Esimerkiksi yleisradiolähetysten vastaanottamiseen tarkoitetulla radiolaitteella, johon nykyisin ei tarvita erillistä lupaa, voidaan helposti kuunnella paitsi yleisradiolähetyksiä myös poliisiradiossa ja matkapuhelinverkossa välitettyjä viestejä. Mikäli tällainen vastaanotto on sinänsä luvallista eikä esimerkiksi nykyisen salakuuntelusäännöksen nojalla rangaistavaa, vastaanoton yhteydessä saatujen luottamuksellisten tietojen vastaanottamista sellaisenaan ei olisi tarkoituksenmukaista kriminalisoida. Tällaisen säännöksen noudattamista ei voitaisi mitenkään valvoa eikä vastaanottaja itsekään aina voisi olla etukäteen selvillä siitä, mikä radioaaltoina välittyvä sanoma kuuluisi yleisradiolähetykseen ja mikä taas luottamukselliseen viestintään. Mikäli kuitenkin luottamuksellisen viestin kuullut henkilö tallentaisi tai ilmaisisi sen taikka käyttäisi hyväksi sitä tai tietoa sen sisällöstä, hän saattaisi syyllistyä radiolain 20 §:ssä säädettyyn radiolain rikkomiseen.

Kriminaalipoliittisesti olisi toivottavaa, että tällaiset luottamuksellisiksi tarkoitetut radioviestit suojattaisiin teknisin salausmenetelmin, koska tällöin vältettäisiin mahdollisuuksia viestien niin tietoiseen kuin tahattomaankin seuraamiseen ja siten vähennettäisiin mahdollisuuksia syyllistyä näiden viestien lainvastaiseen ilmaisemiseen tai hyväksikäyttämiseen. Käytännössä tärkeimpiä luottamuksellisia radioviestejä ovat autoihin tai veneisiin sijoitetuista tai muuten mukana kuljetettavista puhelimista puhutut radiopuhelut sekä poliisiradioliikenteessä välitettävät radioviestit.

Oikeudettomuusedellytys olisi merkittävä myös arvosteltaessa eräiden tiedon hankkimistapojen hyväksyttävyyttä. Hallitusmuodon 12 §:n mukaan lennätin- ja puhelinsalaisuus on loukkaamaton, mikäli siitä ei ole lailla säädetty poikkeusta. Oikeudetonta ei voi olla sellainen tiedon hankkiminen televiestistä, johon lailla on säädetty oikeus. Esimerkiksi tutkintavankeudesta annetun lain 13 a ja 13 b §:ssä (455/87) säädetään oikeudesta tutkintavankeudessa olevan vangin puhelujen kuuntelemiseen. Myös muu oikeuttamisperuste voi poistaa teon oikeudettomuuden. Tällainen peruste voi olla esimerkiksi loukatun suostumus. Puhelinsalaisuuden perusoikeussuojan näkökulmasta suostumuksen vaikutukseen on kuitenkin ilmeisesti suhtauduttava hyvin pidättyvästi.

Käytännössä pulmallinen on ollut kysymys puhelujen nauhoittamisen hyväksyttävyydestä. Tämän ongelman ratkaisemisessa on sovellettava nimenomaan oikeudettomuustunnusmerkkiä. Esimerkiksi sellainen puhelun nauhoittaminen, jossa nauhoittaja itse on toisena osapuolena, ei ole johtanut syytteisiin puhelinsalaisuuden rikkomisesta. Jos keskustelu käydään henkilökohtaisesti läsnäolevien kesken ja keskusteluun itse osallistuva nauhoittaa sen muiden suostumuksetta ja heidän tietämättäänkin, hän ei syyllisty rikoslain 24 luvun 3b §:ssä tarkoitettuun salakuunteluun (KKO 1981 II 182). Jos

keskustelu käydään puhelimitse, ei myöskään ehdotettu 3 kohdan rangaistussäännös luontevasti soveltuisi, jos keskusteluun osallistuva tallentaa sen nauhalle; onhan nauhoittaja jo keskustelun osapuolena muutenkin tietoinen keskustelun sisällöstä.

Toisaalta on kiistatonta, että muiden käymän puhelinkeskustelun nauhoittaminen on hallitusmuodon 12 §:n vastaista ja myös viestintäsalaisuuden loukkauksena rangaistavaa, jollei käsillä ole jokin oikeuttamisperuste. Ongelmallisimpia ovat ne tilanteet, joissa puhelu on nauhoitettu toisen osapuolen suostumuksella, mutta jonkun ulkopuolisen toimesta hänen tarpeisiinsa. Näissä tapauksissa voidaan herättää kysymys suostumuksen riittävyydestä, ja ainakin nauhoittamisesta tietämättömän keskustelukumppanin puhelinsalaisuuden loukkaamisen vaara on olemassa. Selkeää käytäntöä tällaisen menettelyn laillisuudesta tai laittomuudesta ei kuitenkaan ole vielä muodostunut, lukuunottamatta tutkintavankeudesta annetulla lailla säädettyjä tilanteita. Rikoslain soveltamisen kannalta ratkaisevaa on se, onko menettelyä pidettävä hallitusmuodon 12 §:n lennätin- ja puhelinsalaisuuden vastaisena. Rikoslaki ei itsenäisesti rajaa puhelinsalaisuuden alaa.

Ehdotettu säännös suojaisi sekä tietoliikennettä että oikeutta yksityisyyteen. Syyteoikeussäännöksen (11 §:n 2 momentti) mukaan viestintäsalaisuuden loukkaus olisi asianomistajarikos, jollei rikoksentekijä rikoksen tehdessään ole ollut yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa taikka jollei tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

Toisin kuin nykyinen rikoslain 38 luvun 8 § ehdotettu pykälä ei koskisi viestin hävittämistä, kätkemistä tai salaamista. Kaikki sellaiset teot, joilla viestin perillemeno estetään, arvosteltaisiin tilanteesta riippuen joko tietoliikenteen häirintänä (5-7 §), varkausrikoksena, vahingontekorikoksena tai hallinnan loukkauksena.

Rangaistukseksi viestintäsalaisuuden loukkauksesta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi.

2 momentti. Myös viestintäsalaisuuden loukkauksen yritys olisi rangaistava. Rangaistavuuden ulottaminen yritysvaiheeseen on erityisen perusteltua, koska yrityksen ja täytetyn teon ero eräissä tapauksissa on ajallisesti pieni ja toisaalta jo yrityskin edellyttää eräiden tekotapojen kohdalla runsaasti valmistelua ja siten selvästi havaittavaa rikoksentekotahtoa. Esimerkiksi postilähetyksen avaamisen olisi syytä olla rangaistavaa, vaikka teko keskeytyisikin ennenkuin lähetys on saatu kokonaan auki. Samoin viestintäsalaisuuden loukkauksena pidettävän salakuuntelun yrityksen tulisi olla rangaistavaa, vaikka kuuntelu ei esimerkiksi teknisistä syistä onnistuisikaan. Myös tiedon hankkimisen televiestin sisällöstä olisi oltava rangaistavaa jo yritysvaiheessa.

Rikoslain 24 luvun 3 b §:ssä säädetään rangaistavaksi myös se, että salakuuntelutarkoituksessa sijoitetaan salakuuntelun mahdollistava tekninen laite kotirauhan suojaamaan paikkaan tai alueelle. Tällaisen salakuuntelun valmistelun enimmäisrangaistus on kuitenkin lievempi (6 kuukautta vankeutta) kuin varsinaisen salakuuntelurikoksen.

Viestintäsalaisuuden loukkauksena rangaistava salakuuntelu poikkeaa voimassa olevan lain salakuuntelua koskevasta säännöksestä olennaisimmin siinä suhteessa, ettei rangaistavuus rajoittuisi kotirauhan suojaamaan paikkaan tai alueeseen kohdistuvaan salakuunteluun. Tällaisen salakuuntelun valmistelu ei edellyttäisi tunkeutumista kotirauhan suojaamaan tilaan eikä näin ollen merkitsisi yhtä vakavaa yksityisyyden loukkausta kuin rikoslain 24 luvun 3 b §:ssä tarkoitettu salakuuntelun valmistelu. Vaikka esimerkiksi kuuntelulaitteen asettaminen johonkin kohteeseen siten, että sillä voitaisiin kuunnella yksityiseksi tarkoitettua keskustelua, onkin jo paheksuttavaa, ei tällaista rikoksen valmistelua ole syytä saattaa rangaistavaksi. Rangaistavuuden ulottaminen näin laajalle saattaisi tuoda rangaistavuuden piiriin myös vähäisiä tekoja, joissa rikoksentekotarkoitus olisi vielä epämääräinen.

4 §. Törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus

1 momentti. Viestintäsalaisuuden loukkaus voitaisiin arvioida törkeäksi kolmella eri ankaroittamisperusteella, minkä lisäksi aina vaadittaisiin, että teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Ensimmäinen ankaroittamisperuste perustuisi siihen, että rikoksentekijä käyttää rikosta tehdessään hyväksi erityistä asemaansa. Tämä peruste koskisi ensinnäkin kaikkia yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa olevia henkilöitä. Yleinen teletoiminta tarkoittaisi tässä teletoimintalaissa määriteltyä yleistä teletoimintaa. Säännös koskisi siis myös posti-

ja telelaitoksen virkamiehiä. Virkamiesten osalta olisi kuitenkin huomattava, että heihin soveltuisi myös virkavelvollisuuden rikkomista koskeva yleissäännös. Rangaistuksen määräämisessä olisi tällöin otettava huomioon se, että virkamiehen tällaisen rikoksen erityinen moitittavuus arvostellaan jo osaksi siinä, että hän on yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa eli että häneen sovelletaan viestintäsalaisuuden loukkauksen törkeämpää tekomuotoa koskevaa säännöstä.

Myös muun erityisen luottamusaseman hyväksikäyttäminen voisi johtaa tämän ankaroittamisperusteen soveltamiseen. Tällaisessa luottamusasemassa voi olla esimerkiksi henkilö, joka hoitaa yksityisen televerkon käyttötehtäviä tai huolehtii sen kunnossapidosta. Olennaista on, että rikoksentekijä on käyttänyt rikoksen tekemisessä hyväksi tällaista erityistä luottamusasemaansa.

Toinen ankaroittamisperuste olisi se, että rikoksentekijä käyttää rikoksen tekemistä varten suunniteltua tai muunnettua tietojenkäsittelyohjelmaa tai teknistä erikoislaitetta tai että rikos muuten tehdään erityisen suunnitelmallisesti. Ohjelman tai laitteen tulisi olla nimenomaisesti valmistettu tai kehitelty sellaiseksi, että se soveltuu salakuunteluun tai viestien luvattomaan sieppaamiseen. Suunnitelmallisuus voisi ilmetä myös teon määrätietoisena ja laajana esivalmisteluna.

Kolmas ankaroittamisperuste koskisi rikoksen kohteena olleen viestin sisältöä tai teon yksityisyyttä loukkaavaa vaikutusta. Jos viesti rikoksentekijän tieten olisi luonteeltaan erityisen luottamuksellinen tai teko muuten loukkaisi huomattavasti yksityisyyden suojaa, viestintäsalaisuuden loukkaukseen voitaisiin soveltaa ankarampaa rangaistusasteikkoa, mikäli teon kokonaisarvostelukin sitä edellyttäisi.

Erityisen luottamuksellista viestintää pyritään suojaamaan myös erilaisilla turvakeinoilla kuten käyttämällä erikoiskuriireja tai erilaisia salaamisjärjestelmiä. Ratkaisevaa ei kuitenkaan olisi viestin ulkonaisen suojauksen aste, vaan sen tosiasiallinen sisältö. Niinpä ei olisi välttämätöntä, että esimerkiksi kirje on nimenomaan salaiseksi merkitty, kunhan rikoksentekijä on rikokseen ryhtyessään tiennyt sen sisältävän salaisuuksia, joita kirjeen lähettäjä on halunnut erityisesti suojella ulkopuolisilta. Tällaiset salaisuudet voisivat olla yhtä hyvin henkilökohtaisia kuin esimerkiksi ammattiin liittyviä.

Teko voisi muuten huomattavasti loukata yksityisyyden suojaa esimerkiksi silloin, jos rikoksella hankittujen salaisuuksien määrä on huomattavan suuri tai jos luottamuksellinen tieto on sisällöltään sellaista, että jonkun maine tai henkilökohtaiset ihmissuhteet sen paljastumisesta erityisesti kärsivät. Jos teko samalla käsittää esimerkiksi kotirauhaa, kunniaa tai yksityiselämää loukkaavia rikoksia, sovelletaan rikosten yhtymistä koskevia sääntöjä.

Törkeän viestintäsalaisuuden loukkauksen rangaistusseuraamukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään 14 päivää ja enintään kolme vuotta. Tämä merkitsisi rangaistusasteikon ankaroitumista. Muutosehdotus johtuu siitä, että viestintäsalaisuuden merkitys on kasvanut erityisesti teleliikenteen monipuolistuttua. Yhä tärkeämmät yhteiskunnan toiminnot tapahtuvat nykyisin sähköisen tiedonsiirron avulla.

2 momentti. Myös törkeän viestintäsalaisuuden loukkauksen yritys olisi rangaistava.

5 §. Tietoliikenteen häirintä

Ehdotettu säännös koskisi postiliikennettä sekä tele- ja radioviestintää kokonaisuudessaan, siis sekä kohde- että joukkoviestintää, esimerkiksi yleisradiotoimintaa. Radiolain mukaan radioviestinnällä tarkoitetaan kaikkea radioaaltoja hyväksikäyttäen tapahtuvaa merkin, merkinannon, kirjoituksen, kuvan, äänen tai muussa muodossa olevan tiedon siirtoa, lähettämistä tai vastaanottoa. Rangaistavaa olisi siis esimerkiksi televisiolähetyksessä käytettävän radioviestinnän häiritseminen. Säännöksen soveltamisalaa ei ole rajattu viestinnän sisällön perusteella, joten se soveltuu myös radioviestinnässä välitettävän musiikkiohjelman tai elokuvan lähettämisen häiritsemiseen.

Rangaistava häirintä voisi tapahtua joko tietoliikenteessä käytetyn laitteen toimintaan fyysisesti puuttumalla taikka sanomien lähettämistä tai vastaanottamista muulla tavoin vaikeuttamalla. Esimerkkinä mainittaisiin häiritsevien sanomien lähettäminen ilkivaltaisessa tarkoituksessa radiolaitteella tai televerkossa. Kysymykseen voisi tulla myös postiliikenteessä käytettävien teknisten laitteiden tai kulkuneuvojen toimintaan puuttuminen. Säännös koskisi siis myös perinteisten kirjeiden tai muiden suljettujen viestien välittämisen häiritsemistä.

Säännöksessä ei ole mainittu tyhjentävästi tietoliikennettä estäviä tai häiritseviä tekotapoja, vaan mahdollista on, että rikos tehdään

myös muulla vastaavalla tavalla. Vastaavan tavan ei välttämättä tarvitse olla teknisin keinoin toteutettu, vaan esimerkiksi tietoliikennettä hoitavan laitoksen virkailijan toiminnan estäminen voisi olla vastaavaa tietoliikenteen häirintää. Teon pitää kuitenkin merkitä postiliikenteen taikka tele- tai radioviestinnän oikeudetonta estämistä tai häiritsemistä. Säännöksessä tarkoitetulla tavalla oikeudetonta ei olisi esimerkiksi se, että viranomainen lakiin perustuvan oikeutensa nojalla puuttuu tietoliikenteen vapaaseen kulkuun.

Tietoliikenteen häirintä olisi rangaistavaa ainoastaan tahallisena. Tekijän tulisi siis mieltää, että hän toiminnallaan estää tai häiritsee postiliikennettä taikka tele- tai radioviestintää.

Jos tietoliikenteen häirintänä pidettävä teko samalla käsittää jonkin muun rikoksen, esimerkiksi tietoliikennekalustoon, tietovälineisiin tai niille tallennettuun tietoainekseen kohdistuvaa vahingontekoa taikka virkamiehen väkivaltaista vastustamista, sovellettaisiin rikosten yhtymistä koskevia sääntöjä.

Rangaistuksena tietoliikenteen häirinnästä olisi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Rangaistusmaksimi olisi siis sama kuin nykyisin rikoslain 34 luvun 12 §:n 1 momentissa.

6 §. Törkeä tietoliikenteen häirintä

Tietoliikenteen häirintää voitaisiin pitää törkeänä kahdella eri ankaroittamisperusteella, minkä lisäksi aina edellytettäisiin, että tietoliikenteen häirintää näissä tapauksissa on myös kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä.

Ensimmäisenä ankaroittamisperusteena mainittaisiin se, että rikoksentekijä käyttää hyväkseen erityistä luottamusasemaansa. Siitä mainittaisiin nimenomaan esimerkkinä se, että rikoksentekijä käyttää hyväkseen asemaansa yleistä teletoimintaa tai yleisradiotoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa. Yleistä teletoimintaa harjoittavalla laitoksella tarkoitetaan tässäkin yhteydessä teletoimintalaissa yleistä teletoimintaa harjoittavaksi laitokseksi määriteltyä laitosta. Yleisradiotoimintaa harjoittavalla laitoksella tarkoitetaan paitsi Oy Yleisradio Ab:tä myös muita toimiluvan varassa toimivia yleisradiotoimintaa harjoittavia laitoksia.

Niin kuin aikaisemmin on todettu, teleliikenteellä tarkoitettaisiin myös muissa televerkoissa kuin yleisessä televerkossa välitettäviä viestejä, joten säännöksessä tarkoitettu erityinen luottamusasema voisi tulla kysymykseen myös silloin, kun rikoksentekijä toimii jonkin yksityisen yhteisön sisäisen televerkon hoitajana sellaisessa tehtävässä, jossa hänellä on erityinen mahdollisuus estää tai häiritä tietoliikennettä. Sen tapauksen varalta, että rikoksentekijä on tehnyt rikoksensa virkamiehenä, viitataan siihen, mitä edellä 4 §:n kohdalla on lausuttu törkeän viestintäsalaisuuden loukkauksen yhteydessä.

Toisena ankaroittamisperusteena olisi se, että rikoksella estetään tai häiritään hätäkutsujen radioviestintää tai muuta sellaista tele- tai radioviestintää, jota harjoitetaan ihmishengen turvaamiseksi. Hätäkutsulla tarkoitettaisiin samaa kuin radiolain 3 §:n määritelmäsäännöksessä. Kysymykseen tulisi sellainen turvallisuusradioviestintä, jonka tarkoituksena on ilmaista, että välittömiä pelastustoimia vaativa vaara uhkaa ihmishenkeä.

Säännös ei koskisi kaikkea radiolaissa tarkoitettua turvallisuusradioviestintää, koska omaisuuden turvaamiseksi ja pelastamiseksi harjoitettava viestintä ei kuuluisi tämän ankaroittamisperusteen piiriin. Turvallisuusradioviestinnällä radiolain mukaan taas tarkoitetaan myös omaisuuden turvaamiseksi ja pelastamiseksi tapahtuvaa viestintää. Ehdotuksessa on katsottu, ettei kaikki turvallisuusradioviestinnän suojaaminen tarvitse mahdollisuutta näin ankaraan enimmäisrangaistukseen, koska jo tietoliikenteen häirinnän enimmäisrangaistus on yhtä ankara kuin radiolain nykyisen — myös turvallisuusradioliikenteen vaarantamista tarkoittavan — rangaistussäännöksen asteikko eli vankeutta enintään kaksi vuotta.

Tietoliikenteen häirintä voi törkeimmillään aiheuttaa vakavaa vaaraa yhteiskunnan tärkeille toiminnoille, kuten energiahuollolle, yleiselle terveydenhuollolle tai maanpuolustukselle. Näissä tapauksissa voitaisiin soveltaa ehdotettua 34 luvun 1 §:n 2 momentin mukaista säännöstä tuhotyöstä.

Rangaistukseksi törkeästä tietoliikenteen häirinnästä ehdotetaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

7 §. Lievä tietoliikenteen häirintä

Tietoliikenteen häirintä voi usein olla myös tilapäistä ja melko harmitonta. Tämän vuoksi on tärkeää ottaa lakiin lieviä tekomuotoja

tarkoittava säännös, jonka nojalla voitaisiin tuomita ainoastaan sakkorangaistus.

Tietoliikenteen häirinnän vähäisyyttä arvioitaessa olisi kiinnitettävä huomiota aiheutetun häiriön laatuun tai määrään taikka muihin rikokseen liittyviin seikkoihin. Lisäksi olisi otettava huomioon, onko rikos kokonaisuutena arvostellen ollut vähäinen.

8 §. Tietomurto

Tietomurtoa koskevilla säännöksillä pyritään turvaamaan toisaalta niin sanottua tietokonerauhaa eli tietojärjestelmiä ulkopuolista tunkeutumista vastaan ja toisaalta tietokonetyöskentelyn yksityisyyttä sellaista ulkopuolista tarkkailua vastaan, jossa ei ole kysymys salakuuntelusta tai -katselusta.

1 momentti. Momentti koskisi oikeudetonta tunkeutumista tietojärjestelmään tai sen erikseen suojattuun osaan. Yhteys tietojärjestelmään voidaan saada niin sanottua modeemia käyttäen puhelinlinjan välityksellä. Kysymykseen voisi tulla myös sellainen tapaus, jossa tekijällä on oikeus olla yhteydessä tietojärjestelmään, mutta hän tunkeutuu järjestelmän sellaiseen suojattuun osaan, johon hänellä ei ole oikeutta mennä.

Tietojärjestelmällä tarkoitetaan yleensä tietyssä organisaatiossa käytettävää tietojenkäsittely- ja siirtolaitteiden muodostamaa verkostoa. Tietojärjestelmät voidaan ymmärtää myös toiminnallisina kokonaisuuksina niiden tuottamien palvelujen perusteella, jolloin ratkaisevaa ei välttämättä ole tekninen kokonaisuus. Jotta ei syntyisi epäselvyyttä siitä, koskeeko säännös myös tunkeutumista tiettyyn suojattuun toiminnalliseen kokonaisuuteen, on tämäkin vaihtoehto nimenomaan mainittu säännöksessä. Tietojärjestelmän erikseen suojatulla osalla tarkoitetaan juuri tällaista toiminnallista kokonaisuutta.

Ehdotetussa säännöksessä on kysymys nimenomaan automaattisesta tietojenkäsittelystä ja niin sanotusta datasiirrosta. Säännös koskisi ainoastaan sellaisia tietojärjestelmiä, joissa tietoja käsitellään, varastoidaan tai siirretään sähköisesti tai muulla vastaavalla teknisellä keinolla. Se ei koskisi käsin pidettyjä tietojärjestelmiä.

Tietojärjestelmään tunkeutumisella tarkoitetaan pääsyn hankkimista järjestelmässä käsiteltyihin, varastoituihin tai siirrettyihin tietoihin. Pääsy voidaan siis hankkia joko tietokoneen muistissa olevaan tai tiedonsiirtolinjaa pitkin siirrettävään tietoon. Nykyaikaisessa tietotekniikassa tietojenkäsittely ja tiedonsiirto ovat siinä määrin yhteenkietoutuneita, ettei niiden erillinen sääntely olisi mielekästä.

Teon rangaistavuuden edellytyksenä olisi se, että tunkeutuminen tapahtuu järjestelmän turvajärjestely murtamalla. Turvajärjestelystä mainitaan esimerkkinä käyttäjätunnuksen edellyttäminen. Käyttäjätunnuksella tarkoitetaan yksilöllisesti määriteltyä merkkiketjua, joka tietojärjestelmään pyrkivän on osattava päästäkseen järjestelmän tietoihin käsiksi. Myös muunlaisen tunnistuskontrollin murtaminen voisi tulla kysymykseen.

Turvajärjestely olisi läpäistävä jollakin rikoksentekijän nimenomaisella toimella eikä esimerkiksi turvajärjestelyn satunnainen epäkunto ja siitä johtuva ulkopuolisen pääsy järjestelmään kuuluisi säännöksen piiriin. Säännöksessä ei edellytettäisi, että tunkeutuminen tapahtuu järjestelmällisesti esimerkiksi koodinmurto-ohjelmointia hyväksi käyttäen, vaan sattumaltakin onnistunut koodin keksiminen täyttäisi tunnusmerkin, jos tekijän tarkoituksena on oikeudeton tunkeutuminen tietojärjestelmään. Oikean käyttäjätunnuksen tai muun tunnistuskontrollikeinon tiedoksisaantitapa olisi rikoksen täyttymisen kannalta merkityksetön. Tunnus voisi olla esimerkiksi oikealta käyttäjältä urkittu. Jos tunnuksen "lainaaminen" ja sen avulla pääsyn hankkiminen suojattuihin tietoihin olisi tapahtunut tunnuksen oikean haltijan luvalla, tunkeutumista ei voitaisi pitää oikeudettomana, vaan tilannetta olisi arvosteltava samoin kuin toisen nimen kirjoittamista asiakirjaan tämän luvalla.

Tunkeutumisen tulisi olla tahallista eli tunkeutujan olisi tiedettävä tunkeutuvansa tietojärjestelmään tai sen osaan oikeudettomasti. Turvajärjestelyn läpäisemistapaa kuvataan säännöksessä sanalla "murtaa", jota on käytetty sanan perinteisestä käytöstä poiketen kielikuvana korostamaan juuri sitä, että turvajärjestelyn läpäisyn on oltava luvatonta. Rangaistavaa ei voisi olla se, että joku pääsee tai joutuu tietojärjestelmään vahingossa, esimerkiksi syöttämällä virheellisen käyttäjätunnuksen pyrkiessään johonkin järjestelmään, johon hänellä on oikeus. Toisaalta 1 momentin säännökselle olisi nimenomaan ominaista se, ettei tietojärjestelmään tunkeutumiselle edellytetä mitään erityistä tarkoitusta. Säännös siis sovel-

tuisi myös urheilumielessä tapahtuvaan käyttäjätunnusten selvittämiseen ja väärinkäyttämiseen.

Tietojärjestelmän luonne ja käyttötarkoitus olisivat rikoksen täyttymisen kannalta merkityksettömiä seikkoja. Kysymyksessä voisi olla niin yksityinen kuin julkinenkin tietopankki, henkilörekisteri tai kirjanpitojärjestelmä. Tietojärjestelmä voisi olla myös joko yksisuuntainen eli pelkästään tietoa luovuttava tai kaksisuuntainen eli sellainen järjestelmä, jossa tunnistuskontrollin läpäissyt käyttäjä voisi myös itse muuttaa, lisätä tai poistaa järjestelmään varastoituja taikka siinä käsiteltyjä tai siirrettyjä tietoja.

Rikos olisi täyttynyt heti, kun tunnistuskontrolli on läpäisty. Jos turvajärjestely on monivaiheinen, edellytettäisiin viimeisenkin vaiheen läpäisemistä. Sitä ennen olisi kysymys tämän rikoksen yrityksestä. Sen sijaan ei välttämättä edellytettäisi sitä, että turvajärjestelyn murtamisen jälkeen on siirrytty pois koneen käyttöjärjestelmästä.

Tunkeutuminen ei myöskään edellyttäisi, että tietojärjestelmässä olevia tietoja millään tavalla käytetään tai että niitä edes luetaan tai selataan. Jos rikos on edennyt tietojen käyttämiseen saakka, tekoon tulisi soveltaa luvatonta käyttöä koskevia rikoslain 28 luvun säännöksiä. Luvattomana käyttönä ei kuitenkaan pidettäisi vielä sitä, että hakkeri tunkeutumisellaan saa esimerkiksi kohteenaan olevan tietokoneen käyttöjärjestelmän toimimaan, vaan tällaisiin tekoihin soveltuisi ehdotettu tietomurtosäännös, mikäli turvajärjestely onnistutaan murtamaan.

Tietomurron rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi.

2 momentti. Tietomurrosta tuomittaisiin myös se, joka tietojärjestelmään tai sen osaan tunkeutumatta teknisen erikoislaitteen avulla oikeudettomasti ottaa selon tietojärjestelmässä olevasta tiedosta. Jos tiedon hankkiminen tapahtuisi tietojärjestelmään tai sen osaan tunkeutumalla, kysymys olisi 1 momentissa tarkoitetusta tietomurrosta tai mahdollisesti jostakin ankarammin rangaistavasta tiedon hankkimisesta, kuten viestintäsalaisuuden loukkauksesta tai yritysvakoilusta.

Säännöksellä tarkoitetaan esimerkiksi sellaista tiedon hankkimista, jossa tietojärjestelmässä oleva tieto saadaan selville käyttämällä laitetta, joka tietojärjestelmästä lähtevän säteilyn perusteella pystyy selvittämään järjestelmässä käsiteltävän tiedon sisällön. Säännös olisi sovellettavissa myös sellaiseen siirrettävänä olevan viestin "sieppaamiseen", johon ei voitaisi soveltaa viestintäsalaisuuden loukkausta koskevaa säännöstä esimerkiksi sen vuoksi, että tiedonsiirto ei tapahdu televerkossa. Tietojärjestelmällä tarkoitettaisiin samaa kuin 1 momentissa.

3 momentti. Myös tietomurron yritys olisi rangaistava. Rangaistavaa olisi sekä 1 että 2 momentissa tarkoitetun tietomurron yritys. Rangaistavuus laajentaisi olennaisesti niin sanotun hakkeroinnin rangaistavuutta siitä, mihin se voimassa olevan lain mukaan ulottuu. Rangaistavaa olisi jo yrittää selvittää tietojärjestelmää suojaava käyttäjätunnus tai murtaa muu turvajärjestely, jos teko tehdään tarkoituksin oikeudettomasti tunkeutua tietojärjestelmään. Tietomurron yrityksestä ei sen sijaan ole kysymys silloin, jos joku erehdyksessä pyrkii tietojärjestelmään, johon pääsyyn hänellä ei ole oikeutta. Tietojärjestelmiin pyrkimistä voidaan kuitenkin nykyisin seurata teknisin keinoin siten, että satunnaiset yritykset päästä järjestelmään ja järjestelmällinen pyrkimys suojauksen murtamiseen voidaan erottaa. Tietomurron yrityksen rangaistavuus on tarkoitettu helpottamaan puuttumista juuri tietojärjestelmien luotettavuuden ja turvallisuuden kannalta huolestuttavaan käyttäjätunnusten tai muiden turvajärjestelyjen järjestelmälliseen selvittämiseen.

4 momentti. Tietomurtosäännökset olisivat toissijaisia. Jos kysymyksessä olisi esimerkiksi yritysvakoilua varten tapahtuva tietojärjestelmään tunkeutuminen, tietojärjestelmään tallennettuun tietoon tai itse järjestelmään kohdistuva vahingonteko taikka viestintäsalaisuuden loukkaus, säännökset syrjäytyisivät. Niin kuin edellä on todettu, luvatonta käyttöä koskeva säännös olisi sovellettavissa siinä tapauksessa, että tietojärjestelmään tunkeutuja käyttäisi tietojärjestelmää jollekin sille ominaisella tavalla, esimerkiksi hankkisi itselleen maksullisesta tietopankista tietoja ilmaiseksi. Jos tällainen aikomus olisi näytettävissä toteen jo tunkeutumisen tapahtuessa, kysymys voisi olla luvattoman käytön yrityksestä.

Pykälän 2 momentin mukaiseen tietomurtoon ei voitaisi soveltaa tietomurtosäännöstä esimerkiksi siinä tapauksessa, että tietojärjestelmässä oleva tieto saadaan selville tarkkailemalla kotirauhan suojaamassa paikassa tai alueella tietokonepäätteen ääressä työskentelevää salakatselun mahdollistavalla laitteella. Tällöin sa-

lakatselua koskeva rikoslain 24 luvun 3 b §:n säännös ankarampana syrjäyttäisi tietomurtosäännöksen.

9 §. Henkilörekisteririkos

Ehdotettu pykälä 1 kohtaa lukuunottamatta vastaa henkilörekisterilakiin nykyisin sisältyvää henkilörekisteririkosta koskevaa säännöstä. Säännös olisi luonteeltaan henkilörekisterilain vakavimpien loukkaamistapausten tehostekriminalisointi ja sen tunnusmerkistössä jouduttaisiin viittaamaan henkilörekisterilain sisältöön. Jo hallituksen esityksessä eduskunnalle henkilörekisterilaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 49/1986 vp.) viitattiin siihen, että henkilörekisteririkosta ja henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat rangaistussäännökset siirrettäisiin myöhemmin rikoslakiin, jolloin niiden rangaistusasteikkoja voitaisiin harkita uudelleen ja suhteessa muihin rikoslaissa säädettäviin rangaistusasteikkoihin.

Henkilörekisteririkoksessa olisi kuusi eri tekotapaa:

— tietojen tallettaminen henkilörekisteriin niin sanotun yhteysvaatimuksen vastaisesti,

— arkaluonteisten tietojen tallettaminen henkilö rekisteriin,

— henkilörekisterin tarkastusoikeuden käytön estäminen tai sen yrittäminen antamalla rekisteröidylle väärä tai harhaanjohtava tieto,

— henkilörekisterin tai sen tietojen käyttäminen muuhun kuin lainmukaisesti määriteltyihin käyttö tarkoituksiin,

— henkilötietojen luovuttaminen henkilörekisteristä ja

— henkilörekistereiden yhdistäminen.

Tällainen teko olisi rangaistava, jos se on henkilörekisterilain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen ja jos siten loukataan rekisteröidyn yksityisyyden suojaa tai aiheutetaan hänelle muuta vahinkoa tai olennaista haittaa.

Henkilörekisterillä tarkoitetaan henkilörekisterilain 2 §:n määritelmäsäännöksen mukaisesti henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, jota käsitellään automaattisen tietojenkäsittelyn avulla, sekä sellaista luetteloa, kortistoa tai muuta näihin verrattavalla tavalla järjestettyä henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, josta tiettyä henkilöä koskevat tiedot voidaan löytää helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta.

Henkilörekisteriin merkittäviksi saa henkilörekisterilain 5 §:n 1 momentin mukaan kerätä ja rekisteriin tallettaa tietoja vain sellaisista henkilöistä, joilla asiakas- tai palvelusuhteen tai muun niihin verrattavan suhteen vuoksi on asiallinen yhteys rekisterinpitäjän toimintaan. Tästä niin sanotusta yhteysvaatimuksesta voidaan poiketa vain rekisteröidyn suostumuksella tai tietosuojalautakunnan luvalla ja jos rekisterin pitäminen johtuu rekisterinpitäjälle säädetystä tai lain tai asetuksen nojalla määrätystä tehtävästä.

Arkaluonteisina tietoina pidetään henkilörekisterilain 6 §:n mukaisesti henkilötietoja, jotka on tarkoitettu kuvaamaan rotua tai etnistä alkuperää, henkilön yhteiskunnallista, poliittista tai uskonnollista vakaumusta, rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta, henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia, henkilön seksuaalista käyttäytymistä taikka henkilön saamia sosiaalipalveluja, toimeentulotukea, sosiaaliavustuksia ja niihin liittyviä sosiaalihuollon palveluja.

Henkilörekisterilain 11—14 §:ssä on yksityiskohtaisia säännöksiä henkilörekisterien tarkastusoikeudesta ja rekisterinpitäjälle asetetuista velvollisuuksista. Lain 18 §:ssä taas on säädetty henkilörekisteriin kerättyjen tietojen luovuttamisesta. Henkilörekisterilain 4 §:n mukaan henkilörekisterin käytön tulee olla asiallisesti perusteltu rekisterinpitäjän toiminnan ja hallinnon kannalta eikä henkilötietoja ole lain 16 §:n mukaan yleensä lupa käyttää muuhun kuin siihen tarkoitukseen, joka on määritelty ennen tietojen keräämistä.

Henkilörekisteririkoksen tekijänä olisi aina rekisterinpitäjä tai tämän edustaja. Henkilörekisteririkoksen käsittämät teot olisivat henkilörekisteririkoksina rangaistavia ainoastaan siinä tapauksessa, että ne on tehty tahallisesti. Jos tällainen teko olisi tehty törkeästä huolimattomuudesta, olisi kysymys henkilörekisteririkkomuksesta, jota koskeva rangaistussäännös jäisi henkilörekisterilakiin. Tässä säännöksessä säädettäisiin lisäksi eräistä muista lievemmänasteisista henkilörekisterilain tahallisista tai tuottamuksellisista rikkomisista.

Henkilörekisteririkoksen täyttymisen yleisenä edellytyksenä olisi siis se, että säännöksessä tarkoitetulla teolla loukataan rekisteröidyn yksityisyyden suojaa taikka aiheutetaan hänelle muuta vahinkoa tai olennaista haittaa. Tämä rajoitus osoittaa, että tarkoituksena ei ole

säätää rangaistavaksi rikossäännöksessä mainittujen henkilörekisterilain säännösten rikkomista sinänsä, vaan ainoastaan sellainen rikkominen, josta aiheutuu rekisteröidylle myös vahinkoa tai olennaista haittaa.

Rangaistukseksi henkilörekisteririkoksesta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi, joka vastaa henkilörekisterilaissa tähän rikokseen liittyvää rangaistusasteikkoa.

10 §. Syyteoikeus

1 momentti. Salassapitosäännöksillä suojataan sekä yksityisiä että julkisia intressejä. Koska salassapitoperusteet ovat hyvin vaihtelevia, myös salassapitorikosten syyteoikeus on eriytettävä sen mukaan, minkä tyyppisiä etuja mikin salassapitovelvollisuus koskee. Nykyisen lain salassapitorikoksista asianomistajarikoksia ovat useimmiten ne, joissa on kysymys yksityisen henkilökohtaisia tai taloudellisia oloja taikka elinkeinoa koskevien salassapitovelvollisuuksien rikkomisesta. Sen sijaan esimerkiksi valtion turvallisuuteen tai viranomaisten toimintaan liittyvät salassapitorikokset ovat virallisen syytteen alaisia. Ehdotuksessa on omaksuttu tämä jakoperuste.

Voimassa olevan rikoslain 38 luvun 9 a §:ssä säädetty telesalaisuuden loukkaaminen on virallisen syytteen alainen. Samoin virkamiesten ja julkisyhteisön työntekijäin salassapitorikokset ovat virallisen syytteen alaisia. Yleistä teletoimintaa harjoittavien laitosten valvonnan helpottamiseksi ja muutenkin teletoimintaan liittyvän julkisen luotettavuuden korostamiseksi on syytä säilyttää yksityisen salassapitorikos ja rikkomus virallisen syytteen alaisena, kun rikoksentekijänä on yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa oleva henkilö. Yleistä teletoimintaa harjoittavalla laitoksella tarkoitettaisiin tässä samaa kuin 4 ja 6 §:ssä.

2 momentti. Viestintäsalaisuuden loukkaus ja tietomurto kohdistuvat pääasiassa yksityiseen tahoon, minkä vuoksi olisi järkevää pitää näitä rikoksia asianomistajarikoksina. Sen sijaan tietoliikenteen häirintä koskee ensisijaisesti julkista etua, minkä vuoksi sitä ehdotetaan virallisen syytteen alaiseksi. Eräissä tapauksissa erittäin tärkeä yleinen etu saattaisi vaatia syytteen nostamista viestintäsalaisuuden loukkauksesta tai tietomurrosta silloinkin, kun asianomistaja ei haluaisi rikoksen oikeuskäsittelyä. Esimerkiksi silloin, kun on kysymys yleistä järjestystä tai tietoliikenteen toimivuutta yleisesti vaarantavasta menettelystä, yksityisen edun olisi väistyttävä erittäin tärkeän yleisen edun vuoksi. Tästä syystä 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi tällaista tapausta koskeva varaus.

Telesalaisuuden yleisen merkityksen vuoksi on lisäksi perusteltua, että yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa olevan tekemät teletoiminnan luotettavuutta vaarantavat rikokset ovat virallisen syytteen alaisia. Sen vuoksi ehdotetaan, että 2 momentissa mainitut rikokset olisivat virallisen syytteen alaisia myös silloin, kun rikoksentekijä on rikoksen tehdessään yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa. Yleistä teletoimintaa harjoittavalla laitoksella tarkoitettaisiin tässäkin samaa kuin 4 ja 6 §:ssä.

3 momentti. Henkilörekisteririkosta koskeva säännös liittyy henkilörekisterilaissa säänneltyyn oikeusturvajärjestelyyn, jossa tietosuojavaltuutettu toimii henkilörekisterilaissa tarkoitettujen tehtävien erityisviranomaisena. Tämä koskee myös tietomurtoa sekä yksityisen salassapitorikosta ja salassapitorikkomusta, kun tällainen rikos kohdistuu henkilörekisteriin. Tietosuojavaltuutetulle on keskitetty kysymyksessä olevan lain säännösten soveltamisen asiantuntemus, minkä vuoksi tietosuojavaltuutettua olisi syytä kuulla ennen tällaisia asioita koskevan syytteen nostamista. Samoin on syytä varata tietosuojavaltuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi tuomioistuimen käsitellessä tällaista rikosta koskevaa asiaa. Nämä säännökset vastaavat henkilörekisterilaissa nykyisin omaksuttua järjestelmää, jota ehdotettaessa katsottiin tarpeelliseksi varmistautua siitä, että tähän lakiin liittyvää rikosasiaa käsittelevillä on käytettävissään tarpeellinen tietosuoja-alan asiantuntemus ja että lainsäädännön soveltaminen on yhtenäistä. Nämä tavoitteet ovat tärkeitä myös keskeisimpien henkilörekisteriin kohdistuvia rikoksia koskevien säännösten siirryttyä rikoslakiin.

1.13. 42 luku. Valtion turvallisuutta tahi yleistä järjestystä varten annettujen määräysten rikkomisesta

1.13.1. Luvun perustelut

Luvun 7 §:ssä on laaja-alainen ilkivaltasäännös, jonka tunnusmerkistöön kuuluu myös perätön tulipalosta tai muusta vaarasta ilmoit-

taminen. Kun rikoslain 34 luvun 10 §:ksi on ehdotettu perätöntä vaarailmoitusta koskevaa säännöstä, ilkivaltasäännöstä ehdotetaan supistettavaksi siten, että sen tunnusmerkistöstä poistettaisiin perätön vaarailmoitus.

1.13.2. Pykälän perustelut

7 §. Voimassa olevan pykälän mukaan rangaistaan sitä, joka yleisellä tiellä, kadulla, kulkuväylällä tai muussa julkisessa paikassa taikka julkisessa toimituksessa tai yleisessä kokouksessa meluamalla tai kiroilemalla häiritsee rauhaa taikka harjoittaa muuta ilkivaltaa. Lisäksi pykälän mukaan rangaistaan sitä, joka saattaa matkaan häiriötä antamalla tulipalon tai muun vaaran merkin, vaikka tietää, ettei sellaista vaaraa olekaan. Rangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään kolme kuukautta.

Ilkivaltasäännöksen nojalla tuomitaan vuosittain yli 2000 sakkorangaistusta. Yleensä säännöstä sovelletaan rangaistusmääräysmenettelyssä. Säännös on tarpeellinen vähäisten häiriötekojen rankaisemiseksi. Päällekkäisyyden välttämiseksi ehdotetun rikoslain 34 luvun 10 §:n kanssa säännöksestä tulisi kuitenkin poistaa aiheettoman vaaran merkin antamista koskeva loppuosa. Tässä yhteydessä ei ole tarpeen muuten muuttaa ilkivaltasäännöstä, koska sen sisältö ja tarpeellisuus voidaan arvioida paremmin rauhanhäirintärikoksia koskevia säännöksiä uudistettaessa. Ehdotettuun säännökseen on tehty aivan vähäisiä kielellisiä muutoksia ja rikoksen nimi, ilkivalta, ehdotetaan säännöksessä mainittavaksi. Myös vankeusmahdollisuus ehdotetaan poistettavaksi rangaistusasteikosta, koska sakkorangaistusta on vakiintuneen oikeuskäytännönkin perusteella pidettävä riittävänä seuraamuksena.

1.14. 44 luku. Hengen, terveyden tahi omaisuuden suojelemiseksi annettujen määräysten rikkomisesta

1.14.1. Luvun perustelut

Luvun aikaisemmin kumotun 14 §:n tilalle ehdotetaan liikenteen häirintää koskevaa rangaistussäännöstä. Pykälä koskisi ilma-, raide- ja vesiliikenteen häirintää. Sitä vastaavat nykyiset säännökset ovat 34 luvun 11 §:ssä ja 14 b §:n 2 momentissa. Liikenteen häirintään syyllistyisi se, joka huomattavasti haittaa yleisen ilma-, raide- tai vesiliikenteen kulkua. Säännöksen ulkopuolelle jäisivät tieliikenne ja tietoliikenne, joiden häiritsemisestä tuomittaisiin niitä koskevien omien rangaistussäännösten nojalla.

Luvun 24 § ehdotetaan osin tarpeettomana ja osin päällekkäisenä ehdotetun rikoslain 34 luvun 10 §:n kanssa kumottavaksi.

Samalla ehdotetaan pientä kielellistä muutosta luvun otsikon ruotsinkieliseen sanamuotoon.

1.14.2. Pykälien perustelut

14 §. Yleisvaarallisia rikoksia koskevan voimassa olevan 34 luvun 11 §:ssä on rangaistussäännös liikenteen häirinnästä. Säännöksen soveltamisalaan kuuluvat rautatie, sen kulkuneuvot ja tarpeisto sekä kanava- ja sulkulaitos tarpeistoineen. Säännöksen nojalla rangaistaan sitä, joka aiheuttaa ("matkaan saattaa") ainoastaan haittaa tai viivästystä edellä mainitun liikennemuodon käytössä.

Ilmaliikenteen osalta on voimassa olevan 34 luvun 14 b §:n 2 momentissa säännös ilmaliikenteen häiritsemisestä. Tämä säännös, jonka rangaistusasteikko on vankeutta enintään kaksi vuotta tai sakkoa, ei ole tunnusmerkistöltään itsenäinen, vaan se on saman pykälän 1 momentissa säädetyn ilmaliikennesabotaasin lievempi tekomuoto. Ilmaliikenteen häiritsemisestä tuomitaan ilmaliikennesabotaasin asemesta silloin, kun rikos ei ole ollut omiaan vaarantamaan toisen henkeä tai terveyttä tai aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa omaisuudelle taikka kun rikosta kokonaisuudessaan on pidettävä ilmaliikennesabotaasia vähäisempänä.

Ilmaliikenteen häiritsemisenä rangaistaan voimassa olevan 34 luvun 14 b §:n 4 momentin mukaan myös sellainen perätön ilmoitus ilmaalukseen sijoitetuista räjähteistä tai vastaavista vaarallisista aineista tai laitteista, joka aiheuttaa häiriötä lentoliikenteelle. Tästä rikoksesta tuomittaisiin rangaistus ehdotetun 34 luvun 10 §:n mukaan.

1 momentti. Liikenteen kulun sellaisesta häiritsemisestä, joka ei ole liikennetuhotyötä, tarvitaan rangaistussäännös, joka riittävästi kattaa 34 luvussa nykyisin olevat rangaistussäännökset. Koska kysymys on ensisijaisesti liiken-

teen häirinnästä ja haittaamisesta, säännös soveltuu paremmin rikoslain 44 lukuun kuin 34 lukuun.

Tieliikenteen häirinnän kriminalisointi voidaan jättää kuten nykyisinkin tieliikennelain varaan. Erityinen rangaistussäännös tarvittaisiin siten vain ilma-, raide- ja vesiliikennettä varten. Näidenkin liikennemuotojen osalta voidaan tehdä se rajaus, että yksityisliikenne jätetään häirintäsäännöksen ulkopuolelle. Yleisellä ilma-, raide- ja vesiliikenteellä tarkoitettaisiin yleisön käytössä olevaa liikennetapaa. Yleensä kysymys on joukkoliikenteestä. Yleistä liikennettä ei olisi liikenne esimerkiksi yksityiskäytössä olevalla pienlentokoneella tai moottoriveneellä, mutta tällaisenkin liikenteen estäminen tai häiritseminen voi olla rangaistavaa muun lainsäädännön, esimerkiksi vesilain tai veneliikennelain nojalla. Raitiovaunuliikenne ei kuuluisi säännöksen piiriin, koska siihen muutenkin tieliikennelain 47 §:n nojalla sovelletaan lähinnä samoja säännöksiä kuin muuhun tieliikenteeseen.

Liikenteen häirinnällä tarkoitettaisiin huomattavan haitan aiheuttamista liikenteen kululle. Säännöksellä pyritään suojaamaan liikenteen sujuvuutta. Haitalta edellytetään tiettyä voimakkuustasoa, jotta se voidaan katsoa huomattavaksi. Haitta ilmenee usein liikenteen viivästyksenä. Minkä tahansa pienen viivästyksen aiheuttaminen ei olisi huomattava haitta. Liikenteen häirintään voisi sisältyä myös liikenneturvallisuuden vaarantamista. Jos liikenneturvallisuutta vaarannetaan niin, että muun rikoksen, esimerkiksi liikennetuhotyön tunnusmerkistö soveltuu, ei liikenteen häirintää koskevaa säännöstä sovellettaisi.

Liikenteen häirintä edellyttäisi aina tahallista tekoa. Rangaistus siitä olisi sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

2 momentti. Sen seikan selventämiseksi, että tieliikenne raitiovaunuliikenne mukaanlukien ei kuulu tämän säännöksen piiriin, ehdotetaan 2 momentiksi viittausta tieliikennelakiin.

24 §. Voimassa olevan pykälän mukaan rangaistaan sakolla sitä, joka panee liikkeelle arpakapulan tai muun virallisen käskyn väen kokoamiseksi tarpeettomassa tai sellaisessa asiassa, jossa tätä koollekutsumistapaa ei saa käyttää, taikka joka ilkimielisesti tai muuten aiheettomasti hälyttää väkeä kulolle, jota ei ole.

Arpakapulaa ei nykyaikana enää käytetä. Muu virallisen käskyn väärinkäyttö voidaan rangaista esimerkiksi virkarikoksena tai virkavallan anastamisena (rikoslain 16 luvun 14 §:n 2 momentti). Kun rikoslain 34 luvun 10 §:ksi otettaisiin säännös perättömästä vaarailmoituksesta, 24 §:n säännöksen loppuosa aiheettomasta kulolle hälyttämisestä tulisi tarpeettomaksi. Näin ollen pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

1.15. 45 luku. Sotilasrikoksista

1.15.1. Luvun perustelut

Lukuun ehdotetaan pientä täsmennystä yhden säännöksen toissijaislausekkeeseen. Muutos johtuu rikoslain 12 luvun rangaistussäännösten muuttamisesta.

1.15.2. Pykälän perustelut

20 §:n 2 momentti. Rikoslain 45 luvun 20 §:n rangaistussäännös koskee sota-aikana tehtyjä vakavimpia sotilasrikoksia. Säännöksen 2 momentin mukaan sotilas, joka sota-aikana karkaa vihollisen puolelle tai ilman pakottavaa syytä antautuu viholliselle, on tuomittava, jollei hän samalla tee maanpetosta tai sitä yritä, sotakarkuruudesta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Sotakarkuruutta koskeva rangaistussäännös on siis toissijainen maanpetosta koskevaan säännökseen nähden. Tämä johtuu nykyisen maanpetossäännöksen ankarasta rangaistusasteikosta. Maanpetoksen rangaistusasteikko ehdotetaan uudistuksessa lievennettäväksi niin, että maanpetoksesta tuomittaisiin vankeutta vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta. Asteikko olisi siis lievempi kuin sotakarkuruuden rangaistusasteikko. Jotta toissijaisuuslausekkeen johdonmukaisuus säilyisi, se muutettaisiin koskemaan törkeää maanpetosta, jonka asteikko on vankeutta vähintään neljä vuotta tai elinkaudeksi.

1.16.1. 47 luku. Työrikoksista

1.16.1. Luvun perustelut

1.16.1.1. Rangaistukset työelämän sääntelykeinona

Työntekijän asema perustuu pohjimmaltaan

yksityisoikeudelliseen sopimussuhteeseen hänen ja työnantajan välillä. Tätä oikeussuhdetta sääntelevät työlainsäädännön ohella muutkin normistot, kuten työehtosopimukset, työsäännöt ja työsopimuksessa itsessään sovitut ehdot. Työlainsäädännön noudattamisen tehosteina on vanhastaan ollut käytössä rangaistusuhkia. Lisäksi työsuojeluviranomaiset valvovat hallinnollisine keinoineen työlainsäädännön noudattamista.

Työntekijää suojaavien toimien painopiste on jossakin määrin muuttumassa, kun rikkomusten takia jälkikäteen määrättävien seuraamuksien asettamisesta siirrytään ennakolta vaikuttavien keinojen käyttöön. Työturvallisuusasioissa työnantajalle on säädetty työympäristön suunnittelua ja mitoittamista koskevia velvollisuuksia (työturvallisuuslain 9 a § ja 9 b §). Erilaisten laitteiden, terveydelle vaarallisten aineiden ja nyt myös työympäristöä koskevien suunnitelmien luovuttajille on säädetty työturvallisuusvelvoitteita, joiden noudattamista voidaan ennakolta ja keskitetysti valvoa. Yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain (725/78, *yhteistoimintalaki*) ja yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain (651/88, *valtion yhteistoimintalaki*) mukaan useista työoloihin vaikuttavista seikoista ja niiden muutoksista on etukäteen neuvoteltava tai sovittava erityisessä yhteistoimintamenettelyssä. Henkilöstön edustajilla on myös oikeus osallistua yritysjohtoon kuuluvissa toimielimissä päätettävien tai valmisteltavien asioiden käsittelyyn siten kuin henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa annetussa laissa (725/90, *hallintoedustuslaki*) on säädetty.

Toisaalta muun muassa työaika- ja vuosiloma-asioissa on säädetty työmarkkinaosapuolille oikeus sopia monista kysymyksistä toisin kuin muuten pakottavassa lainsäädännössä on määrätty. Tällöin riitaisuudet selvitetään ja seuraamukset määrätään työehtosopimusjärjestelmän mukaista neuvottelu- ja työtuomioistuinmenettelyä noudattaen. Aineellisen työlainsäädännön kehittämisessä on suuntauksena sääntelyn joustavuuden lisääminen, mihin kuuluu juuri sopimusperäisten järjestelyjen ja paikallistenkin sovellutusten kasvava merkitys. Vastaavasti rangaistustehosteiden käyttöala ilmeisesti supistuu tulevien lainsäädäntöratkaisujen vaikutuksesta.

Näistä kehityspiirteistä huolimatta rangaistukset ovat edelleen tarpeellisia työntekijän suojaa eniten loukkaavien menettelyjen viimekätisinä, viranomaisen määrättävinä seuraamuksina. Työsuojeluviranomaisten valvontatoiminnan kattavuus on toistaiseksi melko heikko, sillä vuosittain tarkastetuilla työpaikoilla työskentelee keskimäärin vain vajaa puolet työvoimasta. Myös työsuojelun ennakkovalvonta siihen kuuluvine ennakkotarkastus- ja tyyppihyväksymismenettelyineen koskee vain osaa työpaikoilla käyttöön otettavista laitteista ja aineista. Lisäksi ennakollisen hyväksymismenettelyn sijaan ovat lievempinä valvontakeinoina tulossa tyyppitarkastus ja valmistajanvakuutus, kun kaupan teknisiä esteitä poistetaan Euroopan yhdentyessä.

Työntekijän käytettävissä olevien siviilioikeudellisten keinojen merkitystä vähentää se, että vahingonkorvaus- ynnä muita kanteita nostetaan yleensä vasta työsuhteen jo päätyttyä. Kuitenkin siviilioikeudellisia maksuvelvoitteita sinänsä tehostavat rangaistusuhat, kuten ylityö — ja vuosilomakorvausten suorittamisen laiminlyönteihin liittyvät rangaistukset, voidaan nykyisin katsoa tarpeettomiksi. Mikäli työnantaja on maksukykyinen, velkomusasia voidaan ratkaista siviiliprosessissa, ja muussa tapauksessa työntekijä voi turvautua palkkaturvalaissa (649/73) säädettyyn menettelyyn.

Rangaistuksia tarvitaan edellä esitetyn mukaan sellaisia erityisen vakavasti työntekijöiden asemaa loukkaavia tekoja ja laiminlyöntejä varten, joiden varalta ei ole käytettävissä riittävän tehokkaita tai toimivia muunlaisia seuraamuksia. Rangaistuksilla voidaan myös ilmaista erityinen yhteiskunnan moite oikeudenloukkauksen johdosta. Työrikosten moitittavuutta osoitettaisiin ottamalla törkeimmät, vankeuden uhan sisältävät työelämää koskevat kriminalisoinnit rikoslakiin omana työrikoslukunaan. Lukuun tulisi myös kaksi säännöstä, joiden rikkomisesta voidaan tuomita vain sakkoon.

1.16.1.2. Nykyinen lainsäädäntö ja sääntelyn epäkohdat

Rikoslaissa ei tällä hetkellä ole erityisiä, juuri työelämää koskevia rangaistussääntelyjä. Räjäytys- ja rakennustyöstä aiheutuneen vaaran tuottamista voitaisiin tosin joissakin työturvallisuusjutuissa arvioida rikoslain 34 luvun 7 §:n ja vastaavasti 44 luvun 10 §:n perusteella, mutta käytännössä näissä tilanteissa on sovellettu työturvallisuuslain rangaistussäännöksiä.

Työlakien rangaistussäännösten perusteella nostetut syytteet ovat useimmiten koskeneet juuri työturvallisuuslain rikkomista. *Työturvallisuusrikokset* ovat suoranaisesti työntekijän henkeä tai terveyttä vaarantavina menettelyinä myös merkitykseltään ja moitittavuudeltaan tärkeimpiä kriminalisoinnin kohteita työelämässä. Työturvallisuuslain 49 §:n 1 momentin mukaan työnantajaa taikka lain 4—6 §:ssä tarkoitettua henkilöä, joka rikkoo työturvallisuuslakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä, on rangaistava sakolla tai, jos asianhaarat ovat raskauttavat, vankeudella enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Samalla tavoin rangaistaan sitä, joka luvattomasti tai ilman pätevää syytä poistaa tai turmelee tapaturman tai sairastumisen vaaran välttämiseksi tarkoitetun laitteen taikka ohje- tai varoitusmerkinnän (2 momentti), sekä virkamiestä, jonka laiminlyönnistä johtuu, ettei työturvallisuuslain säännöksiä noudateta hänen johdettavassaan tai alaisessaan työssä (3 momentti). Pykälän 4 momentissa on vielä säännös työnantajan ja lain 5 tai 6 §:ssä mainitun henkilön edustajan vastuusta.

Työturvallisuuslain 49 § on 2 momenttia lukuun ottamatta tunnusmerkistöltään avoin eli niin sanottu blankorangaistussäännös. Suuri osa käytännössä sovellettavista työturvallisuusmääräyksistä on työturvallisuuslain 47 §:n nojalla annettuja, eri työaloja taikka erilaisia laitteita ja aineita koskevia alemmanasteisia normeja, joten rangaistussäännöksen soveltamisala on varsin laaja. Tunnusmerkistöltään täysin avoin rangaistussäännös kattaa työympäristön turvallisuutta koskevien aineellisten säännösten ohella myös eräät puhtaasti järjestysluonteiset, kuten säädösten nähtävänäpitoa koskevat normit. Eräitä työturvallisuusmääräyksiä ja niiden noudattamiseksi säädettyjä rangaistussäännöksiä sisältyy myös nuorten työntekijäin suojelusta annetun lain 24 §:ään, työterveyshuoltolain 9 §:ään sekä sähkötyön ja kaivostyön turvallisuudesta annettuihin säädöksiin. Työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain (131/73, *työsuojeluvalvontalaki*) 6 luvussa on lisäksi joihinkin työsuojeluvelvoitteisiin liittyviä kriminalisointeja, niiden joukossa vankeusuhan sisältävä säännös työsuojeluviranomaisten yksittäistapauksessa antaman, työturvallisuutta koskevan määräyksen tahallisesta rikkomisesta (26 §).

Työturvallisuutta koskevat kriminalisoinnit ovat hajallaan alan lainsäädännössä. Sääntelyn epäkohtana voidaan pitää myös sitä, että rangaistusasteikot eivät vastaa yhtä paheksuttavista muilla elämänalueilla tehtävistä rikoksista säädettyjä asteikkoja. Työturvallisuuslain 49 §:n 1 momentissa mainittua raskauttavien asianhaarojen varalta säädettyä asteikkoa on sovellettu erittäin harvoin. Työsuojeluvalvontalain 26 §:n tunnusmerkistö taas on kytketty niin tiukkoihin edellytyksiin, ettei koko säännöstä tiettävästi ole sovellettu kuin kaksi kertaa. Korkeimman oikeuden vuosina 1981-1983 ratkaisemissa työturvallisuusjutuissa olivat käytetyimmät rangaistukset 20 tai 30 päiväsakkoa, lievin rangaistus oli 8 ja ankarin 80 päiväsakkoa. Vapausrangaistusta ei käytetty siitäkään huolimatta, että valtaosassa tapauksista syytteet nostettiin ja rangaistukset tuomittiin yksin teoin tehdyistä työturvallisuuslain säännösten rikkomisesta ja kuoleman tai ruumiinvamman tuottamuksesta. Vuoden 1991 alioikeustilastot eivät viittaa oikeuskäytännön tästä olennaisesti muuttuneen.

Rangaistusten ennaltaehkäisevää vaikutusta vähentää lisäksi se, että seuraamukset useimmissa tapauksissa kohdistuvat keski- tai alijohdon edustajiin. Keskijohdon osuus kaikista tuomituista oli noin kolmannes ja alijohdon vastaavasti noin puolet. Työturvallisuuslain 49 §:n 4 momenttia on tosin muutettu vuonna 1987 siten, että säännöksessä on mainittu joitakin työnantajan ja tämän edustajan keskinäiseen vastuunjakoon vaikuttavia tekijöitä. Kuitenkin myös tunnusmerkistöjen muotoilusta riippuu, kohdistuvatko seuraamukset työturvallisuutta yleisesti ja laaja-alaisesti vaarantavista menettelyistä ja luonteeltaan rakenteellisten työturvallisuustoimien laiminlyönneistä ylempiin esimiehiin, vai pidetäänkö rikkomusta yksittäistapauksellisena, työntekijän ohjaamiseen tai valvontaan liittyvänä alemman esimiehen laiminlyöntinä.

Työaikalainsäädännön rikkomukset on kriminalisoitu kaikkiin työaikalakeihin otetuissa rangaistussäännöksissä, jotka ovat varsin samankaltaisia. Esimerkiksi työaikalain 23 §:n mukaan rangaistaan sakolla työnantajaa, joka rikkoo lain 5-16 b §:ssä olevia työaikaa (muun muassa ylityötä ja lepoaikoja) koskevia säännöksiä taikka muusta syystä kuin maksukyvyttömyyden johdosta laiminlyö lain 17 tai 18 §:ssä säädetyn ylityö-, hätätyö- tai sunnuntaityökorvauksen suorittamisen. Raskauttavien

asianhaarojen vallitessa enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta. Saman asteikon mukaan rangaistaan työnantajaa työaikalain 20 §:n 2 momentissa säädettyyn työaikaluetteloiden pitämisvelvollisuuteen liittyvistä rikkomuksista ja laiminlyönneistä (23 §:n 2 momentti). Pykälän 3 momentin mukaan rangaistaan sakolla sitä, joka muutoin rikkoo työaikalain säännöksiä.

Rakenteeltaan paljolti samanlainen kriminalisointi on vuosilomalain (272/73) 19 §:ssä, jonka mukainen rangaistusuhka kattaa jonkin verran eri tavoin lain mukaisten eri velvollisuuksien rikkomiset, kuten vuosiloman antamisen laiminlyönnin (1 momentti), vuosilomapalkan tai lomakorvauksen maksamatta jättämisen (2 momentti), vuosilomalain nähtävänäpitovelvollisuuden laiminlyönnin (3 momentti) ja virheellisen vuosilomakirjanpidon (4 momentti). Eri elinkeinojen ja ammattialojen työajoista ja vuosilomista on säädetty omia lakeja. Näiden rangaistusuhat ovat epäyhtenäiset eikä laeissa ole johdonmukaisesti porrastettu tekoja niiden moitittavuuden perusteella.

Edellä selostettujen, monesti laaja-alaisten ja varsinaiseen työsuojelulainsäädäntöön sisältyvien rangaistussäännösten lisäksi työlainsäädännössä on joitakin lähinnä *työsopimuslainsäädäntöön* ja kollektiivisen työoikeuden piiriin kuuluvia kriminalisointeja. Näistä tärkein on työsopimuslain 54 § (935/87). Sen 1 momentin mukaan työnantajaa rangaistaan sakolla ensinnäkin työsopimuslain 26 §:ssä säädetyn kuittauskiellon rikkomisesta, työtodistuksen antamista koskevien säännösten (47 §) rikkomisesta ja lain 52 §:ssä säädetyn yhdistymisvapauden loukkaamisesta. Viimeksi mainitun pykälän 1 momentin mukaan työnantaja ei saa estää työntekijää kuulumasta tai liittymästä luvalliseen yhdistykseen tai siinä toimimasta. Säännöksen suoja ei rajoitu vain työntekijöiden etujen ajamiseksi perustettuihin yhdistyksiin, vaan koskee kaikkea yhdistystoimintaa. Yhdistymisvapauspykälän 2 momentissa on säännös työntekijöiden oikeudesta kokoontua työpaikalla työsuhdeasioiden ja järjestötehtävien hoitamiseksi.

Edelleen työsopimuslain 54 §:ssä säädetään rangaistusuhka luottamusmiehen irtisanomissuojasta annettujen säännösten (53 §:n 2 momentti) rikkomisen varalle. Myöhemmin on annettu samanlainen, työsuojeluvaltuutetun irtisanomissuojan loukkaamista koskeva rangaistussäännös (työsuojeluvalvontalain 26 §:n 2 momentti). Nämä säännökset eivät suojaa luottamusmiestä ja työsuojeluvaltuutettua perusteettomalta lomauttamiselta tai työsopimuksen purkamiselta.

Työsopimuslain 54 §:n 2 momentin mukaan rangaistaan sakolla työnantajaa, joka rikkoo lain 17 §:n 3 ja 4 momentissa säädettyjä syrjintäkieltoja. Työnantajan on mainittujen säännösten mukaan kohdeltava työntekijöitään ja työnhakijoita tasapuolisesti, niin ettei ketään perusteettomasti aseteta toisiin nähden eri asemaan syntyperän, uskonnon, iän, poliittisen tai ammattiyhdistystoiminnan taikka muun näihin verrattavan seikan vuoksi. Säännöksen luettelo syrjintäperusteista on suhteellisen ylimalkainen.

Oppisopimuslain 30, 35 ja 36 §:ssä on omat rangaistussäännökset samoin kuin merimieslain 9 luvussa. Vielä on työnvälityslain 17 §:n 1 momentissa (394/89) säädetty työnvälitysrikoksena rangaistavaksi luvattoman työnvälityksen harjoittaminen hyötymistarkoituksessa sekä työntekijöiden luvaton välittäminen tai vuokraaminen ulkomaille tai ulkomailta Suomeen, mistä voidaan tuomita sakkoon tai enintään yhden vuoden vankeusrangaistukseen. Muunlaisesta työnvälityslain vastaisesta toiminnasta voidaan tuomita työnvälityslain 17 §:n 2 momentin mukaan sakkorangaistus.

Kollektiivisen työoikeuden alueella on rangaistavaksi säädetty ensinnäkin työehtosopimuksen nähtävänäpitovelvollisuuden rikkominen työehtosopimuslain 13 §:n nojalla. Seuraamukseksi on säädetty sakkoa. Työriitojen sovittelusta annetun lain (420/62) 17 §:ssä on säädetty sakkorangaistuksen uhka sille, joka rikkoo lain 7 §:ssä säädetyn ennakkoilmoitusvelvollisuuden tai laiminlyö noudattaa lain 8 §:ään perustuvaa, työseisauksen toimeenpanoa tai laajentamista koskevaa kieltoa. Yhteistoimintalain 16 §:n ja valtion yhteistoimintalain 16 §:n mukaan eräiden yhteistoimintavelvoitteiden rikkomisesta rangaistaan sakolla. Hallintoedustuslain 15 §:ssä on säädetty rangaistus henkilöstön edustajan ja varaedustajan irtisanomissuojan loukkaamisesta.

Edellä selostetun sääntelyn epäkohdat johtuvat perimmältään siitä, että rangaistussäännökset ovat hajallaan asianomaisessa lainsäädännössä. Tästä on aiheutunut ensinnäkin sääntelyn aukollisuutta. Tuntuvin periaatteellinen puute koskee virkamiesten oikeusasemaa. Virkamiehiin kohdistuvat teot jäävät työsopimuslainsäädännön sisältämien kriminalisointien ulkopuolelle, vaikka aineellista virkamieslainsää-

däntöä on kehitetty monissa suhteissa työsopimuslainsäädännön suuntaiseksi. Osittain rangaistussäännösten sijoittelusta johtuu myös, että moitittavimmat menettelyt eivät riittävästi korostu ja erotu muista työlainsäädännön rikkomuksista.

Useimmille työrikoksille yhteinen puute koskee vastuun kohdentumisen sääntelyä. Joidenkin rikosten osalta tällaista säännöstä ei ole lainkaan (esimerkiksi työsopimuslain 54 §), ja joissakin tapauksissa asiasta on annettu samanlainen ylimalkainen ja sanamuodoltaan osittain harhaanjohtava säännös, jota työturvallisuuslain 49 §:n 4 momentin muutoksen yhteydessä selvennettiin ja täydennettiin (esimerkiksi työaikalain 23 §:n 4 momentti ja vuosilomalain 19 §:n 5 momentti). Tämän samoin kuin edellä mainittujen muidenkin epäkohtien korjaamiseen tarjoutuu edellytykset, kun tärkeimmistä työrikoksista annetaan yhtenäiset ja aineellisen työ- ja virkamiesoikeudellisen normiston kanssa yhteensovitetut säännökset rikoslain työrikosluvussa.

1.16.1.3. Asian valmistelu

Työelämän kriminalisointeja koskeva ensimmäinen kokonaisselvitys ja uudistusehdotus on työrikostoimikunnan mietintö I (komiteanmietintö 1973:70). Myös empiirisiä selvityksiä sisältäneessä laajassa ja osin erimielisessä mietinnössä ehdotettiin erityisen työrikosluvun säätämistä rikoslakiin ja alueen keskeisten kriminalisointien kokoamista tähän lukuun. Mietinnöstä annetuissa lausunnoissa arvosteltiin erityisesti komitean esittämää yhteisösakkoa työrikosten seuraamuksena. Tiivistelmä lausunnoista on oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisussa 15/1974.

Rikosoikeuskomitean enemmistö piti työsuhteita sellaisena keskeisenä elämänalueena, jota varten on säädettävä omat ja tärkeimmiltä osiltaan rikoslakiin sisällytettävät kriminalisoinnit. Komitean vähemmistö katsoi, ettei työrikoslukuun ollut tarpeen ottaa itsenäisiä pelkästään työsuhdetta koskevia säännöksiä terveyden vaarantamisesta, syrjinnästä ja poliittisten perusoikeuksien loukkaamisesta, vaan näiltä osin voitaisiin soveltaa rikoslain yleisluonteisia säännöksiä. Mietinnöstä annetuissa lausunnoissa erityisesti työnantajajärjestöt arvostelivat sitä, etteivät ehdotetut kriminalisoinnit koskeneet työntekijöitä. Tiivistelmä lausunnoista on oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisussa 18/1978.

1.16.1.4. Ehdotuksen pääkohdat

Työrikosluvun lähtökohtana on, että työnantajan ja työntekijän sekä näiden edustajien käsitteitä käytetään yhtenäisesti riippumatta siitä, koskevatko luvun säännökset yksityis- vai julkisoikeudelliseen palvelussuhteeseen liittyviä rikoksia. Terminologisen yhtenäisyyden tavoitteena on selkeyden lisäksi se, että työ- ja virkasuhteiset palkansaajat saadaan rikosoikeudellisen suojan kannalta tasaveroiseen asemaan. Työntekijöiden järjestäytymisvapauden suoja laajenisi ehdotuksen mukaan koskemaan myös oikeutta olla järjestäytymättä. Oikeuden loukkaamisesta voitaisiin rangaista myös työntekijöitä. Muilta osin työntekijän vastuu voidaan jättää rikoslain ja muiden lakien kaikkia kansalaisia koskevien sääntelyjen varaan. Työrikosluvun päätehtäväksi voidaan edelleen katsoa työntekijäasemassa olevien henkilöiden suojelu työnantajan ja työntekijän välisessä suhteessa. Työntekijääkin koskevaa rangaistusvastuuta selvennettäisiin kuitenkin liittämällä työturvallisuusrikokseen säännös, jolla viitattaisiin henkeä ja terveyttä suojaaviin rikoslain yleissäännöksiin.

Työturvallisuusrikoksen muotoilussa otettaisiin erikseen huomioon se, että työturvallisuusmääräysten vastainen puutteellisuus tai epäkohta voidaan aiheuttaa myös muun muassa valvonnan laiminlyönnillä tai työyhteisön toiminnan järjestämiseen liittyvällä huolimattomuudella. Näin tulisi rangaistavaksi sellaisten työsuojelun yleisten edellytysten laiminlyönti, josta suoranaisesti aiheutuu aineellisten säännösten vastaista työturvallisuuden vaarantumista. Työturvallisuusrikosta koskeva säännös merkitsisi rangaistusmaksimin korottamista nykyisestä kuudesta kuukaudesta vuoteen vankeutta. Asteikko olisi sama kuin työsuojeluvalvontalain 26 §:n 1 momentissa tällä hetkellä.

Työaikasuojelurikoksen tunnusmerkistöön koottaisiin sellaiset lukuisissa työaikaa ja vuosilomaa koskevissa laeissa tällä hetkellä rangaistaviksi säädetyt teot, joista jo nykyään voidaan tuomita vankeusrangaistus. Samalla rikossäännöksessä otettaisiin huomioon nykyistä täsmällisemmin sellaiset työsuojeluvalvonta-

lain mukaiset valvontatoimet, joista piittaamatta tehdyistä rikkomuksista on voitava määrätä vapausrangaistus.

Merkittävä osa työelämässä esiintyvästä syrjinnästä koskee työhönottovaihetta. *Työsyrjintänä* tulisi nyt rangaistavaksi myös työpaikkailmoitteluun liittyvä syrjintä. Samalla syrjintäperusteista annettaisiin täsmällinen, osaksi tyhjentävä ja osaksi esimerkinomainen luettelo. Rangaistavaksi tulisi myös sukupuolisyrjintä, joka naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/86, *tasa-arvolaki*) säätämisen yhteydessä poistettiin työsopimuslain syrjintäkieltosäännöksestä.

Työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaamista koskeva rangaistussäännös suojaisi edelleen luottamusmiestä ja työsuojeluvaltuutettua. Rangaistuksen uhalla kielletyksi tulisi irtisanomisen ohella myös työntekijöiden edustajan lomauttaminen ja muuten erottaminen. Työntekijöiden kollektiivista etua suojattaisiin edelleen säätämällä *työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaaminen* rikoslaissa rangaistavaksi. Yhdistystoiminnan suojaa rajoitettaisiin työsopimuslain nykyiseen säännökseen verrattuna siten, että se koskisi vain osallistumista ammatillisten tai poliittisten yhdistysten toimintaan. Toisaalta uutuutena olisi luottamusmiehen ja työsuojeluvaltuutetun asettamista ja valitsemista suojaava säännös. Konsernin henkilöstön edustajan valitsemista suojataan jo nykyisessä yhteistoimintalain 11 e ja 16 §:ssä. Uutta olisi myös niin sanotun negatiivisen järjestäytymisvapauden suojaaminen.

Työnvälitysrikosta koskeva säännös olisi sisällöltään suurimmaksi osaksi työnvälityslain nykyistä säännöstä vastaava.

Useimpia työrikoksia koskeva yhteinen ongelma on kysymys *vastuun kohdentumisesta*. Tästä annettava säännös koskisi kaikkia niitä työrikosluvun pykäliä, joissa rikoksentekijänä on mainittu työnantaja tai tämän edustaja.

Rangaistusvastuun kohdentuminen on keskeinen työrikossäännösten toimivuuteen vaikuttava tekijä. Rangaistusuhalta voidaan odottaa jonkinasteista tehoa vain sillä edellytyksellä, että rikossäännöksen tekijäpiiriin kuuluvat tiedostavat tämän asemansa ja tuntevat riittävän tarkoin, mitkä velvoitteet juuri heitä rangaistuksen uhalla koskevat. Näillä seikoilla on erityinen merkitys työelämän sääntelyssä, sillä työlainsäädäntö kohdistuu tyypillisesti yhteisömuotoisiin työnantajiin ja edelleen yhteisöjen sisäisiin organisaatiorakenteisiin, joissa toimivista henkilöistä viime kädessä riippuu lainsäädännön noudattaminen. Työrikoksista on vastaavasti voitava tuomita rangaistukseen oikeat henkilöt paitsi oikeudenmukaisuussyistä, myös jotta rangaistuksilla saavutettaisiin niillä tavoiteltavat yleis- ja erityisestävät vaikutukset.

Työrikosten tunnusmerkistöissä — myöskään nyt ehdotetuissa — ei ole vastuun kohdentumista säännelty muuten kuin ilmaisemalla alustavasti se henkilöpiiri, josta vastuusubjektit on löydettävä (yleensä työnantaja ja tämän edustajat). Ainoastaan työturvallisuusrikoksen tunnusmerkistössä luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan on vastuuta kohdennettu määrittelemällä rangaistavat käyttäytymismuodot siten, että siinä mainittuun rikokseen käytännössä voivat syyllistyä lähinnä ylemmät esimiehet.

Luvun 7 §:ään ehdotetaan säännöksiä työnantajan ja tämän edustajien keskinäisestä vastuusta niitä tapauksia varten, joissa nämä vastuusubjektit on erikseen mainittu luvun rikostunnusmerkistöissä. Ulkomaiden rikoslaeissa on lain yleiseen osaan toisinaan otettu säännöksiä, joilla nyt puheena olevan kaltaiset vastuun kohdentumiskysymykset on pyritty kaikkien rikosten osalta sääntelemään yleisesti. Tällaista ratkaisua on Suomessakin syytä harkita. Se edellyttää kuitenkin laaja-alaista selvitystyötä ja kokonaiskuvaa uudistuvan rikoslain eri sääntelyistä ja niiden keskinäisistä suhteista. Toistaiseksi sääntelemättä jääviä vastuun kohdentumisongelmia ratkaistaessa voitaisiin kuitenkin yksittäisissä tapauksissa harkita nyt ehdotettujen perusteiden soveltamista.

Pykälän muotoilu perustuu keskeisesti työturvallisuuslain osittaisuudistuksen yhteydessä säädettyyn vastuunjakonormiin (49 §:n 4 momentti), joka puolestaan osaksi nojautuu vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön. Samanlainen normi on otettu myös maatalouden työaikalain (407/89) 30 §:n 4 momenttiin. Näiden säännösten mukaiset vastuun kohdentumisperusteet ulotettaisiin koskemaan muitakin työrikoksia. Sääntely olisi kattavampi myös sikäli, että se koskisi koko esimiesorganisaatiota eikä vain työnantajan edustajien keskinäistä vastuunjakoa työturvallisuuslain ja maatalouden työaikalain säännösten tapaan. Ehdotetun säännöksen lisäksi vastuun kohdentumiskysymysten ratkaisemiseen vaikuttaisivat tietenkin keskeisesti tahallisuutta ja tuottamusta, osallisuutta sekä laiminlyöntivastuuta koskevat samoin

kuin muut rikossäännösten soveltamisen yleiset periaatteet.

Työrikoslukuun otettaisiin säännöksiä sekä sellaisista menettelyistä, joista niiden moitittavuuden vuoksi on säädettävä vankeusrangaistuksen uhka, että myös sakonuhkaisista teoista. On katsottu, että työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaamista ja työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamista koskevien säännösten paikka pedagogisista syistä on rikoslaissa siitä huolimatta, että niistä ehdotetaan rangaistukseksi vain sakkoa. Valtaosa sakonuhkaisista rikossäännöksistä jäisi kuitenkin edelleen muun lainsäädännön yhteyteen. Työlakeihin säädettäisiin asianomaisiin yhteyksiin viittaukset rikoslakiin, ja vastuun kohdentumista koskeva työrikosluvun säännös tulisi nimenomaisen viittauksen perusteella sovellettavaksi myös eräisiin sellaisiin menettelyihin, jotka jäävät muiden lakien kriminalisointien varaan. Kriminalisointien alaa supistettaisiin joiltakin osin, kuten jättämällä työaika- ja vuosilomalakien mukaisten maksuvelvoitteiden laiminlyönnit kokonaan rangaistusuhan ulkopuolelle.

Syyteoikeuden järjestelyyn ei ehdoteta uusia periaatteita. Työrikokset olisivat, kuten nykyäänkin, virallisen syytteen alaisia. Työsuojeluvalvontalain 24 §:n säännöstä työsuojeluviranomaisen velvollisuudesta tehdä ilmoitus viralliselle syyttäjälle täydennettäisiin ja täsmennettäisiin siten, että säännös koskee myös työrikosluvussa rangaistavaksi säädettyjen menettelyjen ilmoittamista.

1.16.2. Pykälien perustelut

1 §. Työturvallisuusrikos

1 momentti. Ehdotettu työturvallisuusrikosta koskeva säännös on laadittu korvaamaan työturvallisuuslain 49 §:n 1, 3 ja 4 momentti ja muiden työturvallisuutta koskevien lakien rangaistussäännökset. Rikoslain 47 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan työturvallisuusrikoksesta tuomittaisiin työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo työturvallisuusmääräyksiä. Työnantajasta ja tämän edustajasta samoin kuin työturvallisuusmääräyksistä otettaisiin erilliset määritelmät luvun 8 §:ään.

Momentin 1 kohdan mukaan työturvallisuusrikoksen tekomuotona olisi työturvallisuusmääräysten rikkominen tahallisesti tai huolimattomuudesta. Työturvallisuusmääräyksillä tarkoitettaisiin 8 §:n 1 momentin 4 kohtaan ehdotetun säännöksen mukaan työturvallisuuslakiin tai muuhun työturvallisuutta koskevaan lakiin sisältyviä tai tällaisen lain nojalla annettuja, työn turvallisuutta tai terveellisyyttä koskevia säännöksiä tai yleisiä määräyksiä. Rangaistussäännös koskisi lähinnä työturvallisuuslaissa tai sen nojalla annetuissa valtioneuvoston päätöksissä olevien turvallisuusmääräysten rikkomista. Lisäksi rangaistusuhka ulottuisi muun muassa kaivos- ja sähkötyön turvallisuusmääräyksiin sekä muihin sellaisiin erityisalojen säädöksiin, joihin työturvallisuuslain eri kohdissa on viitattu. Edelleen voidaan mainita työterveyshuolto- ja nuorten työntekijäin suojelulainsäädäntö.

Asianomaisiin säädöksiin lisättäisiin tai niissä nyt olevien rangaistussäännösten tilalle säädettäisiin viittaukset rikoslain työturvallisuusrikoksia koskeviin säännöksiin. Tällainen nimenomainen viittaussäännös ei kuitenkaan olisi työturvallisuusmääräysten rikkomisen rangaistavuuden suoranainen edellytys. Viittausta ei olisi edes tarpeen ottaa esimerkiksi kaikkiin työsuojeluviranomaisten antamiin alemmanasteisiin määräyksiin. Viittaus on kuitenkin otettu tuollaisten määräysten antamisen perustana olevaan lakiin.

Esityksessä tarkoitetaan työturvallisuusmääräyksillä asianmukaisesti voimaansaatettuja ja julkaistuja virallisnormeja. Käytännössä normit saattavat saada sisältönsä vakiintuneesta tavasta tai standardeista. Luvun 8 §:ään otettavaksi ehdotettu vaatimus määräysten *yleisestä* luonteesta merkitsee sitä, että viranomaisten yksittäistapauksissa antamat käskyt ja kehotukset jäisivät ehdotetun 1 §:n soveltamisalan ulkopuolelle. Työsopimuslain 17 §:n nojalla noudatettaviin niin sanottuihin yleissitoviin työehtosopimuksiin sisältyviin työturvallisuusnormeihin ei sinänsä liittyisi ehdotetun säännöksen mukaista rangaistusuhkaa. Toisaalta esimerkiksi työaikalainsäädännön rikkominen voisi tulla rangaistavaksi yhdessä työturvallisuusrikoksen kanssa, jos rikkomuksella on aiheutettu työturvallisuuden vaarantumiseksi katsottava seuraus. Teon rangaistavuus työturvallisuusrikoksena siis edellyttäisi, että sillä on rikottu ensisijaisesti työn turvallisuuden tai terveellisyyden suojaamiseksi annettua säännöstä tai määräystä.

Rangaistavuus ei koskisi työturvallisuuslain-

säädäntöön kuuluvia puhtaasti järjestysluonteisia velvollisuuksia, kuten velvollisuutta pitää jokin säädös työpaikalla nähtävänä, koska velvollisuudet eivät perustu työn turvallisuutta tai terveellisyyttä koskeviin määräyksiin. Myöskään työsuojelun yhteistoimintaa koskevat työsuojeluvalvontalain 2 luvun säännökset eivät olisi rangaistussäännöksessä tarkoitettuja työturvallisuusmääräyksiä.

Momentin 2 kohdan mukaan työturvallisuusrikoksesta tuomittaisiin työnantaja tai tämän edustaja myös, jos hän tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttaa työturvallisuusmääräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan joko laiminlyömällä valvoa määräysten noudattamista alaisessaan työssä tai jättämällä huolehtimatta taloudellisista, toiminnan järjestämistä koskevista tai muista työsuojelun edellytyksistä.

Ehdotetun säännöksen perusteena on työturvallisuusmääräysten rikkomisen luonne yhteisörikollisuuden muotona. Suurin osa työturvallisuusmääräyksistä on nimittäin kirjoitettu sillä tavoin, että niiden ilmaisut tuovat mieleen ennen muuta työntekijän lähimpien esimiesten velvollisuudet. Kuitenkin vaadittava turvallisuustaso saavutetaan monesti vasta työnantajaorganisaation eri tasoilla vaikuttavien vastuuhenkilöiden yhteistoiminnan tuloksena. Ilman työturvallisuutta yleisesti tukevia edellytyksiä, kuten riittävää ja pätevää esimieskuntaa, ei esimerkiksi tarpeellisen työnopastuksen kaltainen turvallisuusvelvoite voi useinkaan tulla täytetyksi. Turvallisuustason säilymistä on varsinkin suuressa organisaatiossa myös erikseen valvottava. Nämä seikat on myös nykyisen lain soveltamiskäytännössä jouduttu ottamaan huomioon, joskin ilman selvää lain kirjaimen tukea.

Rangaistusuhan selventäminen ja laajentaminen tässä suhteessa perustuu vielä siihen, että laaja-alaisiin työn järjestelyä koskeviin ratkaisuihin vaikuttaminen on työsuojelun kannalta tehokkaampaa kuin huomion kiinnittäminen yksinomaan päätöksenteon — tai laiminlyöntien — viimeisenä vaiheena ilmeneviin rikkomuksiin. Juuri työturvallisuusrikosten sääntelyssä on aiheellista korostaa säännösten rikkomisen taipumusta aiheuttaa vaaratilanteita ja siihen liittyvää velvollisuutta ottaa lukuun toiminnan etäiset ja välillisetkin seuraukset. Osaksi samoja, ennalta ehkäisyn merkitykseen perustuvia näkökohtia on säännelty työn suunnittelua ja mitoitusta koskevissa työturvallisuuslain 9 a ja 9 b §:ssä, joiden rikkominen voisi olla rangaistavaa jo ehdotetun pykälän 1 momentin 1 kohdan nojalla.

Työturvallisuusrikoksen rangaistavuus momentin 2 kohdan mukaan edellyttäisi, että työnantaja tai tämän edustaja on tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut työturvallisuusmääräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan. Viimeksi mainituilla tarkoitettaisiin edellä selostettujen työturvallisuusmääräysten vastaisia seikkoja yleensä, oli sitten kysymys työpaikan ulkoisesta ympäristöstä, työmenetelmistä tai mistä tahansa työturvallisuuslainsäädännön sääntelemästä aineellisesta työsuojeluvaatimuksesta. Syyksiluettavuusedellytys olisi tahallisuus tai tuottamus samoin kuin 1 kohdassa. Sen sijaan epäkohdan rangaistavana aiheuttamistapana olisi tässä se, että vastuuhenkilö laiminlyö valvoa työturvallisuusmääräysten noudattamista alaisessaan työssä.

Valvontavelvollisuus tarkoittaisi säännöksen mukaan kahta asiaa. Esimiehen olisi ensinnäkin valvottava, että työntekijät täyttävät heille kuuluvat turvallisuustehtävät, kuten henkilökohtaisten suojainten käyttövelvollisuuden. Toiseksi esimiehen olisi asemansa edellyttämällä tavalla valvottava, että hänen alaisensa esimiehet noudattavat heille määrättyjä turvallisuusvelvoitteita ja muun muassa täyttävät oman valvontavelvollisuutensa. Valvontavelvollisuuksien laiminlyönnistä sinänsä ei kuitenkaan voisi tämän säännöksen nojalla seurata rangaistusta, vaan edellytyksenä olisi, että laiminlyönti on johtanut työturvallisuusmääräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan syntyyn. Tällaisen seurauksen tulisi olla normaalien periaatteiden mukaisesti rikoksesta tuomittavan syyksi luettavissa. Epäkohdan tai puutteellisuuden ei sen sijaan tarvitsisi enää olla valvonnan alaisen muun esimiehen tai työntekijän syyksi luettavissa työturvallisuusrikoksena tai muutenkaan moitittavana menettelynä.

Laiminlyönnin rangaistavuuden edellytyksenä olisi rikosoikeuden yleisten oppien mukaan se, että valvontavelvollisella on ollut edellytykset ja käytännön mahdollisuudet suoriutua valvontatehtävästä. Myöskään valvonnan kattavuudelle ei voida asettaa kohtuuttomia vaatimuksia. Ei voida esimerkiksi edellyttää, että suojavälineiden käyttöä sellaisessa työpisteessä, jossa työntekijät toimivat itsenäisesti, valvotaan tauotta. Silloin valvontavelvollisuus olisi

tietenkin laiminlyöty, kun esimiehet eivät lainkaan reagoisi havaittuaan, ettei suojavälineitä käytetä.

Työturvallisuusrikoksesta tuomittaisiin työnantaja tai tämän edustaja myös, jos hän tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttaa työturvallisuusmääräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan jättämällä huolehtimatta taloudellisista, toiminnan järjestämistä koskevista tai muista työsuojelun edellytyksistä. Nykään ei laiminlyönti huolehtia kerrotuista työsuojelun edellytyksistä olisi sinänsä rangaistavaa, vaan laiminlyönnin seurauksena tulisi olla työturvallisuusmääräysten mukaisten olojen rikkoutuminen tai saavuttamatta jääminen. Vastuuhenkilöiden tulisi kuitenkin toiminnan laadun mukaisesti ennakoida ja seurata tekemiensä ratkaisujen vaikutuksia työn turvallisuuteen.

Työsuojelun taloudellisilla edellytyksillä tarkoitetaan niitä aineellisia voimavaroja, kuten työsuojeluun osoitettavia määrärahoja, jotka ovat tarpeen työturvallisuusmääräysten noudattamiseksi. Esimerkiksi tällaista määrärahaa tai investointia tarkoittavan perustellun esityksen hylkääminen voitaisiin katsoa ehdotetun säännöksen rikkomiseksi. Toiminnan järjestämistä koskevilla työsuojelun edellytyksillä tarkoitetaan kaikkia niitä organisatorisia ehtoja, jotka on täytettävä työn turvallisuuden takaamiseksi. Sanottujen edellytysten rangaistavana laiminlyöntinä voitaisiin pitää esimerkiksi sitä, ettei työntekijöiden tai työnjohdon lukumäärää, valintaa ja opastusta ole järjestetty työn vaarallisuuden edellyttämällä tavalla. Lopuksi olisi rangaistavaa myös muunlaisten työsuojelun edellytysten laiminlyönti, jos sellaisesta on tekijän syyksi luettavalla tavalla ollut seurauksena työturvallisuusmääräysten vastainen epäkohta tai puutteellisuus. Kysymyksessä voisi olla esimerkiksi työturvallisuuden kannalta puutteellisten tietojen antaminen hankintasopimuksessa tarkoitetun laitteen valmistajalle laitteen tulevista käyttöolosuhteista.

Ehdotettu säännös ei aiheuttaisi muutosta mahdollisuuteen siirtää vastuuta työturvallisuusasioista organisaation ylemmiltä tasoilta alemmille. Vastuusta vapautumisen edellytyksenä olisi edelleenkin se, että tehtäviä siirretään vain sellaisille henkilöille, joilla on riittävät taidot ja tarpeelliset toimivaltuudet tehtävien tehokkaaseen hoitamiseen.

Tällä hetkellä työsuojeluvalvontalain 26 §:n 1 momentin mukaan rangaistavat teot tulisivat ehdotuksen mukaan rangaistaviksi työturvallisuusrikoksina. Omaa rangaistussäännöstä ei siten enää olisi sellaisia työturvallisuusmääräysten rikkomisia varten, jotka on tehty työsuojeluviranomaisen yksittäistapauksellisia määräyksiä rikkoen. Teon erityinen moitittavuus voitaisiin kuitenkin ottaa huomioon mitattaessa rangaistusta ehdotetun 1 §:n asteikon sisällä.

Työturvallisuusrikoksen asteikko olisi sama kuin työsuojeluvalvontalain nykyisessä 26 §:n 1 momentissa, eli sakkoa tai enintään vuosi vankeutta. Vankeusrangaistuksen käyttö ei kuitenkaan enää edellyttäisi erityisiä raskauttavia asianhaaroja.

2 momentti. Ehdotettu 2 momentti olisi puhdas viittaussäännös, jonka tehtävänä on muistuttaa, että momentissa mainittuja rikoslain 21 luvun säännöksiä voidaan soveltaa myös työturvallisuussäännösten tultua rikotuiksi. Huomattava osa työturvallisuuslain rikkomisesta tuomittavista rangaistuksista on tuomittu myös kuoleman- tai ruumiinvamman tuottamuksesta. Pääosin 21 luvun ja työturvallisuussäännösten soveltaminen säilyisi nykyisellään.

Vaaran aiheuttamisen suhde työturvallisuusrikokseen muuttuisi kuitenkin nykyisestä, koska ehdotetun 21 luvun 12 §:n säännöksen toissijaisuuslauseke poikkeaa voimassa olevasta. Tällä hetkellä vaaran aiheuttamisesta ei säännöksen sanamuodon mukaan voida tuomita, mikäli teosta on muualla laissa erikseen säädetty. Samasta teosta ei tiettävästi ole rangaistu sekä työturvallisuuslain rikkomista että vaaran aiheuttamista koskevien säännösten mukaan. Uuden sanamuodon mukaan vaaran aiheuttamisesta voitaisiin tuomita, jollei teosta muualla laissa ole säädetty yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta. Työturvallisuusrikoksen rangaistusasteikko olisi lievempi kuin vaaran aiheuttamisen.

Vaaran aiheuttamisen uusi toissijaisuuslauseke mahdollistaisi sen, että rangaistus tuomittaisiin sekä vaaran aiheuttamisesta että työturvallisuusrikoksesta. Tätä mahdollisuutta kuitenkin rajoittavat yleiset lainkonkurrenssiopit, joiden soveltamistarve lisäksi laajentui, kun rikoslain uuden 7 luvun säännökset asteikkojen korottamisesta usean rikoksen tapauksissa tulivat voimaan. Tällainen lainkonkurrenssitilanne syntyisi, kun työturvallisuusrikoksella vaarannetuille henkilöille on samalla teolla aiheutettu 21 luvun 12 §:ssä tarkoitettu vakava hengen ja terveyden vaara. Vaaran aiheuttamista koskevan säännöksen, jossa teolta edellytetään konk-

reettisen vaaran aiheutumista, soveltaminen syrjäyttäisi tällöin työturvallisuusrikosta koskevan säännöksen soveltamisen, koska viimeksi mainitussa vaarantamisvaatimus on selvästi abstraktimmalla (potentiaalisella) tasolla. Sen sijaan jos työturvallisuusrikoksella on vaarannettu laajempi työntekijäjoukko kuin se, jonka henkeä tai terveyttä on vaarannettu 21 luvun 12 §:ssä tarkoitetulla tavalla, rangaistus tuomittaisiin yleensä sekä työturvallisuusrikoksesta että vaaran aiheuttamisesta.

2 §. Työaikasuojelurikos

Tällä hetkellä kaikissa työaika- ja vuosilomalaeissa on toisiaan muistuttavia kriminalisointeja, joista osaan liittyy vankeusuhka. Rangaistussäänte1yn selkeyttämiseksi törkeimmät tekomuodot ehdotetaan yhdistettäviksi yhden tunnusmerkistön alaisuuteen ja siirrettäviksi rikoslain työrikoslukuun. Koska vuosilomalainsäädäntö on osa laajasti käsitettyä työaikasuojelua, rikosnimikkeeksi tulisi työaikasuojelurikos. Tunnusmerkistö perustuu eräitä vähäisiä tarkistuksia lukuun ottamatta työaikalaissa nykyään oleviin rangaistusnormeihin.

Työaikasuojelurikoksesta tuomittaisiin pykälän 1 kohdan mukaan työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta työntekijän vahingoksi laiminlyö työaika- tai vuosilomakirjanpidon, pitää sitä väärin, muuttaa, kätkee tai hävittää sen taikka tekee sen mahdottomaksi lukea. Työaikasuojelurikos eroaisi esimerkiksi työaikalain 23 §:n nykyisestä 2 momentista siinä, että työaikakirjanpitoon liittyvien velvollisuuksien rikkominen olisi rangaistavaa törkeästä tuottamuksestakin tehtynä. Rangaistusuhka tulisi liittymään myös kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annetun lain (951/77) mukaisiin työaikakirjanpitoa koskeviin velvollisuuksiin, jotka nykyisin ovat kyseisen lain 33 §:ssä säädetyn rangaistusuhan ulkopuolella.

Rangaistavuus ei edellyttäisi monien nykyisten säännösten tavoin, että rikoksentekijä on toiminut hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä. Tätä myös näyttövaikeuksia aiheuttavaa lisäedellytystä ei ole enää katsottu asiallisesti tarpeelliseksi. Rangaistavuuden edellytyksenä sen sijaan säilyisi se, että rikos on tehty työntekijän vahingoksi. Tässä tarkoitettua vahinkoa olisi esimerkiksi osan vuosilomasta jääminen pitämättä tai ylityötuntien enimmäismäärän ylittyminen kirjanpidon virheellisyyksien vuoksi. Kun työaika- tai vuosilomakirjanpidon epäluotettavuus sinänsä on yleensä työntekijöille epäedullinen asia, mainitulla edellytyksellä selvennettäisiin vain, ettei rangaistavaa ole esimerkiksi vuosiloman kirjaaminen lyhyempänä kuin se on pidetty. Tunnusmerkistöön ei myöskään kuuluisi erityistä työntekijän vahingoittamisen tarkoitusta, vaan säännöksessä kuvattu työaika- tai vuosilomakirjanpitoa koskeva väärinkäytös olisi rangaistava tekijän tavoitteesta riippumatta. Vahinkoseurauksen tulisi luonnollisesti olla rikoksen tekijälle syyksi luettavissa säännöksen edellyttämällä tavalla, joko tahallisena tai törkeästä huolimattomuudesta aiheutettuna.

Uutena tekomuotona vankeusuhan piiriin ehdotetaan siirrettäväksi työaika- tai vuosilomakirjanpidon täydellinen laiminlyöminen. Moitittavuudeltaan tällainen muun muassa työsuojelun valvontaa ja työntekijän korvaustensaantioikeuksia vaarantava menettely rinnastuu mainitun kirjanpidon väärentämiseen, muuttamiseen tai kätkemiseen.

Pykälän 2 kohdan mukaan työaikasuojelurikoksesta tuomittaisiin työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta menettelee työaika- tai vuosilomalainsäädännössä rangaistavaksi säädetyllä tavalla työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta. Nykyisin useimmissa työaika- ja vuosilomalaeissa on lain kaikki säännökset kattava blankorangaistussäännös, ja näin tulisi olemaan myös tämän lakiehdotuksen mukaan. Työaika- tai vuosilomarikkomuksina muuten rangaistavat teot katsottaisiin kuitenkin työaikasuojelurikoksiksi, jos ne on tehty työsuojeluviranomaisen toimenpiteestä huolimatta. Tällaiset valvontaviranomaisen toimet voisivat perustua esimerkiksi työsuojelutarkastuksessa annettuihin ohjeisiin tai työnantajan tekemän hätätyöilmoituksen johdosta annettuun päätökseen, jolla määrätään hätätyön teettäminen rajoitettavaksi tai lopetettavaksi. Jos viranomaisen nimenomaan antamaa huomautusta on rikottu, teko on myös useimmiten tahallinen tai törkeän huolimaton. Vuosilomalainsäädännön osalta ehdotus merkitsisi tämän tekomuodon rangaistusasteikon ankaroitumista.

Käytännössä työaikalainsäädäntöä saatetaan rikkoa työntekijöiden suostumuksella. Teon

rangaistavuutta tällainen suostumus ei voisi poistaa, mutta se voi vaikuttaa rangaistuksen mittaamiseen.

Tunnusmerkistöön sisältyisi ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke. Työaikasuojelurikosta koskevaa säännöstä sovellettaisiin vain, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Lähinnä voisi kysymykseen tulla se, että työaika- tai vuosilomakirjanpidon väärentämisen käsittävä työaikasuojelurikos täyttäisi myös rikoslain 30 luvun 9 §:ssä säädetyn kirjanpitorikoksen tai luvun 10 §:ssä säädetyn tuottamuksellisen kirjanpitorikoksen tunnusmerkistön. Tällöin sovellettaisiin vain viimeksi mainittuja lainkohtia, joiden mukaan voidaan tuomita sakkoa tai enintään kolmen taikka kahden vuoden vankeusrangaistus.

Työaikasuojelurikoksesta säädettäisiin rangaistukseksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Enimmäisrangaistus on sama kuin työaikalain nykyisessä 23 §:n 1 ja 2 momentissa ja vuosilomalain 19 §:n 4 momentissa.

3 §. Työsyrjintä

Oikeus tasa-arvoiseen kohteluun työelämässä on osa kansalaisten perusturvallisuutta ja samalla perusoikeuksien yksi ulottuvuus. Syrjintä työelämässä on ollut vuodesta 1970 kiellettyä työsopimuslain 17 §:n 3 momentin nojalla, ja vastaava säännös sisältyy nykyään myös merimieslain 15 §:n 3 momenttiin. Säännökset pohjautuvat Kansainvälisen työjärjestön ILO:n vuonna 1958 hyväksymään ja Suomen vuonna 1970 ratifioimaan yleissopimukseen syrjinnästä työmarkkinoilla ja ammatin harjoittamisen yhteydessä (SopS 63/70). Säännöksiä on sittemmin täydennetty siten, että ne koskevat myös syrjintää työhönottotilanteissa. Työsopimuslain syrjintäsäännöstä ja siihen liittyvää rangaistusuhkaa (54 §) on myös aika ajoin tuomioistuimissa sovellettu. Sukupuolisyrjinnän kiellosta on uudet säännökset tasa-arvolaissa, ja yleinen tasapuolisuusvelvoite valtion virkamiesten osalta on säädetty valtion virkamieslain 17 §:ssä.

Esityksellä korostettaisiin työsyrjinnän paheksuttavuutta siirtämällä sitä koskeva kriminalisointi rikoslakiin samalla kun syrjintäkiellon sisältöä täsmennettäisiin ja sen ulottuvuutta laajennettaisiin. Tärkeimpiä sisällöllisiä uudistuksia olisi yleisen syrjintäkiellon ulottaminen koskemaan yhdenmukaisena työsopimussuhteisten ja valtion virkamiesten ohella muitakin virkamiehiä.

Työsyrjinnän erityiskriminalisointi on katsottu aiheelliseksi muun muassa sen vuoksi, että työ on kansalaisten keskeinen elämänalue, jonka piirissä syrjintään on suhtauduttava ankarammin kuin syrjinnän yleisessä kriminalisoinnissa. Erityiskriminalisoinnilla muutenkin saavutettavaa ohjausvaikutusta voidaan vielä edistää, kun säännöksen muotoilussa otetaan huomioon eräät erityisesti työelämässä mahdolliset syrjintäperusteet.

Pykälän mukaan tuomittaisiin työnantaja tai tämän edustaja, joka työpaikasta ilmoittaessaan, työntekijää valitessaan tai palvelussuhteen aikana ilman painavaa, hyväksyttävää syytä asettaa työnhakijan tai työntekijän epäedulliseen asemaan pykälän 1 ja 2 kohdassa erikseen kiellettyjen syrjintäperusteiden takia.

Pykälä sisältäisi aluksi lyhyen kuvauksen niistä tilanteista, joissa kiellettyä syrjintää voisi esiintyä. Nämä tilanteet ulottuisivat työpaikkailmoittelusta palvelussuhteen päättymiseen asti. Kiellettyä olisi siis jo se, että lehti-ilmoituksessa asetetaan työnhakijoille muita syrjiviä edellytyksiä, vaikka tällainen menettely ei vielä voikaan kohdistua tiettyyn henkilöön vaan koskee työnhakijakuntaa yleisesti. Tästä käy ilmi, että säännöksen suojelukohteena olisi työpaikkailmoittelun vaiheessa työnhakijoiden tasapuolinen kohtelu sinänsä. Syrjintä työntekijää valittaessa sen sijaan merkitsisi jo jonkun työhön ilmoittautuneen sivuuttamista epäasiallisin syin ja perustaisi syrjitylle asianomistajan aseman.

Syrjintä palvelussuhteessa kohdistuisi johonkuhun tai joihinkuihin työnantajan palvelukseen jo otettuihin. Useimmiten syrjintätilanteet liittyisivät työntekijöiden kohteluun työnantajan käyttäessä valtaansa tulkita palvelussuhteen ehtoja ja järjestellä töitä ja työmenetelmiä. Esimerkiksi vuosilomien ajankohdista määrättäessä, työntekijöitä ylennettäessä sekä urakkaja ylitöitä jaettaessa olisi rangaistuksen uhalla noudatettava pykälässä edellytettyä tasapuolisuutta. Syrjinnästä olisi myös kysymys, jos työnantaja käytännössä soveltaisi syrjiviä sopimusmääräyksiä esimerkiksi sovittuaan tasapuolisuutta rikkovista palvelussuhteen ehdoista paikallisessa työehtosopimuksessa tai yhteistoimintalain mukaisissa työsäännöissä. Työntekijää ei saisi myöskään irtisanoa, muuten erottaa, osa-aikaistaa tai lomauttaa syrjivin perustein.

Näissä tapauksissa työntekijää suojaisivat rikossäännöksen ohella tietenkin myös asianomaisten työlakien mukaiset korvaussäännökset.

Työnantajan tai tämän edustajan menettelyn tekisi syrjiväksi se, että hän asettaa työnhakijan tai työntekijän epäedulliseen asemaan ilman painavaa, hyväksyttävää syytä. Syrjintään kuuluu siis tietty vertailuasetelma. Tavallisesti voitaisiin käyttää vertailukohtana muita työnhakijoita taikka työnantajan palveluksessa olevia toisia työntekijöitä, jotka työskentelevät samoissa tehtävissä tai muuten samanlaisissa oloissa kuin syrjitty. Monesti ei vertailukohtaa tarvitsisi erityisesti hakea, kuten jos kysymys on yrityksen kaikkien työntekijöiden haettavissa olevan etuuden, esimerkiksi asuntolainan myöntämisestä syrjivin perustein.

Toisaalta rangaistavuus ei aina edellyttäisi, että yksilöity vertailukohta olisi osoitettavissa saman työnantajan muiden työntekijöiden joukosta. Tällaista vertailukohtaa ei olisi esimerkiksi silloin, kun työnantaja kohdistaisi kurinpitotoimia koko henkilökuntaansa lailliseen työtaisteluun osallistumisen vuoksi. Säännöksen sanontaa "epäedulliseen asemaan" voitaisiin myös soveltaa pitäen vertailun mittapuuna niitä työnhakijoita ja työntekijöitä, joita muut työnantajat kohtelevat lainmukaisesti ja tasapuolisesti. Kaikissa tapauksissa edellytettäisiin kuitenkin, että työnhakija tai työntekijä joutuu objektiivisesti arvostellen epäedullisempaan asemaan kuin muut. Pelkkä erilainen kohtelu ei siten perustaisi rangaistavuutta.

Pykälässä tarkoitettu epäedulliseen asemaan saattaminen ei olisi rangaistavaa, jos siihen on painava, hyväksyttävä syy. Yleensä tällaisen syyn olisi oltava tavalla tai toisella työhön liittyvä. Näin olisi esimerkiksi jos puoluelehden toimittajaa valittaessa syrjäytetään sinänsä ansioituneempi, mutta julkaisijan määrittelemästä lehden linjasta poikkeavaa kantaa edustava hakija. Samoin voidaan kirkolliseen virkaan valittavalta edellyttää uskonnollista vakaumusta. Edelleen työtehtävä voi edellyttää tiettyä sukupuolta. Esimerkkinä voidaan mainita laulajan, näyttelijän tai naisjärjestön johtavan toimihenkilön valinta.

Joissakin tapauksissa hyväksyttävä syy voisi sisältyä menettelyyn, jolla työnantaja tietoisesti pyrkii parantamaan erityistä suojelua tarvitsevien työntekijöiden asemaa muiden kustannuksella. Esimerkiksi perheettömän työntekijän lomauttaminen työn vähyyden takia yksinhuoltajan sijasta ei olisi lomautetun syrjintää. Naisten aseman parantaminen työelämässä sillä tavoin kuin tasa-arvolain 9 §:n 2 momentin 1 ja 4 kohdassa säädetään ei liioin olisi rangaistavaa miespuolisten työnhakijoiden tai työntekijöiden syrjintää. Satunnainen jonkun tai joidenkuiden työntekijöiden suosiminen ei kuitenkaan olisi hyväksyttävää, vaan menettelyn tulisi joko perustua lakiin tai vakiintuneisiin toimintaperiaatteisiin tai, kuten lomautusesimerkissä, olla työehtosopimuksen edellyttämää.

Eriarvoisen kohtelun perusteen olisi kaikissa tapauksissa oltava painava. Tässä suhteessa työsyrjinnän kriminalisointi eroaisi rikoslain yleisestä syrjintäkriminalisoinnista ja ilmentäisi tehostetun syrjintäsuojan tarvetta tällä elämänalueella.

Pykälän 1 kohdassa mainittaisiin sellaiset syrjintäperusteet, jotka korostetusti työntekijän henkilöön liittyvinä ovat tavalla tai toisella työntekijän itsensä vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Näitä olisivat rotu, kansallinen tai etninen alkuperä, ihonväri, kieli, sukupuoli, ikä, perhesuhteet, sukupuolinen suuntautuminen ja terveydentila.

Ehdotuksen mukaan sukupuoleen perustuva syrjintä tulisi rangaistavaksi, vaikka vastaava rangaistusuhka poistettiin työsopimuslaista tasa-arvolain säätämisen yhteydessä vuonna 1986. Syynä nyt ehdotetulle muutokselle on se, ettei yhtä syrjintäperustetta, sukupuolta, ole pidetty mahdollisena jättää ankarampaan suuntaan muuttuvan syrjintäkriminalisoinnin tuoman suojan ulkopuolelle. Ehdotettu ratkaisu monipuolistaisi sukupuolisyrjinnältä suojaavaa oikeusturvajärjestelmää, kun syrjityn käyttöön tulisi nykyisten oikeussuojakeinojen lisäksi mahdollisuus vaatia syrjintään syyllistyneelle rangaistusta.

Erityisesti sukupuoleen perustuvan syrjintäkiellon sisältöä on täsmennetty tasa-arvolaissa, jota muutenkin voidaan käyttää syrjintää työelämässä estävän rikossäännöksen tulkintaapuna. Sukupuolisyrjinnän perusteena olisi pidettävä paitsi sukupuolta sinänsä, myös sukupuoleen suoranaisesti tai tyypillisesti liittyvää seikkaa, kuten raskautta.

Pykälän 2 kohdan mukaan kiellettyjä syrjintäperusteita olisivat erilaiset kansalaisvapauksien käyttöön liittyvät seikat. Lainkohdan mukaan rangaistavaa olisi syrjintä uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastet-

tavan seikan perusteella. Syrjintäperusteet ovat samat kuin yleisessä syrjintäsäännöksessä (ehdotettu 11 luvun 9 §), jonka perusteluissa lausuttua voidaan tältä osin käyttää myös käsiteltävän 3 §:n tulkinnassa apuna.

Syrjintäkielto merkitsee, että myös niin sanotut poliittiset virkanimitykset olisivat lähtökohtaisesti kiellettyjä. Näin on jo nykyisin voimassa olevan, valtion virkamieslain 13 §:n 3 momenttiin sisältyvän ja yleisen virkavastuun tehostaman syrjintäkiellon mukaan. Ehdotettu säännös kuitenkin selkiyttäisi tilannetta erityisesti kunnallisissa virkanimitysasioissa. Poliittisten virkanimitysten sallittavuutta olisi arvosteltava siltä pohjalta, onko poliittisten perusteiden vuoksi muuten ansioituneemman hakijan syrjäyttämiseen lainkohdassa tarkoitettua painavaa ja hyväksyttävää syytä. Tällainen syy voisi aikaisemmin esitetyn mukaan liittyä yleensä vain työ- tai virkatehtävien laatuun ja siis tulla kysymykseen lähinnä johtavissa hallinnollisissa tehtävissä. Näissäkin poliittisten ansioiden painoarvo saattaa työn luonteesta riippuen olla hyvin erilainen. Joissakin tapauksissa voi poliittinen kokemus sinänsäkin olla sellainen ansio, jonka perusteella on hyväksyttävää sivuuttaa tällaista kokemusta vailla oleva hakija.

Tehtäessä valintaa eri puolueita edustavien tai sitoutumattomien hakijoiden välillä riippuisi poliittisen nimitysperusteen hyväksyttävyys myös siitä, minkälaisia eroja hakijoiden muissa ansioissa on. Pelkän poliittisen puolueen jäsenyyden, johon ei liity täytettävän viran menestyksellisen hoitamisen kannalta merkityksellistä toimintaa järjestöissä tai luottamustehtävissä, ei tulisi nimitysharkinnassa vaikuttaa myönteiseen eikä kielteiseen suuntaan. Yksinomaan niin sanotun virkapaketin mukaisen virkajaon soveltaminen ei olisi painava, hyväksyttävä syy pätevimmän hakijan syrjäyttämiseen.

Poliittiseen toimintaan perustuva syrjintäkielto koskisi myös yksityisiä työsuhteita. Tällainen rangaistusuhalla tehostettu kielto on jo nykyisin työsopimuslaissa. Tämän tyyppisiä syrjintäkiellon rikkomisia ei tiedetä juurikaan käsitellyn rikosasioina tuomioistuimissa, eikä ole odotettavissa, että säännöksen siirtäminen rikoslakiin aiheuttaisi tässä suhteessa mainittavaa muutosta.

Yhteistä pykälän 1 ja 2 kohdassa mainittujen syrjintäperusteiden tulkinnalle olisi se, ettei rangaistavalta syrjinnältä edellytetä nimenomaista, kyseisistä perusteista johtuvaa syrjintätarkoitusta. Työnantajan tai tämän edustajan menettelyn motiivina voi olla esimerkiksi taloudellinen etu tai työn sujuvuuden turvaaminen, mutta siitä huolimatta esimerkiksi työntekijän irtisanominen raskauden takia olisi pykälän mukaan rangaistavaa. Tahallista ja 3 §:n mukaan rangaistavaa työsyrjintä voisi olla kuitenkin vain silloin, kun tekijä on ollut tietoinen syrjintäperusteesta.

Ehdotettu 3 § olisi erityissäännös suhteessa rikoslain yleiseen syrjintäkriminalisointiin ja syrjäyttäisi viimeksi mainitun, milloin molempien tunnusmerkistö täyttyy. Rangaistuksena työsyrjinnästä olisi sakko tai enintään kuuden kuukauden vankeus. Asteikko olisi ankarampi kuin työsopimuslain tämän hetkisessä syrjintäsäännöksessä, mutta sama kuin yleisessä syrjintäsäännöksessä.

4 §. Työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaaminen

Työntekijöiden erilaisilla edustajilla, kuten luottamusmiehellä ja työsuojeluvaltuutetulla, on tärkeä asema työnantajan ja työntekijöiden välisessä yhteistoiminnassa ja työntekijöiden edunvalvonnassa. Tehtävänsä vuoksi työntekijöiden edustajat saattavat joutua vaikeaan asemaan osapuolten välisissä ristiriitatilanteissa. Muun muassa näistä syistä aineellisessa työlainsäädännössä on työntekijöiden edustajien asemaa turvaavia erityisiä suojasäännöksiä. Rangaistusuhka liittyy kuitenkin vain luottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun laittomaan irtisanomiseen (työsopimuslain 54 § ja 53 §:n 2 momentti sekä työsuojeluvalvontalain 26 §:n 2 momentti). Virkasuhteiset henkilöstön edustajat ovat kokonaan rangaistusuhan tarjoaman erityissuojan ulkopuolella. Virka- ja työsuhteisten henkilöstöedustajien aseman yhtenäistämiseksi ehdotetaan luvun 4 §:ään näitä koskevaa yhteistä säännöstä. Säännös kattaisi irtisanomisen ohella muunlaisen erottamisen sekä lomauttamisen. Pykälä suojaisi kuitenkin vain tehtäväänsä valittua ja sitä edelleen hoitavaa edustajaa. Edustajantehtävään ehdokkaaksi asetettu tai siitä eronnut henkilö voisi toisaalta saada työsyrjintäsäännöksen mukaista suojaa.

Pykälän mukaan tuomittaisiin työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaamisesta työnantaja tai tämän edustaja, joka oikeudettomasti irtisanoo, muuten erottaa tai lomauttaa luotta-

musmiehen tai työsuojeluvaltuutetun. Säännöksessä rinnastettaisiin irtisanomiseen muutkin palvelussuhteen päättämistavat, kuten työsopimuksen purkaminen.

Säännöksen soveltaminen edellyttäisi, että työntekijöiden edustaja on erotettu tai lomautettu vastoin muualta työoikeudellisesta normistosta ilmeneviä perusteita, kuten työsopimuslain, virkaohjesäännön tai työehtosopimuksen säännöksiä. Kysymyksessä ei tarvitsisi olla erityisesti työntekijöiden edustajan palvelussuhteen turvaksi annettu säännös, sillä esimerkiksi luottamusmiesten työsopimus voidaan purkaa samoin perustein kuin tavallisen työntekijänkin työsopimus. Liioin ei edellytettäisi, että erottaminen tai lomauttaminen on toimitettu työntekijöiden edustajantehtävien vuoksi tai hänen painostamisekseen. Rangaistus ei kuitenkaan seuraisi erottamiseen tai lomauttamiseen liittyvien menettelytapasäännösten, kuten irtisanomisajasta tai työntekijän kuulemisesta annettujen säännösten rikkomisesta.

Ehdotuksen mukaan 4 §:ää sovellettaisiin vain, jollei teko ole työsyrjintänä rangaistava. Kuten edellä on esitetty, 4 §:n tunnusmerkistöön ei kuulu, että rangaistavan menettelyn kohteena on työntekijöiden edustaja nimenomaan asemansa perusteella. Esimerkiksi jo se, että luottamusmies lomautetaan oikeudenvastaisesti, olisi rangaistavaa 4 §:n mukaan. Jos luottamusmies kuitenkin on ainoa lomautettu ja jos hänet siten on ilman painavaa, hyväksyttävää syytä asetettu epäedulliseen eli toisia työntekijöitä huonompaan asemaan, kysymyksessä olisi luottamusmiehen syrjintä ja tapaukseen sovellettaisiin ankaramman rangaistusasteikon sisältävää 3 §:ää.

Rangaistuksena työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaamisesta olisi sakko, kuten nykyäänkin työsopimuslaissa ja työsuojeluvalvontalaissa.

5 §. Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaaminen

Säännös suojaisi lähinnä työntekijöiden yhdistymisvapautta. Pykälä perustuu osaksi työsopimuslain 52 §:ssä jo nykyään oleviin säännöksiin ja korvaisi tältä osin työsopimuslain 54 §:n rangaistusuhan. Verrattuna työsopimuslain säännöksiin lakiehdotus kuitenkin sisältäisi joitakin täydennyksiä, minkä ohella myös virkamiehet kuuluisivat sen soveltamisalaan. Periaatteellisesti merkittäviä uutuuksia olisivat, että rangaistukseen voitaisiin tuomita työnantajan ja tämän edustajan ohella työntekijä ja että säännös suojaisi myös työntekijän oikeutta olla järjestäytymättä.

1 momentti. Momentin 1 kohdan mukaan tuomittaisiin työnantaja tai tämän edustaja taikka työntekijä, joka estää työntekijää perustamasta luvallista ammatillista tai poliittista yhdistystä tai käyttämästä oikeuttaan liittyä tai kuulua sellaiseen tai toimia siinä. Asiasisällöltään säännös eroaa työsopimuslain 52 §:n 1 momentista ensinnäkin siinä, että säännöksessä nimenomaisesti mainitaan myös yhdistyksen perustaminen. Säännöksen sanamuodossa on lisäksi otettu huomioon se, että valtion virkamieslain 22 §:ssä on rajoitettu niin sanottujen työnantajavirkamiesten oikeutta toimia virkamiesyhdistyksen edunvalvontatehtävissä. Rikoslain 45 luvun 26 §:ssä taas on rajoitettu sotilasvirkamiesten osallistumista poliittiseen toimintaan. Nämä rajoitukset sisältyvät ehdotetussa säännöksessä käytettyyn ilmaisuun "käyttämästä oikeuttaan", joka vain viittaisi työntekijöille ja valtion virkamiehille taattuihin järjestötoiminnan oikeuksiin.

Kriminalisoinnin rajoituksena olisi se, että vain ammatillisen ja poliittisen toiminnan suoja kuuluisi sen piiriin. Muunlaisen yhdistystoiminnan suojan ei ole katsottu vaativan erityistä työoikeudellista sääntelyä.

Momentin 2 kohdan mukaan tuomittaisiin työnantaja tai tämän edustaja taikka työntekijä, joka estää työntekijöitä tai heidän ammattijärjestöään asettamasta tai valitsemasta työpaikalle luottamusmiestä, työsuojeluvaltuutettua tai henkilöstön edustajaa konserniyhteistyössä. Viimeksi mainituista on säädetty yhteistoimintalain 11 e §:ssä. Ehdotettu säännös täydentäisi 4 §:ää suojaamalla työntekijöiden edustajan sopimusten mukaista valintaa erilaisilta tätä estäviltä toimilta, kuten sellaisilta työjärjestelyiltä, joilla edustajan vaalin toimittaminen tehdään käytännössä mahdottomaksi.

Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta voitaisiin tuomita sakkoon, kuten nykyisinkin työsopimuslain 52 §:n rikkomisesta.

2 momentti. Ehdotettu 2 momentti suojaisi niin sanottua negatiivista yhdistymisvapautta eli lähinnä oikeutta olla liittymättä tai kuulumatta yhdistykseen. Oikeus olla järjestäytymättä voidaan johtaa hallitusmuodon 10 §:n yhdistymisvapautta koskevasta säännöksestä. Ehdo-

tetun 2 momentin rikkomisesta voitaisiin tuomita rangaistukseen kuka tahansa, mutta käytännössä esiintyneissä tapauksissa järjestäytymiseen ovat painostaneet yleensä ammattijärjestöt tai työpaikan muut työntekijät.

Yhdistykseen voidaan pakottaa kuulumaan eri tavoin. Käytännössä on esiintynyt välillistä pakottamista, jossa työntekijät tai työntekijäjärjestö painostavat työnantajaa siirtämään muuhun työhön tai irtisanomaan järjestöön kuulumattoman työntekijän. Ehdotettu 2 momentti soveltuisi myös tällaiseen välilliseen pakottamiseen. Rangaistavaa ei sen sijaan olisi vähäinen henkinen painostaminen ja sosiaalinen syrjiminen, jota työpaikan muut työntekijät saattavat harjoittaa. Jos tällainen painostaminen on niin voimakasta, että sen tuloksena ammattiyhdistykseen kuulumattomalle työntekijälle ei käytännössä jää muita mahdollisuuksia kuin liittyä yhdistykseen tai irtisanoutua, ehdotettu säännös saattaisi tulla sovellettavaksi.

Yhdistymisvapaus nauttisi rikosoikeudellista suojaa myös poliittisten toimintavapauksien loukkaamista koskevan 14 luvun 5 §:n 2 momentin ja pakottamista koskevan 25 luvun 8 §:n nojalla. Ensin mainittu säännös koskisi toimintaa yleisiä asioita varten perustetussa yhdistyksessä. Pakottaminen on yleissäännös ja voi liittyä hyvin erilaisiin elämänalueisiin, muun muassa ammattiyhdistystoimintaan. Molemmissa säännöksissä olisi kysymys vakavamman laatuisista ja ankarammin rangaistavista rikoksista, joissa painostuksen keinona käytetään väkivaltaa tai tietyn laatuista uhkausta. Säännökset soveltuisivat myös työntekijän toiseen työntekijään kohdistamaan painostukseen. Jos kohteena olisi nyt ehdotetussa säännöksessä tarkoitettu työntekijöiden järjestötoiminta, olisi säännösten välillä yleensä lainkonkurrenssi ja rangaistus tuomittaisiin vain joko 14 luvun 5 §:n tai 25 luvun 8 §:n mukaan.

3 momentti. Pykälässä tarkoitetun rikoksen yritys olisi rangaistava. Tämä on perusteltua sen vuoksi, että 1 momentissa tarkoitettu estäminen olisi kysymyksessä vain niissä tapauksissa, joissa esimerkiksi yhdistys jää rikoksen vuoksi kokonaan perustamatta tai edustaja asettamatta. Kriminalisoimalla rikoksen yritys on tarkoitus saada rangaistaviksi myös sellaiset sinänsä moitittavat häirinnän tai haitanteon luonteiset järjestötoiminnan loukkaukset, jotka eivät ole johtaneet 1 momentissa tarkoitettuun lopputulokseen.

6 §. Työnvälitysrikos

Työnvälitysoikeuden sääntelyllä pyritään turvaamaan työnhakijoiden tasapuolinen kohtelu. Työnvälitystoiminnan rajoitukseton harjoittaminen ansiotarkoituksessa voisi johtaa myös siihen, että työttömyyttä käytettäisiin välitystoiminnassa taloudellisesti hyväksi ilman, että työnhakijat saisivat maksuilleen asianmukaista vastinetta. Työnvälityslaissa säädettyjen rajoitusten noudattamista pyritään tehostamaan ehdotetuilla rangaistussäännöksillä.

Laitonta työnvälitystä koskeva rangaistussäännös on nykyisin työnvälityslain 17 §:ssä. Laittoman työnvälityksen ohella pykälän 1 momentin mukaan on rangaistavaa luvatta vuokrata tai julkisesti ilmoittaa välittävänsä tai vuokraavansa työntekijöitä ulkomaille tai ulkomailta Suomeen. Rangaistusasteikkona on sakkoa tai enintään vuosi vankeutta. Pykälän 2 momentin blankorangaistussäännöksen mukaan voidaan muusta työnvälityslain rikkomisesta tuomita sakkoa.

Yhtenä rikoslain kokonaisuudistuksen yleisenä tavoitteena on, että vankeusuhkaiset rangaistussäännökset kootaan rikoslakiin. Yleistavoitteen mukaisesti ehdotetaan työnvälityslain 17 §:n 1 momentin työnvälitysrikosta koskeva säännös siirrettäväksi jonkin verran muutettuna ehdotettuun työrikoslukuun. Työnvälityslain 17 §:n 2 momentti, jossa asteikkona on vain sakkoa, jäisi asiasisällöltään muuttumattomana työnvälityslakiin. Havainnollisuuden vuoksi työnvälityslakiin jäävään 17 §:ään otettaisiin viittaus rikoslain uuteen työnvälitysrikosta koskevaan säännökseen.

1 momentti. Ehdotetun 6 §:n 1 momentin mukaan rangaistaisiin työnvälitysrikoksesta sitä, joka hankkiakseen taloudellista hyötyä harjoittaa luvatta työnvälitystä. Rangaistavuuden poistava lupa työnvälitystoimintaan voi perustua suoraan työnvälityslakiin, tai sen on voinut myöntää työministeriö jollekin yhdistykselle.

Työnvälitysrikoksen tekijänä voisi periaatteessa olla kuka tahansa. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi tarkoitus hankkia taloudellista hyötyä. Hyöty voisi tulla rikoksentekijälle itselleen tai jollekin toiselle, esimerkiksi yhtiölle, jonka puolesta rikoksentekijä toimii. Säännöksen mukaan ei kuitenkaan olisi rangaista-

vaa sellainen työnvälitys, josta hyötyisivät vain työtä saanut työntekijä tai työntekijän saanut työnantaja. Työnvälitystoiminnan harjoittaminen edellyttää käsitteenä toiminnalta jonkin asteista jatkuvuutta. Siten yksittäisen työpaikan välittäminen ei voisi tulla rangaistavaksi työnvälitysrikoksena 1 momentin mukaan.

Tyypillistä työnvälitystä on se, että välittäjä kerää tietoja työnhakijoista ja vapaista työpaikoista sekä saattaa työnhakijan ja työnantajan keskenään yhteen. Työnvälityksenä 1 momentin mukaan ei pidettäisi vielä sitä, että välittäjä julkisesti ilmoittaa välittävänsä työtä. Tällainen ilmoittaminen voisi kuitenkin tulla rangaistavaksi työnvälityslakiin jäävän sakonuhkaisen rangaistussäännöksen (17 §) mukaan.

Ehdotetun 1 momentin mukaan voisi tulla rangaistavaksi vain Suomessa sijaitsevan työpaikan välittäminen Suomessa asuvalle henkilölle. Tämä ilmenee myös 2 momentista, joka sanamuotonsa mukaan on rajoitettu koskemaan rajojen yli suuntautuvaa toimintaa. Myöskään luvaton työvoiman vuokraus maan sisällä ei tulisi rangaistavaksi ehdotetun 1 momentin mukaan, mutta työnvälityslain 17 § voisi soveltua tekoon. Samalla tavoin julkinen ilmoittaminen työntekijöiden vuokraamisesta maan sisällä voisi tulla rangaistavaksi työnvälityslain 17 §:n mukaan, mutta sitä ei pidettäisi 6 §:ssä tarkoitettuna työnvälitysrikoksena.

Rangaistuksena työnvälitysrikoksesta olisi sakkoa tai enintään vuosi vankeutta, kuten myös voimassa olevassa laissa.

2 momentti. Ehdotettu 2 momentti koskisi Suomesta ulkomaille tai ulkomailta Suomeen kohdistuvaa toimintaa, kun 1 momentti soveltuisi maan sisäiseen työnvälitykseen. Maasta toiseen suuntautuvaa työnvälitystä ja työntekijöiden vuokraamista on syytä erityisesti rajoittaa siksi, että vieraissa oloissa työntekijän on vaikeampi kuin kotimaassaan saada hänelle työntekijänä kuuluvia oikeuksia toteutumaan. Työnvälityksen ollessa kontrolloimatonta mahdollisuudet ovat tavallistakin heikommat.

Ollakseen rangaistavaa toiminnan tulee olla luvatonta. Luvan voi myöntää työministeriö. Säännösehdotuksen soveltaminen ei toisaalta edellyttäisi, että luvattomasti työvoimaa ulkomaille tai ulkomailta Suomeen välittävällä on ollut tarkoituksena hankkia itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä.

Ehdotetun 2 momentin mukaan olisi rangaistavaa myös työvoiman luvaton vuokraaminen ulkomailta Suomeen tai Suomesta ulkomaille. Vuokraamisella tarkoitetaan työnvälityslain 2 a §:n 1 momentin mukaan sitä, että työnantaja tarjoaa merkittävässä määrin vastiketta vastaan työntekijöitään suorittamaan toisen teettämää, teettäjän elinkeinotoimintaan kuuluvaa työtä. Luvattomaan työvoiman vuokraukseen kuuluu siis, että toiminnasta on saatu vastiketta. Työnvälityksen ja työvoiman vuokrauksen käsitteiden välisiä eroja on laajemmin selvitetty työnvälityslain muutoksen perusteluissa (HE 125/1984 vp.), joita voidaan käyttää myös ehdotetun säännöksen tulkintaaineistona. Ehdotetun 2 momentin mukaan rangaistaisiin myös sitä, joka julkisesti ilmoittaa välittävänsä tai vuokraavansa työntekijöitä ulkomaille tai ulkomailta Suomeen.

7 §. Vastuun kohdentuminen

Pykälän mukaan työrikosluvussa rangaistavaksi säädetystä työnantajan tai tämän edustajan menettelystä tuomittaisiin se, jonka velvollisuuksien rikkomiseksi teko tai laiminlyönti on katsottava. Ratkaisussa olisi otettava huomioon asianomaisen tehtävien ja toimivaltuuksien laatu, laajuus ja selvyys, hänen ammatillinen pätevyytensä sekä muutenkin hänen osuutensa lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen.

Vastuun kohdentumisen pääperusteena olisi siis se, että työnantaja tai tämän edustaja on rikostunnusmerkistön mukaisella menettelyllä rikkonut juuri hänelle kuuluvia velvollisuuksia. Nämä puolestaan määräytyisivät eri lähteistä käsin, yleensä kuitenkin työnantajaorganisaation sisäisten järjestelyjen perusteella. Esimiesten velvollisuudet on voitu määritellä esimerkiksi heidän työsopimuksissaan tai niitä täydentävissä toimenkuvauksissa, julkisyhteisöjen ohje- tai johtosäännöissä taikka vakiintuneessa käytännössä.

Vastuun siirtäminen organisaatiossa alaspäin olisi ehdotuksen mukaan edelleen mahdollista. Tehtäviä siirtävä voi vapautua vastuusta kuitenkin ainostaan silloin, kun tehtävät vastaanottanut pystyy niistä sekä kykyjensä että toimivaltuuksiensa puolesta asianmukaisesti huolehtimaan. Rangaistusvastuu ei luonnollisesti sulkeutuisi pois sillä perusteella, ettei kysymyksessä olevien tehtävien hoitamista ole annettu kenenkään velvollisuudeksi. Tällainen toimenkuvauksien epäselvyys ja puutteellisuus olisi — ehdotetun säännöksen mukaisia perusteita so-

veltaen — luettava sellaisten esimiesten syyksi, joille tehtäväjaon vahvistaminen työnantajan organisaatiossa kuuluu. Tällainen laiminlyönti voisi asianomaisen tunnusmerkistön täyttyessä tulla omana rikoksenaan rangaistavaksi.

Velvollisuuksien sisältöä täsmentävinä määreinä mainittaisiin pykälässä ensinnäkin asianomaisen tehtävien ja toimivaltuuksien laatu, laajuus ja selvyys. Esimiehen tehtävien ja toimivaltuuksien *laadulla* viitattaisiin suoranaisesti työtehtävien sisältöön ja esimerkiksi siihen, toimiiko asianomainen suoritusportaan työntekijöiden lähimpänä esimiehenä vai yrityksen keski- tai ylimmässä johdossa. Nämä seikat taas vaikuttaisivat muun muassa esimiehen valvontatehtävien ja -vastuun konkreettisuuden asteeseen ja työntekijäkohtaiseen ulottuvuuteen. Tehtävien ja toimivaltuuksien *laajuus* liittyisi läheisesti esimiehen asemaan joko alijohdossa tai ylemmässä johdossa. Laajuudella viitataan esimerkiksi siihen, minkälaiset markkamääräiset tai muulla tavoin määritellyt rajat esimiehen päätösvallan käytölle on asetettu ja onko esimiehellä joissakin asioissa täysin itsenäinen ratkaisuvalta vai ainoastaan valta tehdä ehdotuksia ylemmälle johdolle. Hyvin laajat toimivaltuudet ja siten suuri vastuu on esimerkiksi vuokratyövoiman käyttäjällä, joka työnantajan sijasta huolehtii suurimmasta osasta työn johtamiseen ja valvontaan kuuluvista tehtävistä. Jos vuokraajana on yhteisö, vastuu sen sisällä jakautuisi edelleen tässä pykälässä säädettyjen perusteiden mukaisesti.

Tehtävien ja toimivaltuuksien *selvyys* merkitsisi vastuun kohdentumisperusteena sitä, että sellainen esimies, jonka tehtävät ja siten toimintavelvollisuus yksittäisessä tapauksessa ovat olleet epäselviä, saattaisi jäädä rankaisematta, jolloin vastuu voisi aikaisemmin mainituin tavoin kuulua niille ylemmille esimiehille, joiden laiminlyönneistä tällainen toimivaltasuhteiden epäselvyys johtuu.

Työnantajan tai tämän edustajan ammatillinen pätevyys asettaisi rajat sille, kuinka vaativia tehtäviä voidaan antaa lähinnä alemmille esimiehille. Joissakin tapauksissa pätevyyden puute vaikuttaisi myös vastuuta lisäävästi, kuten jos esimies on puuttuvasta pätevyydestään huolimatta ottanut hoidettavakseen tai johdettavakseen erityistä ammattitaitoa vaativia tehtäviä.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi olisi vastuuta kohdennettaessa lopuksi otettava huomioon esimiehen osuus lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen.Esimerkiksi työnjohtajan tietoisuus työsuojeluepäkohdasta aiheuttaisi hänelle toimintavelvollisuuden — ainakin velvollisuuden ilmoittaa asiasta omille esimiehilleen silloinkin, kun epäkohdan poistaminen jäisi työnjohtajan omien toimivaltuuksien ulkopuolelle.Ja vaikka lainvastaisen tilan synty olisi johtunut jonkun esimiehen laiminlyönnistä, muutkin esimiehet olisivat velvollisia toimimaan tilanteen jatkumisen estämiseksi käyttäen omien toimivaltuuksiensa mukaisia keinoja lainvastaisen tilan vaikutusten rajoittamiseen.

Ehdotettujen vastuun kohdentumisperusteiden soveltamisen ei tarvitsisi merkitä sitä, että vain yksi henkilö voitaisiin katsoa rikokseen syypääksi. Esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja oikeuskäsittelyssä olisi löydettävä kaikki ne, jotka ovat rangaistavalla tavalla vaikuttaneet lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen.

8 §. Määritelmät

1 momentti. Tämä momentti sisältää ensin määritelmät työrikosluvussa käytetyistä keskeisistä käsitteistä. Määritelmät poikkeavat joiltakin osin nykyisin käytetyistä muun muassa sen vuoksi, että työsuhde ja virkasuhde on mahdollisimman pitkälle haluttu saattaa keskenään samaan asemaan.

Työnantajalla tarkoitetaan työrikosluvussa sitä, joka työsuhteessa taikka virka- tai siihen rinnastettavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa teettää työtä. Työsuhteen osapuolena olevalla työnantajalla tarkoitetaan samaa kuin työlainsäädännössä yleensäkin. Tältä osin työnantajakäsitteen tulkinta voitaisiin perustaa työlakien soveltamisalasäännöksiin, erityisesti työsopimuslain 1 ja 9—12 §:ään. Työnantajana voisi olla joko luonnollinen tai oikeushenkilö. Sen sijaan työnantajaksi ei enää katsottaisi oikeushenkilön toimielimen jäsentä, koska toimielimen jäsen ei ole työsuhteen osapuolena työntekijöihin nähden ja koska tällainen rikosoikeudellinen käsitteistö siis olisi tarpeettomasti ristiriidassa työ- ja vahingonkorvausoikeudellisen kielenkäytön kanssa.

Työnantajaksi määriteltäisiin myös se, joka virka- tai siihen rinnastettavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa teettää työtä. Tältä osin työnantajakäsitettä olisi tulkittava laajasti siten, että vastuusubjektiksi katsottaisiin valtio vakinaisten ja muiden valtion virkamieslain 2 §:ssä mainittujen virkamiesten työnantajana

sekä esimerkiksi kunnat, seurakunnat, Suomen Pankki ja kansaneläkelaitos julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa olevan henkilöstönsä työnantajana.

Työnantajan edustajaksi katsottaisiin ensinnäkin työnantajana olevan oikeushenkilön lakimääräisen tai muun päättävän elimen jäsenet. Tällä perusteella työnantajan edustajia olisivat esimerkiksi osakeyhtiön hallituksen sekä kunnanvaltuuston ja -hallituksen jäsenet. Toiseksi olisivat työnantajan edustajia ne, jotka työnantajan sijasta johtavat tai valvovat työtä. Työsuhteisen henkilöstön osalta määritelmä vastaisi työsopimuslain 8 §:n 1 momenttia ja työlainsäädännössä muutenkin käytettyä työnantajan edustajan käsitettä. Tärkeimpänä vastuuaseman tunnusmerkkinä olisi jonkinasteinen esimiesasema. Tämä puolestaan ratkaistaisiin henkilön tosiasiallisten tehtävien ja päätäntävaltuuksien eikä esimerkiksi ammattinimikkeen perusteella. Esimieheltä edellytettävä käsky- ja työnjohtovalta merkitsee sitä, että esimerkiksi työkunnan etumiehet ja kärkimiehet tavallisina työntekijöinä jäisivät ehdotettavan vastuuaseman ulkopuolelle.

Ehdotetusta työnantajan määritelmästä johtuu, että työnantajan edustajaksi katsottaisiin vastaavasti myös työtä johtava tai valvova virkamies. Tällöin edellytettäisiin samanlaista esimiesasemaa kuin työsopimuslain 8 §:n 1 momentissa.

Työnantaja voi luovuttaa työn johdon tai valvonnan myös oman organisaationsa ulkopuolelle esimerkiksi työvoimaa vuokrattaessa tai työnjohtourakasta sovittaessa. Tällöinkin työnantajan edustajiksi katsottaisiin ne, jotka tosiasiallisesti käyttävät työn johto- tai valvontavaltaa.

Työntekijä on määritelty momentin 3 kohdassa siten, että kaikki momentin 1 kohdan mukaisiin työnantajiin palvelussuhteessa olevat työnsuorittajat katsottaisiin työntekijöiksi. Kun määritelmässä puhutaan työn tekemisestä palvelussuhteessa, tarkoitetaan työntekijäasemaa yleensä eikä rajoiteta luvun säännösten soveltamista koskemaan vain työn suoritushetkeä. Näin ollen säännökset soveltuisivat myös esimerkiksi lomautettuina tai jollakin työsuhdevapaalla oleviin. Julkisyhteisöjen erilaisia luottamushenkilöitä ei tässä asemassaan pidettäisi työntekijöinä.

Momentin 4 kohdassa on *työturvallisuusmääräysten* määritelmä. Säännöksen sisällöstä on tehty selkoa 1 §:n perusteluissa.

2 momentti. Tämä momentti sisältäisi viittaussäännöksen, jonka mukaan eräät työturvallisuuslaissa tarkoitetut vastuusubjektit edustajineen rinnastettaisiin työnantajaan ja tämän edustajaan työrikosluvun 1 ja 7 §:ää sovellettaessa. Työturvallisuuslakia sovelletaan lain 1 ja 2 §:n nojalla eräissä muissakin oikeussuhteissa kuin yksityis- tai julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa. Näitä tapauksia ovat muun muassa eräät oppilailla, huoltolaitoksissa olevilla ja asevelvollisilla teetettävät työt. Myös näitä töitä johtavat tai valvovat esimiehet olisivat työrikosluvun 1 §:n mukaisessa vastuussa. Sama koskisi työturvallisuuslain 4 §:ssä tarkoitettuja yhteisessä yrityksessä työtä tekeviä sekä lain 5 ja 6 §:ssä tarkoitettuja henkilöitä edustajineen, kuten sataman hallinnosta vastaavia ja koneiden, laitteiden, aineiden ja suunnitelmien luovuttajia, joilla kaikilla on työturvallisuuslain mukaisia velvollisuuksia. Vastuun kohdentuminen näissäkin tapauksissa määräytyisi luvun 7 §:n mukaan.

1.17. 48 luku. Ympäristörikoksista

1.17.1. Luvun perustelut

1.17.1.1. Ympäristö rikosoikeudellisen suojelun kohteena

Ympäristönsuojelu on etenkin viime vuosikymmenien aikana noussut niin omassa maassamme kuin kansainvälisestikin kaikkein tärkeimpien kysymysten joukkoon. Tähän on vaikuttanut teollinen ja tuotannollinen kehitys ja sen aiheuttama yhteiskuntarakenteen muutos, erityisesti kaupungistuminen. Luonnonvarojen käyttö on jatkuvasti kiihtynyt. Tuotannon ja asumisen aiheuttama jäteaines kuormittaa entistä enemmän ympäristöä. Ympäristön perustava merkitys elämän säilymiselle ja jatkumiselle on toisaalta tiedostettu yhä selvemmin.

Ympäristöpolitiikasta eduskunnalle 31 päivänä toukokuuta 1988 annetussa valtioneuvoston selonteossa tarkasteltiin ympäristön muutoksia ja ympäristön tilaa Suomessa. Tapahtuneista muutoksista ja ympäristön kuormituksesta huolimatta ympäristömme tilan arvioitiin olevan vielä vähintään tyydyttävä ja useilta osin hyvä. Kansainvälisesti ympäristön tulevaisuus arvioitiin kuitenkin synkäksi. Luonnonvarojen nähtiin hupenevan ja ilmaston muuttu-

van. Kansainvälisten ympäristöongelmien uhkaa Suomelle pidettiin vakavampana kuin aikaisemmissa arvioissa.

Määrätietoinen ympäristöpolitiikka edellyttää useiden erilaisten ohjauskeinojen suunnitelmallista käyttämistä ja yhteensovittamista. Alan aineellista lainsäädäntöä sekä ympäristöhallintoa on viime vuosina voimakkaasti kehitetty. Myös ympäristötutkimukseen ja -koulutukseen on kiinnitetty lisääntyvää huomiota. Ympäristöpolitiikan ohjauskeinoina keskeisiä ja ympäristön tilan kannalta vaikuttavimpia ovat hallinnolliset ja taloudelliset keinot. Näiden tulee olla ympäristönsuojelun lainsäädännössä ensisijaisia.

Muiden keinojen täydennykseksi tarvitaan kuitenkin myös rikosoikeudellisen sääntelyn tehostamista. Tämä on tarpeen jo rikosoikeusjärjestelmän sisäisen oikeasuhtaisuuden vuoksi. Ympäristön keskeisen merkityksen tulee näkyä myös ympäristön vahingoittamisesta tuomittavien seuraamusten ankaruudessa. Rangaistusjärjestelmällä on myös merkitystä käyttäytymisnormien syntymisessä ja vahvistumisessa.

Ympäristöä sellaisenaan ei rikoslaissa ole tähän asti katsottu suojelun itsenäiseksi kohteeksi eli niin sanotuksi oikeushyväksi, eikä laissa ole varsinaisia ympäristörikossäännöksiä. Ympäristöarvot saavat tosin joidenkin säännösten kautta välillisesti suojaa, vaikka säännöksillä suojattavana varsinaisena oikeushyvänä näissä tapauksissa ovat henki, terveys tai omaisuus.

Aineelliseen ympäristölainsäädäntöön, jonka määrä on viimeisten 15 vuoden aikana tuntuvasti lisääntynyt, sisältyy lukuisia rikossäännöksiä. Kunkin lain rikossäännökset koskevat asianomaisessa laissa säänneltyyn alaan liittyviä rikoksia tai rikkomuksia. Rangaistavaksi on voitu säätää paitsi ympäristöä joltakin osin vahingoittavia tai vaarantavia tekoja, myös puhtaita menettelytaparikkomuksia, ilmoitusten laiminlyömisiä tai vastaavia. Monet rikossäännökset on kirjoitettu avoimiksi niin, että rangaistusuhka ulottuu kaikkeen asianomaisen lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomiseen (niin sanotut blankorangaistussäännökset).

Ympäristölainsäädännön rangaistussääntely on jo nykyisellään verraten kattava. Perusteettomia rangaistavuusaukkoja suurempi ongelma onkin sääntelyn eriytymättömyys, minkä vuoksi moitittavimmat menettelyt eivät riittävästi erotu aineellisesta lainsäädännöstä ja siinä säänneltyjen rikkomusten joukosta. Osaltaan tämän korjaamiseksi on nykyisiä ympäristörikossäännöksiä yhdennettävä ja sijoitettava keskeiset uudet säännökset rikoslakiin.

Rikoslain kokonaisuudistuksen perustavoitteita on yhteiskunnan kannalta haitallisimpien ja paheksuttavimpien tekomuotojen rankaisemista koskevien säännösten kokoaminen rikoslakiin. Tämä merkitsee sitä, että rikoslakiin tulisivat sellaiset rikossäännökset, joiden nojalla on mahdollista tuomita vankeusrangaistukseen. Jo tällä perusteella useiden nyt aineelliseen ympäristölainsäädäntöön sisältyvien rikossäännösten paikka on rikoslaissa.

Nykyiset ympäristörikossäännökset ovat hajallaan eri laeissa, ja ne on kirjoitettu lakiteknisesti hyvin vaihtelevalla tavalla. Säännösten hajanaisuus ja osittainen päällekkäisyys haittaavat soveltamista. Rikkomuksen paheksuttavuuden sijasta satunnaiset yksityiskohdat saattavat ratkaista, minkä lain ja rangaistusasteikon mukaan tekoa on arvosteltava. Hajanaisuus estää myös hahmottamasta ympäristöä sellaisenaan rikosoikeudellisen suojan itsenäiseksi kohteeksi.

Se merkitys, mikä ympäristöllä ja ympäristöarvoilla on nykyisessä ja tulevaisuuden yhteiskunnassa, edellyttää näiden arvojen huomioon ottamista myös rikoslainsäädännön uudistamisessa, uuden rikoslain sisällöstä ja rakenteesta päätettäessä. Rikosoikeuskomitea tarkasteli rangaistavuuden perusteita elämänalueittain ja otti yhdeksi jokaisen ihmisen elämän kannalta keskeiseksi elämänalueeksi juuri ympäristön. Komitea ehdotti uuteen rikoslakiin omaa lukua ympäristörikoksista.

Ympäristön käsitettä on määritelty ja jaoteltu eri tavoin. Laajasti ymmärrettynä ympäristö on kaikkien ihmisen ulkopuolella olevien ilmiöiden ja materiaalin kokonaisuus. Ympäristöön kuuluvat siten vesi, ilma, maaperä sekä luonnon eliöt ja niiden muodostamat kokonaisuudet. Luonnonympäristöstä voidaan erottaa rakennettu ympäristö. Ympäristön käsitteen jaotteluissa eri osa-alueet limittyvät toinen toisiinsa. Osa-alueita voidaan rajata joko suojelun kohteen tai suojelun tarkoituksen mukaan.

Rikosoikeudellisen sääntelyn lähtökohdaksi ei ole tarkoituksenmukaista etsiä yleispätevää ja kaikkiin yhteyksiin soveltuvaa ympäristön käsitteen määritelmää. Eri säännösten yhteydessä voivat ympäristön eri osa-alueet painottua eri tavoin. Yksittäisten säännösten muotoi-

lussa ja niiden yksityiskohtaisissa perusteluissa on asianomaisen tunnusmerkistön soveltamisalaa selvitetty tältäkin osin.

Eri ympäristölakien rikossäännöksiin liitetyt rangaistusasteikot tekevät jo nykyään mahdolliseksi joissakin tapauksissa hyvinkin ankarien vankeusrangaistusten määräämisen. Rikoslain ympäristörikosluvussa rangaistusuhat tulisivat yhtenäistettäviksi ja tarkoituksenmukaisesti porrastettaviksi. Säännösten ennaltaestävän tehon edellytyksenä on, että niitä tarvittaessa myös sovelletaan ja että niiden nojalla määrättävät seuraamukset ovat riittävän ankaria pidättämään ryhtymästä ympäristöä vaarantaviin tekoihin.

Ympäristörikokset mainitaan usein yhtenä alueena taloudellista rikollisuutta. Monet ympäristörikokset liittyvätkin teolliseen tai muuhun taloudelliseen toimintaan, jota usein harjoitetaan oikeushenkilön muodossa. Kuten muiden taloudellisten rikosten niin ympäristörikostenkin yhteydessä ongelmana on tällaisissa tapauksissa ollut se, miten voitaisiin saada käyttöön riittävän tuntuvia seuraamuksia ja kohdennettua ne oikeaan vastuutahoon siten, että niillä olisi nykyistä enemmän rikoksia ennaltaehkäisevää merkitystä. Rikoslain kokonaisuudistustyössä on kehitetty sellaisia lainsäädännöllisiä ratkaisuja, jotka tekevät mahdolliseksi tällaisten seuraamusten käytön. Kysymys on osaksi rikoslakiin otettavilla yleisillä säännöksillä järjestettävistä asioista, esimerkkinä yhteisövastuu, mutta myös yksittäisen luvun sääntelyillä voidaan tavoitella samaa tulosta. Esimerkkinä jälkimmäisestä tekniikasta on tähän lukuun otettavaksi ehdotettu vastuun kohdentumista koskeva säännös.

1.17.1.2. Nykyinen lainsäädäntö ja sääntelyn epäkohdat

1.17.1.2. 1. Rikoslaki

Rikoslakiin ei nykyisin sisälly säännöksiä, joiden ensisijainen tarkoitus olisi ympäristön suojeleminen. Ympäristöarvot saavat voimassa olevassa rikoslaissa suojaa vain välillisesti niissä tapauksissa, joissa ympäristöön kohdistuva toiminta koskettaa yksityisen omistusoikeuden tai hengen ja terveyden suojaa.

Rikoslain luvatonta pyyntiä koskevan 28 luvun 10 §:n soveltamisala on rajattu koskemaan vain toisen omistusoikeutta loukkaavaa luvatonta pyyntiä, eikä säännöksellä ole juurikaan luonnonsuojelullista merkitystä. Luonnonvarojen hoitamiseksi annettujen määräysten vastainen pyynti on rangaistavaa muun muassa metsästyslain (290/62), kalastuslain (286/82) ja luonnonsuojelulain (71/23) nojalla.

Rikoslain 35 luvun 2 §:n merkitys ympäristönsuojelussa on suurempi kuin mainitun 28 luvun 10 §:n. Törkeää vahingontekoa koskevan 35 luvun 2 §:n 3 kohdan mukaan tulee rangaistavaksi tahallinen huomattavan vahingon aiheuttaminen historiallisesti tai sivistyksellisesti erityisen arvokkaalle omaisuudelle. Säännös voi soveltua esimerkiksi suojeltujen rakennusten vahingoittamiseen. Rangaistuksena on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Säännös on siis ankarampi kuin muutoin mahdollisesti kyseeseen tulevat muiden lakien rangaistussäännökset. Vahingontekoluvun ympäristönsuojelullista merkitystä vähentää kuitenkin se, että luvun säännökset soveltuvat vain toisen omistamaan omaisuuteen kohdistuviin tekoihin.

Rikoslain 34 luvussa säädetään yleistä vaaraa aiheuttavista rikoksista ja 44 luvussa hengen, terveyden ja omaisuuden suojelemiseksi annettujen määräysten rikkomisesta. Eräillä näistä säännöksistä on myös ympäristönsuojelullista merkitystä. Tällaisia lainkohtia ovat esimerkiksi rikoslain voimassa olevan 34 luvun 8 § (vedentulvan aiheuttaminen), 15 § (vesipaikan, kaivon tai muun sellaisen myrkyttäminen), 18 § (kulkutaudin levittäminen kotieläimiin) ja 19 § (laitumen ja rehun myrkyttäminen) sekä 44 luvun 22 § (metsäpalon vaaran aiheuttaminen).

1.17.1.2.2. Rikoslain ulkopuoliset säännökset

Keskeiset ympäristörikoksia koskevat rangaistussäännökset ovat hajallaan rikoslain ulkopuolisissa säädöksissä. Ympäristöä suojaavia rangaistussäännöksiä on noin neljässäkymmenessä eri laissa.

Haitallisten aineiden päästäminen tai sijoittaminen ympäristöön on säädetty rangaistavaksi esimerkiksi ilmansuojelulaissa (67/82), jätehuoltolaissa (673/78), aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetussa

laissa (300/79), maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetussa laissa (378/74), meren pilaantumisen ehkäisemisestä annetussa laissa (298/79), vesilaissa ja kalastuslaissa.

Jätehuoltolain nojalla tuomittiin vuonna 1991 jätehuoltorikkomuksesta (35 §) 264 henkilöä sakkorangaistukseen. Jätehuoltorikoksesta (36 §) tuomittiin seitsemän henkilöä sakkorangaistukseen ja kolme ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Vesilain nojalla ei tuomittu rangaistuksia.

Luonnonmaisemaa ja ainesten ottamista luonnosta on säännelty muun muassa luonnonsuojelulain, maa-aineslain (555/81) ja suojametsistä annetun lain (196/22) nojalla. Vuonna 1991 tuomittiin luonnonsuojelurikkomuksesta luonnonsuojelulain 23 §:n 1 momentin nojalla 26 henkilöä ja maa-aineslain säännösten rikkomisesta lain 17 §:n nojalla kolme henkilöä sakkorangaistukseen. Luonnonsuojelurikoksesta tuomittiin kolme henkilöä.

Yksityismetsälakia (412/67) ei ole tässä esityksessä luokiteltu ympäristönsuojelulainsäädäntöön, koska lain tavoitteena on ensi sijassa puuntuoton turvaaminen. Siten yksityismetsälain rikkominen ei myöskään voisi tulla ehdotetun ympäristörikosluvun mukaan rangaistavaksi.

Ympäristön rakentamiseen ja muuttamiseen liittyviä säännöksiä sisältyy myös rakennuslakiin (370/58), rakennussuojelulakiin (60/85), vesilakiin, muinaismuistolakiin (295/63), mannermaajalustalakiin (149/65) ja kaivoslakiin (503/65).

Eläinten ja kasvien suojelu on tavoitteena luonnonsuojelulaissa sekä esimerkiksi valaiden suojelusta annetussa laissa (1112/82). Myös metsästyslaissa ja kalastuslaissa on elollisen luonnon suojelua koskevia säännöksiä ja niihin liittyviä rangaistussäännöksiä.

Terveydenhoitolaissa (469/65) on useita ympäristönsuojelun kannalta merkittäviä säännöksiä, joista esimerkkinä voidaan mainita laitosten sijoituspaikkoja sääntelevät pykälät. Laissa on myös rangaistussäännös.

Muita ympäristön laatuun tai käyttöön liittyviä rangaistussäännöksiä sisältävät muiden muassa veneliikennelaki (151/69), vaarallisten aineiden kuljettamisesta tiellä annettu laki (510/74), ajoneuvojen siirtämisestä ja romuajoneuvojen hävittämisestä annettu laki (151/75), maastoliikennelaki (670/91), vaarallisten aineiden kuljettamisesta aluksessa annettu asetus (357/80), tieliikennelaki (267/81) ja meluntorjuntalaki (382/87).

Maastoliikennelain ja sillä kumotun, moottorikäyttöisten ajoneuvojen maastokäytön rajoittamisesta annetun lain, nojalla tuomittiin vuonna 1991 maastoliikennerikkomuksesta neljä sakkorangaistusta. Vaarallisten aineiden kuljettamisesta tiellä annetun lain nojalla tuomittiin vaarallisten aineiden kuljettamisrikoksesta ja -rikkomuksesta (14 §) yhteensä 137 sakkorangaistusta. Ajoneuvojen siirtämisestä ja romuajoneuvojen hävittämisestä annetun lain nojalla tuomittiin ajoneuvon jättämisestä ympäristöön (18 §) 36 henkilöä sakkorangaistukseen.

Ympäristörikoksiin liittyviä piirteitä on lisäksi eräissä pääasiassa henkeen ja terveyteen tai varallisuuteen liittyvien lakien rangaistussäännöksissä. Tällaisia säännöksiä sisältyy esimerkiksi seuraaviin säädöksiin: räjähdysvaarallisista aineista annettu laki (263/53), säteilylaki, työturvallisuuslaki, yksityisistä teistä annettu laki, torjunta-ainelaki (327/69), paineastialaki (98/73), ulkoilulaki (606/73), palo- ja pelastustoimesta annettu laki (559/75), kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta annettu laki (669/78), sähkölaki, patoturvallisuuslaki (413/84), ydinenergialaki ja kemikaalilaki (744/89).

Räjähdysvaarallisista aineista annetun lain nojalla tuomittiin 29 henkilöä sakkorangaistukseen vuonna 1991.

Ympäristön käyttöön liittyvien lakien määrä lisääntyy jatkuvasti. Ydinenergialakiin lisättiin eduskunnassa valtiovarainvaliokunnan aloitteesta rangaistavien tekojen kohteeksi myös ympäristö. Valiokunnan mietinnössä (VaVM n:o 33, HE 16/1985 vp.) huomautetaan, että teko kohdistuisi tällöin lähinnä sellaisiin ympäristöarvoihin, jotka eivät ole kenenkään omistuksessa tai hallinnassa. Myös kemikaalilaki sisältää kansainvälisten suositusten mukaiset säännökset uusien kemiallisten aineiden ennakkovalvonnan järjestämisestä sekä kemikaalien aiheuttamien ympäristöhaittojen ehkäisemisestä.

Rangaistussäännökset on useissa laeissa muotoiltu avoimiksi siten, että rangaistavaksi on säädetty lain säännösten ja sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen toiminta. Ympäristönsuojelulainsäädännön hajanaisuus ja säännösten lukuisuus on toisinaan aiheuttanut tulkintaongelmia. Säännökset saattavat olla osittain päällekkäisiä ja toisaalta

jotkin tilanteet ovat saattaneet jäädä sääntelemättä. Lisäksi rangaistusasteikot eri ympäristölaeissa ovat usein epäyhtenäisiä eivätkä vastaa tekojen moitittavuutta. Yhtenäisen rikoslakiin sisällytettävän ympäristörikoksia koskevan luvun tarkoituksena on poistaa näitä epäkohtia. Vaikka kaikkia lakien rangaistussäännöksiä ei voida kattaa rikoslakiin sisällytettävillä säännöksillä, voidaan tällä tavoin ainakin vähentää ongelmallisten tulkintatilanteiden syntymistä. Ympäristörikosten sisällyttämisellä omana kokonaisuutenaan rikoslakiin on myös haluttu korostaa ympäristöön kohdistuvien rikosten moitittavuutta.

1.17.1.3. Aikaisemmat ehdotukset

Oikeusministeriö asetti vuonna 1972 toimikunnan, jonka tehtävänä oli ympäristön pilaamisen seuraamuksien selvittäminen. Ympäristörikostoimikunta ehdotti mietinnössään (komiteanmietintö 1973:49) rikoslakiin yhtenäisiä ympäristörikossäännöksiä. Toimikunta käsitteli myös menettämisseuraamusta, vahingonkorvausta, ennallistamista, tuomioistuinten välistä toimivaltaa ja ympäristöasiamiehen viran perustamista. Mietinnöstä pyydetyistä lausunnoista on laadittu tiivistelmä (oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 10/1974).

Rikosoikeuskomitean mietinnössä ehdotettiin uuden rikoslain ympäristörikoksia koskevaan lukuun otettavaksi vain neljä varsinaista ympäristörikossäännöstä: ympäristörikkomus, ympäristörikos, vakava ympäristörikos ja ympäristön suojaamiseksi annetun säännöksen rikkominen. Lisäksi tähän lukuun ehdotettiin sijoitettavaksi luvatonta metsästystä ja kalastusta koskevat säännökset. Rikosoikeuskomitean mielestä eräät ympäristörikostoimikunnan ehdottamista säännöksistä voitiin sijoittaa rikoslain muihin lukuihin tai muihin lakeihin. Myös rikosoikeuskomitean mietinnöstä annetuista lausunnoista on laadittu tiivistelmä (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 18/1978).

Taloudellisen rikollisuuden selvittelytyöryhmän mietinnössä kannatettiin ympäristörikoksia koskevien säännösten yhtenäistämistä ja sijoittamista rikoslakiin (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 6/1983). Mietinnössä pidettiin myös tarpeellisena vahingonkorvausta ja ennallistamista koskevien säännösten kehittämistä.

1.17.1.4. Ehdotuksen pääkohdat

Rikoslakiin ehdotetaan otettavaksi uusi 48 luku, jossa olisivat keskeiset ympäristörikoksia koskevat säännökset. Ympäristön määritelmää ei lukuun sisältyisi. Ehdotusta laadittaessa on lähdetty suhteellisen suppeasta ympäristörikoksen käsitteestä.

Ympäristörikosluvun lähtökohtana olisi se, että tärkeimpiä ympäristöarvoja suojaava sääntely erotettaisiin muusta, esimerkiksi taloudellisen toiminnan edellytyksiä suojaavasta lainsäädännöstä. Näiden arvojen vaarantaminen puolestaan kiellettäisiin määrittelemällä harvat, mutta vakavimmiksi katsotut haitallisen menettelyn perustyypit. Luvun ulkopuolelle jäisi sellaisiakin rikoksia, joiden voi jossakin mielessä katsoa kohdistuvan myös ympäristöarvoihin. Esimerkiksi metsästys- ja kalastusrikosten ei ole katsottu kuuluvan tähän lukukokonaisuuteen.

Aineelliseen ympäristölainsäädäntöön sisältyviä rikossäännöksiä ei voi sellaisinaan siirtää rikoslakiin. Uuteen 48 lukuun ehdotetut säännökset ovat voimassa olevien säännösten pohjalta yhdennettyjä ja siten niitä yleisluonteisempia. Avointen säännösten menetelmää (niin sanottua blankotekniikkaa) ei ole kuitenkaan sellaisenaan käytetty, vaan tunnusmerkistöissä annetaan mahdollisimman tarkka sisällöllinen kuvaus rangaistavista tekomuodoista. Täysin itsenäisiä teonkuvauksia ei toisaalta ole ollut mahdollista laatia, vaan tunnusmerkistöt on kytketty aineelliseen ympäristölainsäädäntöön edellyttämällä teon tapahtuvan vastoin nimettyjä säännöksiä tai yleisemmin ilman laissa edellytettyä lupaa.

Ympäristörikosluvun jäsennyksen lähtökohdaksi ei ole otettu eri ympäristöelementtien erottelua (vesi, ilma, maaperä jne.). Tämä olisi johtanut samojen teonkuvausten toistamiseen eri säännöksissä, eikä linjaa todennäköisesti olisi siltikään voitu toteuttaa puhtaana. Jäsennysperusteena on pikemminkin tekotapa, vahingollisen tai vaarallisen ympäristöön puuttumisen luonne. Näin on päädytty ehdottamaan kaikkiaan kuutta eri rikossäännöstä.

Luvun eräänlaisena perusrikoksena voidaan pitää ympäristön turmelemista (1 §). Sitä koskeva säännös korvaisi useat nyt eri laeissa olevat säännökset, joissa on kriminalisoitu ympäristön eri elementteihin kohdistuvia pilaamis- ja muuttamisluonteisia tekoja. Ympäristön turmelemista koskevan pykälän 1 momentissa on

kysymys esineen, aineen, säteilyn tai muun sellaisen saattamisesta, päästämisestä tai jättämisestä ympäristöön siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumisen tai roskaantumisen vaaraa taikka vaaraa terveydelle. Toisena tekomuotona on jätehuoltolain tai ilmansuojelulain mukaisten yleisten määräysten rikkominen ainetta, valmistetta tai tuotetta valmistettaessa, luovutettaessa tai käytettäessä, sekä jätehuoltovelvollisuuden laiminlyöminen ja ongelmajätteiden luvaton käsitteleminen. Kolmantena osana momentissa on jätehuoltolain tai ilmansuojelulain vastaista tuontia, vientiä ja kauttakuljetusta koskeva kohta. Kohdan mukaan rangaistaisiin myös vaarallisten jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskevan Baselin yleissopimuksen (SopS 45/92) rikkomisesta. Pykälän 2 momentin mukaan rangaistaisiin suojametsälain, rakennuslain, vesilain ja maa-aineslain vastaisesta ympäristön muuttamisesta.

Kokoamalla esitetyllä tavalla yhteen hajallaan eri laeissa olevat säännökset, joissa rangaistavuuden edellytykset on määritelty hyvinkin eri tavoin, voitaisiin erilaisia ympäristön turmelemistapauksia käsitellä saman tunnusmerkistön pohjalta. Tämä olisi sekä yhdenvertaisuuden että ennustettavuuden kannalta olennainen parannus.

Törkeää ympäristön turmelemista koskeva säännös (2 §) on tarkoitettu ympäristön turmelemisen vakavimpia ja moitittavimpia tapauksia varten. Törkeän tekomuodon erityiset tunnusmerkit liittyvät toisaalta seurausten vakavuuteen, toisaalta piittaamattomuuteen jo tapahtuneen rikkomuksen takia saadusta viranomaisen määräyksestä tai kiellosta. Säännöksen soveltaminen edellyttäisi, että tekoa on myös kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä.

Vähäisemmät ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön toteuttavat teot arvosteltaisiin ympäristörikkomusta koskevan säännöksen mukaan (3 §). Ympäristörikkomuksena rangaistaisiin myös törkeimmät meluntorjuntalain vastaiset teot, samoin kuin ympäristöluvan hakematta jättäminen.

Edellä mainittujen säännösten soveltamisen edellytyksenä olisi, että teko on tehty tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta. Törkeää vähäisempää tuottamusta ilmentävä 1 §:ssä tarkoitetun kaltainen menettely voisi tulla rangaistavaksi tuottamuksellisena ympäristön turmelemisena (4 §), milloin sen tunnusmerkistössä määritellyt, seurausten vakavuuteen liittyvät edellytykset täyttyvät.

Luonnonsuojelurikoksena tulisi 5 §:n mukaan rangaistavaksi ensinnäkin luonnonsuojelulain perusteella suojeltavien, rauhoitettujen tai toimenpidekiellossa olevien luonnonalueiden tai luontoon kuuluvien kohteiden hävittäminen tai turmeleminen. Pykälässä säädettäisiin lisäksi luonnonsuojelulain perusteella rauhoitettuihin kohteisiin kajoamisesta muulla rauhoitusmääräysten vastaisella tavalla. Valaiden suojelua koskeviin kansainvälisiin yleissopimuksiin liittyen rangaistaviksi säädettyjen tekojen rikkomisesta pykälässä olisi oma momentti.

Luvun viimeinen rikossäännös koskee rakennussuojelurikosta. Ehdotetun 6 §:n mukaan tulisi rangaistavaksi rakennettuun ympäristöön kuuluvan kohteen tai kiinteän muinaisjäännöksen taikka aluksen hylyn tai sen osan purkaminen, hävittäminen tai turmeleminen.

Rikossäännösten lisäksi ympäristörikoslukuun sisältyisi säännös vastuun kohdentumisesta (7 §). Milloin rikos on tehty esimerkiksi yhteisön toiminnassa, rikosoikeudellisten vastuusuhteiden selvittäminen on käytännössä usein osoittautunut vaikeaksi. Ehdotetussa säännöksessä annettaisiin yleisluonteisia ohjeita rikosoikeudellisen vastuun kohdentamisen perustaksi.

Samanaikaisesti esityksen kanssa on annettu myös esitys, johon sisältyy uusi oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva rikoslain luku. Ympäristörikokset ovat tyypillisesti sellaisia rikoksia, joita on ajateltu suunniteltaessa tämän vastuumuodon käyttöönottoa. Ne kuuluisivatkin oikeushenkilön rangaistusvastuun ydinalueeseen, ja uutta seuraamusta koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi 48 luvun 8 §:ksi.

Rikoslain nykyinen 34 luku ehdotetaan korvattavaksi uudella luvulla, jonka nimeksi tulisi "Yleisvaarallisista rikoksista". Uuden 34 luvun säännökset olisivat kuitenkin luonteeltaan nykyisiä olennaisesti yleispiirteisempiä. Joissakin tapauksissa sama teko voi täyttää sekä yleisvaarallisten rikosten että ympäristörikosten tunnusmerkistöt, jolloin tekoon voitaisiin soveltaa rikosten yhtymistä koskevia säännöksiä. Esimerkiksi vedentulvan tai muun luonnonmullistuksen aikaan saaminen voisi tulla rangaistavaksi paitsi tuhotyönä (ehdotuksen 34 luvun 1 ja 3 §) myös ympäristön turmelemisena.

Ympäristörikoksiinkin soveltuvat rikoslain 2 luvun 16 §:n yleiset menettämisseuraamusta eli konfiskaatiota koskevat säännökset. Eri ympäristölaeissa on lisäksi omia erityissäännöksiä konfiskaatiosta. Menettämisseuraamuksen uhalla voisi olla tärkeä merkitys rikolliseen menettelyyn ryhtymistä ehkäisevänä ja siten myös ympäristöä suojelevana tekijänä. Käytännössä tuomioistuimet ovat kuitenkin soveltaneet konfiskaatiosäännöksiä varsin pidättyvästi, joskin muutamat viimeaikaiset ratkaisut näyttävät heijastavan aikaisempaa suurempaa valmiutta tämän seuraamuksen määräämiseen.

Menettämisseuraamukset on ensisijaisesti säänneltävä rikoslain yleisessä osassa, kaikkia rikoksia koskevin säännöksin. Omia ympäristörikoslukuun otettavia konfiskaatiosäännöksiä ei tässä yhteydessä pidetä tarkoituksenmukaisina ehdottaa. Eri lakien konfiskaatiosäännökset jäisivät ehdotuksen mukaan pääasiassa ennalleen. Näiden lakien konfiskaatiosäännöksiä olisi ehdotuksen mukaan sovellettava myös silloin, kun rangaistus tuomitaan rikoslakiin otettavien säännösten mukaan, jos rangaistavalla teolla on samalla rikottu myös kyseisen muun lain säännöksiä.

Myöskään omia säännöksiä vahingonkorvauksesta tai ennallistamisesta ei, toisin kuin esimerkiksi ympäristörikostoimikunta ehdotti, otettaisi rikoslain 48 lukuun. Näitä seuraamuksia, jotka eivät kuulu ehdotettavaan suppeaan ympäristörikoslukuun, on kehitetty muualla lainsäädännössä ympäristörikostoimikunnan mietinnön julkaisemisen jälkeen. Erityisesti ennallistaminen, jota ympäristörikostoimikunta piti erityisen tärkeänä ja periaatteessa uutena ympäristörikosten seuraamuksena, on varsin laajassa mitassa käytettävissä jo nyt voimassa oleviin ympäristölakeihin sisältyvien, hallinnollisia pakkokeinoja koskevien säännösten perusteella.

Rikoslain 48 luvun säännökset korvaisivat lukuisia nyt eri laeissa olevia rikossäännöksiä. Näitä lakeja ehdotetaan samalla kertaa muutettaviksi. Kaikilta osin näiden lakien rikossäännöksiä ei kuitenkaan voi korvata viittauksilla rikoslain 48 lukuun. Rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatettavien periaatteiden mukaisesti näihin lakeihin jäisi yleensä vain rikkomuksia koskevia sakonuhkaisia säännöksiä.

Viittaussäännöksiä ei ole otettu kaikkiin niihin lakeihin, joiden vastainen menettely voisi 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tulla rangaistavaksi ympäristön turmelemisena tai sen 2-4 §:ssä tarkoitettuna erityisenä tekomuotona. Viittaussäännöksen puuttuminen jostakin laista ei siten merkitsisi sitä, että tällaisen lain säännöksiä rikkomalla ei voisi syyllistyä ympäristön turmelemiseen. Sen sijaan ehdotetun 48 luvun muissa säännöksissä on mainittu kaikki ne säädökset, joiden rikkominen voisi tulla luvun mukaan rangaistavaksi. Näihin lakeihin on otettu myös viittaussäännökset.

Ehdotetusta vankeusuhkaisten rangaistussäännösten siirtämisestä rikoslakiin seuraisi suoraan vesilain 14 luvun 5 §:n 2 momentin nojalla, että valtaosa nykyisin vesioikeuksissa käsiteltävistä vesilain rikkomisasioista siirtyisi yleisten tuomioistuinten käsiteltäviksi. Tämä muutos on sen Suomessa noudatetun linjan mukainen, että varsin harvat rikosasiat on säädetty käsiteltäviksi erikoistuomioistuimissa. Uudistus sopii yhteen myös sen yleisen pyrkimyksen kanssa, että vesioikeuksien luonnetta hallintotuomioistuimina korostetaan.

Lainmuutos ei tietenkään vähennä vesiasioiden tuntemisen tarvetta käsiteltäessä vesilain rikkomisia tuomioistuimessa. Tietoa on kuitenkin saatavissa yleisiin alioikeuksiin asiantuntijatodistelulla, kuten muissakin erityistietoja vaativissa asioissa. Lisäksi yleisen tuomioistuimen käytettäväksi jäisi edelleen vesilain 14 luvun 6 §:ssä säädetty mahdollisuus pyytää asiasta lausunto vesioikeudelta ennen ratkaisun tekemistä.

Useimmilla ympäristörikoksilla voi olla kansainvälisiä liittymäkohtia, mikä nostaa esiin kysymyksen Suomen rikoslain soveltuvuudesta tekoihin. Esimerkiksi ilmaan suuntautuneet päästöt kulkeutuvat helposti rajojen yli. Rikos (ympäristön turmeleminen) katsotaan rikoslain 1 luvun 4 §:n mukaan tehdyksi sekä siellä, missä rikollinen teko suoritettiin että siellä, missä rikoksen seuraus ilmeni. Jommankumman edellytyksen täyttyessä rikos katsotaan tehdyksi Suomessa, eikä rikoslain soveltuvuudesta tekoon ole epäselvyyttä. Käytännössä esiintyy myös tapauksia, joissa sekä rikollinen teko tehdään että sen seuraus ilmenee maan rajojen ulkopuolella. Joissakin näistä tapauksista Suomen lain soveltamisala on määrätty suoraan laissa. Jos esimerkiksi suomalaisesta aluksesta päästetään meren pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain vastaisesti pilssivesiä mereen, Suomen laki soveltuu tekoon sekä mainitun lain että rikoslain 1 luvun 2 tai 3 §:n perusteella.

Vaikeampia tulkintatilanteita syntyy silloin,

kun Suomen kansalainen tekee Suomen ulkopuolella sellaisen ympäristörikoksen, jonka rankaisemisesta Suomen lain mukaan ei ole nimenomaisesti säädetty. Lähtökohtana on, etteivät ympäristörikoksia koskevat säännökset ryhmänä ole luonteeltaan siten kansallisia, että niiden rikkomisesta voidaan tuomita rangaistus vain silloin, kun rikos on tehty Suomessa. Osalla rikoksista on kuitenkin selvästi kansallinen luonne. Esimerkiksi eläinten ja kasvien rauhoitusmääräykset koskevat ainoastaan Suomen alueella olevia yksilöitä. Suomessa harvinaisuutensa vuoksi rauhoitettu kasvihan voi olla jossakin muualla varsin yleinen, eikä rankaiseminen sikäläisiin kasveihin kohdistuvista teoista olisi mielekästä. Vastaavalla tavalla lienee maa-aineslakia ja vesilakia pidettävä puhtaasti kansallisina luonteeltaan. Toisaalta taas valaiden suojelusta annetun lain kielto käyttää suomalaista alusta valaanpyyntiin olisi lähes vailla periaatteellistakin soveltamismahdollisuutta, jos se koskisi vain Suomen aluevesiä.

1.17.2. Pykälien perustelut

1 §. Ympäristön turmeleminen

1 momentti. Ehdotetun säännöksen 1 kohta on tarkoitettu korvaamaan kokonaan tai ainakin osittain sellaiset nykyisin voimassa olevat rangaistussäännökset, joissa on kriminalisoitu ensisijaisesti erityyppinen ympäristöä pilaava toiminta. Tämän ohella ehdotetun säännöksen 1 kohta kattaisi eräitä sellaisia nykyisten ympäristörikossäännösten kohtia, joiden ensisijainen tavoite on muu kuin ympäristön pilaamisen estäminen. Tällainen säännös on esimerkiksi kalastuslain 109 §, jolla suojataan kalastuksen edellytyksiä.

Ehdotettujen 2 ja 3 kohdan mukaan voitaisiin tuomita rangaistus eräistä sellaisista teoista, jotka tällä hetkellä ovat rangaistavia jätehuoltolain tai ilmansuojelulain perusteella, ja joita 1 kohdan teonkuvaus ei kata.

Ympäristön turmelemista koskevia rangaistussäännöksiä on siis tällä hetkellä muun muassa jätehuoltolaissa. Lain 36 §:n mukaan on jätehuoltorikoksena rangaistavaa esimerkiksi toimittaa jätteitä ympäristöön muualle kuin niille varattuun paikkaan tai laiminlyödä velvollisuus jätehuollon järjestämiseen taikka valmistaa, maahantuoda tai käyttää tuotetta sanotun lain nojalla annetun kiellon tai rajoituksen vastaisesti siten, että siitä aiheutuu vaaraa ihmisen terveydelle tai huomattavaa haittaa luonnon toiminnalle. Pykälän mukaan rangaistavaa on myös niin sanottujen kansainvälisesti valvottavien jätteiden maahantuonti, maastavienti tai kauttakuljetus vaarallisten jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskevan Baselin yleissopimuksen vastaisesti. Jos jätehuoltolain vastainen toiminta on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumisen tai roskaantumisen vaaraa taikka vaaraa terveydelle, tulee teko esityksen mukaan yleensä rangaistavaksi ehdotetun 1 §:n 1 momentin mukaan.

Törkeäksi jätehuoltorikos taas voidaan nykyisin katsoa silloin, kun rikos on omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle taikka ympäristön erityistä pilaantumista, ja rikosta kokonaisuudessaan on pidettävä törkeänä (jätehuoltolain 37 §). Eräissä tapauksissa voisi olla mahdollista, että törkeän jätehuoltorikoksen tunnusmerkistön täyttävät pilaamistapaukset katsottaisiin ehdotetun 1 §:n mukaisiksi rikoksiksi. Useimmiten nämä tapaukset tulisivat kuitenkin arvioitaviksi törkeää ympäristön turmelemista koskevan säännöksen perusteella.

Ilmansuojelulain 23 §:n 2 momentin mukaan ilmansuojelurikoksesta on tuomittava se, joka tahallaan tai törkeästä tuottamuksesta rikkoo mainitun lain perusteella määräytyvän velvollisuutensa, jos teosta aiheutuu ilman pilaantumista.

Aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 28 §:ssä säädetään rangaistus sille, joka mainitun lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti ryhtyy toimenpiteeseen, josta voi aiheutua vesien pilaantumista. Teko on ankarammin rangaistava, jos rikos on omansa aiheuttamaan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle tai laajalle ulottuvaa ja pitkäaikaista vesien pilaantumista, taikka jos rikos suoritetaan vastoin viranomaisen nimenomaista kieltoa ja rikosta kokonaisuudessaan on pidettävä törkeänä.

Vesilain 13 luvun 1 §:ssä on kriminalisoitu muun ohessa ryhtyminen toimenpiteeseen, joka aiheuttaa vesistön tai veden pilaantumista, sekä muutoin vastoin laillista oikeutta tapahtuva tahallinen vahingollisen muutoksen aikaansaa-

minen vesioloissa. Jos seuraus aiheutetaan törkeällä tuottamuksella, on rangaistusuhka lievempi.

Meren pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 11 §:ssä on muun muassa kriminalisoitu sellaiseen toimenpiteeseen ryhtyminen mainitun lain säännösten vastaisesti, josta voi aiheutua aavan meren tai toisen valtion aluevesien pilaantumista. Jos rikos on omansa aiheuttamaan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle tai laajalle ulottuvaa ja pitkäaikaista merellisen ympäristön pilaantumista taikka jos toimenpide suoritetaan vastoin viranomaisen nimenomaista kieltoa ja jos rikos kokonaisuudessaan on törkeä, on tekoon syyllistynyt tuomittava törkeästä meren pilaamisesta. Vaikka tässäkin tapauksessa nykyisen lain mukaan törkeiksi katsottavat teot tulisivat lähinnä arvioitaviksi törkeänä ympäristön turmelemisena, voisi ympäristön turmelemista koskevan perussäännöksen soveltaminen joissakin tapauksissa tulla kysymykseen.

Maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain nykyisen 9 §:n mukaan rangaistaan sitä, joka tahallaan tai törkeällä tuottamuksellaan aiheuttaa öljyvahingon, jollei teosta muualla ole säädetty ankarampaa rangaistusta.

Kaikille edellä mainituille säännöksille on ominaista se, että niissä on kriminalisoitu aineellisessa ympäristölainsäädännössä asetettujen pilaamiskieltojen rikkominen. Myös muissa laeissa rangaistaviksi säädetyt teot voisivat tulla ehdotetun 1—4 §:n mukaan rangaistaviksi.

Esimerkiksi terveydenhoitolain 91 §:ssä on avoin rangaistussäännös, jossa kriminalisoidaan lain tai sen nojalla annettujen määräysten rikkominen. Selvästi täsmällisempi säännös on torjunta-ainelain 10 §:ssä. Kemikaalilain 52 §:ssä on yksityiskohtainen rangaistussäännöstö. Näiden lakien rikkominen voi johtaa tilanteisiin, joissa ympäristöä tai terveyttä vaarannetaan nyt ehdotetussa säännöksessä tarkoitetulla tavalla ja muutkin säännöksen soveltamisedellytykset täyttyvät. Kemikaalilaissa merkittävän haitan aiheuttaminen terveydelle tai ympäristölle on yksi rangaistusta ankaroittava peruste (52 §:n 2 momentti.).

Kalastuslain 109 §:n mukaan se, joka muutoin kuin pyyntiä harjoittamalla tahallaan tai tuottamuksellisesti aiheuttaa vaaraa tai vahinkoa kalakannalle tai kalavedelle taikka muulla tavoin tahallaan luvattomasti menettelemällä huonontaa kalastamisen harjoittamisen edellytyksiä vesistössä, on tuomittava vaaran aiheuttamisesta kalavedelle. Jos vaara kalakannalle tai kalavedelle on vakava, on tekijä tuomittava, jollei teosta muualla ole säädetty ankarampaa rangaistusta, vakavan vaaran aiheuttamisesta kalavedelle. Tällainenkin teko voisi siis tulla ehdotetun 1 §:n mukaan rangaistavaksi.

Nykyisten ympäristörikosten perusmuotojen ohella ympäristön turmelemista koskeva säännös tulisi korvaamaan myös osia nykyisten ympäristörikosten ankarammin rangaistavista eli kvalifioiduista tekomuodoista. Suurin osa niiden tunnusmerkistöistä lankeaisi kuitenkin törkeää ympäristön turmelemista koskevan säännöksen piiriin. Joissakin tapauksissa teot voisivat tulla rangaistaviksi myös ympäristörikkomusta tai tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskevan säännöksen mukaan. Tapauskohtaisen arvioinnin varaan jää, mitä ympäristörikosluvun säännöksiä kulloinkin sovelletaan. Rangaistavan käyttäytymisen alaa ehdotettu säännös ei olennaisesti muuttaisi nykyisestä.

Ympäristön turmelemisesta olisi ehdotetun momentin 1 kohdan mukaan tuomittava se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksityistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumisen tai roskaantumisen vaaraa tai vaaraa terveydelle.

Ehdotetulle kriminalisoinnille on ominaista teon pilaamisluonne. Rangaistavia olisivat teot, joilla saastutetaan, liataan tai roskataan ympäristöä, tai jotka ovat omiaan aiheuttamaan tällaisen pilaantumisen tai roskaantumisen vaaraa taikka vaaraa terveydelle. Mikä tahansa terveydelle vaarallinen toiminta ei kuitenkaan tulisi rangaistavaksi ympäristön turmelemisena. Esimerkiksi liikenneturvallisuutta vaarantavan esineen jättäminen vilkkaasti liikennöidylle tielle saattaisi tulla rangaistavaksi liikenteen vaarantamista koskevien säännösten perusteella, mutta ei ehdotetun 48 luvun mukaan, koska teolla ei ole omaa ympäristöllistä ulottuvuutta.

Johtoa siihen, millainen toiminta katsotaan ympäristön turmelemiseksi, saa ympäristölainsäädännössä olevista ympäristön pilaamiskielloista. Esimerkiksi vesilain 1 luvun 19 §:n mu-

kaan vesistön pilaamiseksi katsotaan ilman vesioikeuden lupaa tapahtuva kiinteän, nestemäisen tai kaasumaisen aineen taikka energian johtaminen tai päästäminen vesistöön siten, että siitä joko välittömästi tai toiminnan jatkuessa saattaa johtua sellainen vesistön, veden tai pohjan laadun muutos, joka 1) ilmenee vesistön haitallisena madaltumisena, 2) aiheuttaa vesiluonnon ja sen toiminnan vahingollista muuttumista tai ilmeistä vahinkoa kalakannalle, 3) aiheuttaa vaaraa terveydelle, 4) aiheuttaa ympäristön viihtyisyyden tai kulttuuriarvojen tahi vesistön vedenhankintaan tai virkistyskäyttöön soveltuvuuden melkoista vähentymistä, taikka 5) voi aiheuttaa muun edellä mainittuihin rinnastettavan yleisen tai yksityisen edun loukkauksen.

Aineellisessa lainsäädännössä vakiintuneet pilaamiskäsitteen sisällöt eivät kuitenkaan olisi sellaisinaan sovellettavissa 1 momentin tulkinnassa. Esimerkiksi jokin sellainen teko, jota vesilain käsitteistössä pidettäisiin vesistön muuttamiskiellon vastaisena, saattaisi 48 lukua sovellettaessa tulla ympäristön turmelemisena 1 momentin mukaan rangaistavaksi. Vastaavasti esimerkiksi vesilain pilaamiskiellon rikkominen voisi joissakin tapauksissa olla ehdotetussa 2 momentissa tarkoitettua ympäristön turmelemista, samoin kuin vesilain sulkemiskiellon rikkominen.

Momentin 1 kohdassa mainitaan turmelemisrikoksen tekotapoina saattaminen, päästäminen ja jättäminen. Tekotavoista kaksi ensin mainittua viittaavat ensi sijassa aktiiviseen toimintaan, kun taas viimeksi mainittu viittaa laiminlyöntiin. Kuitenkin tekotapoina kaikissa niissä voisivat tulla kysymykseen sekä aktiivinen toiminta että laiminlyönti.

Esimerkkinä laiminlyönnistä voidaan mainita tilanne, jossa teollisuuslaitoksessa jonkin teknisen vian seurauksena vaarallista nestettä joutuu ympäristöön. Vaikka kyseinen tapahtuma olisi puhdas onnettomuus, on jollakulla asemansa vuoksi velvollisuus yrittää estää enempi nesteen ympäristöön joutuminen. Jos hän laiminlöisi tämän velvollisuuden, hänet voitaisiin tuomita ympäristön turmelemisesta, joka tässä tapauksessa on toteutunut saattamalla tai päästämällä nestettä ympäristöön. Luvun 7 §:ssä oleva säännös vastuun kohdentumisesta antaisi osaltaan viitteitä siitä, kuka ympäristöä pilaavasta toiminnasta kulloinkin vastaa.

Ympäristöä voi ehdotuksen mukaan turmella ensinnäkin esineellä, aineella tai säteilyllä. Ympäristöä pilaavia esineitä ovat esimerkiksi vanhat akut, joista voi liueta maaperään lyijyä. Tavallisimmin pilaamisteko tapahtunee jotain haitallista ainetta ympäristöön saattamalla. Aineen käsitettä käytetään tässä sen arkikielisessä merkityksessä ja sillä on lukuisia eri sisältöjä. Usein aine on jonkin kemikaalin muodossa, mutta se voi olla vaikkapa elollista, esimerkiksi mikrobeja. Ympäristölle vaarallisesta säteilystä voidaan mainita esimerkkinä radioaktiivinen säteily.

Jotta säännös kattaisi tasapainoisesti kaikki toisiinsa rinnastettavat turmelemisteot, toteuttaa myös "muu sellainen", joka on omiaan aiheuttamaan säännöksessä tarkoitettua vaaraa tai vahinkoa, säännöksen soveltamisen edellytykset. Täten voisi olla rangaistavaa esimerkiksi niin suuren lämpömäärän päästäminen vesistöön, että se on omiaan aiheuttamaan vesistölle lainkohdassa tarkoitettua vaaraa.

Ympäristöoikeuden keskeisiä lähtökohtia on ympäristön pilaamiskielto. Periaatteessa mitään ympäristöön kohdistuvaa haitallista toimenpidettä ei saisi pitää oikeutettuna. Pohjaveden pilaaminen onkin kielletty suoraan vesilaissa. Tästä lähtökohdasta ei kuitenkaan ole voitu yhteiskunnassa vaikuttavien intressien moninaisuuden vuoksi pitää täysin tinkimättömästi kiinni. Niinpä monilla ympäristöoikeuden lohkoilla on voimassa lupajärjestelmä, joka valtuuttaa asianomaiset viranomaiset viime kädessä ratkaisemaan, kuinka paljon ympäristöä voidaan luvan perusteella kuormittaa. Samalla määrätään toimenpiteistä pilaantumisen ehkäisemiseksi. Esimerkkeinä tällaisista luvista voidaan mainita vesilain mukainen lupa ohjata jätevettä vesistöön sekä ympäristölupamenettelylain (735/91) 2 §:n ja terveydenhoitolain 26 §:n mukainen sijoituspaikan hyväksyminen tehtaalle, laitokselle tai varastolle, josta voi aiheutua terveyshaittaa.

Lupajärjestelmä karsii ehdotetun säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle sellaiset tilanteet, joissa tietynasteinen ympäristön pilaaminen on katsottu oikeutetuksi esimerkiksi tärkeiden kansan- tai liiketaloudellisten, työllisyyspoliittisten, yhteisön palvelujen järjestämiseen liittyvien tai vastaavien syiden vuoksi. Jos ympäristöä kuitenkin pilataan ilman laissa edellytettyä lupaa tai asetettujen lupaehtojen vastaisesti, voitaisiin säännöstä — muiden soveltamiskriteerien täyttyessä — soveltaa.

Ympäristölupamenettelylain voimaan tulles-

sa ilmansuojelulaissa tarkoitetun ilmoituksen tekeminen muuttui osaksi lupamenettelyä. Luvan hakematta jättämisestä säädetään tällä hetkellä rangaistus ympäristölupamenettelylain 13 §:ssä. Ilmansuojelulain mukaan on ilmansuojelurikkomuksena rangaistavaa muun muassa jättää noudattamatta ympäristöluvassa annettuja määräyksiä (23 §:n 1 momentti.). Jos tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tehdystä ilmansuojelurikkomuksesta aiheutuu ilman pilaantumista, teko rangaistaan voimassa olevan lain mukaan ilmansuojelurikoksena (2 momentti).

Ehdotuksen mukaan ilmansuojelurikkomus säilyisi rangaistavana ilmansuojelulaissa. Sen sijaan törkeämmät teot, joissa ilmaan päästetään esimerkiksi jotakin ainetta ja jotka nyt ovat ilmansuojelurikoksina rangaistavia, tulisivat rangaistaviksi ehdotetun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla. Kohdan mukaan rangaistavaksi tulisi siten muun muassa ympäristöluvassa ilmansuojelulain 15 §:n nojalla annetun määräyksen rikkominen silloin, kun ilmaan on jotakin päästetty ja 1 momentin vaaratunnusmerkki on täyttynyt. Tällöin on rikottu 1 kohdassa tarkoitettua yksittäistapausta koskevaa määräystä.

Ehdotetussa 1 kohdassa mainittu yleinen määräys voi koskea esimerkiksi kemikaalilaissa tarkoitettua kemikaalia, jonka käsittelyn valtioneuvosto on lain 43 §:n nojalla kokonaan kieltänyt. Ehdotettu säännös kattaisi siis myös tällaiset tapaukset. Myös ilmansuojelulain nojalla annettuja yleisiä määräyksiä rikkoen voidaan päästää ympäristöön ainetta siten, että rangaistus voidaan tuomita 1 kohdan mukaan.

Ilmansuojelulain nojalla annetun yleisen määräyksen vastainen valmistaminen, luovuttaminen ja käyttäminen taas rangaistaisiin ehdotetun 2 kohdan mukaan, vaikkei päästöjä vielä olisi tapahtunutkaan.

Valtioneuvosto voi antaa ehdotetussa 2 kohdassa tarkoitettuja yleisiä määräyksiä jätehuoltolain ja ilmansuojelulain nojalla. Jos jonkin tuotteen valmistuksen yhteydessä taikka sen käytön tai käytöstä poistamisen seurauksena syntyy jätettä, jonka on todettu tai voidaan odottaa aiheuttavan vaikeuksia jätehuollolle tai ympäristön pilaantumista, valtioneuvosto voi jätehuoltolain 22 §:n 1 momentin nojalla määrätä tuotteen tai jätteen tunnistamiseksi tarvittavasta merkitsemisestä, tai se voi määrätä tuotteelle erityisen palautusmaksun. Jos 1 momentissa tarkoitettu aine on ongelmajätettä ja jätehuollolle aiheutuvat vaikeudet voivat olla huomattavia tai ympäristön pilaantuminen erityistä, valtioneuvosto voi 22 §:n 2 momentin nojalla rajoittaa tuotteen valmistusta, maahantuontia, myyntiä, luovuttamista tai käyttöä taikka kieltää sen sekä antaa näitä tai tuotetta taikka tällaisen ongelmajätteen jätehuoltoa koskevia määräyksiä.

Ilmansuojelulain 9 §:n nojalla valtioneuvosto voi antaa ilman pilaantumisen ehkäisemiseksi tarpeellisia yleisiä ohjeita taikka niiden sijasta tai ohella yleisiä määräyksiä aineen enimmäispitoisuudesta ilmassa ja aineen enimmäismäärästä laskeumassa (1 momentin 1 kohta), aineen enimmäispitoisuudesta ilmaan tulevassa päästössä tai ilmaan tulevan aineen enimmäismäärästä (2 kohta), valmistettavan, maahantuotavan, luovutettavan tai käytettävän aineen, valmisteen tai tuotteen koostumuksesta (3 kohta), aineen, valmisteen tai tuotteen tunnistamiseksi tarvittavasta merkitsemisestä (4 kohta), moottoriajoneuvon joutokäynnin rajoittamisesta muualla kuin tieliikennelainsäädännössä tarkoitetulla tiellä (5 kohta) sekä jätteenpolttolaitosten polttouunien ja kattiloiden poltto-olosuhteista sekä niistä toimista, joihin on ryhdyttävä jätteenpolttolaitosten polttouunien ja kattiloiden päästöjä rajoittavien puhdistus- ja erotuslaitteiden mentyä epäkuntoon (6 kohta).

Lain 9 a §:n nojalla annettavien valtioneuvoston yleisten ohjeiden tarkoituksena on ilmakehän suojeleminen. Ohjeet ja määräykset voivat koskea aineen, valmisteen tai tuotteen valmistuksen, maahantuonnin, luovuttamisen ja käytön rajoittamista tai kieltämistä.

Ehdotetun 2 kohdan mukaan voisi siis tulla rangaistavaksi jätehuoltolain tai ilmansuojelulain nojalla annettujen yleisten määräysten rikkominen, jos rikkominen on ollut omiaan aiheuttamaan pykälässä tarkoitettua vaaraa. Ehdotetussa 2 kohdassa on käytetty ilmaisua "yleinen määräys" osoittamaan ensinnäkin sitä, että määräyksen tulee olla sitova. Kohdan mukaan ei siten voisi tulla rangaistavaksi ilmansuojelulain 9 tai 9 a §:ssä tarkoitettujen velvoittamattomien ohjeiden rikkominen. Ilmaisu osoittaa lisäksi, etteivät kyseiset määräykset voi koskea vain yksittäisiä tapauksia vaan ovat normeina voimassa koko maassa tai jollakin alueella. Ehdotetun 2 kohdan mukaan voisi siten tulla rangaistavaksi ainoastaan sellaisten määräysten rikkominen, jotka valtioneuvosto on antanut joko jätehuoltolain 22 §:n tai ilmansuojelulain 9 tai 9 a §:n nojalla.

Ympäristön turmelemisessa olisivat ehdotetun 2 kohdan mukaan rangaistavina tekotapoina jonkin aineen, valmisteen tai tuotteen valmistaminen, luovuttaminen tai käyttäminen. Kiellon tai rajoituksen vastainen tuotteen valmistaminen ja käyttäminen ovat nykyään jätehuoltolain 36 §:n 1 momentin mukaan jätehuoltorikoksena rangaistavia tekoja. Sen sijaan luovuttamista ei mainita 36 §:ssä, joten näitä koskevan, lain 22 §:n nojalla annetun kiellon rikkominen on tällä hetkellä rangaistavaa vain jätehuoltorikkomuksena 35 §:n mukaan. Tältä osin ehdotus merkitsisi siis sääntelyn ankaroitumista.

Tällä hetkellä ilmansuojelulain mukaan rangaistavista teoista ehdotettu 2 kohta kattaisi lähinnä 9 §:n 1 momentin 3, 4 ja 6 kohdan sekä eräiden 9 a §:n nojalla annettujen valtioneuvoston yleisten määräysten rikkomisen. Lain 9 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen määräysten rikkominen voisi tulla rangaistavaksi ehdotetun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan. Eräiden 9 a §:ssä tarkoitettujen määräysten rikkominen voisi lisäksi tulla ehdotetun 3 kohdan mukaan rangaistavaksi.

Ehdotettu 2 kohta voisi periaatteessa soveltua myös ilmansuojelulain 9 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen, joutokäyntiä tien ulkopuolella koskevien määräysten rikkomiseen. Käytännössä näin tuskin kuitenkaan kävisi, koska joutokäynnin tulisi olla melkoisen laajaa, jotta 1 momentin vaarakriteeri täyttyisi. Tämän joutokäyntirajoituksen rikkomisesta voitaisiin rangaista ehdotuksen mukaan ilmansuojelulain 23 §:n 3 momenttia soveltaen rikesakolla tai siitä voitaisiin antaa pysäköintivirhemaksu. Sakonuhkaiseksi muuttuisi myös ilmansuojelulain 15-17 §:n mukaisten velvollisuuksien rikkominen silloin, kun ehdotetun 1 momentin tunnusmerkistö ei täyty. Säännöksissä on kysymys lääninhallituksen antamasta yksittäistä toiminnan harjoittajaa koskevasta määräyksestä. Rangaistuksen ohella näissä tapauksissa on käytettävissä uhkasakko, jolla toiminnan harjoittajat voidaan saada täyttämään velvollisuutensa. Ilmansuojelulain 11 ja 12 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden rikkominen puolestaan tulisi ehdotuksen mukaan rangaistavaksi ympäristörikkomuksena 3 §:n 3 momentin mukaan.

Lainkohdassa tarkoitettu valmistaminen on yleensä luonteeltaan teollista, mutta periaatteessa on mahdollista valmistaa siinä tarkoitettu tuote muutenkin kuin elinkeinotoiminnassa. Luovuttaminen tarkoittaa tässä eri laatuisia tuotteen toiselle siirtämistapoja riippumatta siitä, siirtyykö luovutuksen yhteydessä hallinta vai omistusoikeus vai siirtyvätkö molemmat. Keskeinen näistä on myyminen, jota ei ehdotetussa säännöksessä erikseen mainita. Myös rangaistava käyttäminen liittyisi tyypillisesti elinkeinotoimintaan, mutta se voisi poikkeustapauksissa olla yksityistäkin.

Ehdotetun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan rangaistaisiin myös sitä, joka laiminlyö jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa. Järjestämisvelvollisuuden sisältö ilmenee jätehuoltolain 3 luvusta, jossa on säännöksiä jätteiden keräilystä, kuljetuksesta ja käsittelystä, jätehuoltosuunnitelmasta ja -ilmoituksesta, valtioneuvoston ja kuntien jätehuoltoa koskevista määräyksistä, sekä ongelmajätteitä ja niin sanottuja kansainvälisesti valvottavia jätteitä koskevia erityissäännöksiä.

Ehdotettu 2 kohta koskisi lisäksi ongelmajätteiden luvatonta käsittelemistä niiden vaarattomaksi tekemiseksi. Ongelmajätteiden käsittelyluvasta säädetään jätehuoltolain 23-23 e §:ssä.

Määräystenvastainen maahantuonti voi nykyään tulla rangaistavaksi sekä jätehuoltolain että ilmansuojelulain mukaan. Ehdotetun 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan maahantuonti voisi tulla ympäristön turmelemisena rangaistavaksi, jos säännöksessä tarkoitettu vaarakriteeri täyttyisi. Ilmansuojelulaissa tarkoitetun maahantuonnin täytyy olla lain 9 tai 9 a §:n nojalla annetun yleisen määräyksen vastaista ollakseen rangaistavaa. Jätehuoltolain rikkomista maahantuonti voi olla suoraan lain nojalla (23 f §:n 1 momentti), yleisen määräyksen vastaisena (22 §:n 2 momentti) tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisena (23 f §:n 3 momentti).

Maahan tuonnin ja maasta viennin käsitteitä käytetään säännöksessä saman sisältöisinä kuin ne ovat 46 luvun 4 §:n salakuljetusta koskevassa säännöksessä. Maahantuojana ja maasta viejänä pidetään sekä sitä, joka konkreettisesti vie jotain rajan yli että hänen toimeksiantajaansa.

Jätehuoltolain mukaan on rangaistavaa myös lain 23 f §:ssä tarkoitetun kansainvälisesti valvottavan jätteen maahan tuonti, kauttakuljetus ja maasta vienti, jos se tapahtuu jätehuoltolain, sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten taikka vaarallisten jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskevan Baselin yleissopimuksen vastaisesti.

Ehdotetussa 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa viitataan mainittuun sopimukseen, joten sopimuksen määräysten rikkominen tulisi rikoslain mukaan rangaistavaksi. Maasta viennin, maahan tuonnin ja maan kautta kuljettamisen tulisi ollakseen rangaistavaa olla omiaan aiheuttamaan 1 momentissa tarkoitettua vaaraa.

Sen sijaan ilmansuojelulaissa ei maasta vientiä eikä kauttakuljetusta ole kielletty. Kun rangaistavuus ehdotetussa 1 momentissa on kytketty eri lakien rikkomiseen, ei esimerkiksi koostumuksensa vuoksi ilman pilaantumisen vaaraa aiheuttavan aineen maasta vienti tulisi rangaistavaksi myöskään ympäristön turmelemisena.

Ehdotetussa säännöksessä edellytetään, että ympäristöä turmeleva teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumisen tai roskaantumisen vaaraa taikka vaaraa terveydelle. Ympäristön käsite on monilta osiltaan selvä ilman tarkempaa määrittelemistäkin. Ilmakehä, vedet, maaperä, kasvillisuus ja eläimet kuuluvat kiistatta käsitteen piiriin. Tässä pykälässä ympäristöstä puhutaan kuitenkin hieman laajemmassa merkityksessä, sillä siihen kuuluviksi lasketaan myös maisemakokonaisuudet, olivat ne sitten luonnon tai ihmisen muovaamia, sekä rakennettu ympäristö. Yksittäiset rakennuksetkin voivat siten olla ympäristön osia tässä tarkoitetussa merkityksessä.

Omaisuusarvot eivät sen sijaan kuuluisi ympäristön käsitteen piiriin, ellei niitä samalla ole pidettävä ympäristön osina. Kun asuinrakennus voisi saada suojaa ehdotetun säännöksen mukaan, sen pihalla oleva auto ei kuuluisi suojan piiriin, koska sillä ei ole omaa ympäristöllistä arvoa. Käytännössä tällä rajanvedolla ei olisi suurta merkitystä. Useimmiten kun 1 §:ssä tarkoitetusta teosta aiheutuu vahinkoa tai vaaraa toisen omaisuudelle, myös ympäristö on ollut vaarassa. Vaikka esimerkiksi metsällä onkin huomattavaa taloudellista arvoa, ovat ilman saastumisesta aiheutuneet metsätuhot kiistatta ympäristövahinkoja. Lisäksi on muistettava, että eri lakeihin jäävien sakonuhkaisten säännösten soveltamisala jäisi ehdotuksen mukaan pääosin nykyiselleen ja että ne usein kattaisivat pelkälle omaisuudelle aiheutetut vahingot. Joissakin tapauksissa taas omaisuudelle vaaraa aiheuttavat teot voisivat täyttää jonkin yleistä vaaraa aiheuttavan rikoksen tunnusmerkistön.

Vaaralla viitataan ehdotetussa säännöksessä paitsi ympäristölle aiheutuviin vaaroihin myös ihmisille suoraan tai välillisesti aiheutuviin terveydellisiin riskeihin. Terveydelle aiheutetun vahingon tai vaaran tulee kuitenkin aina syntyä ympäristön kautta, esimerkiksi niin, että jotakin terveydelle vahingollista ainetta päästetään ympäristöön. Ympäristön turmelemisena ei voisi tulla rangaistavaksi esimerkiksi kompastumisen vaaran aiheuttaminen, jollei siihen sisälly mitään ympäristöllistä ulottuvuutta.

Tunnusmerkistön täyttyminen ei edellyttäisi, että vahinkoa todella on syntynyt, vaan ympäristön turmeleminen olisi niin sanottu vaarantamisrikos. Eri rikostunnusmerkistöissä vaaran vaatimus on ilmaistu eri tavoin. Pykäläehdotuksen kummassakin momentissa käytetystä sanonnasta "on omiaan aiheuttamaan vaaraa" ilmenee, ettei suoranaista konkreettista vaaratilannetta, jossa vahinko on ollut jo lähellä tapahtua, tarvitsisi olla aiheutunut. Ilmaisulla viitataan menettelyn abstraktiseen vaarallisuuteen. Säännöksen soveltamisedellytyksiä selvitettäessä olisi harkittava, onko teko luonteeltaan sellainen, josta yleensä aiheutuu ympäristön pilaantumisen tai roskaantumisen vaaraa taikka vaaraa ihmisten terveydelle. On luonnollista, että tässä harkinnassa voi vaikutusta olla myös sillä, miten vakava olisi ollut mahdollisesti kysymykseen tuleva vahinko.

Tunnusmerkistössä tarkoitetut teot saattavat usein olla sellaisia, että niiden vahinkovaikutukset ilmenisivät vasta hyvinkin pitkän ajan kuluttua, esimerkiksi kun maahan haudatut tynnyrit ruostuvat ja niissä ollut ongelmajäte pääsee ympäristöön. Säännöstä voitaisiin näissä tapauksissa soveltaa jo ennen konkreettisen vaaran ilmenemistä, jos teko on ollut omiaan aiheuttamaan vaaraa, esimerkiksi pohjaveden pilaantumisen riskin.

Vaikka tunnusmerkistössä mainitaan rangaistavuuden edellytyksenä vain abstraktin vaaran aiheutuminen, täyttyy teko tietenkin myös silloin, kun vaara on jo konkreettinen eli jotakin määrättyä kohdetta selvästi uhkaava. Samalla tavoin voi vieläkin pidemmälle ulottuva seuraus, vahingon syntyminen, johtaa säännöksen soveltamiseen.

Ympäristön turmelemisrikoksen tekijältä vaadittava syyksiluettavuuden aste on tahallisuus tai törkeä huolimattomuus. Ehdotuksen mukaan törkeää huolimattomuutta lievempää moitittavuutta osoittavat ympäristöä pilaavat teot voisivat tulla rangaistaviksi esimerkiksi tuottamuksellisena ympäristön turmelemisena tämän luvun 4 §:n mukaan.

Ympäristön turmelemisen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kahta vuotta vankeutta. Ehdotettu rangaistusasteikko on sama kuin tärkeimmissä nykyisin voimassa olevissa vastaavissa ympäristörikossäännöksissä.

2 momentti. Pääosin pilaamisluonteista 1 momenttia täydentäisi 2 momentin säännös ympäristön muuttamisluonteisesta turmelemisesta. Useat ympäristöä pilaavat toimet, varsinkin törkeät, aiheuttavat samalla vahingollisia ympäristömuutoksia. Toisaalta on mahdollista myös sellainen ympäristön vahingollinen, haitallinen tai vaaraa aiheuttava muuttaminen, jonka seurauksena ympäristö ei pilaannu. Nykyisin ympäristön luvatonta muuttamista koskevia rangaistussäännöksiä on hajallaan eräissä ympäristölaeissa. Näistä tärkeimpiä ovat suojametsistä annetun lain, rakennuslain, vesilain ja maa-aineslain rangaistussäännökset.

Suojametsistä annetulla lailla pyritään muun muassa ehkäisemään metsärajan alenemista sekä suojaamaan asutusta ja viljelyksiä tuulille erittäin alttiilla alueilla. Lain mukaan metsän muu kuin kotitarvekäyttö maa- ja metsätalousministeriön määräämillä suojametsäalueilla on sallittu ainoastaan metsälautakunnan luvalla. Suojametsistä annetun lain tai sen nojalla annettujen määräysten rikkomisesta on lain 10 §:ssä säädetty rangaistukseksi sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta.

Oikeus rakentamiseen on rakennuslainsäädännössä rakennustiheydestä riippuen eri alueilla erilainen. Pääsääntöisesti uudisrakennuksen rakentamiseen vaaditaan viranomaisen myöntämä lupa. Esimerkiksi asema-, rakennus- tai rantakaava-alueella ei rakennuslain 124 a §:n mukaan saa suorittaa kaivamis-, louhimis-, tasoittamis- tai täyttämistyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ilman kunnanhallituksen lupaa (toimenpidekielto), ellei kysymyksessä ole maa-ainesten ottaminen tavanomaiseen kotitarvekäyttöön tai muu vähäinen toimenpide.

Rakennuslain 42 a §:ssä on kielletty muun muassa rakennusten käyttötarkoituksen muuttaminen ilman rakennuslautakunnan lupaa alueella, joka on rakennuskiellossa asemakaavan laatimista tai muuttamista varten. Vastaavasta rakennuskaavaan liittyvästä rakennuskiellosta on säädetty lain 100 a §:ssä.

Rakennuslain 146 §:ssä on säädetty rangaistavaksi rakennuksen rakentaminen ilman kyseisen lain mukaan vaadittavaa lupaa ja muuhun toimenpiteeseen ryhtyminen vastoin rakennuslakia tahi sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä sekä luvassa määrättyjen velvollisuuksien laiminlyöminen.

Rikokset on rakennuslaissa porrastettu niiden törkeysasteen mukaisesti kahteen ryhmään. Perustunnusmerkistön mukaisessa tapauksessa rangaistavaan menettelyyn syyllistynyt on tuomittava rakennuslain säännösten rikkomisesta sakkoon tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen. Jos toimenpide tai laiminlyönti on vaikutuksiltaan peruuttamaton ja ympäristöön liittyvien arvojen tai luonnonolosuhteiden kannalta erityisen vahingollinen taikka aiheuttanut vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle ja rikosta on näissä tai muissa tapauksissa, huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, pidettävä törkeänä, rikoksentekijä tuomitaan törkeästä rakennuslain säännösten rikkomisesta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

Vesilain 1 luvun 15 § sisältää vesiensuojelun kannalta tärkeän vesistön muuttamiskiellon. Sen mukaan on kiellettyä, jollei vesilain säännöksistä tai niiden nojalla annetusta luvasta muuta johdu, johtaa vesistöstä vettä tai ryhtyä vesistössä tai maalla muuhun toimenpiteeseen siten, että siitä voi aiheutua sellainen vesistön aseman, syvyyden, vedenkorkeuden tai vedenjuoksun muutos, joka 1) aiheuttaa vahinkoa tai haittaa toisen vesialueelle, kalastukselle, maalle, rakennukselle tai muulle omaisuudelle, 2) aiheuttaa tulvan vaaraa, yleistä vedenvähyyttä tai vesiluonnon ja sen toiminnan vahingollista muuttumista, 3) melkoisesti vähentää luonnon kauneutta, ympäristön viihtyisyyttä, kulttuuriarvoja tai vesistön käyttökelpoisuutta vedenhankintaan tahi sen soveltuvuutta virkistyskäyttöön, 4) huonontaa vesistön puhdistautumiskykyä tai muuttaa valtaväylää tai vaikeuttaa yleisen kulku- tai uittoväylän käyttämistä, 5) aiheuttaa vaaraa terveydelle taikka 6) muulla edellä mainittuun verrattavalla tavalla loukkaa yleistä etua.

Vesilain 13 luvun 1 §:ssä on säädetty rangaistavaksi vesistön tai veden pilaamisen lisäksi myös vesistön muuttaminen vastoin vesilain 1 luvun säännöksiä sekä vahingollisen muutoksen aikaansaaminen vesioloissa muutoin ilman laillista oikeutta. Rangaistusseuraamus tahallisesta teosta on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Jos seuraus on aiheutettu törkeällä tuottamuksella, rajoittuu rangais-

tusasteikko sakkoon tai enintään kuuteen kuukauteen vankeutta. Tällöin edellytyksenä teon rangaistavuudelle on, ettei yksityisen tai yleisen edun loukkaus ole vähäinen.

Maa-aineslain nojalla maankamaran ainesten ottaminen on säädetty yleisesti luvanvaraiseksi. Lupa ei kuitenkaan ole tarpeen, jos aineksia otetaan omaa tai toisen tavanomaista kotitarvekäyttöä varten. Lain 17 §:ssä on säädetty rangaistavaksi maa-ainesten ottaminen ilman vaadittavaa lupaa, lain nojalla annettujen lupamääräysten noudattamisen laiminlyöminen ja ainesten ottaminen muutoin lain säännösten vastaisesti. Rikokset on porrastettu niiden törkeysasteen mukaisesti kahteen ryhmään. Perustunnusmerkistön mukaisessa tapauksessa rikoksentekijä on tuomittava maa-aineslain säännösten rikkomisesta sakkoon. Jos toimenpide tai laiminlyönti on aiheuttanut huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia luonnonolosuhteissa tai vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle ja rikosta on näissä tai muissa tapauksissa, huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, pidettävä törkeänä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä maa-aineslain säännösten rikkomisesta vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi tai sakkoon.

Ehdotetun 2 momentin mukaan ympäristön muuttamisluonteisesta turmelemisesta on tuomittava se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla ryhtyy muuttamaan ympäristöä vastoin suojametsistä annetun lain, rakennuslain, vesilain tai maa-aineslain ympäristön suojaamista tarkoittavia säännöksiä taikka näiden lakien nojalla annettuja säännöksiä, yleisiä tai yksittäistapausta koskevia määräyksiä, kaavaa tai lupaa. Ehdotettu rangaistussäännös ei sinänsä perustaisi uusia ympäristövelvoitteita. Yleisellä määräyksellä tarkoitetaan normina voimassa olevia määräyksiä, kuten esimerkiksi rakennuslain nojalla annettuun rakennusjärjestykseen sisältyviä määräyksiä. Yksittäistapausta koskeva määräys voisi olla esimerkiksi yleiskaavan muuttamiseen liittyvä yksittäistä aluetta koskeva toimenpidekielto, jollainen voidaan antaa rakennuslain 124 a §:n nojalla. Jälkivalvonnassa lupaehtojen noudattamatta jättämisen johdosta annettujen määräysten rikkominen voisi olla ankaroittamis- eli kvalifiointiperuste ja johtaa törkeää ympäristörikosta koskevan 2 §:n soveltamiseen.

Rakennuslaissa tällä hetkellä rangaistaviksi säädetyistä teoista voisivat ehdotetun 2 momentin mukaan tulla rangaistaviksi lähinnä maisemaa tai kaupunkikuvaa rikkova rakentaminen tai muu luvaton tai kaavamääräysten vastainen toimenpide. Tällaisten tekojen voidaan ajatella aiheuttavan momentissa tarkoitettua ympäristön huononemista tai sen vaaraa. Ehdotetun 2 momentin soveltaminen tulisi harvoin kysymykseen esimerkiksi maaseudulla silloin, kun luvattoman rakentamisen maisemalliset vaikutukset rajoittuvat lähinnä pihapiiriin.

Joskus myös rakennuksen tai sen osan purkamisella (rakennuslain 42 a ja 100 a §) saattaa olla niin suurta ympäristöllistä merkitystä, että ehdotetut ympäristön turmelemista koskevat säännökset soveltuisivat tekoon. Yleensä kuitenkin sovellettaisiin 6 §:n säännöstä rakennussuojelurikoksesta, jos tuon säännöksen soveltamisedellytykset täyttyvät, tai rakennuslakiin jääviä sakonuhkaisia säännöksiä.

Ehdotettu 2 momentti kattaisi myös rakennuslain 135 §:n 1 momentin nojalla annettujen määräysten rikkomisen. Rakennuslain mainitun säännöksen perusteella voidaan jokin alue suojella kaavamääräyksellä muun muassa sen luonnonkauneuden tai erikoisten luonnonolosuhteiden taikka historiallisesti tai taiteellisesti arvokkaiden rakennusten vuoksi. Rakennettuun ympäristöön kohdistuviin 135 §:n 3 momentissa tarkoitettuja määräyksiä rikkoviin tekoihin tulisi tässäkin ensi sijassa soveltaa 6 §:n erityissäännöstä rakennussuojelurikoksesta. Ympäristön turmelemista koskevat säännökset voisivat tulla sovellettaviksi erityisen törkeisiin tekoihin.

Ehdotetussa 2 momentissa on kysymys ympäristön muuttamisesta muulla tavalla kuin ympäristöä pilaamalla. Pilaamisluonteiset rikokset ovat sellaista ympäristöä vaarantavaa toimintaa, joka toteutuu yleensä päästämällä tai jättämällä jotain vaarallista ainetta paikkaan, jossa se voi pilata tai roskata ympäristöä. Rangaistavassa ympäristömuutoksen aiheuttamisessa taas on kysymys sellaisesta ympäristöön kajoavasta toiminnasta, jossa ympäristöolosuhteita muutetaan muulla kielletyllä tavalla. Joissakin tapauksissa teot voivat olla rangaistavia sekä 1 että 2 momentin nojalla. Esimerkkinä voidaan ajatella tapausta, jossa vesistöä täytetään sellaisilla aineilla, jotka samalla pilaavat ympäristöä. Kuten 1 momentin perusteluissa on todettu, pilaamisen ja muuttamisen käsitteitä ei käytetä rikoslaissa aivan

samassa merkityksessä kuin esimerkiksi vesilaissa. Tällaisissa tapauksessa rangaistus tulisi tuomita vain yhdestä ympäristön turmelemisesta. Tämä lopputulos on ollut nimenomaisena tavoitteena, kun 1 ja 2 momentin säännökset on sijoitettu samaan pykälään. Näin vältetään sekä turhia konkurrenssiongelmia että tarpeettoman korkeita enimmäisrangaistuksia rikosten yhtyessä.

Törkeää ympäristön turmelemista koskeva 2 § ja ympäristörikkomusta koskeva 3 § syrjäyttäisivät soveltuessaan ehdotetun 2 momentin.

Lainkohdassa on käytetty ilmaisua "ryhtyy muuttamaan" sen vuoksi, että ollakseen rangaistavaa muuttamistoiminnan ei ole tarvinnut vielä aiheuttaa ympäristön muuttumista. Säännöksen soveltamiseksi riittää, että on aloitettu toiminta, joka on omiaan aiheuttamaan ympäristön huonontumisen vaaraa. Esimerkiksi luvattomassa merihiekan ottamisessa meriympäristön huonontumista olisi usein vaikea näyttää toteen. Joissakin tapauksissa, kuten rakennuksen purkamisessa, itse muuttamistoimi voi olla niin nopea ja peruuttamaton, että toiminnan luonne edellyttää rangaistavuuden rajan asettamista heti toiminnan alkuun. Koska rikoksen tunnusmerkistö täyttyisi jo näin varhaisessa vaiheessa, yrityksen säätäminen rangaistavaksi ei ole tarpeen.

Ympäristön huonontumisella tarkoitetaan esimerkiksi luonnon toimintojen haitallista muuttumista, maisemakuvan turmeltumista, ympäristön viihtyisyyden vähenemistä ja muita vastaavia muutoksia ympäristössä.

Tunnusmerkistön valinnan lähtökohtana eri lakeihin jäävien rangaistussäännösten ja ehdotetun 2 momentin välillä on 2 momentin vaaratunnusmerkki. Momenttiin valittu sanonta "on omiaan aiheuttamaan ympäristön huonontumisen vaaraa" sulkee soveltamisalan ulkopuolelle teot, joilla ei ole merkitystä ympäristön kannalta. Tällaisiin eri laeissa kiellettyihin tekoihin sovelletaan näihin lakeihin jääviä rangaistussäännöksiä. Sama koskee tekoja, jotka muuttavat ympäristöä niin vähän, ettei voida puhua ympäristön huonontumisesta 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Esimerkiksi vähäinen, mutta silti kotitarvekäytön ylittävä hiekan kaivaminen maasta voisi luvattomasti tehtynä olla maa-aineslain mukaan rangaistavaa, mutta sen ei välttämättä voitaisi katsoa aiheuttavan 2 momentissa tarkoitettua vaaraa. Jos ympäristö on huonontunut, mutta huonontuminen on ollut vähäistä, sovellettavaksi voi myös tulla 3 §:n ympäristörikkomusta koskeva säännös.

Ehdotetussa 2 momentissa edellytetty syyksiluettavuuden aste olisi sama kuin 1 momentissa eli tahallisuus tai törkeä tuottamus. Lievemmänasteiset tuottamukselliset ympäristörikokset, joilla aiheutetaan seurauksiltaan vakavia ympäristömuutoksia tai sellaisten vaaraa, tulisivat rangaistaviksi 4 §:n mukaisesti.

2 §. Törkeä ympäristön turmeleminen

Ehdotettu säännös kattaisi suurin piirtein nykyisten ympäristörikossäännösten törkeät tekomuodot. Joissakin tapauksissa nykyisten lakien mukaisiin törkeisiin tekomuotoihin voitaisiin kuitenkin soveltaa ympäristön turmelemista koskevaa perussäännöstä. Toisaalta taas joskus voitaisiin nykyisten säännösten perustunnusmerkistöjen piiriin kuuluvia tapauksia pitää törkeänä ympäristön turmelemisena.

Törkeän ympäristön turmelemisen tekotavat olisivat samat kuin ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä. Törkeiksi nämä rikokset voisivat tulla kahdentyyppisillä perusteilla. Niistä ensin mainitut liittyvät toiminnan vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen ja jälkimmäiset piittaamattomuuteen viranomaisten määräyksistä. Molemmille perusteille on yhteistä toiminnan tavanomaista suurempi moitittavuus.

Ehdotetun säännöksen mukaan voitaisiin törkeästä ympäristön turmelemisesta tuomita, jos ympäristön turmelemisessa 1) ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat taikka 2) rikos tehdään 1 §:ssä tarkoitetun menettelyn johdosta saadusta viranomaisen määräyksestä tai kiellosta huolimatta. Lisäedellytyksenä on, että rikos on myös kokonaisuutena arvioiden törkeä.

Ensin mainitussa ryhmässä perusteena olisi ensinnäkin toiminnalla aiheutettujen tai sen seurauksena uhkaavien ympäristövaikutusten pitkäaikaisuus. Ympäristövaikutuksilla tarkoitetaan 1 §:ssä mainittuja ympäristön pilaantumista, roskaantumista ja huonontumista. Pitkäaikaisuudelle ei voida asettaa täsmällisiä ajallisia rajoja. Vahingon on kuitenkin oltava luonteeltaan sillä tavoin pysyvä, ettei kysymys

ole vaikutuksiltaan pian ohimenevästä tapahtumasta. Pitkäaikaisuus viittaa useiden kuukausien tai jopa vuosien ajan jatkuviin taikka pysyviin vahinkoihin.

Pitkään vaikuttavan seurauksen aiheuttanut toimintakin on tavallisesti ollut jatkuvaa. Kuitenkin myös kertaluonteisella ympäristön turmelemistoimella, kuten suojametsäalueella tehdyllä luvattomalla hakkuulla, saattaisi olla säännöksessä tarkoitettuja pitkäaikaisia vaikutuksia. Toisaalta lainkohta ei soveltuisi peruuttamattomankaan ympäristömuutoksen aiheuttamiseen, jos muutos ei olisi erityisen suuri, vaan esiintyisi esimerkiksi hyvin pienessä ympäristön osassa.

Vahinkojen laajuutta ja niiden pitkäaikaisuutta olisi arvioitava yhdessä. Kestoltaan lyhyen vahingon tulisi siten olla ulottuvuudeltaan laajempi kuin pitempiaikaisen, jotta ehdotettua 2 §:ää voitaisiin soveltaa. Vahingon keston ja sen laajuuden yhteen nivoutuminen on säännöksessä tuotu esiin ottamalla pitkäaikaisuus ja laajuus perusteiksi, joiden mukaan vahingon suuruutta arvioidaan. Vahingon kestoaika on siis vahingon suuruuden yksi osatekijä.

Pitkäaikaisen vahingon aiheuttamiseen rinnastettaisiin lainkohdassa tällaisen vahingon vaaran aiheuttaminen.

Ympäristöä turmelevan toiminnan aiheuttaman vahingon tai vaaran laajaulotteisuus tarkoittaa sitä, että toiminta uhkaa ympäristöä esimerkiksi maantieteellisesti laajalla alueella tai lukuisia ihmisiä vaaralle alttiiksi saattaen. Kysymys on tällaisissa tapauksissa tavanomaista suuremmista vahingoista tai niiden uhasta.

Käsiteltyihin perusteisiin rinnastetaan vielä muut erityisen suurta vahinkoa tai tällaisen vahingon vaaraa aiheuttavat teot. Tässä tarkoitetaan sellaisia poikkeuksellisia tilanteita, joissa ympäristöä turmeleva toiminta jostakin erityisestä syystä, esimerkiksi vahingon korvaamattomuuden vuoksi, ansaitsee tavallista ankaramman arvioinnin. Esimerkkinä voi ajatella tilannetta, jossa kaunis ja kasvistoltaan poikkeuksellisen arvokas soraharju täysin tuhotaan soraa ottamalla.

Vaaralla tarkoitetaan ehdotetussa säännöksessä, toisin kuin esimerkiksi ympäristön turmelemista koskevassa perustunnusmerkistössä, konkreettista vaaraa. Tämä ilmenee säännöksessä käytetystä ilmaisusta "*aiheutettu* vaara". Edellytyksenä on, että vahingon syntyminen on ollut jo lähellä. Tämä vaikuttaa myös teon vanhenemiseen. Törkeä ympäristörikos alkaa rikoslain 8 luvun 3 §:n mukaisesti vanheta vasta siitä, kun teon seuraus (tässä vahinko tai sen konkreettinen vaara) ilmenee.

Toisena ankaroittamisperusteiden ryhmänä ovat tilanteet, joissa rikos on tehty ympäristön turmelemisena rangaistavan menettelyn johdosta saadusta viranomaisen määräyksestä tai kiellosta huolimatta. Nämä termit on valittu säännökseen osoittamaan määräysten yksittäistapauksellista luonnetta. Yleisesti voimassa olevan, normiluonteisen kiellon rikkominen ei esimerkiksi siten voisi yksistään johtaa 2 §:n soveltamiseen.

Yhteistä tässä tarkoitetuille tilanteille on se, että ympäristöä turmellut henkilö viranomaisen puuttumisesta huolimatta jatkaa entiseen tapaan toimintaansa. Sitovia määräyksiä ja kieltoja ei käytännössä yleensä anneta helposti eikä vähäpätöisissä asioissa. Toiminnan jatkaminen osoittaa sen kaltaista piittaamattomuutta, että mahdollisuus soveltaa toiminnan arviointiin tavallista ankarampaa säännöstä on tarpeen.

Ehdotetun säännöksen soveltaminen edellyttäisi vielä, että tuomioistuin arvioisi teon kokonaisuudessaan törkeäksi.

Törkeää ympäristön turmelemista koskevan säännöksen soveltaminen edellyttää tahallisuutta tai törkeää tuottamusta. Varsinkin sellaisen törkeän ympäristön turmelemisen, joka tapahtuu viranomaisten määräyksistä piittaamatta, normaali syyksiluettavuuden aste lienee tahallisuus. Törkeää tuottamusta lievempää syyllisyyttä osoittava teko saatettaisiin arvioida tuottamukselliseksi ympäristön turmelemiseksi (4 §).

Törkeän ympäristörikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan vähintään neljää kuukautta ja enintään kuutta vuotta vankeutta. Ehdotettu enimmäisrangaistus on sama kuin esimerkiksi törkeän jätehuoltorikoksen (jäte- huoltolain 37 §) tämän hetkinen enimmäisrangaistus.

3 §. Ympäristörikkomus

Ympäristörikosten lievemmistä eli privilegioiduista tekomuodoista säädettäisiin rangaistus 3 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan vähäinen ympäristön turmeleminen tulisi rangaistavaksi ympäristörikkomuksena, jonka rangaistusasteikko olisi lievempi kuin perustunnusmerkistön mukaisista teoista. Ehdotetun 2 momentin mukaan rangaistaisiin ympäristörikkomuksena myös eräät tällä hetkellä meluntorjuntalaissa

rangaistaviksi säädetyt teot. Pykälän 3 momentin mukaan rangaistaisiin ympäristöluvan hakematta jättämisestä.

Ehdotettu ympäristörikosten kolmiportainen rikosten törkeysasteen mukainen luokitus, jossa vähäiset teot rangaistaisiin rikkomuksina, vastaisi rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä yleensäkin omaksuttua linjaa.

1 momentti. Lainkohdan ilmaisulla ympäristön turmeleminen tarkoitetaan 1 §:ssä mainittua rikosta. Ympäristörikkomuksen perustekomuoto toteutettaisiin siten samanlaisilla tekotavoilla kuin ympäristön turmeleminen. Rikkomussäännöksessä on kysymys pääasiallisesti sellaisista tapauksista, joissa 1 §:ssä kuvatuista teoista aiheutuu ympäristölle tai terveydelle vain vähäistä vahinkoa tai tällaisen vahingon vaaraa. Vahingon tai vaaran vähäisyydellä tarkoitetaan lähinnä objektiivisesti todettavissa olevaa vähäisyyttä eikä vähäisyyttä vahingon kärsineen näkökulmasta arvioituna. Vaaran vähäisyys liittyy ensisijaisesti mahdollisen vahingon suuruuteen mutta myös sen todennäköisyys olisi otettava säännöstä tulkittaessa huomioon.

Säännöksessä edellytetään, että ympäristön turmelemista arvostellaan kokonaisuutena. Tätä harkittaessa huomioon otettavina seikkoina on nimenomaisesti mainittu aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyyden ohella mahdollisuus saattaa ympäristö ennalleen. Lainkohtaa ei siis ole tarkoitettu ilman muuta sovellettavaksi tapauksissa, joissa ympäristömuutos esimerkiksi sattuman tai tehokkaiden korjaustoimien vuoksi on jäänyt vähäiseksi. Huomioon on otettava lisäksi muun muassa teon vaarallisuus ja mahdollisuus saattaa ympäristö ennalleen.

Mahdollisuudella saattaa ympäristö ennalleen tarkoitetaan objektiivisesti todettavissa olevia olosuhteita eikä rikoksentekijän henkilökohtaista kykyä ennallistamiseen. Odotettavissa olevien ennallistamiskustannusten suuruus vaikuttaa myös harkittaessa, voidaanko aiheutettua vahinkoa tai ympäristömuutosta pitää vähäisenä.

Rikosta voitaisiin pitää vähäisenä myös muiden siihen liittyvien seikkojen perusteella. Tällaisia seikkoja voisivat olla esimerkiksi rikollisen teon tekeminen ajattelemattomasti hyötyä tavoittelematta sekä ympäristövahinkojen omaaloitteinen korjaaminen. Lainkohdan sanamuoto vastaa tältä osin rikoslain uudistuksen yhteydessä yleensäkin käytettyä lainkirjoitustapaa niin sanotuissa privilegiointisäännöksissä, joissa rikos tulee perustunnusmerkistöä lievemmin rangaistavaksi. Kun tässä on kysymys normaalia lievemmän rangaistussäännöksen soveltamismahdollisuuden harkinnasta, oikeusturvasyyt eivät edellytä, että rangaistuksen lieventämisperusteet ilmaistaan laissa tyhjentävästi. Säännöstä voidaan kuitenkin soveltaa vain, jos teko kokonaisuutena arvostellen on vähäinen.

Säännöksessä edellytetty syyksiluettavuuden aste olisi samoin kuin 1 §:ssä tahallisuus tai törkeä huolimattomuus. Tätä lievemmällä huolimattomuudella aiheutettu ympäristön turmeleminen ei tulisi rangaistavaksi myöskään ympäristörikkomuksena puheena olevan säännöksen nojalla. Lievät tuottamukselliset tekomuodot jäisivät ehdotuksen mukaan kokonaan rankaisematta, jolleivät ne ole rangaistavia muualla olevan erityissäännöksen nojalla. Seurauksiltaan vakavat tuottamukselliset ympäristörikokset voisivat tulla rangaistaviksi 4 §:n nojalla silloin, kun ei ole kysymys törkeästä huolimattomuudesta.

2 momentti. Ehdotetun 2 momentin mukaan rangaistaisiin eräistä sellaisista teoista, joista tällä hetkellä on säädetty rangaistus meluntorjuntalain 23 §:ssä. Rikoslain mukaan rangaistavaksi tulisi esityksen mukaan ensinnäkin valtioneuvoston antamien sitovien määräysten rikkominen silloin, kun määräykset koskevat melutasoa tai muita meluntorjuntalain 9 §:n 1 momentissa tarkoitettuja seikkoja.

Ehdotetun 2 momentin mukaan rangaistavaa olisi myös meluntorjuntalain 10 §:n nojalla annettujen sitovien määräysten rikkominen. Näitä määräyksiä voi antaa ympäristöministeriö ja ne voivat koskea muun muassa melun mittaamismenetelmiä ja laitteisiin liitettäviä melua koskevia merkintöjä. Sen sijaan säännös ei koskisi 10 §:ssä tarkoitettujen sitomattomien ohjeiden rikkomista.

Kolmanneksi voitaisiin 2 momentin mukaan rangaista sitä, joka rikkoo ympäristönsuojelulautakunnan antamia sitovia määräyksiä meluntorjunnasta. Määräykset liittyvät erityisen häiritsevää melua aiheuttavaan tilapäiseen toimintaan. Näistä määräyksistä on säädetty meluntorjuntalain 15 §:ssä.

Rangaistavaa olisi myös lain 13 §:ssä säädetyn ilmoituksen tekemättä jättäminen, kuten nykyisessäkin laissa. Teko vastaa moitittavuudeltaan 3 momentissa tarkoitettua luvan hakematta jättämistä.

Myös 2 momentissa tarkoitettuun ympäris-

törikkomukseen voisi syyllistyä tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta. Ehdotettu syyllisyysvaatimus olisi sama kuin 1 momentissa. Tavallisesta huolimattomuudesta tehty meluntorjuntalain rikkominen olisi rangaistavaa meluntorjuntalain 23 §:n 2 momentin mukaan.

Rangaistusasteikoksi ympäristörikkomuksesta ehdotetaan sakkoa tai enintään kuutta kuukautta vankeutta. Asteikko poikkeaa yleisestä linjasta, jonka mukaan rikosten lievimmistä tekomuodoista voidaan tuomita rangaistukseksi vain sakkoa. Ankarampaa asteikkoa tarvitaan, jotta erityislakeihin jäävät sakonuhkaiset säännökset ja ympäristörikkomus saadaan keskenään porrastetuiksi. Sama asteikko on tällä hetkellä säädetty rikkomusluonteisista teoista useimmissa ympäristölaeissa.

3 momentti. Ehdotettuun 3 momenttiin siirrettäisiin ympäristölupamenettelylain 13 §:n rangaistussäännös. Säännös säilyisi sisällöltään nykyisellään, vaikka sen sanamuoto muuttuisikin melko paljon.

Momentin mukaan rangaistaisiin sitä, joka rikkoo eräistä naapuruussuhteista annetun lain, terveydenhoitolain, ilmansuojelulain tai jätehuoltolain säännöksiä taikka niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä hakea lupa, tehdä ilmoitus tai esittää suunnitelma. Tarkemman sisältönsä velvollisuudet saavat kustakin, eri tyyppisiä toimintoja sääntelevästä laista.

Säännöksen toissijaisuuslausekkeella selvennetään sen suhdetta ympäristön turmelemiseen. Jos toiminnalla, johon on ryhdytty hakematta vaadittavaa ympäristölupaa, turmellaan ympäristöä, sovellettaviksi tulevat 1 tai 2 §:n taikka 3 §:n 1 momentin säännökset. Tällöin ei rangaistusta enää tuomittaisi erikseen 3 §:n 3 momentin mukaan.

Uuden 3 momentin rangaistussäännöksen ansiosta eräistä naapuruussuhteista annettuun lakiin ei ole tarpeen ottaa rangaistussäännöstä.

4 §. Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen

Tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskevan säännösehdotuksen tavoitteena on kattaa sellaiset tilanteet, joissa huolimattomuudesta puututaan ympäristöön ja aiheutetaan samanlainen vakava seuraus tai sen vaara kuin törkeää ympäristörikosta koskevan 2 §:n 1 kohdassa tarkoitetaan. Säännöstä voitaisiin eräissä tapauksissa soveltaa silloin, kun voimassa olevien säännösten mukainen syyksiluettavuuden edellytys (yleensä tahallisuus) ei täyttyisi. Näin ollen vakavan ympäristövahingon ja vaaran aiheuttaminen tulisi nykyistä useammin rangaistavaksi myös tuottamuksellisena, mikä vahvistaisi ympäristöarvojen rikosoikeudellista suojaa.

Ehdotetun säännöksen mukaan tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta tuomittaisiin se, joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetulla tavalla tai rikkoo jätehuoltoa tai ilmansuojelua koskevia säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Ehdotetussa 4 §:ssä vaadittu huolimattomuus olisi siis lievempää kuin ympäristön turmelemisessa edellytetty törkeä huolimattomuus. Rikoksen tekotavat olisivat muuten samat kuin 1 §:ssä.

Ympäristöön puuttumisen täytyisi, samaan tapaan kuin törkeää ympäristön turmelemista koskevan säännöksen mukaan, aiheuttaa vahinkoa tai ainakin konkreettista, lähellä olevaa vaaraa ympäristölle tai terveydelle, jotta säännöstä voitaisiin soveltaa. Rangaistavuuskynnys on siltäkin osin nostettu korkeammalle kuin 1 §:ssä, että aiheutetun tai uhkaavan vahingon tulee olla pitkäaikaisuutensa, laajan ulottuvuutensa tai muiden ominaisuuksiensa vuoksi erityisen suurta.

Teon tuottamuksellisuutta on ehdotetussa säännöksessä kuvattu sanalla "huolimattomuudesta". Tällaista huolimattomuutta voisi olla esimerkiksi jonkin tuotantoprosessissa käytettävän kemikaalin kertaluonteinen liiallinen annosteleminen lainkohdassa tarkoitetuin seurauksin, jos virheen syynä on ollut laiminlyönti varmistautua oikeasta annostelusta. Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettua suhtautumista voitaisiin myös kuvata sanalla "varomattomuus", joka joissakin tapauksissa kuvaa paremmin lainkohdassa edellytettyä tuottamuksen astetta.

5 §. Luonnonsuojelurikos

Säännös luonnonsuojelurikoksesta koskisi nimensä mukaisesti niin sanotun perinteisen luonnonsuojelun nimellä tunnettua ympäristönsuojelun osaa.

1 momentti. Momentin 1 kohdan mukaan

luonnonsuojelurikoksesta tuomittaisiin se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta oikeudettomasti hävittää tai turmelee luonnonsuojelulain perusteella suojeltavan, rauhoitetun tai toimenpidekiellossa olevan luonnonalueen tai sen osan, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen. Säännös ei siten kattaisi esimerkiksi rakennuslain 135 §:n mukaisessa menettelyssä rauhoitettuihin alueisiin kohdistuvia tekoja, vaikka rauhoittamisen taustalla käytännössä voivatkin olla luonnonsuojelulliset perusteet. Nämä teot voisivat sen sijaan tulla 1 §:n mukaan rangaistaviksi ympäristön turmelemisena.

Rauhoitus- tai suojelumääräys voi perustua luonnonsuojelulakiin eri tavoin. Rauhoitusmääräys voi olla suoraan luonnonsuojelulaissa. Lain 13 §:n 1 momentin mukaan riistaeläimiin kuulumattomat linnut ovatkin, eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta, aina rauhoitettuja. Rauhoitusmääräys voi olla myös luonnonsuojelulain valtuutussäännöksen perusteella annetussa asetuksessa. Esimerkkinä tällaisesta voidaan mainita eräiden kasvien rauhoittamisesta annettu asetus (450/92), jonka antamiseen on valtuutus luonnonsuojelulain 14 §:n 2 momentissa. Lääninhallituksella puolestaan on luonnonsuojelulain 9 §:n perusteella valta määrätä yksityinen alue erityiseksi suojelualueeksi. Ehdotettu 5 § kattaisi luontoon kuuluvien kohteiden hävittämisen tai turmelemisen riippumatta siitä, millä tavalla niiden suojeleminen on perustunut luonnonsuojelulakiin.

Rauhoittaminen ei kuitenkaan aina ole poikkeuksetonta. Poikkeuksesta on voitu säätää suoraan luonnonsuojelulaissa (14 a §:n 1 momentti) tai lain 4 §:n nojalla annetussa asetuksessa. Luvan poikkeamiseen voi myöntää myös lääninhallitus 14 a §:n 2 momentin nojalla. Näiden tilanteiden sulkemiseksi 1 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle lainkohtaan on otettu lisäedellytys "oikeudettomasti".

Lainkohdassa mainittu toimenpidekielto voisi väliaikaisena kohdistua alueeseen, jota ollaan suojelualueen muodostamista varten lunastamassa valtiolle. Kielto voidaan antaa luonnonsuojelulain perusteella (18 §:n 2 momentti) tai siitä on voitu säätää suoraan laissa (18 §:n 3 momentti).

Hävittäminen ja turmeleminen ovat tekotapoina suhteellisen selkeitä. Hävittämisen jälkeen suojeltavasta kohteesta ei ole jäljellä juuri mitään. Linnunpesä on yleensä hävitetty esimerkiksi silloin, kun se on pudotettu puusta. Turmeleminen taas ei välttämättä ole niin täydellistä kuin hävittäminen, mutta turmelemisenkin vuoksi on menetetty se arvo, jonka vuoksi suojelemiseen on ryhdytty. Turmelemista olisi esimerkiksi kaarnan osittainenkin poistaminen suojellusta puusta. Turmelemisen käsite kattaisi myös eläimen tappamisen, vaikka eläintä ei hävitettäisikään.

Myös suojeltavia kohteita kuvaavat käsitteet, kuten luonnonalue, ovat suhteellisen selkeitä. Lainkohdassa mainittu muu luontoon kuuluva kohde voisi olla esimerkiksi luonnonkaunis tai muuten luontonsa puolesta huomattava paikka. Muuna kohteena voisivat myös olla linnunpesät, linnunmunat taikka rauhoitetut kivet.

Momentin 2 kohta täydentäisi 1 kohdan tekotapojen luetteloa. Kohdassa mainitut teot, suojeltavan kohteen erottaminen ympäristöstään, maahan tuonti ja maasta vienti sekä luovuttaminen, ostaminen ja vastaanottaminen voisivat kohdistua lähinnä luonnonvaraisiin kasveihin ja eläimiin, niiden osiin tai niiden johdannaisiin. Lainkohta koskisi vain luonnonsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaan rauhoitettuja kohteita. Siten esimerkiksi metsästyslain vastainen kajoaminen rauhoitettuun riistaeläimeen ei tulisi tämän kohdan kattamaksi, vaan jäisi edelleen metsästyslain mukaan rangaistavaksi. Jos luonnonsuojelurikoksena rangaistava teko olisi samalla rikoslain 28 luvun 10 §:ssä tarkoitettua luvatonta pyyntiä, tekoon voisivat tulla sovellettaviksi molemmat lainkohdat.

Luonnonsuojelulain nojalla annettuja säännöksiä, joiden rikkominen voisi tulla ehdotetun 2 kohdan mukaan rangaistavaksi, on esimerkiksi eräiden lintulajien rauhoittamisesta annetussa asetuksessa (405/83).

Tyypillistä 2 kohdassa tarkoitettua ympäristöstään erottamista olisi rauhoitetun linnun munien ottaminen pois linnun pesästä. Maahan tuonnin ja maasta viennin käsitteitä käytetään tässäkin saman sisältöisinä kuin salakuljetusta koskevassa rikoslain 46 luvun 4 §:ssä. Maahantuojana ja maasta viejänä olisi pidettävä sekä kohteen rajan yli kuljettanutta henkilöä että hänen toimeksiantajaansa.

Luovuttaminen, ostaminen ja vastaan ottaminen ovat rikoksella saatuun omaisuuteen ryhtymisen tekotapoja. Ne voivat olla rangaistavia vain kohdistuessaan johonkin, joka on jo laittomasti erotettu ympäristöstään tai tuotu maahan tai viety maasta. Luovuttamiseen voisi syyllistyä esimerkiksi se, joka välittää luonnos-

ta kerättyjä munia edelleen keräilijöille. Munat saanut keräilijä taas syyllistyisi lainkohdassa tarkoitettuun vastaan ottamiseen. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi aina, että tekijä on tiennyt tai hänen olisi selvästi pitänyt tietää munien olleen rauhoitettuja. Jälkimmäisessä tapauksessa teko olisi törkeästä huolimattomuudesta tehty.

Ehdotuksen mukaan myös luvattomasti maasta viedyn kohteen luovuttaminen tai vastaan ottaminen olisi rangaistavaa. Normaalitapauksissa tällaisia rikoksia voitaisiin tehdä vain Suomen ulkopuolella. Lainkohdasta kävisi siten suoraan ilmi sen alueellinen soveltamisala, tietenkin rikoslain 1 luvussa säädetyissä rajoissa. Lopputulos sinänsä ei olisi mitenkään poikkeuksellinen, sillä useat rikokset ovat lähtökohtaisesti Suomen lain mukaan rangaistavia myös ulkomailla tehtyinä.

Rangaistusseuraamukseksi luonnonsuojelurikoksesta ehdotetaan sakkoa tai enintään kahta vuotta vankeutta. Rangaistusasteikko on sama kuin luonnonsuojelulain 23 §:n 2 momentin nykyinen asteikko samannimisestä rikoksesta.

2 momentti. Valaiden suojelusta annettu laki tuli voimaan vuonna 1983. Lain 4 §:ssä on rangaistussäännös, jonka mukaan voidaan tuomita sakkoon tai enintään kuuden kuukauden pituiseen vankeuteen.

Rikoslain uudistamistyön periaatteiden mukaisesti tämä rangaistussäännös ehdotetaan kokonaisuudessaan siirrettäväksi rikoslakiin. Rangaistavuuden ala säilyisi pääosin nykyisellään, joskin törkeän huolimattomuuden mainitseminen lakitekstissä saattaa sitä hieman supistaa, koska tavallisesta tuottamuksesta tehdyt teot jäävät tällöin yksiselitteisesti soveltamisalan ulkopuolelle. Ehdotetulla muutoksella, jonka syynä on pyrkimys samanlaiseen tahallisuusvaatimukseen koko pykälässä, ei liene käytännön merkitystä. Lisäksi enimmäisrangaistus nousisi nelinkertaiseksi eli kahteen vuoteen. Tämän tuntuvan korotuksen käytännön merkitys tullee olemaan vähäinen jo sen vuoksi, että valaiden suojelusta annettua lakia joudutaan harvoin soveltamaan Suomessa. Johdonmukaisuuden vuoksi asteikon tulee olla sama kuin muissakin luonnonsuojelurikoksen tekomuodoissa.

3 momentti. Periaatteessa varsin vähäisetkin teot voisivat täyttää 1 ja 2 momentin tunnusmerkistöt. Ehdotettu kahden vuoden enimmäisrangaistus olisi vähäisimmistä teoista kuitenkin liian ankara. Tämän vuoksi luonnonsuojelurikosta koskevaa säännöstä ei ehdotuksen mukaan lainkaan sovellettaisi silloin, kun teolla on ollut ainoastaan vähäinen merkitys luonnonsuojelun kannalta.

Vähäinen merkitys luonnonsuojelun kannalta voisi olla esimerkiksi muutaman Oulun ja Lapin lääneissä rauhoitetun valkovuokon poimimisella paikalta, jolla niitä sielläkin esiintyy runsaasti. Samalla tavoin 5 §:n soveltamisalan ulkopuolelle voisi jäädä joidenkin rauhoitettujen eläinlajien tarpeeton tilapäinen erottaminen ympäristöstään silloin, kun siitä ei ole seurauksena poikasten hylkäämistä tai muuta vahinkoa häiritylle lajille.

Siitä huolimatta, että teko ei olisi luonnonsuojelurikoksena rangaistava, siihen yleensä soveltuisi luonnonsuojelulain 23 §:n 2 momenttiin jäävä sakonuhkainen rangaistussäännös. Ehdotettu 3 momentti muodostaisi siis rajan luonnonsuojelurikoksen ja luonnonsuojelurikkomuksen välille.

4 momentti. Luonnonsuojelurikoksen tahallinen yritys olisi rangaistava. Yrityksen rangaistavuus edellyttää rikosoikeuden yleisten oppien mukaan aina tahallisuutta. Kun pykälän 1 ja 2 momentissa on säädetty rangaistavaksi myös törkeästä huolimattomuudesta tehty luonnonsuojelurikos, 4 momentissa on selvyyden vuoksi nimenomaisesti sanottu, että rangaistavuus ulottuu ainoastaan tahallisten rikosten yritykseen.

6 §. Rakennussuojelurikos

Kun luonnonsuojelurikosta koskevan 5 §:n tavoitteena on suojata alkuperäistä luontoa, rakennussuojelurikosta koskevassa 6 §:ssä on pidetty silmällä rakennettua ympäristöä.

1 momentti. Rakennussuojelurikoksena rangaistaisiin rakennuslaissa tai sen nojalla annetulla määräyksellä suojellun (1 kohta) tai rakennussuojelulain nojalla suojellun tai toimenpidekieltoon asetettavaksi päätetyn (2 kohta) rakennettuun ympäristöön kuuluvan kohteen purkaminen, hävittäminen tai turmeleminen. Lainkohdassa ei edellytetä ympäristön muuttamista 1 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Rakennussuojelusta asema- ja rakennuskaava-alueella sekä alueella, jolla on voimassa rakennuskielto asema- tai rakennuskaavan laatimista varten, on säädetty rakennuslaissa. Rakennussuojelulain nojalla suojellaan kulttuurikehitykseen tai historiaan liittyviä rakennuksia,

rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita sekä erilaisia rakennelmia ja rakennuksiin liittyviä puistoja. Rakennussuojelulakia sovelletaan ensisijaisesti kaavoittamattomilla alueilla, mutta se voi tulla sovellettavaksi tietyin edellytyksin myös kaavoitetuilla alueilla.

Rakennuslain ja rakennussuojelulain rangaistussäännökset ovat nykyisin kaksiasteikkoiset. Kummassakin perustekomuodon asteikkona on sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Törkeästä lakien rikkomisesta voidaan tuomita vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

Ehdotettu rangaistussäännös korvaisi rakennussuojelulain rangaistussäännösten purkamista, hävittämistä tai turmelemista koskevat osat. Kohteen purkamisella tarkoitetaan yleensä suojeltavaksi määrätyn eri aineksista kootun rakennelman taikka itsestään luonnossa syntyneen kokonaisuuden hajottamista osiin. Hävittämisellä tarkoitetaan tätä peruuttamattomampaa kohteen tuhoamista esimerkiksi polttamalla. Turmelemisella tarkoitetaan taas muulla tavoin tehtyä kohteen pilaamista, vahingoittamista tai tärvelemistä. Turmeleminen voitaisiin toteuttaa esimerkiksi hoidon laiminlyönnillä tai siirtämällä kohde pois alkuperäiseltä paikaltaan taikka joissakin tapauksissa vääränlaisella korjaamisella.

Tekotavat rajaisivat 6 §:n soveltamista suhteessa 1 §:n 2 momenttiin. Vain viimeksi mainittua säännöstä voitaisiin soveltaa esimerkiksi luvattomaan uudisrakentamiseen tai kaivamisja louhimistyöhön.

Säännös suojaisi vain rakennettuun ympäristöön kuuluvia kohteita. Myös tällä määreellä on merkitystä vedettäessä rajaa 6 §:n ja 1 §:n 2 momentin soveltamisalan välillä. Kummankin lainkohdan mukaan voitaisiin tuomita rakennuslain rikkomisesta. Tällä hetkellä rakennuslaissa rangaistaviksi säädetyistä teoista rakennettuun ympäristöön voivat kohdistua 42 a ja 100 a §:ssä tarkoitettujen, asema- ja rakennuskaavaan liittyvien purku- ja käyttötarkoituksen muuttamiskieltojen rikkominen. Rakennettuun ympäristöön liittyy myös 135 §:n 3 momentissa tarkoitetun asema- tai rakennuskaavaan otetun suojelumääräyksen rikkominen. Eräissä tapauksissa 135 §:n 1 momentinkin mukainen suojelumääräys voi koskea rakennettua ympäristöä, ja määräyksen rikkominen siten tulla rakennussuojelurikoksena rangaistavaksi. Muuhun rakennuslain rikkomiseen ehdotettua 6 §:ää ei voitaisi soveltaa, joten esimerkiksi luonnonkauneuden vuoksi 135 §:n 1 momentin nojalla annetun kaavamääräyksen rikkomiseen tulisi soveltaa ympäristön turmelemista koskevan 1 §:n 2 momentin säännöstä.

Rakennussuojelurikoksen tunnusmerkistö voisi 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa täyttyä joko silloin, kun kohde on suojeltu, tai silloin, kun se on päätetty asettaa toimenpidekieltoon. Kohde on suojeltu, kun sitä koskeva lääninhallituksen suojelupäätös on saanut lainvoiman. Käytännössä merkittävämpi säännöksen soveltamisen alkamispiste on päätöksen tekeminen kohteen asettamisesta toimenpidekieltoon. Tällainen päätös lääninhallituksen on rakennussuojelulain 9 §:n 1 momentin mukaan tehtävä, kun mahdollista suojelukohdetta koskeva suojeluasia on pantu vireille.

Nykyisestä poiketen rangaistusuhka olisi ehdotuksen mukaan voimassa jo siitä lähtien, kun päätös toimenpidekieltoon asettamisesta on tehty, eikä toimenpidekiellon voimaantulosta eli kieltoa koskevan asian tiedoksiannosta. Ehdotetun säännöksen soveltamisala on haluttu ulottaa myös sellaisiin tilanteisiin, joissa voimassa oleva laki on mahdollistanut suojelun kannalta arvokkaiden rakennusten purkamisen ilman rakennussuojelulaissa säädetyn rangaistuksen uhkaa. Uhka on vältetty toimenpidekiellon tiedoksiantoa pakoilemalla.

Säännöksessä edellytetty syyksiluettavuuden aste on tahallisuus tai törkeä huolimattomuus. Kun rangaistuksen tuomitsemiseen riittää törkeä huolimattomuus, lainkohdassa ei nimenomaisesti edellytetä tekijän tietäneen sitä, että kohde oli suojeltu tai päätetty asettaa toimenpidekieltoon. Kuitenkin tämän tietämyksen puuttumisen täytyisi ilmentää tekijässä törkeää huolimattomuutta, jotta teko olisi rangaistava. Lähtökohtana lakia sovellettaessa on siten pidettävä sitä, että tekijällä olisi ollut ainakin hyvin perusteltu syy ottaa selvää mainitusta seikasta.

Rangaistusseuraamukseksi rakennussuojelurikoksesta ehdotetaan sakkoa tai enintään kahta vuotta vankeutta. Kun rikoslaissa on törkeitä vahingontekoja varten oma rangaistusasteikko ja rakennuslain vastaisiin tekoihin on eräissä tapauksissa mahdollista soveltaa ympäristön turmelemista ja törkeää ympäristön turmelemista koskevia säännöksiä, ei erityistä rangaistusasteikkoa törkeiden rikosten osalta ole tässä pidetty välttämättömänä. Törkeän tekomuodon ottaminen lakiin merkitsisi lisäksi rakennussuojelulain sanktioinnin tarpeettoman suur-

ta ankaroittamista. Vielä heinäkuuhun 1985 asti kulttuurihistoriallisten rakennusten luvattomasta purkamisesta voitiin silloisen lain (572/64) mukaan tuomita ainoastaan sakkoon.

2 momentti. Momentin mukaan rangaistaisiin rakennussuojelurikoksena myös kiinteän muinaisjäännöksen taikka aluksen hylyn tai sen osan purkaminen, hävittäminen tai turmeleminen. Lisäedellytykseksi rangaistavuudelle on asetettu, että teko tapahtuu ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti. Näin suljettaisiin säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle ne kiinteisiin muinaisjäännöksiin kohdistuvat teot, joihin on saatu muinaismuistolain 11 tai 13 §:ssä tarkoitettu lupa.

Kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muinaismuistolain nojalla. Niiden kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu niihin kajoaminen on kielletty ilman muinaismuistolain mukaista lupaa. Kiellon rikkomisesta rangaistaan nykyisin muinaismuistolain 25 §:n nojalla sakolla, jollei rikkojaa muun lain nojalla ole tuomittava ankarampaan rangaistukseen.

Kiinteällä muinaisjäännöksellä tarkoitetaan samaa kuin muinaismuistolain 2 §:ssä eli yleensä erilaisia kiinteitä rakennelmia, asuinpaikkoja ja luonnonesineitä sekä niihin kuuluvia maa-alueita. Lainkohdan soveltamisalueen ulkopuolelle jääviä irtaimia muinaisesineitä ovat taas erilaiset rahat, aseet, työkalut, koristeet, astiat, kulkuvälineet tai muut sellaiset esineet. Kuitenkin laivan tai muun aluksen hylyt ja niiden osat on lainkohdassa samoin kuin muinaismuistolaissakin rinnastettu kiinteisiin muinaisjäännöksiin, kun taas niistä tavatut ja peräisin olevat esineet ovat irtaimia muinaisesineitä. Rangaistussäännös irtaimia muinaisesineitä koskevien määräysten rikkomisesta sisältyisi edelleenkin muinaismuistolakiin (25 §). Silloin kun kielletyt teot kohdistuvat toisen omistamaan muinaisjäännökseen, sovellettaviksi voivat tulla myös rikoslain 35 luvun vahingontekoa koskevat säännökset.

3 momentti. Suojelukohteen vahingoittamisen yritys säädettäisiin rangaistavaksi samalla tavoin kuin luonnonsuojelurikoksen yritys 5 §:ssä.

Rikosoikeuden yleisten oppien mukaisesti yrityksen on katsottava alkaneen sillä hetkellä, kun täytäntöönpanoteosta on syntynyt teon kohteelle konkreettinen vahingoittumisen vaara. Pelkkä rikollisen teon valmistelu, joka ainoastaan luo edellytyksiä kohteen vahingoittamiselle, ei siten olisi vielä rangaistava.

7 §. Vastuun kohdentuminen

Ehdotetun luvun rikostunnusmerkistöissä ei ole rajattu tekijäpiiriä määrittelemällä, missä asemassa oleviin henkilöihin vastuu voisi kohdistua. Rikoksiin voisivat lähtökohtaisesti syyllistyä yhtä hyvin yksityiset kansalaiset kuin esimerkiksi itsenäiset yrittäjät, näiden palveluksessa olevat esimiehet ja muut työntekijät sekä virkamiehet.

Ympäristölle aiheutettu vaara liittyy kuitenkin usein sellaiseen tuotannolliseen tai muuhun toimintaan, jota harjoitetaan tavalla tai toisella organisoitunein muodoin. Tällaisessa toiminnassa tehdyn ympäristörikoksen johdosta on selvitettävä, kuka tai ketkä useista mahdollisesti vastuussa olevista henkilöistä on tuomittava rangaistukseen. Tuomioistuimessa sovellettavien vastuun kohdentumisperusteiden sääntely on tarpeen myös, jotta muun muassa yrityksissä kiinnitettäisiin niihin ennalta ehkäisevässä mielessä huomiota ja siten vältettäisiin tehtäväjaon ja vastuusuhteiden epäselvyyksistä johtuvat laiminlyönnit. Ympäristörikosluvun 7 § sisältäisi hieman täsmällisempinä vastaavat vastuun kohdentumisperusteet kuin työturvallisuuslain 49 §:n 4 momentin nykyinen säännös. Ehdotetun 7 §:n kanssa saman sisältöinen säännös vastuun kohdentumisesta ehdotetaan otettavaksi myös 47 luvun 7 §:ään.

Rangaistukseen ympäristörikoksesta tuomittaisiin se, jonka velvollisuuksien rikkomiseksi teko tai laiminlyönti on luettava. Tätä arvioitaessa olisi säännöksen toisen virkkeen mukaan otettava huomioon ensinnäkin asianomaisen tehtävien ja toimivaltuuksien laatu. Tehtävillä ja toimivaltuuksilla viitattaisiin kussakin organisaatiossa noudatettaviin toimintaperiaatteisiin, jotka voisivat olla sisäisesti vahvistettuja (kuten henkilöstön työsopimuksissa sovitut tehtävät ja päätösvaltuudet) taikka säännöksissä tai viranomaispäätöksissä määrättyjä (kuten viranhaltijoiden velvollisuudet tai ympäristöluvan ehdoissa määrätyt yrityksen johdon tehtävät).

Tehtävien ja toimivaltuuksien laadulla tarkoitetaan suoranaisesti työtehtävien sisältöä ja muun muassa asianomaisen asemaa joko suoritusportaan työntekijänä tai jonkin asteisena esimiehenä. Tehtävien ja toimivaltuuksien laa-

juudella viitataan asianomaisen aseman itsenäisyyteen ja hänen päätettäviensä asioiden laajakantoisuuteen erityisesti niiden ympäristövaikutusten kannalta. Vastuun kohdentamisen perusteena olisi edelleen se, että asianomainen on toiminut vastoin selvästi määriteltyjä velvollisuuksiaan. Jos taas tehtävien ja toimivaltuuksien jaossa on ollut epäselvyyttä, lisäisi tämä niiden henkilöiden vastuuta, joiden asiana on tehtäväjaosta päättäminen ja siitä tiedottaminen.

Säännöksessä mainitulla ammatillisella pätevyydellä olisi tapauksesta riippuen vaihteleva merkitys vastuun kohdentumisperusteena. Korkea ammatillinen pätevyys olisi useimmiten henkilön toimintavelvollisuutta ja vastuuta korostava seikka. Toisaalta puutteellinenkin ammattitaito voi perustaa vastuun, jos henkilö on vailla tarvittavia tietoja ja taitoja ryhtynyt harjoittamaan ympäristövaikutuksiltaan vahingollista toimintaa.

Lisäksi otettaisiin säännöksen mukaan huomioon muutenkin asianomaisen osuus lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen. Vastuuta ei olisi kohdistettava esimerkiksi yksinomaan siihen, joka teknisiä laitteita käyttämällä viime vaiheessa aikaansaa lainvastaisen ympäristöpäästön, vaan ensisijaisesti niihin, joiden määräyksestä, toimeksiannosta tai suostumuksella lainvastaiseen menettelyyn ryhdytään.

8 §. Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Ympäristörikokset ovat usein taloudellisen rikollisuuden ja samalla yhteisörikollisuuden esiintymismuoto. Tämän vuoksi luvun 8 §:ään ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tässä luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta on säädetty. Pykälä sisältäisi viittauksen rikoslain yhteisövastuuta koskevaan uuteen 9 lukuun ja mahdollistaisi yhteisösakon tuomitsemisen oikeushenkilölle, jonka toiminnassa on syyllistytty ympäristörikokseen.

1.18. 49 luku. Eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamisesta

1.18.1. Luvun perustelut

1.18.1.1. Systematiikka ja sääntelyn tarve

Aineettomia oikeuksia koskeva lainsäädäntö suojaa aineettomia suoritteita. Alan lakien mukaan oikeudenhaltijalla on yksinoikeus käyttää esimerkiksi teosta, integroidun piirin piirimallia, keksintöä, mallia, kasvilajiketta tai tavaramerkkiä lain mukaan määritellyllä tavalla. Oikeus kohdistuu aineettomiin suoritteisiin, joista ilmenee luova panos, tekninen idea tai vastaava seikka. Suoja ei sen sijaan ulotu välittömästi niihin konkreettisiin esineisiin, joihin oikeudet liittyvät.

Yhtenä keskeisenä aineettomia oikeuksia koskevan lainsäädännön yleisenä periaatteena on kannustaa luovaa henkistä työtä antamalla sen tekijöille yksinoikeus käyttää työnsä tuloksia ja suojata tätä yksinoikeutta. Oikeuspoliittisten periaatteiden painotukset vaihtelevat eri aineettomien eli niin sanottujen immateriaalioikeuksien alueilla. Esimerkiksi patenttioikeudessa tavoitteena on myös edistää uuden teknisen tiedon leviämistä. Tavaramerkeillä tavoitellaan elinkeinonharjoittajan tavaroiden tai palvelujen erotettavuutta markkinoinnissa.

Eri aineettomilla oikeuksilla on useita keskinäisiä yhtymäkohtia. Samaan esineeseen voi liittyä useita eri yksinoikeuksia — esimerkiksi malli- ja tavaramerkkioikeus.

Tekijänoikeuslainsäädäntö suojaa luovan työn tekijöiden oikeutta saada määrätä työnsä tuloksista. Samalla tekijänoikeus luo pohjaa kulttuuri- ja viestintäteollisuudelle. Nopea tekninen kehitys on johtanut tekijänoikeudellisen suojan laajentumiseen eräiden elinkeinotoiminnan alojen kilpailuehtoja sääntöleväksi normistoksi. Esimerkiksi tekijänoikeuslainsäädännössä suojatut äänitteiden tuottajien sekä radio- ja televisioyritysten oikeudet ovat merkitykseltään rinnastettavissa teollisoikeuksiin.

Taloudellisten oikeuksien ohella tekijänoikeus käsittää tekijöiden moraalisten oikeuksien suojaamisen. Tekijänoikeuteen liittyy myös välillisesti yhteiskunnan kulttuuri- ja sivistysetujen suojaamisen tarvetta. Tältä osin tekijänoikeuksien loukkaukset eroavat elinkeinorikosten luvussa säännellyistä elinkeinotoiminnan kilpailusuhteissa tapahtuvista loukkauksista.

Viime vuosien kehityksen myötä immateriaalioikeuksien käytännöllinen ja taloudellinen merkitys on kasvanut huomattavasti. Samalla näiden oikeuksien loukkausmahdollisuudet ovat lisääntyneet: tekijänoikeudellisesti suojattujen teosten ja niiden esitysten toisintaminen on nykyään mahdollista aivan toisessa laajuudessa kuin aikaisemmin. Samoin esimerkiksi tavaramerkillä suojattujen tuotteiden tai niiden

tunnusmerkkien merkitys on markkinoinnissa kasvanut, jolloin niihin usein liittyy huomattavaakin good-will-arvoa. Jatkuvan tuotekehittelyn merkitys on elinkeinotoiminnassa korostunut ja sen vaatimien sijoitusten sekä tulosten suojaaminen on tullut yhä tärkeämmäksi.

Tekijänoikeudellisesti suojattuja teoskappaleita on ansiotarkoituksessa ilman oikeudenhaltijoiden suostumusta valmistettu, maahantuotu ja levitetty myös Suomessa. Tämän niin sanotun piratismin kohteena voivat tekijänoikeudessa olla eri teoslajit ja valokuvat. Käytännössä tärkeimpiä tekijänoikeudellisen piratismin muotoja ovat äänite- ja videopiratismi. Piratismia esiintyy myös muun muassa radio- ja televisiotoiminnan ja automaattisen tietojenkäsittelyn alalla.

Piratismi koskee myös teollisoikeuksia. Kansainvälisessä kaupassa on viime vuosina noussut ongelmaksi sellaisten tavaroiden kauppaaminen tai liikkeeseen laskeminen, jotka on tietoisesti varustettu joko täysin alkuperäistä vastaavalla tai helposti erehdyttävällä tavaran tunnusmerkillä. Tällöin on kopioitu erityisesti tuotteen ulkoisia tunnusmerkkejä, joita ovat muun muassa tavaratunnukset, pakkaukset ja ulkomuoto. Jäljittelyn kohteena eivät yleensä ole jonkin tuotteen hyvät ominaisuudet vaan jäljittelijöiden tarkoituksena on hyödyntää tuotteeseen liittyvä markkina-arvo. Tämä saavutetaan erehdyttämällä tavaran alkuperästä käyttämällä toiselle kuuluvaa tavaramerkkiä. Ulkomuoto sinänsä voi olla luvattoman jäljittelyn kohteena hyödynnettäessä toisen mallioikeutta. Patenttiloukkauksessa on kopioinnin kohteena keksintö, jota voidaan käyttää teollisesti. Loukkaaja pyrkii hyödyntämään keksinnön teknistä ideaa, joka ilmenee esimerkiksi tiettyinä toiminnallisina ominaisuuksina.

Teollisoikeuksien luvattomassa hyödyntämisessä voidaan loukata samalla useampia eri yksinoikeuksia. Loukkauksen kohteena voivat olla erityyppisetkin tavaralajit; esimerkiksi ylellisyys- ja kulutustavarat, elintarvikkeiden pakkaukset, autonosat ja lääkkeet taikka teolliset menetelmät ja tuotteet.

Tekijänoikeuden loukkauksesta aiheutuu saamatta jääneinä korvauksina haittaa tekijöille, esittäville taiteilijoille ja tuottajille sekä valokuvaajille. Myös julkisyhteisöille aiheutuu taloudellisia menetyksiä, koska laittomien tuotteiden valmistajat ja jakelijat eivät yleensä ilmoita tulojaan verotettavaksi.

Vakavimmilla tekijänoikeuden loukkauksilla saattaa lisäksi olla välillisiä yleisesti kulttuurituotantoon ulottuvia haitallisia vaikutuksia. Esimerkiksi musiikki- ja elokuvatuotannossa piratismi voi aiheuttaa riskialttiuden ja kannattavuuskynnyksen nousua ja tuotannon keskittymistä taattuihin menestystuotteisiin ja siten kaventaa kulttuurituotantoa.

Elinkeinotoiminnassa aineettoman oikeuden loukkaaja saa perusteetonta kilpailuetua käyttämällä luvattomasti yksinoikeutta. Tällöin myös tukku- ja vähittäiskauppiaat saattavat joutua kärsimään aineettomien oikeuksien loukkauksesta myynnin vähenemisenä, koska loukkaaja voi myydä tuotteensa muita halvemmalla. Esimerkiksi tavaramerkkioikeuden loukkaajan ei tarvitse investoida markkinointiin tai asiakaspalveluihin, vaan hän käyttää alkuperäisen tuotteen valmistajan markkinoinnin tuloksia hyväkseen. Patentti- tai mallioikeusloukkauksessa loukkaaja hyödyntää tutkimuksen ja tuotekehittelyn tuloksia. Vaarana on myös se, että tuotantosijoitusten ja tuotekehittelyn kannattavuus vähenee ja ennen pitkää kehitystyö hidastuu.

Laiton valmistus voi vaarantaa myös kuluttajan etuja. Ilman yksinoikeuden haltijan lupaa valmistettu tuote tai kopio saattaa olla laadultaan huonompi kuin alkuperäinen. Tuotejäljenteellä voi olla jopa vaarallisia ominaisuuksia, koska jäljentämisen kohteena ovat useimmiten vain tuotteen ulkoiset ominaisuudet. Tällaisia voivat olla esimerkiksi lääkkeiden, autonosien ja elintarvikkeiden tuotejäljenteet. Silloin kun kuluttaja ei ole tietoisesti hankkinut tiettyjä, ehkä markkina- ja statusarvoltaan korkeita mutta kalliita tuotteita, laittomasti valmistettuina halpoina jäljenteinä, vaan on erehdytetty ostamaan tällaisia tuotteita alkuperäisinä, on myyntiä mahdollista usein verrata petokseen.

Aineettomien oikeuksien laittomalla hyödyntämisellä on havaittu olevan kansainvälisiä kytkentöjä ja joissakin tapauksissa liittymiä myös järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Kansainväliset järjestöt ja yhteisöt ovat kiinnittäneet huomiota aineettomien oikeuksien loukkausten aiheuttamiin kansainvälisen kaupan häiriöihin sekä ovat antaneet tai valmistelevat suosituksia näiden loukkausten nykyistä tehokkaammaksi ehkäisemiseksi. Useissa maissa on yksinoikeuksien vakavien loukkausten rangaistusseuraamuksia ankaroitettu.

Teollisoikeuksien suoja on toiminut sekä yksityisoikeudellisien keinojen kuten sopimuksien että julkisten rekisterien ja elinkeinoelä-

män hallinnollisen valvonnan avulla. Rangaistuksilla on ollut sikäli vähäinen merkitys oikeuskäytännössä, että niitä on harvoin sovellettu teollisoikeuksien loukkauksiin. Loukatun kannalta päämerkitys on ollut taloudellisilla seuraamuksilla. Rangaistuksilla osoitetaan kuitenkin tekojen paheksuttavuutta ja rangaistusten käytöllä voidaan osaltaan hillitä yritystoiminnassa kiellettyihin kilpailukeinoihin turvautumista.

Aineettomien oikeuksien vakavia loukkauksia voidaan niiden toteuttamisen vaatiman suunnitelmallisuuden ja aiheutettujen vahinkojen perusteella rinnastaa joihinkin elinkeinorikoksiin, esimerkiksi yritysvakoiluun tai yritys-salaisuuden väärinkäyttöön. Myös riittävän ehkäisyvaikutuksen tehostamiseksi on rangaistusuhkien vastattava näiden rikosten rangaistusasteikkoja. Muutenkin aineettomia oikeuksia koskevat rangaistussäännökset on syytä laatia noudattaen rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttuja ratkaisuja.

1.18.1.2. Nykyinen tilanne

1.18.1.2.1. Tekijän- ja valokuvaoikeutta koskeva lainsäädäntö

Tekijänoikeuslainsäädäntömme koostuu tekijänoikeuslaista (404/61) sekä oikeudesta valokuvaan annetusta laista (405/61, *valokuvalaki*). Lisäksi asetuksella on annettu tarkempia säännöksiä tekijänoikeuslain ja valokuvalain soveltamisesta (441/61) sekä tekijänoikeuslain noudattamisen tehostamisesta (442/61). Tekijänoikeuslaissa on säännökset kirjailijoiden, säveltäjien, kuvataiteilijoiden ja muiden tekijöiden oikeuksista sekä tekijänoikeutta lähellä olevien oikeuksien haltijoiden oikeuksista. Valokuvalaki sääntelee valokuvaajien oikeuksia.

Tekijänoikeuslakia ja valokuvalakia on uudistettu jatkuvasti. Näin tekijänoikeuslainsäädäntö on pyritty pitämään osittaisuudistusten avulla teknisen, yhteiskunnallisen ja muun lainsäädäntökehityksen tasolla.

Tekijänoikeudellista suojaa saavat tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan kirjalliset tai taiteelliset teokset. Teoksella tarkoitetaan henkistä tuotetta, josta ilmenee teoksen tekijän luova ja omaperäinen panos. Käytännössä voi esiintyä tapauksia, joissa on vaikea ratkaista, ylittääkö luomistyön tulos niin sanotun teoskynnyksen ja saako se siten tekijänoikeudellista suojaa. Laissa ei teosta tai teoskynnystä ole määritelty, joten viime kädessä teoksen määrittely riippuu tuomioistuimen ratkaisusta yksittäistapauksittain.

Lain 1 §:n esimerkkiluettelon mukaan teos voi ilmetä kaunokirjallisena tahi selittävänä kirjallisena tai suullisena esityksenä, sävellys- tai näyttämöteoksena, kuvataiteen, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteena. Kirjallinen tai taiteellinen teos voi ilmetä muullakin tavoin; esimerkiksi tietokoneohjelma, tietokanta ja tiedosto voivat olla luovuutta ja omaperäisyyttä ilmentäessään tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia.

Säännökset tekijänoikeuden sisällöstä ovat osaksi tekijänoikeuslain 2 §:ssä, joka koskee pääasiassa oikeuden taloudellista suojaa, ja osaksi 3 §:ssä, joka koskee tekijän moraalisia oikeuksia. Periaatteena on, että tekijällä tulee olla oikeus teoksen hyväksikäyttämiseen kaikissa niissä muodoissa, joilla on tai voidaan ajatella olevan taloudellista tai muuta käytännöllistä merkitystä. Laissa tämä on ilmaistu siten, että tekijälle on tunnustettu periaatteessa yksinomainen oikeus määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin.

Teoskappaleiden valmistamisella tarkoitetaan teoksen kiinnittämistä fyysiselle alustalle, esimerkiksi nuottipaperille. Käytettävällä menetelmällä tai alustalla ei tässä suhteessa ole merkitystä. Valmistaminen voi olla esimerkiksi monistamista, valokopiointia tai jäljentämistä. Valmistettu kappale, esimerkiksi tietokoneohjelma, voi olla alkukielisenä paperilla osana painettua kirjaa tai konekielisesti tallennettuna levykkeelle, magneettinauhalle tai integroidulle piirille. Tekijänoikeuslain 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleiden valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Säännöksessä tarkoitettuja laitteita ovat esimerkiksi äänilevyt ja -kasetit, filmit, videokasetit sekä tietokoneen muisti ja levyke.

Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään tai näytetään julkisesti. Myös teoskappaleiden tarjoaminen myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi sekä muu levittäminen yleisölle on teoksen saattamista yleisön saataviin. Tekijän oikeus määrätä teoksen levittämisestä raukeaa eräissä tapauksissa. Esimerkiksi kirjallisen tai sävellysteoksen julkaisemisen jälkeen

julkaistut kappaleet ovat vapaasti edelleen luovutettavissa. Kun tekijä on luovuttanut toiselle kappaleen taideteoksesta tai teos on julkaistu, saadaan luovutetut tai julkaistut kappaleet levittää edelleen sekä teosta näyttää julkisesti. Poikkeuksia on säädetty kirjallisen teoksen ja sävellysteoksen yleisön saataaviin saattamisesta vuokraamalla sekä tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman kappaleen yleisön saataviin saattamisesta lainaamalla. Muiden teosten — kuten elokuvateosten — tekijöillä on rajoittamaton oikeus määrätä teoksen kappaleiden levittämisestä. Sen vuoksi elokuvateoksen kappaleita, esimerkiksi videokasetteina, ei saa levittää edelleen ilman tekijänoikeuden haltijan lupaa.

Tekijän lailla suojattuja moraalisia oikeuksia on esimerkiksi niin sanottu isyysoikeus: saatettaessa teos yleisön saataviin on tekijä ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Teosta ei saa myöskään muuttaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla eikä saattaa yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä (niin sanottu respektioikeus).

Tekijänoikeuslain 5 luvussa säädetään eräistä tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista (naapuri- eli lähioikeudet). Säännöksissä on esittäville taiteilijoille, äänitteiden valmistajille ja yleisradioyhtiöille säädetty eräitä rajoitettuja oikeuksia, joiden saama suoja eroaa yksityiskohdissaan kirjallisten tai taiteellisten teosten saamasta varsinaisesta tekijänoikeussuojasta.

Suoja luvatonta jäljentämistä vastaan on annettu 49 §:ssä luetteloille, taulukoille, ohjelmille ja muille töille, joissa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja (luettelosuoja). Tämän suojan antamisen eräänä perusteena on tuotteeseen pantu suuri työmäärä. Myös atk-perusteiset tietokannat ja tiedostot voivat saada tekijänoikeuslain suojaa luvatonta jäljentämistä vastaan 49 §:n luettelosuojan perusteella.

Tekijänoikeuslain 50 §:ssä on vielä säädetty suoja ulkomaisen sanomalehtitiedotuksen vastaanottajalle.

Valokuvaajan oikeutta valokuvaan koskevat säännökset on laadittu tekijänoikeudellisten säännösten rinnalla ja pyrkien samantyyppiseen suojaan. Valokuvasuojan kohteena on valokuva, jolla tarkoitetaan valokuvaamalla tai verrattavalla menetelmällä valmistettua kuvaa. Kaikki valokuvat on suojattu samalla tavalla riippumatta kuvan taiteellisesta tai muusta arvosta. Siten valokuvan suoja pohjautuu teknisiin kriteereihin eikä tekijänoikeuslain kaltaista teoskynnyksen ylittymisvaatimusta ole.

Valokuvaajan oikeus sisältää — tilauskuvan osalta tilaajalle kuuluvana — yksinomaisen oikeuden valmistaa valokuvan kappaleita muuttamattomassa tai muutetussa muodossa. Siten valokuvalaki suojaa sekä alkuperäistä valokuvaa ja siitä valmistettuja kappaleita että alkuperäisestä kuvasta eri tyyppisen kuvankäsittelyn tavoin valmistettua kuvaa. Muutosten tekeminen valokuvaan on rinnastettavissa teoksen muuttamiseen tekijänoikeuslain 2 §:n mukaisesti. Valmistusoikeuden ohella yksinoikeuteen kuuluu näyttämisoikeus, esimerkiksi näytteillepano julkisiin tiloihin ja ulos paikkoihin, joihin yleisöllä on pääsy, sekä näyttäminen televisiolähetyksessä. Valokuvaajalla ei ole kuitenkaan yksinoikeutta määrätä valokuvansa tarjoamisesta myytäväksi tai muuhun levittämiseen. Näyttämisoikeuskin raukeaa sen jälkeen, kun valokuvaaja on luovuttanut kappaleen valokuvasta tai kuva on julkaistu (valokuvalain 11 §:n 1 momentti).

Tekijän ja valokuvaajan sekä tekijänoikeuden lähioikeuksien haltijoiden oikeutta on rajoitettu käytännön syistä sekä sivistyksellisten ja muiden huomattavien yhteiskunnallisten etujen vuoksi. Niinpä esimerkiksi kirjallisten tai sävellysteosten kirjastolainaus ei edellytä tekijän lupaa, teoksia saa hyvän tavan mukaisesti siteerata tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa ja niistä saa valmistaa muutaman kopion yksityiseen käyttöön. Tietokoneohjelmasta saa valmistaa tietokoneella luettavassa muodossa olevan kappaleen yksityiseen käyttöön vain, jos ohjelma on julkaistu. Yksityiseen käyttöön valmistettua teoksen, valokuvan tai muun suoritteen kappaletta ei ole lupa käyttää myöhemminkään muuhun tarkoitukseen.

Tekijän yksinoikeutta määrätä teoksensa käytöstä rajoittavat myös eräät sopimus- ja pakkolisenssit. Sopimuslisenssillä teoksen käyttäjä voi esimerkiksi saada lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavalta järjestöltä luvan valmistaa valokopioimalla tai vastaavin menetelmin kappaleita julkaistuista teoksista tai valokuvista. Tällainen lupa sitoo myös tekijää, jota asianomainen järjestö ei edusta. Pakkolisenssitapauksessa käyttämisestä ei ole tarpeen erikseen sopia, mutta käyttäjä on velvollinen maksamaan siitä korvauksen.

Tekijänoikeuden alalla on solmittu useita kansain- välisiä sopimuksia, joilla suoja on

ulotettu koskemaan myös toisista valtioista peräisin olevia teoksia ja suorituksia. Tärkeimpiä näistä sopimuksista ovat Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta (Sops 79/86), yleismaailmallinen tekijänoikeussopimus (Sops 81/86), yleissopimus äänitteiden valmistajien suojaamiseksi heidän äänitteidensä luvattomalta jäljentämiseltä vuodelta 1971 (Geneven äänitesopimus) sekä yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitallenteiden valmistajien ja radioyritysten suojaamisesta eli niin sanottu Rooman sopimus vuodelta 1961.

Sopimukset velvoittavat jäsenvaltiota antamaan muista maista peräisin olevien teosten tai suoritusten oikeuksien haltijoille vähintään sopimuksissa määritellyn vähimmäissuojan (vähimmäisoikeuksien periaate). Kirjallisen tai taiteellisen teoksen tai suorituksen tekijä, joka on jonkin sopimukseen liittyneen valtion kansalainen, saa muissa sopimusmaissa samat oikeudet kuin näiden maiden laeissa annetaan omille kansalaisille (kansallisen kohtelun periaate).

Suomi on saattanut voimaan vuonna 1971 tarkistetun Bernin yleissopimuksen ja yleismaailmallisen tekijänoikeussopimuksen sekä ratifioinut Rooman sopimuksen ja Geneven äänitesopimuksen. Tekijänoikeuslaki on Suomessa laadittu sopimusten sisällön edellyttämällä tavalla.

Vahingonkorvaus- ja rangaistusseuraamukset. Tekijän tai valokuvaajan oikeuden loukkaaminen voi johtaa kohtuullisen hyvityksen suorittamiseen suojatun aineiston lainvastaisesta käytöstä. Mikäli loukkaus on ollut tahallinen tai tuottamuksellinen, on myös aiheutetusta aineettomasta ja aineellisesta vahingosta suoritettava täysi korvaus. Tämän lisäksi kummassakin laissa on rangaistussäännökset. Tekijänoikeusrikoksesta säädetään tekijänoikeuslain 56 §:ssä ja tekijänoikeusrikkomuksesta 56 a §:ssä. Valokuvaoikeusrikosta ja -rikkomusta koskevat säännökset sisältyvät valokuvalain 18 ja 18 a §:ään. Kummankin lain rangaistussäännöksiä on uudistettu vuonna 1984.

Tekijänoikeusrikoksesta rangaistaan sitä, joka vastoin tekijänoikeuslakia tahallaan ja ansiotarkoituksessa valmistaa tai saattaa yleisön saataviin tekijänoikeudellisesti suojatun teoksen kappaleen. Loukkausta on pidettävä törkeänä esimerkiksi teosten kappaleiden suuren määrän tai toiminnan laajuuden vuoksi.

Valokuvaoikeusrikosta koskeva säännös on muuten samansisältöinen paitsi, että rikoksen kohteena on valokuvalain vastaisesti valmistetun valokuvan levittäminen yleisölle tai valokuvan valmistaminen. Valokuvan luvaton näyttäminen ei ole rangaistavaa valokuvaoikeusrikoksena, vaikka valokuvaajan yksinoikeuteen kuuluu näyttämisoikeus.

Tekijän- tai valokuvaoikeusrikkomuksesta rikoksentekijä tuomitaan, mikäli hän on toiminut vastoin tekijän- tai valokuvaoikeuden suojaksi annettuja säännöksiä tahallisesti tai törkeän tuottamuksellisesti. Edellytyksenä on kuitenkin myös, ettei loukkausta ole tehty ansiotarkoituksessa eikä sitä ole pidettävä törkeänä. Tämän lisäksi yksinomaan tekijänoikeusrikkomuksena on rangaistavaa tahallaan tai törkeän tuottamuksellisesti

— toimiminen vastoin tekijän testamentissa antamaa määräystä tai testamentilla valtuutetun henkilön antamaa määräystä tekijänoikeuden käyttämisestä (tekijänoikeuslain 41 §:n 2 momentti),

— toimiminen vastoin tekijänoikeuslain 51 §:n säännöstä, jonka mukaan kirjallista tai taiteellista teosta ei saa saattaa yleisön saataviin käyttäen sellaista teoksen nimeä taikka tekijän salanimeä tai nimimerkkiä, että teos tai tekijä voidaan helposti sekoittaa aikaisemmin julkistettuun teokseen tai sen tekijään,

— toimiminen vastoin 52 §:n 1 momentin säännöstä, jonka mukaan taideteoksen kappaleeseen saa toinen vain tekijän toimeksiannosta panna hänen nimensä tai nimimerkkinsä,

— toimiminen vastoin 52 §:n 2 momentin säännöstä, jonka mukaan taideteoksen jäljennökseen ei tekijän nimeä tai nimimerkkiä saa panna sillä tavoin, että jäljennös voidaan sekoittaa alkuperäisteokseen, taikka

— toimiminen vastoin opetusministeriön antamaa kieltoa menetellä julkisesti sivistyksellisiä etuja loukkaavalla tavalla kirjallisen tai taiteellisen teoksen suhteen tekijän kuoltua (53 §:n 1 momentti ja tekijänoikeusasetuksen 13 §).

Tekijänoikeuslain 5 luvussa suojattujen tekijänoikeutta lähellä olevien oikeuksien loukkauksiin sovelletaan 60 §:n viittaussäännöksen perusteella muun muassa lain rangaistus-, vahingonkorvaus- ja hyvityssäännöksiä. Viittaussäännöksen perusteella rangaistavaa on

— esittävien taiteilijoiden esitysten luvaton tallentaminen tai saattaminen yleisön saataviin sekä tallennettujen esitysten luvaton kopiointi (45 §),

— äänilevyn tai muun laitteen, jolle ääni on

otettu, jäljentäminen ilman laitteen valmistajan suostumusta (46 §),

— radio- tai televisiolähetyksen luvaton edelleen tai uudelleen lähettäminen tai ottaminen laitteelle, jonka avulla se voidaan toisintaa, sekä televisiolähetyksen toisintaminen tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy maksua vastaan (48 §),

— luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, jäljentäminen valmistajan suostumuksetta (49 §),

— ulkomaisen sanomalehtitiedotuksen luvaton saattaminen yleisön saataviin (50 §) sekä

— sellaisten tallenteiden maahantuonti, joiden vastaava valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tekijänoikeuslain mukaan (56 §:n 2 kohta ja 56 a §:n 2 kohta).

Tekijänoikeuslain mukaisten lähioikeuksien loukkaus voi olla joko 56 §:n mukainen tekijänoikeusrikos tai vastaavasti 56 a §:n mukainen tekijänoikeusrikkomus riippuen siitä, onko loukkaus tahallinen vai tuottamuksellinen, ja teon vakavuuden arvioinnista.

Sekä tekijänoikeus- että valokuvalaissa on säädetty rangaistavaksi näiden lakien vastaisesti valmistettujen teosten ja valokuvien kappaleiden sekä tekijänoikeuslaissa sen lähioikeuksien vastaisesti valmistettujen tallenteiden maahantuonti yleisölle levitettäväksi. Maahantuonti on Suomessa rangaistavaa joko rikoksena tai rikkomuksena riippumatta siitä, onko valmistaminen rangaistavaa valmistusmaan tekijänoikeuslainsäädännön mukaan.

Rangaistusuhkana niin tekijän- kuin valokuvaoikeusrikoksesta on sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta, rikkomuksista vastaavasti sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Voimassa olevan tekijänoikeuslainsäädännön rangaistussäännösten törkeysporrastuksen pohjana on ajatus vakavien loukkausten — erityisesti piratismitapausten — kattamisesta rikossäännöksellä (tekijänoikeuslain 56 § ja valokuvalain 18 §) ja lievempien loukkausten jäämisestä rikkomussäännösten (tekijänoikeuslain 56 a § ja valokuvalain 18 a §) soveltamisalaan. Tämän lisäksi vain tekijänoikeusrikkomuksena rangaistavaksi voivat tulla edellä selostetut testamenttimääräyksen, tekijänoikeulain 51 ja 52 §:ssä säädetyn tekijänoikeudellisen nimisuojan sekä sivistyksellisten etujen loukkaukset.

Rikosperusteisia kanteita tekijänoikeuslainsäädännön loukkauksista on ajettu verrattain vähän. Vuonna 1990 tuomittiin yhdeksän rangaistusta teoista, joissa päärikos oli tekijänoikeuslain rikkominen. Rikokset ovat olleet enimmäkseen äänitteiden ja kuvatallenteiden luvatonta kopiointia, maahantuontia ja edelleen myyntiä tai vuokrausta. Luvatonta tekijänoikeudellisesti suojatun materiaalin hyväksikäyttöä on esiintynyt muun, laillisen myynti- ja vuokraustoiminnan jatkeena. Toisaalta valmistusta tai levittämistä on saatettu harjoittaa sellaisenaan ilman muuta liiketoimintaa. Kopioitujen elokuvien tai äänitteiden määrät ovat olleet yleensä vähintään 50 kappaletta ja toiminta on saattanut kestää useita kuukausia. Törkeimmissä tapauksissa kappalemäärät ovat olleet satoja ja toiminta on voinut kestää yli kaksikin vuotta.

Rangaistuskäytäntö on ollut verrattain lievää verrattuna esimerkiksi varkaus- ja petosrikoksiin. Vuonna 1990 tuomittiin tekijänoikeusrikoksesta yksi seitsemän kuukauden ehdoton ja yksi kuuden kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus. Tekijänoikeusrikoksista tuomittujen päiväsakkojen keskilukumäärä oli 32,5.

Tekijänoikeusrikosten ja -rikkomusten seuraamuksia arvioitaessa on otettava huomioon, että oikeuskäytännössä on loukkaukseen syyllistynyt velvoitettu suorittamaan kohtuullisena hyvityksenä vahingonkorvauksen lisäksi tavallisesti kaksin- tai kolminkertaisesti se, mitä hän on olisi muuten joutunut tekijälle suorittamaan normaalina käyttökorvauksena. Toisaalta poikkeuksellisesti oikeuskäytännössä kohtuullisena määränä on pidetty lisenssimaksua pienempääkin määrää.

Hyvityksen ja rikosoikeudellisten seuraamusten mittaamisesta tai yhteensovittamisesta ei ole erityistä säännöstä. Käytännössä taloudelliset seuraamukset saattavat muodostua ankariksikin, minkä vuoksi niiden huomioon ottaminen rangaistusta tuomittaessa olisi perusteltua. Siten voimassa olevaa rikoslain 6 luvun 4 §:n yleistä säännöstä kohtuuttoman seuraamuksen välttämisestä olisi sovellettava myös tekijänoikeusrikoksiin.

1.18.1.2.2. Teollisoikeuksia koskeva lainsäädäntö

Suomessa teollisoikeudellisia yksinoikeuksia koskevaa lainsäädäntöä ovat

— tavaramerkkilaki (7/64),

— patenttilaki (550/67),

— mallioikeuslaki (221/71),

— toiminimilaki (128/79),
— yhteismerkkilaki (795/80),
— laki yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin (32/91, *piirimallilaki*),
— laki hyödyllisyysmallioikeudesta (800/91, *hyödyllisyysmallilaki*) sekä
— laki kasvinjalostajanoikeudesta (789/92, *kasvinjalostajalaki*).

Eräiden lakien nojalla on annettu asetukset asian- omaisten lakien soveltamisesta: tavaramerkkiasetus 296/64, mallioikeusasetus 252/71, patenttiasetus 669/80, asetus yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin 946/91, asetus yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain väliaikaisesta soveltamisesta eräistä valtioista peräisin oleviin piirimalleihin 947/91 ja asetus hyödyllisyysmallioikeudesta 1419/91.

Lisäksi on annettu laki maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä (551/67), laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin (656/67) sekä laki patenttiasiamiehistä (552/67).

Tavaramerkki on elinkeinonharjoittajan kaupalliseen tarkoitukseen käyttämä symboli, joka markkinoinnissa toimii tavaran yksilöintikeinona ja menekinedistäjänä. Tavaramerkki voi muodostua kuviosta, yhdestä tai useammasta sanasta, kirjaimista tai numeroista taikka tavaran tai sen päällyksen erikoislaatuisesta asusta. Se voi olla myös näiden yhdistelmä. Varustamalla myytäväksi tarjoamansa tai muuten elinkeinotoiminnassa liikkeelle laskemansa tavarat tai yksilöimällä palvelunsa tunnuksella elinkeinonharjoittaja voi erottaa ne muista markkinoilla olevista tavaroista tai palveluista. Tavaramerkkilain mukaan tavaramerkki erottaa tiettyä kaupallista alkuperää olevat hyödykkeet muista.

Tavaramerkkiyksinoikeudella elinkeinonharjoittajalle turvataan yksinomainen oikeus tehtaan- tai kauppamerkin käyttämiseen tavaroiden tunnusmerkkinä. Tavaramerkinhaltija on yksinoikeutensa perusteella oikeutettu panemaan tavaramerkkinsä tavaraan tai siihen päällykseen tai astiaan, jossa tavaraa säilytetään, taikka ilmoituksiin, liikekilpiin, hintaluetteloihin, liikekirjeisiin tai muihin sellaisiin liiketiedonantoihin. Lisäksi hänellä on oikeus pitää kaupan ja laskea liikkeeseen siten merkittyjä tavaroita.

Merkinhaltijalla on oikeus kieltää kilpailijoita käyttämästä hänen merkkiänsä tai siihen sekoitettavissa olevaa muuta tunnusmerkkiä. Sekoitettavuus ilmenee siten, että samoihin tai samankaltaisiin tavaralajeihin liitettyjen merkkien ulkonäön, äänneasun tai merkityksen samankaltaisuus saattaa erehdyttää kolmannen henkilön tavaroiden kaupallisen alkuperän suhteen. Sekoitettavuus on tavaroiden ja tavaramerkkien samankaltaisuuden yhteisvaikutus. Tavaramerkin ei tarvitse välttämättä ilmaista, mistä kaupallisesta alkulähteestä on kysymys. Tämä käy ilmi välittömästi vain silloin, kun tuotteiden tunnuksena käytetään elinkeinonharjoittajan sukunimeä tai toiminimeä. Sekoitettavuuteen voidaan poikkeuksellisesti vedota, vaikka kysymys ei olekaan samankaltaisista tavaralajeista, jos toisen samankaltaisen tunnusmerkin käyttäminen tietäisi tehokkaasti vakiinnutetun ja tunnetun vanhemman merkin maineen ja arvon epäoikeudenmukaista hyväksikäyttöä (tavaramerkkilain 6 §:n 2 momentin a kohta, niin sanottu Kodak-oppi). Sekoitettavuuteen voidaan vedota myös vakiintuneen tavaramerkin hyväksi, jos tavaroiden erityiseen laatuun nähden toisen samankaltaisen tavaramerkin käyttäminen ilmeisesti vähentäisi aikaisemman merkin mainetta tai arvoa (6 §:n 2 momentin b kohta, niin sanottu rotanmyrkkyoppi).

Tavaramerkin haltijan yksinoikeutta loukkaa jokainen toimenpide, jolla muun henkilön tavaraa, joka on lajiltaan samaa tai samankaltaista kuin tavaramerkin kohteena oleva, saatetaan liikkeeseen tavaramerkinhaltijan tavaramerkin suojassa. Suojaa voidaan tarvita myös poikkeuksellisesti myös edellä selostettujen 6 §:n 2 momentin säännösten perusteella. Suojaa annetaan elinkeinonharjoittajalle toista elinkeinonharjoittajaa vastaan.

"Liikkeeseen laskeminen" käsittää ne toimenpiteet, joilla tavara saatetaan vaihdannan kohteeksi tai muutoin yleisön käytettäväksi. Kun tavara on kerran laskettu liikkeeseen merkin haltijan toimesta tai suostumuksella Suomessa tai ulkomailla, ei tämä sen jälkeen enää voi estää tavaran jälleenmyyntiä tai muutoin tapahtuvaa uudelleen liikkeeseen laskemista. Siten niin sanottu harmaatuonti, jossa aikanaan luvallisesti tavaramerkillä varustettuja ja liikkeelle laskettuja tavaroita tuodaan maahan ohi valtuutetun maahantuojan, ei merkitse sinänsä tavaramerkkioikeuden loukkausta. Mikäli jälleenmyyjä muuntaa tavaraa niin paljon, ettei sitä enää voi katsoa samaksi, on tavaramerkki poistettava, jollei sen haltija anna lupaa sen edelleen käyttämiseen.

Yksinoikeus tavaramerkkiin saavutetaan jo-

ko rekisteröinnillä tai vakiinnuttamalla. Kummatkin ovat samanveroisia yksinoikeuden syntymisperusteita. Rekisteröinti ja vakiinnuttaminen pätevät vain Suomessa. Siten yksinoikeus on alueellisesti rajoitettu. Merkin haltija voi kuitenkin estää sellaisten tavaroiden maahantuonnin, jotka on merkitty hänen tavaramerkkiinsä sekoitettavalla merkillä.

Tavaramerkille oikeudellisena instituutiona on tunnusomaista itse tuotteen ja tunnusmerkin tietynlainen erillisyys. Tunnusmerkki tai käyttölupa siihen on esimerkiksi luovutettavissa. Tavaramerkin tarkoituksena on toimia tietyn elinkeinonharjoittajan eikä tietyn tuotteen yksilöintikeinona.

Elinkeinonharjoittaja erottuu *toiminimensä* perusteella muista elinkeinonharjoittajista. Elinkeinonharjoittaja voi saada yksinoikeuden toiminimeensä rekisteröittämällä sen kaupparekisteriin tai vakiinnuttamalla. Yksinoikeus käsittää sen, ettei toinen elinkeinonharjoittaja saa käyttää siihen sekoitettavissa olevaa toiminimeä.

Elinkeinonharjoittaja voi käyttää toiminimeään tavaramerkkilain 3 §:n 1 momentin määrittelemällä tavalla tavaroittensa tunnusmerkkinä. Esimerkiksi pienille ja keskisuurille yrityksille toiminimi voi olla tavaroiden ja palvelujen yksilöintikeino kuten tavaramerkki suurille yrityksille.

Yhteismerkkilain mukaan elinkeinon- tai ammatinharjoittajien yhteisö voi saada rekisteröinnillä tai vakiinnuttamisella yksinoikeuden tavaramerkkiin, joka on aiottu käytettäväksi yhteisön jäsenten elinkeino- tai ammattitoiminnassa (1 §:n 1 momentti). Laissa on myös maininta erityisestä tarkastusmerkistä yksinoikeuden kohteena tavaroiden tai palvelujen tarkastuksessa (1 §:n 2 momentti).

Patentin voi saada keksinnölle, jolla on teollista käyttöä. Keksinnön tulee olla uusi siihen verrattuna, mikä on tullut tunnetuksi ennen patentin hakemista, sekä lisäksi olennaisesti erota siitä. Keksinnöllisyystasovaatimus merkitsee, että keksinnöllä saavutettu tekninen tulos ei saa olla asiantuntevalle henkilölle itsestään selvä. Vaikka patenttilaki ei ole määritellyt keksintöä, on keksinnön kohteena yleisesti katsottu voivan olla toisinnettavissa oleva tuote, laite tai työ- tai tuotantomenetelmä, jolla on tekninen luonne ja teho.

Yksinoikeuden sisältönä on oikeus kieltää keksinnön kaikenlainen ammattimainen hyväksikäyttö muulta kuin patentinhaltijalta. Keksinnön käyttömuodolla ei ole merkitystä. Yksinoikeus ulottuu myös välilliseen tuotesuojaan eli patentin suojaamalla menetelmällä valmistetun tuotteen käyttämiseen. Myönnetystä patentista huolimatta on kuitenkin henkilöllä, joka patenttihakemuksen tekemishetkellä käytti ammattimaisesti hyväkseen keksintöä tai joka oli ryhtynyt olennaisiin toimenpiteisiin keksinnön hyväksikäyttämiseen, oikeus jatkaa hyväksikäyttöä (niin sanottu ennakkokäyttöoikeus).

Patentinhaltijan lupa vaaditaan patentoidun tuotteen ammattimaiseen valmistamiseen, tarjoamiseen, vaihdantaan saattamiseen tai käyttämiseen. Patentinhaltijan lupa on välttämätön myös patentoidun tuotteen maahantuontiin tai hallussapitoon edellä mainittuja tarkoituksia varten.

Milloin on kysymys patentilla suojatusta menetelmästä, vaaditaan patentinhaltijan lupa patentoidun menetelmän käyttämiseen sekä, jos asianomainen tietää tai olosuhteiden perusteella on ilmeistä, ettei menetelmää saa käyttää ilman patentinhaltijan lupaa, tällaisen menetelmän tarjoamiseen tässä maassa käytettäväksi. Patentilla suojatulla menetelmällä valmistettua tuotetta ei saa ilman patentinhaltijan lupaa käyttää hyväksi tarjoamalla, saattamalla vaihdantaan tai käyttämällä tuotetta eikä myöskään tuomalla sitä maahan tai pitämällä sitä hallussa jotain edellä sanottua tarkoitusta varten.

Sanonnalla "saattamalla vaihdantaan" tarkoitetaan sekä myyntiä että lainaksi tai vuokralle antamista. Välttämätöntä ei ole, että myynti, vuokralle antaminen tai lainaaminen on todella tapahtunut. Riittää, että on ryhdytty toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on tämän aikaansaaminen.

Patenttilain 3 §:n perusteella patentinloukkaukset voidaan jakaa välittömiin (1 momentti) ja välillisiin (2 momentti). Vaikka välillisellä patentinloukkauksella edistetään toisen välitöntä patentinloukkausta, on välillinen patentinloukkaus itsenäinen rikos eikä toisen suorittaman välittömän patentinloukkauksen avustamista. Siten tietyt teot voivat aiheuttaa rikosoikeudellisen ja vahingonkorvausvastuun siitä riippumatta, onko välitön patentinloukkaus tapahtunut vai ei.

Patenttiyksinoikeuden sisällön määrittelevän patenttilain 3 §:n luettelo on tyhjentävä sekä patentilla suojatun tuotteen että suojatun menetelmän osalta.

Mallioikeuslain mukaan mallilla tarkoitetaan tavaran ulkonäön tai koristeen (ornamentin) esikuvaa. Mallisuoja sulkee piiriinsä ainoastaan ulkomuodon, huolimatta siitä, että siihen samalla myös kytkeytyy tekninen idea. Suoja koskee vain sellaisia mallin ominaisuuksia, jotka ovat havaittavissa näköaistimin. Mallisuojaa annetaan kaikilla teollisuuden aloilla. Suojata voidaan sekä hammastikun että öljynporauslautan ulkomuodon esikuva samoin kuin koristemalleja ja hyötymalleja.

Malli on esikuva. Valmis tavara voi olla mallisuojan kohteena vain, jos se on esikuvana jatkuvassa valmistuksessa. Näin ollen on olemassa periaatteellinen ero mallin ja sellaisen esineen välillä, joka on valmistettu mallia esikuvana käyttäen.

Yksinoikeus mallin ammattimaiseen käyttöön syntyy rekisteröittämällä malli patentti- ja rekisterihallituksessa. Mallisuojan myöntämisen edellytyksenä on, että malli on syntynyt luovan henkisen työn — eikä esimerkiksi jäljittelyn — tuloksena. Mallille asetetaan myös uutuus- ja eroavaisuusvaatimus. Mallin tulee objektiivisesti katsoen edustaa jotain uutta. Uutuus tarkoittaa sitä, ettei malli ole ollut aikaisemmin yleisön saatavissa. Eroavaisuusvaatimus merkitsee sitä, että mallin ulkonäön kokonaisuuden tulee antaa uusi kokonaisvaikutelma ja erota olennaisesti siitä, mikä on tullut aiemmin tunnetuksi.

Mallisuojaan perustuvan yksinoikeuden keskeinen käyttömuoto on ammattimainen tavaran valmistaminen. Yksinoikeuden haltijalla on mahdollisuus estää mallin luvaton ammattimainen käyttäminen esikuvana sellaisten tavaroiden valmistuksessa, jotka eivät ulkomuodoltaan olennaisesti eroa mallista tai joihin on otettu jotain, joka ei olennaisesti eroa siitä. Oikeus käsittää kuitenkin vain ne ja niiden kanssa samankaltaiset tavarat, joita varten malli on rekisteröity. Luvaton ammattimainen tavaran valmistaminen on näin ollen mallisuojaloukkauksen tyyppitapaus.

Maahantuonti rinnastetaan valmistukseen mallisuojanhaltijalle yksin kuuluvana mallin käyttömuotona. Siten kotimaista valmistusta koskevaa valmistuskieltoa ei olisi mahdollista kiertää siirtämällä Suomessa suojattua mallia esikuvana käyttävä tavaran valmistus Suomen ulkopuolelle ja tuomalla tavarat sen jälkeen maahan.

Tavaran myyminen kuuluu myös yksinoikeudella mallioikeuden haltijalle. Mallisuoja käsittää myyntiin liittyvät valmistavat toimenpiteet, kuten mallin mukaisen tavaran kaupaksi tarjoamisen ja pitämisen. Vuokraaminen kuuluu myös mallisuojan alaisuuteen.

Mallioikeuslain 5 § määrittelee tyhjentävästi mallisuojan piiriin kuuluvat käyttömuodot. Mallin mukaan valmistetun esineen pelkkä käyttö ei kuulu mallisuojan haltijan yksinoikeuteen.

Mallisuojaoikeuden päätarkoituksena on edistää uutta muotoilua ja tukea sen vaatimia investointeja. Mallisuoja on kuitenkin käytännössä kohdistunut enimmäkseen teknisiin laitteisiin.

Piirimallilain antaman suojan kohde on integroidun piirin valmistuksen perustana oleva piirimalli sen eri ilmenemismuodoissa. Piirimalli on toimivan integroidun piirin rakenneosien aineeton esikuva piirin osien kolmiulotteisen sijoittelun kokonaisuutena. Piirimalli voi ilmetä esimerkiksi kaksiulotteisena piirikuviona tai tietokoneen muistissa olevana maskitiedostona. Itse integroitu piiri koostuu puolijohdealustalla, tavallisesti piilevyllä, olevista useista ohuista kerroksista johdetta, puolijohdetta tai eristettä.

Piirimallilain mukainen suoja kytkeytyy henkisen luomistyön aineettomaan tulokseen, integroidun piirin piirimalliin. Saadakseen suojaa piirimallin tulee kokonaisuutena olla omaperäinen eli sen tulee olla itsenäisen ja luovan henkisen työn tulos.

Yksinoikeus piirimalliin syntyy piirimallin rekisteröinnillä. Piirimallilain antama suoja käsittää yksinoikeuden piirimallin missä muodossa tahansa tapahtuvaan valmistukseen sekä maahantuontiin ja levitykseen yleisölle. Piirimallin kappaleiden valmistamisella tarkoitetaan kaikenlaista piirimallin saattamista aineelliseen olomuotoon. Piirimalli tai sen kappaleita voidaan levittää yleisölle esimerkiksi myymällä, vuokraamalla ja lainaamalla. Siten piirimallin käyttäminen esimerkiksi integroitujen piirien valmistuksessa ja piirien tarjoaminen ostettaviksi alan yrityksille edellyttävät oikeudenhaltijan suostumusta. Piirimallin määritelmän kattaessa piirimallin sen kaikissa ilmenemismuodoissaan oikeudenhaltijan levitysoikeus koskee piirimallista valmistettujen konkreettisten integroitujen piirien kappaleiden ohella myös esimerkiksi piirikuviona tai tietokoneessa tiedostomuodossa olevia piirimalleja.

Oikeus piirimalliin sisältää myös oikeuden tuoda maahan piirimalli levittäväksi yleisölle edellä selostetulla tavalla. Integroitujen piirien

ja muiden piirimallin kappaleiden maahantuonti tässä tarkoituksessa edellyttää siten oikeudenhaltijan suostumusta, ellei levitysoikeus ole rauennut. Piiriä koskeva levitys- ja maahantuontioikeus raukeaa, kun piiri on ensimmäisen kerran luvallisesti levitetty yleisölle.

Omistusoikeus piirimallin kappaleeseen ja yksinoikeus piirimalliin ovat eri asioita. Siten piirimallin kappaleen luovutukseen ei sisälly piirimalliin liittyvän oikeuden luovutusta. Yksinoikeus piirimalliin voidaan luovuttaa kokonaan tai osittain, esimerkiksi antamalla valmistuslisenssi yhdelle tai useammalle valmistajalle. Luovutettu oikeus voidaan luovuttaa eteenpäin ilman alkuperäisen oikeudenhaltijan suostumusta.

Oikeudenhaltijan valmistus- ja levittämisoikeutta on rajoitettu eräissä tapauksissa. Piirimallista saa valmistaa kappaleita millä tavoin tahansa yksityistä käyttöä, opetusta ja piirimallin analysointia varten. Tällaisia kopioita ei ilman yksinoikeuden haltijan suostumusta saa käyttää muihin tarkoituksiin, esimerkiksi levittää yleisölle. Jos analysoinnin tuloksia hyväksi käyttäen luodaan uusi omaperäinen piirimalli, saadaan siinä käyttää osia analysoidusta piirimallista. Laissa on vielä poikkeussäännöksiä vilpittömässä mielessä laittoman tuotteen hankkineen henkilön suojaksi sekä patenttilain niin sanottuun ennakkokäyttöoikeuteen rinnastettavissa oleva säännös.

Integroituun piiriin voi liittyä sekä itse piirimallia koskeva piirimallilain mukainen suoja että esimerkiksi piirin valmistustekniikkaan kohdistuva patenttisuoja. Kyseessä on tällöin kuitenkin kaksi eri suojakohdetta. Tekijänoikeus- ja valokuvalain päällekkäinen soveltamismahdollisuus on suljettu pois nimenomaisilla säännöksillä (tekijänoikeuslain 10 §:n 2 momentti ja valokuvalain 1 §:n 3 momentti).

Hyödyllisyysmallilain hyödyllisyysmallioikeudella tarkoitetaan rekisteröinnillä saatua yksinoikeutta keksinnön ammattimaiseen käyttöön. Hyödyllisyysmallioikeuden kohteena on esineen muotona, rakenteena tai niiden yhdistelmänä toteutuva tekninen ratkaisu, jota voidaan käyttää teollisesti. Hyödyllisyysmallilain suojan kohde on rajattu vain keksintöön, joka ilmenee konkreettisessa esineessä. Teollinen käyttö edellyttää keksinnöltä toisinnettavuutta ja tarkoittaa varsinaisen teollisuuden lisäksi muitakin elinkeinoja sekä julkista hallintoa.

Joka on tehnyt keksinnön tai se, jolle hänen oikeutensa on siirtynyt, voi rekisteröimällä hyödyllisyysmallin saada yksinoikeuden sen ammattimaiseen käyttöön. Yksinoikeus sisältää sen, ettei kukaan muu kuin rekisteröinnin haltija ilman tämän lupaa saa käyttää hyväksi keksintöä valmistamalla, tarjoamalla, saattamalla vaihdantaan tai käyttämällä hyödyllisyysmallioikeudella suojattua tuotetta tai tuomalla maahan tai pitämällä hallussaan tällaista tuotetta jotakin edellä sanottua tarkoitusta varten. Hyödyllisyysmallin rekisteröinnillä saatu yksinoikeus ei ulotu hyväksikäyttöön, joka ei tapahdu ammattimaisesti. Yksinoikeus ei myöskään käsitä sellaisen tuotteen hyväksikäyttöä, joka tässä maassa on saatettu vaihdantaan hyödyllisyysmallioikeuden haltijan toimesta tai tämän suostumuksella, eikä myöskään keksinnön käyttöä itse keksintöä koskevissa kokeissa. Myös hyödyllisyysmalliin voi syntyä patenttilain kaltainen ennakkokäyttöoikeus.

Hyödyllisyysmallioikeus on varallisuusoikeuksiin kuuluva oikeus, joka voi olla yksityisoikeudellisten oikeustoimien ja seuraannon kohteena, kuten patentti ja mallioikeuskin.

Kasvinjalostajanoikeus on kasvilajikkeen jalostajalle tai hänen oikeudenomistajalleen rekisteröimällä annettava yksinoikeus lajikkeen — eli kasvilajin viljelymuodon — hyväksikäyttämiseen. Asetuksella tarkemmin säädetään, minkä kasvilajien lajikkeisiin kasvinjalostajanoikeus voidaan myöntää.

Yksinoikeuden kohteena voi olla lajike, joka on selvästi erotettavissa ainakin yhden tärkeän tuntomerkin perusteella ennen hakemuksen jättämistä tunnetuksi tulleista lajikkeista. Muina keskeisinä edellytyksinä ovat lajikkeen riittävän yhtenäinen kasvusto ja olennaisten tuntomerkkien pysyvyys. Uutuutena ei esimerkiksi pääsääntöisesti pidetä lajiketta, jota on markkinoitu Suomessa ennen kasvinjalostajanoikeutta koskevan hakemuksen tekemistä.

Kasvinjalostajanoikeuden sisältönä on lajikkeen omistajalle annettu yksinoikeus lajikkeen lisäysaineiston ammattimaiseen tuottamiseen, kaupaksi tarjoamiseen ja markkinointiin. Myös lajikkeen ammattimainen maahantuonti lisäysaineistona käytettäväksi kuuluu kasvinjalostajanoikeuteen. Yksinoikeus sisältää sen, etteivät muut ilman lajikkeen omistajan suostumusta saa ryhtyä näihin toimiin. Muu lajikkeen hyväksikäyttäminen ei kuulu yksinoikeuden piiriin. Kasvinjalostajan yksinoikeuden ulkopuolelle jää siten lajikkeen kasviaineiston tuottaminen ja myynti kulutustarkoituksiin, esimerkiksi

leipäviljaksi tai rehuksi. Lajikkeen omistajan suostumusta ei myöskään pääsääntöisesti tarvita suojatun lajikkeen käyttämiseen uusien lajikkeiden jalostamiseksi.

Kasvinjalostajanoikeus on luovutettavissa joko kokonaan tai osittain. Lajikkeen omistaja voi joko itse tuottaa, tarjota kaupaksi tai markkinoida jalostamansa lajikkeen lisäysmateriaalia tai myös luovuttaa toiselle tätä tarkoittavan käyttöluvan.

Seuraamukset. Tavaramerkki-, patentti-, mallioikeus-, piirimalli- ja hyödyllisyysmallilain 1 luvuista sekä toiminimilain yleisistä säännöksistä ilmenee, mitä on pidettävä yksinoikeuden loukkauksena. Vastaavia säännöksiä kasvinjalostajanoikeudesta on lain 1, 2 ja 3 luvuissa. Näissä laeissa on myös mainittu perusteita, jotka poistavat teon oikeudenvastaisuuden. Tavaramerkki-, patentti-, malli-, piirimalli-, hyödyllisyysmalli-, toiminimi- ja kasvinjalostajanoikeuteen kohdistuvien loukkausten seuraamukset — kieltotuomio, vahingonkorvaus ja rangaistukset — ovat pääpiirteissään samanlaiset. Erityisesti tavaramerkkilaissa on säädetty harhaanjohtavan tavaran tunnusmerkin käytön kieltämisestä (36 ja 37 §) ja tavaramerkkioikeuden loukkauksella saadun voiton palautusvelvollisuudesta (38 §:n 3 momentti) sekä toiminimilaissa uhkasakosta toiminimioikeuden käytön kieltämisessä (18 §).

Tavaramerkkilain seuraamuksia sovelletaan myös loukkauksen kohdistuessa tavaramerkkinä käytettyyn toiminimeen, yhteisömerkkiin tai tarkastusmerkkiin.

Kieltotuomiosta on säädetty tavaramerkkilain 38 §:n 1 momentissa, patenttilain 57 §:n 1 momentissa, mallioikeuslain 35 §:n 1 momentissa, hyödyllisyysmallilain 37 §:n 1 momentissa, toiminimilain 18 §:ssä sekä kasvinjalostajalain 29 §:ssä. Piirimallilain 39 §:ssä säädetään kieltotuomioon rinnastettavista toimista loukkauksen jatkamisen estämiseksi.

Kieltotuomiolla kielletään sitä, joka on loukannut patentin, hyödyllisyysmallin tai kasvinjalostajanoikden tuottamaa yksinoikeutta, tavaramerkkioikeutta, mallioikeutta tai toiminimioikeutta jatkamasta tai toistamasta tekoaan. Vastaajaa voidaan esimerkiksi kieltää käyttämästä sitä keksintöä, jota suojaavaa patenttia on loukattu. Kieltotuomion yhteydessä voidaan lisäksi kantajan vaatimuksesta jatketun loukkauksen estämiseksi määrätä, että yksinoikeutta loukaten maahan tuotu tai valmistettu esine tai tavara on määrätyllä tavalla muutettava, pantava talteen tai hävitettävä.

Kieltotuomion antaminen ei edellytä, että yksinoikeuden loukkaus on tehty tahallisesti tai tuottamuksellisesti, vaan kieltotuomion perusteeksi riittää loukkaus objektiivisena tosiasiana. Kanne voidaan siis kohdistaa jokaiseen, joka tavalla tai toisella on loukannut oikeudenhaltijan yksinoikeutta. Kieltotuomion jälkeen tehty uusi oikeuden loukkaus voi johtaa rangaistussäännöksen soveltamiseen, koska loukkausta voidaan pitää sen toistamisesta päätellen tahallisena. Tällöin oikeuden päätöksessä voidaan kielto- ja rangaistusvaade yhdistää ja antaa lausunto sekä loukkauksesta seuraavasta rangaistuksesta että kieltää vastaajaa jatkamasta tai toistamasta tekoaan.

Vahingonkorvausvelvollisuus on ollut käytännössä tärkein yksinoikeuden loukkauksen seuraamus. Vahingonkorvauksesta on säädetty tavaramerkkilain 38 §:n 2 momentissa, patenttilain 58 §:n 1 momentissa, mallioikeuslain 36 §:n 1 momentissa, piirimallilain 38 §:ssä, hyödyllisyysmallilain 38 §:ssä, toiminimilain 23 §:ssä ja kasvinjalostajalain 31 §:ssä.

Yksinoikeuden loukkaaja voidaan velvoittaa suorittamaan kohtuullinen korvaus kaikesta aiheuttamastaan vahingosta. Tuottamuksestaan riippumatta on loukkaajan suoritettava loukatulle korvausta mallin tai patentin käyttämisestä sekä luovutettava tavaramerkkiloukkauksellaan saamansa voitto. Muun vahingon korvausvelvollisuuden edellytyksenä on, että loukkaus on tehty tahallisesti tai tuottamuksesta. Ei siis riitä pelkästään, että objektiivinen yksinoikeuden loukkaus on tapahtunut kuten käyttökorvauksen suorittamisessa tai voiton luovuttamisessa. Tahallisesti tai huolimattomuudesta tehdystä piirimallioikeuden loukkauksesta on velvollisuus vahingonkorvauksen lisäksi suorittaa myös kohtuullinen hyvitys.

Aineettomasta vahingosta ei voida tuomita korvausta, koska teollisoikeuksia koskevissa erityislaeissa ei ole tekijänoikeuslainsäädännön tavoin tästä nimenomaista säännöstä.

Tuottamuksen ollessa vähäinen voidaan vahingonkorvausvelvollisuutta sovitella. Milloin yksinoikeuden loukkaus ei ole ollut tahallinen tai tuottamuksellinen, on patentin ja mallin käytöstä maksettavaa korvausta tai tavaramerkkioikeuden loukkauksen johdosta palautettavan voiton määrää mahdollista kohtuullistaa. Patentti- tai mallioikeuden kohtuullinen käyttökorvaus taikka tavaramerkin käyttämi-

sellä saatu voitto on kuitenkin useimmiten vahingonkorvauksen vähimmäismäärä tahallisissa ja tuottamuksellisissa patentti- ja mallioikeuden loukkauksissa.

Rangaistuksista yksinoikeuden loukkauksista on säädetty tavaramerkkilain 39 §:n 1 momentissa, patenttilain 57 §:n 1 momentissa sekä 60 ja 61 §:ssä sekä mallioikeuslain 35 §:n 1 momentissa, piirimallilain 34 ja 35 §:ssä, hyödyllisyysmallilain 40 §:ssä, toiminimilain 22 §:ssä ja kasvinjalostajalain 34 §:ssä.

Rangaistukseksi patentin tai hyödyllisyysmallin tuottaman yksinoikeuden, tavaran tunnusmerkin haltijalle kuuluvan tavaramerkkilain mukaisen oikeuden, mallioikeuden tai kasvinjalostajan yksinoikeuden tahallisesta loukkauksesta on säädetty sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Toiminimioikeuden loukkauksen seuraamuksena on sakko.

Piirimallirikoksesta rangaistaan sitä, joka piirimallilain säännösten vastaisesti tahallaan ja ansiotarkoituksessa loukkaa yksinoikeutta ja lisäksi edellytetään, että tällainen teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa taloudellista vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle. Rangaistus piirimallirikkomuksesta tuomitaan tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tehdystä piirimallilain piirimallin suojaksi annettujen säännösten loukkaamisesta. Rangaistusuhkana piirimallirikoksesta on sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta, rikkomuksesta sakko.

Patentti-, malli-, tavaramerkki-, piirimalli-, hyödyllisyysmalli-, toiminimi-, ja kasvinjalostajaoikeuden loukkaukset ovat asianomistajarikoksia muuten paitsi, että virallisella syyttäjällä on mahdollisuus itsenäisesti nostaa syyte piirimallirikoksesta erittäin tärkeän yleisen edun sitä vaatiessa.

Syytteitä mainittujen oikeuksien loukkauksista on nostettu vähän. Piirimalli-, hyödyllisyysmalli- ja kasvinjalostajalait ovat varsin uusia. Perinteisesti teollisoikeuksien loukkaukset ovat useimmiten liittyneet liike-elämän sisäiseen kilpailutilanteeseen. Tärkeintä yksinoikeuden haltijalle on tällöin ollut yksinoikeutta loukkaavan käytön estäminen ja vahingonkorvausvaateen toteuttaminen. Suuri osa loukkauksista on sovittu oikeusprosessin ulkopuolella.

Uusi piirre teollisoikeuksiin kohdistuvissa loukkauksissa on laittomien tuotejäljenteiden järjestelmällinen ja suunnitelmallinen maahantuonti, valmistus ja kauppaaminen. Ilmiö ei ole vielä muodostunut Suomessa samalla lailla ongelmaksi kuin kansainvälisesti on ollut havaittavissa, mutta yksittäisiä esimerkkejä on ilmennyt. Vuonna 1990 teollisoikeuksien loukkauksista tuomitut kahdeksan rangaistusta olivat kaikki tavaramerkkilain säännösten rikkomisesta. Rangaistukset olivat sakkoa päiväsakkojen keskilukumäärän ollessa noin 30. Vaikka nämä loukkaukset ovat kohdistuneet erityisesti tavaramerkkioikeuteen, voi laiton jäljentäminen loukata myös muita teollisoikeuksia.

1.18.1.3. Muutoksen perusteet

Tekijän- ja valokuvaoikeusrikoksen enimmäisrangaistus on ollut vuodesta 1984 lähtien kaksi vuotta vankeutta. Piirimallirikoksen enimmäisrangaistus vahvistettiin vastikään samaksi. Nämä rikokset ovat luonteeltaan ja seurauksiltaan rinnastettavissa joihinkin elinkeinorikoksiin, esimerkiksi yritysvakoiluun ja yrityssalaisuuden väärinkäyttöön.

Ehdotuksen tavoitteena on lisätä teollisoikeuksien haltijan suojaa yksinoikeuden sellaista ansiotarkoituksellista ja luvatonta hyödyntämistä vastaan, joka on omiaan aiheuttamaan oikeudenhaltijalle huomattavaa taloudellista vahinkoa. Teollisoikeuksien loukkaukset ovat vakavimmillaan usein suunnitelmallisia ja niillä aiheutetut vahingot voivat olla hyvinkin suuria. Haitallisuudeltaan ja paheksuttavuudeltaan myös teollisoikeuksien vakavat loukkaukset ovat rinnastettavissa muun muassa edellä lueteltuihin elinkeinorikoksiin. Siihen nähden nykyistä kuuden kuukauden enimmäisrangaistusta ei voida pitää riittävänä.

Aineettomien oikeuksien vakavia loukkauksia koskevia rangaistussäännöksiä voi pitää keskenään varsin rinnastettavina — loukkausten väliset erot ovat pikemmin tapauskohtaisia. Olisi siten perusteltua yhtenäistää näitä rikoksia koskevien säännösten enimmäisrangaistukset.

Enimmäisrangaistusten yhtenäistämiseksi ja riittävän rangaistusuhan turvaamiseksi ehdotetaan, että tekijän- ja valokuvaoikeus- sekä piirimallirikoksesta nykyisin säädetty vankeuden kahden vuoden enimmäisrangaistus pysytetään nykyisellään ja että muiden teollisoikeuksien loukkaamisesta enimmäisrangaistus nostetaan kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen vankeutta.

Tekijän- ja valokuvaoikeuden osalta voimassa oleviin rangaistussäännöksiin ehdotetaan lä-

hinnä säännösten yhdentämistä ja kirjoitustapaa koskevia muutoksia. Tekijänoikeuslain ja valokuvalain tärkeimmät eroavuudet koskevat suojan kohdetta ja oikeuksien suoja-aikoja. Eroavuuksilla ei ole rikossäännösten soveltamisen kannalta olennaista merkitystä. Siten näiden oikeuksien vakavien loukkausten sääntely kahdessa eri rikoslain säännöksessä ei ole tarpeen. Koska rikoslain kokonaisuudistuksessa yhtenä tavoitteena on sisällöltään toisiaan lähellä olevien tunnusmerkistöjen yhdentäminen säännösten yleisyystason nostamiseksi, olisi tekijänoikeus- ja valokuvaoikeusrikokset järkevää säännellä rikoslaissa samassa säännöksessä yhteisellä rikosnimikkeellä tekijänoikeusrikos. Yhdentäminen johtuisi rikoslainsäädännön uudistamisesta, eikä vaikuttaisi suojan sisältöön. Valokuvaajan oikeus valokuvaan ja tekijänoikeus ovat aineellisen lainsäädännön mukaisesti aineettomina oikeuksina edelleenkin erillisiä.

Voimassa olevan tekijänoikeuslainsäädännön rikossäännöksissä on ankaramman rangaistussäännöksen soveltamisedellytyksiä kuvattu esimerkein. Kuitenkin huolimatta esimerkkiluettelon kriteerien muodollisesta täyttymisestä teko saattaa vain vähäisissä määrin loukata tekijänoikeuden haltijan oikeuksia. Toisaalta joissakin tapauksissa vahingollisia tekoja voi jäädä riittävän rangaistusuhan ulkopuolelle, koska niitä ei ole säännöksessä luetteloitu. Voimassa oleva tekijänoikeusrikosta koskevan säännöksen teonkuvaus säädettiin aikanaan erityisesti silmällä pitäen tekijänoikeudellista piratismia, jolla tarkoitettiin laajamittaista luvatonta teoskappaleiden valmistamista, maahantuontia ja levittämistä. On kuitenkin mahdollista, että yksittäistapauksessa vakava ansiotarkoituksessa tehty tekijänoikeuden loukkaus ei olisi rinnastettavissa piratismiin, mutta voi silti törkeällä tavalla vahingoittaa oikeudenhaltijaa, esimerkiksi kohdistuessaan moraalisiin oikeuksiin. Koska yksityiskohtainen esimerkkiluettelo tyypillisistä piirteistä ei voisi olla tyhjentävä, on rangaistavuuden edellytykset nykyisissä säännöksissä jätetty avoimeksi viittaamalla esimerkkeihin rinnastettaviin syihin.

Tekijän- ja valokuvaoikeusrikokset muutettiin virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi vuonna 1984. Ratkaisua perusteltiin sillä, että tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden oli tullut yhä vaikeammaksi valvoa oikeuksiaan sekä yleisen edun tarpeella. Tekijänoikeuslainsäädännön alalla on kuitenkin varsinaisten poliisi- ja syyttäjäviranomaisten rinnalla toimiva ja kattava oma valvontajärjestelmänsä alan järjestöineen ja muine valvontaelimineen. Useimmissa tapauksissa välillisestä yhteiskunnan kulttuuri- ja sivistysetujen suojaamisen tarpeesta huolimatta tekijän- ja valokuvaoikeusrikokset loukkaavat suoranaisesti vain oikeuden haltijaa. On myös mahdollista, että rikosprosessista saattaisi olla hänelle enemmän haittaa kuin hyötyä. Siten olisi syytä pidättää pääsääntöisesti oikeudenhaltijalle päätösvalta syytteen nostamista koskevassa asiassa. Tämän luvun rangaistussäännöksillä ei myöskään ole keskenään sellaisia olennaisia eroja, etteikö syyteoikeutta olisi perusteltua säännellä yhtenäisesti.

Ehdotetun luvun soveltamisalaan kuuluvia tekoja ei kuitenkaan ole ilman muuta pidettävä sellaisina rikoksina, jotka olisi syytä jättää yksinomaan asianosaisten välisiksi. Esimerkiksi, vaikka piratismi -tapauksissa oikeuksien suojakohde on ensisijaisesti tekijän- tai teollisoikeudenhaltijan yksinoikeus, saattaa tällainen rikos koskettaa laajasti myös kuluttajien etua. Loukkaus saattaa olla myös yksittäisen oikeudenomistajan kannalta vähämerkityksinen mutta kokonaisuudessaan useisiin oikeudenhaltijoihin kohdistuessaan muodostua huomattavaksi. Rikos saattaa yksittäistapauksessa loukata kansantaloudellisestikin merkityksellisiä taloudellisia arvoja.

Edellä mainituista syistä on tarpeen antaa viralliselle syyttäjälle itsenäinen, oikeudenhaltijan syyteilmoituksesta riippumaton syyteoikeus erittäin tärkeän yleisen edun niin vaatiessa. Tämä vaatimus voisi toteutua esimerkiksi rikollisen toiminnan ollessa jatkuvaa tai laajaa taikka yksittäistapauksessakin sen koskiessa huomattavan suuria varallisuusarvoja. Tässä ehdotettu syyteoikeusjärjestely on voimassa useissa rikoslain talous- ja varallisuusrikoksia koskevissa säännöksissä.

Edellä selostetut muutokset merkitsevät sitä, että tekijänoikeusrikos muuttuu virallisen syytteen alaisesta rikoksesta pääsääntöisesti asianomistajan syyteilmoitusta edellyttäväksi rikokseksi. Piirimallin kohdalla tällainen syytejärjestely on jo toteutettu. Vastaavasti muihinkin teollisoikeuksiin kohdistuvissa vakavissa loukkaustapauksissa viralliselle syyttäjälle tulisi poikkeuksellisesti itsenäisesti syyteoikeus.

Tekijän-, valokuva-, tavaramerkki-, patentti-, malli-, piirimalli-, hyödyllisyysmalli- ja kasvinjalostajanoikeuden vähäisemmistä rikkomuksista säädettäisiin edelleenkin kussakin ai-

neetonta oikeutta koskevassa laissa. Näiden rikkomusten tarkoittamien tekojen laatu sekä oikeuskäytännön tarve huomioon ottaen niiden rangaistusuhaksi riittäisi sakko. Sama koskee myös toiminimilain rangaistussäännöstä, johon ei ehdoteta mitään muutoksia. Rikoslain kokonaisuudistuksen tavoitteiden mukaisesti asianomaisiin lakeihin ei siten jäisi vankeusuhkaisia rangaistussäännöksiä.

1.18.1.4. Ehdotuksen pääkohdat

1.18.1.4.1. Tekijän- ja valokuvaoikeus

Tekijänoikeuslain ja valokuvalain rikossäännökset eli tekijänoikeuslain 56 § ja valokuvalain 18 § ehdotetaan siirrettäviksi asianomaisista laeista rikoslakiin. Samalla valokuvalain rikossäännös yhdennettäisiin tekijänoikeusrikosta koskevaan säännökseen. Erillistä valokuvaoikeusrikos -nimistä rangaistussäännöstä ei enää tämän jälkeen olisi. Rikoslakiin ehdotettu tekijänoikeusrikoksen rangaistussäännös olisi soveltamisalaltaan olennaisesti sama kuin nykyiset tekijänoikeuslainsäädännön rikossäännökset. Yhdennettävän rangaistussäännöksen enimmäisrangaistusuhka ehdotetaan pysytettäväksi nykyisessä kahdessa vuodessa vankeutta.

Tekijän- ja valokuvaoikeusrikkomuksia koskevat säännökset jäisivät tekijänoikeuslakiin ja valokuvalakiin. Lieviä tekomuotoja koskeviin rikkomussäännöksiin lisättäisiin uusi viittauslausuma, josta ilmenisi rikkomussäännösten toissijaisuus rikoslaissa olevaan tekijänoikeusrikossäännökseen nähden ja se mistä rikossäännös olisi löydettävissä. Voimassa olevista tekijänoikeuslain 56 a §:stä ja valokuvalain 18 a §:stä ehdotetaan poistettavaksi vankeusrangaistusuhka. Näiden rikkomusten seuraamuksina olisivat sen jälkeen vahingonkorvaus, hyvitys ja sakko.

Tekijänoikeusrikoksen rangaistavuuden keskeisenä perusteena on teon haitallisuus suojattavien oikeuksien vaarantamisena ja vahingoittamisena. Tämän perusteella tunnusmerkistöä ehdotetaan muutettavaksi siten, että törkeinä pidettävien loukkausten tyypillisten piirteiden luetteloinnin sijasta korostetaan tekojen haitallista luonnetta olennaisena rangaistavuuden edellytyksenä. Tällöin säännös olisi myös kattava. Pykäläehdotuksessa tunnusmerkistö on kirjoitettu sitomatta rangaistavuuden edellytyksiä esimerkkeihin, kuitenkaan jättämättä säännöstä soveltamisalaltaan avoimeksi. Vakavat ja vähäiset yksinoikeuden loukkaukset erotettaisiin toisistaan tekijänoikeusrikokseksi ja tekijän- tai valokuvaoikeusrikkomukseksi niiden vahingollisuuden asteen perusteella.

Tekijänoikeusrikos olisi edelleenkin rangaistava vain tahallisena. Tahallisuuteen liittyy tietoisuus, joka ei kuitenkaan merkitse samaa kuin tietäminen. Tahallisuuden edellytyksen täyttää suhtautuminen, jossa henkilö pitää varmana tai varsin todennäköisenä, että loukkausajankohtana teos, lähioikeuden suojaama suoritus tai valokuva kuuluu tekijänoikeuslainsäädännön suojapiiriin, siihen kohdistuu toiselle kuuluva suoja ja että hän toimii ilman oikeudenhaltijan lupaa. Rikoksentekijän ei kuitenkaan tarvitse tietää, kuka nimenomaisesti on yksinoikeuden haltija.

Tekijänoikeusrikoksen rangaistavuuden edellytyksenä olisi edelleenkin myös se, että rikoksentekijän tekemä tahallinen yksinoikeuden loukkaus on ansiotarkoituksellinen. Toisin sanoen luvattomalla hyväksi käyttämisellä pyrittäisiin tuottamaan tuloja. Olennaista on loukkaajan tarkoitus eikä se, syntyikö toiminnasta lopulta ansioita.

Rikoslain kokonaisuudistuksessa on rangaistavien tekojen keskinäistä vakavuutta kuvattu eri tavoin kuin voimassa olevassa tekijänoikeuslainsäädännössä. Koska "törkeä"-nimike ei olisi tässä yhteydessä yhdenmukainen rikoslaissa käytetyn kirjoitustavan kanssa, ei sitä ehdoteta käytettäväksi.

Voimassa olevassa laissa tekijänoikeuden lähioikeuksien loukkausten rangaistavuus käy ilmi yksinomaan tekijänoikeuslain 60 §:n viittauksesta saman lain rangaistussäännöksiin. Ankarimmillaan rangaistus lähioikeuden loukkauksesta olisi kaksi vuotta vankeutta. Lähioikeuksien loukkauksia esiintyy käytännössä rangaistussäännösten soveltamisessa verraten usein ja tällöin kyse on tavallisimmin piratismin luonteisesta toiminnasta. Koska lähioikeuksien loukkauksiin on mahdollista soveltaa ankariakin rangaistuksia, tulisi suojattavien oikeuksien ja niiden loukkausten rangaistavuuden edellytysten ilmetä selkeästi rikoslain säännöksestä. Tämän vuoksi tekijänoikeuslain 5 luvun suojaamat lähioikeudet ehdotetaan kirjoitettavaksi tekijänoikeusrikoksella loukattavien oikeuksien luetteloon. Pelkkää viittaussäännöstä ei voi

pitää lakisidonnaisuuden periaatteenkaan kannalta riittävänä.

Rikottaessa tekijänoikeuslain 50 §:ssä säänneltyä ulkomaisen sanomalehtitiedotuksen vastaanottajan suojaa on nykyisen lain mukaan mahdollista syyllistyä joko tekijänoikeusrikokseen tai -rikkomukseen. Käytännössä rikossäännöksellä ja vankeusuhalla on ollut erittäin vähäinen merkitys sanomalehtitiedotuksen vastaanottajan suojan sääntelyssä. Säännöksessä tarkoitetut loukkaukset ehdotetaan säädettäväksi rangaistaviksi vain tekijänoikeusrikkomuksena, jolloin vankeusuhka poistuisi kyseisiltä loukkauksilta ja ne muuttuisivat asianomistajarikoksiksi.

Tekijänoikeuslain ja valokuvalain menettämisseuraamuksia, vahingonkorvausta tai hyvitystä koskeviin säännöksiin ei ehdoteta muutoksia. Sen sijaan syyteoikeuteen ehdotetaan muutoksia. Tekijänoikeusrikos muuttuisi pääsääntöisesti asianomistajarikokseksi. Virallinen syyttäjä saisi kuitenkin tietyissä tapauksissa nostaa syytteen ilman asianomistajan syyteilmoitusta. Tekijän- ja valokuvaoikeusrikkomukset olisivat edelleenkin asianomistajarikoksia. Virallisen syytteen alaiseksi jäisivät tekijänoikeuslain 51 ja 52 §:ää vastaan tehdyt rikkomukset, joihin on perinteisesti katsottu liittyneen korostuneesti yleisen edun valvonnan tarve.

Valokuvaajan suojaa ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että tekijänoikeusrikos voisi koskea luvattomien kappaleiden valmistamisen ja niiden levittämisen lisäksi myös valokuvan luvatonta näyttämistä. Ehdotus merkitsee tältä osin rangaistavuuden alan laajentumista. Valokuvan näyttämisen tehokkaan rikosoikeudellisen suojan puuttuminen on ilmeinen epäjohdonmukaisuus, koska valokuvan näyttäminen kuuluu valokuvaajan yksinoikeuden sisältöön. Näyttämisoikeus kattaa kaikki kuvan käyttämismenetelmät: muun muassa näytteille panon julkisiin tiloihin tai ulos paikkoihin, joihin yleisöllä on vapaa pääsy, sekä näyttämisen televisiolähetyksessä. Esityksen mukaan rikosoikeudellinen suoja kattaisi kaikki valokuvaajan yksinoikeuden eri ulottuvuudet.

Esityksen tarkoituksena on, että tekijänoikeusrikossäännös soveltuisi edelleenkin tyypillisesti piratismin luonteiseen kappaleiden valmistamiseen tai maahantuontiin. Vankeusrangaistusuhka on tarpeen erityisesti sellaisen toiminnan ehkäisemiseksi, joka on haitallista ja vahingollista nimenomaan luvattomien kopioiden suuren määrän tai toiminnan laajuuden aiheuttamien merkittävien vahinkojen vuoksi. Tekijänoikeuden loukkaus voi luonnollisesti olla yksittäisenäkin tapauksena törkeä. Esityksen mukaan tekijänoikeusrikossäännös olisi sovellettavissa myös näihin tapauksiin, jos loukkaus on tehty ansiotarkoituksessa.

Tekijänoikeusrikossäännöksen soveltamisalaan kuuluu myös ansiotarkoituksessa tehty tekijän, valokuvaajan ja esittäjän moraalisten oikeuksien loukkaus, joka on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa. Sen sijaan esimerkiksi moraalisten oikeuksien vähäiset loukkaukset, pienimääräinen omakustannushintainen kopiointi, julkisten sivistyksellisten etujen loukkaukset tai muutamiin kappaleisiin rajoittuva luvattomien kopioiden myynti jäisivät useimmissa tapauksissa — vähäistä vahinkoa tai haittaa aiheuttavina — edelleenkin tekijän- tai valokuvaoikeusrikkomuksina rangaistaviksi.

Koska tekijänoikeuslain 50, 51 ja 52 §:n sekä muussa kuin ansiotarkoituksessa tehdyt muutkin tekijänoikeuden loukkaukset olisivat ehdotuksen mukaan rangaistavia vain tekijänoikeusrikkomuksena, ei niistä enää olisi mahdollista tuomita vankeusrangaistusta. Kirjallisen tai taiteellisen teoksen alkuperää koskevat tiedot voivat olla kuitenkin muun, ankarammin rangaistavan rikoksen kohteena. Näin on esimerkiksi silloin, kun taideteokseen valmistetaan väärä signeeraus käytettäväksi harhauttavana todisteena. Tällöin ovat väärennysrikoksia koskevat säännökset sovellettavissa, koska taiteilijan allekirjoituksella varustetun taideteoksen voi katsoa täyttävän asiakirjan tunnusmerkit.

Ehdotetut muutokset ovat sopusoinnussa Suomen solmimien kansainvälisten tekijänoikeutta koskevien sopimusten kanssa.

1.18.1.4.2. Teollisoikeudet

Teollisoikeusrikosta koskeva rangaistussäännös ehdotetaan yhdennettäväksi tavaramerkki-, patentti-, mallioikeus-, piirimalli-, hyödyllisyysmalli- ja kasvinjalostajalakien rangaistussäännöksistä ja siirrettäväksi rikoslakiin. Ehdotetulla teollisoikeusrikossäännöksellä on tarkoitus erottaa yksinoikeuksiin kohdistuvat vakavat loukkaukset näiden lakien lievistä rikkomuksista ja samalla toteuttaa rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttu rangaistavien tekojen törkeysporrastus. Tällöin rikoslakiin sisällytet-

tävän rangaistussäännöksen ja muiden lakien säännösten välinen ero olisi selvä. Muiden lakien rangaistussäännöksistä poistettaisiin vankeusrangaistusuhka. Muihin kuin teollisoikeusrikoksena rangaistaviin rikkomuksiin sovellettaisiin edelleenkin asianomaisten lakien rangaistussäännöksiä, joihin otettaisiin viittaussäännökset rikoslain teollisoikeusrikossäännökseen.

Ehdotuksella ei laajennettaisi rangaistavan käyttäytymisen alaa.

Teollisoikeusrikoksella tarkoitetaan esityksessä tavaramerkki-, patentti-, mallioikeus-, piirimalli-, hyödyllisyysmalli- ja kasvinjalostajalakien määrittämiin yksinoikeuksiin kohdistuvia vakavia loukkauksia. Teollisoikeusrikoksen kohteena voi olla vain näiden lakien määrittelemä yksinoikeus. Siten mikä tahansa teollisoikeuksia koskevan lain vastainen teko, esimerkiksi yksinomaan hallinnollisten määräysten rikkominen, ei voi tulla rangaistavaksi teollisoikeusrikoksena. Tekijänoikeusrikossäännöstä koskevan pykäläehdotuksen tavoin suojakohteena oleva yksinoikeus on määritelty asianomaisessa laissa ja sen vakiintuneissa tulkinnoissa. Teollisoikeuksien osalta yksinoikeuden toteaminen on rekisteröintijärjestelmän vuoksi selkeämpää kuin tekijänoikeudessa.

Teollisoikeusrikoksena olisi edelleenkin rangaistavaa vain yksinoikeuden loukkaaminen tahallisesti. Tahallisuudella on tässä yhteydessä sama merkitys kuin tekijänoikeusrikoksessa.

Ehdotetulla teollisoikeusrikossäännöksellä suojattaisiin teollisoikeudellisen yksinoikeuden haltijaa huomattavaa taloudellista vahinkoa tai sen vaaraa aiheuttavia loukkauksia vastaan. Säännöksellä suojeltavia yksinoikeuden haltijoiden etuja olisivat muun muassa tuotekehittelyn ja markkinoinnin taloudelliset ja henkiset investoinnit sekä niiden avulla saavutettu kilpailuetu.

Ankaroittamalla teollisoikeuksia loukkaavien törkeimpien tekojen enimmäisrangaistusta halutaan painottaa tällaisten tekojen haitallisuutta ja paheksuttavuutta. Enimmäisrangaistusta korotettaisiin kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen vankeutta. Korottamisesta seuraisi mahdollisuus kotietsinnän sekä pidätys- ja vangitsemisoikeuden käyttöön teollisoikeusrikoksen tutkinnassa samoin kuin rikoksen vanhentumisajan piteneminen.

Toiminimilain rangaistussäännöstä toiminimen loukkaamisesta ei ehdoteta yhdennettäväksi teollisoikeusrikossäännökseen. Loukkauksen kohdistuessa tavaramerkkinä käytettävään toiminimeen, yhteisömerkkiin tai tarkastusmerkkiin saattaa ehdotettu teollisoikeusrikossäännös tulla sovellettavaksi, koska tällöin sovelletaan tavaramerkkiä koskevia säännöksiä. Muuten toiminimen loukkauksen rangaistusuhkana on edelleenkin sakko.

Esitys muuttaisi merkittävimmin piirimallilain piirimallirikoksen rangaistussäännöstä. Piirimallioikeutta pidetään nykyään yleisesti teollisoikeudellisena aineettomana oikeutena. Esimerkiksi piirimalli- ja hyödyllisyysmallilain menettelysäännökset ovat olennaisilta osiltaan yhdenmukaisia. Piirimallirikossäännöksen suojakohde — eli yksinoikeudenhaltijan muun muassa tuotekehittelyyn ja markkinointiin tekemät taloudelliset ja aineettomat investoinnit sekä niiden avulla saavutettu kilpailuetu — on yhtenevä muiden teollisoikeuksien kanssa. Siten olisi perusteita säätää vakavista piirimalliyksinoikeuden loukkauksista ja muista teollisoikeusrikoksista samassa säännöksessä.

Piirimallirikossäännöksen yhdentäminen teollisoikeusrikossäännökseen ja siirtäminen piirimallilaista rikoslakiin poistaisi erillisen piirimallirikosta koskevan rangaistussäännöksen. Rangaistussäännös muuttuisi samalla yleispiirteisemmäksi, koska siitä poistuisi erillisiä loukattavia suojakohteita koskeva luettelo. Rikoksesta poistuisi myös voimassa olevan lain tunnusmerkistön vaatimus piirimallirikoksen tekemisestä ansiotarkoituksellisesti. Käytännössä muutos ei kuitenkaan olisi merkittävä rikossäännöksen soveltamisalan kannalta, koska säännöksessä säilyisi edelleenkin vaatimus teon tahallisuudesta ja sen huomattavaa taloudellista vahinkoa aiheuttavasta luonteesta.

Esityksellä muutettaisiin hieman teollisoikeuksien loukkausten syyteoikeutta koskevia säännöksiä. Teollisoikeusrikos olisi pääsääntöisesti asianomistajarikos. Poikkeuksellisesti virallisella syyttäjällä olisi kuitenkin oikeus erittäin tärkeän yleisen edun niin vaatiessa nostaa syyte teollisoikeusrikoksesta.

1.18.2. Pykälien perustelut

1 §. Tekijänoikeusrikos

Ehdotettu 1 § korvaisi voimassa olevan tekijänoikeuslain 56 §:n ja valokuvalain 18 §:n.

1 momentti. Ehdotetussa säännöksessä ei ole

rajoitettu tekijänoikeusrikoksen tekijöinä kysymykseen tulevien henkilöiden piiriä.

Tekijänoikeusrikossäännös antaisi rikosoikeudellista suojaa tekijänoikeuslain 1 ja 5 luvun mukaisten tekijänoikeuksien haltijoiden taloudellisille ja moraalisille oikeuksille. Säännös suojaisi myös valokuvalaissa säänneltyjä valokuvaajan vastaavia oikeuksia.

Rangaistavuuden edellytyksenä olisi aina se, että syytetty on toiminut vastoin tekijänoikeuslainsäädännön — eli tekijänoikeuslain tai valokuvalain — säännöksiä. Useimmiten tällainen säännösten rikkominen ilmenee ilman yksinoikeuden haltijan tai häntä edustavan tekijänoikeudellisen valvontajärjestön lupaa tapahtuvana suojatun teoksen, tekijänoikeuslain 5 luvussa tarkoitettujen suoritusten tai valokuvan kappaleiden valmistamisena ja yleisön saataviin saattamisena. Teoskappaleiden valmistaminen yksityistä käyttöä sekä asianomaisen kollektiivisen luvan perusteella esimerkiksi opetustoimintaa ja tieteellistä tutkimusta varten on sallittua. Jos tarkoituksena on ansioiden hankkiminen, nämä tekijänoikeuden rajoitukset eivät sovellu, ellei kollektiivista lupaa ole juuri erikseen saatu ansiotarkoituksessa tapahtuvaan toimintaan.

Maininnalla tekijänoikeus- ja valokuvalain vastaisuudesta on tarkoitettu ulottaa rangaistussäännöksen soveltamisala myös niihin tapauksiin, joissa teoksen käyttäminen korvauksetta olisi muuten luvallista, mutta loukataan tekijän, valokuvaajan tai esittävän taiteilijan moraalisia oikeuksia. Siten tekijänoikeusrikokseen voidaan syyllistyä — myös muiden edellytysten täyttyessä — jättämällä esimerkiksi tekijän, teoksen esittäjän tai valokuvaajan nimi hyvän tavan vastaisesti mainitsematta suojattua materiaalia käytettäessä. Teosta ei saa myöskään muuttaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa taikka omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla eikä saattaa yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä. Käytettäessä teosta tekijänoikeutta voidaan loukata myös ylittämällä sitaattioikeus tekijänoikeuslain vastaisesti.

Ehdotetun säännöksen maininta tekijänoikeus- tai valokuvalain vastaisuudesta osoittaa, että rangaistussäännöksen varsinainen sisältö määräytyy rikoslain ulkopuolisessa lainsäädännössä eli tekijänoikeuslainsäädännöstä ja sen vakiintuneista tulkinnoista. Rangaistussäännöksen eri käsitteille on tarkoitettu antaa sama sisältö kuin tekijänoikeuslainsäädännössä.

Säännös on laadittu noudattaen tekijänoikeuslain systematiikkaa. Kaikki ne tekijänoikeuslainsäädännön suojaamat eri oikeudet, joita yksittäisellä teolla voidaan loukata, on lueteltu säännöksessä tyhjentävästi. Momentin 1 kohta suojaa tekijänoikeuslain 1 luvun ja 2—5 kohta lain 5 luvun määrittämiä oikeuksia. Momentin 6 kohta antaa rikosoikeudellista suojaa valokuvalaissa säädetyille oikeuksille.

Tekijänoikeuslainsäädännön suojaama teos, suoritus tai valokuva tai niiden yhdistelmä on usein monien — muun muassa tekijöiden, esittävien taiteilijoiden tai valokuvaajien — yhteistyön tulos. Tällaisen tuloksen luvaton käyttö tai valmistaminen loukkaa siten yleensä samalla useita 1—6 kohdassa mainittuja oikeuksia. Esimerkiksi luvaton kuvatallenteiden kopiointi loukkaa muun muassa käsikirjoittajien, ohjaajien, säveltäjien, esittäjien ja kuvaajien oikeutta. Tällaisessa tapauksessa olisi katsottava olevan kuitenkin käsillä vain yksi rikos, vaikka sen kohteena on useita eri oikeuksia ja niiden haltijoita.

Momentin *1 kohdassa* suojataan tekijän tai sen, jolle tekijänoikeus on luovutettu, oikeutta kirjalliseen tai taiteelliseen teokseen. Rikos voidaan tehdä valmistamalla teoksesta kappaleita tekijänoikeuslain vastaisesti. Valmistettujen kappaleiden lukumäärä sinänsä ei ole ratkaiseva rangaistavuuden kannalta. Esimerkiksi omaan henkilökohtaiseen käyttöön on sallittua valmistaa teoksesta muutama kappale, mutta yhdenkin sävellysteoksen, elokuvateoksen, käyttöesineen tai kuvanveistoksen kappaleen valmistuttaminen ulkopuolisella on kiellettyä. Tietokoneohjelmasta ei saa valmistaa tietokoneella luettavassa muodossa olevaa tietokoneohjelman kappaletta, jos ohjelmaa ei ole julkaistu.

Valmistamista on, paitsi tavanomaisten monistus-, valokopiointi- ja painomenetelmien käyttö, myös kirjallisen tai taiteellisen teoksen siirtäminen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Siten esimerkiksi elokuvan siirtäminen filmiltä videotallenteelle tai videotallenteen kopiointi kuvanauhalta toiselle on kappaleen valmistamista. Luvattomasti valmistetut kappaleet voivat olla sellaisia, joihin on kopioitu vain osa suojatusta aineistosta, esimerkiksi kirjasta vain kuvitus mutta ei tekstiä tai merkityksellinen osa tekstiä. Toisaalta kappale voidaan pyrkiä valmistamaan mahdollisimman paljon alkuperäistä muistuttavaksi esimerkiksi siten, että

kuvatallenteesta kopioidaan sisältö, kasettietiketti ja kasettikotelon kansi. Tällainen tuote loukkaa useita eri oikeuksia.

Tekijänoikeusrikokseen voidaan syyllistyä esimerkiksi valmistamalla uusia teoskappaleita ilman taiteilijan lupaa hänen grafiikkalevyjään, masteria, muottia tai muuta sellaista käyttäen. Mikäli uudet kappaleet varustetaan luvatta muulla kuin taiteilijan antamalla signeerauksella väärennystarkoituksessa, voi väärennysrikoksen tunnusmerkistö täyttyä.

Teoskappaleiden luvattoman valmistamisen lisäksi rikos voidaan tehdä myös loukkaamalla yksinoikeuden haltijan oikeutta saattaa teos yleisön saataviin. Se voi tapahtua teoksen julkisen esittämisen, yleisölle levittämisen tai julkisen näyttämisen kautta. Teoksen on katsottava tulleen esitetyksi julkisesti, jos esittämistilaisuudessa kuulijoiden tai näkijöiden lukumäärä ei ole yksilöllisesti määräytynyt. Tilaisuutta on pidettävä julkisena myös silloin, kun kuulijoiden tai katsojien osallistumisoikeus on sidottu sellaiseen kriteeriin, että läsnäolijoiden määrä saattaa nousta suhteellisen suureksi, esimerkiksi opiskelijatansseissa. Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momenttiin on lisäksi otettu säännös, jonka mukaan julkisena esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä. Tavallisimmin teos saatetaan yleisön saataviin levittämällä se yleisölle joko alkuperäisenä tai muunneltuna. Levittäminen käsittää useimmiten useita kappaleita, jotka on valmistettu myytäväksi, lainattavaksi tai vuokrattavaksi.

Momentin *2 kohdassa* suojataan oikeudenhaltijan oikeutta kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitykseen. Suoja kohdistuu esittävän taiteilijan esityksen luvatonta tallentamista ja tallennetun esityksen edelleen toiseen tallenteeseen siirtämistä vastaan. Suostumus tallentamiseen ja tallenteen kopioiden valmistamiseen on saatava kirjallisen tai taiteellisen teoksen esittäjältä. Jos esitykseen osallistuu useita taiteilijoita, suostumus on saatava heiltä jokaiselta. Käytännössä suostumuksen antaa usein asianomaisin valtuuksin tekijänoikeudellinen järjestö. Esittäjän suostumus tallentamislaitteen — esimerkiksi äänilevyn, ääni- tai kuvanauhan — käyttämiseen esityksen julkiseksi esittämiseksi ei ole tarpeen. Esittäjällä on kuitenkin tästä riippumatta tekijänoikeuslain 47 §:n mukainen oikeus korvaukseen. Luvaton esityksen tallentaminen ja tallenteen edelleen kopioiminen saattaa loukata esittäjän taloudellisten oikeuksien lisäksi hänen moraalisia oikeuksiaan.

Momentin 2 kohta antaa rikosoikeudellista suojaa esittävälle taiteilijalle myös sitä vastaan, että kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitys lähetetään tai siirretään yleisön saataviin ilman hänen lupaansa. Siirtäminen voi olla suoraa taikka radion tai television välityksellä tapahtuvaa. Suoraan yleisön saataviin saattaminen liittyy esimerkiksi tapauksiin, joissa konserttisalissa tapahtuva esitys teknisesti siirretään kuultavaksi jossakin toisessa huoneistossa kuin missä esitys tapahtuu.

Momentin *3 kohdassa* suojataan äänilevyn valmistajan oikeutta äänilevyyn tai muuhun laitteeseen, jolle ääni on otettu. Suoja on riippumaton laitteen sisältämästä aineistosta tai äänen tallentamisen teknisestä toteuttamistavasta.

Momentin *4 kohdassa* suojataan radio- ja televisio- yrityksen oikeutta lähettämäänsä lähetykseen luvatonta edelleen tai uudelleen lähettämistä tai tallentamista vastaan. Lähettäjäyrityksen suoja on itsenäinen ja ulottuu Suomessa tapahtuviin radio- ja televisiolähetyksiin riippumatta siitä, sisältävätkö ne tekijänoikeudellisesti suojattua aineistoa. Esimerkiksi radiosta välitetyn musiikin tai urheiluselostusta sisältävän lähetyksen tallentaminen esitettäväksi ravintolan tai kahvilan asiakkaille lähettäjäyrityksen suostumuksetta on säännöksen vastaista. Sen sijaan lähetyksen esimerkiksi yksityiseen käyttöön tallentaminen on luvallista.

Momentin *5 kohdassa* suojataan oikeudenhaltijaa tekijänoikeuslain 49 §:ssä tarkoitetun luettelon tai vastaavan työn luvatonta jäljentämistä vastaan. Siten muun muassa sanakirjoja, hakuteoksia, tilastoja, teatteriohjelmia ja atkperusteisia tiedostoja ei saa jäljentää oikeudenhaltijan luvatta.

Momentin *6 kohta* suojaa valokuvaajan oikeutta määrä- tä valokuvan kappaleiden valmistamisesta sekä antaa valokuvaajalle suojaa valokuvalain vastaisesti valmistettujen valokuvien levittämistä vastaan. Rikos voidaan tehdä valmistamalla valokuvasta kappaleita valokuvalain vastaisesti. Vaikka valokuvaajalla ei ole yksinoikeutta valokuvan levittämiseen, voidaan valokuvaajan oikeutta loukata levittämällä yleisölle luvattomasti valmistettuja tai valokuvaajan moraalisia oikeuksia loukkaavia valokuvia.

Tekijänoikeusrikoksen rangaistavuuden edellytyksen rajoittaminen tahallisiin ja ansiotar-

koituksessa tehtyihin tekoihin tarkoittaa sitä, että soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät pelkästään vahingoittamis- tai haittaamistarkoituksessa tehdyt oikeudenloukkaukset ja teot, joissa tekijänoikeuden loukkauksen suhde ansioiden hankintaan on epäselvä. Tällaiset teot jäisivät lähinnä tekijän- ja valokuvaoikeusrikkomuksena rangaistavaksi.

Tekijänoikeuden ansiotarkoituksessa tehtyyn luvattomaan hyväksikäyttöön liittyy usein suunnitelmallisuutta. Suojattua materiaalia voidaan käyttää välittömästi ja itsessään ansaintavälineenä, esimerkiksi kopioitaessa ääninauhoja suuria määriä yleisölle levitettäväksi. Rikoksentekijällä on tällöin nimenomaisena tarkoituksenaan ansioiden saaminen tekijänoikeudellisesti suojatulla aineistolla. Tekijänoikeuden tahallinen ja ansiotarkoituksellinen loukkaaminen voi myös yksittäistapauksessa liittyä muuten lailliseen elinkeino- tai ammattitoimintaan. Tällöin oikeuden tahallinen loukkaaminen voi olla muun tulojen tuottamistoiminnan kannalta välillistä ja toimia keinona lisätä muusta lähteestä tulevaa ansiota. Esimerkiksi videolaitteiden myyjä voi edistää myyntiänsä luovuttamalla tekijänoikeuksia loukkaavien elokuvien videonauhajäljenteitä asiakkailleen laitteiden myynnin yhteydessä. Tekijänoikeuden tahallinen loukkaus voi olla rikoksentekijälle myös välttämätöntä, jotta tavoiteltuja lisäansioita elinkeinotoiminnasta saataisiin. Tästä voi olla kysymys esimerkiksi, kun työnantaja kopioi suuria määriä teoksen kappaleita käytettäväksi elinkeinotoiminnassaan työntekijöidensä myyntikoulutuksessa.

Ehdotetun tekijänoikeusrikossäännöksen tunnismerkistössä olisi rikoksentekijän ansiotarkoituksen lisäksi vaatimus teon huomattavaa haittaa tai vahinkoa oikeudenhaltijalle aiheuttavasta luonteesta. Huomattavuutta koskevan vaatimuksen tarkoituksena on jättää luonteeltaan vähäisinä pidettävät ja vähämerkityksiset oikeuksien loukkaukset rikossäännöksen soveltamisen ulkopuolelle. Rikossäännöstä sovellettaisiin siten vain vähäistä suurempaa vahinkoa tai haittaa oikeudenhaltijalle aiheuttaneisiin loukkauksiin.

"On omiaan" -lauseke ilmaisee sen, että huomattavan haitan tai vahingon tosiasiallista syntymistä tai konkreettista vaaraa sen syntymisestä ei välttämättä vaadittaisi. Rangaistavuuden edellytykseksi riittäisi, että teko tyypillisesti on sellainen, joka ennalta arvostellen on kokemusperäisesti omiaan johtamaan tunnismerkistössä mainittujen vahingollisten seurausten syntymiseen oikeudenhaltijalle. Rangaistavuuden piiriin kuuluisivat siten myös ne toimet, jotka merkitsevät jo oikeudenloukkausta, mutta jotka eivät ole edenneet vielä niin pitkälle, että rikoksentekijä olisi saanut niistä hyötyä tai oikeudenhaltija kärsinyt vahinkoa. Rikoksentekijä on esimerkiksi valmistanut suuren määrän luvattomia kopioita ja aloittanut myyntitoimet, mutta ei ole vielä saanut kopioita kaupaksi.

Haitalla ja vahingolla, jonka tekijänoikeusrikos voisi aiheuttaa, tarkoitetaan tekijänoikeuslain 57 §:n ja valokuvalain 19 §:n mukaista menetystä, kärsimystä tai muuta haittaa.

Aineellinen vahinko voi syntyä esimerkiksi käsikirjoituksen turmeltumisesta sitä luvattomasti kopioitaessa. Tavallisesti vahinko on epäsuoraa, esimerkiksi siten, että tekijältä tai esiintyjältä jää kertymättä tekijänoikeudellinen korvaus, jonka hän muutoin olisi saanut. Rikossäännöksessä tarkoitettua vahinkoa on myös esimerkiksi luvattomien kopioiden kilpailevan myynnin vuoksi saamatta jäänyt voitto. Oikeudenhaltija itse tai luvallinen käyttäjä olisi voinut saada suuremman voiton suojattua materiaalia käyttäessään. Vahinko voi ilmetä myös teoksen menekin alentumisen aiheuttamana tappiona. Huonolaatuiset, mutta kuluttajaa erehdyttäneet kopiot voivat aiheuttaa oikeudenhaltijan markkinoillaan nauttiman kaupallisen arvonannon vähentymistä, joka vaikeuttaa teosten ja suoritusten menekkiä vastaisuudessa. Aineellinen vahinko olisikin ymmärrettävä rahan tai tavaran tappiota laajempana käsitteenä. Vahinko voisi ilmetä joko varallisuuden suoranaisena vähentymisenä tai taloudellisen edun saamatta jäämisenä.

Vaikka rikoksentekijä tavoittelisikin vain taloudellista hyötyä, voi teosta seurata myös aineetonta vahinkoa. Loukkaus voi kohdistua kirjallisen tai taiteellisen teoksen luoneen tekijän persoonallisuuteen ja aiheuttaa hänelle kärsimystä tekijänkunnian vahingoittumisesta. Tekijä, esittävä taiteilija tai valokuvaaja voi kärsiä vahinkoa silloinkin, kun käyttäminen on sallittua, mutta aineistoa käytettäessä loukataan heille kuuluvia moraalisia oikeuksia. Ilmaisu "haitta tai vahinko" merkitsee sitä, että muukin kuin suoranainen taloudellinen vahinko täyttäisi rikoksen tunnusmerkistön. Oikeudenloukkaus voi olla haitallinen tekijälle esimerkiksi vähentämällä hänen itsensä valmistamien tai hänen luvallaan valmistettujen kappaleiden taiteellista arvoa tai muuten hänen mah-

dollisuuksiaan, esimerkiksi taiteilija-apurahojen saannissa. Tekijän saattaa olla tarkoituksetonta julkaista teosta, joka jo on luvattomasti julkistettu, ja tekijän maine teoksen tekijänä on kaventunut. Edelleen joissakin tapauksissa yksinoikeuksien loukkaus voi vaikeuttaa merkittävästi suojatun materiaalin käyttöä tai vaatia laajoja selvittelyjä.

Luvun säännösten välittömänä suojakohteena on aineettoman oikeuden haltija, jollaisena pidettäisiin tekijää, tekijänoikeuslain 5 luvun suojaamien suoritusten oikeudenhaltijaa, valokuvaajaa ja sitä, jolle oikeus on tekijänoikeuslain 3 luvun mukaan siirtynyt. Koska moraalisista oikeuksistaan tekijä voi luopua vain rajoitetusti, on moraalisten oikeuksien loukkaustapauksissa asianomistajana useimmiten tekijä, valokuvaaja tai esittävä taiteilija. Muut kuin aineettoman oikeuden haltijat saattavat saada rikosoikeudellista suojaa rikoslain muiden säännösten tai muiden lakien rangaistussäännösten perusteella.

Esityksen mukaan yksinoikeutta loukkaavan aineiston hallussapito tai käyttö ei ole rangaistavaa. Käyttö voi kuitenkin joissakin tapauksissa merkitä tosiasiassa valmistamista tai yleisön saataviin saattamista, jolloin käyttö loukkaa tekijänoikeutta.

Vaikka tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistö ei täyttyisikään, saattaa kirjallinen tai taiteellinen teos olla muun vakavan rikoksen kohteena. Petosrikos saattaa olla kysymyksessä, kun arvostetun tekijän mainetta käytetään oikeudettoman varallisuusedun saamiseen valmistamalla taiteellisesti tai kaupallisesti aitoa teosta arvottomampi teos. Esimerkiksi rikoksentekijä jäljittelee hyötymistarkoituksessa arvostetun taiteilijan tyyliä tai erityispiirteitä ja samassa tarkoituksessa erehdyttää ulkopuolisen luulemaan, että teos on arvostetun taiteilijan valmistama.

Rangaistukseksi tekijänoikeusrikoksesta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

2 momentti. Tämän momentin mukaan tekijänoikeusrikoksena rangaistavaa on myös laiton maahantuonti. Tuotaessa maahan luvattomasti valmistettuja tai jäljennettyjä kappaleita yleisölle levitettäväksi loukataan yksinoikeuden haltijaa, jonka kannalta ei ole merkitystä, missä kappaleet on valmistettu. Maahantuoduiksi kappaleet katsotaan silloin, kun ne on luovutettu tullivalvonnasta vapaaseen liikkeeseen tai välittömästi silloin, kun ne on tuotu maahan niitä asianmukaisesti tullaamatta.

Säännöksen tarkoituksena on suojata oikeudenhaltijaa ulkomailla valmistettujen luvattomien kappaleiden maahantuontia vastaan. Yhdentekevää on, oliko esimerkiksi teos ulkomailla tekijänoikeudellisesti suojattu vai ei, kunhan valmistaminen Suomessa samoissa olosuhteissa tehtynä olisi lainvastaista. Siten momentin mukaan rangaistavaa Suomessa on sellaisten valmisteiden maahantuonti yleisölle levitettäviksi, jotka on ulkomailla valmistettu ilman tekijän lupaa, jos Suomessa kyseinen valmistaminen olisi vaatinut tekijän lupaa. Rangaistavuus tekijänoikeusrikoksena arvioidaan niiden vaikutusten perusteella, joita maahantuonnilla on Suomessa. Siten ratkaisevaa on ulkomailla valmistettujen kappaleiden maahantuotu määrä sekä haitta ja vahinko, jonka maahantuonti Suomessa on omiaan oikeudenhaltijalle aiheuttamaan.

Ehdotettu 2 momentti on sovellettavissa ainoastaan, jos ulkomailla valmistettu kappale tuodaan Suomeen yleisölle levittämisen tarkoituksessa. Maahantuojan omaan yksityiseen käyttöön tai esimerkiksi vain näytteillepantavaksi tarkoitetun laittomasti valmistetun teoskappaleen maahantuonti ei ole tämän momentin perusteella rangaistavaa.

Soveltamisalaltaan 2 momentti vastaa voimassa olevan tekijänoikeuslainsäädännön maahantuontisäännöksiä. Pykälän 2 momentin rangaistavuuden edellytykset ja maahantuonnin kohteet ovat samat kuin 1 momentissa. Säännöksessä tarkoitettuja suorituksia ovat:

1) kirjallisen tai taiteellisen teoksen tai valokuvan kappale,

2) äänilevy, elokuva tai muu laite, jolle on otettu esittävän taiteilijan kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitys,

3) äänilevy tai muu laite, jolle ääni on otettu,

4) laite, jolle on otettu radio- tai televisiolähetys, sekä

5) luettelo, taulukko, ohjelma tai muu tekijänoikeuslaissa tarkoitettu työ, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja.

2 §. Teollisoikeusrikos

Teollisoikeuksien luonteeseen kuuluu, että oikeuksien hyväksikäyttö tapahtuu ansiotarkoituksessa. Yksinoikeuden suojakohteena on

elinkeinotoiminnassa hyödynnettävä tavaramerkki, keksintö, malli, piirimalli tai kasvilajike. Siten yksinoikeus ei käsitä hyväksikäyttöä, joka ei tapahdu ammattimaisesti. Tämän vuoksi teollisoikeusrikoksen tunnusmerkistössä ei olisi tarpeen asettaa rangaistavuuden edellytykseksi tahallisuuden lisäksi ansiotarkoitusta. Tekijöinä kysymykseen tulevien henkilöiden piiriä ei ole myöskään rajoitettu. Vaikka teollisoikeudellisia suojakohteita tyypillisesti hyödynnetään elinkeinotoiminnassa, voi teollisoikeusrikokseen syyllistyä muukin kuin elinkeinonharjoittaja.

Loukkauksen on kohdistuttava tavaramerkki-, patentti-, mallioikeus-, piirimalli,- hyödyllisyysmalli- lakien 1 luvussa tai kasvinjalostajalain 3 luvussa määriteltyyn yksinoikeuteen. Useimmiten rikos tehdään valmistamalla, yleisölle levittämällä tai maahantuomalla yksinoikeuden kohteena olevia suoritteita ilman oikeudenhaltijan lupaa. Näissä laeissa on myös perusteita, jotka saattavat poistaa yksinoikeuden loukkauksen oikeudenvastaisuuden. Tällaisia ovat esimerkiksi patentin pakkolupaa ja ennakkokäyttöoikeutta koskevat säännökset sekä patentin mitättömäksi julistamista koskevat säännökset patenttilain 60 ja 61 §:ssä. Teollisoikeusrikossäännöksessä ei ole katsottu tarpeelliseksi mainita erikseen näistä rajoituksista, vaan ne sisältyvät siihen edellytykseen, että loukkauksen on tapahduttava vastoin jotakin pykälässä mainittua lakia.

Mainituissa laeissa määritellystä yksinoikeuksien sisällöstä johtuu, että pelkästään yksityisiä ja henkilökohtaisia tarpeita tyydyttämään tarkoitettu, taloudellista merkitystä vailla oleva valmistus tai käyttö jää yksinoikeussuojan ja siten myös teollisoikeusrikossäännöksen ulkopuolelle.

Teollisoikeuden sisältöön kuuluu, ettei kukaan muu kuin oikeudenhaltija saa ryhtyä yksinoikeuden hyödyntämistä merkitseviin valmistelutoimiin. Siten teollisoikeuksien loukkausta voivat merkitä jo tällaiset toimet. Esimerkiksi tavaramerkkioikeuden loukkaus ei edellytä väärin merkityn tavaran liikkeeseen laskemista, vaan riittää, että luvaton merkitseminen tai siihen rinnastettava käyttäminen tapahtuu liikkeeseen laskemisen valmistelemiseksi tavaramerkkilaissa määritellyllä tavalla ja että on ryhdytty toimenpiteisiin tämän aikaan saamiseksi.

Koska siis yksinoikeuden suojan piiriin kuuluvat varsin laajasti esimerkiksi kaupallista toimintaa valmistelevat toimet, ei ole pidetty tarpeellisena ehdottaa teollisoikeusrikoksen yritystä rangaistavaksi.

Pykälässä tarkoitettua taloudellista vahinkoa arvioitaessa voidaan ottaa huomioon, mitä asianomaisessa laissa on säädetty korvattavasta vahingosta, joka voi olla esimerkiksi kohtuullisen lisenssimaksun suorittaminen keksinnön tai mallin luvattomasta käyttämisestä. Muuta korvattavaa vahinkoa on esimerkiksi supistuneesta myynnistä, menetetyistä tilauksista ja hyödyntämättä jäävistä tuotantovälineiden pääomainvestoinneista aiheutunut taloudellinen vahinko. Loukkauksen aiheuttama taloudellinen vahinko voi ilmetä myös oikeudenhaltijan osittain hukkaan menevinä mainoskuluina, jos mainonta koituu myös erehdyttävällä tavaramerkillä myytyjen kilpailevien tuotteiden markkinoijan hyväksi. Yksinoikeuden loukkaus saattaa merkitä myös esimerkiksi tavaramerkin markkinoilla nauttiman kaupallisen arvonannon eli niin sanotun good-will-arvon vähenemistä. Myös tästä seurannut varallisuusvahinko voi tulla korvattavaksi.

Teollisoikeutta koskeviin yksinoikeuksiin ei sisälly moraalisia oikeuksia. Siten asianomaisella rikossäännökselläkin suojataan vain oikeudenhaltijan taloudellisia etuja. Tahallisella yksinoikeuden loukkauksella aiheutettu mielipaha tai kärsimys ei täytä rikoksen tunnusmerkistöä.

"On omiaan" -lauseketta on säännöksessä käytetty samassa merkityksessä kuin tekijänoikeusrikoksessa. Vähäinen taloudellinen vahinko ei täytä rikoksen tunnusmerkistöä vaan vahingon tulee olla huomattava. Loukkaus, josta syntyvän vahingon määrä ei suuruudeltaan täytä teollisoikeusrikoksen tunnusmerkistöä, voi sen sijaan kuulua jonkin teollisoikeudellisen lain rikkomussäännöksen soveltamisalaan. Teollisoikeusrikoksen rangaistavuuden piiriin kuuluisivat myös ne toimet, jotka merkitsevät oikeudenloukkausta, mutta jotka eivät ole edenneet vielä niin pitkälle, että rikoksentekijä olisi saanut niistä konkreettista hyötyä tai oikeudenhaltija kärsinyt vahinkoa.

Tavaramerkki-, patentti-, mallioikeus-, piirimalli-, hyödyllisyysmalli- ja kasvinjalostajalakien määrittämien yksinoikeuksien sisältönä — toisin kuin tekijänoikeuslainsäädännössä — on muun muassa oikeus suojan alaisten tavaroiden maahantuontiin. Esimerkiksi luvaton toisen tavaramerkillä merkityn tavaran maahantuonti olisi siten tavaramerkkilain vastaista ja loukkaisi tavaran tunnusmerkin haltijalle tavara-

merkkilain mukaan kuuluvaa oikeutta. Erillinen maahantuonnin kieltävä säännös ei sen vuoksi ole tarpeen.

Tavaramerkin osalta on kuitenkin huomattava, että kun tavara on kerran laskettu liikkeeseen merkin haltijan toimesta tai suostumuksella Suomessa tai ulkomailla, ei tämä sen jälkeen enää voi estää tavaran jälleenmyyntiä tai muutoin tapahtuvaa uudelleen liikkeeseen laskemista. Siten niin sanottu harmaatuonti, jossa luvallisesti tavaramerkillä varustettuja ja liikkeelle laskettuja tavaroita tuo maahan muu kuin valtuutettu maahantuoja, ei merkitse tavaramerkkioikeuden loukkausta eikä ole rangaistavaa teollisoikeusrikoksena.

Teollisoikeusrikoksen toteuttavalla teolla voidaan loukata useampia samaan tavaraan liittyviä yksinoikeuksia. Keksinnöllä saattaa olla esimerkiksi mallioikeudella suojattu ulkomuoto ja tuote on lisäksi varustettu tavaramerkillä. Tästä huolimatta tekijä tuomittaisiin vain yhdestä teollisoikeusrikoksesta, koska eri yksinoikeuksiin kohdistuvat loukkaukset olisivat saman tunnusmerkistön erilaisia tekotapoja.

Teollisoikeusrikoksesta tuomittaessa voitaisiin joutua soveltamaan rikoksen yhtymistä koskevia säännöksiä. Esimerkiksi markkinointi- tai kilpailumenettelyrikoksen tunnusmerkistö voi täyttyä, silloin kun yksinoikeuden loukkaaja antaa harhaanjohtavia tai vääriä tietoja markkinoidessaan väärällä tavaramerkillä varustettua tuotetta. Tuoteturvallisuuslain (914/86) rangaistussäännökset ovat myös sovellettavissa, mikäli suojatulla tavaramerkillä luvattomasti varustettu tuote ei täytä tuoteturvallisuusvaatimuksia ja on käytössä vaarallinen.

Rangaistukseksi teollisoikeusrikoksesta ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

3 §. Syyteoikeus

Aineettomien oikeuksien loukkaamisia koskeva syyteoikeus ehdotetaan säänneltäväksi yhtenäisesti. Tekijänoikeus- ja teollisoikeusrikos olisivat asianomistajarikoksia. Virallisella syyttäjällä olisi kuitenkin erittäin tärkeän yleisen edun niin vaatiessa oikeus nostaa syyte näistä rikoksista myös omasta aloitteestaan.

Tekijän-, valokuva-, tavaramerkki-, patentti-, malli-, piirimalli-, hyödyllisyysmalli- ja kasvinjalostajanoikeuden vähäisemmät rikkomukset, joista säädettäisiin asianomaisissa laeissa, olisivat sitä vastoin puhtaita asianomistajarikoksia, lukuunottamatta tekijänoikeuslain 51 ja 52 §:ää vastaan tehtyjä rikkomuksia, jotka olisivat edelleen virallisen syytteen alaisia rikoksia.

Voimassa olevissa tavaramerkki-, patentti-, mallioikeus-, piirimalli,- hyödyllisyysmalli- ja kasvinjalostajalaeissa on säädetty tietyn yksinoikeuden loukkausta koskevan syytejutun lailliseksi tuomioistuimeksi ensimmäisessä asteessa yksinomaisesti Helsingin raastuvanoikeus. Voimassa olevien oikeuspaikkasäännösten on katsottu tarkoittavan ilman eri mainintaakin kaikkia tahallisia yksinoikeuksien loukkauksia. Ehdotuksessa ei ole pidetty tarpeellisena ehdottaa mainittujen lakien oikeuspaikkasäännöksiin muutoksia vaan myös ehdotetun teollisoikeusrikosta koskevan syyteasian oikeuspaikka olisi aina Helsingin raastuvanoikeus.

1.19. Voimaantulosäännös

1 momentti. Rikoslainsäädännön muuttuessa uuden lainsäädännön voimaantuloon liittyvät soveltamisongelmat ratkaistaan rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen 3 §:n mukaan. Sen vuoksi ei ehdoteta koko uudistusta koskevia erityisiä siirtymäsäännöksiä.

2 momentti. Rikoslain voimaantulosäännöksen yhteyteen sen 2 momentiksi ehdotetaan kuitenkin erityistä säännöstä, joka osoittaisi rikoslakiin ehdotettujen salassapitorikossäännösten ensisijaisuuden rikoslain ulkopuolisiin lakeihin jääviin avoimiin rangaistussäännöksiin nähden. Niin kuin 38 luvun perusteluissa edellä on todettu, esityksessä pyritään siihen, että vastaisuudessa salassapitovelvollisuuden rikkominen rangaistaisiin aina rikoslain säännösten nojalla. Ehdotetut rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:n säännökset yksityisen salassapitorikoksesta ja salassapitorikkomuksesta korvaisivat lukuisat nykyisin rikoslain ulkopuolella olevat salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat säännökset. Näin siitä riippumatta, perustuuko rangaistavuus nykyisin nimenomaiseen rangaistussäännökseen vai avoimeen rangaistussäännökseen. Jo aikaisemmin salassapitovelvollisuuden rikkomiseen ovat usein näiden säännösten asemesta soveltuneet rikoslain 40 luvun 5 § virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksesta ja tuottamuksellisesta salassapitorikoksesta tai muu ankaramman rangais-

tusasteikon sisältävä rikoslain säännös, esimerkiksi yrityssalaisuuden rikkominen (30 luvun 5 §).

Esityksen mukaan kaikki nimenomaiset salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat rikoslain ulkopuolella olevat säännökset muutettaisiin rikoslakiin viittaaviksi säännöksiksi. Sen sijaan niihin lakeihin, joissa salassapitovelvollisuuden rikkomisen rangaistavuus nykyisin perustuu lain avoimeen rangaistussäännökseen, tällaisia viittaussäännöksiä ei lisättäisi. Jotta ei syntyisi epäselvyyttä siitä, voidaanko näitä avoimia rangaistussäännöksiä edelleen soveltaa myös salassapitovelvollisuuden rikkomiseen tai tuottamukselliseen salassapitovelvollisuuden rikkomiseen, siitä säädettäisiin ehdotetun lain voimaantulosäännöksen yhteydessä erityisessä siirtymäsäännöksessä.

Siirtymäsäännöksen mukaan ehdotettuja 38 luvun 1 ja 2 §:n säännöksiä sovellettaisiin aikaisempien säännösten asemesta sellaiseen salassapitovelvollisuuden rikkomiseen, johon ennen rikoslain mainittujen säännösten voimaantuloa oli sovellettava rikoslain ulkopuolisessa laissa olevaa rangaistussäännöstä. Siirtymäsäännös ei syrjäytä rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen 3 §:n säännöstä rikoslainsäädännön ajallisesta soveltamisesta, mikä on nimenomaan todettu. Tämä merkitsee sitä, että aikaisempaa lakia on sovellettava niihin salassapitovelvollisuuden rikkomisiin, joissa se johtaa lievempään lopputulokseen. Valtaosa ehdotetuista muutoksista salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeviin säännöksiin merkitsee lain ankaroitumista. Toisaalta laki lievenee juuri rikoslain ulkopuolella säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisen osalta siten, että uuden lain mukaan tällainen rikkominen on rangaistavaa vain tahallisena. Näissä tapauksissa on sovellettava uutta lakia eli tuottamuksellisesta salassapitovelvollisuuden rikkomisesta ei voida näiden säännösten nojalla enää uuden lain voimaantultua tuomita.

2. Suomen Hallitusmuoto

47 §:n 2 momentti. Hallitusmuodon 47 §:n 2 momentissa määritellään, mitä oikeuskanslerin tai valtioneuvoston on tehtävä katsoessaan presidentin tehneen itsensä syypääksi valtiopetokseen tai maanpetokseen. Presidentin erikoisaseman vuoksi on edelleen tarpeen, että oikeuskanslerin tai valtioneuvoston ilmoitus presidentin menettelyn lainvastaisuudesta koskisi kaikkia maanpetos- ja valtiopetosrikoksia. Säännöksen sanamuoto muutettaisiin vastaamaan ehdotettuja uusia rikoslain säännöksiä mainituista rikoksista. Muut muutokset olisivat pelkästään kielellisiä. Koska Suomen Hallitusmuoto on perustuslaki, ehdotus on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

3. Valtiopäiväjärjestys

5 §. Valtiopäiväjärjestyksen 5 § sisältää nykyisin kaksi momenttia. Lain aikaisempi virkamiehiä koskenut 2 momentti kumottiin virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Nyt ehdotetaan, että pykälä muutettaisiin yksimomenttiseksi viittaussäännökseksi.

Pykälän nykyisessä 1 momentissa oleva säännös koskee vaalivapauden häiritsemistä kansanedustajain vaaleissa. Koska ehdotetut rikoslain 14 luvun 1 ja 2 §:n säännökset vaalirikoksesta ja vaalilahjonnasta sisältäisivät kuvauksen niistä vaalivapauteen kohdistuvista teoista, joiden rangaistavuutta pidetään tarpeellisena, kansanedustajain vaalia koskeva erityissäännös käy tarpeettomaksi.

Nykyisessä 3 momentissa säädetään rangaistavaksi se, että työnantaja estää työssään olevaa vaalioikeutettua käyttämästä vaalioikeuttaan. Tällaisen menettelyn rangaistavuutta ei ehdotetun rikoslain 14 luvun perusteluissa esitetyistä syistä enää pidetä tarpeellisena, joten valtiopäiväjärjestyksessä ei enää tarvittaisi sitä koskevaa säännöstä. Vakavimmat tällaiset vaalioikeuden rajoittamista koskevat teot voitaisiin arvostella rikoslain 14 luvun 1 §:n vaalirikosta koskevan säännöksen mukaan.

Edellä selostetut valtiopäiväjärjestyksen 5 §:n säännökset voidaan siis korvata viittauksella rikoslain asianomaisiin säännöksiin. Täydellisyyden vuoksi viittaus ulotettaisiin koskemaan niitäkin vaalirikoksia, joista valtiopäiväjärjestys ei nykyisin sisällä säännöksiä. Ehdotetussa 5 §:ssä todettaisiinkin, että vaalirikoksesta, vaalilahjonnasta, vilpillisestä äänestämisestä ja vaalituloksen vääristämisestä on säädetty rangaistus rikoslain 14 luvun 1—4 §:ssä.

6 §:n 2 momentti. Momentissa on vaalioikeuden menettämistä edustajanvaaleissa koskeva säännös. Vaalioikeuden menettämisen perusteina mainitaan voimassa olevassa laissa eräät kansanedustajain vaaleissa tehdyt rikokset.

Näiden rikosten johdosta menettää vaalioikeuden kansanedustajien vaalissa ja tasavallan presidentin vaalissa. Sen sijaan vastaavat rikokset tasavallan presidentin vaalissa tai kunnallisvaalissa eivät johda vaalioikeuden menettämiseen missään vaaleissa.

Kunnallislain 15 §:ään sisältyi aikaisemmin vastaava säännös, mutta se jätettiin pois, kun pykälä vuonna 1976 annetulla lailla uudistettiin. Asianomaisessa hallituksen esityksessä (HE 173/75 II vp.) säännöksen merkitys arvioitiin vähäiseksi. Myöskään kansanedustajain vaaleissa ei ole ilmennyt erityistä tällaisen säännöksen tarvetta. Kun säännös on selvästi epäjohdonmukainen niin soveltamisperusteiltaan kuin vaikutukseltaankin eikä ole myöskään rikosoikeudellista perustetta suosia tällaisia lisäseuraamuksia, säännös ehdotetaan kumottavaksi.

8 §:n 4 momentti. Momentin mukaan eduskunnalla on valta tutkia, onko edustajaksi valitun sallittava edelleen olla edustajana, jos hänet on vaalitoimituksen jälkeen tuomittu muusta kuin 6 §:n 2 momentissa tarkoitetusta tahallisesta rikoksesta vankeuteen. Viittaus 6 §:n 2 momenttiin johtuu siitä, että siinä mainittuihin vaalirikoksiin syyllistynyt menetti aina vaalioikeutensa ja samalla myös vaalikelpoisuutensa, jolloin hänen edustajantoimensa lakkasi suoraan 8 §:n 1 momentin nojalla ilman eduskunnan eri päätöstä.

Ehdotuksen mukaan vaalirikokseen syyllistyminen ei enää johtaisi vaalioikeuden menettämiseen. Eduskunnan aseman kannalta on kuitenkin edelleen syytä säilyttää mahdollisuus estää sellaista henkilöä toimimasta kansanedustajana, joka on syyllistynyt edustajanvaaleissa rikokseen. Toisaalta ei liene välttämätöntä, että vähäinenkin rikos edustajanvaaleissa suoraan lain nojalla johtaisi vaalikelpoisuuden menettämiseen. Sen vuoksi ehdotetaan, että eduskunnalla olisi valta päättää kansanedustajaksi valitun oikeudesta jatkaa edustajantoimessaan myös silloin kun asianomainen on syyllistynyt edustajanvaaleissa rikoslain 14 luvun 1—4 §:n säädettyyn rikokseen.

Koska valtiopäiväjärjestys on perustuslaki, ehdotus on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

4. Laki tasavallan presidentin vaalista

31 §. Tasavallan presidentin vaalista annetun lain 31 § sisältää kaksi momenttia, joista ensimmäinen koskee vaalivapauden häiritsemistä tasavallan presidentin valitsemiseen liittyvissä vaaleissa. Se käy tarpeettomaksi, koska ehdotetut rikoslain 14 luvun 1 ja 2 §:n säännökset vaalirikoksesta ja vaalilahjonnasta koskisivat myös tasavallan presidentin valitsemiseen liittyviä vaaleja ja sisältäisivät kuvauksen niistä vaalivapauteen kohdistuvista teoista, joiden rangaistavuutta pidetään tarpeellisena.

Nykyisessä 2 momentissa säädetään rangaistavaksi se, että työnantaja estää hänen palveluksessaan olevaa käyttämästä äänioikeuttaan. Tällaisen menettelyn rangaistavuutta ei ehdotetun rikoslain 14 luvun perusteluissa esitetyistä syistä enää pidetä tarpeellisena. Vakavimmat tällaiset vaalioikeuden rajoittamista koskevat teot voitaisiin arvostella rikoslain 14 luvun 1 §:n vaalirikosta koskevan säännöksen mukaan.

Edellä selostetut tasavallan presidentin vaalista annetun lain 31 §:n säännökset voidaan korvata viittauksella rikoslain asianomaisiin säännöksiin. Ehdotetussa 31 §:ssä lausuttaisiin, että vaalirikoksesta, vaalilahjonnasta, vilpillisestä äänestämisestä ja vaalituloksen vääristämisestä on säädetty rangaistus rikoslain 14 luvun 1—4 §:ssä. Täydellisyyden vuoksi viittaus siis ulotettaisiin koskemaan niitäkin vaalirikoksia, joista tasavallan presidentin vaalista annettu laki ei nykyisin sisällä säännöksiä.

5. Pakkokeinolaki

1 luvun 9 §:n 1 momentti. Kyseisessä momentissa määritellään, mikä tuomioistuin saa päättää vangitsemisesta. Yleensä vangitsemisesta päättää se tuomioistuin, joka on syyteasiassa toimivaltainen. Ennen syytteen käsittelyn alkua pidätetyn vangitsemisesta saa kuitenkin päättää myös kiinniottamispaikkakunnan tai pidätetyn säilyttämispaikkakunnan yleinen alioikeus ja kiireellisessä tapauksessa muukin alioikeus sen mukaan kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää. Tämän poikkeuksen pääsäännöstä ei ole katsottu soveltuvan valtiopetosta ja maanpetosta koskeviin asioihin (LaVM n:o 9/1986 vp.).

Lainkohdassa viitataan kaikkiin nykyisen lainsäädännön mukaisiin maanpetos- ja valtiopetosrikoksiin. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi niin, että "valtiopetoksen

ja maanpetoksen" sijasta käytettäisiin ehdotettuja uusia vastaavien rikoslain lukujen nimiä.

6. Asetus rangaistuksen täytäntöönpanosta

2 luvun 11 a §. Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 11 a § (612/74) sisältää määräyksiä valtiollisen vangin oikeuksista. Valtiollisena vankina pidetään nykyisin rikoslain valtiopetosta koskevassa 11 luvussa, maanpetosta koskevassa 12 luvussa sekä 16 luvun 24 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta rangaistusta suorittavaa vankia.

Ehdotuksen mukaan rikoslain 16 luvun 24 § kumottaisiin, joten säännöstä muutettaisiin vastaavasti. Samalla muutettaisiin säännös siten, että siinä viitattaisiin ehdotettujen uusien maanpetos- ja valtiopetosrikoksia koskevien rikoslain lukujen järjestysnumeroihin.

7. Laki nuorista rikoksentekijöistä

27 §:n 3 momentti. Momentin mukaan nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 14—22 §:ää ei sovelleta rikoksiin, joista on säädetty rangaistus rikoslain 11—14 luvussa tai 16 luvun 24 §:ssä. Rikoslain nykyisiä 11—14 lukua vastaavat säännökset sijoittuvat ehdotuksen mukaan 11—13 lukuun ja 16 luvun 24 § kumotaan. Sen vuoksi ehdotetaan puheena oleva momentti muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin viittaus rikoslain 16 luvun 24 §:ään ja rikoslain 11—14 luvun asemesta viitattaisiin ehdotettuihin 11—13 lukuun eli sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevaan lukuun sekä maanpetos- ja valtiopetosrikoksia koskeviin lukuihin.

8. Oikeudenkäymiskaari

Oikeudenkäymiskaareen ehdotetaan muutoksia sekä 8 lukuun että 15 lukuun. Ne johtuvat valtio- ja maanpetosrikoksia sekä salassapitorikoksia koskevista muutosehdotuksista.

8 luvun 2 §:n 2 momentti. Kyseisen momentin mukaan hovioikeus käsittelee ensimmäisenä asteena valtiopetosta ja maanpetosta koskevat asiat. Tarkoitus on, että tämä järjestely säilytetään, joten kaikki maanpetos- ja valtiopetosrikoksia koskevat asiat käsiteltäisiin ensimmäisessä asteessa hovioikeudessa. Säännöksen sanamuoto muutettaisiin niin, että siinä viitattaisiin ehdotettuihin uusiin rikoslain lukujen nimiin.

Oikeudenkäymiskaaren 8 luku on oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetulla lailla (1052/91) siirretty oikeudenkäymiskaaren 4 luvuksi. Tämän muutoksen voimaantulosta säädetään erikseen lailla. Jos sanottu muutos on saatettu voimaan ennen nyt ehdotettua muutosta, on nyt ehdotettu muutos tehtävä siirrettyyn lukuun.

15 luvun 17 §. Oikeudenkäymiskaaren 15 luvussa on säännöksiä oikeudenkäyntiasiamiehestä ja -avustajasta. Edellä rikoslain 38 luvun perusteluissa esitetyistä syistä oikeudenkäymiskaaren 15 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 17 §, jossa säädettäisiin asiamiehen ja oikeudenkäyntiavustajan sekä näiden apulaisten salassapitovelvollisuudesta.

15 luvun 17 §:n 1 momentti. Momentin mukaan asiamies, oikeudenkäyntiavustaja tai näiden apulainen ei saisi luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle uskomaa yksityistä tai perheen salaisuutta tai muuta sellaista luottamuksellista seikkaa, josta hän on tehtävässään saanut tiedon. Säännös siis koskisi kaikkia asiamiehiä ja oikeudenkäyntiavustajia siitä riippumatta, ovatko he asianajajia tai muita lakimiehiä tai onko heillä edes oikeustieteellistä koulutusta. Se koskisi myös sellaisia oikeudenkäyntiavustajia, jotka tilapäisesti toimivat oikeudenkäyntiavustajan tehtävissä. Asiamiehen tai oikeudenkäyntiavustajan apulaisella tarkoitettaisiin asiamiestä tai oikeudenkäyntiavustajaa heidän ammattitehtävissään avustavia henkilöitä, esimerkiksi lakiasiaintoimiston henkilökuntaa.

Asiamiehellä ei tässä sen sijaan tarkoitettaisi kaikkia toisen toimeksiannosta asioita hoitavia henkilöitä, vaan nimenomaan sellaisia henkilöitä, jotka hoitavat oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tehtäviä. Edellytyksenä ei kuitenkaan olisi, että asiamies on edustanut tai avustanut päämiestään oikeudenkäynnissä, vaan salassapitovelvollisuus koskisi myös sellaista asiamiestä, joka on saanut päämieheltään tietoja toimeksiantoa varten, vaikkei ole itse hoitanutkaan asian oikeuskäsittelyä. Asiamiehen salassapitovelvollisuus tulisi kysymykseen myös sellaisessa toimeksiannossa, joka voidaan hoitaa ilman varsinaista oikeudenkäyntiä esi-

merkiksi hakemusasiana tuomioistuimen kansliassa.

Salassapidettävien asioiden piiri on tarkoitettu hyvin laajaksi. Se koskisi periaatteessa kaikkia päämiehen luottamuksellisesti antamia tietoja. Yleisesti tunnettuja seikkoja se ei tietenkään koskisi, vaikka asiamies olisi saanut ne tietoonsa päämieheltään.

Vaikka säännös koskisi myös asianajajaa ja yleistä oikeudenkäyntiavustajaa sekä heidän apulaisiaan, näiden salassapitovelvollisuus olisi oikeudenkäymiskaareen ehdotettua laajempi. Tämä johtuu siitä, että asianajajalakiin ehdotetaan otettavaksi erityinen asianajajan ja tämän apulaisen salassapitovelvollisuutta koskeva säännös ja että laissa yleisestä oikeusaputoiminnasta on jo tällainen säännös. Näiden säännösten mukaan asianajaja ja yleinen oikeusavustaja sekä heidän apulaisensa ovat salassapitovelvollisia myös sellaisiin seikkoihin nähden, jotka he ovat saaneet tietää muitakin kuin tuomioistuimen menettelyyn liittyviä toimeksiantoja suorittaessaan.

15 luvun 17 §:n 2 momentti. Pykälän momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaus rikoslain 38 luvun säännöksiin salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Koska myös puheena oleva salassapitovelvollisuuden rikkominen arvosteltaisiin virkarikoksia ja julkisyhteisön työntekijän rikoksia koskevien säännösten mukaan, jos tekijä on näihin ryhmiin kuuluva henkilö, viittaussäännöksessä olisi myös sitä koskeva maininta. Säännökseen sisältyisi myös ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke, joka viittaisi esimerkiksi yrityssalaisuuden rikkomista koskevaan säännökseen (rikoslain 30 luvun 5 §).

9. Hallintomenettelylaki

6 a §. Koska oikeudenkäymiskaarta ei sovelleta hallintoasioihin, oikeudenkäymiskaareen ehdotettu asiamiehen salassapitovelvollisuutta koskeva säännös ei kaikilta osin kattaisi kaikkea sellaista asiamiehenä toimimista, jota salassapitovelvollisuuden tulisi koskea. Sen vuoksi ehdotetaan hallintomenettelylakiin (598/82) otettavaksi säännös asiamiehen, avustajan ja näiden apulaisen salassapitovelvollisuudesta.

6 a §:n 1 momentti. Hallintomenettelylain asiamiestä ja avustajaa hallintomenettelyssä koskevat säännökset sisältyvät lain 6 §:ään. Hallintomenettelyssä käytettävän asiamiehen ja avustajan sekä näiden apulaisen salassapitovelvollisuutta koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi hallintomenettelylakiin lisättäväksi ehdotetun 6 a §:n 1 momentiksi. Asiamiehen ja avustajan sekä heidän apulaisensa käsitteiden osalta viitataan siihen, mitä edellä oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 17 §:n perusteluissa on lausuttu.

6 a §:n 2 momentti. Viittaus rikoslain yksityisen salassapitorikosta ja salassapitorikkomusta koskeviin säännöksiin ehdotetaan otettavaksi uuden 6 a §:n 2 momentiksi. Myös tältä osin voidaan viitata oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 17 §:n perusteluihin.

10. Painovapauslaki

37 §:n 3 momentti. Kyseisen momentin mukaan painokirjoitus voidaan tuomita lakkautetuksi enintään yhdeksi vuodeksi, jos sen sisällys käsittää rikoslain 12 luvussa tai 16 luvun 8 tai 24 §:ssä mainitun rikoksen. Koska 16 luvun 24 § ehdotetaan kumottavaksi, viittaus siihen voidaan poistaa.

11. Laki Suomen lipusta

8 §:n 1 momentti. Ehdotuksen mukaan nykyistä rikoslain 16 luvun 16 §:ää, joka koskee Suomen lipun tai vaakunan häpäisemistä ja julkisen kuulutuksen hävittämistä, muutettaisiin. Suomen lipun häpäisemistä koskeva rangaistussäännös sijoitettaisiin Suomen lipusta annetun lain (380/78) 8 §:n 1 momentiksi.

Ehdotettu säännös poikkeaisi nykyisin rikoslaissa olevasta sikäli, että se ei koskisi Suomen vaakunaa. Myös kysymykseen tulevien tekotapojen luetteloa supistettaisiin jättämällä siitä pois kirjallisella, kuvallisella tai äänellisellä esityksellä tapahtuneet loukkaukset.

Ehdotuksen mukaan rangaistavaa olisi Suomen lipun julkinen turmeleminen, sen epäkunnioittava käyttäminen sekä yleisesti nähtäville asetetun Suomen lipun luvaton ottaminen paikaltaan. Rangaistukseksi Suomen lipun häpäisemisestä ehdotetaan sakkoa.

8 §:n 2 momentti. Nykyisin 8 §:ssä oleva, Suomen lipusta annettujen säännösten rikkomista koskeva rangaistussäännös siirrettäisiin sanotun lainkohdan 2 momentiksi.

12. Laki ortodoksisesta kirkkokunnasta

43 §:n 2 momentti Ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain (521/69) 43 §:n 2 momentin säännös koskee papin velvollisuuksia, jos joku synnintunnustuksessa tai muutoin sielunhoidossa ilmaisee, että hankkeilla on valtiopetos tai maanpetos taikka yksityisen hengelle vaarallinen tai muu sellainen rikos, joka yleisen lain mukaan on annettava ilmi.

Säännöksessä tarkoitetaan rikoksilla, jotka yleisen lain mukaan on annettava ilmi, rikoslain 16 luvun 19 §:n 1 momentissa lueteltuja rikoksia. Säännös muutettaisiin vastaamaan rikoslain kyseisen säännöksen ehdotettua uutta sanamuotoa. Vastaava muutos on tarkoitus tehdä kirkkolain uudistamisen yhteydessä sen 76 §:n 2 momenttiin.

13. Asevelvollisuuslaki

35 §. Asevelvollisuuslain 35 §:n (221/66) mukaan asevelvollinen, joka on syytteessä tai on tuomittu rangaistukseen valtiopetoksesta tai maanpetoksesta, voidaan vakinaisen palveluksen tai reservin harjoitusten asemesta määrätä maanpuolustuksen etua välittömästi tai välillisesti tarkoittavaan työhön.

Säännöstä muutettaisiin niin, että siinä käytettäisiin ehdotettuja uusia rikoslain lukujen nimiä. Lainkohta koskisi siten nykyiseen tapaan kaikkia luvuissa tarkoitettuja rikoksia. Säännös jättää viranomaisille mahdollisuuden harkita, onko tarkoituksenmukaista soveltaa sitä vähäisimpienkin maanpetos- ja valtiopetosrikosten yhteydessä.

14. Tieliikennelaki

101 §. Tieliikennelain (267/81) 101 §:ssä säädetään liikennepaosta. Liikennepaosta tuomitaan moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja, joka syystään tai syyttään on joutunut osalliseksi liikenneonnettomuuteen ja laiminlyö velvollisuutensa heti pysäyttää ja kykynsä mukaan avustaa vahingoittuneita, jollei teko ole rangaistava rikoslain mukaan heitteillepanona. Rangaistus liikennepaosta on sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi.

Kun ehdotetussa rikoslain 21 luvussa ei olisi enää säännöstä heitteillepanosta, olisi heitteillepanoon viittaavaa liikennepakosäännöksen toissijaisuuslauseketta muutettava. Ehdotuksen mukaan liikennepakosäännöstä ei tässä yhteydessä muutettaisi muutoin kuin korvaamalla viittaus heitteillepanoon viittauksella vaaran aiheuttamiseen eli ehdotettuun rikoslain 21 luvun 12 §:ään. Tieliikennelain 101 §:ään jäisi siten edelleen vankeusuhan sisältävä rangaistussäännös, vaikka kokonaisuudistuksen tavoitteisiin kuuluu tällaisten säännösten siirtäminen rikoslakiin. Tieliikennelaissa on muitakin tällaisia säännöksiä, joita ei nyt ehdoteta muutettaviksi. Näin ollen on tarkoituksenmukaista ottaa tieliikennerikoksia koskevat rangaistussäännökset uudistuksen myöhemmässä vaiheessa yhtenäiseen käsittelyyn ja silloin siirtää kaikki vankeusuhkaa vaativat rangaistussäännökset rikoslakiin.

Vaaran aiheuttamista koskevassa säännöksessä on toissijaisuuslauseke, jonka mukaan tästä rikoksesta ei tuomita, jos teosta on muualla laissa säädetty yhtä ankara tai ankarampi rangaistus. Jos liikennepanon yhteydessä syyllistytään myös kuolemantuottamukseen, rangaistus tuomitaan näistä rikoksista eikä vaaran aiheuttamisesta.

15. Laki vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä

1 §:n 1 momentti. Vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 §:n 1 momentissa (702/91) on säädetty muodolliset edellytykset rikoksentekijän eristämiselle. Momentin 1 kohdassa luetellaan, mihin tai millaisiin rikoksiin syyllistynyt rikoksentekijä voidaan määrätä eristettäväksi. Kun tässä kohdassa mainittuja rikoksia koskevia rikoslain säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi, eristämisedellytyksiin olisi tehtävä vastaavat muutokset.

Voimassa olevassa laissa luetellut rikokset ovat murha, tappo, törkeä pahoinpitely, törkeää väkivaltaa käyttäen tehty ryöstö tai väkisinmakaaminen, hengenvaaran aiheuttava murhapoltto taikka muu törkeää väkivaltaisuutta tai erityistä vaarallisuutta osoittava rikos.

Rikoslain 21 luvun 3 §:ksi ehdotetaan taposta erillistä rikosnimeä, surmaa, joka vastaisi voimassa olevan lain mukaista erittäin lieventävissä olosuhteissa tehtyä tappoa. Surma olisi henkirikoksena lisättävä niiden rikosten luetteloon, joista eristäminen voi seurata. Murhapoltto-nimistä rikosta ei ehdotetussa 34 luvussa

enää olisi. Hengenvaaraa aiheuttavaan murhapolttoon voitaisiin verrata lähinnä ehdotuksen mukaista törkeää tuhotyötä. Samalla voitaisiin törkeää väkivaltaa käyttäen tehtyä ryöstöä koskeva mainita korvata viittauksella 31 luvun 2 §:n mukaiseen törkeään ryöstöön. Rikosten luettelo ei olisi tyhjentävä, vaan edelleen kohdassa mainittaisiin muu törkeää väkivaltaisuutta tai erityistä vaarallisuutta toisen hengelle tai terveydelle osoittava rikos. Ehdotetut muutokset eivät merkitse pakkolaitokseen eristämisen soveltamisalan asiallista muutosta. Tällä muutoksella ei myöskään oteta kantaa vaarallisten rikoksentekijöiden eristämistä koskevan lainsäädännön tarpeeseen tai merkitykseen yleensä. Ne tulevat pohdittaviksi seuraamusjärjestelmän uudistamisen yhteydessä.

16. Sotilasoikeudenkäyntilaki

2 §:n 2 momentti. Sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 2 momentissa (773/90) luetellaan rikoksia, joista syyte sotilasta vastaan käsitellään sotilasoikeudenkäyntiasiana. Momentissa mainitaan muun muassa teot, joista on säädetty rangaistus rikoslain 21 luvun 1—3 tai 5—13 §:ssä taikka 25 luvun 12 ja 13 §:ssä. Ehdotetun 21 luvun pykälät vastaavat numeroiltaan voimassa olevia, joten momenttiin ei 21 luvun osalta tarvitsisi tehdä muutosta. Voimassa olevan 25 luvun 12 ja 13 §:ssä säädetään pakottamisesta ja laittomasta uhkauksesta. Kun näitä rikoksia koskevat säännökset ovat ehdotetun 25 luvun 6 ja 7 §:ssä, ehdotetaan sotilasoikeudenkäyntilain säännökseen tehtäväksi vastaava muutos. Tieto- ja viestintärikoksista ehdotetaan sotilasoikeudenkäyntiasioina käsiteltäviksi kaikki muut 38 luvun rikokset paitsi henkilörekisteririkos. Yleisenä vaatimuksena kaikkien rikosten osalta olisi edelleen, että teko on kohdistunut puolustusvoimiin tai toiseen sotilaaseen.

17. Ydinenergialaki

Ydinenergiaan liittyvät rikokset ovat pääosin luonteeltaan yleisvaarallisia. Rikosten rangaistustasoa ankaroitettiin huomattavasti vuonna 1987. Aikaisemmin voimassa olleen atomienergialain (356/57) mukainen enimmäisrangaistus sanotun lain säännösten rikkomisesta oli kaksi vuotta vankeutta. Ydinenergialakiin otettiin erilaisista ydinenergiarikoksista yksityiskohtaiset säännökset (69-74 §). Ydinenergialain mukaan on mahdollista tuomita jopa kahdentoista vuoden vankeusrangaistus.

69 §. Voimassa olevassa pykälässä on säädetty rangaistus törkeysasteiltaan kolmitasoisesta ydinenergiarikoksesta: perusmuotoisesta, törkeästä ja lievästä.

Ydinenergiarikokseen syyllistyy se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta käyttää hallussaan olevaa ydinainetta tai ydinjätettä taikka toimii ydinenergiaa käytettäessä muulla tavoin siten, että hänen menettelynsä on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle, terveydelle, omaisuudelle tai ympäristölle. Rangaistus on vankeutta enintään kuusi vuotta.

Törkeä ydinenergiarikos on kysymyksessä silloin, kun teko on tahallinen ja se on omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa. Rangaistus törkeästä ydinenergiarikoksesta on vankeutta vähintään kaksi ja enintään kaksitoista vuotta.

Lieväksi ydinenergiarikos arvostellaan silloin, kun se on omiaan aiheuttamaan ainoastaan vähäistä vaaraa tai se on muut rikokseen liittyvät seikat huomioon ottaen vähäinen. Rangaistus tästä rikoksesta on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Edellä mainittujen tahallisten rikosten yritys on rangaistava.

1 momentti. Ydinenergian suurin uhkavaikutus kohdistuu ihmisten henkeen tai terveyteen. Tahalliset ja tuottamukselliset henkeä tai terveyttä koskevat rikokset rangaistaan rikoslain 21 luvun perusteella, jos teolla on aiheutettu ulkonainen seuraus tai kohdetta on pahoinpidelty. Lisäksi on 21 luvun 12 §:ssä säädetty rangaistavaksi vakavan vaaran aiheuttaminen toisen hengelle tai terveydelle.

Yksistään 21 luvun säännökset eivät rangaistussäännöksinä riitä ydinenergian väärinkäytön aiheuttaman vaaran torjumiseksi. Ydinenergian käytön vaarat eivät kohdistu välttämättä vain tiettyihin yksilöihin, vaan niiden kohdejoukko voi olla hyvin laaja ja vaikeasti rajattava. Kysymys on tällöin rikoslain 34 luvun mukaisesta yleisestä vaarasta. Vaaran aiheuttamista hengelle tai terveydelle ydinenergiaa käyttämällä ei tarvitse säätää rangaistavaksi omana rangaistussäännöksenään, vaan se sopii luontevasti yhdeksi tekomuodoksi yleiseen terveyden vaarantamista koskevaan säännökseen. Siksi ehdotetun 34 luvun 4 §:n eräs tekomuoto on ydinenergian, ydinaineen tai ydinjätteen käyttö siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa. Ydinenergialain

69 §:n 1 momentiksi ehdotetaan viittausta niihin 34 luvun säännöksiin, joissa rangaistaviksi tahallisina tai tuottamuksellisina säädetyt teot koskevat ydinenergian käyttöä.

Mikäli ydinenergian käyttö aiheuttaa tai voi aiheuttaa vahinkoa vain ympäristölle, teko olisi rikoslain 48 luvussa tarkoitettu ympäristörikos. Koska omaisuuden vahingoittaminen käyttämällä ydinenergiaa siten, että teko ei samalla olisi omiaan aiheuttamaan myös yleistä hengen tai terveyden vaaraa, on vain teoreettinen mahdollisuus, ei viittaussäännös muihin mahdollisesti sovellettaviksi tuleviin rikoslain säännöksiin ole tarpeen.

2 momentti. Ydinenergialain 4 §:n mukaan on ydinräjähteen maahantuonti, valmistaminen, hallussapito ja räjäyttäminen Suomessa kielletty. Rangaistus näistä teoista on nykyisin säädetty lain 70 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan rangaistus tahallisesta teosta on vankeutta vähintään neljä ja enintään kaksitoista vuotta. Tuottamuksellisesta teosta rangaistus on vankeutta enintään kuusi vuotta. Ydinräjähderikoksen valmistelusta rangaistaan sitä, joka tahallisen ydinräjähderikoksen tehdäkseen hankkii ydinainetta tai hankkii tai valmistaa räjähdysainetta, ydinräjähteen laukaisemiseksi tarvittavan osan tai laitteen taikka ydinräjähteen valmistamiseksi tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen.

Ydinräjähderikos ehdotetaan rangaistavaksi tahallisena tekona rikoslain 34 luvun 6 §:ssä ja tuottamuksellisena tekona 7 ja 8 §:ssä. Siksi ydinenergialain 69 §:n 2 momenttiin ehdotetaan sijoitettavaksi viittaus edellä mainittuihin rikoslain säännöksiin.

3 momentti. Ydinräjähderikoksen valmistelu säädettäisiin rangaistavaksi rikoslain 34 luvun 9 §:ssä. Selvyyden vuoksi ydinenergialain 69 §:n 3 momenttiin ehdotetaan sijoitettavaksi viittaus edellä mainittuun rikoslain pykälään.

4 momentti. Ydinenergian käyttö voi aiheuttaa vaaraa myös ympäristölle. Tällöin teko voi täyttää jonkin ympäristörikoksen tunnusmerkistön. Tämän vuoksi 4 momentiksi ehdotetaan viittaussäännöstä rikoslain uuden 48 luvun 1—4 §:ään.

70 §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Sen korvaisi rikoslain ehdotettu 34 luvun 6—8 §. Viittaussäännös näihin pykäliin olisi edellä 69 §:n 2 momentissa.

71 §. Pykälä sisältää rangaistussäännöksen ydinräjähteellä tai ydinenergiarikoksella uhkaamisesta. Säännös on erityislaatuinen sen vuoksi, että siinä tarkoitettu teko toteuttaa samalla rikoslain voimassa olevan 25 luvun 13 §:ssä rangaistavaksi säädetyn laittoman uhkauksen tunnusmerkistön. Ehdotettuun uuteen 25 lukuun on otettu 6 §:ksi asiasisällöltään nykyistä säännöstä vastaava laitonta uhkausta koskeva säännös, jossa rangaistusuhka on sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Rangaistusuhka ydinenergialain 71 §:ssä on paljon ankarampi eli vankeutta enintään kuusi vuotta.

Ehdotetun rikoslain 34 luvun valmistelun yhteydessä on harkittu erityisen yleisvaarallisia rikoksia koskevan uhkaussäännöksen tarvetta. Laitonta uhkaamista koskevan säännöksen kehittämistä siten, että törkeimmillä rikoksilla uhkaamisesta olisi erillinen rangaistussäännös, ei ole pidetty välttämättömänä. Rikoksella uhkaaminen toteuttaa usein muun ankarammin rangaistavan rikoksen tunnusmerkistön, jolloin teko tulee arvosteltavaksi sitä koskevan säännöksen mukaan. Yleisvaarallisten rikosten osalta on huomiota kiinnitettävä myös valmistelun (ehdotettu rikoslain 34 luvun 9 §) rangaistavuuteen, koska ydinräjähteellä tai ydinenergian terveyttä vaarantavalla käytöllä uhkaaminen siten, että on perusteltua syytä pelätä toisen hengen tai terveyden olevan vaarassa, toteuttanee usein valmisteluriikoksen tunnusmerkistön.

Tämän vuoksi ehdotetaan ydinenergialain 71 § kumottavaksi.

72 §:n 2 momentti. Momentin 5 kohtana nykyisin oleva maininta vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta ja momentin loppuosan viittaus rikoslain 40 luvun 5 §:ään ehdotetaan poistettavaksi tästä pykälästä. Momentissa säädettäisiin edelleen rangaistus sen 1-4 kohdissa mainituista teoista. Vaitiolovelvollisuutta koskeva viittaussäännös sijoitettaisiin 78 §:ään. Ydinenergialain 72 §:ään jäisi edelleen vankeusuhan sisältäviä rangaistussäännöksiä, jotka on tarkoitus rikoslain uudistuksen myöhemmässä vaiheessa siirtää rikoslakiin.

73 §:n 1 momentti. Säännös koskee menettämisseuraamusta. Voimassa olevassa 1 momentissa on viittauksia 69-71 §:ään. Kun 70 ja 71 § kumottaisiin, viittaus korjattaisiin tarkoittamaan vain 69 §:ssä mainittuja rikoksia. Menettämisseuraamus ehdotetaan kaikkien siinä tarkoitettujen rikosten osalta pakolliseksi.

74 §. Pykälä koskee syytteeseenpano-oikeutta. Siihen ehdotetaan tehtäväksi tämän lain rangaistussäännösten muutosten vaatimat sanamuodon selvennykset. Virallisen syyttäjän

olisi ennen syytteen nostamista hankittava säteilyturvakeskuksen lausunto. Nykyisen sanamuodon mukaan on sen lisäksi hankittava kauppa- ja teollisuusministeriön lausunto. Koska lausunnon asettaminen syytteeseenpanon ehdoksi on poikkeuksellista, tulisi pakollisten lausuntojen määrä supistaa yhteen. Säteilyturvakeskukselle kuuluu ydinenergian käytön valvonta. Ehdotuksen mukaan lausunto olisi Säteilyturvakeskuksen sijasta pyydettävä kauppa- ja teollisuusministeriöltä vain silloin kun rikos on tehty sellaisen toiminnan yhteydessä, jonka valvonta kuuluu sanotulle ministeriölle.

78 §:n 6 momentti. Ydinenergialain 72 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaan rangaistaan muun muassa lain 78 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta. Ydinenergialain 72 §:n 2 momentin enimmäisrangaistus on vankeutta kaksi vuotta.

Ydinenergialain 78 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkominen silloin, kun siihen syyllistyy muu kuin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, ei liene niin vakava rikos, että siitä on tarpeen säätää jopa kahden vuoden vankeusrangaistusuhka. On myös kyseenalaista, onko tällaisessa tapauksessa lainkaan tarvetta säätää rangaistavaksi huolimattomuudesta tapahtunutta vaitiolovelvollisuuden rikkomista. Onkin ilmeistä, että kysymyksessä olevan säännöksen rangaistusasteikkoon on päädytty muusta syystä kuin siinä säännellyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisen vuoksi.

Rikoslain ehdotetun 38 luvun säännökset yksityisen salassapitorikoksesta ja salassapitorikkomuksesta soveltuisivat myös ydinenergialain 78 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisen arvosteluun siinä tapauksessa, että tekijänä on muu kuin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän tällainen teko taas rangaistaan rikoslain 40 luvun salassapitorikossäännösten nojalla.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 momentti, jossa viitattaisiin rikoslain salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin. Tämä viittaussäännös sisältäisi sekä virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikosta tarkoittavan että ankaruusvertailua edellyttävän toissijaisuuslausekkeen. Virkamiehen tai julkisyhteisön työntekijän syyllistyessä ydinenergialain 78 §:ssä tarkoitetun vaitiolovelvollisuuden rikkomiseen rangaistus voitaisiin tuomita rikoslain 40 luvun salassapitorikossäännösten nojalla. Jos taas kysymyksessä olisi yrityssalaisuuden rikkominen, sovellettaisiin rikoslain 30 luvun 5 §:ää.

Ehdotus merkitsisi sitä, ettei huolimattomuudesta tapahtunut vaitiolovelvollisuuden rikkominen olisi enää rangaistavaa muun kuin virkamiehen tai julkisyhteisön työntekijän tekemänä ja toisaalta sitä, että vaitiolovelvollisuuden rikkomisen enimmäisrangaistus alenisi kahdesta vuodesta yhdeksi vuodeksi.

18. Säteilylaki

60 §. Säteilylain 60 §:n 1 momentin mukaan tuomitaan säteilyrikoksesta se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta käyttää säteilylähdettä siten, että hänen menettelynsä on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle taikka ympäristölle. Säteilylähteellä tarkoitetaan laissa säteilylaitetta tai radioaktiivista ainetta. Rangaistus säteilyrikoksesta on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Jos mainittu menettely aiheuttaa vakavan vaaran toisen hengelle tai terveydelle ja teko tehdään tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta, tuomitaan pykälän 2 momentin mukaan törkeästä säteilyrikoksesta vankeutta vähintään kuusi kuukautta ja enintään kuusi vuotta. Jos säteilyrikoksella aiheutettu vaara on vähäinen, rikoksentekijä tuomitaan 3 momentin mukaan lievästä säteilyrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Kaikkien edellä mainittujen tahallisten rikosten yritys on rangaistava.

1 momentti. Rikoslain ehdotetun 34 luvun 4 §:n mukaan säteilyn käyttö siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa, on rangaistavaa terveyden vaarantamisena. Terveyden vaarantaminen ja törkeä terveyden vaarantaminen (ehdotettu rikoslain 34 luvun 5 §) edellyttävät tahallista tekoa. Tuottamuksellinen teko rangaistaan yleisvaaran tuottamuksena tai törkeänä yleisvaaran tuottamuksena (ehdotetut rikoslain 34 luvun 7 ja 8 §). Säteilylain 60 §:n 1 momenttiin ehdotetaan viittausta säteilyn käyttöä koskeviin rikoslain 34 luvun pykäliin.

2 momentti. Jos säteilyn käyttö aiheuttaa vaaraa ympäristölle, teko voi täyttää ympäristörikoksen tunnusmerkistön. Siksi pykälän 2 momentissa viitattaisiin ympäristörikoksia koskevaan rikoslain 48 luvun 1—4 §:ään.

Säteilyrikoksista törkeimmät rangaistaisiin

siten rikoslain nojalla. Kuitenkin säteilylakiin jäisi muuttamattomana 61 §:n rangaistussäännös eräistä kyseisen lain vastaisista teoista.

62 §. Säteilylain 68 §:ssä on salassapitovelvollisuuden asettava säännös, joka koskee lain noudattamisen valvonnassa, valvontaan liittyvää tutkimusta tai muuta avustavaa tehtävää suoritettaessa taikka säteilyturvaneuvottelukunnan jäsenenä tai sihteerinä saatua yksityisen tai yhteisön taloudellista asemaa taikka liike- tai ammattisalaisuutta taikka yksityisen henkilökohtaisia oloja koskevaa tietoa. Näitä tietoja ei saa ilman asianomaisen suostumusta ilmaista sivulliselle eikä käyttää yksityiseksi tai toisen hyödyksi.

Rangaistus mainitun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on säädetty lain 62 §:n 1 momentissa. Pykälän 2 momentista ilmenee, että kysymyksessä on asianomistajarikos, ja 3 momentissa on viittaus virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikossäännökseen. Edellä ydinenergialain 78 §:n 6 momentin kohdalla esitetyillä perusteilla säännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslain salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin.

19. Sähkölaki

63 §. Sähkölain 63 §:n 1 momentin mukaan sitä, mitä rikoslain 34 luvun 10 §:ssä on säädetty siinä mainitun omaisuuden vahingoittamisesta ja sen yrittämisestä, on sovellettava myös silloin, kun teko kohdistuu sähkölaitteistoihin rakennuksineen tai voimalaitoksiin. Pykälän 2 momentin mukaan voimalaitoksen tai sähkönsiirtolaitoksen käyttämisen estämisestä tai häiritsemisestä tuomitaan rangaistus siten kuin rikoslain 34 luvun 12 §:ssä on säädetty.

Voimassa olevan rikoslain 34 luvun 10 §:n säännöstä vastaa rikoslain ehdotetun 34 luvun rikoksista lähinnä 1 §:n 2 momentin mukainen tuhotyö. Tämän sabotaasimaisen tuhotyön tunnusmerkistöön kuuluu sellainen omaisuuden vahingoittamisteko, jolla aiheutetaan vakava vaara esimerkiksi energianhuollolle tai muulle tärkeälle yhteiskunnan toiminnolle. Vahingoittamistekoon rinnastetaan tuotanto- tai jakelujärjestelmän toimintaan puuttuminen. Myös 34 luvun 1 §:n 1 momentin tuhotyösäännös yleisen vaaran aiheuttamisesta tulipalon sytyttämällä tai räjäyttämällä suojaa osaltaan sähkölaitoksia.

Edellytykset sille, että vahingoittamis- tai puuttumisteko täyttäisi tuhotyön tunnusmerkistön, ovat tiukemmat kuin nykyiset sähkölain ja rikoslain 34 luvun 10 §:n täyttymisen vaatimukset, koska ei ole tarpeen, että mikä tahansa sähkölaitosten rakennuksiinkin kohdistuva teko olisi rangaistava eri tavalla kuin vahingontekorikokset yleensä. Voimalaitoksen käytön vähäinen häirintä ei aiheuta sellaista vakavaa vaaraa energiahuollolle, jota tuhotyösäännös edellyttää. Tuhotyösäännöksillä suojattaisiin sähkölaitoksia törkeänlaatuisilta sabotaasiteoilta, kun taas vähäiset kiusantekomaiset teot tulisivat rangaistaviksi lähinnä vahingontekorikoksina. Sen vuoksi ehdotetaan, että sähkölain 63 §:n 1 ja 2 momentin nykyiset viittaukset rikoslain 34 lukuun korvattaisiin yleisellä viittauksella ehdotettuun 34 lukuun.

20. Patoturvallisuuslaki

12 §. Patoturvallisuuslaki sisältää säännöksiä patojen rakentamisessa ja käytössä noudatettavista turvallisuustoimista. Lain 4 §:n mukaan padon rakennustyö on toteutettava siten, että rakennelma kestävyydeltään ja rakenteeltaan täyttää sellaiset vaatimukset, ettei siitä tai sen käyttämisestä aiheudu vaaraa turvallisuudelle. Padon omistajan on pidettävä pato sellaisessa kunnossa, että se on turvallinen ja ettei siitä aiheudu vaaraa taikka yleistä tai yksityistä etua loukkaavia vahingollisia tai haitallisia seurauksia. Patoturvallisuuslain 12 §:n 1 momentin mukaan 4 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Patoturvallisuussääntöjen rikkomisesta voi seurata ympäristön pilaantumista, josta ehdotetaan säädettäväksi ympäristörikoksia koskevassa rikoslain 48 luvussa. Patoturvallisuuden rikkomisen seurauksena voi olla sellainen vedentulva, joka täyttää rikoslain 34 luvussa tarkoitetun tuhotyön tunnusmerkistön. Jollei teko ole tahallinen, voi kysymyksessä olla yleisvaaran tuottamus. Kun patoturvallisuuden rikkominen olisi usein päällekkäinen rikos ympäristörikoksen tai yleisvaarallisen rikoksen kanssa, se voidaan keskeisiltä osin korvata rikoslain 34 tai 48 luvun rangaistussäännöksillä. Tämän vuoksi ehdotetaan patoturvallisuuslain 12 §:n 1 ja 2 momentiksi viittaussäännöstä mainittujen rikoslain lukujen asianomaisiin pykäliin.

Patoturvallisuuslain 4 §:n asettamien velvol-

lisuuksien laiminlyönti ei aina välttämättä täytä ympäristörikoksen tunnusmerkistöä tai aiheuta sellaista vedentulvaa, jota tuhotyösäännöstö edellyttää. Padon rakentamisen yhteydessä voidaan syyllistyä esimerkiksi työturvallisuusmääräysten rikkomiseen. Teko voi silloin täyttää rikoslain ehdotetun 47 luvun 1 §:ssä tarkoitetun työturvallisuusrikoksen tunnusmerkistön. Rikos voi olla myös rikoslain 21 luvun mukainen kuolemantuottamus, vammantuottamus tai vaaran aiheuttaminen. Toisen omaisuuden vahingoittaminen puolestaan rangaistaan 35 luvun mukaisena vahingontekorikoksena. Patoturvallisuusmääräysten rikkominen voi toteuttaa niin monen yleisen rikoksen tunnusmerkistön, ettei kattava viittaaminen kaikkiin kysymykseen tuleviin rikoksiin ole mahdollista eikä tarpeenkaan. Vaikka luetellut yleisvaarallisia rikoksia koskevat säännökset eivät kata kokonaan sitä aluetta, jota patoturvallisuuslain 12 §:n 1 momentti koskee, rangaistusta vaativat teot toteuttavat yleensä jonkin muun rikoksen tunnusmerkistön.

13 §. Patoturvallisuuslain 6 §:ssä edellytetään, että jokaiselle padolle on laadittu turvallisuustarkkailuohjelma. Tämän ohjelman ja sen muutokset hyväksyy vesiviranomainen. Turvallisuustarkkailuohjelma on 16 §:n mukaan laadittava myös lain voimaan tullessa käytössä olleille padoille tiettyyn määräaikaan mennessä. Patoturvallisuuden tarkkailuohjelman laiminlyönnistä on voimassa olevan 12 §:n 2 momentissa säädetty rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Lisäksi on lain 13 §:ssä saman rangaistusuhan sisältävä avoin rangaistussäännös muusta patoturvallisuussäännösten rikkomisesta.

Patoturvallisuuslain 12 §:n 3 momentin mukaan sovellettaessa pykälän 1 ja 2 momentin rangaistussäännöksiä on vastaavasti voimassa, mitä vesilain säännöksistä on säädetty. Tämän säännöksen suurin merkitys on se, että vesilain 14 luvun 5 §:n mukaisesti syyteasia voidaan panna vireille joko vesioikeudessa tai yleisessä tuomioistuimessa. Tämä valintamahdollisuus ei koske 13 §:n rangaistussäännöstä.

Koska 12 §:n 2 momentin ja 13 §:n rangaistussäännökset ovat kummatkin järjestysluonteisia, ne eivät välttämättä edellytä vankeusuhkaa. Perustetta sille, että toinen niistä käsitellään vesilain mukaisessa järjestyksessä ja toinen yleisessä tuomioistuimessa, ei ole. Kun vesilainkin mukaisessa järjestyksessä vesioikeuden toimivalta on vain vaihtoehtoinen, voitaisiin myös turvallisuustarkkailuohjelmaan liittyvät rikosasiat käsitellä yleisessä tuomioistuimessa. Siksi ehdotetaan patoturvallisuuslain 13 §:ksi avointa rangaistussäännöstä tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta. Säännös, jonka perusteella olisi mahdollista tuomita vain sakkoa, väistyisi, jos teosta on muualla laissa säädetty ankarampi rangaistus.

21. Laki eräiden vedenalaisten johtojen suojelemisesta

Vedenalaisten johtojen suojelemisesta annetun lain 2 §:ssä on viittaussäännös rikoslain nykyisen 34 luvun 12 §:ään, jota vastaavaa säännöstä ei sisälly ehdotettuun uuteen 34 lukuun. Mainittu rikoslain säännös on peräisen vuodelta 1894 ja sen yksityiskohtainen sanamuoto johtuu siitä, että Venäjä, johon Suomi silloin kuului, oli liittynyt 14 päivänä maaliskuuta 1884 Pariisissa allekirjoitettuun kansainväliseen sopimukseen vedenalaisten kaapelien suojelemisesta. Suomen itsenäistyttyä sopimus lakkasi koskemasta Suomea. Sopimuksen sisältöä vastaava laki eräiden vedenalaisten kaapelien suojelemisesta (398/38) säädettiin vuonna 1938, mutta Suomi ei erikseen liittynyt sopimukseen. Näin ollen Suomi ei ole kansainvälisesti velvoittautunut pitämään voimassa Pariisin sopimuksen kaikkia määräyksiä. Vaikka mainittu vuoden 1938 laki kumottiin nyt kysymyksessä olevalla lailla, uuteenkin lakiin sisällytettiin viittaussäännös rikoslain 34 luvun 12 §:ään.

Suomi on liittynyt Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeuskonferenssissa Genevessä 29 päivänä huhtikuuta 1958 tehtyyn aavaa merta koskevaan yleissopimuksen (SopS 7/65). Yleissopimuksen 27 artiklan mukaan jokaisen valtion on ryhdyttävä tarpeellisiin lainsäädännöllisiin toimiin määrätäkseen rangaistavaksi tahallisen teon tai laiminlyönnin, jolla sen lipun alla purjehtivan aluksen tai sen tuomiovallan alaisen henkilön toimesta aavalla merellä oleva merenalainen kaapeli on katkaistu tai sitä on vahingoitettu siten, että siitä voi seurata lennätin- tai puhelinyhteyksien katkeaminen tai hidastuminen, taikka merenalainen putkijohto tai korkeajännitekaapeli katkaistu tai sitä vahingoitettu.

Vedenalaisen johdon tahallista vahingoittamista koskevaan erityissäännökseen ei ole eri-

tyistä tarvetta. Tuhotyötä, vahingontekoa ja tietoliikenteen häirintää koskevat rangaistussäännökset riittänevät yleensä antamaan aavaa merta koskevan yleissopimuksen vaatiman rikosoikeudellisen suojan vedenalaisiin johtoihin kohdistuvia vahingoittamis- ja häirintätekoja vastaan. Tuottamuksellisiin tekoihin ei kuitenkaan voida soveltaa vahingontekoa eikä tietoliikenteen häirintää koskevia säännöksiä. Tuottamuksellisia tekoa varten olisi kysymyksessä olevaan lakiin syytä sisällyttää rangaistussäännös vedenlaisen johdon rikkomisesta. Varmuuden vuoksi voisi säännös koskea myös tahallisia tekoja, jollei teko jostain syystä täyttäisi ankarammin rangaistavan rikoksen tunnusmerkistöä.

Rangaistus vedenlaisen johdon rikkomisesta olisi sakkoa.

22. Potilasvahinkolaki

Potilasvahinkolain (585/86) 13 §:n 1 momentin mukaan laissa tarkoitetun asian käsittelyyn osallistunut henkilö samoin kuin sellainen henkilö, joka viran puolesta tai muuten tehtävässään on saanut tiedon asiasta, joka lain tai asetuksen nojalla on salassa pidettävä, ei saa sitä luvatta sivullisille ilmaista.

13 §:n 2 momentti. Momentin mukaan rangaistaan potilasvahinkolaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sitä, joka rikkoo 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden. Enin rangaistus rikoksesta on vankeutta kuusi kuukautta. Ehdotuksen mukaan rangaistus tällaisesta rikoksesta tuomittaisiin vastedes rikoslain 38 luvun salassapitorikoksia koskevien säännösten nojalla. Siinä tapauksessa, että rikoksentekijänä olisi virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, rangaistus tuomittaisiin rikoslain 40 luvun 5 §:n salassapitorikosta koskevan säännöksen nojalla. Momentti ehdotetaan sen vuoksi korvattavaksi viittauksella toisaalta rikoslain yleiseen salassapitorikokseen ja -rikkomukseen ja toisaalta virkamiehiä ja julkisyhteisön työntekijöitä koskevaan salassapitorikokseen. Säännökseen sisältyisi myös ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke. Ankarammin rangaistavaa voisi olla esimerkiksi sellaisen liikesalaisuuden paljastaminen, joka on saatu tietää potilasvahinkolaissa tarkoitettua asiaa käsiteltäessä.

13 §:n 3 momentti. Momentin mukaan puheena oleva rikos on asianomistajarikos. Koska ehdotettuun rikoslain uuteen 38 lukuun sisältyy säännökset siitä, milloin salassapitorikoksia on pidettävä asianomistajarikoksina, momentti ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi.

23. Laki maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä

Maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä annetun lain tarkoituksena on turvata valtion oikeus tällaisten keksintöjen hyväksikäyttöön. Tämän tarkoituksen toteuttaminen edellyttää, että valtiolla on oikeus pakkolunastaa keksintö, jolla on pääasiallisesti merkitystä maanpuolustukselle, ja että tällainen keksintö voidaan pitää salassa. Maanpuolustukselle merkityksellisiä keksintöjä koskevia erityissäännöksiä ei ole tarkoitettu edun hankkimiseksi valtiolle, vaan ennen kaikkea sen turvaamiseksi, että maanpuolustuksen kannalta tärkeät keksinnöt pysyvät salassa.

Puheena olevassa laissa onkin useita säännöksiä, jotka tähtäävät kysymyksessä olevien keksintöjen salassapysymiseen. Tältä kannalta tärkeimmät säännökset sisältyvät lain 2 ja 7 §:ään. Ensiksi mainittu pykälä sisältää kiellon hakea tai oikeuttaa toista hakemaan keksintöön patenttia ulkomailla, ennen kuin siihen on haettu patenttia Suomessa ja ennen kuin kuusi kuukautta on kulunut siitä, kun patenttihakemus täällä tehtiin. Mainitut rajoitukset koskevat Suomessa asuvaa keksijää tai hänen oikeudenomistajaansa. Lain 7 § taas säätää kaikkia koskevan vaitiolovelvollisuuden ilmaista tai käyttää hyväkseen, mitä tällaisesta keksinnöstä on saanut tietää.

Lain 8 §:ään sisältyy rangaistussäännös, jonka mukaan lain 2 tai 7 §:ssä tarkoitetun kiellon rikkomisesta rangaistaan sakolla tai enintään vuoden vankeudella. Vaikka lain 2 § sisältääkin patentin hakemista koskevan rajoituksen, voidaan 8 §:n rangaistussäännöstä perustellusti pitää ennen kaikkea kysymyksessä olevan keksinnön salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevana säännöksenä. Sen vuoksi olisi tätäkin rangaistussäännöstä syytä muuttaa siten, että salassapitovelvollisuuden rikkominen arvosteltaisiin rikoslain salassapitorikoksia koskevien säännösten mukaan.

8 §. Lain nykyinen rangaistussäännös muutettaisiin rikoslakiin viittaavaksi säännökseksi. Säännöksessä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden laajuus ilmenisi viittauksesta lain 2 ja

7 §:ssä edellä kerrotuin tavoin määriteltyyn salassapitovelvollisuuteen. Koska pykälän tulisi koskea niin virkamiehiä kuin muitakin henkilöitä, siinä viitattaisiin sekä rikoslain 38 luvun että 40 luvun salassapitorikossäännöksiin. Nykyisessä säännöksessä on jo yhden vuoden vankeusrangaistusuhka, joten rangaistussääntely ei ankaroituisi eikä lievenisi. Säännökseen sisältyisi kuitenkin myös ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke.Lain 4 §:n 1 momenttiin sisältyvän asioiden käsittelyn salaisuutta koskevan velvollisuuden rikkominen arvosteltaisiin niin kuin nykyisinkin rikoslain 40 luvun mukaan.

24. Laki kilpailunrajoituksista

Kilpailunrajoituksista annetun lain (480/92) 24 §:ssä on elinkeinonharjoittajan liike- tai ammattisalaisuutta koskeva salassapitovelvollisuuden asettava säännös. Pykälän mukaan se, joka puheena olevassa laissa tarkoitettuja tehtäviä suorittaessaan on saanut tietoja elinkeinonharjoittajan liike- tai ammattisalaisuudesta, ei saa niitä ilmaista eikä käyttää oikeudettomasti, ellei niitä säädetyssä järjestyksessä ole määrätty julkisiksi tai ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, anna tähän suostumustaan.

28 §. Pykälän 1 momentin mukaan kilpailunrajoituksista annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on tuomittava se, joka tahallaan rikkoo lain 24 §:ssä säädetyn kiellon. Enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta. Pykälän 2 momentista ilmenee, että puheena olevan salassapitovelvollisuuden rikkominen on asianomistajarikos.

Rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomittaisiin ehdotuksen mukaan rikoslain 38 lukuun otettavien salassapitorikoksia koskevien säännösten nojalla, jollei tekijänä ole virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, jolloin rangaistus tuomittaisiin rikoslain 40 luvun salassapitorikossäännösten nojalla. Pykälässä ei nykyisin ole mitenkään rajattu tekijäpiiriä, vaikka siinä säädettyyn salassapitovelvollisuuden rikkomiseen voinee käytännössä syyllistyä ainoastaan virkamies tai julkisyhteisön työntekijä. Pykälä ehdotetaan sen vuoksi korvattavaksi viittauksella sekä rikoslain 38 luvun että 40 luvun salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin. Säännökseen sisältyisi myös ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke, joka viittaisi esimerkiksi yrityssalaisuuden rikkomista koskevaan säännökseen (rikoslain 30 luvun 5 §).

25. Laki pankkitarkastusvirastosta

13 §:n 2 momentti. Pankkitarkastusvirastosta annetun lain (1273/90) 13 §:n mukaan pankkitarkastusviraston virkamies sekä lain 8 ja 10 §:ssä tarkoitettu asiamies ovat velvollisia pitämään salassa, mitä he tehtävässään ovat saaneet tietää valvottavan, sen asiakkaan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta. Pykälän 2 momentissa on virkarikoksiin viittaava säännös. Jos pankkitarkastusviraston virkamies taikka lain 8 tai 10 §:ssä tarkoitettu asiamies rikkoo tässä pykälässä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on häntä rangaistava kuten virkarikoksesta.

Pankkitarkastusviraston virkamiestä ja pankkitarkastusvirastosta annetun lain 8 ja 10 §:ssä tarkoitettua asiamiestä on pidettävä rikoslain mukaan virkamiehenä. Näin ollen heidän tekemäänsä salassapitovelvollisuuden rikkomiseen sovelletaan rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä salassapitorikoksesta ja tuottamuksellisesta salassapitorikoksesta. Lain nykyinen viittaussäännös on kuitenkin sikäli epäselvä, ettei siinä mainita nimenomaan, missä säännöksessä salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään. Tämän vuoksi ehdotetaan, että nykyinen 13 §:n 2 momentin viittaussäännös muutettaisiin siten, että säännöksessä nimenomaan viitattaisiin rikoslain 40 luvun 5 §:ään.

26. Laki talletuspankkien toiminnasta

62 §. Talletuspankkien toiminnasta annetun lain (1268/90) 58 §:n mukaan se, joka talletuspankin tai talletuspankkien yhteenliittymän toimielimen jäsenenä tai varajäsenenä tai niiden palveluksessa on saanut tietää pankin asiakkaan tai muun henkilön taloudellista asemaa tai yksityistaloutta koskevan seikan tai liike- tai ammattisalaisuuden, on velvollinen pitämään sen salassa, mikäli sitä ei ole säädetty tai asianmukaisessa järjestyksessä määrätty ilmaistavaksi tai ellei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, anna suostumustaan sen ilmaisemiseen. Salassapidettäviä tietoja ei saa

antaa myöskään pankin yhtiökokoukselle, isäntien kokoukselle, osuuskunnan kokoukselle tai edustajistolle eikä kokoukseen osallistuvalle osakkaalle, tallettajalle, kantarahastotodistuksen tai sijoitusosuuden omistajalle tai jäsenelle. Pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään eräistä poikkeuksista tähän salassapitovelvollisuuteen.

Lain 62 §:n 1 momentissa säädetään mainitun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Tällaisesta talletuspankkeja koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Pykälän 2 momentin mukaan virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä talletuspankkeja koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta, jos sillä on loukattu vain yksityistä etua, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.

Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa rikoslakiin on otettu säännös yrityssalaisuuden rikkomisesta (30 luvun 5 §), jossa on kysymys esimerkiksi yrityksen palveluksessa tai luottamustehtävässä olevan henkilön salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Rikoslain yrityssalaisuuden rikkomista koskeva säännös ei kuitenkaan kata kaikkia niitä tapauksia, joista säädetään talletuspankkien toiminnasta annetun lain 58 ja 62 §:ssä. Sen sijaan ehdotetut rikoslain 38 luvun säännökset yksityisen salassapitorikoksesta ja salassapitorikkomuksesta kattaisivat mainituissa rangaistussäännöksissä tarkoitetut teot. Näin ollen tässä laissa ei enää tarvittaisi erillistä rangaistussäännöstä, vaan se voitaisiin korvata viittauksella rikoslain 38 luvun mainittuihin säännöksiin.

Lain 62 §:n 1 momentissa nykyisin oleva rangaistussäännös korvattaisiin viittauksella rikoslain ehdotettuihin 38 luvun 1 ja 2 §:ään.

Pykälän nykyiseen 2 momenttiin sisältyvä syyteoikeutta koskeva säännös käy tarpeettomaksi, koska ehdotettuun rikoslain 38 luvun 10 §:n 1 momenttiin jo sisältyy syyteoikeutta koskeva säännös.

27. Rahoitustoimintalaki

33 §. Rahoitustoimintalain (1544/91) 26 §:ssä on vastaavan sisältöinen salassapitovelvollisuutta koskeva säännös kuin talletuspankkien toiminnasta annetun lain 58 §:ssä. Myös salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva rangaistussäännös rahoitustoimintalain 33 §:ssä vastaa talletuspankkien toiminnasta annetun lain 62 §:n rangaistussäännöstä. Rahoitustoimintalain 33 §:ään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin edellä talletuspankkien toiminnasta annetun lain 62 §:ään.

28. Säästöpankkilaki

135 §. Säästöpankkilain (1270/90) 89 §:n mukaan säästöpankkien tarkastusjohto ja säästöpankkien tarkastaja ja muu säästöpankkitarkastuksen toimihenkilö on velvollinen pitämään salassa, mitä hän on työssään saanut tietää säästöpankin, sen tytäryhtiön, niiden asiakkaan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta. Pykälän 2 ja 3 momentissa on säädetty eräitä poikkeuksia tähän salassapitovelvollisuuteen. Rangaistus 89 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan säästöpankkilain 135 §:n 1 kohdan nojalla. Tällaisesta säästöpankkirikoksesta tuomitaan sakkoon tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen, jollei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Säästöpankkilain salassapitovelvollisuutta koskeva sääntely ja siihen liittyvä rangaistussäännös ovat asiallisesti likimain edellä talletuspankkien toiminnasta annetun lain kohdalla selostettuja säännöksiä vastaavia.

135 §:n 1 momentti. Edellä talletuspankkien toiminnasta annetun lain kohdalla kerrotuista syistä ehdotetaan säästöpankkilain 135 §:stä poistettavaksi salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva kohta ja samalla myös eri tekotapoja koskeva numerointi.

135 §:n 2 momentti. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus rikoslain 38 luvun säännöksiin yksityisen salassapitorikoksesta ja salassapitorikkomuksesta.

29. Osuuspankkilaki

92 §. Osuuspankkilain (1271/90) 47 §:ssä on säästöpankkilain 89 §:ää vastaava säännös salassapitovelvollisuudesta ja 92 §:ssä säästöpankkilain 135 §:n 1 kohtaa vastaava rangaistussäännös. Edellä säästöpankkilain kohdalla esitetyistä syistä osuuspankkilain 92 §:ään ehdotetaan tehtäväksi samanlaiset muutokset kuin säästöpankkilain 135 §:ään.

30. Sijoitusrahastolaki

70 §. Sijoitusrahastolain (480/87) 70 §:ssä on rangaistussäännös sijoitusrahastolaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Säännöksen mukaan rangaistaan sitä, joka rikkoo lain 58 §:ssä säädettyä salassapitovelvollisuutta. Säännökseen sisältyvän toissijaisuuslausekkeen mukaan säännös väistyy, jos teosta on muualla laissa säädetty sakkorangaistusta ankarampi rangaistus. Sijoitusrahastolain 58 §:ssä säädetty salassapitovelvollisuus koskee laissa tarkoitetun rahastoyhtiön hallituksen jäsentä tai varajäsentä, toimitusjohtajaa, tilintarkastajaa tai hänen varamiestään sekä toimihenkilöä. Tällainen henkilö on velvollinen pitämään salassa, mitä hän on tehtävässään saanut tietää rahastoyhtiön asiakkaan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta.

Rikoslain 30 luvun 5 §:n säännös yrityssalaisuuden rikkomisesta koskisi vakavimpia sijoitusrahastolain 70 §:ssä nyt rangaistavaksi säädettyjä salassapitovelvollisuuden rikkomistapauksia. Edelleen on kuitenkin perusteltua säilyttää myös muunlaisen kuin yrityssalaisuuden rikkomisena arvosteltavan salassapitovelvollisuuden rikkomisen rangaistavuus. Sen vuoksi ehdotetaan, että sijoitusrahastolain 70 §:n nykyinen salassapitovelvollisuutta koskeva säännös korvattaisiin viittauksella rikoslain 38 luvun salassapitorikkossäännöksiin. Koska tällaisessa salassapitovelvollisuuden rikkomisessa voisi olla kysymys esimerkiksi myös yrityssalaisuuden luvattomasta paljastamisesta, viittaussäännöksessä olisi muun muassa sitä tarkoittava ankaruusvertailuun perustuva toissijaisuuslauseke.

31. Laki kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä

5 luvun 5 §. Kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain (772/88) 5 luvun 5 §:n 1 momentissa on nykyisin johdannaismarkkinoita koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva säännös. Pykälän 2 momentin mukaan tällainen rikos on asianomistajarikos, jos teolla on loukattu vain yksityistä etua. Johdannaismarkkinoita koskevasta vaitiolovelvollisuudesta on säädetty 5 luvun 2 §:ssä. Säännös koskee sitä, joka puheena olevassa laissa tarkoitettuja tehtäviä suorittaessaan tai optioyhteisön tai välittäjän toimihenkilönä on saanut tietää option tai termiinin osapuolen tai muun henkilön taloudellista asemaa tai yksityistä olosuhdetta koskevan julkistamattoman seikan tai liike- tai ammattisalaisuuden. Tällainen henkilö ei saa ilmaista tuollaista seikkaa tai salaisuutta eikä muutenkaan sitä paljastaa tai käyttää hyväksi, mikäli sitä ei ole säädetty tai asianmukaisessa järjestyksessä määrätty ilmaistavaksi, tai ellei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, anna suostumustaan sen ilmaisemiseen.

Pykälän nykyinen rangaistussäännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslain salassapitorikossäännöksiin. Koska rikoksen tekijäpiiriä ei ole rajoitettu ja koska puheena olevassa salassapitovelvollisuuden rikkomisessa voi olla kysymys myös yrityssalaisuuden rikkomisesta, viittaussäännökseen otettaisiin myös salassapitorikossäännöksen toissijaisuutta osoittava säännös. Koska salassapitorikoksen syyteoikeudesta säädettäisiin ehdotetussa rikoslain 38 luvun 10 §:ssä, pykälässä ei enää tarvittaisi syyteoikeutta koskevaa momenttia.

32. Arvopaperimarkkinalaki

8 luvun 4 ja 5 §. Arvopaperimarkkinoita koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään arvopaperimarkkinalain (495/89) 8 luvun 4 §:ssä. Luvun 5 §:n mukaan 4 §:n mukainen rikos on asianomistajarikos, jos sillä on loukattu vain yksityistä etua. Edellä kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain kohdalla esitetyillä perusteilla arvopaperimarkkinalain 8 luvun 4 § ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain salassapitorikossäännöksiin ja luvun 5 § kumottavaksi tarpeettomana.

33. Laki arvopaperinvälitysliikkeistä

34 §. Arvopaperinvälitysliikkeistä annetun lain (499/89) 34 §:ssä on vastaavanlainen salassapitovelvollisuuden rikkomista ja syyteoikeutta koskeva säännös kuin kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain 5 luvun 5 §:ssä. Tuon lain perusteluissa esitetyistä syistä ehdotetaan arvopaperinvälitysliikkeistä annetun lain 34 §:ään tehtäväksi vastaavat muutokset.

34. Laki arvo-osuusjärjestelmästä

30 §. Arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain (826/91) 29 §:ssä on salassapitovelvollisuutta koskeva säännös. Rangaistus mainitun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on säädetty lain 30 §:n 1 momentissa. Pykälän 2 momentista ilmenee, että jos teolla on loukattu vain yksityistä etua, se on asianomistajarikos.

Rangaistussäännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslain salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin. Koska niiden asemesta sovellettavaksi voisivat tulla myös rikoslain virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikosta koskevat säännökset tai rikoslain 30 luvun yrityssalaisuuden rikkomista koskeva säännös, viittaussäännökseen otettaisiin myös niitä tarkoittava toissijaisuuslauseke.

35. Laki valtion vakuusrahastosta

19 §. Valtion vakuusrahastosta annetun lain (379/92) 18 §:ssä on salassapitovelvollisuutta koskeva säännös. Rangaistus tämän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään lain 19 §:n 1 momentissa. Pykälän 2 momentista ilmenee, että jos teolla on loukattu vain yksityistä etua, se on asianomistajarikos. Rangaistussäännökseen ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset, jotka edellä on ehdotettu tehtäväksi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 30 §:ään.

36. Laki panttilainauslaitoksista

37 §. Panttilainauslaitoksista annetun lain (1353/92) 33 §:ssä säädetään panttilainauslaitoksen hallituksen jäsenen ja varajäsenen, toimitusjohtajan ja varatoimitusjohtajan, sivukonttorinjohtajan, tilintarkastajan ja toimihenkilön salassapitovelvollisuudesta. Rangaistus tämän salassapitovelvolisuuden rikkomisesta säädetään lain 37 §:n 3 kohdassa. Ehdotetut rikoslain 38 luvun salassapitorikossäännökset korvaisivat tämänkin säännöksen. Sen vuoksi ehdotetaan pykälän nykyinen 3 kohta poistettavaksi ja pykälään lisättäväksi uusi 2 momentti, joka sisältäisi viittauksen rikoslain mainittuihin säännöksiin.

37. Vakuutusyhtiölaki

18 luvun 6 §. Vakuutusyhtiölain (1062/79) 18 luvun 6 §:ssä säädetään rangaistus vakuutussalaisuuden luvattomasta ilmaisemisesta. Pykälän mukaan voidaan tuomita sakkorangaistukseen se, joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän vakuutusyhtiölaissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään tai yhtiön muun kuin vakuutusyhtiölain mukaisen toimielimen jäsenenä on saanut tietää vakuutusyhtiön tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta. Rangaistusta ei ole kuitenkaan tuomittava tämän pykälän nojalla, jos teko on vähäinen tai jos siitä muualla laissa on säädetty ankarampi rangaistus. Pykälän 2 momentista ilmenee, että rikos on asianomistajarikos.

18 luvun 6 §:n 1 momentti. Vakuutussalaisuuden luvatonta ilmaisemista koskeva rangaistussäännös ehdotetaan korvattavaksi salassapitovelvollisuuden asettavalla säännöksellä. Salassapitovelvollisuuden laajuus säilyisi ennallaan.

18 luvun 6 §:n 2 momentti. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaus rikoslain salassapitorikkomussäännökseen. Koska vakavimmat salassapitovelvollisuuden rikkomiset voitaisiin arvostella rikoslain muiden säännösten nojalla, ei ole tarvetta ankaroittaa rangaistusasteikkoa nykyisestä. Viittaussäännöksestä ilmenisikin, että vakuutussalaisuuden luvaton ilmaiseminen voi edelleenkin tulla rangaistavaksi jonkin ankaramman lainkohdan nojalla.

Säännökseen nykyisin sisältyvää rangaistavuuden rajoitusta ei pykälään enää otettaisi. Yleisiä syyttämättä jättämistä ja tuomitsematta jättämistä koskevia säännöksiä koskeva uudistus on tullut voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991, minkä vuoksi yksittäisten tekojen rangaistavuutta ei ole enää siinä määrin tarpeen rajoittaa kuin aikaisemmin. Sitä paitsi tällaiset rangaistavuuden rajoitukset ovat nykyisessä lainsäädännössä satunnaisia eivätkä ne johdonmukaisesti liity vähäisinä pidettäviin tekoihin. Pykälän 2 momentissa nykyisin oleva syyteoikeutta koskeva säännös korvautuisi rikoslain 38 luvun 10 §:ään otettavalla säännöksellä, minkä vuoksi vastaavaa säännöstä vakuutusyhtiölakiin ei enää jäisi.

38. Vakuutusyhdistyslaki

16 luvun 10 §. Vakuutusyhdistyslain (1250/87) 16 luvun 10 §:ssä on vastaavat säännökset vakuutussalaisuuden luvattomasta ilmaisemisesta ja tällaisen rikoksen syyteoikeudesta kuin vakuutusyhtiölain 18 luvun 6 §:ssä.

Edellä vakuutusyhtiölain kohdalla esitetyistä syistä ehdotetaan vakuutusyhdistyslain 16 luvun 10 §:ään tehtäväksi vastaavat muutokset kuin vakuutusyhtiölain 18 luvun 6 §:ään.

39. Vakuutuskassalaki

165 §. Vakuutuskassalain (1164/92) 165 §:ssä on liike- tai ammattisalaisuutta taikka jonkun henkilön terveydentilaa koskevia tietoja suojaava säännös vakuutussalaisuuden luvattomasta ilmaisemisesta. Teosta voidaan tuomita sakkoa, jollei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa ankarampaa rangaistusta säädetty. Pykälän 2 momentissa on tietojen luovuttamista koskeva säännös ja 3 momentissa syyteoikeutta koskeva säännös, jonka mukaan kysymyksessä on asianomistajarikos.

Pykälän 1 ja 3 momentti vastaavat sisällöltään ja rakenteeltaan edellä muun muassa vakuutusyhtiölain kohdalla selostettua rangaistussäännöstä. Mainittuihin momentteihin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin vakuutusyhtiölain 18 luvun 6 §:ään.

40. Tuoteturvallisuuslaki

18 §. Tuoteturvallisuuslain (914/86) 16 §:n 1 momentin mukaan tuoteturvallisuuslaissa tarkoitettuja tehtäviä suoritettaessa saatuja tietoja elinkeinon harjoittajan liike- tai ammattisalaisuudesta ei saa ilmaista eikä käyttää oikeudettomasti, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, anna siihen suostumustaan. Rangaistus tämän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään lain 18 §:n 1 momentissa. Sen mukaan tuoteturvallisuutta koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Pykälän 2 momentissa on syyteoikeutta koskeva säännös, jonka mukaan kysymyksessä oleva rikos on asianomistajarikos.

Ehdotuksen mukaan tällainen salassapitovelvollisuuden rikkominen tulisi vastaisuudessa rikoslain 38 luvun salassapitorikoksia koskevien säännösten nojalla rangaistavaksi, jollei teko ole virkamiehen tai julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksena rangaistava tai siitä muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta. Sen vuoksi tuoteturvallisuuslain nykyinen salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi rikoslain salassapitorikoksiin viittaavaksi säännökseksi. Syyteoikeutta koskevaa säännöstä ei enää tarvittaisi, koska siltä osin voitaisiin soveltaa ehdotetun 38 luvun 10 §:n syyteoikeussäännöstä.

41. Laki vuoden 1985 ammatti- ja elinkeinotutkimuksesta

5 §. Vuoden 1985 ammatti- ja elinkeinotutkimuksesta annetun lain (377/85) 3 §:n 1 momentissa säädetään sellaisen henkilön salassapitovelvollisuudesta, joka osallistuu ammatti- ja elinkeinotutkimuksen toimittamiseen tai muutoin käsittelee tutkimusta varten annettuja tietoja. Tutkimusta varten annetut tiedot on pidettävä salassa vuoden 2035 loppuun. Tilastokeskus voi kuitenkin 3 §:n 2 momentin nojalla määräämillään ehdoilla antaa luvan tietojen käyttämiseen tilastollisiin ja tieteellisiin tutkimuksiin. Lain 5 §:n mukaan se, joka rikkoo 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun salassapitovelvollisuuden tai 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuja lupaehtoja, on tuomittava ammatti- ja elinkeinotutkimuksen tietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Pykälän 2 momentissa todetaan, että virkamies tuomitaan tällaisesta rikoksesta niinkuin rikoslain 40 luvussa on säädetty.

Rikoslain 38 luvun ehdotetut säännökset yksityisen salassapitorikoksesta ja salassapitorikkomuksesta koskisivat puheena olevan lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomista ja ainakin törkeimpiä tapauksia sellaisten lupaehtojen rikkomisista, joista on kysymys 3 §:n 2 momentissa. Sen vuoksi ei ole enää tarpeen säilyttää erillistä rangaistussäännöstä puheena olevassa laissa.

Ehdotuksen mukaan nykyinen rangaistussäännös korvattaisiin viittauksella rikoslain mainittuihin salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikosta koskeva säännös syrjäyttäisi 38 luvun mainitut säännökset, mikä ilmenisi viittaussäännöksestä. Lisäksi säännöksessä olisi muitakin ankaramman rangaistusuhan sisältäviä säännöksiä tarkoittava toissijaisuuslauseke.

42. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi

33 §. Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämi-

seksi annetun lain (693/76) 30 §:n mukaan laissa säädettyyn ohjaus- ja valvontatoimintaan osallistuvat henkilöt sekä lain 15 §:ssä tarkoitetun neuvottelukunnan jäsenet, varajäsenet ja sihteeri eivät saa sivulliselle ilmaista eivätkä yksityiseksi hyödykseen käyttää, mitä he lain mukaisia tehtäviä suorittaessaan ovat saaneet elinkeinonharjoittajan liike- tai ammattisalaisuudesta tietoonsa. Säännöksissä tarkoitettuihin henkilöihin kuuluu niin virkamiehiä ja julkisyhteisön työntekijöitä kuin muitakin henkilöitä. Lain 33 §:n 1 momentin mukaan se, joka rikkoo mainittua säännöstä, on tuomittava salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi, jollei siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Momentissa on lisäksi rikoslain 40 luvun 5 §:ään viittaava säännös. Pykälän 2 momenttina on syyteoikeutta koskeva säännös. Sen mukaan virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta teosta, jollei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi tai erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

Puheena oleva salassapitovelvollisuuden rikkominen rangaistaisiin vastaisuudessa joko virkamiehen tai julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksena taikka ehdotetun rikoslain 38 luvun mukaisena yksityisen salassapitorikoksena tai salassapitorikkomuksena. Tähänkään lakiin ei siis enää tarvittaisi salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevaa rangaistussäännöstä. Myöskään rikoksen syyteoikeutta koskevaa säännöstä ei enää tarvittaisi, koska virkarikokset ovat aina virallisen syytteen alaisia ja muihin tällaisiin rikoksiin sovellettaisiin ehdotettua rikoslain 38 luvun 10 §:n säännöstä syyteoikeudesta. Sen vuoksi ehdotetaan, että lain nykyinen 33 § muutettaisiin viittaukseksi mainittuihin rikoslain 38 luvun salassapitorikossäännöksiin. Viittaussäännökseen sisältyvästä toissijaisuuslausekkeesta ilmenisi, että kysymyksessä olevaan tekoon edelleenkin on sovellettava rikoslain 40 luvun säännöksiä virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksesta, silloin kun tällainen henkilö on rikoksen tekijänä, tai muita ankaramman rangaistusuhan sisältäviä rangaistussäännöksiä.

43. Työttömyysturvalaki

36 §. Työttömyysturvalain (602/84) 36 §:n 1 momentissa on työttömyysturvalaissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomista koskeva rangaistussäännös. Säännöksen mukaan on tuomittava sakkoon se, joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän lain mukaista tehtävää suorittaessaan on saanut tietää yhteisön tai yksityisen henkilön asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta taikka yksityisen henkilön terveydentilasta. Säännöksessä on ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke, joka viittaa lähinnä rikoslain 38 luvun 3 §:n säännökseen. Pykälän 2 momentin syyteoikeussäännöksen mukaan kysymyksessä oleva rikos on asianomistajarikos.

Kysymyksessä olevaan rikokseen voinee yleensä syyllistyä vain rikoslain mukaan virkamieheksi tai julkisyhteisön työntekijäksi katsottava henkilö. Säännöksessä ei ole kuitenkaan rajattu rikoksen tekijäpiiriä. Ehdotuksen mukaan säännöksessä tarkoitetun vaitiolovelvollisuuden rikkominen rangaistaisiin rikoslain 38 luvun salassapitorikossäännösten nojalla, mikäli tekijänä on muu kuin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä. Säännöksen sakkorangaistusasteikko johtunee lähinnä siitä, että rikoslain nykyinen 38 luvun 3 § tulee sovellettavaksi vakavimpiin tällaisiin salassapitovelvollisuuden rikkomisiin. Sen vuoksi ehdotetaan, että pykälässä rangaistuksen osalta viitattaisiin sekä ehdotettuun yksityisen salassapitorikokseen että salassapitorikkomukseen.

36 §:n 1 momentti. Momentti muutettaisiin rangaistussäännöksen asemesta vaitiolovelvollisuuden asettavaksi säännökseksi.

36 §:n 2 momentti. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi mainittu viittaus rikoslakiin. Momenttiin sisältyisi toissijaisuutta virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksiin ja muihinkin ankarammin rangaistaviin rikoksiin osoittava säännös. Pykälän 2 momentissa nykyisin oleva syyteoikeutta koskeva säännös kävisi tarpeettomaksi, koska siltä osin vastaisuudessa sovellettaisiin rikoslain 38 luvun syyteoikeussäännöstä.

44. Laki koulutus- ja erorahastosta

6 §. Koulutus- ja erorahastosta annetun lain (537/90) 6 §:n mukaan tuomitaan se, joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän on kysymyksessä olevassa laissa säädettyä tehtävää täyttäessään saanut tietää jonkun henkilön taloudellisista oloista, terveydentilasta taikka ammatti- tai liikesalaisuuksista. Pykälässä on ainoastaan sakon uhka. Säännöksessä on kuitenkin anka-

ruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke. Pykälän 2 momentissa on syyteoikeussäännös, josta ilmenee, että tällainen salassapitovelvollisuuden rikkominen on asianomistajarikos.

Koska salassapitovelvollisuuden rikkominen rangaistaisiin vastaisuudessa joko ehdotetun rikoslain 38 luvun salassapitorikossäännösten nojalla taikka tekijän ollessa virkamies tai julkisyhteisön työntekijä rikoslain 40 luvun 5 §:ään sisältyvän salassapitorikossäännöksen nojalla, kysymyksessä oleva rangaistussäännös salassapitovelvollisuuden rikkomisesta aina väistyisi mainittujen säännösten soveltuessa. Sen vuoksi nykyinen rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi pelkästään salassapitovelvollisuuden osoittavaksi säännökseksi ja pykälään otettavaksi viittaus rikoslain mainittuihin salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin. Pykälän 2 momenttiin sisältyvää syyteoikeutta koskevaa säännöstä ei myöskään enää tarvittaisi, koska ehdotettuun rikoslain 38 lukuun sisältyy syyteoikeussäännös ja virkarikos aina on virallisen syytteen alainen.

6 §:n 1 momentti. Momentti ehdotetaan muutettavaksi salassapitovelvollisuuden asettavaksi säännökseksi, joka velvollisuuden laajuuden osalta vastaisi aikaisempaa rangaistussäännöstä.

6 §:n 2 momentti. Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan otettavaksi rikoslain salassapitorikoksiin viittaava säännös. Viittaukseen sisältyisi virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikosta ja muutakin ankarammin rangaistavaa rikosta koskeva toissijaisuuslauseke.

45. Henkilöstörahastolaki

61 §. Henkilöstörahastolain (814/89) 61 §:n 1 momentin mukaan se, joka tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä suorittaessaan tai henkilöstörahaston toimielimen jäsenenä tai varajäsenenä tai toimihenkilönä on saanut tietää henkilöstörahaston tai sen jäsenen taikka yrityksen taloudellista asemaa tai yksityistä olosuhdetta koskevan julkistamattoman seikan taikka liike- tai ammattisalaisuuden, ei saa sitä ilmaista tai muuten paljastaa eikä käyttää hyväksi, mikäli sitä ei ole säädetty tai asianmukaisessa järjestyksessä määrätty ilmaistavaksi tai ellei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, anna suostumusta sen ilmaisemiseen. Rangaistus tämän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on säädetty pykälän 2 momentissa, jonka mukaan tällaisesta salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Pykälän 3 momentista ilmenee, että kysymyksessä oleva rikos on asianomistajarikos.

Puheena olevan salassapitovelvollisuuden rikkomiseen voi syyllistyä yhtä hyvin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä kuin muukin henkilö. Näin ollen pykälään sisältyvän rangaistussäännöksen tulisivat korvaamaan toisaalta rikoslain 38 luvun ja toisaalta 40 luvun 5 §:n salassapitorikoksia koskevat säännökset.

61 §:n 2 momentti. Nykyinen rangaistussäännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslain 38 luvun yksityisen salassapitorikosta ja salassapitorikkomusta sekä 40 luvun 5 §:n salassapitorikosta ja tuottamuksellista salassapitorikosta koskeviin säännöksiin.

61 §:n 3 momentti. Momenttiin nykyisin sisältyvä syyteoikeutta koskeva säännös on tarpeeton, koska ehdotettuun rikoslain 38 luvun 10 §:n 1 momenttiin sisältyvät syyteoikeutta koskevat säännökset korvaisivat sen siltä osin kuin on kysymys yksityisen salassapitorikoksesta tai salassapitorikkomuksesta ja koska toisaalta 40 luvun 5 §:n salassapitorikos tai tuottamuksellinen salassapitorikos on aina virallisen syytteen alainen. Momentti ehdotetaan kumottavaksi.

46. Merimieskatselmuslaki

17 §:n 2 momentti. Merimieskatselmuslain (1005/86) 17 §:n 2 momentissa säädetään merimiesten kurinvalvontalautakunnan jäsenen vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta. Lautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja tai muu jäsen, joka ilmaisee merimieskatselmuslain 15 §:n säännösten vastaisesti yksityistä työntekijää tai työnantajaa koskevia tietoja, on tuomittava tämän säännöksen nojalla sakkoon.

Merimiesten kurinvalvontalautakunta on kauppa- ja teollisuusministeriön merenkulkuhallituksen yhteyteen asettama elin. Lautakunnan jäsenet toimivat sellaisessa tehtävässä, että heitä voitaneen yleensä pitää rikoslaissa tarkoitettuina virkamiehinä tuossa tehtävässään. Sen vuoksi heidän vaitiolovelvollisuuden rikkomisensa olisi yleensä arvosteltava rikoslain virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikosta koskevien säännösten nojalla. Mikäli tällaista henkilöä poikkeuksellisesti ei olisi pi-

dettävä rikoslain mukaan virkamiehenä, hänen tekemäänsä vaitiolovelvollisuuden rikkomiseen olisi ehdotuksen mukaan sovellettava rikoslain 38 luvun salassapitorikossäännöksiä. Tehtävän luonteen vuoksi muulle kuin virkamiesasemassa toimivalle jäsenelle ei olisi kuitenkaan syytä asettaa sakkoa ankarampaa rangaistusuhkaa. Sen vuoksi ehdotetaan, että säännös korvataan viittauksella ehdotettuun rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin säännökseen.

47. Laki merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta

18 §. Merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta annetun lain (452/72) 17 §:n mukaan jokainen on velvollinen pitämään salassa, mitä hän tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tietää laivanvarustajan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta tahi liike- ja ammattisalaisuuksista taikka jonkun henkilön terveydentilasta taikka seikasta, joka erityisen määräyksen mukaan nimenomaan tai asian laadun vuoksi ilmeisesti on pidettävä salassa. Rangaistus mainitun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan lain 18 §:n nojalla. Pykälän 1 momentin mukaan tällaisesta merimiespalvelutietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei tekoa ole rangaistava virkarikoksena. Pykälän 2 momentissa on syyteoikeutta koskeva säännös, jonka mukaan tällainen rikos on asianomistajarikos.

Kerrottu salassapitovelvollisuuden rikkominen on tarkoitettu vastaisuudessa arvosteltavaksi ehdotetun rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n nojalla taikka, kun tekijänä on virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaisena salassapitorikoksena tai tuottamuksellisena salassapitorikoksena. Sen vuoksi merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta annetussa laissa ei enää tarvittaisi erityistä rangaistussäännöstä salassapitovelvollisuuden rikkomisesta.

Pykälän 1 momenttiin nykyisin sisältyvä salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain 38 ja 40 luvun salassapitorikossäännöksiin.

Pykälän nykyiseen 2 momenttiin sisältyvä syyteoikeutta koskeva säännös käy tarpeettomaksi, koska ehdotetussa rikoslain 38 luvun 10 §:n 1 momentissa on syyteoikeutta koskeva säännös ja koska toisaalta rikoslain 40 luvun 5 §:n mukainen rikos on aina virallisen syytteen alainen.

48. Laki pienyrittäjän vuosilomarahasta

23 §. Pienyrittäjän vuosilomarahasta annetun lain (408/77) 23 §:n 1 momentin mukaan valtion ja kunnan palveluksessa olevat, kunnan luottamushenkilöt sekä muut kunnan tehtäviä suorittavat taikka tämän lain mukaisen toiminnan järjestämisessä asiantuntijoina toimivat henkilöt eivät saa ilmaista yksityistä tai perheen salaisuutta, josta he asemansa tai tehtävänsä perusteella tai muuten ovat saaneet tietää. Pykälän 3 momentin nojalla tällaisesta salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Momentin mukaan kysymyksessä oleva rikos on asianomistajarikos.

Useimmat niistä henkilöistä, joita momentissa tarkoitettu salassapitovelvollisuus koskee, ovat sellaisessa asemassa, että heitä pidetään rikoslain mukaan virkamiehinä. Näin ollen puheena oleva salassapitovelvollisuuden rikkominen yleensä rangaistaan rikoslain virkamiehen tai julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksia koskevien säännösten nojalla. Pykälässä ei kuitenkaan ole rajoitettu rikoksen tekijäpiiriä ja ilmeisesti ainakin siinä mainitut asiantuntijoina toimivat henkilöt saattavat olla sellaisessa asemassa, etteivät virkarikossäännökset heihin sovellu. Siinä tapauksessa heihin olisi ehdotuksen mukaan sovellettava rikoslain 38 luvun salassapitorikossäännöksiä.

23 §:n 3 momentti. Momentin nykyinen rangaistussäännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslain 38 luvun yksityisen salassapitorikosta ja salassapitorikkomusta koskeviin säännöksiin. Viittaussäännökseen otettaisiin virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksia tarkoittava sekä muukin ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke. Säännöstä rikoksen syyteoikeudesta ei enää tarvittaisi, koska siltä osin sovellettaisiin ehdotettuun 38 lukuun sisältyvää syyteoikeussäännöstä ja virkarikos aina on virallisen syytteen alainen.

49. Laki maatalousyrittäjän lomituspalveluista

41 §:n 3 momentti. Maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain (2/85) 41 §:n 1 momentissa on täysin samanlainen vaitiolovelvollisuutta koskeva säännös kuin edellä selostetussa pienyrittäjän vuosilomarahasta annetun lain 23 §:ssä. Mainitun lain perusteluissa esitetyistä syistä ehdotetaan myös maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain 41 §:n 3 momentti muutettavaksi vastaavanlaiseksi rikoslain 38 lukuun viittaavaksi säännökseksi.

50. Työntekijäin eläkelaki

18 §:n 2 momentti. Työntekijäin eläkelain (395/61) 18 §:n 2 momentin nojalla on tuomittava sakkoon se, joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tietää jonkun henkilön taloudellisesta asemasta tai terveydentilasta. Rikoksen tekijänä voi olla yhtä hyvin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä kuin muukin henkilö. Ensiksimainittujen henkilöiden ollessa rikoksen tekijänä sovellettaisiin rikoslain virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikosta koskevia säännöksiä. Muussa tapauksessa olisi ehdotuksen mukaan sovellettava rikoslain 38 luvun salassapitorikosta koskevia säännöksiä. Nykyistä rangaistussäännöstä ei siis enää tarvittaisi. Sen vuoksi ehdotetaan, että pykälän 2 momenttiin nykyisin sisältyvä rangaistussäännös muutettaisiin salassapitovelvollisuuden asettavaksi säännökseksi.

18 §:n 3 momentti. Momentissa nykyisin oleva syyteoikeutta koskeva säännös siirrettäisiin uudeksi 4 momentiksi ja sen sijaan momenttiin otettaisiin viittaus rikoslain salassapitorikossäännöksiin. Puheena olevissa tapauksissa sakkorangaistusta olisi edelleen pidettävä riittävänä seuraamuksena. Sen vuoksi viitattaisiin vain ehdotettuun rikoslain 38 luvun salassapitorikkomussäännökseen. Viittaukseen sisältyvästä toissijaisuuslausekkeesta ilmenisi, että säännöksessä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomiseen voidaan soveltaa myös rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.

18 §:n 4 momentti. Pykälän 3 momentin nykyisen syyteoikeutta koskevan säännöksen mukaan pykälän 1 momentissa mainittu rikos samoin kuin 2 momentissa säädetty salassapitovelvollisuuden rikkominen ovat asianomistajarikoksia. Koska salassapitovelvollisuuden rikkomisen syyteoikeus ratkaistaisiin vastaisuudessa ehdotetun rikoslain 38 luvun 10 §:n nojalla, ehdotetaan momentti muutettavaksi siten, että se koskisi vain pykälän 1 momentissa mainittua rikosta. Samalla momenttiin tehtäisiin vähäisiä kielellisiä tarkistuksia.

51. Eläkesäätiölaki

32 §. Eläkesäätiölain (469/55) 32 §:n 1 momentissa on säännös liike- tai ammattisalaisuuksia sekä jonkun toisen henkilön terveydentilaa koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Säännöksen mukaan tuomitaan se, joka ilmaisee mitä hän on puheena olevassa laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään saanut tietää työnantajan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta tai liike- tai ammattisalaisuuksista taikka jonkun henkilön terveydentilasta. Seuraamukseksi voidaan tuomita ainoastaan sakkoa, mutta säännös voi väistyä ankaruusvertailun perusteella. Pykälän 2 momentista ilmenee, että puheenaoleva rikos on asianomistajarikos.

Rikoslain 38 lukuun ehdotettuja salassapitorikossäännöksiä tultaisiin soveltamaan myös eläkesäätiölaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomiseen. Mikäli tekijänä olisi virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, sovellettaisiin heitä koskevia salassapitorikossäännöksiä. Eläkesäätiölaissa ei siis enää tarvittaisi rangaistussäännöstä tällaisesta salassapitovelvollisuuden rikkomisesta.

32 §:n 1 momentti. Pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi salassapitovelvollisuuden sisältäväksi säännökseksi. Se vastaisi salassapitovelvollisuuden laajuuden osalta nykyistä rangaistussäännöstä.

32 §:n 2 momentti. Momentti korvattaisiin viittauksella rikoslakiin. Koska niissä tapauksissa, joissa ei ole kysymys virkamiehen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tai liikesalaisuuden vakavasta luvattomasta ilmaisemisesta, sakkorangaistus on riittävä seuraamus, viitattaisiin ensisijaisesti rikoslain 38 luvun salassapitorikkomussäännökseen. Viittaussäännöksestä kuitenkin ilmenisi, että teko voi tulla rangaistavaksi myös 40 luvun 5 §:n mukaisena salassapitorikoksena tai jonkin muun ankaramman lainkohdan mukaan. Pykälän 2 momenttiin nykyisin sisältyvä syyteoikeutta koskeva

säännös on tarpeeton, joten sitä vastaavaa säännöstä ei enää pykälään otettaisi.

52. Merimieseläkelaki

62 §. Merimieseläkelain 62 §:n 2 momentissa (1038/86) on vastaavanlainen salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva säännös kuin eläkesäätiölain 32 §:n 1 momentissa. Pykälän 3 momentissa oleva syyteoikeutta koskeva säännös puolestaan vastaa työntekijäin eläkelain 18 §:n 3 momentin säännöstä. Edellä mainittujen lakien perusteluissa esitetyistä syistä merimieseläkelain 62 §:ään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijäin eläkelain 18 §:ään.

53. Esitutkintalaki

Esitutkintalain (449/87) 48 §:ssä säädetään esitutkintatietojen salassapitovelvollisuudesta ja sen rikkomisesta. Pykälän 1 momentin mukaan esitutkinnassa läsnä olevaa henkilöä voidaan kieltää ilmaisemasta sivulliselle hänelle kerrottuja muita kuin häntä itseään tai hänen päämiestään koskevia, tutkintaan liittyviä seikkoja, jotka eivät ennestään ole hänen tiedossaan. Pykälän 2 momentin mukaan tällaisen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Säännös on kuitenkin ankaruusvertailun perusteella väistyvä.

48 §:n 2 momentti. Rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat säännökset tulisivat sovellettaviksi myös esitutkintatietojen salassapitovelvollisuuden rikkomiseen, joten esitutkintalaissa ei enää tarvittaisi kerrottua rangaistussäännöstä. Sen vuoksi ehdotetaan, että esitutkintalain 48 §:n 2 momentin rangaistussäännös muutetaan viittaukseksi rikoslain 38 luvun yksityisen salassapitorikosta ja salassapitorikkomusta koskeviin rangaistussäännöksiin. Viittaussäännökseen sisältyisi myös ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke, joka viittaisi esimerkiksi yrityssalaisuuden rikkomista koskevaan säännökseen (rikoslain 30 luvun 5 §).

54. Laki suuronnettomuuksien tutkinnasta

18 §:n 2 momentti. Suuronnettomuuksien tutkinnasta annetun lain (373/85) 18 §:n 1 momentissa säädetään tutkintalautakunnan jäsenen tai muun tutkintaan osallistuneen henkilön salassapitovelvollisuudesta. Pykälän 2 momentissa on tämän salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva rangaistussäännös. Enimmäisrangaistus on vankeutta yksi vuosi, mutta säännös voi ankaruusvertailun perusteella väistyä. Lisäksi momentti sisältää virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksen ensisijaisuutta osoittavan säännöksen.

Pykälässä tarkoitettu salassapitovelvollisuuden rikkominen on yleensä virkamiehen tai julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksena rangaistavaa rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan. On kuitenkin mahdollista, että tutkintaan osallistuu sellaisiakin henkilöitä, joiden menettelyä ei voida arvostella mainitun pykälän nojalla. Heihin sovellettaisiin ehdotuksen mukaan rikoslain 38 luvun säännöksiä salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Sen vuoksi ehdotetaan, että nykyinen rangaistussäännös muutettaisiin viittaukseksi ehdotettuihin rikoslain 38 luvun salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin. Viittaussäännökseen sisältyvästä toissijaisuuslausekkeesta ilmenisi, että teko voi tulla rangaistavaksi myös virkamiehen tai julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksena tai muun ankaramman lainkohdan mukaan.

55. Laki asianajajista

Niin kuin rikoslain 38 luvun perusteluissa on selostettu, asianajajan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on nykyisin säädetty rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momentissa. Asianajajista annettu laki (496/58) ei sisällä lainkaan säännöstä asianajajan salassapitovelvollisuuden sisällöstä. Koska salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat säännökset 38 luvussa muutettaisiin sellaisiksi, että salassapitovelvollisuuden sisältö määräytyisi muun lainsäädännön mukaan ja rikoslaissa säädettäisiin ainoastaan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta seuraavasta rangaistuksesta, tulisi asianajajan salassapitovelvollisuudesta säätää erikseen. Sen vuoksi ehdotetaan, että asianajajista annettuun lakiin otettaisiin uusi asianajajan salassapitovelvollisuutta koskeva säännös.

Asianajajan salassapitovelvollisuutta koskeva säännös sijoitettaisiin asianajajan muita velvollisuuksia koskevan pykälän jälkeen uudeksi 5 b §:ksi. Pykälän 1 momentissa määri-

teltäisiin salassapitovelvollisuuden sisältö ja sen 2 momentissa olisi viittaus rikoslain 38 luvun salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin.

5 b §:n 1 momentti. Asianajajan salassapitovelvollisuus määriteltäisiin paljolti samalla tavoin kuin nykyisessä rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momentissa. Ehdotuksen mukaan asianajaja tai hänen apulaisensa ei saisi luvatta ilmaista sellaista yksityistä tai perheen salaisuutta taikka liike- tai ammattisalaisuutta, josta hän on saanut tiedon tehtävässään. Yksityinen tai perheen salaisuus voisi olla lähes mikä tahansa yksityisen henkilön tai hänen perheensä taloutta, terveydentilaa, ihmissuhteita tai muuta sellaista asiaa koskeva seikka, joka ei ole yleisesti tiedossa. Liike- tai ammattisalaisuuden käsitettä on käytetty lainsäädännössä vakiintuneella tavalla. Säännöksestä ilmenee, että tällaisen seikan on tultava asianajajan tai hänen apulaisensa tietoon hänen toimeksiantonsa yhteydessä, joten asianomaisen muussa kuin tehtävässään tietoonsa saama tällainen salaisuus ei kuuluisi salassapitovelvollisuuden piiriin.

5 b §:n 2 momentti. Momenttiin otettaisiin viittaus rikoslain 38 luvun yksityisen salassapitorikosta ja salassapitorikkomusta koskeviin säännöksiin. Viittaukseen sisältyvä toissijaisuuslauseke muistuttaa siitä, että asianajajan salassapitovelvollisuuden rikkominen saattaa eräissä tapauksissa tulla rangaistavaksi esimerkiksi yrityssalaisuuden rikkomisena.

56. Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä

82 §. Yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/93) 80 ja 81 §:ssä säädetään velkojan ja eräiden muiden henkilöiden salassapitovelvollisuudesta. Rangaistussäännös velvollisuuden rikkomisesta sisältyy lain 82 §:ään. Rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain 38 luvun yksityisen salassapitorikosta ja salassapitorikkomusta koskeviin säännöksiin. Pykälän otsikkoa muutettaisiin vastaavasti.

57. Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta

27 §. Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 27 §:n 1 momentissa (804/89) on rangaistussäännös salassapitovelvollisuuden rikkomisesta ja sen rikkomisesta, mitä lain 6 ja 7 §:ssä on asiakirjain julkisuudesta säädetty. Säännös koskee lisäksi lain 17 §:n 2 momentissa ja 18 §:n 1 momentissa tarkoitetun sitoumuksen rikkomista ja luvatonta tiedon antamista asiakirjasta, joka ei ole julkinen. Näistä rikoksista voidaan tuomita, jollei kysymys ole rikoslain 40 luvussa rangaistavaksi säädetystä teosta, sakkoon tai vankeuteen. Lain 17 §:n 2 momentissa säädetään oikeudesta luovuttaa tutkimuskäyttöön sielunhoitoa ja kirkkokuria koskevia viranomaisen todistuksia sekä vankilassa, kasvatuslaitoksessa, huoltolaitoksessa tai sairaalassa tehtyjä muistiinpanoja ja eräitä muita asiakirjoja. Luovuttamisen edellytyksenä on asiakirjan käyttäjän sitoumus siitä, ettei hän väärinkäytä asiakirjaa sen henkilön, jota asiakirja koskee, tai hänen lähiomaistensa vahingoksi tai halventamiseksi. Lain 18 §:n 1 momentti koskee tiedon antamista yksityisestä kirjeestä. Tällaisesta kirjeestä saa antaa tiedon 17 §:n 2 momentissa tarkoitetulla edellytyksellä, jos kirjettä säilytetään yleisessä arkistossa tai kirjastossa.

Puheena oleva 1 momentin rangaistussäännös ehdotetaan jaettavaksi kolmeen osaan siten, että salassapitorikoksista säädettäisiin uudessa 1 momentissa, lakiin jäävä rangaistussäännös olisi 2 momentissa ja rikoslain 40 lukuun viittaava säännös sijoitettaisiin 3 momentiksi.

27 §:n 1 momentti. Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetussa laissa ei juurikaan ole nimenomaan salassapitovelvollisuuden asettavia säännöksiä. Niin sanottua asianosaisjulkisuutta koskevia säännöksiä uudistettaessa lakiin kuitenkin sisällytettiin salassapitovelvollisuuden sisältävä säännös. Lain 19 a §:n mukaan asianosainen ei saa ilmaista sivulliselle muita kuin itseään koskevia sellaisia tietoja, jotka hän on saanut tietoonsa asianosaisjulkisuuden perusteella. Tässä säännöksessä on kysymys paitsi erikseen salassapidettäviksi säädetyistä tai määrätyistä tiedoista myös niin sanottuihin ei-julkisiin asiakirjoihin sisältyvistä muista tiedoista. Säännös on kirjoitettu siten, että siinä asetettu salassapitovelvollisuus koskee myös mainittuja muita tietoja. Salassapitovelvollisuuden asettava säännös sisältyy lisäksi lain 17 §:n 1 momenttiin ja 18 §:ään. Ensiksi mainitussa säännöksessä säädetään rajoituksista antaa tietoja muun muassa vankilassa tehdyistä muistiinpanoista ja eräistä yksityisiä koskevista todistuksista ja 18 §:ssä rajoituksista

antaa tietoja viranomaisen hallussa olevasta yksityisestä kirjeestä tai asiakirjasta. Koska nykyisessä 27 §:n 1 momentissa erikseen mainittujen lain 17 §:n 2 momentissa ja 18 §:n 1 momentissa tarkoitettujen sitoumusten rikkominen rinnastuu selvästi salassapitovelvollisuuden rikkomiseen, olisi myös tällaista rikkomista vastaisuudessa syytä pitää salassapitorikoksena.

Virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä rikoslakiin otettu 40 luvun 5 § salassapitorikoksesta ja tuottamuksellisesta salassapitorikoksesta sisältää säännöksen salassapidettävän tiedon luvattomasta paljastamisesta. Kun muun kuin virkamiehen tai julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkominen rangaistaisiin ehdotetun 38 luvun 1 tai 2 §:n nojalla, yleisten asiakirjain julkisuudesta annettuun lakiin ei enää tarvittaisi erillistä salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevaa säännöstä.

Lain 27 §:n 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:ään viittaava säännös yleisten asiakirjain julkisuudesta annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Se tarkoittaisi lain 17, 18 ja 19 a §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomista. Säännöksestä ilmenisi lisäksi, että salassapitovelvollisuuden rikkomisena pidetään myös lain 17 §:n 2 momentissa ja 18 §:n 1 momentissa tarkoitetun sitoumuksen rikkomista.Viittaukseen sisältyisi ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke. Ankarampi rangaistus voisi seurata esimerkiksi yrityssalaisuuden rikkomisesta (rikoslain 30 luvun 5 §). Säännöksessä ei mainittaisi rikoslain rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:n ja 40 luvun 5 §:n suhteesta, koska virkarikosten ja yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain säännösten rikkomisen suhdetta yleisesti osoittava säännös otettaisiin pykälän 3 momenttiin.

27 §:n 2 momentti. Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain nykyinen rangaistussäännös on ilmeisen tarpeeton siltä osin kuin se koskee sen rikkomista, mitä lain 6 ja 7 §:ssä on asiakirjain julkisuudesta säädetty. Mainitut pykälät toisaalta velvoittavat antamaan tietoja yleisistä asiakirjoista ja toisaalta rajoittavat oikeutta antaa tietoja asiakirjoista, jotka eivät vielä ole julkisia. Kun rangaistussäännöstä ei sovelleta virkarikokseen eikä julkisyhteisön työntekijän rikoslain 40 luvussa rangaistavaksi säädettyyn tekoon ja kun toisaalta luvattomasta tiedon antamisesta asiakirjasta, joka ei ole julkinen, on säännöksessä myös nimenomainen kohta, 6 ja 7 §:n rikkomista koskevalle kohdalle ei käytännössä jääne soveltamisalaa. Tällaiseen rikkomiseen voisi syyllistyä sellainen lain 2 §:n 3 momentissa mainitun yhteisön palveluksessa oleva henkilö, joka ei ole virkamies tai julkisyhteisön työntekijä ja julkisyhteisön työntekijäkin silloin, kun kysymys on muusta kuin rikoslain 40 luvussa rangaistavaksi säädetystä teosta. Näin poikkeuksellisten tapausten varalle ei tarvita rangaistussäännöstä. Yleisten asiakirjain julkisuudesta annettua lakia säädettäessäkään rangaistavuutta ei haluttu ulottaa näin pitkälle.

Sen sijaan voidaan pitää jossakin määrin tarpeellisena säilyttää rangaistussäännös tiedon antamisesta asiakirjasta, joka ei ole julkinen. Nykyisen rangaistussäännöksen tämä kohta viittaa lain 6 §:n 2 momentissa säädettyyn kieltoon antaa tietoja asiakirjasta, joka ei vielä ole julkinen. Siitä, ketä mainittu kielto sitoo, laissa ei ole säännöksiä. Jos virkamies tai julkisyhteisön työntekijä rikkoo tätä kieltoa, tekoon voidaan soveltaa rikoslain 40 luvun 6 §:n säännöstä asiakirjan luvattomasta paljastamisesta. Virkamiesten ja julkisyhteisön työntekijöiden piirin ulkopuolelta yhden mahdollisen tekijäryhmän muodostavat ne yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettujen yhteisöjen palveluksessa olevat, jotka eivät kuitenkaan rikoslain mukaan ole virkamiehiä tai julkisyhteisön työntekijöitä. Esimerkiksi kansanedustajat saavat erityisesti valiokuntatyössä ei-julkisiin asiakirjoihin sisältyviä tietoja, mutta heitä ei pidetä rikoslain mukaan virkamiehinä.

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan säännöstä luvattomasta tiedon antamisesta asiakirjasta, joka ei ole julkinen. Viittaus ei-julkiseen asiakirjaan tarkoittaisi niitä asiakirjoja, jotka yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 3, 4 ja 5 §:n mukaan eivät ole julkisia. Säännös ei koskisi ei-julkisiin asiakirjoihin sisältyvien salassa pidettävien tietojen paljastamista. Tällaiseen tapaukseen sovellettaisiin salassapitorikossäännöksiä.

Jos ei-julkiseen asiakirjaan sisältyvän tiedon antamiseen on saatu viranomaisen lupa, tiedon antaminen ei olisi ehdotetun säännöksen vastaista. Säännös ei koske myöskään ei-julkisesta asiakirjasta luvallisesti saadun tiedon edelleen levittämistä. Luvattomasta tiedon antamisesta ei-julkisesta asiakirjasta ei ole kysymys esimerkiksi silloin, kun viranomaisen luvalla asioiden

valmistelusta tietoja saanut tiedotusväline välittää saamansa tiedot julkisuuteen. Niin kuin edellä on todettu, säännöksen tekijäpiiri on hyvin suppea. Koska säännöksen soveltamisala olisi niin rangaistavuuden alan kuin rikoksen tekijäpiirinkin osalta olennaisesti rajoitetumpi kuin nykyisin, ehdotetaan rangaistukseksi pelkästään sakkorangaistusta.

27 §:n 3 momentti. Momentista ilmenisi, ettei 1 momentissa tarkoitettuja ja 2 momenttiin sisältyvää säännöstä sovellettaisi virkarikokseen eikä julkisyhteisön työntekijän rikoslain 40 luvussa rangaistavaksi säädettyyn tekoon.

27 §:n 4 momentti. Pykälän 2 momenttiin nykyisin sisältyvä viittaus painovapausrikoksiin siirtyisi 4 momentiksi.

58. Laki tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta

16 §:n 2 momentti. Tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain (610/86) 16 §:n 1 momentissa on tasa-arvovaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun toimiston palveluksessa olevan, tasa-arvolautakunnan jäsenen ja sihteerin sekä lautakunnan kuuleman asiantuntijan salassapitovelvollisuutta koskeva säännös. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa säädetyn velvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Mainittu salassapitovelvollisuuden asettava säännös koskee pääasiassa rikoslain mukaan virkamiehinä tai julkisyhteisön työntekijöinä pidettäviä henkilöitä. Heidän tekemäänsä salassapitovelvollisuuden rikkomiseen sovelletaan virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksia koskevia säännöksiä. Lautakunnan kuulemaan asiantuntijaan virkarikossäännökset eivät sen sijaan aina sovellu. Ehdotuksen mukaan tällaisen asiantuntijan tekemä salassapitovelvollisuuden rikkominen arvosteltaisiin rikoslain 38 luvun salassapitorikoksia koskevien säännösten mukaan. Tämä merkitsisi sitä, että näissä tapauksissa enin rangaistus alenisi kahdesta vuodesta yhdeksi vuodeksi vankeutta. Muutosta voidaan perustella sillä, että nykyinen rangaistusasteikko on tarkoitettu sovellettavaksi lähinnä virkamiehinä pidettäviin henkilöihin, joihin säännöstä ei enää voida soveltaa.

Nykyinen rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain 38 luvun salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin. Viittaussäännökseen sisältyvä toissijaisuuslauseke osoittaisi, että teko voi tulla arvosteltavaksi myös virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikosta koskevien säännösten tai muunkin ankaramman lainkohdan nojalla.

59. Henkilörekisterilaki

Henkilörekisterilakiin ehdotetut muutokset johtuvat siitä, että lakiin nykyisin sisältyvät vankeusuhkaiset rangaistussäännökset henkilörekisteririkoksesta ja henkilörekisteriin tunkeutumisesta siirrettäisiin rikoslakiin. Henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva säännös korvattaisiin rikoslain yleisillä salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevilla säännöksillä, joten tämäkin vankeusuhan sisältävä rangaistussäännös poistuisi henkilörekisterilaista. Näiden muutosten johdosta olisi lisäksi tehtävä lakitekninen muutos henkilörekisterilain 44 §:n 2 momenttiin ja 47 §:ään, johon myös lisättäisiin tietosuojavaltuutetun kuulemista tarkoittava viittaus rikoslain 38 luvun 10 §:n syyteoikeussäännökseen.

43 §. Pykälässä on nykyisin henkilörekisteririkosta koskeva säännös. Ehdotuksen mukaan säännös siirrettäisiin rikoslain 38 luvun 9 §:ksi. Henkilörekisterilain selkeyden vuoksi pykälän tilalle henkilörekisterilain 43 §:ksi otettaisiin viittaus rikoslain henkilörekisteririkokseen.

44 §:n 2 momentti. Henkilörekisteririkkomuksesta on voimassa olevan lain mukaan tuomittava myös se, joka törkeästä huolimattomuudesta syyllistyy henkilörekisterilain 43 §:ssä tarkoitettuun tekoon, jota tahallisesti tehtynä pidetään henkilörekisteririkoksena. Koska henkilörekisteririkosta koskeva säännös siirrettäisiin rikoslain 38 lukuun, ehdotetaan henkilörekisterilain 44 §:n 2 momentti muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin henkilörekisterilain 43 §:n asemesta rikoslaissa määriteltyyn henkilörekisteririkokseen.

45 §. Pykälässä on nykyisin säännös henkilörekisteriin tunkeutumisesta. Säännös koskee automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettyyn henkilörekisteriin tunkeutumista jollakin petollisella toimella. Ehdotuksen mukaan rikoslain 38 luvun 8 §:n säännös tietomurrosta korvaisi henkilörekisteriin tunkeutumista koskevan säännöksen. Tietomurtoa koskevan säännöksen 1 momentin tunnusmerkistö asiallisesti vastaa henkilörekisteriin tunkeutumisen

tunnusmerkistöä, mutta on eräiltä kohdin hiukan yksityiskohtaisempi. Tietomurron 2 momentissa säädetty tekotapa sensijaan merkitsisi rangaistavuuden alan laajentumista. Se soveltuisi myös henkilörekisteriin kohdistuvaan tietomurtoon. Jotta henkilörekisterilaista selkeästi ilmenisi, että uudet tietomurtoa koskevat säännökset soveltuvat myös henkilörekistereihin kohdistuviin tekoihin, henkilörekisterilain nykyinen säännös henkilörekisteriin tunkeutumisesta korvattaisiin viittauksella rikoslain säännöksiin tietomurrosta.

46 §. Pykälässä säädetään nykyisin henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Tämän salassapitovelvollisuuden sisältö on säädetty henkilörekisterilain 41 §:ssä. Tällainen salassapitovelvollisuuden rikkominen tulisi ehdotuksen mukaan rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten nojalla rangaistavaksi. Sen vuoksi ehdotetaan, että henkilörekisterilain rangaistussäännös salassapitovelvollisuuden rikkomisesta korvattaisiin viittauksella rikoslain mainittuihin säännöksiin. Viittaussäännöksessä olisi myös virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikosta tarkoittava sekä ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke.

47 §:n 1 momentti. Pykälään sisältyvään tietosuojavaltuutetun kuulemista koskevaan säännökseen ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos sen vuoksi, että osa siinä nykyisin tarkoitetuista teoista rangaistaisiin ehdotettujen rikoslain 38 luvun säännösten nojalla. Henkilörekisterilakiin jäisi vain henkilörekisteririkkomusta koskeva rangaistussäännös, minkä vuoksi tämä lainkohta muutettaisiin koskemaan ainoastaan sitä.

47 §:n 2 momentti. Pykälään ehdotettuun uuteen 2 momenttiin otettaisiin viittaus rikoslain 38 luvun 10 §:n 3 momentin säännökseen tietosuojavaltuutetun kuulemisesta. Näin ollen myös henkilörekisterilaista ilmenisi, että tietosuojavaltuutetun kuulemisesta eräiden henkilörekisteriin liittyvien rikosten johdosta on olemassa erityisiä säännöksiä muuallakin.

60. Laki tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta

Tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annetun lain (474/87) 10 §:n 1 momentissa säädetään tietosuojalautakunnan jäsenen ja sihteerin sekä tietosuojavaltuutetun ja hänen palveluksessaan olevan salassapitovelvollisuudesta. Säännös koskee myös lain 5 §:ssä ja henkilörekisterilain 32 §:ssä tarkoitettua asiantuntijaa. Pykälän 2 momentin mukaan tietosuojaviranomaisen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Muut pykälässä mainitut henkilöt siinä tarkoitettuja asiantuntijoita lukuunottamatta ovat aina rikoslain virkamiehiksi tai julkisyhteisön työntekijöiksi katsottavia, joten heidän tekemäänsä salassapitovelvollisuuden rikkomiseen sovelletaan rikoslain 40 luvun salassapitorikossäännöksiä. Säännöksissä tarkoitettuun asiantuntijaan taas sovellettaisiin rikoslain 38 luvun uusia säännöksiä salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Näin ollen erillistä säännöstä tietosuojaviranomaisen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta ei enää tarvittaisi.

10 §:n 2 momentti. Momentin rangaistussäännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslain salassapitorikoksiin. Viittaukseen sisältyvästä toissijaisuuslausekkeesta ilmenisi, että tällaiseen salassapitovelvollisuuden rikkomiseen voitaisiin soveltaa myös virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikosta koskevia tai muita ankarampia säännöksiä.

61. Arkistolaki

26 §. Arkistolain (184/81) 26 §:ssä on säännös asiakirjan lunastamista koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Pykälän mukaan tuomitaan se, joka ilmaisee sivulliselle, mitä hän on lunastamista tai jäljentämistä koskevaa asiaa käsiteltäessä saanut tietää yksityisestä asiakirjasta, kokoelmasta tai arkistosta taikka niiden omistajasta tai haltijasta. Enimmäisrangaistus mainitusta salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on kuusi kuukautta vankeutta. Arkistolain mukaan yksityisen hallussa oleva asiakirja, kokoelma tai arkisto voidaan tietyin edellytyksin lunastaa valtiolle tai siitä voidaan ottaa jäljennös.

Arkistolain 26 §:n vastaiseen menettelyyn voi käytännössä syyllistyä ilmeisesti vain virkamies tai julkisyhteisön työntekijä. Näin ollen puheenaoleva salassapitovelvollisuuden rikkominen arvostellaan virkamiehen tai julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksena. Jos taas tekoon jossakin poikkeuksellisessa tilanteessa syyllistyisi muu kuin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, se rangaistaisiin ehdotuksen

mukaan rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten nojalla. Näin ollen arkistolaissa ei enää tarvittaisi salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevaa rangaistussäännöstä, vaan ainoastaan salassapitovelvollisuuden asettava säännös ja viittaus rikoslain salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin.

26 §:n 1 momentti. Momenttiin otettaisiin salassapitovelvollisuuden asettava säännös, joka salassapitovelvollisuuden laajuudelta vastaisi arkistolain nykyistä 26 §:ää.

26 §:n 2 momentti. Momentissa olisi viittaus rikoslain mainittuihin salassapitorikossäännöksiin.

62. Laki virallisista kääntäjistä

10 §:n 2 momentti. Virallisista kääntäjistä annetun lain (1148/88) 6 §:ssä säädetään virallisen kääntäjän salassapitovelvollisuudesta. Pykälän mukaan virallinen kääntäjä ei saa sivulliselle luvattomasti ilmaista eikä yksityiseksi hyödykseen käyttää, mitä hän tässä tehtävässään on saanut tietoonsa. Rangaistus tämän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on säädetty lain 10 §:n 2 momentissa.

Useimmat viralliset kääntäjät eivät suorittane tehtäväänsä julkisyhteisön palveluksessa eivätkä näin ollen ole rikoslain mukaan virkamiehinä tai julkisyhteisön työntekijöinä pidettäviä henkilöitä. Toisaalta ei ole estettä siihenkään, että virallinen kääntäjä on julkisyhteisön palveluksessa. Näin ollen virallisen kääntäjän tekemään salassapitovelvollisuuden rikkomiseen voitaisiin soveltaa vastaisuudessa joko ehdotettuja rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:n säännöksiä tai voimassa olevan rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksesta tai tuottamuksellisesta salassapitorikoksesta.

Kääntäjän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon, jollei teosta muun lain nojalla ole tuomittava ankarampaa rangaistusta. Huomioon ottaen sen, että virallisten kääntäjien vakavimmat salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat teot voidaan arvostella esimerkiksi yrityssalaisuuden rikkomista koskevan säännöksen nojalla, ei edelleenkään näytä olevan tarvetta rangaistusseuraamuksen ankaroittamiseen. Sen vuoksi ehdotetaan, että nykyinen rangaistussäännös korvattaisiin viittauksella rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin salassapitorikkomusta koskevaan säännökseen kuitenkin siten, että jos tekijänä on virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, tekoon sovellettaisiin rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöstä.

63. Nimikirjalaki

11 §. Nimikirjalain (1010/89) 10 §:ssä säädetään vaitiolovelvollisuudesta nimikirjaa pidettäessä. Se, joka nimikirjaa pidettäessä taikka muutoin valtion, eduskunnan, Suomen pankin, kunnan tai kuntainliiton henkilöstöasioita hoidettaessa on saanut tietää virkamiehelle, virantai toimenhaltijalle taikka työntekijälle tuomitusta tai määrätystä rangaistuksesta taikka hänen henkilökohtaisesta palkkauksestaan, ei saa tämän lain vastaisesti sivulliselle ilmaista tällaista tietoa. Sama vaitiolovelvollisuus on sillä, jolle tämän lain nojalla on luovutettu tieto rangaistuksesta tai henkilökohtaisesta palkkauksesta. Vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta säädetään lain 11 §:ssä. Sen mukaan se, joka 10 §:n vastaisesti ilmaisee sivulliselle tiedon, on tuomittava julkisyhteisön henkilöstötietoja koskevan vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Rangaistussäännöksessä tarkoitetut henkilöt ovat melkein poikkeuksetta virkamiehiä tai julkisyhteisön työntekijöitä, joiden salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään rikoslain 40 luvun 5 §:ssä. On kuitenkin mahdollista, että poikkeuksellisesti 10 §:ssä tarkoitettuja tietoja luovutetaan myös sellaiselle ulkopuoliselle, johon mainittu rikoslain 40 luvun säännös ei sovellu. Tällaisiin tapauksiin voitaisiin ehdotuksen mukaan soveltaa rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevia säännöksiä. Sen vuoksi nykyinen rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain mainittuihin säännöksiin.

64. Väestölaskentalaki

7 §. Väestölaskentalain 6 §:n (234/71) mukaan jokainen laskennan toimittamiseen osallistuva tai laskentaa varten annettuja tietoja muutoin käsittelevä on velvollinen pitämään salassa, mitä hän laskentaa varten annetuista tiedoista tai aineistosta on saanut tietää ilmoi-

tusvelvollisesta tai tämän olosuhteista. Rangaistus tämän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan lain 7 §:n nojalla. Väestölaskentatietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Rangaistussäännöksessä on lisäksi toissijaisuuslauseke, jonka mukaan virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikokseen sovelletaan rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.

Ehdotuksen mukaan myös väestölaskentatietojen salassapitovelvollisuuden rikkominen rangaistaisiin rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten nojalla. Jos tekijänä on virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, sovelletaan edelleen heitä koskevia rikoslain 40 luvun salassapitorikossäännöksiä. Sen vuoksi väestölaskentalain puheena oleva rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain salassapitorikossäännöksiin. Tästä seuraisi, että salassapitovelvollisuuden rikkomisen enimmäisrangaistus alenisi nykyisestä kahdesta vuodesta yhdeksi vuodeksi, jos rikoksen tekijänä on muu kuin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä eikä teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Vaikka väestölaskentalain perusteella onkin oikeus koota varsin laajasti niin kansalaisia kuin yhteisöjäkin koskevia tietoja, eivät nämä tiedot sisällöltään ole yksityisyyttä taikka liike- tai ammattisalaisuutta tai muuta luottamusta vaativaa seikkaa sen enempää loukkaavia kuin salassa pidettävät tiedot yleensäkään. Sen vuoksi ei ole tarvetta säilyttää nykyistä korkeaa rangaistusmaksimia.

65. Väestökirjalaki

Väestökirjalain (141/69) 23 §:n mukaan henkilö, jonka tehtävänä on virka- tai työsuhteen perusteella käsitellä tai jonka on sallittu tutkia väestökirjoja ja niihin kuuluvia asiakirjoja, ei saa sivulliselle ilmaista lain 12 §:n 1 momentissa mainittuja tietoja rikoksia, irtolaisuutta ja sairauksia koskevista merkinnöistä eikä myöskään siitä, että henkilö on tai on ollut rangaistus-, työ- tai muussa sellaisessa laitoksessa taikka hoidettavana sairaalassa, parantolassa tai huoltolaitoksessa.

25 §. Pykälän mukaan tuomitaan rangaistus edellä mainitun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta ja lisäksi sellaisen väestökirjoihin kuuluvan seikan ilmaisemisesta sivulliselle, joka asian laadun mukaan on pidettävä salassa. Teosta voidaan tuomita ainoastaan sakkorangaistukseen, mutta säännös on ankaruusvertailun perusteella väistyvä. Pykälän toisessa momentissa on syyteoikeutta koskeva säännös, jonka mukaan puheena oleva salassapitovelvollisuuden rikkominen on asianomistajarikos.

Ehdotuksen mukaan kysymyksessä oleva salassapitovelvollisuuden rikkominen rangaistaisiin vastaisuudessa rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten nojalla. Jos tekijänä on virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, sovelletaan rikoslain 40 luvun salassapitorikossäännöksiä. Sen vuoksi ehdotetaan, että nykyinen rangaistussäännös korvattaisiin ankaruusvertailulausekkeen sisältävällä viittauksella rikoslain salassapitorikossäännöksiin. Tämä merkitsisi samalla sitä, että vastaisuudessa pelkästään asian laadun mukaan salassapidettävän seikan ilmaiseminen ei olisi rangaistavaa. Asian laatuun perustuva salassapitovelvollisuus on niin epämääräisesti määritelty, ettei siihen ole syytä liittää rangaistusuhkaa. Muutos merkitsisi toisaalta sitä, että rangaistusuhka ankaroituisi pelkästä sakkorangaistuksesta enimmillään yhden vuoden vankeusrangaistukseksi. Niin kuin edeltä ilmenee, väestökirjalain 12 §:ssä mainitut seikat koskevat yksityisyyden kannalta hyvin keskeisiä asioita, minkä vuoksi rangaistusuhan ankaroittaminen on perusteltua.

66. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista

14 §. Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/92) 13 §:ssä säädetään potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapidosta ja lain 14 §:ssä salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Viimeksi mainitun pykälän 2 momentin mukaan tämä rikos on asianomistajarikos. Ehdotetut rikoslain 38 luvun salassapitorikoksia koskevat säännökset ja rikoslain 40 luvun 5 § korvaisivat 14 §:n, joka ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain mainittuihin rangaistussäännöksiin.

67. Laki lääkärintoimen harjoittamisesta

Niin kuin rikoslain 38 luvun perusteluissa on todettu, lääkärin ja hänen apulaisensa salassa-

pitovelvollisuus perustuu nykyisin rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momenttiin. Koska rikoslain uudet salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat säännökset eivät sisältäisi salassapitovelvollisuutta koskevaa säännöstä, ehdotetaan lääkärin ja hänen apulaisensa salassapitovelvollisuutta koskevan säännöksen ottamista lääkärintoimen harjoittamisesta annettuun lakiin (562/78).

10 §. Pykälässä on nykyisin rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momenttia ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:ää tarkoittava viittaus siitä, että lääkärintoimen harjoittajan salassapitovelvollisuudesta on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään. Säännös ehdotetaan korvattavaksi lääkärintoimen harjoittajan ja hänen apulaisensa salassapitovelvollisuutta koskevalla säännöksellä ja viittauksella rikoslain salassapitorikoksia koskeviin rangaistussäännöksiin. Viittausta oikeudenkäymiskaareen ei tarvita, koska oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:ssä on selvästi todettu lääkärin salassapitovelvollisuuden merkitys lääkäriä todistajana kuultaessa.

10 §:n 1 momentti. Momentin mukaan lääkäri tai hänen apulaisensa ei saisi luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on tehtävässään saanut tiedon. Säännöksessä käytettäisiin siis vastaavia ilmaisuja kuin rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momentissa nykyisin. Siinä tarkoitettuja salaisuuksia olisivat paitsi terveydentilaa koskevat tiedot myös muut yksityisen tai perheen salaisuudet, jotka lääkärille on uskottu lääkärintehtävän hoitamista varten. Lääkärintehtävässä tarvitaan potilaasta usein myös sellaisia tämän olosuhteita koskevia yleisiä tietoja, jotka eivät välittömästi liity hoidettavaan sairauteen. Myös tällaiset tiedot lääkärin ja hänen apulaisensa olisi pidettävä salassa. Koska säännöksessä olisi kuitenkin kysymys ainoastaan salaisuuksista, se ei koskisi sellaisia tietoja, jotka ovat yleisesti kaikkien tiedossa.

10 §:n 2 momentti. Pykälän 2 momentiksi otettaisiin viittaus rikoslain salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin. Säännökseen sisältyisi myös ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke. Lauseke on otettu säännökseen sellaisen käytännössä ilmeisen epätodennäköisen tapauksen varalle, että lääkärin paljastama yksityisen salaisuus olisi yrityssalaisuus, jonka lääkäri on saanut tietää lääkärinä rikoslain 30 luvun 5 §:ssä tarkoitetussa palvelussuhteessa.

24 §. Pykälässä on nykyisin avoin rangaistussäännös lääkärintoimen harjoittamisesta annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta. Sen mukaan tuomitaan se joka muuten kuin syyllistymällä lain 22 ja 23 §:ssä mainitulla tavalla lääkärintoimen luvattomaan harjoittamiseen rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä. Koska ehdotuksen mukaan muutettuun 10 §:ään otetun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta rangaistaisiin rikoslain nojalla eikä lääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain avoimen rangaistussäännöksen nojalla, ehdotetaan avointa rangaistussäännöstä muutettavaksi siten, että sen piiristä suljettaisiin pois myös salassapitovelvollisuuden rikkominen.

68. Laki hammaslääkärintoimen harjoittamisesta

Hammaslääkärintoimen harjoittajaa ja hänen apulaistaan koskee vastaava salassapitovelvollisuus kuin lääkärintoimen harjoittajaa ja tämän apulaista. Sen vuoksi hammaslääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain (563/78) 10 ja 24 §:ään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin edellä lääkärintoimen harjoittamisesta annettuun lakiin.

69. Laki sairaanhoitotoimen harjoittamisesta

Sairaanhoitotoimen harjoittamisesta annetun lain (554/62) 3 §:n mukaan sairaanhoitotoimen harjoittaja ei saa luvatta ilmaista, mitä hän sairaanhoitotehtävänsä perusteella on saanut tietää ja mitä asian laadun vuoksi on salassapidettävä. Sairaanhoitotoimen harjoittajan salassapitovelvollisuus on siis pääpiirteissään samanlainen kuin lääkärin tai hammaslääkärin, vaikka se onkin määritelty toisella tavalla.

7 §:n 2 momentti. Momentissa on rangaistussäännös 3 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta. Enin rangaistus on vankeutta kuusi kuukautta. Tällainenkin vaitiolovelvollisuuden rikkominen rangaistaisiin vastaisuudessa rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten nojalla tai, jos tekijänä on virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, heitä koskevien salassapitorikossäännösten nojalla. Sen vuoksi ehdotetaan, että vaitiolovelvollisuuden rikkomista koskeva rangaistusäännös korvataan viittauksella rikoslain salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin.

7 §:n 3 momentti. Momentissa on nykyisin

syyteoikeutta koskeva säännös, jonka mukaan puheena oleva salassapitovelvollisuuden rikkominen on asianomistajarikos. Koska salassapitovelvollisuuden rikkomisen syyteoikeus niissä tapauksissa, joissa tekoon syyllistyy muu kuin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, ratkaistaisiin vastaisuudessa ehdotetun 38 luvun syyteoikeussäännöksen nojalla, ei sairaanhoitotoimen harjoittamisesta annetussa laissa enää tarvittaisi syyteoikeussäännöstä. Momentti ehdotetaan kumottavaksi.

70. Erikoissairaanhoitolaki

57 §. Erikoissairaanhoitolain 57 §:n 1 momentin mukaan sairaanhoitopiirin kuntainliiton luottamushenkilöt ja sen palveluksessa olevat sekä muut sen tehtäviä suorittavat tai sen laitoksessa työskentelevät henkilöt eivät saa luvatta ilmaista yksityistä tai perheen salaisuutta, josta he asemansa tahi tehtävänsä perusteella ovat saaneet tietää. Salassapitovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeenkin. Pykälän 2 momentissa on tämän salassapitovelvollisuuden rajoittamista koskeva säännös. Rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan pykälän 3 momentin nojalla. Sen mukaan erikoissairaanhoitolain mukaisen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Pykälän 4 momentin mukaan mainittu rikos on asianomistajarikos.

Pykälän 1 momentissa tarkoitetut henkilöt ovat lähes poikkeuksetta rikoslaissa tarkoitettuja virkamiehiä tai julkisyhteisön työntekijöitä, joiden salassapitovelvollisuuden rikkomiseen sovelletaan rikoslain 40 luvun 5 §:ää. Kun lisäksi ehdotetut 38 luvun salassapitorikossäännökset korvaavat rikoslain ulkopuoliset salassapitorikossäännökset myös niissä tapauksissa, joissa rikoksen tekijänä on muu kuin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, on pykälän 3 momentin rangaistussäännös tarpeeton.

57 §:n 3 momentti. Momenttiin sisältyvä rangaistussäännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslain 38 ja 40 luvun salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin.

57 §:n 4 momentti. Pykälän nykyinen 4 momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana, koska virkarikoksena rangaistavat salassapitorikokset ovat jo voimassa olevan lain mukaan virallisen syytteen alaisia ja koska 38 luvun salassapitorikosten syyteoikeudesta on säädetty tämän luvun 10 §:n 1 momentissa.

71. Laki yksityisestä terveydenhuollosta

23 §. Yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain (152/90) 12 §:n mukaan terveydenhuollon palvelujen tuottajan palveluksessa olevat sekä muut sen tehtäviä suorittavat tai sen parissa työskentelevät eivät saa luvatta ilmaista, mitä he asemansa, tehtävänsä tai työnsä vuoksi ovat saaneet tietää toisen terveydentilasta, sairaudesta, vammaisuudesta taikka häneen kohdistuvista toimenpiteistä tai muista vastaavista seikoista. Vaitiolovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jälkeenkin. Lain 15 §:ssä on virkamiesten vaitiolovelvollisuutta koskeva säännös, jonka mukaan virkamies, joka tässä laissa säädetyssä tehtävässä toimiessaan on saanut tietoja terveydenhuollon palvelujen antajan liike- tai ammattisalaisuudesta tai taloudellisesta asemasta taikka jonkun henkilökohtaisesta oloista, ei saa niitä ilmaista, ellei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, suostu tietojen antamiseen.

Pykälän nykyisessä 1 momentissa on edellä selostetun vaitiolovelvollisuuden rikkomista koskeva rangaistussäännös. Sen mukaan se, joka rikkoo 12 tai 15 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden, on tuomittava yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Säännös väistyy, jos muualla laissa on säädetty teosta ankarampi rangaistus. Koska lain 12 §:ssä tarkoitetun vaitiolovelvollisuuden rikkominen tulisi vastaisuudessa rangaistavaksi rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:n nojalla ja 15 §:ssä mainittu virkamiehen vaitiolovelvollisuuden rikkominen rikoslain 40 luvun 5 §:n nojalla, yksityisestä terveydenhuollosta annetusta laissa ei enää tarvittaisi erityistä vaitiolovelvollisuuden rikkomista koskevaa rangaistussäännöstä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että säännös korvattaisiin viittauksella rikoslain mainittuihin säännöksiin.

Pykälän 2 momenttina on nykyisin säännös, jonka mukaan mainittu vaitiolovelvollisuuden rikkominen on asianomistajarikos. Sikäli kuin kysymyksessä oleva vaitiolovelvollisuuden rik-

kominen on jo voimassa olevan lain mukaan arvosteltava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaisena salassapitorikoksena eli virkarikoksena, tällainen rikos on virallisen syytteen alainen eikä asianomistajarikos puheena olevasta momentista huolimatta. Momentti olisi lisäksi tarpeeton siltä osin, kuin se koskee 12 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomista, koska sitä koskeva syyteoikeussäännös sisältyy ehdotettuun 38 luvun 10 §:n 1 momenttiin. Sen vuoksi esitykseen ei ole otettu nykyistä 2 momenttia vastaavaa säännöstä.

72. Kansanterveyslaki

Kansanterveyslain 42 §:n 1 momentissa on säännös kunnan luottamushenkilöiden ja terveyslautakunnan palveluksessa olevien sekä muiden terveyskeskuksen tehtäviä suorittavien tai terveyskeskuksessa työskentelevien henkilöiden salassapitovelvollisuudesta. Mainitut henkilöt eivät saa luvatta ilmaista yksityistä tai perheen salaisuutta, josta he asemansa tai tehtävänsä perusteella ovat saaneet tietää.

42 §:n 2 momentti. Momentissa on edellä mainitun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva rangaistussäännös. Teosta voidaan tuomita enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus, mutta säännös on ankaruusvertailun perusteella väistyvä. Momentissa on lisäksi syyteoikeutta koskeva säännös, josta ilmenee, että puheena oleva salassapitovelvollisuuden rikkominen on asianomistajarikos. Koska tämäkin salassapitovelvollisuuden rikkominen ehdotetaan vastaisuudessa rangaistavaksi rikoslain salassapitorikoksia koskevien säännösten nojalla, kysymyksessä oleva säännös on tarpeeton. Sen vuoksi ehdotetaan, että säännös korvattaisiin ankaruusvertailulausekkeen sisältävällä viittauksella rikoslain 38 ja 40 luvun salassapitorikossäännöksiin. On tosin ilmeistä, että pykälän 1 momentissa mainitut henkilöt ovat jokseenkin poikkeuksetta rikosoikeudellisesti joko virkamiehiksi katsottavia tai julkisyhteisön työntekijöitä, joten heidän tekemäänsä salassapitovelvollisuuden rikkomiseen voitaisiin soveltaa ainoastaan rikoslain 40 luvun salassapitorikossäännöstä, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

73. Laki kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä

12 §. Kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annetun lain (604/91) 12 §:n 1 momentissa on salassapitovelvollisuutta koskeva säännös. Pääosa tämän säännöksen perusteella salassapitovelvollisista on joko virkamiehiä tai julkisyhteisön työntekijöitä, mutta kuntoutusasiakkaasta annetun lausunnon välityksellä salassa pidettäviä tietoja voi saada muukin henkilö, ja salassapitovelvollisuus on laajennettu koskemaan myös tällaista henkilöä.

12 §:n 3 momentti. Rangaistus edellä mainitun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään pykälän 3 momentissa. Tämäkin rangaistussäännös on rikoslain 38 lukuun otettavien salassapitorikossäännösten johdosta tarpeeton, minkä vuoksi se ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslain 38 luvun ja 40 luvun salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin.

12 §:n 4 momentti. Momentissa on nykyisin syyteoikeutta koskeva säännös, jonka mukaan 1 momentissa tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkominen on asianomistajarikos. Momentti ehdotetaan kumottavaksi, koska rikoslain 38 lukuun otettava syyteoikeussäännös korvaa sen.

74. Laki kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta

10 §. Kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain (610/91) 10 §:ssä on asiallisesti lähes samanlaiset salassapitovelvollisuutta ja sen rikkomista koskevat säännökset kuin edellä selostetussa kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annetun lain 12 §:ssä. Tuon lain yhteydessä esitetyillä perusteilla ehdotetaan kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain 10 §:n 3 ja 4 momenttiin tehtäväksi vastaavat muutokset.

75. Kuntoutusrahalaki

29 §. Kuntoutusrahalain (611/91) 29 §:ssä on samanlaiset salassapitovelvollisuutta ja sen rikkomista koskevat säännökset kuin edellä mainitussa kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain 10 §:ssä. Kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annetun lain

12 §:n yhteydessä esitetyillä perusteilla ehdotetaan kuntoutusrahalain 29 §:n 3 ja 4 momenttiin tehtäväksi vastaavat muutokset kuin ensiksi mainitun lain 12 §:n 3 ja 4 momenttiin.

76. Lääkelaki

Lääkelakiin (395/87) sisältyy muun muassa apteekkeja ja apteekkarin velvollisuuksia koskevia säännöksiä. Laissa ei kuitenkaan ole apteekkarin ja hänen ammattiapulaisensa salassapitovelvollisuutta koskevia säännöksiä, vaikka siinä onkin säännös liike- tai ammattisalaisuutta koskevasta salassapitovelvollisuudesta. Lääkelain 90 §:n mukaan jokainen on velvollinen pitämään salassa ja olemaan käyttämättä hyväkseen, mitä hän virassaan tai muutoin tämän lain mukaista tehtävää suorittaessaan on saanut tietoonsa elinkeinonharjoittajan liike- tai ammattisalaisuudesta.

Koska rikoslain 38 lukuun ei enää sisältyisi apteekkarin ja tämän apulaisen salassapitovelvollisuutta koskevaa säännöstä, tulisi siitä säätää muualla laissa. Luontevin sijoituspaikka tällaiselle säännökselle olisi ilmeisesti juuri lääkelaki, jonka 90 §:n yhteyteen voitaisiin sijoittaa myös tämä säännös.

90 §:n 2 momentti. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi nykyisen liike- ja ammattisalaisuutta koskevan momentin jälkeen uusi 2 momentti, joka koskisi apteekkarin ja tämän apulaisen salassapitovelvollisuutta. Apulaisella tarkoitettaisiin vastaavia apteekkaria tämän ammatissa avustavia henkilöitä kuin nykyisin rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momentissa. Salassapitovelvollisuuden sisältö määriteltäisiin samalla tavalla kuin esimerkiksi lääkärintoimen harjoittamisesta annetussa laissa. Kysymys olisi siis sellaisesta yksityisen tai perheen salaisuudesta, josta apteekkari tai hänen apulaisensa olisi tehtävässään saanut tiedon.

97 §. Pykälässä on rangaistussäännös 90 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Enin rangaistus on kuusi kuukautta vankeutta. Pykälän 2 momentin mukaan virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä salassapitovelvollisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi. Koska puheena oleva salassapitovelvollisuuden rikkominen rangaistaisiin ehdotuksen mukaan rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten nojalla tai, jos tekijänä on virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, tällaisen henkilön salassapitorikoksia koskevien rikoslain 40 luvun säännösten nojalla, lääkelaissa ei enää tarvittaisi salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevaa erillistä rangaistussäännöstä. Säännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslain mainittuihin säännöksiin. Syyteoikeutta koskeva erityissäännös on jätetty pois, koska rikoslain 38 luku sisältää oman syyteoikeussäännöksensä ja ja rikoslain 40 luvussa mainitut rikokset aina ovat virallisen syytteen alaisia.

77. Steriloimislaki

9 §. Steriloimislain (283/70) 9 §:n 1 momentin mukaan se, joka on ottanut osaa tässä laissa mainitun asian käsittelyyn taikka viran puolesta tai muuten tehtävässään saanut siitä tiedon, ei saa sivulliselle ilmaista, mitä siten on tullut hänen tietoonsa. Pykälän 2 momentissa on säädetty rangaistus tämän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Pykälän 3 momentista ilmenee, että tällainen rikos on asianomistajarikos.

Pykälässä tarkoitetut henkilöt ovat yleensä virkamiehiä tai julkisyhteisön työntekijöitä, joiden salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään rikoslain 40 luvun 5 §:ssä. On kuitenkin mahdollista, että poikkeuksellisesti pykälässä mainittuun rikokseen voisi syyllistyä myös muu henkilö. Tällöin ehdotuksen mukaan sovellettaisiin rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevia säännöksiä.

9 §:n 2 momentti. Pykälän rangaistussäännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslain mainittuihin salassapitorikossäännöksiin.

Syyteoikeutta koskevaa nykyistä 3 momenttia ei enää tarvittaisi, koska voitaisiin soveltaa ehdotettua rikoslain 38 luvun 10 §:n syyteoikeussäännöstä. Jos teko taas olisi virkarikos, olisi se aina virallisen syytteen alainen. Pykälän 3 momentti ehdotetaan sen vuoksi poistettavaksi.

78. Kastroimislaki

9 §. Kastroimislain (282/70) 9 § on täysin samansisältöinen kuin edellä mainittu steriloimislain 9 §. Steriloimislain perusteluissa esitetyistä syistä kastroimislain 9 §:ään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset.

79. Laki raskauden keskeyttämisestä

12 §. Raskauden keskeyttämisestä annetun lain (239/70) 12 § on täysin samansisältöinen kuin edellä käsitellyt steriloimislain 9 § ja kastroimislain 9 §. Steriloimislain perusteluissa esitetyistä syistä ehdotetaan myös raskauden keskeyttämisestä annetun lain 12 §:ään tehtäväksi vastaavat muutokset.

80. Laki Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta

17 §:n 2 momentti. Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta annetun lain (717/90) 17 §:n 1 momentin mukaan se, joka rahaston hallintoneuvoston tai hallituksen jäsenenä, yliasiamiehenä tai muuna toimihenkilönä on saanut tietää rahaston asiakkaan tai muun henkilön taloudellista asemaa tai yksityistä taloussuhdetta koskevan seikan tai liike- tai ammattisalaisuuden, on eräin poikkeuksin velvollinen pitämään sen salassa. Rangaistus tämän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään pykälän 2 momentissa, jonka mukaan Suomen itsenäisyyden juhlarahastoa koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Rahasto on valtiopäiväjärjestyksen 83 §:ssä tarkoitettu eduskunnan vastattavana oleva rahasto ja sen perustamista koskevassa hallituksen esityksessä on todettu rahastosta olevan tarkoitus muodostaa itsenäinen julkisoikeudellinen rahasto. Rahaston toimihenkilöt ovat mainitun esityksen mukaan työsopimussuhteessa rahastoon. Hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenen, yliasiamiehen sekä muun toimihenkilön esteellisyydestä on voimassa, mitä hallintomenettelylain (598/82) 10 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 11 §:ssä on säädetty virkamiehen esteellisyysperusteista ja esteellisyyden vaikutuksesta. Rahasto voi lisäksi olla asianosaisena tuomioistuimessa ja muun viranomaisen luona.

Edellä mainituilla perusteilla näyttää selvältä, että puheena olevan lain 17 §:n 1 momentissa mainitut henkilöt ovat rikosoikeudellisesti joko virkamiehiä tai julkisyhteisön työntekijöitä. Näin ollen pykälän 2 momentissa mainittuun salassapitovelvollisuuden rikkomiseen syyllistyvä henkilö syyllistyisi käytännössä aina myös rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaiseen salassapitorikokseen, joka rangaistusasteikoltaan ankarampana syrjäyttäisi kyseisen rangaistussäännöksen. Puheena oleva 17 §:n 2 momentin säännös on siis tarpeeton ja se ehdotetaan korvattavaksi rikoslain 40 luvun 5 §:ään viittaavalla säännöksellä.

18 §. Rikoslain 40 luvun 5 §:ssä säädetty virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikos ja tuottamuksellinen salassapitorikos ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia. Kun 17 §:n 1 momentissa tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkominen olisi arvosteltava mainitun rikoslain säännöksen nojalla, ei Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta annetussa laissa enää tarvittaisi asianomistajan syyteoikeutta koskevaa säännöstä. Sen takia 18 § ehdotetaan kumottavaksi.

81. Verotuslaki

Verotuslain (482/58) 133 §:ssä säädetään verotukseen liittyvästä salassapitovelvollisuudesta. Pykälä koskee pääasiassa rikoslain mukaan virkamiehiksi katsottavia henkilöitä tai julkisyhteisön työntekijöitä, mutta se voi koskea myös esimerkiksi yksityisiä tutkijoita, jotka ovat saaneet verotustietoja tutkimustarkoituksessa käyttöönsä.

124 a §. Pykälässä on nykyisin rangaistussäännös sellaisesta salassapitovelvollisuuden rikkomisesta, johon syyllistyy muu kuin virkamies tai verotuslain mukaan virkamiehenä pidettävä henkilö. Ankarin rangaistus tällaisesta salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on kuusi kuukautta vankeutta. Koska ehdotetut rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat säännökset korvaisivat myös tämän säännöksen, verotuslaissa ei enää tarvittaisi tällaista rangaistussäännöstä. Sen vuoksi ehdotetaan, että säännös korvattaisiin ankaruusvertailulausekkeen sisältävällä viittauksella rikoslain mainittuihin salassapitorikossäännöksiin. Koska tähän salassapitorikokseen voisi syyllistyä ainoastaan muu kuin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, viittauksessa ei olisi mainintaa rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaisesta salassapitorikoksesta.

82. Liikevaihtoverolaki

Liikevaihtoverolain (559/91) 129 §:ssä on säädetty liikevaihtoverotukseen liittyvän ilmoitus-

velvollisuuden täyttämiseksi annettujen asiakirjojen julkisuuden rajoituksista ja veroviranomaisilta saatujen tietojen käyttämisestä. Lain 130 §:ssä on liikevaihtoverotuksen yhteydessä saatuja toisen liiketoimia koskevia tietoja koskeva säännös salassapitovelvollisuudesta. Kummankin säännökseen rikkomiseen voi syyllistyä niin julkisyhteisöjen palveluksessa oleva kuin kuin muukin henkilö.

136 ja 137 §. Liikevaihtoverolain 136 §:ssä on viittaus rikoslain 40 luvun 5 §:n säännökseen virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksesta. Lain 137 §:ssä taas on muuta kuin virkamiestä tai julkisyhteisön työntekijää koskeva rangaistussäännös salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Jälkimmäinen säännös on tarpeeton ehdotettujen rikoslain 38 luvun salassapitorikossäännösten johdosta. Sen vuoksi ehdotetaan, että 136 § muutetaan viittaukseksi sekä rikoslain 40 luvun että 38 luvun salassapitorikossäännöksiin ja että 137 § tarpeettomana kumotaan.

83. Leimaverolaki

101 b §. Leimaverolain 100 d §:ssä (1007/81) on samansisältöinen salassapitovelvollisuutta koskeva säännös kuin verotuslain 133 §:ssä. Leimaverolain tämän salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva 101 b § vastaa sisällöltään verotuslain 124 a §:ää. Edellä verotuslain perusteluissa esitetyistä syistä ehdotetaan leimaverolain 101 b §:ään tehtäväksi vastaavat muutokset kuin verotuslain 124 a §:ään.

84. Luottoverolaki

28 §. Luottoverolain (48/90) 28 §:n 1 momentin mukaan se, joka virassaan tai julkisessa toimessaan taikka lain 27 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa on verotusta varten annetuista tiedoista tai asiakirjasta saanut tietää toisen henkilökohtaisista oloista, taloudellisesta asemasta taikka ammatti- tai liikesalaisuudesta, ei saa sivulliselle luvattomasti ilmaista eikä käyttää yksityisesti hyödykseen näin saamiaan tietoja. Mainittu lain 27 § mahdollistaa tällaisten tietojen antamisen paitsi poliisiviranomaisen käyttöön myös tilastollista tai tieteellistä tutkimusta suorittavan viranomaisen tai henkilön käytettäväksi.

Pykälän 2 momentissa on rangaistussäännös luottoverolaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Tällaisesta teosta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Virkamiehen ja julkisyhteisön salassapitorikokseen sovelletaan rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä, mistä laissa on nimenomainen maininta. Rikoslain yksityisen salassapitorikosta ja salassapitorikomusta koskevat säännökset korvaisivat mainitun rangaistussäännöksen, joka näin ollen on vastaisuudessa tarpeeton. Sen vuoksi ehdotetaan, että luottoverolain 28 §:n 2 momentti muutettaisiin viittaukseksi rikoslain 38 luvun ja 40 luvun salassapitorikossäännöksiin.

85. Arpajaisverolaki

21 §:n 2 momentti. Arpajaisverolain (552/92) 20 §:ssä on salassapitovelvollisuutta koskeva säännös, jonka mukaan arpajaisverolain mukaan käsiteltävien asioiden salassapitovelvollisuudesta on voimassa, mitä liikevaihtoverolain 129 ja 130 §:ssä säädetään. Rangaistus tuon salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään arpajaisverolain 21 §:n 3 momentissa. Saman pykälän 2 momentissa puolestaan on viittaus rikoslain 40 luvun virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikosta koskevaan säännökseen. Rikoslain 38 lukuun ehdotettujen salassapitorikossäännösten johdosta kävisi myös arpajaisverolain 21 §:n 3 momentin rangaistussäännös tarpeettomaksi. Pykälän 3 momentti ehdotetaan sen vuoksi kumottavaksi ja sen 2 momentti muutettavaksi rikoslain 38 ja 40 luvun salassapitorikoksiin viittaavaksi säännökseksi.

86. Laki maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta

Maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annettu laki (513/90) koskee 1.7. ja 31.12.1990 väliseltä ajalta suoritettuja vientikustannusmaksuja. Lain asettamien velvoitteiden rikkominen voi kuitenkin tulla ilmi ja arvosteltavaksi tuon ajan jälkeenkin, minkä vuoksi lain asianomaisiin säännöksiin on edelleen syytä tehdä rikoslain uudistuksen vaatimat muutokset.

21 §:n 1 momentti. Momentissa on rikoslain veropetossäännöstä tarkoittava viittaus, jonka

mukaan rangaistus hyötymistarkoituksessa tehdystä kysymyksessä olevan maksun vilpillisestä pidättämisestä tai sen yrittämisestä tuomitaan sen mukaan kuin rikoslaissa säädetään. Rikoslain veropetossäännökset on uudistettu rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa ja sisältyvät nykyisin rikoslain 29 luvun 1-3 §:ään. Veropetoksen tunnusmerkistö on rikoslaissa riittävästi kuvattu, minkä vuoksi uudistuksen yhteydessä on poistettu rikoslain ulkopuolisista laeista veropetossäännöstä täydentävät tunnusmerkit ja korvattu tällaiset säännökset viittauksella rikoslain mainittuihin säännöksiin. Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi myös puheena olevaan momenttiin.

21 §:n 2 momentti. Lain 19 §:n 1 momentin mukaan henkilö, joka on tässä laissa säädettyä tehtävää suorittaessaan saanut tietoja yksityisen henkilön tai yhteisön liike- tai ammattisalaisuudesta taikka taloudellisesta asemasta, ei saa niitä luvattomasti ilmaista. Pykälän 2 momentissa on säännös eräistä poikkeuksista tähän salassapitovelvollisuuteen. Rangaistus mainitun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään lain 21 §:n 2 momentissa. Momentin mukaan se, joka rikkoo lain 19 §:ssä säädettyä kieltoa, on tuomittava, jollei rikkomus ole vähäinen, maidon ja sianlihan vientikustannusmaksua koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon. Momentissa on lisäksi viittaus siitä, että virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään rangaistus rikoslain 40 luvun 5 §:ssä.

Ehdotuksen mukaan myös tämä salassapitovelvollisuuden rikkominen arvosteltaisiin vastaisuudessa rikoslain 38 ja 40 luvun salassapitorikossäännösten nojalla. Tämän vuoksi puheena oleva momentti ehdotetaan korvattavaksi kokonaisuudessaan viittauksella rikoslain mainittuihin säännöksiin. Koska kuitenkin kysymyksessä oleva salassapitovelvollisuuden rikkominen muiden kuin rikoslain 40 luvun alaisten henkilöiden osalta on arvioitu niin lieväksi, että rangaistussäännös sisältää ainoastaan sakkorangaistuksen, ehdotetaan viittaus rikoslain 38 lukuun koskemaan ainoastaan luvun 2 §:n 2 momentin salassapitorikkomussäännöstä.

Sen sijaan ei ole erityistä syytä tämän lain kohdalla rajoittaa rangaistavuuden ulkopuolelle vähäisiäkään tekoja, vaikka voimassa olevassa säännöksessä onkin tällainen rajoitus. Salassapitovelvollisuuden rikkomista olisi perusteltua arvostella yleensäkin johdonmukaisin kriteerein, jollei ole esitettävissä erityisiä syitä rangaistavuuden rajoittamiseen. Käytännössä tämä muutos ei merkitse sääntelyn ankaroitumista ainakaan olennaisesti, koska vähäistenkin rikkomusten kysymyksessä ollessa käytettävissä ovat toimenpiteistä luopumista koskevat säännökset, joiden käyttömahdollisuuksia on vuoden 1991 alusta voimaan tulleella lainsäädännöllä selvästi laajennettu.

87. Laki maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta

25 §. Maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta annettu laki (1062/90) koskee kyseisiä maksuja vuosilta 1991-1994. Lain 22 §:n 1 momentissa on vastaava salassapitovelvollisuuden asettava säännös kuin maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annetun lain 19 §:ssä. Rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään lain 25 §:ssä vastaavalla tavalla kuin edellä mainitun lain 21 §:n 2 momentissa. Lain 25 §:ään ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annetun lain 21 §:n 2 momenttiin.

88. Laki erikoiskasvien markkinoimismaksuista

25 §. Erikoiskasvien markkinoimismaksuista annetun lain (978/91) 22 §:ssä on samansisältöinen salassapitovelvollisuutta koskeva säännös kuin maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annetun lain 19 §:ssä. Rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään lain 25 §:n 1 momentissa vastaavalla tavalla kuin mainitun lain 21 §:n 2 momentissa. Pykälän 2 momentissa on viittaus rikoslain 40 luvun virkamiesten ja julkisyhteisön työntekijäin salassapitorikoksia koskevaan säännökseen. Lain 25 §:ään ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annetun lain 21 §:n 2 momenttiin.

89. Laki maatilatilastosta

Maatilatilastosta annetun lain (675/75) 5 §:n mukaan lain perusteella annettuja tietoja ilmoitusvelvollisen maatilasta ja elinkeinotoiminnasta on käsiteltävä luottamuksellisina ja niitä saa

käyttää ainoastaan tilastotarkoituksiin tai sellaisiin muihin tutkimustarkoituksiin, joista ei koidu tiedon antajalle vahinkoa eikä muuta haittaa.

Lain 7 §:ssä on rangaistussäännös 5 §:n mukaan salassapidettävien tietojen luovuttamisesta tai muusta ilmaisemisesta hyötymistarkoituksessa. Pykälän mukaan rangaistaan lisäksi tilastollisiin tai muihin tarkoituksiin laaditun tietoaineiston taikka osan siitä tai tietoaineiston aikaansaamiseksi valmistetun automaattisen tietojenkäsittelyn ohjelman tai järjestelmän vastaavanlaisesta luovuttamisesta tai muusta ilmaisemisesta. Ankarin rangaistus tällaisesta teosta on vankeutta kuusi kuukautta. Pykälän 2 momentissa on rangaistussäännös sellaisen tapauksen varalle, että mainitut tiedot luovutetaan tai muuten ilmaistaan ilman hyötymistarkoitusta joko tahallisesti tai törkeästä huomaamattomuudesta. Tällöin voidaan tuomita ainoastaan sakkorangaistus.

Lain 5 ja 7 §:n sisältämä salassapitovelvollisuutta koskeva sääntely ei ole selkeä. Jälkimmäiseen pykälään sisältyvä kielto luovuttaa tietoaineisto taikka tietojenkäsittelyohjelma tai -järjestelmä rinnastuu asiallisesti 5 §:n sisältämään salassapitovelvollisuuteen. Sen vuoksi olisi selkeämpää, että salassapitovelvollisuuden sisältö kokonaisuudessaan määriteltäisiin 5 §:ssä. On lisäksi kysymyksenalaista, onko tarkoituksenmukaista voimassa olevan lain tavalla säännellä rikoslain ulkopuolella myös hyötymistarkoituksessa tehdystä tämänkaltaisesta rikoksesta, koska ainakin vakavimmat hyötymistarkoituksessa tehdyt tällaiset teot tulisivat arvosteltaviksi virkarikoslainsäädännön perusteella.

Ehdotuksen mukaan säännöksissä kuvatut salassapitovelvollisuuden rikkomista merkitsevät teot rangaistaisiin vastaisuudessa rikoslain säännösten mukaan joko rikoslain ehdotetun 38 luvun 1 ja 2 §:n nojalla tai 40 luvun virkamiehiä ja julkisyhteisön työntekijöitä koskevien säännösten nojalla.

5 §. Pykälän nykyinen tilastotietojen käyttöä rajoittava säännös täydennettäisiin koskemaan myös 7 §:ssä mainittua tietoaineistoa tai sen osaa taikka tietoaineiston aikaansaamiseksi valmistetun automaattisen tietojenkäsittelyn ohjelmaa tai järjestelmää, joiden avulla voidaan yhdistellä yksittäistä tiedonantajaa koskevia eri tietoja.

7 §. Nykyinen rangaistussäännös korvattaisiin viittauksella rikoslain salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin. Koska 5 §:ssä säädetään siitä, mihin kysymyksessä olevia tietoja saa käyttää, eikä siinä nimenomaisesti aseteta salassapitovelvollisuutta, viittaussäännöksessä on todettu rangaistavuuden koskevan 5 §:n vastaista tietojen paljastamista ja käyttämistä. Koska myös 5 §:n tietojenkäsittelyohjelman ja -järjestelmän luvatonta luovuttamista koskeva kohta poikkeaa yleensä käytetyistä salassapitovelvollisuuden asettavista säännöksistä, viittauksessa on myös siitä selventävä maininta.

90. Laki vuoden 1990 maatalouslaskennasta

10 §. Vuoden 1990 maatalouslaskennasta annetun lain (1076/89) 10 §:ssä säädetään maatalouslaskentaa koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Säännöksen mukaan tuomitaan se, joka tämän lain vastaisesti luovuttaa tai muulla tavoin ilmaisee maatalouslaskentaa varten luovutettuja tietoja tai niitä sisältävän tietoaineiston taikka osan siitä tai tietoaineiston aikaansaamiseksi valmistetun automaattisen tietojenkäsittelyohjelman tai järjestelmän, joiden avulla voidaan yhdistellä yksittäistä tiedonantajaa koskevia eri tietoja. Rangaistukseksi voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

Valtaosa niistä henkilöistä, jotka saavat tehtävänsä tai ammattinsa vuoksi tietää mainittuja tietoja tai pääsevät käsiksi mainittuihin ohjelmiin tai järjestelmiin, on virkamiehiä tai julkisyhteisön työntekijöitä. Työssä voidaan kuitenkin käyttää sellaista henkilöstöä, joihin virkamiehiä ja julkisyhteisön työntekijöitä koskevat säännökset eivät sovellu. Voimassa olevat rikoslain 40 luvun 5 §:n virkamiestä ja julkisyhteisöjen työntekijää koskevat salassapitorikossäännökset sekä ehdotetut rikoslain 38 luvun yksityisen salassapitorikosta ja salassapitorikkomusta koskevat säännökset kattavat myös edellä mainitussa rangaistussäännöksessä tarkoitetut teot. Sen vuoksi tässä laissa ei enää tarvittaisi salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevaa erillistä säännöstä, vaan riittäisi, että laissa säädetään siitä, mitkä seikat ovat salassapidettäviä ja viitataan rikoslain asianomaisiin rangaistussäännöksiin.

10 §:n 1 momentti. Voimassa oleva pykälä ehdotetaan jaettavaksi kahdeksi momentiksi siten, että salassapitovelvollisuuden sisällöstä säädettäisiin pykälän 1 momentissa. Salassapi-

tovelvollisuuden laajuus määriteltäisiin asiallisesti samalla tavalla kuin voimassa olevassa laissakin on tehty.

10 §:n 2 momentti. Pykälän uudeksi 2 momentiksi ehdotetaan viittausta rikoslain 38 ja 40 luvun salassapitorikossäännöksiin.

91. Laki maataloushallinnon maatilarekisteristä

12 §. Maataloushallinnon maatilarekisteristä annetun lain (1077/89) 10 §:n 1 momentin mukaan se, joka tässä laissa tarkoitettuja tietoja hankittaessa, talletettaessa, käytettäessä tai luovutettaessa on saanut tietää jotakin toisen henkilökohtaisista oloista, taloudellisesta asemasta tai liikesalaisuudesta, ei saa tämän lain vastaisesti ilmaista tai käyttää yksityiseksi hyödyksi näin saamiaan tietoja. Pykälän 2 momentissa säädetään maatilahallitusta velvoittavasta salassapitovelvollisuudesta niissä tapauksissa, kun muilta valtion viranomaisilta on saatu salassapidettäväksi määrättyjä tai säädettyjä tietoja taikka tietoja, joiden käyttöä on muuten rajoitettu. Lain 12 §:ssä on rangaistussäännös 10 §:ssä säädetyn kiellon rikkomisesta. Kieltoa rikkonut on tuomittava maatilarekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Pykälän 2 momentissa on viittaussäännös rikoslain virkamiehiä ja julkisyhteisön työntekijöitä koskeviin salassapitorikossäännöksiin.

Ehdotetut rikoslain 38 luvun yksityisen salassapitorikosta ja salassapitorikkomusta koskevat säännökset korvaisivat 12 §:n rangaistussäännöksen. Sen vuoksi ehdotetaan, että nykyinen 12 §:n 1 momentti ja 2 momentin viittaus rikoslakiin muutettaisiin viittaukseksi rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:ään sekä 40 luvun 5 §:ään.

92. Laki eläinlääkärintoimen harjoittamisesta

Eläinlääkärintoimen harjoittajan ja hänen apulaisensa salassapitovelvollisuus perustuu nykyisin rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momenttiin. Eläinlääkärintoimen harjoittamisesta annetussa laissa (409/85) ei ole edes muuhun lainsäädäntöön viittaavaa säännöstä salassapitovelvollisuudesta. Koska rikoslaissa ei ehdotuksen mukaan enää säädettäisi salassapitovelvollisuudesta, vaan ainoastaan sen rikkomisesta, ehdotetaan eläinlääkärintoimen harjoittamisesta annettuun lakiin otettavaksi salassapitovelvollisuuden asettava säännös.

9 a §. Eläinlääkärintoimen harjoittajan velvollisuuksista säädetään puheena olevan lain 5-9 §:ssä. Salassapitovelvollisuutta koskeva säännös ehdotetaan sijoitettavaksi uudeksi 9 a §:ksi. Ehdotuksen mukaan eläinlääkärintoimen harjoittaja tai hänen apulaisensa ei saisi luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on tehtävässään saanut tiedon. Säännös siis asiallisesti vastaisi rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momentista nykyisin seuraavaa salassapitovelvollisuutta.

17 a §. Lain uudeksi 17 a §:ksi otettaisiin ankaruusvertailulausekkeen sisältävä viittaus rikoslain salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin. Jos salassapitovelvollisuuden rikkomiseen syyllistyisi virkamiehenä tai julkisyhteisön työntekijänä pidettävä eläinlääkärintoimen harjoittaja tai tällaisen toimen harjoittajan apulainen, sovellettaisiin rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöstä. Muussa tapauksessa sovellettaisiin ehdotettuja rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:ää.

93. Laki tieliikenteen tietojärjestelmästä

18 §. Tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain (819/89) 18 §:ssä on rangaistusseuraamuksia koskeva säännös, jonka mukaan tämän lain muusta kuin salassapitovelvollisuuden rikkomisesta rangaistaan siten kuin henkilörekisterilain 43-46 §:ssä on säädetty. Mainituissa henkilörekisterilain rangaistussäännöksissä on kysymys henkilörekisteririkoksesta, henkilörekisteririkkomuksesta, henkilörekisteriin tunkeutumisesta ja henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Pykälän asiallinen merkitys on siinä, että se selkeästi osoittaa henkilörekisterilain mainittujen rangaistussäännöksien soveltuvan myös silloin kun on kysymys tieliikenteen tietojärjestelmästä annetussa laissa tarkoitettuihin rekistereihin kohdistuvista väärinkäytöksistä.

Niin kuin edellä rikoslain 38 luvun perusteluissa on selostettu, siirtyisivät henkilörekisteririkosta, henkilörekisteriin tunkeutumista ja henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat säännökset rikos-

lain 38 lukuun. Henkilörekisterilakiin jäisi näiden pykälien kohdalta ainoastaan viittaukset rikoslakiin.

Jotta tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain 18 § säilyttäisi informatiivisuutensa, se ehdotetaan muutettavaksi siten, että se viittaa toisaalta niihin rikoslain säännöksiin, jotka korvaavat pykälässä nykyisin tarkoitetut henkilörekisterilain säännökset ja toisaalta henkilörekisterilakiin jäävään henkilörekisteririkkomukseen.

Tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain 17 §:ään sisältyvään salassapitovelvollisuutta koskevaan säännökseen ei ole tarpeen tehdä muutoksia, koska se jo sisältää viittauksen kysymykseen tulevaan rikoslain 40 luvun 5 §:n rangaistussäännökseen.

94. Teletoimintalaki

26 a §:n 2 momentti. Teletoimintalain (183/87) 29 §:n 1 momentissa säädetään telelaitoksen palveluksessa olevan vaitiolovelvollisuudesta. Henkilö, joka on tai on ollut telelaitoksen palveluksessa, ei saa luvattomasti ilmaista, mitä hän on tehtävässään saanut tietää teletoiminnassa välitetyn tiedon sisällöstä. Vaitiolovelvollisuus koskee myös televiestinnän osapuolten henkilöllisyyttä ja tietoja, jotka mahdollistavat osapuolen tunnistamisen. Pykälän 6 momentissa mainittu vaitiolovelvollisuus laajennetaan koskemaan myös valtuutettua teleurakoitsijaa ja teleurakoitsijan palveluksessa olevaa henkilöä.

Rangaistus kerrotun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jos tekijänä on virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, ja 38 luvun 9 a §:n nojalla, jos tekijänä on yksityisen telelaitoksen henkilökuntaan kuuluva. Muussa tapauksessa sovelletaan teletoimintalain 26 a §:n 2 momentin rangaistussäännöstä vaitiolovelvollisuudesta annettujen säännösten rikkomisesta.

Ehdotetut rikoslain 38 luvun säännökset yksityisen salassapitorikoksesta ja salassapitorikkomuksesta soveltuisivat myös teletoimintalaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomiseen. Siinä tapauksessa, että rikoksen tekijänä on virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, sovelletaan kuitenkin rikoslain 40 luvun 5 §:n salassapitorikossäännöksiä. Ehdotus merkitsisi sitä, että tällaisen telesalaisuuden paljastamisen enimmäisrangaistus, silloin kun tekijänä on muu kuin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, lievenisi kahdesta vuodesta yhdeksi vuodeksi vankeutta.

Teletoimintalain 26 a §:n 2 momentin rangaistussäännös jäisi näin ollen tarpeettomaksi, minkä vuoksi se ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslain mainittuihin säännöksiin. Viittauksesta ilmenisi, että teko voi tulla rangaistavaksi paitsi rikoslain 38 luvun mukaisena salassapitorikoksena tai -rikkomuksena myös rikoslain 40 luvun 5 §:n nojalla tai jonakin muunakin ankarammin rangaistavaksi säädettynä rikoksena.

95. Radiolaki

Radiolain rangaistussäännökset ovat lain 20 §:ssä. Pykälän 1 momentissa on avoin rangaistussäännös, joka koskee kaikkea radiolain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomista. Jos 1 momentissa tarkoitettua tekoa on pidettävä kokonaisuutena arvioiden törkeänä, sovelletaan pykälän 2 momentin säännöstä radiolaitteista annettujen säännösten törkeästä rikkomisesta. Tätä säännöstä sovelletaan lisäksi aiheettoman hätäkutsun lähettämiseen sekä turvallisuusradioliikenteen häiritsemiseen ja vaarantamiseen. Pykälän 1 momentissa enimmäisrangaistus on vankeutta kuusi kuukautta ja 2 momentissa vankeutta kaksi vuotta.

Radiolakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 119/1987 vp.) ei ole yksilöity niitä radiolain rikkomisen vakavia tekotapoja, joiden vuoksi on pidetty tarpeellisena säätää mahdolliseksi näinkin ankarien rangaistusseuraamusten käyttö. On kuitenkin ilmeistä, että vakavimpina radiolain säännösten rikkomisina pidetään radioliikennettä estäviä tai häiritseviä tahallisia tekoja. Tähän viittaa esimerkiksi se, että 2 momentissa on nimenomaan mainittu turvallisuusradioliikenteen vaarantaminen.

Ehdotettu rikoslain 38 luku sisältäisi muun muassa säännökset tietoliikenteen häirinnästä (5 §) ja törkeästä tietoliikenteen häirinnästä (6 §) sekä lievästä tietoliikenteen häirinnästä (7 §). Pykälät koskisivat myös radioviestinnän estämistä tai häiritsemistä. Tietoliikenteen häirinnän perustekomuodon enimmäisrangaistus olisi vankeutta kaksi vuotta ja törkeämmän tekomuodon enimmäisrangaistus vankeutta neljä vuotta. Törkeänä tietoliikenteen häirintänä voitaisiin pitää esimerkiksi sellaista radio-

viestinnän estämistä tai häiritsemistä, joka kohdistuisi hätäkutsuihin tai muuhun ihmishengen turvaamiseksi tai ihmishenkeä uhkaavan vaaran torjumiseksi harjoitettavaan radioviestintään. Aiheettoman hätäkutsun lähettäminen taas tulisi arvosteltavaksi ehdotetun rikoslain 34 luvun 10 §:n perätöntä vaarailmoitusta koskevan säännöksen nojalla. Sen vuoksi radiolaissa ei enää tarvittaisi yhtä ankaran rangaistusuhan sisältäviä säännöksiä kuin nykyisin.

Myöskään radiolain 7 §:ssä säädetyn radiosalaisuuden rikkominen ei ole niin paheksuttavaa, että sen vuoksi olisi tarpeen säilyttää radiolaissa vankeusrangaistuksen käyttömahdollisuus. Kohdeviestintäänkään käytetty radioliikenne ei voi olla lähtökohtaisesti niin ankaran rangaistussääntelyn suojaama kuin muu kohdeviestintä, koska tällainen radioliikenne on pääosin yhtä helposti seurattavissa kuin valtaosa muustakin radioliikenteestä. Erityisen suojan tarpeessa oleva radioviestintä, esimerkiksi poliisitoimintaan liittyvä radioviestintä, tulisi suojata teknisin keinoin, jos sen paljastuminen voi aiheuttaa vakavaa haittaa. Ankarilla rangaistusuhilla ei ole syytä pyrkiä keinotekoisesti suojaamaan sellaista toimintaa, joka olisi suojattavissa muutenkin. Moitittavan ja hyväksyttävän menettelyn rajat voidaan osoittaa lievemmilläkin rangaistusuhilla. Ehdotuksen mukaan radiolaista poistettaisiinkin kokonaan vankeusrangaistusuhka.

20 §:n 1 momentti. Momentin nykyinen avoin rangaistussäännös muutettaisiin viittaukseksi rikoslain 38 luvun 5-7 §:n säännöksiin tietoliikenteen häirinnästä, törkeästä tietoliikenteen häirinnästä ja lievästä tietoliikenteen häirinnästä. Viittaussäännös osoittaisi, että tällaisiin tekoihin sovellettaisiin rikoslain mainittuja rangaistussäännöksiä eikä radiolain rangaistussäännöstä.

20 §:n 2 momentti. Momentin nykyistä radiolaitteista annettujen säännösten törkeää rikkomista vastaavaa rangaistussäännöstä ei edellä esitetyin perustein enää tarvittaisi, vaan siinä tarkoitetut paheksuttavimmat teot arvosteltaisiin rikoslakiin ehdotettujen tietoliikenteen häirintää ja törkeää tietoliikenteen häirintää koskevien säännösten mukaan. Sen sijaan momenttiin otettaisiin nykyistä 1 momentin säännöstä vastaava avoin rangaistussäännös radiolain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta. Säännöstä täydennettäisiin kuitenkin siten, että se ei koskisi rikoslain 38 luvun 5-7 §:ssä tarkoitettuja tekoja. Pykälän 1 momenttiin nykyisin sisältyvä vankeusrangaistusuhka poistuisi. Koska avoin rangaistussäännös koskee paitsi radiolaitteista annettuja myös radioviestinnästä annettuja säännöksiä ja määräyksiä, ehdotetaan myös rikosnimi muutettavaksi. Ehdotettu rikosnimi "radiolain rikkominen" sisältäisi molemmat mainitut rikkomistavat ja lisäksi osoittaisi rikkomisen kohdistuvan radiolain säännöksiin eikä esimerkiksi radiolaitteista annetun lain (8/27) säännöksiin.

22 §:n 2 momentti. Momentissa on nykyisin radiolain 20 §:n 1 momenttiin sidottu säännös oikeudesta toimittaa kotietsintä ja henkilöntarkastus lainvastaisen radiolaitteen löytämiseksi pakkokeinolain säännösten asettamista rajoituksista poiketen. Tämä oikeus on perusteltua säilyttää. Säännöksen tulisi johdonmukaisuuden vuoksi koskea myös ehdotettua lievää tietoliikenteen häirintää koskevaa säännöstä (38 luvun 7 §). Toisaalta ei ole syytä rajoittaa tietoliikenteen häirintään ja törkeään tietoliikenteen häirintään niiden rangaistusasteikon perusteella liittyviä pakkokeinojen käyttömahdollisuuksia. Sen vuoksi säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se koskisi rikoslain 38 luvun 7 §:ssä ja radiolain 20 §:n 2 momentissa tarkoitettuja rikoksia.

96. Laki radiolaitteista

6 §. Radiolaitteista annetun lain 6 §:n mukaan radiolaitteista on soveltuvin osin voimassa, mitä rikoslain 34 luvun 12 §:ssä säädetään yleisen lennätin- tai puhelinlaitoksen käyttämisen estämisestä tai häiritsemisestä. Radiolaitteista annettua lakia on radiolain säätämisen yhteydessä muutettu siten, että se koskee vain yleisradiotoimintaan ja yleisradiolähetyksen vastaanottamiseen tarvittavia lupia eikä enää lainkaan radiolaitteita, joita koskeviin säännöksiin 6 §:ssä nykyisin viitataan. Sen vuoksi ehdotetaan, että radiolaitteista annetun lain 6 § kumottaisiin.

97. Laki valtiontakuukeskuksesta

13 §:n 2 momentti. Valtiontakuukeskuksesta annetun lain (111/89) 13 §:n 1 momentin mukaan takuukeskukselle kuuluvia asioita käsiteltäessä saatua tietoa yksityisen henkilön tai yhteisön taloudellisesta asemasta tai liike- tai

ammattisalaisuudesta ei saa luvattomasti ilmaista sivulliselle. Pykälän 2 momentin mukaan tällaisesta teosta voidaan tuomita sakkoon, jollei siitä muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta. Ehdotuksen mukaan rangaistus tällaisesta teosta tuomittaisiin rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten nojalla, jollei tekoon olisi sovellettava rikoslain 40 luvun 5 §:n salassapitorikossäännöstä. Nykyistä rangaistussäännöstä ei siis enää tarvittaisi. Koska sakkorangaistus olisi edelleen riittävä seuraamus tällaisesta salassapitovelvollisuuden rikkomisesta, momentti ehdotetaan korvattavaksi viittauksella ehdotettuun rikoslain salassapitorikkomussäännökseen. Viittaussäännökseen sisältyisi toissijaisuuslauseke, jonka mukaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentti väistyy, jos teko on rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä on muualla kuin 38 luvun 1 §:ssä säädetty ankarampi rangaistus.

98. Laki yritystoiminnan aluetuesta

33 §. Yritystoiminnan aluetuesta annetun lain (1297/88) 33 §:n 1 momentin mukaan tämän lain mukaisesti asioita käsiteltäessä saatua tietoa yhteisön tai yksityisen henkilön taloudellisesta asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta ei saa luvattomasti ilmaista sivulliselle. Tämän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon, jollei siitä muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta. Ehdotuksen mukaan rangaistus tällaisesta teosta tuomittaisiin rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten nojalla, jollei tekoon olisi sovellettava rikoslain 40 luvun 5 §:n salassapitorikossäännöstä. Nykyistä rangaistussäännöstä ei siis enää tarvittaisi. Säännös ehdotetaan muutettavaksi salassapitovelvollisuuden sisältöä koskevaksi säännökseksi.

13 §:n 2 momentti. Momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettu salassapitovelvollisuuden rikkominen on asianomistajarikos. Tämäkin säännös on tarpeeton, koska vastaisuudessa syyteoikeus ratkeaisi rikoslain 38 lukuun ehdotetun syyteoikeussäännöksen nojalla tai, jos kysymyksessä olisi virkarikos, rikos olisi aina virallisen syytteen alainen. Koska sakkorangaistus olisi edelleen riittävä seuraamus tällaisesta salassapitovelvollisuuden rikkomisesta, momentti ehdotetaan korvattavaksi viittauksella ehdotettuun rikoslain salassapitorikkomussäännökseen. Viittaussäännökseen sisältyisi toissijaisuuslauseke, jonka mukaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentti väistyy, jos teko on rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä on muualla kuin 38 luvun 1 §:ssä säädetty ankarampi rangaistus.

99. Laki työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta

Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain (159/78) 10 §:ssä säädetään työterveyslaitoksen valtuuskunnan ja johtokunnan jäsenen sekä toimihenkilön salassapitovelvollisuudesta. Tällainen henkilö on velvollinen pitämään salassa, mitä hän tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tietää työnantajan liike- ja ammattisalaisuuksista taikka yksityisen työntekijän terveydentilasta tai henkilökohtaisista olosuhteista taikka muusta seikasta, joka erityisen säännöksen tai asian laadun mukaan on pidettävä salassa.

11 §. Momentissa on säädetty rangaistus 10 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Rangaistukseksi voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Säännöksessä on toissijaisuuslauseke, josta ilmenee, että säännöstä sovelletaan vain, jollei teko ole rangaistava virkarikoksena. Ehdotettujen rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten ja rikoslain 40 luvun 5 §:n johdosta puheena oleva säännös on tarpeeton. Se ehdotetaan korvattavaksi ankaruusvertailulausekkeen sisältävällä viittauksella mainittuihin salassapitorikossäännöksiin.

Pykälän nykyisen 2 momentin mukaan laissa tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkominen on asianomistajarikos. Vastaavanlaista säännöstä ei ole sisällytetty ehdotukseen, koska rikoksen syyteoikeus vastaisuudessa ratkeaisi joko rikoslain ehdotetun 38 luvun 10 §:n syyteoikeussäännöksen nojalla tai virkarikoksen kysymyksessä ollessa yleisten syyteoikeussäännösten nojalla.

100. Kansaneläkelaki

75 §:n 1 momentti. Kansaneläkelain (347/56) 75 §:n 1 momentissa on rangaistussäännös laissa säädettyä tehtävää täytettäessä saadun jon-

kun henkilön taloudellisia oloja, terveydentilaa taikka ammatti- tai liikesalaisuuksia koskevan tiedon luvattomasta ilmaisemisesta. Teosta voi seurata sakkorangaistus, mutta säännös on ankaruusvertailun perusteella väistyvä. Tällaista rangaistussäännöstä ei enää tarvittaisi, koska ehdotetut rikoslain 38 luvun säännökset salassapitovelvollisuuden rikkomisesta ja rikoslain 40 luvun 5 §:n säännös salassapitorikoksesta korvaisivat muuhun lainsäädäntöön sisältyvät salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevat säännökset. Säännös ehdotetaan muutettavaksi salassapitovelvollisuuden asettavaksi säännökseksi.

75 §:n 2 momentti. Momentissa on nykyisin syyteoikeussäännös, josta ilmenee, että puheenaoleva rikos on asianomistajarikos. Tätäkään säännöstä ei enää tarvittaisi. Säännöksen sijaan momenttiin sijoitettaisiin viittaus mainittuihin rikoslain salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeviin uusiin säännöksiin. Rikoslain 38 luvun säännöksistä viitattaisiin kuitenkin ainoastaan salassapitorikkomusta koskevaan, koska nykyinen sakkorangaistusasteikko olisi edelleen riittävä, jollei kysymyksessä ole virkarikos tai jokin muu ankarammin rangaistava rikos.

101. Sairausvakuutuslaki

67 §:n 1 momentti. Sairausvakuutuslain (364/63) 67 §:n 1 momentin mukaan se joka luvatta ilmaisee, mitä hän tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tietää jonkun henkilön taloudellisesta asemasta tai terveydentilasta, on tuomittava sakkorangaistukseen. Tämäkin salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva rangaistussäännös on tarpeeton, koska vastaisuudessa voitaisiin soveltaa joko ehdotettuja rikoslain 38 luvun säännöksiä tai rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöstä. Momentti ehdotetaan sen vuoksi muutettavaksi salassapitovelvollisuuden asettavaksi säännökseksi.

67 §:n 2 momentti. Momentin nykyinen syyteoikeussäännös olisi sekin tarpeeton, koska vastaisuudessa sovellettaisiin joko rikoslain 38 luvun 10 §:ään sisältyvää syyteoikeussäännöstä tai yleisiä syyteoikeussäännöksiä. Momentti ehdotetaan korvattavaksi ankaruusvertailulausekkeen sisältävällä viittauksella mainittuihin rikoslain rangaistussäännöksiin.

102. Sosiaalihuoltolaki

Sosiaalihuoltolain (710/82) 57 §:n 1 momentissa on valtion ja kunnan palveluksessa olevia, muita näiden yhteisöjen tehtäviä suorittavia tai niiden toimintayksiköissä työskenteleviä henkilöitä, kunnan luottamushenkilöitä sekä sosiaalihuollon järjestämisessä asiantuntijoina käytettyjä henkilöitä koskeva säännös salassapitovelvollisuudesta. Tällaiset henkilöt eivät saa luvattomasti ilmaista yksityistä tai perheen salaisuutta, josta he asemansa tai tehtävänsä perusteella ovat saaneet tietää. Tämä salassapitovelvollisuus koskee lisäksi muun julkisoikeudellisen yhteisön tai yksityisen palvelujen tuottajan ylläpitämän sosiaalihuollon laitoksen tai muun toimintayksikön toimintaan tai muutoin järjestettyyn vastaavaan sosiaalihuollon toimintaan osallistuvaa henkilöä.

58 §:n 1 momentti. Momentissa on nykyisin rangaistussäännös lain 57 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Enimmäisrangaistus on vankeutta kuusi kuukautta. Rikoslain 38 lukuun ehdotettujen salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten ja rikoslain 40 luvun 5 §:n salassapitorikossäännöksen johdosta tätä rangaistussäännöstä ei enää tarvittaisi. Säännös ehdotetaan muutettavaksi ankaruusvertailulausekkeen sisältäväksi viittaukseksi rikoslain mainittuihin salassapitorikossäännöksiin.

58 §:n 3 momentti. Momentissa on nykyisin salassapitovelvollisuuden ja 58 §:n 2 momentissa säädetyn tietojenantamisvelvollisuuden rikkomisen syyteoikeutta koskeva säännös. Koska salassapitovelvollisuuden rikkomisen syyteoikeus vastaisuudessa määräytyisi rikoslain mukaan, ehdotetaan syyteoikeussäännös muutettavaksi koskemaan ainoastaan tietojenantamisvelvollisuuden rikkomista.

103. Lapsilisälaki

19 §. Lapsilisälain (796/92) 18 §:ssä säädetään tämän lain mukaisia tehtäviä hoitavan salasapitovelvollisuudesta. Lain 19 §:n 1 momentin mukaan lapsilisää koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon, ja pykälän 2 momentin mukaan tämä rikos on asianomistajarikos. Ehdotetut rikoslain 38 luvun salassapitorikoksia koskevat säännökset ja rikoslain 40 luvun 5 § korvaisivat lapsilisälain 19 §:n, joka ehdotetaan muutetta-

vaksi viittaukseksi rikoslain mainittuihin rangaistussäännöksiin.

104. Laki lasten kotihoidon tuesta

24 §. Lasten kotihoidon tuesta annetun lain (797/92) 23 ja 24 §:ssä on vastaavat salassapitovelvollisuutta ja sen rikkomista koskevat säännökset kuin lapsilisälain 18 ja 19 §:ssä. Lapsilisälain perusteluissa esitetyistä syistä ehdotetaan lasten kodinhoidon tuesta annetun lain 24 §:ään tehtäväksi vastaavat muutokset kuin lapsilisälain 19 §:ään.

105. Valmiuslaki

51 §. Valmiuslain (1080/91) 45 §:n 1 momentissa on viranomaisten saamia salassa pidettäviä tietoja koskeva salassapitovelvollisuuden asettava säännös. Pykälän 2 momentti taas oikeuttaa viranomaista rajoittamaan tiettyjen tietojen ilmaisemista sivulliselle. Rangaistus mainitun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään valmiuslain 51 §:ssä. Rikoslain 38 lukuun ehdotetut salassapitorikossäännökset korvaisivat tämänkin rangaistussäännöksen. Sen vuoksi valmiuslain 51 § ehdotetaan muutettavaksi rikoslain 38 luvun ja 40 luvun salassapitorikossäännöksiin viittaavaksi säännökseksi.

106. Puolustustilalaki

Puolustustilalakiin (1083/91) ehdotetaan muutoksia sen vuoksi, että eräät ehdotetuista rikoslain 12 luvun ja 38 luvun säännöksistä korvaisivat useimmat puolustustilalain rangaistussäännöksistä.

39 §. Pykälä sisältää nykyisin säännöksen puolustustilalain 13 §:ssä säädetyn kiellon tahallisesta rikkomisesta. Lain 13 §:n mukaan kukaan ei saa oikeudettomasti julkistaa tai ilmaista asiaa, joka on valtakunnan puolustamiseksi tai sen turvallisuuden ylläpitämiseksi säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi taikka joka on sen laatuinen, että se on valtakunnan puolustuksen tai turvallisuuden taikka niihin liittyvien ulkomaansuhteiden suojelemiseksi salassa pidettävä. Puolustustilain 39 §:n 1 momentin mukaan 13 §:ssä mainitun kiellon tahallinen rikkominen on puolustustilan salassapitorikoksena rangaistavaa. Pykälän 2 momentissa on törkeää puolustustilan salassapitorikosta koskeva säännös, jonka tunnusmerkkeinä ovat se, että rikoksella pyritään aiheuttamaan tai aiheutetaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa valtakunnan puolustukselle tai turvallisuudelle taikka pyritään saamaan olennaista hyötyä. Ensiksi mainitun rikoksen enimmäisrangaistus on kolme vuotta vankeutta ja jälkimmäisen kuusi vuotta vankeutta.

Ehdotetun rikoslain 12 luvun 8 §:n säännös turvallisuussalaisuuden paljastamisesta asiallisesti kattaa 39 §:n 1 momentin mukaan rangaistavan menettelyn. Jos teko tehdään vieraan valtion hyödyttämiseksi tai Suomen vahingoittamiseksi, kysymyksessä saattaa olla vakoilu tai jopa törkeä vakoilu, joten myös törkeän puolustustilan salassapitorikoksen keskeisimmät tunnusmerkit sisältyvät ehdotetun rikoslain 12 luvun säännöksiin. Puolustustilalain 39 §:n nykyinen rangaistussäännös on siten tarpeeton ja aiheuttaa tällaisenaan vain lainvalintaongelmia rikoslain ja puolustustilalain välillä. Sen vuoksi ehdotetaan, että säännös korvataan viittauksella ehdotettuihin rikoslain 12 luvun vakoilua ja turvallisuussalaisuuden paljastamista koskeviin säännöksiin.

40 §. Pykälässä säädetään tuottamuksellisesta puolustustilan salassapitorikoksesta. Tästä rikoksesta on kysymys silloin kun joku törkeästä huolimattomuudesta menettelee puolustustilalain 13 §:n säännöksen vastaisesti. Tätä pykälää vastaa ehdotettu rikoslain 12 luvun 9 §:n säännös tuottamuksellisesta turvallisuussalaisuuden paljastamisesta. Asiallisesti merkittävimpänä erona puolustustilalain ja rikoslain mainittujen pykälien välillä on se, että rikoslain 12 luvun 9 § ei koske sellaisen seikan tuottamuksellista paljastamista, jota ei ole säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi vaan joka on laatunsa vuoksi salassa pidettävä. Tällaisen niin sanotun aineellisen turvallisuussalaisuuden sisältöä on pidetty niin epämääräisenä, ettei sen tuottamuksellista ilmaisemista ole katsottu voitavan säätää rangaistavaksi. Rangaistavuuden ulottaminen näin pitkälle saattaisi aiheuttaa kohtuuttomia vaatimuksia niille kansalaisille, jotka eivät usein joudu tekemisiin turvallisuussalaisuuksien kanssa.

Tuottamuksellista puolustustilan salassapitorikosta koskeva säännös on näin ollen tarpeeton ja voi aiheuttaa vastaavanlaisia soveltamisongelmia kuin edellinenkin pykälä. Jotta puolustustilalaistakin riittävän selvästi ilmenisi

myös tuottamuksellisen turvallisuussalaisuuden paljastamisen rangaistavuus, nykyinen 40 § ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain asianomaiseen säännöksen.

41 §. Pykälässä säädetään rangaistavaksi tiedon hankkiminen ja tallentaminen 13 §:n nojalla salassa pidettävästä asiasta tarkoituksin käyttää tietoa puolustustilan salassapitorikoksen tekemiseen sekä välineen hankkiminen tai valmistaminen tämän rikoksen tekemistä varten. Tällaisesta puolustustilan salassapitorikoksen valmistelusta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Ehdotetuissa rikoslain 12 luvun 6 §:n säännöksessä vakoilusta ja 8 §:n säännöksessä turvallisuussalaisuuden paljastamisesta kummassakin jo säädetään rangaistavaksi pykälissä tarkoitetun tiedon hankkiminen. Vakoilussa edellytyksenä on, että tieto hankitaan vieraan valtion hyödyttämiseksi tai Suomen vahingoittamiseksi. Turvallisuussalaisuuden paljastamisessa tiedon hankkimisen rangaistavuus taas edellyttää tarkoitusta oikeudettomasti julkistaa tai toiselle välittää, luovuttaa tai ilmaista tieto. Puolustustilalain 41 § olisi siis vastaisuudessa tiedon hankkimista ja tallentamista koskevilta osin tarpeeton, koska mainitut rikoslakiin ehdotetut säännökset jo säätävät rangaistavaksi tällaisen tiedon hankkimisen.

Rikoslain 12 lukuun ei ehdoteta säännöstä, jossa säädettäisiin rangaistavaksi välineiden hankkiminen tai valmistaminen jonkin maanpetosrikoksen tekemiseksi. Edes vakoilun tällaista valmistelua ei ehdoteta rangaistavaksi eikä se ole sitä nykyisenkään lain mukaan. Rikoksen valmistelun kriminalisointiin liittyy sekä periaatteellisia että käytännöllisiä ongelmia. Periaatteelliselta kannalta voidaan pitää kyseenalaisena rangaista menettelystä, joka sinänsä ei vahingoita tai vaaranna yhteiskunnan etuja. Käytännölliseltä kannalta ongelmallista on esimerkiksi luotettavan näytön saaminen siitä, että jokin toimi todella tähtää rikoksen tekemiseen. Suomen rikoslainsäädännössä valmistelun säätämistä rangaistavaksi onkin käytetty varsin varovaisesti. Yhtenä vaatimuksena on pidetty valmisteltavan rikoksen poikkeuksellista vakavuutta. Toiseksi teon tunnusmerkit on voitava kuvata täsmällisesti ja niillä on oltava riittävä erottelukyky. Niiden avulla on kyettävä selkeästi erottamaan rikoksen valmistelua merkitsevä toiminta muussa tarkoituksessa tapahtuvasta toiminnasta. Esitetyistä syistä esimerkiksi vakoilun rangaistavuutta ei ole ulotettu vakoiluun soveltuvien välineiden hankkimiseen. Salassa pidettävien tietojen hankkimiseen soveltuvan välineen hankkiminen tai valmistaminen voi kuvata hyvin monenlaista menettelyä. Tällaiseen tarkoitukseen soveltuvat myös monet jokapäiväiseen käyttöön tarkoitetut kojeet ja laitteet, joita on lähes kaikilla ja joiden hallussapidossa ei ole mitään moitittavaa.

Puolustustilalain 41 § ei kaikilta osin täytä niitä vaatimuksia, joita rikoksen valmistelun rangaistavuudelle on asetettava. Sen vuoksi ehdotetaan, että puolustustilan salassapitorikoksen valmistelua vastaavan menettelyn rangaistavuus rajoitetaan siihen, mihin on päädytty rikoslain 12 luvun vakoilua ja turvallisuussalaisuuden paljastamista koskevissa säännöksissä. Koska ehdotuksen mukaan niin vakoilun kuin turvallisuussalaisuuden paljastamisenkin yritys jo olisi rangaistava, muutos ei käytännössä kovin merkittävästi vaikuttaisi rangaistavuuden alaan.

Edellä esitetyn mukaisesti puolustustilalain 41 § ehdotetaan kumottavaksi ja korvattavaksi ehdotetuilla rikoslain 12 luvun säännöksillä.

42 §. Puolustustilalain 32 §n 1 momentissa on salassapitovelvollisuuden asettava säännös. Viranomainen voi lisäksi pykälän 2 momentin nojalla määrätä eräitä rajoituksia tietojen antamiselle. Rangaistus pykälässä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään lain 42 §:ssä. Rikoslain 38 luvun säännökset salassapitorikoksista korvaisivat tämänkin säännöksen. Säännös ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain 38 luvun ja 40 luvun salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin.

107. Laki kansainvälisestä energiaohjelmasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta

14 §:n 3 momentti. Kansainvälisestä energiaohjelmasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain (1682/91) 12 §:ssä säädetään sopimuksen V luvussa tarkoitetun tietojärjestelmän ylläpitämiseksi tarvittavia selvityksiä tai tehtäviä suoritettaessa saadun liike- tai ammattisalaisuuden salassapitovelvollisuudesta. Rangaistus tämän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään lain 14 §:n 3 momentissa.

Koska rikoslain 38 luvun säännökset salassapitorikoksista korvaisivat tämänkin säännöksen, momentti ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain 38 luvun ja 40 luvun salassapitorikoksia koskeviin säännöksiin.

108. Työsopimuslaki

54 §:n 1 momentti. Työsopimuslain (320/70) syrjintäkieltojen rikkomisesta on lain 54 §:n 2 momentissa (935/87) säädetty rangaistukseksi sakkoa tai enintään kolme kuukautta vankeutta. Kiellot ja niiden rangaistustehoste koskevat muuta kuin sukupuoleen perustuvaa syrjintää työsuhteen aikana ja henkilöä työhön otettaessa. Koska rikoslain ehdotetun 47 luvun 3 §:ssä olisi myös työsopimuslain syrjintäkiellot kattava yleissäännös työsyrjinnästä, työsopimuslain 54 §:n 1 momentissa ehdotetaan vain viitattavaksi rikoslain asianomaiseen säännökseen.

54 §:n 2 momentti. Työsopimuslain 52 §:n 1 momentissa säädetään työntekijöiden järjestötoiminnan vapaudesta ja lain 54 §:n nykyisessä 1 momentissa tämän vapauden rikosoikeudellisesta suojasta. Rangaistussäännöstä on kuitenkin työrikoksia koskevana pidettävä tarpeettoman laajana siltä osin kuin se koskee muutakin kuin työntekijöiden ammatillista tai poliittista yhdistystoimintaa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lain 54 §:n 2 momentissa vain viitattaisiin ehdotettuun rikoslain 47 luvun 5 §:ään, joka koskee juuri ammatillisia ja poliittisia toimintaoikeuksia.

54 §:n 3 momentti. Ehdotetussa rikoslain 47 luvun 4 §:ssä säädettäisiin työntekijöiden edustajien oikeuksien rikosoikeudellisesta suojasta. Työsopimuslain nykyisessä 53 §:n 2 momentissa on näistä oikeuksista erikseen säännelty luottamusmiesten irtisanomissuojaa, jonka rikkomisesta säädetään rangaistus nykyisen 54 §:n 1 momentissa. Nykyisen rangaistussäännöksen sijaan ehdotetaan viittausta rikoslain 47 luvun 4 §:ään.

54 §:n 4 momentti. Edellä selostettujen rangaistussäänte lyjen lisäksi työsopimuslain 54 §:n 1 momentissa on asetettu sakkorangaistuksen uhka niitä tapauksia varten, joissa työnantaja on rikkonut lain 26 §:n 1 momentissa säädettyä kuittauskieltoa, 47 §:n säännöksiä työtodistuksesta ja 52 §:n 2 momentissa säädettyä kokoontumisoikeuden suojaa. Ehdotuksen mukaan nämä rangaistusuhat säilyisivät työsopimuslain 54 §:ssä sen 4 momenttiin siirrettyinä. Samalla säännöstä täydennettäisiin työnantajan edustajaa koskevalla maininnalla ja viittauksella rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettäviin vastuun kohdentumisperusteisiin.

109. Laki kotitaloustyöntekijän työsuhteesta

33 §:n 1 momentti. Kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annetun lain (951/77) rangaistusuhkaiset säännökset koskevat työntekijän työaikaa ja säännöllisen työajan ylittämisestä maksettavia korvauksia, nuoren työntekijän alinta työhönottoikää sekä työturvallisuutta. Ehdotuksen mukaan myös uudessa 1 momentissa viitattaisiin näihin säännöksiin työturvallisuutta koskevaa 29 §:ää ja maksuvelvoitteita koskevia 13 ja 14 §:ää lukuunottamatta. Ehdotettu rangaistussäännös tulisi sovellettavaksi, jos työnantaja tai tämän edustaja tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo lain työaika- tai työhönottoikäsäännöksiä.

Maksuvelvoitteiden laiminlyöntiä koskeva rangaistusuhka kumottaisiin saman linjan mukaisesti, joka on ehdotettu omaksuttavaksi työaika- ja vuosilomalakien muutosesityksissä. Rangaistavaa ei ehdotuksen mukaan olisi myöskään pelkkä selvityksen hankkimatta jättäminen alle 18-vuotiaan työntekijän iästä. Rangaistusuhka on tarpeeton, kun työn teettäminen 18 §:n ikärajoja rikkoen on rangaistavaa jo huolimattomuudesta tehtynä. Työnantajan ja tämän edustajien keskinäinen vastuu silloin, kun työnjohtajia tai muita edustajia lain soveltamisalalla käytetään, määräytyisi rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettävien perusteiden mukaan.

33 §:n 2 momentti. Lain 29 §:ssä viitataan työsopimuslain yleissäännöksiin työturvallisuudesta, minkä ohella pykälässä säädetään kotitaloustyöntekijälle annettavasta opastuksesta sekä työvälineiden ja -aineiden turvallisuudesta. Näiden työturvallisuusmääräysten rikkominen tuomittaisiin työturvallisuusrikoksena nyt ehdotetun viittaussäännöksen ja rikoslain 47 luvun 1 §:n mukaan. Kun työturvallisuusrikokset erotettaisiin käsiteltävän pykälän 1 momentin alaisuudesta, niiden syytteeseen saattaminen ei enää olisi riippuvainen asianomistajan tai työsuojeluviranomaisen ilmoituksesta, sillä tällainen syytevallan järjestely koskisi pykälän 4 momentiksi siirtyvän säännöksen mukaan vain 1 momentissa mainittuja rikkomuksia.

33 §:n 3 momentti. Momentti sisältäisi mui-

hinkin työaikaa sääntéleviin lakeihin ehdotetun kaltaisen viittauksen työaikasuojelurikoksen tunnusmerkistöön niiden tapausten varalta, joissa on syyllistytty työaikakirjanpitoa koskevaan laiminlyöntiin tai väärinkäytökseen tai joissa 1 momentissa mainittu rikkomus on tehty työsuojeluviranomaisen kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta. Lain 31 §:n 2 momentissa säädettyyn työaikaluettelon pitämisvelvollisuuteen ei nykyisin liity rangaistusuhkaa.

33 §:n 4 momentti. Säännöksen mukaan kotitaloustyösuhderikkomuksen syytteeseenpano riippuisi asianomistajan tai työsuojeluviranomaisen ilmoituksesta. Nykyisessä 2 momentissa olevaa säännöstä asianomistajan syytevallasta maksuvelvoitteiden laiminlyöntitapauksissa ei sen sijaan otettaisiin uuteen 33 §:ään, koska kyseiset laiminlyönnit eivät enää olisi rangaistavia tekoja.

110. Laki metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista

16 §. Metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista annetun lain (344/67) 16 §:ään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin muidenkin työturvallisuuslakien rangaistussäännöksiin eli nykyinen rangaistussäännös muutettaisiin viittaukseksi rikoslain 47 luvun 1 §:ään. Tässä yhteydessä rangaistavuuden ala jonkin verran supistuisi, sillä lain säännökset hevossuojista, työntekijöille maksettavista korvauksista ja lain nähtävänäpidosta eivät — toisin kuin säännökset yhteisasuntojen terveydellisistä oloista — ehdotuksen mukaan olisi työturvallisuusmääräyksiä, joiden rikkomista tai joiden vastaista puutteellisuutta ja epäkohtaa rikoslain mainitut säännökset koskisivat.

111. Merimieslaki

Merimieslakia (423/78) ehdotetaan muutettavaksi uusien salassapitorikoksia koskevan rikoslain 38 luvun ja työrikoksia koskevan 47 luvun vuoksi.

83 §. Merimieslaki on merialan työsuhteita säännöstävä, sisällöltään suurimmaksi osaksi työsopimuslakia vastaava laki. Merimieslain 83 §:ään ehdotettavat muutokset vastaavat niitä, joita edellä on työsopimuslain yhteydessä käsitelty. Siten merimieslain 83 §:n 1-4 momenttiin otettaisiin viittaukset rikoslain 47 luvun työsyrjintää, työturvallisuusrikosta, työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamista ja työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaamista koskeviin säännöksiin. Ehdotetun 2 momentin viittaus työturvallisuusrikosta koskevaan säännökseen toisi merimieslain 29 §:n 1 momentissa säädetyn yleisvelvoitteen työturvallisuudesta huolehtimisesta rangaistustehosteen alle. Työsopimuslain vastaavan yleissäännöksen rikkominen on jo nyt rangaistavaa.

Muut 83 §:ssä nykyisinkin rangaistavaksi säädetyt teot jäisivät edelleen rangaistaviksi merimieslakirikkomuksina. Niitä koskeva säännös siirrettäisiin pykälän 5 momentiksi ja siihen tehtäisiin samalla siirron edellyttämä kielellinen tarkistus. Merimieslakirikkomukseen sovellettaisiin ehdotetussa rikoslain 47 luvun 7 §:ssä mainittuja vastuun kohdentumisperusteita, mitä koskeva viittaus samalla lisättäisiin momenttiin.

84 §:n 2 momentti. Merimieslain 73 §:ssä säädetään laivatoimikunnan puheenjohtajan ja muun jäsenen sekä lain 71 §:n 3 momentissa tarkoitetun avustajan vaitiolovelvollisuudesta. Rangaistus tämän vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta on puolestaan säädetty lain 84 §:n 2 momentissa. Momentin mukaan laivatoimikunnan puheenjohtaja tai muu jäsen tai edellä mainittu avustaja, joka ilmaisee 73 §:n säännösten vastaisesti yksityistä työntekijää tai työnantajaa koskevia tietoja, on tuomittava laivatoimikunnan jäsenen vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon. Ehdotuksen mukaan tällaisenkin salassapitovelvollisuuden rikkomisesta rangaistaisiin vastaisuudessa rikoslain 38 luvun salassapitorikossäännösten nojalla.

Nykyinen vaitiolovelvollisuutta koskeva rangaistussäännös korvattaisiin viittauksella rikoslakiin. Koska sakkorangaistus on tämän tyyppisessä tehtävässä tapahtuneen rikkomuksen kysymyksessä ollessa riittävä seuraamus, viitattaisiin ainoastaan rikoslain salassapitorikkomusta koskevaan säännökseen. Lisäksi säännökseen sisältyisi rikoslain 38 luvun 1 §:n soveltamisen poissulkeva toissijaisuuslauseke.

112. Laki yhteistoiminnasta yrityksissä

Yhteistoiminnasta yrityksissä annettuun lakiin (725/78) ehdotetaan muutoksia ehdotettujen salassapitorikoksia koskevan rikoslain 38

luvun ja työrikoksia koskevan 47 luvun johdosta.

16 §:n 1 momentti. Yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain 6 §:ssä on 17 kohtaa käsittävä luettelo asioista, joista työnantajan on lain 7 §:ssä tarkemmin säädetyllä tavalla neuvoteltava työntekijöiden tai näiden edustajien kanssa ennen ratkaisun tekemistä. Neuvoteltavien asioiden piiriin kuuluvat henkilöstön asemaan ja työoloihin keskeisesti vaikuttavat muutokset ja menettelytavat. Lain 9 §:ssä säädetään ulkopuolisen työvoiman käyttöä koskevista tiedotus- ja neuvotteluvelvoitteista, 11 ja 11 d § sisältävät säännökset muista lain mukaan henkilöstölle annettavista tiedoista, ja 11 c §:ssä on säännökset konserniyhteistyötä koskevasta sopimuksesta. Konserniin kuuluvan yrityksen henkilöstön oikeudesta valita edustaja konsernin yhteistyötä varten on säädelty 11 e §:ssä. Lain 13 §:ssä säädetään yhteistoimintamenettelyä tai konserniyhteistyötä varten tarvittavan vapautuksen myöntämisestä säännönmukaisesta työstä henkilöstön edustajille ja tästä aiheutuneiden ansionmenetysten korvaamisesta.

Selostettujen velvollisuuksien laiminlyöminen on lain 16 §:n 1 momentin mukaan rangaistavaa yhteistoimintavelvoitteen rikkomisena. Säännös säilyisi esityksen mukaan asiasisällöltään entisen kaltaisena siltä osin kuin se koskee lain 7, 9 11 ja 11 d §:n sekä 11 c §:n 1 momentissa tarkoitettuun sopimukseen perustuvan tiedottamisvelvollisuuden rikkomista. Sen sijaan nykyisessä 13 §:ssä säädetyistä velvollisuuksista vain tarvittavan vapautuksen myöntäminen säilyisi rangaistusuhalla tehostettuna. Ehdotuksessa omaksutun yleislinjan mukaisesti rangaistusuhka, joka koskee 13 §:ssä säädettyjen maksuvelvollisuuksien laiminlyöntiä, poistettaisiin.

Ehdotetussa 1 momentissa mainittaisiin työnantajan ohella tämän edustaja velvollisuuksien ja rangaistusuhan kohteena. Samalla viitattaisiin rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettäväksi ehdotettuihin vastuun kohdentumisperusteisiin.

16 §:n 2 momentti. Yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain 11 e §:ssä säädetyn henkilöstön edustajan valinnan estäminen voisi olla rikoslain 47 luvun 5 §:ssä tarkoitettua työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamista. Nykyisen rangaistussäännöksen 11 e §:ää koskeva osa ehdotetaankin korvattavaksi viittauksella rikoslakiin.

16 §:n 3 momentti. Yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain 12 §:ssä on salassapitovelvollisuutta koskeva säännös, jonka mukaan yrityksen työntekijät tai toimihenkilöt taikka henkilöstön edustajat, jotka ovat tämän lain mukaisia tehtäviä suorittaessaan saaneet tietoonsa työnantajan liike- tai ammattisalaisuuksia, joiden leviäminen olisi omiaan vahingoittamaan yritystä tai sen liike- tai sopimuskumppania, eivät saa ilmaista näitä tietoja ulkopuolisille. Edellytyksenä on lisäksi, että työnantaja on ilmoittanut tietojen olevan luottamuksellisia. Salassa on pidettävä myös tiedot yksityisen henkilön taloudellisesta asemasta, terveydentilasta tai muusta häntä koskevasta henkilökohtaisesta seikasta. Rangaistus 12 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan lain 16 §:n 2 momentin nojalla. Tällaisesta rikkomisesta voidaan tuomita ainoastaan sakkorangaistus.

Esityksen mukaan myös yhteistoiminnasta yrityksissä annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta rangaistaisiin vastaisuudessa rikoslain 38 luvun salassapitorikoksia koskevien säännösten nojalla. Syytä nykyisen rangaistusuhan ankaroittamiseen ei ole, vaan sakkorangaistusta voidaan edelleen pitää riittävänä seuraamuksena tämän tyyppisestä salassapitovelvollisuuden rikkomisesta.

Momentin nykyinen rangaistussäännös muutettaisiin viittaukseksi rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momenttiin ehdotettuun salassapitorikkomussäännökseen. Lisäksi säännökseen sisältyisi rikoslain 38 luvun 1 §:n soveltamisen poissulkeva toissijaisuuslauseke.

113. Laki henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa

15 §:n 1 momentti. Hallintoedustuslain 15 §:n 1 momentissa on nykyisin säännös, jossa säädetään sakkorangaistus yrityksen johtoelimiin valittujen henkilöstön edustajien ja varaedustajien irtisanomissuojan loukkaamisesta. Lain 11 §:n mukaan henkilöstön edustajan ja varaedustajan irtisanomissuojasta on vastaavasti voimassa, mitä työsopimuslain 53 §:n 2 momentissa säädetään luottamusmiehen työsopimuksen irtisanomisperusteesta.

Rikoslain ehdotetun 47 luvun 4 §:ssä säädettäisiin rangaistus työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaamisesta, johon voitaisiin syyllistyä muun muassa oikeudettomalla irtisanomisella. Koska säännös tältä osin vastaa hal-

lintoedustuslain 15 §:n 1 momenttia, viimeksi mainitun säännöksen sijaan ehdotetaan vain viittausta rikoslain 47 luvun säännökseen.

15 §:n 2 momentti. Lain 12 §:n 1 momentin mukaan saadaan yrityksen liike- tai ammattisalaisuudeksi ilmoittamia tietoja, joiden levittäminen olisi omiaan vahingoittamaan yritystä tai sen sopimuskumppania, käsitellä vain niiden työntekijöiden, toimihenkilöiden ja henkilöstön edustajien kesken, joita asia koskee, jollei toimielimen jäsenten tai varajäsenten salassapitovelvollisuudesta ole erikseen toisin säädetty. Tietoja ei tällöinkään saa ilmaista muille. Pykälän 2 momentin mukaan salassa on pidettävä myös tiedot, jotka koskevat yksityisen henkilön taloudellista asemaa, terveydentilaa tai muutoin häntä henkilökohtaisesti, jollei tietojen ilmaisemiseen ole saatu asianomaisen henkilön lupaa. Rangaistus kerrotun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on säädetty lain 15 §:n 2 momentissa, jonka mukaan henkilöstön edustuksesta yrityksen hallinnossa annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon.

Ehdotuksen mukaan tällainen salassapitovelvollisuuden rikkominen tulisi vastaisuudessa rikoslain 38 luvun salassapitorikossäännösten nojalla rangaistavaksi. Koska vakavimmat salassapitovelvollisuuden rikkomiset voitaisiin arvostella pykälässä tarkoitettujen muiden salassapitovelvollisuuden rikkomista tarkoittavien säännösten nojalla, ei ole tarvetta voida soveltaa nykyistä ankarampaa rangaistusasteikkoa. Sen vuoksi ehdotetaan, että puheena oleva 15 §:n 2 momentin rangaistussäännös korvattaisiin viittauksella ehdotettuun rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin salassapitorikkomukseen, johon otettaisiin ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke.

114. Työaikalaki

23 §. Työaikalain 23 § sisältää rangaistussäännöksiä, joista osassa säädetään seuraamukseksi sakkoa, osassa myös vankeutta. Ehdotuksen mukaan työaikalakiin jätettäisiin ensin mainitut säännökset, joissa tarkoitettu menettely olisi rangaistava työaikarikkomuksena. Rikoslain 47 luvun 2 §:ään ehdotetaan työaikasuojelurikosta koskevaa säännöstä, jonka nojalla tuomittaisiin rangaistus vakavammiksi katsotuista työaikalainsäädännön vastaisista menettelyistä. Tällaisia olisivat työaikakirjanpitoa koskevien velvollisuuksien laiminlyönnit ja kirjanpitoon kohdistuvat muut väärinkäytökset, kuten työaikaluetteloiden muuttaminen työntekijän vahingoksi, sekä työaikalainsäädännössä rangaistavaksi säädetyt teot, jotka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta. Nykyisin näitä vastaavat työaikalain rangaistussäännökset ovat 23 §:n 1 momentin 2 virkkeessä ja 2 momentissa.

23 §:n 1 momentti. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sakkorangaistus muista kuin rikoslain mukaan työaikasuojelurikoksena rangaistavista työaikalain vastaisista teoista. Rangaistusuhka tehostaisi ennen muuta lain työaikaa koskevien säännösten noudattamista. Työaikarikkomusta koskeva säännös tulisi korvaamaan myös pykälän nykyisessä 3 momentissa olevan tunnusmerkistöltään avoimen rangaistussäännöksen, jota on voitu soveltaa eräiden työajan valvontaa palvelevien järjestysluonteisten velvollisuuksien tehosteena.

Rangaistavaa ei ehdotuksen mukaan enää olisi työaikalaissa säädettyjen korvausten suorittamisen laiminlyönti. Kriminalisoinnin ei ole katsottu olevan tarpeen siviilioikeudellisen maksuvelvollisuuden tehosteena. Nykyisen säännöksen nojalla on syytteitä ylityö- ja vastaavien korvausten maksamatta jättämisestä nostettu erittäin harvoin.

Momentin loppuun otettaisiin viittaus rikoslain 47 luvun 7 §:ään, jossa olisi myös työaikarikkomukseen soveltuva yleissäännös työnantajan ja tämän edustajien keskinäisestä vastuunjaosta.

23 §:n 2 momentti. Ehdotetun 1 momentin mukaan työaikarikkomuksen tekijänä voisivat olla ainoastaan työnantaja tai tämän edustaja. Jotta työaikalain 20 a §:ssä moottoriajoneuvon kuljettajalle säädetyt ajopäiväkirjan pitämiseen liittyvät velvollisuudet eivät jäisi ilman rangaistusuhkaa, asiasta ehdotetaan otettavaksi oma säännös 2 momenttiin.

23 §:n 3 momentti. Pykälän 3 momentti sisältäisi edellä selostetun mukaisesti viittauksen työaikasuojelurikosta koskevaan rikoslain ehdotetun 47 luvun 2 §:ään. Työaikasuojelurikoksen tunnusmerkistöön kuuluisi, että rikos on tehty tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta. Tämä merkitsisi työaikalain rangaistussäännökseen nähden sellaista muutosta, ettei törkeää lievemmästä tuottamuksesta tehty työaikakirjanpitoa koskeva laiminlyönti tai väärinkäytös olisi enää rangaistava.

24 §. Nykyisen säännöksen mukaan työaikalaissa mainitut rikkomukset ovat virallisen syytteen alaisia lukuun ottamatta 17 ja 18 §:ssä säädettyjen maksuvelvollisuuksien laiminlyöntejä, jotka ovat asianomistajarikoksia. Viimeksi mainitut laiminlyönnit eivät ehdotuksen mukaan enää olisi rangaistavia. Erillinen säännös virallisen syyttäjän syytevallasta työaika-asioissa ei ole tarpeen, koska virallisen syytteen alaisia ovat kaikki rikokset, jollei toisin ole erikseen säädetty. Näistä syistä työaikalain 24 § voitaisiin kumota tarpeettomana.

115. Talonmiesten työaikalaki

17 §:n 1 momentti. Talonmiesten työaikalain (284/70) 17 § sisältää sakonuhkaisen rangaistussäännöksen, joka tehostaa lain työaikaa, erinäisten korvausten maksamista ja työaikakirjanpitovelvollisuutta koskevien säännösten noudattamista. Työaikasäännösten noudattamista koskevilta osilta pykälän 1 momentti ehdotetaan säilytettäväksi asiallisesti nykyisen sisältöisenä. Momentin loppuun sijoitettaisiin viittaus rikoslain 47 luvun vastuun kohdentumista koskevaan 7 §:ään. Maksuvelvoitteiden laiminlyönnit muuttuisivat rankaisemattomiksi.

17 §:n 2 momentti. Työaikakirjanpitoa koskevia laiminlyöntejä ja väärinkäytöksiä ei ole perusteltua arvostella talonmiesten työaikalain soveltamisalalla eri tavoin kuin muiden työaikalakien mukaan, vaan tällainen menettely ehdotetaan rangaistavaksi työaikasuojelurikoksena ehdotetun rikoslain 47 luvun 2 §:n 1 kohdan mukaan. Vastaavasti talonmiesten työaikasäännösten rikkomiseen, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, soveltuisi rikoslain edellä mainitun pykälän 2 kohta. Talonmiesten työaikalain 17 §:n 2 momenttiin ehdotetaan tämän mukaista viittausta rikoslain säännöksiin.

18 §. Maksuvelvoitteiden laiminlyöntejä koskeva syyteoikeussäännös kumottaisiin tarpeettomana.

116. Maatalouden työaikalaki

30 ja 31 §. Maatalouden työaikalain (407/89) rangaistussäännökseen (30 §) ehdotetut muutokset ja viittaukset rikoslain 47 luvun säännöksiin vastaavat niitä, joita ehdotetaan myös muihin työaikalakeihin. Maksuvelvollisuuksien laiminlyöntejä koskeva syyteoikeussäännös (31 §) tulisi niinikään kumottavaksi.

117. Kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalaki

15 ja 16 §. Kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain (400/78) nykyinen rangaistussäännös 15 §:ssä samoin kuin syytevallan jakoa koskeva 16 § vastaavat useimpien muiden työaikalakien rangaistus- ja syyteoikeussäännöksiä. Myös lakiin ehdotetut muutokset noudattavat niitä periaatteita, joita on selostettu edellä työaikalain muutosehdotuksen yhteydessä.

Ehdotetun 15 §:n 3 momentin viittaus rikoslain 47 luvun 2 §:ään yhdessä 1 momentin sanamuodon kanssa, jonka mukaan momentti ei kattaisi työaikakirjanpitoa koskevia säännöksiä, johtaisi siihen, ettei 12 §:n 3 ja 4 momentissa säädettyjen näyttö- ja tiedonantovelvollisuuksien rikkominen enää olisi rangaistavaa. Vastaavat teot eivät ole rangaistavia myöskään nyt käsiteltävää lakia uudemmassa laissa työajasta kotimaanliikenteen aluksissa.

118. Merityöaikalaki

23 §:n 1 momentti. Merityöaikalain (296/76) 23 §:ssä säädetään sakkorangaistus lain työaikaa ja korvausvelvoitteita koskevien säännösten rikkomisesta. Uudesta säännöksestä jätettäisiin pois maksuvelvoitteiden laiminlyöntejä koskeva rangaistusuhka. Samalla säännökseen yhdistettäisiin lain 25 §:ssä nykyisin oleva, tunnusmerkistöltään avoin rangaistussäännös, joka tehostaa merityöaikalakiin perustuvien muidenkin kuin nykyisen 23 §:n 1 momentissa erikseen mainittujen velvollisuuksien noudattamista.

23 §:n 2 momentti. Työnantajan edustajan vastuusta on erillinen säännös merityöaikalain 26 §:ssä. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi ja korvattavaksi viittauksella vastuun kohdentumista koskevaan rikoslain 47 luvun 7 §:ään.

24 §. Lain nykyisessä 24 §:ssä on säännös virheellisen merityöaikapäiväkirjan pitämisestä. Asiallisesti samansisältöinen säännös on useimmissa muissakin työaikalaeissa. Säännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksella työaikasuojelurikosta koskevaan rikoslain 47 luvun 2 §:n säännökseen. Viittaus koskisi myös niitä tapa-

uksia, joissa merityöaikarikkomus on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta. Viittaus koskisi vain 20 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja velvollisuuksia. Lain 20 §:n 2 §:ssä tarkoitetun esittämis- ja tiedonantovelvollisuuden rikkominen olisi rangaistavaa 23 §:n mukaisena merityöaikarikkomuksena.

25-27 §. Nykyiset merityöaikarikkomusta ja työnantajan edustajaa koskevat merityöaikalain 25 ja 26 § kävisivät edellä selostetuista syistä tarpeettomiksi, minkä vuoksi ne ehdotetaan kumottaviksi. Sama koskee 27 §:ää, jossa säädetään syyteoikeuden järjestelystä maksuvelvoitteiden laiminlyöntitapauksissa.

119. Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa

27 ja 28 §. Ehdotuksen mukaan työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/82) rangaistussäännöstä (27 §) muutettaisiin ja syyteoikeussäännös (28 §) kumottaisiin. Muutos olisi samanlainen kuin muihinkin työaikalakeihin ehdotetut muutokset.

120. Leipomotyölaki

10 §. Leipomotyölakiin (302/61) ehdotetaan vastaavanlaisia muutoksia ja viittauksia rikoslain ehdotettuun 47 lukuun kuin muihinkin työaikalakeihin. Koska leipomotyölaissa ei ole säännöksiä työaikakirjanpidosta,vaan tältä osin sovelletaan työaikalakia, viittaus ehdotettuun rikoslain työaikasuojelurikosta koskevaan 47 luvun 2 §:ään on muotoiltu siten, ettei viittaus kata viitattavan pykälän 1 kohdassa tarkoitettuja tekoja.

Leipomotyölain nykyisessä rangaistussäännöksessä on rikoksentekijänä mainittu työnantajan ohella leipomoliikkeen harjoittaja. Leipomotyölakia on kuitenkin vuonna 1983 muutettu siten, ettei lakia lainkaan sovelleta leipomotyöhön, jota yrityksen omistaja suorittaa (1 §:n 2 momentin 2 kohta). Tuolloin epähuomiossa muuttamatta jääneestä rangaistussäännöksestä ehdotetaan nyt poistettavaksi leipomoliikkeen harjoittajaa koskeva maininta.

11 §. Asianomistajan syyteoikeutta koskeva säännös ehdotetaan kumottavaksi samasta syystä kuin työaikalain vastaava säännös.

121. Vuosilomalaki

19 §. Vuosilomalaissa (272/73) on samalla tavoin kuin työaikalaissakin osaksi sakko- ja osaksi vankeusrangaistuksen uhalla noudatettavia velvollisuuksia. Rikoslain uudistuksessa noudatettujen yleisten periaatteiden mukaisesti törkeämmät, vankeusrangaistuksen uhan ansaitsevat vuosilomalain vastaiset teot säänneltäisiin rikoslaissa, jossa niitä koskisi työaikasuojelurikoksen tunnusmerkistö 47 luvun 2 §:ssä. Vuosilomalain nykyiset sakonuhkaiset rikossäännökset säilyisivät ehdotuksen mukaan asiallisesti likipitäen ennallaan, mutta jonkin verran uudestaan ryhmiteltyinä lain 19 §:n 1 momentissa. Vuosilomapalkan tai lomakorvauksen suorittamisen laiminlyöntiä koskeva rangaistusuhka kuitenkin kumottaisiin. Samoin kumottaisiin säännös työnantajan velvoittamisesta maksamaan työntekijälle kaksinkertaiset palkkaedut saamatta jääneeltä vuosiloma-ajalta. Tällaiset rangaistusluonteiset maksuseuraamukset sopivat huonosti rikosoikeusjärjestelmään ja niitä on karsittu lainsäädännöstä jo rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa.

19 §:n 1 momentti. Momentin 1 kohdassa säädettäisiin nykyistä 1 momenttia vastaavalla tavalla rangaistavaksi se, että työnantaja tai tämän edustaja tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo vuosiloman antamista koskevia lain säännöksiä. Momentin 2 kohta sisältäisi nykyisessä 3 momentissa säädetyn rangaistusuhan, joka koskee lain 17 §:ssä säädettyjen nähtävänäpitovelvollisuuksien laiminlyöntiä. Momentin loppuun lisättäisiin ehdotuksen mukaan viittaus rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettäviin vastuun kohdentumisperusteisiin.

19 §:n 2 momentti. Säännös sisältäisi viittauksen työaikasuojelurikosta koskevaan rikoslain 47 luvun 2 §:ään. Se korvaisi vuosilomalain 19 §:n 4 momentin nykyisen virheellistä vuosilomakirjanpitoa koskevan tunnusmerkistön. Lisäksi viittauksesta ilmenisi, että 1 momentissa tarkoitettua vuosilomalakirikkomusta voitaisiin arvostella rikoslain edellä mainitun säännöksen mukaan, jos rikkomus on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta.

20 §. Syytteeseenpano-oikeutta koskeva,

maksuvelvoitteiden laiminlyönteihin liittyvä pykälä ehdotetaan kumottavaksi sen vuoksi, että näitä laiminlyöntejä koskeva rangaistusuhkakin tulisi kumottavaksi.

122. Merimiesten vuosilomalaki

31-33 §. Merimiesten vuosilomalain (433/84) rangaistussäännökset ja niihin ehdotetut muutokset vastaavat pääosin vuosilomalain säännöksiä ja niiden edellä selostettuja muutosehdotuksia. Eroavuutena on nykyisin se, että merimiesten vuosilomalain 29 §:ssä säädetyn nähtävänäpitovelvollisuuden laiminlyönti ei ole rangaistavaa. Tämä eroavaisuus ehdotetaan poistettavaksi.

Muutosten jälkeen sakkorangaistuksen uhan sisältävä säännös merimiesten vuosilomasäännösten rikkomisesta olisi lain nykyisen systematiikan mukaisesti omassa 31 §:ssään. Rangaistussäännöksen yhteydessä olisi myös viittaus rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyihin vastuun kohdentumisperusteisiin.

Viittaus rikoslain ehdotetun 47 luvun työaikasuojelurikosta koskevaan 2 §:ään tulisi lain 32 §:ään siinä nyt olevan, virheellistä vuosilomakirjanpitoa koskevan rangaistussäännöksen tilalle. Pykälän 2 momentissa oleva säännös työnantajan edustajan vastuusta jätettäisiin tarpeettomana laista pois, koska vastuun kohdentuminen olisi säännelty rikoslaissa.

Syytteeseenpano-oikeutta maksuvelvoitteiden laiminlyöntitapauksissa koskeva 33 § tulisi kumottavaksi, koska laiminlyöntikään ei ehdotuksen mukaan enää olisi rangaistava. Ehdotetussa 31 §:ssä ei myöskään enää olisi säännöksiä rangaistusluonteisesta palkan maksamisvelvollisuudesta kaksinkertaisena.

123. Työturvallisuuslaki

Työturvallisuuslaki (299/58) on työturvallisuussuojelun yleislaki, jota sovelletaan kaikilla työaloilla niin työ- kuin virkasuhteissakin. Laki sisältää enimmäkseen väljiä säännöksiä tapaturmanvaarojen ja terveyshaittojen torjunnasta, minkä lisäksi lain 47 §:n nojalla on annettu lukuisia alemmanasteisia määräyksiä muun muassa erilaisten työssä käytettävien laitteiden ja aineiden turvallisuusvaatimuksista.

49 §:n 1 momentti. Pykälän nykyisessä 2 momentissa oleva, ketä tahansa velvoittava säännös suojalaitteen tai varoitusmerkinnän poistamiskiellosta siirtyisi ehdotuksen mukaan pykälän 1 momentiksi. Samalla säännökseen liittyvää rangaistusmaksimia alennettaisiin poistamalla tästä rikoslain ulkopuolelle jäävästä rikossäännöksestä vankeusrangaistuksen uhka. Suojalaitteen tai varoitusmerkinnän poistamisesta on törkeissä tapauksissa mahdollista määrätä vankeusrangaistus esimerkiksi 2 momentissa mainittujen rikoslain säännösten nojalla.

49 §:n 2 momentti. Työturvallisuuslaissa on joitakin säännöksiä työntekijän noudatettavista työturvallisuusvelvoitteista, mutta niiden tehosteeksi ei ole erikseen säädetty rangaistusuhkaa. Myöskään rikoslain 47 luku ei sisältäisi säännöstä työntekijän työturvallisuusvastuusta. Kuitenkin myös työntekijän on työssään rangaistuksen uhalla noudatettava sellaista huolellisuutta, jota edellytetään kaikilta kansalaisilta hengen tai terveyden suojaa koskevien rikoslain yleisten säännösten mukaan. Tämän huolellisuusvelvollisuuden mittapuuna voitaisiin soveltaa myös työturvallisuuslakia siltä osin kuin laissa on työntekijää velvoittavia säännöksiä (esimerkiksi työvälineissä ilmenevien, vaaraa aiheuttavien vikojen ilmoittaminen, 35 §).

Työntekijän vastuun selventämiseksi työturvallisuuslain 49 §:n 2 momenttiin otettaisiin viittaus ehdotettuihin rikoslain 21 luvun 8—12 §:ään, jotka sisältäisivät rangaistussäännökset kuolemantuottamuksesta, vammantuottamuksesta ja vaaran aiheuttamisesta.

49 §:n 3 momentti. Momentti sisältää nykyään työturvallisuuslain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista tehostavan, tunnusmerkistöltään avoimen rangaistusnormin. Esityksen mukaan säännöksen sijaan otettaisiin viittaus rikoslain ehdotetun 47 luvun 1 §:ään, jossa säädettäisiin rangaistus työturvallisuusrikoksesta. Samalla kävisivät tarpeettomiksi työturvallisuuslain 49 §:n 3 ja 4 momentin säännökset työnantajan edustajien keskinäisestä sekä virkamiehen vastuusta, sillä vastuun kohdentuminen määräytyisi rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettävien perusteiden nojalla.

51 §:n 2 momentti. Säännöksen mukaan työsuojelun valvontaan kuuluvien pakkokeinojen käyttö ei estä syyllisen tuomitsemista työturvallisuuslain mukaiseen rangaistukseen saman rikkomuksen johdosta. Ehdotuksen mukaan säännöksestä poistettaisiin maininta, jonka mukaan tuomittava rangaistus on "tämän

lain mukainen", sillä useimmissa tapauksissa rangaistusuhka olisi rikoslaissa.

124. Laki nuorten työntekijäin suojelusta

24 §. Nuorten työntekijäin suojelusta annettu laki (669/67) ja sen nojalla annettu asetus (508/86) sisältävät säännöksiä pääasiassa nuorten työntekijöiden työturvallisuudesta ja työajasta. Sen vuoksi lain rangaistussäännöstä muutettaisiin ehdotuksen mukaan samalla tavoin kuin yhtäältä työturvallisuuslakien ja toisaalta työaikalakien vastaavia säännöksiä on edellä ehdotettu muutettavaksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sakkorangaistus lain nojalla noudatettavien, nuoren työntekijän alinta työhönottoikää ja työaikaa koskevien velvoitteiden rikkomisesta. Säännöllisen työajan ylittämisestä maksettavien korvausten laiminlyönti ei olisi enää rangaistava teko. Alle 18-vuotiaan työntekijän iän selvittämisen (13 §) laiminlyöminen sellaisenaan muutettaisiin ehdotuksen mukaan rankaisemattomaksi. Rangaistusuhka on tarpeeton, kun työn teettäminen sallittua nuoremmalla työntekijällä on rangaistavaa jo huolimattomuudesta tehtynä. Pykälän 2 momenttiin sijoitettaisiin viittaus rikoslain 47 luvun 1 §:n työturvallisuusrikosta koskevaan säännösehdotukseen. Pykälään ehdotettuun uuteen 3 momenttiin tulisi viittaus rikoslain 47 luvun 2 §:ssä säänneltävän työaikasuojelurikoksen tunnusmerkistöön.

125. Laki lyijyvalkoisen ja lyijysulfaatin käytön kieltämisestä eräissä maalaustöissä

6 §. Rangaistussäännöksen sijaan lyijyvalkoisen ja lyijysulfaatin käytön kieltämisestä eräissä maalaustöissä annetun lain (101/29) 6 §:ään otettaisiin viittaus ehdotettuun työturvallisuusrikosta koskevaan rikoslain 47 luvun 1 §:ään. Nykyisen 6 §:n 2 momentissa säädetty työnantajan ja tämän edustajan välinen vastuunjako määräytyisi ehdotetun 47 luvun 7 §:n mukaan.

126. Laki työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa

Työsuojeluvalvontalakiin ehdotetaan muutoksia ehdotettujen salassapitorikoksia koskevan rikoslain 38 luvun ja työrikoksia koskevan 47 luvun johdosta.

24 §:n 1 momentti. Työsuojeluvalvontalain nykyisen 24 §:n 1 momentin mukaan työsuojeluviranomaisen velvollisuus tehdä ilmoitus viralliselle syyttäjälle koskee niitä tilanteita, joissa on todennäköisiä perusteita epäillä, että työsuojelua koskevia säännöksiä tai määräyksiä on rikottu. Rikoslain työrikoksia koskevan 47 luvun säätämisen jälkeen törkeimpien työrikosten rangaistavuus perustuisi rikoslain eikä asianomaisten työlakien säännöksiin. Tämän vuoksi työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se kattaisi myös nämä tapaukset. Muutos merkitsisi toisaalta sitä, että työsuojeluviranomaiset tekisivät ilmoituksia myös joissakin sellaisissa tapauksissa, joissa asianomaisten (esimerkiksi tasa-arvolakiin tai työnvälityslakiin perustuvien) säännösten tai määräysten noudattamisen valvonta ei muuten kuulu tälle viranomaiselle. Käytännössä muutos ei olisi suuri, sillä samojen työpaikkojen työsuojeluolojen valvonta kuuluu jo entuudestaan työsuojeluviranomaisille.

Samassa yhteydessä ilmoitusvelvollisuuteen, siltä osin kuin se koskee työsuojelua koskevien säännösten ja määräysten rikkomista, ehdotetaan tehtäväksi supistava täsmennys. Viranomaisen olisi tehtävä ilmoitus tietenkin vain rangaistavasta työsuojelumääräysten rikkomisesta. Teon rangaistavuutta koskevalla maininnalla ilmaistaisiin myös, ettei teosta olisi tehtävä ilmoitusta, mikäli syyllisyyttä koskevat rangaistavuuden edellytykset ilmeisesti puuttuvat. Toisaalta sanamuoto sallisi sen, että työsuojeluviranomainen voisi omien tarkastustensa ja selvitystensä perusteella esittää ilmoituksen yhteydessä myös alustavan käsityksensä syylliseksi epäillyistä.

25 §. Työsuojeluvalvontalain 5 § koskee laissa säädettyä tehtävää täyttävän henkilön salassapitovelvollisuutta. Lain 6 §:ssä on puolestaan työsuojeluviranomaisia koskeva säännös siitä, että työturvallisuusepäkohdasta ilmoittaneen henkilön nimi on pidettävä salassa ja ettei myöskään työpaikalla suoritettavaa tarkastusta tehtäessä ole lupa ilmoittaa työnantajalle tai hänen edustajalleen, että tarkastus on toimitettu tehdyn ilmoituksen perusteella. Rangaistus näiden velvollisuuksien rikkomisesta on säädetty työsuojelun valvonnasta annetun lain 25 §:ssä, jonka mukaan tällaisesta työsuojelu-

tietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon. Työsuojelun valvontalain 5 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomiseen voi syyllistyä niin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä kuin muukin henkilö. Sen sijaan lain 6 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden voi rikkoa ainoastaan virkamiesasemassa oleva henkilö.

Ehdotuksen mukaan muun kuin virkamiehen tekemät salassapitorikokset rangaistaisiin vastedes rikoslain 38 luvun näitä rikoksia koskevien uusien säännösten nojalla. Silloin kun tekijänä on virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, sovellettaisiin rikoslain 40 luvun 5 §:ää. Puheena olevan lain salassapitovelvollisuutta koskeva rangaistussäännös olisi siis vastaisuudessa tarpeeton. Säännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksilla rikoslain mainittuihin salassapitosäännöksiin. Selkeyden vuoksi viittaussäännökset sijoitettaisiin eri momentteihin.

25 §:n 1 momentti. Lain 5 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomisen osalta viitattaisiin ensisijaisesti rikoslain 38 lukuun. Nykyistä sakkorangaistusta ankarampaa rangaistusuhkaa ei näissä tapauksissa tarvittaisi, minkä vuoksi viitattaisiin vain salassapitorikkomussäännökseen. Lisäksi säännökseen sisältyisi toissijaisuuslauseke, jonka mukaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentti väistyy, jos teko on rangaistava 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä on muualla kuin 38 luvun 1 §:ssä säädetty ankarampi rangaistus.

25 §:n 2 momentti. Lain 6 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomisen osalta viitattaisiin rikoslain 40 luvun 5 §:ään. Tämäkin säännös voisi väistyä, jos teosta olisi muualla laissa säädetty ankarampi rangaistus.

26 §:n 1 momentti. Pykälän 1 momentissa säädetään nykyisin rangaistus työsuojeluviranomaisen määräysten rikkomisesta. Koska työturvallisuusrikosta koskeva rikoslain 47 luvun 1 §:n säännös olisi rangaistusasteikoltaan yhtä ankara kuin nykyinen 1 momentti, ehdotetaan työsuojeluvalvontalain säännös korvattavaksi viittauksella rikoslain säännökseen. Työsuojeluviranomaisten määräysten rikkominen voisi tulla rangaistusta ankaroittavana perusteena huomioon otettavaksi, kun säännöstä työturvallisuusrikoksesta sovelletaan.

26 §:n 2 momentti. Momentti koskee nykyisin työsuojeluvalvontalain 11 §:n 4 momentissa säädettyä työsuojeluvaltuutetun irtisanomissuojan loukkaamista. Tällainen teko ehdotetaan rangaistavaksi työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaamisena rikoslain 47 luvun 4 §:n mukaan, minkä vuoksi työsuojeluvalvontalain rangaistussäännöksen tilalle ehdotetaan viittausta rikoslain säännökseen. Viittaussäännöksen sanamuodossa otettaisiin huomioon se, että rikoslain säännös turvaisi irtisanomissuojan ohella työsuojeluvaltuutettua oikeudettomalta erottamiselta ja lomauttamiselta.

127. Työnvälityslaki

17 §:n 1 momentti. Työnvälityslain (246/59) 17 §:n 1 momentissa on säädetty rangaistus törkeimmistä työnvälityslakia vastaan tehdyistä rikoksista. Pääpiirteittäin samat teot rangaistaisiin työnvälitysrikoksena rikoslain ehdotetun 47 luvun 6 §:n mukaan. Rangaistavaa olisi ensinnäkin se, että joku hyötymistarkoituksessa harjoittaa luvatonta työnvälitystä. Työnvälitysrikoksesta tuomittaisiin myös se, joka luvatta välittää tai vuokraa taikka julkisesti ilmoittaa välittävänsä tai vuokraavansa työntekijöitä ulkomaille tai ulkomailta Suomeen. Työnvälityslain 17 §:n uudeksi 1 momentiksi ehdotetaan viittausta näihin rikoslain tunnusmerkistöihin.

17 §:n 2 momentti. Ehdotuksen mukaan työnvälityslain 17 §:n 2 momentissa säilyisi työnvälitysrikkomusta koskeva rangaistussäännös asiallisesti nykyisen sisältöisenä. Tämä tunnusmerkistöltään osaksi avoin säännös kattaisi rikoslain 47 luvun 6 §:ssä mainitsematta jäävän, työnvälityslaissa tarkoitetun luvattoman toiminnan sekä työvoiman vuokrauksesta lain nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisen menettelyn. Lisäksi säännös koskisi sellaisia työnvälitysrikoksen tunnusmerkistössä tarkoitettuja työnvälityslain vastaisia tekoja, jotka on tehty muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta.

128. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta

14 §:n 2 momentti. Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 14 §:n 1 momentissa (624/92) on naisia tai miehiä syrjivän ilmoittelun kiellon sisältävä säännös, joka koskee työ- tai koulutuspaikasta ilmoittamista. Pykälän 2 momentissa on kieltoon liittyvä rangaistusuhka. Rikoslain 47 luvun 3 §:ssä olisi esityksen mukaan yleinen työsyrjinnän kieltävä rangaistussäännös, joka koskisi myös sukupuo-

lisyrjintää ja syrjivää ilmoittelua työelämässä yhtenä sen muotona. Tämän vuoksi ei syrjivää ilmoittelua työelämässä koskevaa erillistä rangaistussäännöstä enää tarvittaisi. Sen sijaan olisi edelleen tarpeen säilyttää syrjivää koulutuspaikkailmoittelua koskeva rangaistussäännös. Kun tasa-arvolakiin on selkeyden vuoksi perusteltua lisätä viittaus rikoslain ehdotettuun työsyrjintää koskevaan säännökseen, olisi myös syrjintää koulutuspaikasta ilmoitettaessa koskeva rangaistussäännös johdonmukaista sijoittaa viittaussäännöksen kanssa samaan pykälään. Sen vuoksi nykyinen 14 §:n 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi ja rangaistussäännökset sijoitettavaksi uuteen 21 a §:ään.

Kun erilaisten työelämässä esiintyvien syrjintäperusteiden rikosoikeudellinen kohtelu tulisi yhtenäistettäväksi, ei olisi myöskään perustetta enää edellyttää, että tasa-arvovaltuutettu on tehnyt syyteilmoituksen sukupuolisyrjintää osoittavasta ilmoittelusta, vaan tällainenkin syrjintä työelämässä olisi 14 §:n 2 momentin kumoamisen jälkeen tavanomainen virallisen syytteen alainen teko.

21 a §:n 1 momentti. Tasa-arvolaissa tarvitaan viittaus edellä mainittuun työsyrjintää koskevaan rikoslain säännökseen. Viittaus ensinnäkin korvaisi edellä selostetun, syrjivää työpaikkailmoittelua koskevan tasa-arvolain nykyisen säännöksen. Toiseksi tasa-arvolain 8 §:ssä on säädetty työhönottovaihetta, työntekijöiden kohtelua ja palvelussuhteen päättämistä koskevat sukupuolisyrjinnän kiellot, jotka pääosin kuuluisivat myös rikoslain työsyrjintäsäännöksen piiriin. Lisäksi sukupuolisyrjinnän yleiskiellon sisältävässä tasa-arvolain 7 §:ssä on säännöksiä, jotka voivat tulla sovellettavaksi työelämässä lain 8 §:ää täydentävästi ja joiden rikkominen voisi siten olla rangaistavaa työsyrjintänä rikoslain mukaan. Näistä syistä tasa-arvolain 21 a:n 1 momentissa viitattaisiin rikoslain 47 luvun 3 §:ään yksilöimättä kuitenkaan niitä tasa-arvolain pykäliä, joiden rikkomisesta säädettäisiin rangaistus rikoslaissa.

21 a § 2 momentti. Niin kuin edellä on todettu, tasa-arvolain 14 §:n mukaan kielletty syrjintä koulutuspaikasta ilmoitettaessa jäisi edelleen rangaistavaksi, mutta sitä koskeva rangaistussäännös sijoitettaisiin rikoslain työsyrjintäsäännökseen viittaavan säännöksen yhteyteen. Koska esityksessä noudatetun periaatteen mukaan rikokset ovat vain tahallisina rangaistavia silloin, kun tunnusmerkistössä ei erikseen mainita mitään syyksiluettavuuden asteetta, 2 momentissa ei tarvita sanaa "tahallaan". Syrjivän koulutuspaikkailmoittelun syyteoikeuden muuttamiseen ei ole samoja perusteita kuin syrjivässä työpaikkailmoittelussa, joten syyte-oikeuden ehdotetaan jäävän ennalleen.

129. Valtion virkamieslaki

94 a §:n 1 momentti. Valtion virkamieslain 17 §:ssä on säädetty virkamiesten tasapuolisen kohtelun perusteista. Lain 13 §:n 3 momentin mukaan näitä vaatimuksia on noudatettava myös virkaan nimitettäessä. Koska mainittujen säännösten rikkominen olisi rikoslain 47 luvun 3 §:n mukaan rangaistavaa työsyrjintänä, valtion virkamieslakiin ehdotetaan otettavaksi tämän osoittava viittaussäännös.

94 a §:n 2 momentti. Valtion virkamieslain 18 §:ssä on säädetty järjestötoiminnan vapauden loukkaamisesta. Keskeisen osan tästä kriminalisoinnista kattaisi ehdotettu rikoslain 47 luvun 5 §. Rangaistavaa olisi kuitenkin vain ammatillisen tai poliittisen toimintavapauden loukkaaminen. Valtion virkamieslain 94 a §:n 2 momentiksi ehdotetaan otettavaksi tämän rajoituksen sisältävä viittaus rikoslain 47 luvun 5 §:ään. Viittauksesta käy ilmi myös se, että rikoslain mainittu säännös koskisi myös niin sanotun negatiivisen järjestäytymisvapauden loukkaamista.

130. Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa

Valtion yhteistoimintalaki ja sen rangaistussäännös vastaavat olennaisilta osiltaan edellä selostettua yritysten yhteistoimintalakia ja sen rangaistussäännöstä. Valtion virastoissa ja laitoksissa ei kuitenkaan ole noudatettavana rangaistussäännöksen tehostamaa velvollisuutta korvata henkilöstöedustajien ansionmenetyksiä.

16 §:n 1 momentti. Valtion yhteistoimintalain 16 §:n 1 momenttiin jäisi ehdotuksen mukaan nykyistä vastaava viraston yhteistoimintavelvoitteen rikkomista koskeva sakonuhkainen rangaistussäännös. Syyksiluettavuusvaatimus todettaisiin nimenomaisesti säännöksessä ja siihen lisättäisiin viittaus vastuun kohdentumista koskevaan rikoslain 47 luvun säännökseen.

16 §:n 2 momentti. Lain 13 §:ssä on virka-

miesten ja työntekijäin sekä heidän edustajiensa salassapitovelvollisuutta koskeva säännös. Salassapitovelvollisuus koskee muun muassa sellaisia seikkoja, jotka erityisen säännöksen tai määräyksen nojalla on pidettävä salassa tai jotka koskevat yksityisen henkilön taloudellista asemaa, terveydentilaa tai muutoin häntä henkilökohtaisesti. Lisäksi salassapitovelvollisuus ulottuu tiettyihin viraston liike- tai ammattisalaisuuksiin sekä tietoihin asiakirjasta, joka yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 5 §:n mukaan ei ole vielä julkinen. Salassapitovelvollisuuteen on siis rinnastettu myös niin sanottujen ei-julkisten asioiden luvaton ilmaiseminen. Lain 16 §:n 2 momentin rangaistussäännöksen mukaan mainitun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Kysymyksessä oleva salassapitovelvollisuuden rikkominen rangaistaisiin ehdotuksen mukaan rikoslain 38 luvun salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten nojalla. Jos kuitenkin tekijänä on virkamies tai julkisyhteisön työntekijä, sovelletaan rikoslain 40 luvun 5 §:n salassapitorikossäännöstä tai saman luvun 6 §:n säännöstä asiakirjan luvattomasta paljastamisesta. Puheena oleva rangaistussäännös on siis tarpeeton, minkä vuoksi se ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslakiin. Koska salassapitovelvollisuus koskee myös sellaisia yksityisyyttä koskevia seikkoja, joiden luvattomaan ilmaisemiseen useissa muissa laeissa liittyy vankeusrangaistusuhka, ehdotetaan, että tällaiseen salassapitovelvollisuuden rikkomiseen voitaisiin soveltaa myös 38 luvun 1 §:ää. Viittaussäännökseen sisältyisi myös ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke, joka viittaisi esimerkiksi yrityssalaisuuden rikkomista koskevaan säännökseen (rikoslain 30 luvun 5 §). Viittaussäännöksessä olisi paitsi rikoslain 40 luvun 5 §:ää, myös luvun 6 §:ää koskeva maininta.

131. Työterveyshuoltolaki

9 §:n 1 momentti. Työterveyshuoltolain (743/78) 4 §:ssä on säädetty työnantajalle yhteistoimintavelvollisuus ennen olennaisen terveydenhuoltopalvelujen järjestämistä koskevan asian ratkaisemista. Velvoitteen rikkomisesta voidaan lain 9 §:n mukaan normaalitapauksessa tuomita sakkoon. Esityksen mukaan mahdollisuus sakkoon tuomitsemiseen säilyisi 9 §:n 1 momentissa. Vastaava kriminalisointi jäisi esimerkiksi yhteistoimintalain 16 §:n 1 momenttiin.

9 §:n 2 momentti. Pykälän nykyisen 1 momentin tunnusmerkistöltään avoin rikossäännös korvattaisiin viittauksella työturvallisuusrikosta koskevaan rikoslain 47 luvun 1 §:ään. Rangaistuksen uhalla noudatettavia työturvallisuusmääräyksiä olisivat ennen muuta työterveyshuoltopalvelujen järjestämistä ja työpaikkaselvitysten tekemistä koskevat työterveyshuoltolainsäädännön määräykset. Sen sijaan työterveyshuoltolain 4 §:n säännös yhteistoiminnasta työterveyshuoltoasioissa ei olisi ehdotuksessa tarkoitettu työturvallisuusmääräys, ja sen rikkomisesta säädettäisiin 1 momentissa.

9 §:n 3 momentti. Pykälän nykyinen 2 momentti siirtyisi muuttamattomana uudeksi 3 momentiksi. Syyttäjän velvollisuus pyytää työsuojeluviranomaiselta lausunto ja tehdä tälle ilmoitus koskisi myös sellaista työterveyshuoltolain rikkomista, joka on työturvallisuusrikoksena rangaistava.

132. Laki palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta

7 §. Palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetussa laissa (570/61) asetetaan työnantajalle velvollisuus ottaa asevelvollisuuslain (452/50) nojalla palvelukseen kutsuttu Suomen kansalainen palvelusajan päätyttyä tai keskeydyttyä takaisin työhön. Velvollisuuden rikkomisesta säädetään sakkorangaistus lain 7 §:ssä, jossa on myös säännökset työnantajan edustajan ja virkamiehen vastuusta. Ehdotuksen mukaan rangaistussäännös säilyisi asiallisesti nykyisen sisältöisenä. Vastuun kohdentumista työnantajaan tai tämän työ- tai virkasuhteessa oleviin edustajiin koskevilta osin vain viitattaisiin rikoslain ehdotetun 47 luvun 7 §:n säännöksiin.

133. Laki aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä

Aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain (300/79, *alusjätela-*

ki) 28 §:n 1 momentissa on nykyisin rangaistussäännös alusta käytettäessä tehdystä vesien pilaamisesta. Sen mukaan on rangaistavaa ryhtyminen lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaiseen toimenpiteeseen, josta voi aiheutua vesien pilaantumista. Rangaistusseuraamukseksi on säädetty sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Alusjätelain 28 §:n 2 momentissa on kvalifioitu rangaistussäännös törkeästä alusta käytettäessä tehdystä vesien pilaamisesta. Sen tunnusmerkistössä mainitaan esimerkkeinä 1 momentissa tarkoitetut rikokset, jotka ovat omansa aiheuttamaan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle tai laajalle ulottuvaa ja pitkäaikaista vesien pilaantumista, sekä toimenpiteet, jotka suoritetaan vastoin viranomaisen nimenomaista kieltoa. Lisäedellytyksenä 2 momentin soveltamiselle on, että rikosta on mainituista tai muista syistä kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä. Rangaistusseuraamus törkeästä teosta on vankeutta vähintään kuusi kuukautta ja enintään neljä vuotta.

28 §:n 1 momentti. Ehdotetun ympäristörikoksia koskevan rikoslain 48 luvun 1 §:n säännös ympäristön turmelemisesta, 2 §:n säännös törkeästä ympäristön turmelemisesta ja 3 §:n säännös ympäristörikkomuksesta kattavat ne teot, jotka nykyisin tulevat rangaistaviksi alusjätelain 28 §:n 1 ja 2 momentin rangaistussäännösten nojalla. Ehdotetun 48 luvun 4 §:n nojalla voidaan lisäksi tuomita tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta myös sellaisen menettelyn perusteella, joka on alusjätelain taikka sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen. Sen vuoksi ehdotetaan alusjätelain 28 §:n 1 momentti korvattavaksi viittauksella rikoslain 48 luvun 1-4 §:n rangaistussäännöksiin. Pykälän nykyinen 2 momentti käy samalla tarpeettomaksi.

28 §:n 2 momentti. Lain nykyisen 28 §:n 3 momentin mukaan muut kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitetut lain ja sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomiset tulevat rangaistaviksi alusta käytettäessä tehtyinä vesienpilaamisrikkomuksina. Tällaisten rikkomusten ei välttämättä tarvitse olla omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai vaaraa ympäristölle tai terveydelle. Sen vuoksi ehdotetut rikoslain ympäristörikossäännökset eivät kokonaan korvaa puheena olevaa rangaistussäännöstä, joka ehdotetaan säilytettäväksi. Nykyisen 2 momentin käytyä tarpeettomaksi säännös siirtyy uudeksi 2 momentiksi.

Momentin rikosnimikkeeksi ehdotetaan nykyistä lyhyempää muotoa "alusjäterikkomus". Lisäksi momenttiin ehdotetaan lisättäväksi nimenomainen maininta siitä, että siinä tarkoitettu teko on rangaistava sekä tahallisesti että huolimattomuudesta tehtynä.

Nykyisen 3 momentin nojalla voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Uudessa 2 momentissa säännellyissä tapauksissa on kysymys vain vähäisistä rikkomusluonteisista teoista, jotka eivät ole olleet omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai vaaraa ympäristölle tai terveydelle. Sen vuoksi ehdotetaan, että uuden 2 momentin nojalla voitaisiin tuomita vain sakkoa.

Nykyisen 4 momentin mukaan silloin, kun pykälässä tarkoitettu teko on tapahtunut laivanisännän tieten ja hänen tahdostaan, rangaistaan myös häntä niin kuin hän itse olisi ollut tekijä. Laivanisännän asema ei kuitenkaan sillä tavoin eroa muiden liiketoimintaa johtavien henkilöiden asemasta, että rikosoikeudellisen vastuun kohdentumisesta tässä laissa tarvittaisiin erityissäännös. Oikeaan lopputulokseen päädytään jo rikoslain tekijäntointa, yllytystä ja avunantoa koskevia säännöksiä soveltamalla.

134. Vesilaki

13 luku. Rangaistussäännöksiä. Vesilain 13 luku sisältää nykyisessä muodossaan yksityiskohtaisia rangaistussäännöksiä muun muassa vesistön tai veden pilaamisesta, väylän sulkemisesta, vesilain lupasäännösten ja kunnossapitosäännösten rikkomisesta, kulku- ja käyttöoikeuksien väärinkäyttämisestä sekä uittotoimintaan liittyvien säännösten rikkomisesta. Useat näistä rangaistussäännöksistä sisältävät vankeusuhan.

Ehdotetun ympäristörikoksia koskevan rikoslain 48 luvun rangaistussäännökset kattaisivat useita vesilain 13 luvun säännöksiä. Ehdotettu yleisvaarallisia rikoksia koskeva 34 luku sisältäisi lisäksi osittain vesilain rangaistussäännösten kanssa päällekkäisen rangaistusuhan vedentulvan aikaansaamisesta. Näistä syistä ehdotetaan koko vesilain 13 luku muutettavaksi. Vesilakiin jäävien säännösten nojalla jäisivät rangaistaviksi vain lievemmänlaatuiset, rikkomusluonteiset teot. Samalla voidaan lakiin jääviä rangaistussäännöksiä jossakin

määrin selkeyttää. Vesilain 13 luvun nojalla rangaistaviksi jäävistä teoista voisi seurata vain sakkorangaistus.

Ehdotetun muutoksen myötä pääosa nykyisin vesioikeuksissa käsiteltävistä rikosasioista siirtyisi yleisten alioikeuksien yksinomaisen toimivallan piiriin. Tämä seuraa suoraan vesilain 14 luvun 5 §:n 2 momentin säännöksestä. Sen mukaan syyte on tehtävä yleisessä alioikeudessa, jos teko käsittää myös rikoslaissa rangaistavan teon, josta rikoslaissa säädetty rangaistus on ankarampi kuin vesilain mukaan tuomittava.

Voimassa olevan 13 luvun 11 §:n mukaan luvun 2—8 §:ssä tarkoitetut teot tai laiminlyönnit ovat rangaistavia myös tuottamuksellisesti tehtyinä. Vastaava maininta ehdotetaan nyt lisättäväksi kunkin rikossäännöksen alkuun.

Luvun 12 §:n erityissäännös syyttämättä jättämisestä ehdotetaan poistettavaksi, koska sitä tiettävästi sovelletaan erittäin harvoin ja koska rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen 15 §:n 2 momentin säännös antaa osapuilleen samanlaiset mahdollisuudet syyttämättä jättämiseen kuin mainittu 12 §:kin.

1 §:n 1 momentti. Vesilain 13 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetään nykyisin rangaistus muun muassa sille, joka vesilain 1 luvun säännösten vastaisesti muuttaa vesistöä tai ryhtyy toimenpiteeseen, joka aiheuttaa vesistön tai veden pilaantumista. Rangaistusseuraamukseksi mainituista teoista on säädetty sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Ehdotetut rikoslain 48 luvun 1—4 §:n säännökset tulisivat muun ohella sovellettaviksi mainituissa vesilain säännösten rikkomistapauksissa. Sen vuoksi ehdotetussa momentissa viitataan näihin rikoslain säännöksiin. Ympäristön turmelemista koskeva perusasteikko vastaisi nykyistä vesilain 13 luvun 1 §:n 1 momentin rangaistusasteikkoa, mutta törkeät vesilain säännösten rikkomiset tulisivat usein rangaistaviksi törkeänä ympäristön turmelemisena vähintään neljän kuukauden ja enintään kuuden vuoden vankeudella. Lievemmistä, rikkomusluonteisista teoista asteikkona olisi sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Vesilain säännösten rikkominen voisi myös tulla rangaistavaksi rikoslain 48 luvun 4 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena ympäristörikoksena.

1 §:n 2 momentti. Rangaistus vedentulva aikaansaamalla tehdystä tuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, yleisvaaran tuottamuksesta ja törkeästä yleisvaaran tuottamuksesta tultaisiin määräämään muutettavaksi ehdotetun rikoslain 34 luvun 1, 3, 7 ja 8 §:n mukaisesti. Selvyyden vuoksi pykälän 2 momentissa ehdotetaan näiltä osin viitattavaksi mainittuihin rangaistussäännöksiin.

2 §. Vesilain 13 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetään nykyisin rangaistus muiden muassa sille, joka vastoin vesilain 1 luvun säännöksiä sulkee avoinna pidettävän väylän tai panee siihen esteen taikka 1 luvun 17 §:n vastaisesti estää veden vapaata juoksua. Ensiksi mainitun pykälän 2 momentissa säädetään 1 momentissa tarkoitetun seurauksen aiheuttaminen törkeällä tuottamuksella rangaistavaksi sakolla tai enintään kuuden kuukauden vankeudella, jollei yksityisen tai yleisen edun loukkaus ole vähäinen.

Kaikki mainitut teot eivät välttämättä täytä rikoslain ehdotetun 48 luvun tunnusmerkistöjä. Osa teoista, kuten esimerkiksi väylän sulkeminen, tulisi kuitenkin rangaistavaksi ehdotetun 13 luvun 3 §:n 1 kohdan mukaisesti. Sen sijaan 3 §:n säännös ei soveltuisi veden vapaan juoksun estämiseen, minkä vuoksi tätä koskeva rangaistussäännös ehdotetaan sijoitettavaksi vesilain 13 lukuun uudeksi 2 §:ksi. Uutena rikosnimenä olisi "uoman vedenjuoksun estäminen".

Lainkohta tulisi sovellettavaksi vain sellaisissa tapauksissa, joissa teko ei ole rangaistava rikoslain 48 luvun mukaan. Kun 2 § siten koskee suhteellisen lieviä tekoja, säännöksen nojalla voitaisiin tuomita ainoastaan sakkoa. Ehdotettu säännös on voimassa olevaan lakiin verrattuna lievempi myös siltä osin, että siinä tarkoitetut tahallisetkaan teot eivät olisi enää rangaistavia, jos yksityisen tai yleisen edun loukkaus on vähäinen. Ankaroitumista nykyiseen verrattuna taas merkitsisi se, että jo tavallinen tuottamus voisi johtaa säännöksen soveltamiseen. Tahallisuusvaatimus on sama kuin useimmissa muissa eri lakeihin jäävissä rangaistussäännöksissä.

3 §. Vesilain 13 luvun nykyisen 2 §:n 1 momentissa säädetään rangaistavaksi ryhtyminen ilman lupaa toimenpiteeseen, johon vesilain mukaan on haettava lupa, taikka yrityksen paneminen toimeen toisella tavalla kuin laissa tai annetussa lupapäätöksessä tahi niiden nojalla on määrätty tai myönnetyn luvan lakattua olemasta voimassa, jos teko ei ole saman luvun 1 §:n mukaan rangaistava. Rangaistusseuraamuksena säännöksen rikkomisesta on sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Pykälän 2 momentin mukaan samanlaiseen rangaistukseen on tuomittava ennenaikaisesta ryhtymisestä toimenpiteeseen, johon lupa on myönnetty, toiselle kuuluvan omaisuuden käyttöönottamisesta ilman tämän suostumusta sekä laiminlyönnistä noudattaa, mitä lupapäätöksessä veden korkeudesta tai juoksuttamisesta, työn toimittamisesta, muiden etujen turvaamiseksi tehtävistä laitteista ja rakennelmista tai toimenpiteen suorittamisesta muutoin on määrätty. Edelleen pykälän 3 momentin mukaan on samalla tavoin rangaistavaa luvanvaraisen yrityksen jättäminen kesken, jos kesken jättämisestä saattaa aiheutua vaaraa toiselle tai toisen omaisuudelle, sekä lupaa edellyttävä laitteen tai rakennelman poistaminen ilman vaadittavaa lupaa.

Ehdotettu 3 § vastaisi sisällöltään nykyistä 2 §:ää sekä eräitä osia 1 §:stä, joihin ehdotetun 2 §:n perusteluissa on viitattu. Uusi 3 §, jonka nojalla voitaisiin tuomita vain sakkoon, tulisi sovellettavaksi vain silloin, kun teko ei ole rangaistava rikoslain 48 luvun mukaan. Nykyisessä 2 §:ssä tarkoitettu toiselle kuuluvan omaisuuden käyttöön ottaminen tulisi kuitenkin rangaistavaksi rikoslain 28 luvun 7—9 §:n luvatonta käyttöä tai 11 §:n hallinnan loukkausta koskevan tunnusmerkistön mukaan.

Pykälän kirjoitustapaa ehdotetaan selkeytettäväksi niin, että siinä olisi vain yksi momentti, jossa rangaistaviksi säädetyt erityyppiset teot lueteltaisiin numeroituina. Pykälän 4 kohta on kirjoitettu yleisempään muotoon kuin voimassa olevassa laissa. Se tulisi sovellettavaksi kaikissa tapauksissa, joissa on laiminlyöty noudattaa vesien suojelemiseksi taikka muiden etujen turvaamiseksi annettuja lupamääräyksiä, kun nykyisin on rangaistavaa ainoastaan veden korkeudesta tai juoksuttamisesta, työn toimittamisesta, muiden etujen turvaamiseksi tehtävistä laitteista ja rakennelmista tai toimenpiteen suorittamisesta muutoin annettujen määräysten laiminlyönti. Pykälän rikosnimeksi ehdotetaan otettavaksi "vesilain luparikkomus".

4 §. Nykyisessä 13 luvun 3 §:ssä säädetään rangaistus padon taikka muun rakennelman tai laitoksen ja erilaisten vesiväylien ja veden kulkuteiden kunnossapitovelvollisuuden laiminlyönnistä. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi ensinnäkin niin, että se tulisi sovellettavaksi vain silloin, kun teosta ei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta. Säännöksestä poistettaisiin lisäksi erityinen rangaistusasteikko niitä tapauksia varten, joissa laiminlyönnistä saattaa aiheutua vaaraa toiselle tai toisen omaisuudelle. Asteikon korvaavia — ja uutta 4 §:ää ankarampia — rangaistussäännöksiä on jo nyt laissa ja niitä ehdotetaan myös tässä esityksessä, esimerkkeinä vaaran aiheuttamista koskeva rikoslain 21 luvun 12 § ja yleisvaaran tuottamusta koskeva 34 luvun 7 §. Uutena rikosnimenä 4 §:ssä olisi "vesilain kunnossapitosäännösten rikkominen".

5 §. Nykyisessä 4 §:ssä säädetään rangaistavaksi vesistössä kulkemisoikeuden taikka 1 luvun 27—31 §:ssä tarkoitettujen erilaisten oikeuksien väärinkäyttäminen, jollei kysymys ole 13 luvun 5—8 §:ssä tarkoitetusta uittorikkomuksesta. Säännös ehdotetaan otettavaksi uudeksi 5 §:ksi soveltamisalaltaan muuttamattomana, mutta ilman vankeusuhkaa. Tässä tarkoitetusta vesistössä kuljettaessa aiheutetusta häiriöstä ja kulkuoikeuden muusta väärinkäyttämisestä sakko on riittävä rangaistus. Eräissä tapauksissa voivat lisäksi tulla sovellettaviksi veneliikennelain säännökset. Vesilain 1 luvussa tarkoitettujen oikeuksien väärinkäyttäminen puolestaan voi törkeimmissä tapauksissa tulla rangaistavaksi ympäristön turmelemisena rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaan. Vesilain vankeusuhka ei siten tältäkään osin enää ole tarpeen. Ehdotetun 5 §:n suhteesta mainittuihin säännöksiin säädettäisiin uudella toissijaisuuslausekkeella. Ehdotuksen mukaan uusi rikosnimi olisi "vesilain käyttöoikeussäännösten rikkominen".

6 §:n 1 momentti. Tällä hetkellä on luvun 5—8 §:ssä säädetty rangaistavaksi erilaisten uittomääräysten rikkominen, uitto-oikeuksien väärinkäyttäminen ja uittoon liittyvien velvollisuuksien laiminlyönti. Nämä pykälät ehdotetaan yhdistettäviksi uudeksi 6 §:n 1 momentiksi, jossa erityyppiset uittorikkomukset lueteltaisiin peräkkäin juoksevasti numeroituina. Rikosnimenä olisi "uittorikkomus".

Asiallisesti säännöstä ehdotetaan nykyiseen verrattuna muutettavaksi siten, että siinä tarkoitetut teot ja laiminlyönnit voitaisiin rangaista uittorikkomuksena ainoastaan silloin, kun ne eivät ole rangaistavia ympäristörikoksina rikoslain 48 luvun nojalla taikka vesilain luparikkomuksena vesilain ehdotetun 13 luvun 3 §:n perusteella. Rangaistukseksi voitaisiin tuomita vain sakkoa, kun nykyisin uittorikkomuksista on mahdollista tuomita useimmissa tapauksissa myös vankeutta enintään kuusi kuukautta. Kun pykälän nojalla rangaistaviksi jäisivät vain lievemmänluonteiset rikkomukset ja kun van-

keusseuraamuksilla ei tällaisissa tapauksissa ole ollut käytännössä merkitystä, voidaan vankeusuhka uittorikkomuksista tarpeettomana poistaa.

6 §:n 2 momentti. Luvun nykyisessä 9 §:ssä säädetään myös uittoyhdistyksen hallituksen jäseneen ja uittopäällikköön sovellettavaksi, mitä uittajasta ja puutavaran omistajasta on säädetty. Vastaava säännös ehdotetaan nyt otettavaksi 2 momentiksi 6 §:ään.

7 §. Luvun nykyisessä 10 §:ssä on säädetty rangaistus sille, joka estää vesi- tai maa-alueen vesilakiin tai sen nojalla annettuun lupaan tai määräykseen perustuvan käyttämisen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen nojalla voitaisiin tuomita vain sakkoa, kun nykyisin sen nojalla on mahdollista tuomita myös vankeutta enintään kuusi kuukautta. Kun vankeusuhalla ei tällaisissakaan tapauksissa ole ollut käytännön merkitystä, voidaan se poistaa tarpeettomana laista. Lisäksi pykälästä ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana sana "tahallansa", koska ilman sitäkin lainkohdasta ilmenee, että siinä tarkoitetut teot ovat rangaistavia vain tahallisesti tehtyinä. Näin muutettuna pykälä ehdotetaan sijoitettavaksi luvun uudeksi 7 §:ksi. Rikosnimeksi tulisi ehdotuksen mukaan "vesistön käytön estäminen".

8 §. Nykyisessä 13 luvun 13 §:ssä säädetään luvussa mainitut teot, joilla on loukattu ainoastaan yksityisen etua tai oikeutta, asianomistajarikoksiksi. Pykälä ehdotetaan sijoitettavaksi lukuun uudeksi 8 §:ksi. Säännös koskisi luvun 2—7 §:ssä tarkoitettuja tekoja. Rajauksen ottaminen lakiin olisi luonteeltaan vain tekninen muutos eikä vaikuttaisi asianomistajarikosten alaan.

135. Laki meren pilaantumisen ehkäisemisestä

Meren pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 11 §:ään sisältyvät nykyisin lain rikkomisesta johtuvat rangaistusseuraamukset. Pykälässä on kolme tunnusmerkistöltään erilaista rangaistavaa tekoa. Sen 1 momentissa on perussäännös meren pilaamisesta, josta rangaistusseuraamukseksi on säädetty vankeutta enintään kaksi vuotta tai sakkoa. Jos rikos on omansa aiheuttamaan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle tai laajalle ulottuvaa ja pitkäaikaista merellisen ympäristön pilaantumista taikka jos toimenpide suoritetaan vastoin viranomaisen nimenomaista kieltoa ja jos rikosta on kokonaisuudessaan pidettävä törkeänä, on tekoon syyllistynyt 2 momentin mukaan tuomittava törkeästä meren pilaamisesta vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Jos joku muulla kuin 1 tai 2 momentissa tarkoitetulla tavalla rikkoo lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, hänet on tuomittava merenpilaamisrikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

11 §:n 1 momentti. Rikoslain 48 lukuun ehdotetut ympäristön turmelemista koskevat säännökset voivat tulla sovellettaviksi 11 §:n 1 ja 2 momentissa tällä hetkellä tarkoitetuissa tapauksissa. Sen vuoksi ehdotetaan 1 momenttiin sijoitettavaksi viittaus rikoslain 48 luvun 1—4 §:n rangaistussäännöksiin. Pykälän nykyinen 2 momentti käy samalla tarpeettomaksi.

11 §:n 2 momentti. Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin muut kuin 1 momentissa tarkoitetut meren pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain ja sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaiset teot, jotka eivät ole vähäisiä, rangaistaviksi merenpilaamisrikkomuksina. Nykyisin tällaisista teoista on säädetty rangaistusseuraamukseksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Kun rikoslain ympäristön pilaamista koskevat säännökset olisivat törkeimmissä tapauksissa sovellettavissa, 2 momentissa tarkoitetuista rikkomuksista ehdotetaan rangaistukseksi ainoastaan sakkoa.

Lainkohtaan ehdotetaan lisättäväksi nimenomainen maininta siitä, että momentissa tarkoitetut teot ovat rangaistavia sekä tahallisina että huolimattomuudesta tehtyinä.

11 §:n 3 momentti. Pykälän nykyinen 4 momentti siirtyisi ehdotettujen muiden muutosten johdosta sellaisenaan 3 momentiksi.

136. Luonnonsuojelulaki

Luonnonsuojelulain nykyisen 23 §:n 1 momentti sisältää luonnonsuojelurikkomuksen tunnusmerkistön. Luonnonsuojelurikkomuksena rangaistaan muun muassa luonnonsuojelulain tai sen nojalla annettujen rauhoitusmääräysten rikkominen (1 kohta), rauhoitetun eläimen tai kasvin haltuunotto, luovuttaminen tai maahantuonti ja maasta vienti lain 14 a, 14 b tai 16 §:n määräysten vastaisesti (2 kohta), eläimen tai kasvin maahantuonti tai maastavienti ilman

lain 16 a §:ssä mainitussa yleissopimuksessa tarkoitettua lupaa tai todistusta (3 kohta), lain 3 §:ssä tarkoitetun järjestyssäännön tai 15 §:ssä tarkoitetun pyydysten käyttämistä koskevan kiellon rikkominen (4 kohta) ja lain 16 c §:ssä tarkoitetun ilmoitusvalvollisuuden tai 19 §:ssä tarkoitetun ilmoittelukiellon tai lupaehdon rikkominen (5 kohta). Luonnonsuojelurikkomuksen nykyinen rangaistusasteikko on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Lain 23 §:n 2 momentti sisältää luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistön. Se koskee tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta aiheutettua pitkäaikaista tai muutoin huomattavaa vahinkoa luonnonsuojelualueelle tai sen osalle taikka erityisesti suojeltavaksi määrättyyn eläin- tai kasvilajiin kohdistuvan rauhoitusmääräyksen rikkomista. Rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Rangaistusasteikkoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että rangaistukseksi lainkohdan nojalla voitaisiin tuomita ainoastaan sakkoa. Rangaistusasteikon lieventäminen on perusteltua, koska vakavammat nykyisin lainkohdan nojalla rangaistavat teot tulevat rangaistaviksi rikoslain 48 lukuun ehdotettujen ympäristörikossäännösten nojalla. Ehdotetun 23 §:n nojalla jäisivät siten rangaistaviksi vain lievemmänlaatuiset, rikkomusluonteiset teot.

23 §:n 1 momentti. Koska rangaistus vakavimmista luonnonsuojelulain nykyisessä 23 §:ssä tarkoitetuista teoista voitaisiin tuomita rikoslain 48 lukuun ehdotettujen ympäristörikossäännösten nojalla, ehdotetaan uuteen 1 momenttiin otettavaksi viittaus luvun 1—5 §:ään.

Luonnonsuojelulain 24 §:n konfiskaatiosäännöksen mukaan 23 §:ssä tarkoitettuun tekoon syyllistynyt on tuomittava menettämään valtiolle se, mitä rikkomalla on saatu, tai sen arvo. Säännöksessä on lisäksi erityinen määräys rauhoitetun eläimen ja kasvin arvon määräämisestä. Kun 24 §:ää ei ehdoteta muutettavaksi, tulee se 23 §:n muuttamisen jälkeen koskemaan myös 23 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tekoja, joista rangaistus säädetään rikoslaissa.

23 §:n 2 momentti. Ehdotettu 2 momentti vastaa muuten tunnusmerkistöltään voimassa olevan 1 momentin 1-3 kohtaa, mutta se tulisi sovellettavaksi vain silloin, kun ei ole kysymys ehdotetussa 1 momentissa tarkoitetuista teoista. Momenttiin ehdotetaan myös nimenomaista mainintaa siitä, että siinä tarkoitetut teot ovat rangaistavia sekä tahallisina että huolimattomuudesta tehtyinä.

Ehdotetussa 2 momentissa tarkoitetun luonnonsuojelurikkomuksen ja rikoslain luonnonsuojelurikoksen raja määräytyisi kahdella perusteella. Ensinnäkin se voisi perustua syyksiluettavuuden asteeseen. Tahalliset ja törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot olisivat luonnonsuojelurikoksia, kun tätä lievempää huolimattomuutta osoittaneet tuomittaisiin luonnonsuojelurikkomuksesta. Toinen peruste, teon vähäisyys luonnonsuojelun kannalta, ilmenee rikoslain ehdotetun 48 luvun 5 §:n 3 momentista. Niihin vähäisiin tekoihin, joita rikoslain säännös ei koske, voitaisiin soveltaa luonnonsuojelulain 23 §:n 2 momenttia.

23 §:n 3 momentti. Uuteen 3 momentiin ehdotetaan otettaviksi ne nykyisessä 23 §:ssä kuvatut teot, jotka eivät voisi lainkaan tulla rikoslain mukaan rangaistaviksi.

137. Laki valaiden suojelusta

4 §. Tällä hetkellä valaiden suojelusta annetussa laissa rangaistavat teot tulisivat esityksen mukaan rangaistaviksi rikoslain 48 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan luonnonsuojelurikoksena. Tämän vuoksi valaiden suojelusta annetun lain 4 § ehdotetaan korvattavaksi viittaussäännöksellä, jossa tämä todettaisiin.

138. Laki maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta

9 §:n 1 momentti. Maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain 9 §:n 1 momentissa on rangaistussäännös tahallisesti tai törkeällä tuottamuksella aiheutetusta öljyvahingosta. Rangaistukseksi on säädetty sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Ehdotuksen mukaan säännös korvattaisiin viittauksella ympäristön turmelemista koskeviin rikoslain 48 luvun 1-4 §:n säännöksiin.

9 §:n 2 momentti. Rangaistus muusta maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain ja sen nojalla annettujen määräysten rikkomisesta tai niihin perustuvien velvollisuuksien laiminlyömisestä tulisi edelleenkin tuomittavaksi puheena olevan lain 9 §:n 2 momentin nojalla, jollei rikkomus tai laiminlyönti ole vähäinen. Tähän momenttiin ehdotetaan selvyyden vuoksi lisättäväksi nimen-

omainen maininta siitä, että lainkohta koskisi muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja sekä tahallisia että tuottamuksellisia tekoja ja laiminlyöntejä. Lainkohdan rikosnimenä olisi "maa-alueiden öljyvahinkorikkomus". Seuraamuksena öljyvahinkorikkomuksesta olisi edelleenkin sakkoa.

139. Muinaismuistolaki

25 §:n 1 momentti. Rikoslakiin ehdotetun 48 luvun 6 §:n 2 momentin nojalla tulisi rangaistavaksi rakennussuojelurikoksena muun muassa kiinteän muinaisjäännöksen purkaminen, hävittäminen tai turmeleminen tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta, jollei siihen ole laissa edellytettyä lupaa. Rangaistusseuraamuksena tällaisesta teosta olisi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Muinaismuistolain 25 §:n 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaus tähän rikoslain rangaistussäännökseen.

25 §:n 2 momentti. Pykälän nykyinen 1 momentti siirtyisi 2 momentiksi. Ehdotettu momentti koskisi ainoastaan muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja tekoja. Momenttiin ehdotetaan selvyyden vuoksi lisättäväksi nimenomainen maininta siitä, että se soveltuisi sekä tahallisiin että tuottamuksellisiin tekoihin. Lainkohdan rikosnimeksi tulisi ehdotuksen mukaan "muinaismuistorikkomus". Rangaistusseuraamuksena muinaismuistorikkomuksesta olisi edelleenkin sakko.

25 §:n 3 momentti. Nykyinen 2 momentti, johon ehdotetaan ainoastaan kielellisiä korjauksia, siirtyisi uudeksi 3 momentiksi.

140. Rakennussuojelulaki

Rakennussuojelulain 25 §:n 1 momentissa on toissijainen rangaistussäännös lain säännösten rikkomisesta. Rangaistusseuraamukseksi siitä on säädetty sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Nykyinen 2 momentti sisältää rangaistussäännöksen törkeästä rakennussuojelulain säännösten rikkomisesta. Se tulee sovellettavaksi kokonaisuudessaan törkeinä pidettäviin tekoihin, joilla on esimerkiksi aiheutettu erityisen arvokkaan rakennuksen tuhoutuminen tai muuta huomattavaa vahinkoa rakennussuojelulle. Rangaistusseuraamukseksi tällaisista teoista on säädetty vankeutta enintään kaksi vuotta tai sakkoa.

25 §:n 1 momentti. Rikoslain 48 luvun 6 §:n 1 momenttiin ehdotettu rangaistussäännös rakennussuojelurikoksesta, jossa rangaistusseuraamuksena on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta, korvaa rakennussuojelulain 25 §:n 1 ja 2 momentin rangaistussäännökset siltä osin kuin on kysymys suojeltavan rakennuksen tai muun kohteen purkamisesta, hävittämisestä tai turmelemisesta. Sen vuoksi nykyinen 1 momentti ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rakennussuojelurikosta koskevaan rikoslain rangaistussäännökseen.

25 §:n 2 momentti. Pykälän nykyinen 1 momentti ehdotetaan siirrettäväksi uudeksi 2 momentiksi siten muutettuna, että sen nojalla voitaisiin tuomita ainoastaan sakkoon. Tämä muutos on perusteltu sen vuoksi, että lainkohta tulee sovellettavaksi ainoastaan silloin, kun ei ole kysymys 1 momentissa tarkoitetuista teoista. Uuden 2 momentin nojalla rangaistaviksi jäisivät siten ainoastaan sellaiset rikkomusluonteiset teot, jotka eivät ole suojelukohteen purkamista, hävittämistä tai turmelemista.

Momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös nimenomainen maininta siitä, että se koskee sekä tahallisia että tuottamuksellisia tekomuotoja. Lainkohdassa tarkoitettujen rikkomusten uudeksi nimeksi tulisi "rakennussuojelurikkomus".

141. Laki suojametsistä

10 §:n 1 momentti. Rikoslain 48 lukuun ehdotetut ympäristön turmelemista koskevat 1-4 §:n säännökset voisivat tulla sovellettaviksi muun muassa silloin, kun on kysymys suojametsistä annetun lain taikka sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesta menettelystä. Suojametsistä annetun lain 10 §:ään ehdotetaan selvyyden vuoksi lisättäväksi uutena 1 momenttina viittaus mainittuihin rikoslain säännöksiin.

10 §:n 2 momentti. Tähän momenttiin sisältyisi aikaisempi 10 §:n rangaistussäännös siten muutettuna, että se tulisi sovellettavaksi vain toissijaisesti tapauksissa, joissa teko ei ole rikoslain 48 luvun mukaan rangaistava. Tämän lainkohdan nojalla voitaisiin tuomita vain sakkoa, kun nykyisen 10 §:n nojalla voidaan tuomita myös vankeutta enintään yksi vuosi. Rangaistusasteikon alentaminen on perusteltua sen vuoksi, että lainkohdan nojalla jäisivät rangaistaviksi ainoastaan sellaiset määräysten

rikkomiset, jotka eivät ole rikoslain 48 luvussa tarkoitetulla tavalla ympäristölle vaarallisia.

Momenttiin ehdotetaan samalla lisättäväksi nimenomainen maininta siitä, että se koskisi myös tuottamuksellisia tekoja. Lainkohdan rikosnimenä olisi ehdotuksen mukaan "suojametsärikkomus".

10 §:n 3 momentti. Ehdotettuun 3 momenttiin sisältyy nykyisin 10 §:n lopussa oleva säännös menettämisseuraamuksesta. Sen mukaan niissä tapauksissa, joissa hakkuuseen ei sisälly toisen metsän luvatonta käyttöä, hakatut puut tai niiden arvo on tuomittava menetetyksi. Momenttia olisi sovellettava sekä 1 että 2 momentissa tarkoitetuissa metsänhakkuissa.

142. Maa-aineslaki

Maa-aineslain 17 §:n nykyisen 1 momentin mukaan on rangaistavaa maa-ainesten ottamiseen ryhtyminen ilman lain mukaan vaadittavaa lupaa, 11 §:n nojalla annettujen lupamääräysten noudattamisen laiminlyöminen sekä ainesten ottaminen muutoin vastoin lain säännöksiä. Pykälän 2 momentti sisältää rangaistussäännöksen törkeästä maa-aineslain säännösten rikkomisesta. Sen tunnusmerkistössä mainitaan esimerkkeinä toimenpiteet tai laiminlyönnit, joista on aiheutunut huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia luonnonolosuhteissa tai vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle. Lisäksi lainkohdan soveltaminen edellyttää, että rikosta on mainituissa tai muissa tapauksissa pidettävä kokonaisuudessaan törkeänä.

17 §:n 1 momentti. Rikoslakiin ehdotetussa uudessa 48 luvussa säädetään rangaistukset ympäristörikoksista. Luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomittaisiin ympäristön turmelemisesta muun muassa silloin, kun ryhdytään muuttamaan ympäristöä vastoin maa-aineslakia tai sen nojalla annettuja lupamääräyksiä. Luvun 2 §:n mukaan voitaisiin tuomita törkeästä ympäristön turmelemisesta muun muassa silloin, kun ympäristön turmelemisessa aiheutetaan ympäristölle pitkäaikaista vahinkoa tai tällaisen vahingon vaaraa. Lisäedellytyksenä on, että rikos myös kokonaisuutena arvostellen on törkeä. Mainitut säännökset sekä muut ympäristörikoksia, omaisuuden vahingoittamista ja vaaran aiheuttamista koskevat rikoslain säännökset tulisivat pääosin korvaamaan maa-aineslain nykyisen 17 §:n 1 ja 2 momentin. Sen vuoksi nykyinen 1 momentti ehdotetaan korvattavaksi viittauksella ensisijaisesti kysymykseen tuleviin rikoslain 48 luvun 1-4 §:n ympäristörikossäännöksiin.

17 §:n 2 momentti. Ehdotetun 2 momentin mukaan rangaistaisiin maa-ainesrikkomuksena muunlainen kuin 1 momentissa tarkoitettu ryhtyminen maa-ainesten ottamiseen ilman maa-aineslain mukaan vaadittavaa lupaa tai luvan vastaisesti ja luvassa määrättyjen velvollisuuksien rikkominen sekä ainesten ottaminen muutoin vastoin maa-aineslain säännöksiä. Lupamääräyksiä voidaan antaa hankkeesta aiheutuvien haittojen välttämiseksi ja rajoittamiseksi. Määräyksiä annetaan käytännössä myös suoraan lain 3 §:n nojalla, minkä vuoksi 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus lain 11 §:ään. Myös huolimattomuudesta tehty maa-ainesrikkomus olisi rangaistava. Rangaistusseuraamuksena maa-ainesrikkomuksesta olisi, samoin kuin voimassa olevan lain 17 §:n 1 momentin mukaan, ainoastaan sakko.

143. Kemikaalilaki

52 §:n 3 momentti. Kemikaalilain 59 §:n 1 momentin mukaan se, joka tämän lain noudattamista valvoessaan, valvontaan liittyvää tutkimustehtävää tai muuta avustavaa tehtävää suorittaessaan on saanut tietoja jonkun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta taikka yksityisen henkilökohtaisista oloista, ei saa ilman asianomaisen suostumusta sivulliselle ilmaista eikä käyttää yksityiseksi hyödykseen näin saamiaan tietoja. Pykälän 2 momentissa on tätä salassapitovelvollisuutta rajoittava säännös. Lain 52 §:n 3 momentissa säädetään tämän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Momentin mukaan 59 §:ssä säädetyn kiellon rikkomisesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Puheena olevan salassapitovelvollisuuden rikkomiseen voi syyllistyä yhtä hyvin rikoslain mukaan virkamiehenä tai julkisyhteisön työntekijänä pidettävä kuin muukin henkilö. Näin ollen tämän rangaistussäännöksen korvaisivat toisaalta ehdotetun rikoslain 38 luvun säännökset yksityisen salassapitorikoksesta ja salassapitorikkomuksesta sekä toisaalta rikoslain 40 luvun 5 §:n säännökset virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitorikoksesta ja tuot-

tamuksellisesta salassapitorikoksesta. Tämän vuoksi kemikaalilain puheena oleva rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain mainittuihin säännöksiin.

52 §:n 4 momentti. Momentissa on nykyisin säännös, joka osoittaa, että edellä mainittu salassapitovelvollisuuden rikkominen on asianomistajarikos. Tämä säännös on tarpeeton toisaalta siksi, että ehdotetussa 38 luvun 10 §:n 1 momentissa säädetään yksityisen salassapitorikokseen ja salassapitorikkomukseen liittyvästä syyteoikeudesta ja toisaalta siksi, että rikoslain 40 luvun 5 §:n mukainen rikos on aina virallisen syytteen alainen. Momentti ehdotetaan sen vuoksi kumottavaksi.

52 §:n 5 momentti. Nykyisen 5 momentin mukaan sitä, joka rikkoo kemikaalilain nojalla määrättyä, uhkasakolla tehostettua kieltoa, ei voida tuomita rangaistukseen samasta teosta. Säännöksellä on haluttu välttää se, että sama teko voisi johtaa sekä uhkasakon määräämiseen että rangaistukseen.

Nykyisessä, ehdottomassa muodossaan säännös mahdollistaa kuitenkin uhkasakolla laskelmoimisen. Häikäilemätön kemikaalilain rikkoja voi suorastaan tavoitella uhkasakon asettamista, koska jo asettaminen merkitsee sitä, ettei rangaistusta voida tuomita törkeästäkään rikoksesta. Tämä taas saattaa estää muuten tarpeellisen uhkasakon asettamisen. Ehdottomassa muodossaan säännös vinouttaa uhkasakon ja rangaistuksen välisen suhteen.

Ehdotetussa 5 momentissa jäisi tuomioistuimen vapaaseen harkintaan, millä tavalla uhkasakko vaikuttaa tuomittavaan rangaistukseen. Rangaistus voidaan momentin mukaan jättää kokonaan tuomitsematta, jos se ja tuomittu tai todennäköisesti tuomittava uhkasakko yhdessä muodostaisivat kohtuuttoman kokonaisuuden. Uhkasakko voi myös alentaa tuomittavaa rangaistusta rikoslain 6 luvun 4 §:n yleissäännöksen perusteella. On myös mahdollista, ettei uhkasakon — varsinkaan jos se on vasta asetettu — ole syytä antaa millään tapaa vaikuttaa tuomittavaan rangaistukseen.

52 a §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi viittaussäännös neljään rikoslain 48 luvun säännökseen, joiden mukaan rangaistaviksi voisivat siis tulla myös eräät kemikaalilaissa kielletyt teot. Vankeusuhkia kemikaalilaista ei voida poistaa ennen kuin uudet rikoslain 44 luvun säännökset terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista rikoksista valmistuvat.

144. Torjunta-ainelaki

10 §. Torjunta-ainelain 10 §:ssä on rangaistussäännös lain säännösten ja sen nojalla annettujen määräysten vastaisesta torjunta-aineen valmistuksesta, maahantuonnista, kaupasta, säilytyksestä, kuljetuksesta ja käytöstä sekä vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta. Rangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Torjunta-ainelain rikkomisesta ei tuomita, jos teosta muualla laissa on säädetty ankarampi rangaistus.

Pykälän 1 momentiksi ehdotetaan viittaussäännöstä rikoslain 48 luvun ympäristön turmelemista koskeviin säännöksiin. Pykälän 2 momentissa viitattaisiin rikoslain salassapitosäännöksiin samalla tavalla kuin muiden muassa ehdotetussa kemikaalilain 52 §:ssä.

Torjunta-ainelakiin jäisi vielä 10 §:n 3 momentiksi sijoitettava rangaistussäännös, jonka mukaan voitaisiin edelleen tuomita enintään vuodeksi vankeuteen. Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi uuden 2 momentin säätämisen jälkeen tarpeettomaksi tuleva viittaus vaitiolovelvollisuuteen, ja torjunta-ainelain rikkominen muuttuisi rangaistavaksi myös huolimattomuudesta tehtynä. Muuten momentti säilyisi nykyisellään. Vankeusuhka siitä voidaan poistaa vasta kun rikoslain uuden 44 luvun terveyttä ja turvallisuutta suojaavat säännökset valmistuvat.

145. Laki ajoneuvojen siirtämisestä ja romuajoneuvojen hävittämisestä

18 § 1 momentti. Ajoneuvojen siirtämisestä ja romuajoneuvojen hävittämisestä annetun lain 18 §:n mukaan ajoneuvon jättämisestä hylättynä ympäristöön on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kun rikoslakiin ehdotetun 48 luvun ympäristörikossäännösten nojalla voitaisiin tuomita ankarakin vankeusrangaistus muun muassa sellaisista 18 §:ssä tarkoitetuista teoista, joilla on pilattu ympäristöä, on sakkorangaistusta pidettävä riittävänä seuraamuksena 18 §:n nojalla rangaistaviksi jäävistä rikkomuksista. Sen vuoksi lainkohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen nojalla voitaisiin tuomita vain sakkoon.

18 § 2 momentti. Ehdotetussa momentissa viitataan rikoslain ympäristön turmelemista

koskeviin säännöksiin, joiden mukaan voitaisiin rangaista myös sitä, joka jättää ajoneuvon hylättynä ympäristöön.

146. Terveydenhoitolaki

91 §. Terveydenhoitolain nykyisessä 91 §:n 1 momentissa on säädetty rangaistavaksi lain ja sen nojalla annettujen määräysten rikkominen. Rangaistusasteikkona on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Rikoslain 48 luvun 1 §:ään otettavaksi ehdotettu ympäristön turmelemista koskeva säännös suojaisi paitsi ympäristöä myös ihmisten terveyttä. Tämän vuoksi osa sellaisista teoista, jotka tällä hetkellä ovat rangaistavia vain terveydenhoitolain 91 §:n nojalla, voisi tulla rangaistavaksi rikoslain mukaan. Jotta tämä kävisi ilmi myös terveydenhoitolaista, ehdotetaan pykälään lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa olisi asiaa koskeva viittaus. Terveydenhoitolakiinkin on siihen asti jätettävä mahdollisuus vankeusrangaistusten tuomitsemiseen, kun rikoslain uuden 44 luvun säännökset terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista rikoksista valmistuvat.

147. Ilmansuojelulaki

23 §:n 1 momentti. Ilmansuojelulain 23 §:n nykyisen 2 momentin mukaan rikoksentekijä on tuomittava ilmansuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi silloin, kun pykälän 1 momentissa tarkoitettu velvollisuus on rikottu tahallaan tai törkeästä tuottamuksesta ja siitä aiheutuu ilman pilaantumista. Tällaisiin tapauksiin tulee tämän esityksen mukaan ensisijaisesti sovellettavaksi rikoslain 48 luvun 1 §:ään ehdotettu ympäristön turmelemista koskeva rangaistussäännös, mutta tapauksesta riippuen voidaan soveltaa myös saman luvun 2—4 §:ää. Sen vuoksi puheena oleva 2 momentin nykyinen rangaistussäännös ehdotetaan korvattavaksi uuteen 1 momenttiin sijoitettavalla viittauksella rikoslain 48 luvun 1—4 §:n säännöksiin.

23 §:n 2 momentti. Voimassa olevassa 1 momentissa on rangaistusseuraamuksena ilmansuojelurikkomuksesta sakko tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Kun rikoslakiin ehdotettujen ympäristörikossäännösten nojalla tulisivat tuomittaviksi sellaiset nykyisessä 1 momentissa tarkoitetut teot, joilla on pilattu ympäristöä, on sakkorangaistusta pidettävä riittävänä seuraamuksena tämän momentin nojalla rangaistaviksi jäävistä rikkomuksista. Sen vuoksi lainkohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen nojalla voitaisiin tuomita ainoastaan sakkoa. Säännös ehdotetaan samalla siirrettäväksi uudeksi 2 momentiksi ja siihen lisättäväksi nimenomainen maininta siitä, että se koskisi myös huolimattomuudesta tehtyjä tekoja.

148. Meluntorjuntalaki

23 §:n 1 momentti. Meluntorjuntalain 23 §:ään ehdotetaan otettavaksi uusi 1 momentti, jossa viitataan ympäristörikkomusta koskevaan rikoslain 48 luvun 3 §:n 2 momentin rangaistussäännökseen. Ehdotettu rikoslain säännös kattaisi törkeimmät meluntorjuntalain rikkomistapaukset.

23 §:n 2 momentti. Nykyisessä 23 §:ssä säädetään rangaistukseksi meluntorjuntarikkomuksesta sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Rikoslain ehdotetun 48 luvun 3 §:n nojalla voitaisiin vakavimmista meluntorjuntalaissa kielletyistä teoista edelleenkin rangaista sakolla tai vankeudella enintään kuudeksi kuukaudeksi. Meluntorjuntalain nojalla rangaistaviksi jäisivät vain sellaiset rikkomusluonteiset teot, joihin rikoslain 48 luvun 3 §:n 2 momentin säännös ei sovellu. Sen vuoksi ehdotetaan nykyinen 23 §:n 1 momentti sijoitettavaksi pykälän uudeksi 2 momentiksi siten muutettuna, että sen nojalla voitaisiin tuomita ainoastaan sakkoa.

Momentin alkuun ehdotetaan otettavaksi nimenomainen maininta siitä, että 20 §:ssä tarkoitetun kiellon rikkominen on rangaistavaa sekä tahallisena että huolimattomuudesta tehtynä. Tahallisuuden tulee olla säännöksen tässä osassa mukana, koska pelkkä valvonnan ja tarkkailun häiritseminen eivät voisi tulla rikoslain mukaan rangaistaviksi.

Säännöksen loppuosassa mainittujen määräysten rikkominen olisi meluntorjuntalain mukaan rangaistavaa vain huolimattomuudesta tehtynä. Tämä ilmenee säännöksessä käytetystä sanonnasta "muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta". Tahallisista ja törkeästä huolimattomuudesta tehdyistä rikkomuksista voitaisiin tuomita rangaistus rikoslain 48 luvun 3 §:n 2 momentin nojalla.

149. Jätehuoltolaki

Jätehuoltolain taikka sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkominen on lain nykyisessä 35 §:ssä säädetty rangaistavaksi jätehuoltorikkomuksena sakolla tai enintään kuuden kuukauden vankeudella.

Lain nykyisen 36 §:n 1 momentin mukaan on rangaistavaa sellainen jätehuoltolain vastainen menettely taikka velvollisuuksien laiminlyöminen, josta aiheutuu vaaraa ihmisen terveydelle, huomattavaa haittaa luonnon toiminnalle, viihtyisyyden huomattavaa vähentymistä tai maiseman huomattavaa rumentumista taikka huomattavaa vahinkoa toisen omaisuudelle. Rangaistusseuraamukseksi tässä tarkoitetusta jätehuoltorikoksesta on säädetty vankeutta enintään kaksi vuotta tai sakkoa. Pykälän 2 momentin mukaan rangaistaan jätehuoltorikoksena eräitä niin sanottuihin kansainvälisesti valvottuihin jätteisiin liittyviä tekoja.

Jätehuoltolain 37 § sisältää rangaistussäännöksen törkeästä jätehuoltorikoksesta. Rangaistusasteikkona on vähintään vuosi ja enintään kuusi vuotta vankeutta.

35 §. Jätehuoltolain nykyisen 36 §:n mukaan jätehuoltorikoksena rangaistaviin tekoihin tultaisiin ehdotuksen mukaan soveltamaan rikoslain 48 luvun ympäristön turmelemista koskevia rangaistussäännöksiä. Tämä ilmenee 35 §:ään sijoitettavaksi ehdotetusta viittauksesta rikoslain 48 luvun 1—4 §:ään.

Jätehuoltolain 36 §:n mukaan on rangaistavaa myös lain nojalla annetun kiellon tai rajoituksen vastainen tuotteen maahantuonti. Tällainen maahantuonti tulisi sekin rangaistavaksi ympäristön turmelemisena, eikä siihen siten sovellettaisi salakuljetusta koskevaa rikoslain yleissäännöstä (46 luvun 4 §).

36 §. Tähän pykälään ehdotetaan sijoitettavaksi nykyinen 35 §:n säännös muutettuna toissijaiseksi uuteen 35 §:ään nähden. Ehdotetun 36 §:n nojalla voitaisiin tuomita enää ainoastaan sakkoa. Vankeusuhka poistettaisiin, koska ehdotuksen mukaan lainkohdan nojalla rangaistavaksi jäisi ainoastaan sellainen jätehuoltolain taikka sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkominen, joka ei ole rikoslain 48 luvun mukaan rangaistavaa ympäristön turmelemista. Pykälään ehdotetaan myös lisättäväksi nimenomainen maininta siitä, että se koskee sekä tahallisesti että huolimattomuudesta tehtyjä tekoja.

Ympäristön turmelemista koskeva rikoslain säännös ei kuitenkaan soveltuisi niihin nykyisen 36 §:n kattamiin tapauksiin, joissa jätteiden käsittelyllä on aiheutettu vahinkoa omaisuudelle ilman, että teko edes olisi omiaan aiheuttamaan vaaraa ympäristölle tai terveydelle. Tällaiset epätyypillisetkään teot eivät silti muuttuisi rankaisemattomiksi. Ne voisivat tulla rangaistaviksi jätehuoltorikkomuksena ehdotetun 36 §:n mukaan tai tahallisuusvaatimuksen täyttyessä vahingontekoina rikoslain 35 luvun mukaan.

37 §. Kun ehdotettu rikoslain 48 luvun 2 §:n rangaistussäännös törkeästä ympäristön turmelemisesta korvaisi 37 §:n, ehdotetaan säännös kumottavaksi.

150. Ympäristölupamenettelylaki

13 §. Ympäristölupamenettelylain nykyisen 13 §:n mukaan rangaistaan sitä, joka jättää hakematta lain edellyttämän ympäristöluvan. Esityksessä ehdotetaan, että rangaistus luvan hakematta jättämisestä säädettäisiin ympäristörikkomusta koskevassa rikoslain 48 luvun 3 §:n 3 momentissa. Tämän vuoksi ympäristölupamenettelylain 13 §:n rangaistussäännös ehdotetaan korvattavaksi viittauksella rikoslakiin.

151. Rakennuslaki

Rakennuslain 146 §:n 1 momentissa on rangaistussäännös rakennuslain vastaisesta menettelystä. Sen mukaan rangaistavaa on rakennuksen rakentaminen ilman rakennuslain mukaan vaadittavaa lupaa ja muuhun toimenpiteeseen ryhtyminen vastoin rakennuslakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä. Rangaistavaa on myös luvassa määrättyjen velvollisuuksien laiminlyöminen. Rangaistusseuraamus rakennuslain säännösten rikkomisesta on sakko tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

Pykälän 2 momentissa säädetään nykyisin rangaistus törkeästä rakennuslain säännösten rikkomisesta. Sen tunnusmerkistössä mainitaan esimerkkeinä lainkohdan soveltamisalasta sellaiset toimenpiteet tai laiminlyönnit, jotka ovat vaikutuksiltaan peruuttamattomia ja ympäristöön liittyvien arvojen tai luonnonolosuhteiden kannalta erityisen vahingollisia taikka ovat aiheuttaneet vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle. Lisäksi lainkoh-

dan soveltaminen edellyttää, että rikosta on mainituissa tai muissa tapauksissa pidettävä kokonaisuudessaan törkeänä. Rangaistusseuraamus törkeästä rakennuslain säännösten rikkomisesta on vankeutta enintään kaksi vuotta tai sakkoa.

146 §:n 1 momentti. Rikoslakiin ehdotetun 48 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan rangaistaisiin ympäristön turmelemisena muun muassa rakennuslain taikka sen nojalla annettujen kaava- tai lupamääräysten vastainen ryhtyminen muuttamaan ympäristöä. Saman luvun 2 §:n mukaan tuomittaisiin törkeästä ympäristön turmelemisesta muun muassa silloin, kun ympäristön turmelemisessa aiheutetaan ympäristölle tai terveydelle erityisen suurta vahinkoa tai tällaisen vahingon vaaraa. Lisäedellytyksenä tällöinkin on, että rikos myös kokonaisuutena arvostellen on törkeä.

Mainitut säännökset tulisivat pääosin korvaamaan nykyiset rakennuslain 146 §:n 1 ja 2 momentin rangaistussäännökset. Myös sellaisissa tapauksissa, joihin mainitut 1 ja 2 § eivät soveltuisi, muut ympäristörikoksia taikka omaisuuden vahingoittamista tai vaaran aiheuttamista koskevat rikoslain säännökset tulisivat korvaamaan rakennuslain nykyisen 146 §:n 1 ja 2 momentin. Sen vuoksi uuteen 1 momenttiin ehdotetaan sijoitettavaksi vain viittaus ensisijaisesti kysymykseen tuleviin rikoslain 48 luvun 1-4 ja 6 §:ään.

146 §:n 2 momentti. Nykyisen 1 momentin tunnusmerkistössä ei edellytetä, että menettely tai laiminlyönti olisi ollut omiaan aiheuttamaan ympäristön huonontumista tai sen vaaraa. Kysymyksessä ei siten välttämättä ole ympäristöön kohdistuva rikos, vaan rangaistavuuteen riittää asianomaisen lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten muodollinen rikkominen. Ehdotuksen mukaan silloin, kun tekoon soveltuvat rikoslakiin ehdotetut uudet ympäristörikossäännökset, rangaistusseuraamukset tuomittaisiin niiden nojalla. Tämän selventämiseksi nykyinen 1 momentin rangaistussäännös muutettaisiin toissijaiseksi uudessa 1 momentissa tarkoitettuihin tekoihin nähden.

Säännös sijoitettaisiin uudeksi 2 momentiksi. Samalla siihen ehdotetaan lisättäväksi nimenomainen maininta siitä, että lainkohta koskisi myös huolimattomuudesta tehtyjä tekoja. Lisäksi lainkohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen nojalla voitaisiin tuomita ainoastaan sakkoa.

152. Tekijänoikeuslaki

Rikoslain kokonaisuudistuksen periaatteiden mukaisesti vakavimpina pidettävät eli vankeusrangaistuksen uhan ansaitsevat tekijänoikeuslain vastaiset teot säänneltäisiin rikoslaissa eli tekijänoikeusrikosta koskevassa 49 luvun 1 §:ssä. Lievemmistä tekijänoikeuslain rikkomuksista säädettäisiin sitä vastoin edelleen tekijänoikeuslaissa. Näiden tekijänoikeuden rikkomusten laatu huomioon ottaen rangaistusuhaksi riittäisi sakko. Lisäksi ehdotetaan tekijänoikeuslain salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeva rangaistussäännös korvattavaksi viittauksella ehdotettuun rikoslain 38 lukuun.

56 §. Pykälässä on nykyisin tekijänoikeusrikosta koskeva rangaistussäännös. Koska tekijänoikeusrikoksesta ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 49 luvun 1 §:ssä, tekijänoikeuslain 56 § ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi tuohon rikoslain säännökseen.

56 a §. Pykälässä on tekijänoikeusrikkomusta koskeva rangaistussäännös, joka kuitenkin syrjäytyy, jos teko on rangaistava tekijänoikeusrikoksena. Koska tekijänoikeusrikoksesta ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 49 luvun 1 §:ssä, tekijänoikeusrikkomussäännöksen viittaus tekijänoikeuslain 56 §:ään muutettaisiin vastaamaan rikossäännöksen uutta sijoituspaikkaa rikoslaissa. Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi myös kuuden kuukauden vankeusrangaistusuhka, jonka jälkeen tekijänoikeusrikkomuksen seuraamukseksi jäisi sakko.

56 b §. Tekijänoikeuslain 56 b §:n mukaan tuomitaan nykyisin rangaistus tekijänoikeuslain 26 d §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta. Enin rangaistus on kuusi kuukautta vankeutta. Kysymyksessä olevaan salassapitovelvollisuuden rikkomiseen voi syyllistyä ainoastaan joku muu kuin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä. Koska rangaistus tällaisesta salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomittaisiin rikoslain ehdotetun 38 luvun 1 tai 2 §:n nojalla, puheena oleva rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain mainittuihin pykäliin. Säännökseen sisältyisi myös ankaruusvertailua edellyttävä toissijaisuuslauseke. Esimerkiksi siinä tapauksessa, että salassapitovelvollisuuden rikkominen samalla merkitsee yrityssalaisuuden rikkomista, sovellettaisiin vain jälkimmäistä koskevaa rangaistussäännöstä.

57 §:n 3 momentti. Tässä momentissa on

säännös eräistä tekijänoikeusrikoksen ja -rikkomuksen perusteella korvattavista vahingoista. Momentissa on tekijänoikeusrikosta koskeva viittaus lain 56 §:ään. Tämä muutettaisiin viittaukseksi rikoslain 49 luvun 1 §:ään.

60 §. Pykälän sisältämän viittaussäännöksen mukaan tekijänoikeuslain rangaistuksia ja korvausvelvollisuutta koskevia säännöksiä sovelletaan myös lain 5 luvussa tarkoitettujen lähioikeuksien loukkauksiin. Koska tekijänoikeusrikoksen osalta tämä ilmenisi nimenomaisesti myös sitä koskevasta rikoslain 49 luvun 1 §:n säännöksestä, ei viittaus tekijänoikeusrikossäännökseen olisi 60 §:ssä enää tarpeen. Lain 56 b §:n osalta viittaus on myös tarpeeton. Tämän perusteella 60 §:stä ehdotetaan poistettavaksi viittaukset tekijänoikeuslain 56 ja 56 b §:ään.

62 §:n 1 momentti. Säännös koskee tekijänoikeuslaissa säänneltyjen rikosten ja rikkomusten syyteoikeutta. Koska tekijänoikeusrikoksesta ja sen syyteoikeudesta ei enää säädettäisi tekijänoikeuslaissa vaan rikoslaissa, momentista poistettaisiin tekijänoikeusrikosta koskeva maininta. Muilta osin momentin asiasisältö jäisi ennalleen. Tämä tarkoittaa sitä, että tekijänoikeuslain nojalla rangaistaviksi jäävät teot olisivat edelleen asianomistajarikoksia, lukuun ottamatta lain 51 ja 52 §:ää vastaan tehtyjä tekijänoikeusrikkomuksia.

153. Laki oikeudesta valokuvaan

18 §. Valokuvaa koskevaan oikeuteen kohdistuvasta rikoksesta ehdotetaan rangaistavaksi tekijänoikeusrikoksena rikoslain 49 luvun 1 §:n nojalla, minkä vuoksi oikeudesta valokuvaan annetun lain 18 §:n rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi tuohon rikoslain säännökseen. Valokuvaoikeusrikos lakkaisi olemasta erillinen rikosnimike.

18 a §. Valokuvalakiin jäisi edelleen valokuvaoikeusrikkomusta koskeva 18 a §:n rangaistussäännös. Rikoslain ulkopuolelle jäävänä, lievempiä loukkauksia koskevana säännöksenä siitä poistettaisiin vankeusrangaistusuhka ja ainoaksi rangaistusseuraamukseksi jäisi sakko. Voimassa olevan valokuvaoikeusrikkomussäännöksen viittaus valokuvalain 18 §:n valokuvaoikeusrikokseen muutettaisiin vastaamaan rikossäännöksen uutta sijoituspaikkaa tekijänoikeusrikoksena rikoslain 49 luvun 1 §:ssä.

Valokuvaoikeusrikkomussäännöstä ehdotetaan samalla täydennettäväksi siten, että se rikoslakiin ehdotettavan tekijänoikeusrikossäännöksen tavoin suojaisi valokuvaajaa luvattomien kappaleiden valmistuksen ja niiden levittämisen lisäksi myös valokuvan luvatonta näyttämistä vastaan. Myös valokuvalain rikosoikeudellinen suoja kattaisi täten kaikki valokuvaajan yksinoikeuden eri ulottuvuudet.

19 §:n 3 momentti. Momenttiin sisältyvä viittaus lain 18 §:ään ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi rikoslain 49 luvun 1 §:ään, joka ehdotuksen mukaan korvaisi valokuvalain 18 §:n.

23 §. Säännös koskee valokuvaoikeusrikoksen ja -rikkomuksen syyteoikeutta. Koska valokuvaoikeusrikos yhdennetään tekijänoikeusrikokseen, josta säädettäisiin rikoslain 49 luvun 1 §:ssä, valokuvalakiin jäisi vain säännös valokuvaoikeusrikkomuksen syyteoikeudesta. Valokuvaoikeusrikkomus pysyisi asianomistajarikoksena.

154. Tavaramerkkilaki

39 §:n 1 momentti. Tavaramerkkilain 39 §:n 1 momentissa on rangaistussäännös tavaramerkkioikeuden loukkaamisesta. Esityksen mukaan vakavista tavaramerkkioikeuden loukkauksista säädettäisiin rikoslain uuden 49 luvun 2 §:ssä, joka koskee teollisoikeusrikoksia. Lievistä tavaramerkkioikeuteen kohdistuvista rikkomuksista säädettäisiin sitä vastoin edelleenkin tavaramerkkilaissa. Tällaisten rikkomusten nimi olisi tavaramerkkirikkomus. Säännöksestä poistettaisiin vankeusrangaistusuhka ja ainoaksi rangaistusseuraamukseksi jäisi sakko. Säännökseen lisättäisiin sen toissijaista soveltamista rikoslain teollisoikeusrikossäännökseen nähden tarkoittava lausuma. Lisäksi momenttiin ehdotetaan vähäisiä kirjoitustapaa koskevia muutoksia.

43 §. Säännöksen mukaan tavaramerkkioikeuden loukkaamista koskevan syyteasian yhteydessä on mahdollista käsitellä myös lain 38 §:ään perustuvia vaatimuksia. Koska tällaisia vaatimuksia tulee voida käsitellä myös teollisoikeusrikosta koskevan syyteasian käsittelyn yhteydessä, pykälään ehdotetaan lisättäväksi viittaus rikoslain 49 luvun 2 §:ään.

155. Patenttilaki

57 §. Patenttilain 57 §:n 1 momentissa on

säädetty patenttiloukkauksen johdosta määrättävistä seuraamuksista eli kieltotuomiosta ja rangaistuksista. Pykälää muutettaisiin erottamalla kieltotuomiota koskeva säännös 1 momentiksi ja rangaistussäännös omaksi 2 momentikseen, jolloin syyteoikeutta koskeva nykyinen 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi. Uuteen 2 momenttiin lisättäisiin teollisoikeusrikosta koskeva toissijaisuuslauseke, koska vakavimmista patentinloukkauksista ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 49 luvun 2 §:ssä. Lievemmistä patentinloukkauksista rangaistaisiin edelleen patenttilain nojalla. Tällaisen rikkomuksen nimi olisi patenttirikkomus ja rangaistusseuraamuksena olisi sakko.

59 §:n 2 momentti. Momentti sisältää säännöksen siitä, että takavarikointimääräys voidaan antaa jo silloin, kun patentinloukkauksen voidaan olettaa tapahtuneen. Koska tällainen määräys tulee voida antaa myös, kun olettamus koskee rikoslain 49 luvun 2 §:n mukaan teollisoikeusrikoksena rangaistavaa patentinloukkausta, pykälään ehdotetaan tehtäväksi tätä tarkoittava täydennys.

61 §:n 1 momentti. Momentissa on kielto tuomita muun muassa rangaistus patentinloukkauksesta silloin, kun patentti on julistettu mitättömäksi. Kiellon tulee koskea myös sellaisia patentinloukkauksia, joista rangaistus tuomittaisiin rikoslain 49 luvun 2 §:n teollisoikeusrikossäännöksen mukaan. Tämän vuoksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi viittaus teollisoikeusrikossäännökseen.

156. Mallioikeuslaki

35 §. Mallioikeuslain 35 §:n 1 momentissa on sekä säännös kieltotuomiosta että mallioikeuden loukkausta koskeva rangaistussäännös. Sitä muutettaisiin erottamalla rangaistussäännös omaksi 2 momentikseen, jolloin syyteoikeutta koskeva nykyinen 2 momentti siirtyisi uudeksi 3 momentiksi. Uuteen 2 momenttiin lisättäisiin teollisoikeusrikosta koskeva toissijaisuuslauseke, koska vakavimmista mallioikeuden loukkauksista ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 49 luvun 2 §:ssä. Lievemmistä mallioikeuden loukkauksista rangaistaisiin edelleen mallioikeuslain nojalla. Tällaisen rikkomuksen nimi olisi mallioikeusrikkomus ja rangaistusseuraamuksena olisi sakko.

37 §:n 2 momentti. Momentti sisältää säännöksen siitä, että takavarikointimääräys voidaan antaa jo silloin, kun mallioikeuden loukkauksen voidaan olettaa tapahtuneen. Koska tällainen määräys tulee voida antaa myös, kun olettamus koskee rikoslain 49 luvun 2 §:n mukaan teollisoikeusrikoksena rangaistavaa mallioikeuden loukkausta, pykälään ehdotetaan tehtäväksi tätä tarkoittava täydennys.

39 §:n 1 momentti. Momentin mukaan mallioikeuden loukkauksesta ei voida tuomita rangaistusta eikä muitakaan mallioikeuslain mukaisia seuraamuksia, mikäli mallin rekisteröinti on kumottu. Tämän rajoituksen tulee koskea myös tilanteita, joissa rikoslain 49 luvun 2 §:n teollisoikeusrikossäännös voisi muutoin tulla sovellettavaksi. Tämän vuoksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi viittaus teollisoikeusrikossäännökseen.

44 §. Pykälässä on asetettu tuomioistuimelle velvollisuus lähettää jäljennös lopullisesta päätöksestään rekisteriviranomaiselle muun muassa silloin, kun on tuomittu rangaistus mallioikeuden loukkaamisesta. Tämä velvollisuus ehdotetaan ulotettavaksi koskemaan myös tapauksia, joissa mallioikeuden loukkaamista on pidetty rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna teollisoikeusrikoksena.

157. Laki oikeudesta integroidun piirin piirimalliin

Rikoslain kokonaisuudistuksen periaatteiden mukaisesti vankeusrangaistuksen uhan ansaitsevat, vakavimmat piirimallilain vastaiset teot säänneltäisiin rikoslain teollisoikeusrikosta koskevassa 49 luvun 2 §:ssä. Piirimallirikkomuksesta säädettäisiin sitä vastoin edelleen piirimallilaissa ja sen rangaistusuhkana olisi sakko.

34 §. Pykälä sisältää nykyisin piirimallirikosta koskevan rangaistussäännöksen. Integroidun piirin piirimallia koskevaan oikeuteen kohdistuva rikos ehdotetaan rangaistavaksi teollisoikeusrikoksena rikoslain 49 luvun 2 §:n nojalla, minkä vuoksi piirimallilain 34 §:n rangaistussäännös ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi tuohon rikoslain säännökseen. Samalla piirimallirikos lakkaisi myös olemasta erillinen rikosnimike.

35 §. Pykälässä on piirimallirikkomusta koskeva rangaistussäännös, joka kuitenkin syrjäytyy, jos teko on rangaistava piirimallirikoksena. Piirimallirikkomussäännöksessä oleva viittaus piirimallirikoksesta muutettaisiin viittauk-

seksi teollisoikeusrikossäännökseen rikoslain 49 luvun 2 §:ssä.

37 §. Pykälän 1 momentti koskee piirimallilaissa säänneltyjen rikosten ja rikkomusten syyteoikeutta yleisesti. Pykälän 2 momentissa on säädetty piirimallirikoksen syyteoikeutta koskeva poikkeussääntö, jonka mukaan viranomainen syyttäjä voi nostaa syytteen piirimallirikoksesta erittäin tärkeän yleisen edun niin vaatiessa. Koska vakavimmista piirimallioikeuden loukkauksista ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 49 luvun 2 §:n teollisoikeusrikossäännöksessä ja sen syyteoikeudesta säädettäisiin rikoslain 49 luvun 3 §:ssä, esitetään piirimallilain 37 § muutettavaksi koskemaan vain lain 35 ja 36 §:n nojalla rangaistaviksi jäävien tekojen syyteoikeutta. Nämä teot olisivat asianomistajarikoksia.

39 §:n 2 momentti ja 40 §:n 1 momentti. Momentteihin sisältyvät viittaukset piirimallirikossäännökseen lain 34 §:ssä ehdotetaan muutettaviksi viittauksiksi rikoslain 49 luvun 2 §:n teollisoikeusrikossäännökseen.

158. Laki oikeudesta hyödyllisyysmalliin

39 §:n 1 momentti. Hyödyllisyysmallilain 39 §:n 1 momentissa on rangaistussäännös hyödyllisyysmallioikeuden loukkauksesta. Säännökseen lisättäisiin sen toissijaista soveltamista rikoslain 49 luvun 2 §:n teollisoikeusrikossäännökseen nähden tarkoittava lausuma. Vakavimmista hyödyllisyysmallioikeuden loukkauksista säädettäisiin rikoslaissa. Sitä vastoin lievemmistä loukkauksista rangaistaisiin edelleen hyödyllisyysmallilain 39 §:n nojalla. Samalla säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi vankeusrangaistusuhka. Rikkomuksen nimi olisi hyödyllisyysmallirikkomus ja rangaistusseuraamuksena olisi sakko. Lisäksi momenttiin ehdotetaan vähäisiä kirjoitustapaa koskevia muutoksia.

41 §:n 1 momentti. Momentti sisältää säännöksen siitä, ettei lain 36-39 §:ssä säädettyä korvausta, rangaistusta tai muuta seuraamusta tuomita, jos hyödyllisyysmallin rekisteröinti on lainvoiman saaneella tuomiolla julistettu mitättömäksi. Tämän tulee luonnollisesti koskea myös tapauksia, joissa rikoslain 49 luvun 2 §:n teollisoikeusrikossäännös voisi muutoin tulla sovellettavaksi. Tämän vuoksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi viittaus teollisoikeusrikossäännökseen.

159. Laki kasvinjalostajanoikeudesta

33 §:n 2 momentti. Kasvinjalostajalain 33 §:n 2 momentissa rajataan kasvinjalostajanoikeuden myöntämistä koskevan hakemuksen vireillepanon jälkeen, mutta ennen oikeuden myöntämistä, tapahtuneet tietyt jalostajanoikeutta loukkaavat teot rangaistussäännöksen soveltamisen ulkopuolelle. Rajauksen tulisi luonnollisesti koskea myös teollisoikeusrikoksesta tuomittavaa rangaistusta, jonka vuoksi säännöksen kasvinjalostajalain 34 ja 35 §:n soveltamiseen kohdistuva viittaus ulotetaan koskemaan myös rikoslain 49 luvun 2 §:n mukaisena teollisoikeusrikoksena tuomittavaa kasvinjalostajanoikeuden loukkausta.

34 §:n 1 momentti. Pykälän 1 momentissa on rangaistussäännös kasvinjalostajanoikeuden loukkauksesta. Vakavimmista kasvinjalostajanoikeuden loukkauksista säädettäisiin rikoslain 49 luvun 2 §:n teollisoikeusrikossäännöksessä. Kasvinjalostajalain rangaistussäännökseen lisättäisiin sen toissijaista soveltamista teollisoikeusrikossäännökseen nähden tarkoittava lausuma. Lievemmistä loukkauksista rangaistaisiin edelleen kasvinjalostajalain 34 §:n nojalla. Samalla säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi vankeusrangaistusuhka. Rikkomuksen nimi olisi edelleen kasvinjalostajanoikeuden loukkaaminen ja rangaistusseuraamuksena olisi sakko.

Kasvinjalostajalaissa olevien kasvinjalostajanoikeuden loukkausta koskevien viittausten (esimerkiksi 31 §) on katsottava ilman eri mainintaakin koskevan kasvinjalostajalain 34 §:n 1 momentin ohella rikoslain 49 luvun 2 §:ssä säädettyä teollisoikeusrikoksen tunnusmerkistön täyttävää kasvinjalostajan yksinoikeuden loukkausta.

34 §:n 2 momentti. Pykälän 2 momentti sääntelee kasvinjalostajanoikeuden loukkaamisen syyteoikeutta. Koska vakavimmista kasvinjalostajanoikeuden loukkauksista ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 49 luvun 2 §:n teollisoikeusrikossäännöksessä ja sen syyteoikeudesta säädettäisiin rikoslain 49 luvun 3 §:ssä, ehdotetaan kasvinjalostajalain 34 §:n 2 momentti muutettavaksi koskemaan vain lain 34 §:n 1

momentin nojalla rangaistavaksi jäävän kasvinjalostajanoikeuden loukkaamisen syyteoikeutta. Teko olisi asianomistajarikos.

Voimaantulo

Esitykseen sisältyvistä lakiehdotuksista ei aiheudu tarvetta tehdä sellaisia muutoksia viranomaisten toimivaltaan tai organisaatioon, että lain voimaantuloa sen vuoksi pitäisi lykätä. Sen sijaan on syytä varata aikaa tarvittavan koulutuksen järjestämiseksi tuomareille, syyttäjäviranomaisille, poliisille ja eräille muillekin viranomaisille, esimerkiksi ympäristöhallinnossa ja työsuojelutehtävissä työskenteleville viranomaisille. Koska esityksessä ehdotetut lainmuutokset huomattavalta osalta kuitenkin koskevat suhteellisen harvoin esiintyviä rikoksia, koulutukseen ja tiedottamiseen tarvittava aika ei ole niin pitkä kuin kokonaisuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa esitettiin. Esitykseen sisältyvät lait voitaisiinkin saattaa voimaan jo noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on vahvistettu.

Lakia soveltavien viranomaisten samoin kuin kansalaistenkin kannalta olisi selvintä, jos lait tulisivat voimaan kalenterivuoden alusta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi muun muassa Suomen Hallitusmuotoa ja valtiopäiväjärjestystä, joita koskevat muutosesitykset on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrätyllä tavalla. Näiden lainmuutosten voimaansaattaminen samanaikaisesti muiden esitykseen sisältyvien lakiehdotusten kanssa ei ole välttämätöntä. Tosin hallitusmuodon muutosesityksen voimaantulo ehdotettujen 12 ja 13 lukujen jälkeen aiheuttaisi väliaikaisesti virhetulkinnan mahdollisuuden. Huomioon ottaen hallitusmuodon mainitun säännöksen sisältö ja siihen liittyvistä rikoslain muutosehdotuksista ilmenevä rangaistussäännösten uusi systematiikka, ei hallitusmuodon muutoksen viivästymisellä kuitenkaan olisi asiallista merkitystä.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös valmiuslakia, joka on säädetty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrätyllä tavalla. Ehdotetussa muutoksessa on kuitenkin kysymys vain lakiin sisältyvän salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevan säännöksen muuttamisesta rikoslakiin viittaavaksi säännökseksi eikä se merkitsisi muutosta lain aineelliseen sisältöön. Sen vuoksi tämä lakiesitys ehdotetaan käsiteltäväksi tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki
rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain 15 luku, 16 luvun 8 a, 24 ja 25 § sekä 44 luvun 24 §,

sellaisina kuin ne ovat, 15 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, 16 luvun 8 a § muutettuna 20 päivänä heinäkuuta 1933 ja 8 päivänä syyskuuta 1989 annetuilla laeilla (228/33 ja 792/89), 24 § 31 päivänä heinäkuuta 1930 annetussa laissa (273/30) ja 25 § 6 päivänä helmikuuta 1931 annetussa laissa (63/31) sekä 44 luvun 24 § 22 päivänä kesäkuuta 1933 annetussa laissa (203/33),

muutetaan 1 luvun 3 §:n 2 momentin 1, 3 ja 4 kohta, 2 luvun 14 a §, 11—14 luku, 16 luvun 7 §, 8 §:n 2 momentti, 16 § ja 19 §:n 1 momentti, 21, 25, 34 ja 38 luku, 42 luvun 7 § sekä 45 luvun 20 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 1 luvun 3 §:n 2 momentin 1 ja 4 kohta 20 päivänä joulukuuta 1974 annetussa laissa (987/74) ja sanotun momentin 3 kohta 14 päivänä tammikuuta 1983 annetussa laissa (46/83), 2 luvun 14 a § muutettuna 10 päivänä tammikuuta 1969, 19 päivänä heinäkuuta 1974 ja 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetuilla laeilla (2/69, 613/74 ja 321/83), 11—14, 21, 25, 34 ja 38 luku niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen, 16 luvun 8 §:n 2 momentti ja 45 luvun 20 §:n 2 momentti mainitussa 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetussa laissa, sekä 16 luvun 16 § 26 päivänä toukokuuta 1978 annetussa laissa (382/78) ja 19 §:n 1 momentti 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (769/90), sekä

lisätään 44 lukuun 27 päivänä helmikuuta 1970 annetulla lailla (150/70) kumotun 14 §:n sijaan uusi 14 § ja lakiin uusi 47—49 luku seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

3 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Sen estämättä, mitä edellä 1 momentissa on säädetty, voidaan ulkomaalainen tuomita Suomen lain mukaan silloinkin, kun hänen tekemänsä rikos ei ole tekopaikan lain mukaan rangaistava, jos rikos on:

1) sodankäyntirikos, törkeä sodankäyntirikos, ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa, törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa, joukkotuhonta tai joukkotuhonnan valmistelu,

— — — — — — — — — — — — — — —

3) panttivangin ottaminen,

4) aluksen kaappaus taikka ilmaliikenteeseen tai kansainväliseen kauppamerenkulkuun kohdistunut liikennetuhotyö tai törkeä tuhotyö tai

— — — — — — — — — — — — — — —

2 luku

Rangaistuksista

14 a §

Joka tuomitaan maanpetos- tai valtiopetosrikoksesta vankeusrangaistukseen taikka muusta rikoksesta vankeuteen vähintään kahdeksi vuodeksi, menettää samalla sotilasarvonsa.

11 luku

Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan

1 §

Sodankäyntirikos

Joka sotatoimessa

1) käyttää kiellettyä sodankäyntitapaa tai taisteluvälinettä,

2) väärinkäyttää haavoittuneita tai sairaita suojaavaa kansainvälistä tunnusmerkkiä taikka

3) muulla tavoin rikkoo Suomea velvoittavan sodankäyntiä koskevan kansainvälisen sopimuksen määräyksiä tai yleisesti tunnustettuja ja vakiintuneita kansainvälisen oikeuden mukaisia sodan lakeja tai tapoja,

on tuomittava *sodankäyntirikoksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

2 §

Törkeä sodankäyntirikos

Jos sodankäyntirikoksessa

1) saatetaan useita ihmisiä hengenvaaraan,
2) aiheutetaan erittäin suurta ja laaja-alaista taloudellista vahinkoa tai
3) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä sodankäyntirikoksesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.

Yritys on rangaistava

3 §

Lievä sodankäyntirikos

Jos sodankäyntirikos, huomioon ottaen aiheutettu seuraus tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava *lievästä sodankäyntirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

4 §

Ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa

Joka rikkoo tai jättää täyttämättä sen, mitä Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten tai yleisesti tunnustettujen ja vakiintuneiden kansainvälisen oikeuden sääntöjen mukaan on noudatettava haavoittuneiden, sairaiden tai hädänalaiseen tilaan joutuneiden aseman turvaamiseksi, sotavankien kohtelussa tai siviilihenkilöiden suojelussa sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana, on tuomittava *ihmisoikeuksien loukkaamisesta poikkeuksellisissa oloissa* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Ellei tässä pykälässä tarkoitettu teko, huomioon ottaen rikkomisen laatu, aiheutettujen seurausten vähäisyys tai muut tekoon liittyvät seikat, ole kokonaisuutena arvostellen vakava, rikoksentekijää ei tuomita ihmisoikeuksien loukkaamisesta poikkeuksellisissa oloissa tai sen yrittämisestä, vaan niistä muista rikoksista, jotka teko käsittää.

5 §

Törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa

Jos ihmisoikeuksien loukkaamisessa poikkeuksellisissa oloissa

1) saatetaan useita ihmisiä hengenvaaraan tai
2) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä ihmisoikeuksien loukkaamisesta poikkeuksellisissa oloissa* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

6 §

Joukkotuhonta

Joka jonkin kansallisen, rodullisen, etnisen tai uskonnollisen ryhmän taikka niihin rinnastettavan kansanryhmän hävittämiseksi kokonaan tai osittain sen tässä ominaisuudessa

1) surmaa ryhmän jäseniä,
2) aiheuttaa ryhmän jäsenille vaikeita ruumiillisia tai henkisiä sairauksia tai vammoja,
3) ryhtyy pakkotoimiin syntyvyyden ehkäisemiseksi ryhmän piirissä,
4) pakolla siirtää lapsia ryhmästä toiseen tai
5) muulla vastaavalla tavalla olennaisesti huonontaa ryhmän elinehtoja,

on tuomittava *joukkotuhonnasta* vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

Yritys on rangaistava.

7 §

Joukkotuhonnan valmistelu

Joka 6 §:ssä mainitussa tarkoituksessa

1) sopii toisen kanssa joukkotuhonnan tekemisestä tai
2) laatii joukkotuhontasuunnitelman,

on tuomittava *joukkotuhonnan valmistelusta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

8 §

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Jos joku yleisön keskuuteen levittää lausuntoja tai muita tiedonantoja, joissa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin kansallista, rodullista, etnistä tai uskonnollista ryhmää taikka niihin rinnastettavaa kansanryhmää, aiheuttaakseen ryhmään kohdistuvaa väkivaltaisuutta, vihamielisyyttä tai syrjintää, ja teko on omiaan aiheuttamaan sanotunlaisen seurauksen, hänet on tuomittava *kiihottamisesta kan-*

sanryhmää vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

9 §

Syrjintä

Joka elinkeinotoiminnassa, ammatin harjoittamisessa, yleisönpalvelussa, virkatoiminnassa tai muussa julkisessa tehtävässä taikka julkista tilaisuutta tai yleistä kokousta järjestettäessä ilman hyväksyttävää syytä

1) ei palvele jotakuta yleisesti noudatettavilla ehdoilla,

2) kieltäytyy päästämästä jotakuta tilaisuuteen tai kokoukseen tai poistaa hänet sieltä taikka

3) asettaa jonkun ilmeisen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonompaan asemaan

rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen tai terveydentilan taikka uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *syrjinnästä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

12 luku

Maanpetosrikoksista

1 §

Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen

Joka tarkoituksenaan väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla taikka vieraan valtion sotilaallisen tai taloudellisen painostuksen tai tuen avulla

1) saattaa Suomi tai osa Suomea vieraan valtion alaiseksi,

2) irrottaa osa Suomea muusta valtakunnasta tai

3) muulla vakavuudeltaan näihin rinnastettavalla tavalla rajoittaa Suomen valtiollista itsemääräämisoikeutta

tekee teon, josta aiheutuu sanotun tarkoituksen toteutumisen vaara, on tuomittava *Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

2 §

Sotaan yllyttäminen

Jos joku Suomessa tai Suomen kansalainen Suomen ulkopuolella Suomea koskevan sotilaallisen tai kansainvälisen poliittisen kriisin aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa, tarkoituksenaan saattaa Suomi sotaan tai sotatoimen kohteeksi,

1) julkisesti kehottaa vierasta valtiota hyökkäystekoon Suomea vastaan tai Suomea hyökkäystekoon vierasta valtiota vastaan,

2) julkisesti levittää lausumia tai muita ilmaisuja, joiden tarkoituksena on vaikuttaa yleisen mielipiteen kehittymiseen hyökkäystekojen käyttöä puoltavaksi,

3) järjestelmällisesti levittää ilmeisen perättömiä tai harhaanjohtavia tietoja Suomen puolustuksesta tai sotilas- tai puolustuspoliittisista aikomuksista taikka

4) oikeudettomasti suorittaa vieraaseen valtioon, sen edustajaan, alueeseen tai omaisuuteen kohdistuvan väkivaltaisen teon

siten, että teko selvästi lisää Suomen sotaan tai sotatoimen kohteeksi joutumisen vaaraa, hänet on tuomittava *sotaan yllyttämisestä* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

3 §

Maanpetos

Suomen kansalainen, joka Suomea koskevan sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa

1) liittyy vihollisen asevoimiin,

2) osallistuu sotatoimiin tai muihin sotilaallisiin toimiin Suomea vastaan,

3) palvelee sellaisissa vihollisen sotilas- tai siviilitehtävissä, jotka välittömästi edistävät sotatoimia Suomea vastaan, taikka

4) ryhtyy yhteistoimintaan vihollisen kanssa tai muulla vastaavalla tavalla vihollisen eduksi vahingoittaa Suomea,

on tuomittava *maanpetoksesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Maanpetoksesta tuomitaan myös ulkomaalainen, joka tekee 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun teon Suomessa oleskellessaan tai ollessaan valtakunnan palveluksessa.

Yritys on rangaistava.

Tämän pykälän 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuna vihollisen auttamisena ei pidetä sellaista miehityksen aikana suoritettua toimenpidettä, joka on ilmeisen tarpeellinen väestön elinolojen turvaamiseksi.

4 §

Törkeä maanpetos

Jos maanpetoksessa

1) aiheutetaan vaara valtakunnan tai sen osan joutumisesta vieraan vallan alaiseksi tai

2) muuten aiheutetaan Suomelle erityisen suurta vahinkoa

ja maanpetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä maanpetoksesta* vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

Yritys on rangaistava.

5 §

Ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttö

Jos se, jonka tehtävänä on Suomen puolesta solmia kansainvälinen sopimus tai neuvotella sen ehdoista vieraan valtion kanssa tai muuten valvoa Suomen etua sotilaallisissa, poliittisissa tai taloudellisissa asioissa, tässä tehtävässään

1) ryhtyy sellaiseen toimeen, johon hänellä ei ole oikeutta, tai

2) olennaisessa määrin laiminlyö velvollisuutensa

siten, että teko aiheuttaa Suomelle huomattavaa vahinkoa, hänet on tuomittava *ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäytöstä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

6 §

Vakoilu

Joka vierasta valtiota hyödyttääkseen tai Suomea vahingoittaakseen hankkii tiedon sellaisesta Suomen maanpuolustusta tai muuta poikkeuksellisiin oloihin varautumista, Suomen ulkomaansuhteita, valtiontaloutta, ulkomaankauppaa tai energiahuoltoa koskevasta taikka muusta niihin rinnastettavasta, Suomen turvallisuuteen vaikuttavasta seikasta, jonka tuleminen vieraan valtion tietoon voi aiheuttaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle, on tuomittava *vakoilusta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Vakoilusta tuomitaan myös se, joka vierasta valtiota hyödyttääkseen tai Suomea vahingoittaakseen toiselle välittää, luovuttaa tai ilmaisee taikka julkistaa 1 momentissa tarkoitetun tiedon.

Yritys on rangaistava.

Vihollisen sotavoimiin kuuluva saadaan tuomita vakoilusta ainoastaan, jos hän salaten kuuluvansa vihollisen sotavoimiin oleskelee Suomessa tai Suomen puolustusvoimien sotatoimialueella. Häntä ei saa tuomita muusta vakoilusta kuin siitä, mistä hänet on tavattu.

7 §

Törkeä vakoilu

Jos vakoilu

1) tehdään poikkeuksellisissa oloissa,

2) koskee Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle erittäin merkittävää seikkaa tai

3) on omiaan aiheuttamaan erityisen suurta 6 §:ssä tarkoitettua vahinkoa

ja vakoilu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä vakoilusta* vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

Yritys on rangaistava.

8 §

Turvallisuussalaisuuden paljastaminen

Joka oikeudettomasti julkistaa tai toiselle välittää, luovuttaa tai ilmaisee taikka tällaista tarkoitusta varten oikeudettomasti hankkii tiedon seikasta, joka Suomen ulkoisen turvallisuuden vuoksi on säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi tai joka tekijän tieten on sen laatuinen, että sen paljastuminen on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle, on tuomittava *turvallisuussalaisuuden paljastamisesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

9 §

Tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen

Joka törkeästä huolimattomuudesta oikeudettomasti julkistaa taikka toiselle välittää, luovuttaa tai ilmaisee tiedon seikasta, joka Suomen ulkoisen turvallisuuden vuoksi on säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi, on

tuomittava *tuottamuksellisesta turvallisuussalaisuuden paljastamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

10 §

Luvaton tiedustelutoiminta

Joka vierasta valtiota vahingoittaakseen tai toista vierasta valtiota hyödyttääkseen hankkii tietoja vieraan valtion maanpuolustuksesta, turvallisuudesta tai niihin välittömästi vaikuttavista seikoista ja siten aiheuttaa vahinkoa tai vaaraa Suomen ulkomaansuhteille, on tuomittava *luvattomasta tiedustelutoiminnasta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

11 §

Kansainvälisten suhteiden vaarantaminen

Jos joku Suomessa tai Suomen kansalainen Suomen ulkopuolella osallistuu 13 luvussa tarkoitettuun tekoon vierasta valtiota vastaan ja siten aiheuttaa vaaran, että Suomen suhteet vieraaseen valtioon vahingoittuvat, hänet on tuomittava *kansainvälisten suhteiden vaarantamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

12 §

Puolueettomuusmääräysten rikkominen

Joka rikkoo Suomen suhtautumisesta sotaa käyviin vieraisiin valtioihin annettuja puolueettomuusmääräyksiä, on tuomittava *puolueettomuusmääräysten rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

13 §

Maanpetoksellinen yhteydenpito

Joka tehdäkseen edellä tässä luvussa tarkoitetun rikoksen ryhtyy yhteydenpitoon vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa, on tuomittava *maanpetoksellisesta yhteydenpidosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

14 §

Syyteoikeus

Syytettä ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäytöstä ja kansainvälisten suhteiden vaarantamisesta tai maanpetoksellisesta yhteydenpidosta niiden tekemiseksi ei saa nostaa, ellei tasavallan presidentti sitä määrää.

13 luku

Valtiopetosrikoksista

1 §

Valtiopetos

Joka tarkoituksenaan väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla tai siihen rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti pakottamalla taikka valtiosääntöä rikkoen

1) kumota Suomen valtiosääntö tai muuttaa sitä taikka

2) muuttaa Suomen valtiojärjestystä

tekee teon, josta aiheutuu sanotun tarkoituksen toteutumisen vaara, on tuomittava *valtiopetoksesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Valtiopetoksesta tuomitaan myös se, joka väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla syrjäyttää tai yrittää syrjäyttää tasavallan presidentin, valtioneuvoston tai eduskunnan taikka kokonaan tai osaksi estää tai yrittää estää niitä käyttämästä toimivaltaansa.

2 §

Törkeä valtiopetos

Jos valtiopetoksessa

1) rikoksentekijänä on tasavallan presidentti, valtioneuvoston jäsen tai muu valtion ylimpään poliittiseen tai sotilaalliseen johtoon kuuluva henkilö,

2) rikoksen tekemiseen käytetään aseistettua joukkoa,

3) rikos tehdään ihmisiä surmaamalla tai

4) rikos on poikkeuksellisten olojen vuoksi erityisen vaarallinen

ja valtiopetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä valtiopetoksesta* vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

3 §

Valtiopetoksen valmistelu

Joka tehdäkseen valtiopetoksen

1) ryhtyy yhteydenpitoon vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa,

2) valmistaa, hankkii, kokoaa tai varastoi

aseita, ampumatarvikkeita tai muita niihin rinnastettavia väkivallan käyttöön soveltuvia välineitä,

3) antaa koulutusta aseiden tai muiden väkivallan käyttöön soveltuvien välineiden käyttämisessä tai

4) värvää tai kokoaa väkeä tai varustaa sitä aseilla,

on tuomittava *valtiopetoksen valmistelusta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Valtiopetoksen valmistelusta tuomitaan myös se, joka perustaa tai organisoi yhteenliittymän, jonka tarkoituksena on Suomen valtiosäännön tai valtiojärjestyksen väkivaltainen kumoaminen tai muuttaminen, osallistuu johtavassa asemassa tai muuten merkittävällä tavalla sellaisen yhteenliittymän toimintaan tai tietoisena yhteenliittymän tarkoitusperästä antaa sille merkittävää taloudellista, järjestöllistä tai muuta vastaavaa tukea.

4 §

Laiton sotilaallinen toiminta

Joka laittomasti perustaa, organisoi tai varustaa sotilaallisesti järjestäytyneen yhteenliittymän, jonka tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin, toimii sellaisessa yhteenliittymässä johtavassa asemassa, taloudellisesti tai muutoin merkittävällä tavalla tukee sitä tai siinä toimeenpanee tai antaa sotilaallista koulutusta, on tuomittava *laittomasta sotilaallisesta toiminnasta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

14 luku

Rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan

1 §

Vaalirikos

Joka väkivallalla tai uhkauksella vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa toisen äänestämiseen tai ehdokkaaksi asettumiseen yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä, on tuomittava *vaalirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

2 §

Vaalilahjonta

Joka

1) lupaa, tarjoaa tai antaa toiselle palkkion tai muun edun vaikuttaakseen äänestämiseen yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä taikka

2) vaatii palkkion tai muun edun äänestämisestä tai äänestämättä jättämisestä yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä,

on tuomittava *vaalilahjonnasta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

3 §

Vilpillinen äänestäminen

Joka yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä äänestää ilman äänioikeutta, toisen nimissä tai useamman kuin yhden kerran, on tuomittava *vilpillisestä äänestämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

4 §

Vaalituloksen vääristäminen

Joka aiheuttaakseen sen, että yleisen vaalin tai yleisen äänestyksen tulos ei ole oikea tai että sitä ei saada selville,

1) laskee väärin ääniä,

2) hävittää, turmelee, piilottaa tai lisää äänestyslippuja tai muuttaa niihin tehtyjä merkintöjä taikka

3) muulla niihin rinnastettavalla tavalla puuttuu yleisen vaalin tai yleisen äänestyksen asianmukaiseen toimittamiseen,

on tuomittava *vaalitutuloksen vääristämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

5 §

Poliittisten toimintavapauksien loukkaaminen

Joka väkivallalla tai vakavan vaaran toisen hyvinvoinnille käsittävällä uhkauksella estää toista

1) ilmaisemasta mielipidettään yleisistä asioista niitä varten tarkoitetussa kokouksessa tai muussa tilaisuudessa taikka tiedotusvälineessä tai muuten julkisesti,

2) osallistumasta yleisiä asioita varten järjestettyyn kokoukseen, kulkueeseen tai muuhun tilaisuuteen tai

3) perustamasta yhdistyksen yleisiä asioita varten taikka liittymästä tai kuulumasta sellaiseen tai toimimasta siinä,

on tuomittava *poliittisten toimintavapauksien*

loukkaamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Poliittisten toimintavapauksien loukkaamisesta tuomitaan myös se, joka 1 momentissa tarkoitetulla tavalla saa toisen vastoin tahtoaan ilmaisemaan mielipiteensä yleisistä asioista kokouksessa tai muussa tilaisuudessa taikka tiedotusvälineessä tai muuten julkisesti, osallistumaan yleisiä asioita varten järjestettyyn tilaisuuteen taikka liittymään tai kuulumaan sellaisia asioita varten perustettuun yhdistykseen tai toimimaan tällaisessa yhdistyksessä.

Yritys on rangaistava.

6 §

Kokouksen estäminen

Joka käyttämällä väkivaltaa tai sillä uhkaamalla oikeudettomasti estää yleisiä asioita varten tarkoitetun kokouksen, kulkueen tai tilaisuuden järjestämisen, on tuomittava *kokouksen estämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

7 §

Määritelmäsäännös

Yleisillä vaaleilla tarkoitetaan tässä luvussa valtiollisia vaaleja, maakuntapäivävaaleja, kunnallisia vaaleja ja yleisiä kirkollisia vaaleja. *Yleisellä äänestyksellä* tarkoitetaan tässä luvussa valtiollista tai kunnallista kansanäänestystä.

16 luku

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

7 §

Joka tehdäkseen tässä tai 12 luvussa tarkoitetun rikoksen värvää tai kokoaa aseellista väkeä, on tuomittava *yleisen järjestyksen aseellisesta rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

8 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Joka 1 momentissa sanotuin tavoin kehottaa tai koettaa vietellä joukkotuhontaan, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamiseen, maanpetokseen, törkeään maanpetokseen, vakoiluun, törkeään vakoiluun, valtiopetokseen, törkeään valtiopetokseen, kapinaan, murhaan, tappoon, surmaan, ryöstöön, törkeään ryöstöön, 34 luvun 1—6 tai 11 §:ssä mainittuun rikokseen taikka 45 luvun 5, 8, 10, 18 tai 20 §:ssä tarkoitettuun vaaralliseen sotilasrikokseen, on tuomittava *julkisesta kehottamisesta törkeään rikokseen* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

— — — — — — — — — — — — — — —

16 §

Joka luvattomasti ottaa paikaltaan tai turmelee viranomaisen yleisesti nähtäville asettaman julkisen kuulutuksen, on tuomittava *julkisen kuulutuksen hävittämisestä* sakkoon.

19 §

Joka tietää Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmisryöstön, panttivangin ottamisen, rahanväärennyksen, törkeän rahanväärennyksen taikka 34 luvun 1—6 tai 11 §:ssä mainitun rikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

— — — — — — — — — — — — — — —

21 luku

Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista

1 §

Tappo

Joka tappaa toisen, on tuomittava *taposta* vankeuteen määräajaksi, vähintään kahdeksaksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

2 §

Murha

Jos tappo tehdään

1) vakaasti harkiten,

2) erityisen raa'alla tai julmalla tavalla,

3) vakavaa yleistä vaaraa aiheuttaen tai

4) tappamalla virkamies yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen estämiseksi

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *murhasta* vankeuteen kahdeksitoista vuodeksi tai elinkaudeksi.

Yritys on rangaistava.

3 §

Surma

Jos tappo, huomioon ottaen rikoksen poikkeukselliset olosuhteet, rikoksentekijän vaikuttimet tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikoksentekijä on tuomittava *surmasta* vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

4 §

Lapsensurma

Nainen, joka synnytyksestä johtuvassa uupumuksessa tai ahdistuksessa surmaa lapsensa, on tuomittava *lapsensurmasta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

5 §

Pahoinpitely

Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava *pahoinpitelystä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

6 §

Törkeä pahoinpitely

Jos pahoinpitelyssä

1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,

2) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai

3) käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä pahoinpitelystä* vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

7 §

Lievä pahoinpitely

Jos pahoinpitely, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava *lievästä pahoinpitelystä* sakkoon.

8 §

Kuolemantuottamus

Joka huolimattomuudellaan aiheuttaa toisen kuoleman, on tuomittava *kuolemantuottamuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

9 §

Törkeä kuolemantuottamus

Jos kuolemantuottamuksessa kuolema aiheutetaan törkeällä huolimattomuudella ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä kuolemantuottamuksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

10 §

Vammantuottamus

Joka huolimattomuudellaan aiheuttaa toiselle ruumiinvamman tai sairauden, joka ei ole vähäinen, on tuomittava *vammantuottamuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

11 §

Törkeä vammantuottamus

Jos vammantuottamuksessa ruumiinvamma tai sairaus aiheutetaan törkeällä huolimattomuudella ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä vammantuottamuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

12 §

Vaaran aiheuttaminen

Joka tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheuttaa toiselle vakavan hengen tai terveyden vaaran, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *vaaran aiheuttamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

13 §

Pelastustoimen laiminlyönti

Joka tietäen toisen olevan hengenvaarassa tai vakavassa terveyden vaarassa on tälle antamatta tai hankkimatta sellaista apua, jota hänen mahdollisuutensa ja tilanteen luonne huomioon ottaen kohtuudella voidaan häneltä edellyttää, on tuomittava *pelastustoimen laiminlyönnistä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

14 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä lievästä pahoinpitelystä, joka on kohdistunut viisitoista vuotta täyttäneeseen henkilöön, eikä vammantuottamuksesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

1 §

Vapaudenriisto

Joka sulkemalla sisään, sitomalla, kuljettamalla johonkin tai muulla tavoin oikeudettomasti riistää toiselta liikkumisvapauden tai eristää toisen tämän ympäristöstä, on tuomittava *vapaudenriistosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

2 §

Törkeä vapaudenriisto

Jos vapaudenriistossa

1) vapaudenmenetystä jatketaan yli kolmen vuorokauden,

2) aiheutetaan vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle tai

3) käytetään erityistä julmuutta tai vakavan väkivallan uhkaa

ja vapaudenriisto on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä vapaudenriistosta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

3 §

Ihmisryöstö

Joka

1) väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella ottaa valtaansa toisen saattaakseen hänet ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin tai pakkotyöhön,

2) väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella ottaa valtaansa viittätoista vuotta nuoremman lapsen käyttääkseen häntä ihmiskaupan kohteena taikka

3) alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia taikka käy kauppaa orjilla,

on tuomittava, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä, *ihmisryöstöstä* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

4 §

Panttivangin ottaminen

Joka riistää toiselta vapauden pakottaakseen jonkun muun tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin uhalla, ettei panttivankia vapauteta tai että hänet surmataan tai hänen terveyttään vahingoitetaan, on tuomittava, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä, *panttivangin ottamisesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

5 §

Tuottamuksellinen vapaudenriisto

Joka huolimattomuudesta aiheuttaa toiselle vapaudenmenetyksen, on tuomittava, jollei teko huomioon ottaen sen aiheuttama haitta tai vahinko ole vähäinen, *tuottamuksellisesta vapaudenriistosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Tuottamuksellisesta vapaudenriistosta tuo-

mitaan myös se, joka oikeudettomasti, pitäen sitä oikeutenaan, riistää toiselta vapauden.

6 §

Laiton uhkaus

Joka nostaa aseen toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *laittomasta uhkauksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

7 §

Pakottaminen

Joka oikeudettomasti väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *pakottamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

8 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä tuottamuksellisesta vapaudenriistosta, laittomasta uhkauksesta eikä pakottamisesta, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi tai ellei laittoman uhkauksen tai pakottamisen tekemiseen ole käytetty hengenvaarallista välinettä.

34 luku

Yleisvaarallisista rikoksista

1 §

Tuhotyö

Joka
1) sytyttää tulipalon,
2) räjäyttää jotakin taikka
3) saa aikaan vedentulvan tai luonnontilan muun mullistuksen

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa taikka että siitä on yleistä erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaaraa, on tuomittava *tuhotyöstä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Tuhotyöstä tuomitaan myös se, joka omaisuutta vahingoittamalla tai tuhoamalla taikka tuotanto-, jakelu- tai tietojärjestelmän toimintaan oikeudettomasti puuttumalla aiheuttaa vakavan vaaran energiahuollolle, yleiselle terveydenhuollolle, maanpuolustukselle, oikeudenhoidolle tai muulle näihin rinnastettavalle yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle.

Yritys on rangaistava.

2 §

Liikennetuhotyö

Joka
1) tuhoaa kulkuneuvon tai sen välineistön taikka kulkuväylän, liikenteen ohjausmerkin tai muun liikenteen laitteiston taikka vahingoittaa tai muuntaa niitä,
2) antaa liikenteeseen liittyvän väärän tiedon tai
3) tekee kulkuneuvossa, lentokentällä tai liikenteen ohjailutehtävissä olevaa henkilöä kohtaan väkivaltaa taikka uhkaa häntä väkivallalla

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa liikenteessä, eikä teko ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, on tuomittava *liikennetuhotyöstä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

3 §

Törkeä tuhotyö

Jos tuhotyö tai liikennetuhotyö tehdään
1) aiheuttaen suurelle ihmismäärälle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa,
2) aiheuttaen jollekin yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle uhkaavan vahingon pitkäaikaisuuden tai laaja-alaisuuden vuoksi taikka muusta syystä erityisen vakavaa vaaraa taikka
3) sodan tai muiden poikkeusolojen aikana

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä tuhotyöstä* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

4 §

Terveyden vaarantaminen

Joka
1) myrkyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla saattaa terveydelle vaaralliseksi elintarvik-

keen tai muun ihmisten nautittavaksi tai käytettäväksi tarkoitetun aineen taikka pitää sellaista vaaralliseksi saatettua ainetta muiden saatavilla,

2) levittää vakavaa sairautta tai

3) käyttää ydinenergiaa, ydinainetta, ydinjätettä tai säteilyä ydinenergialain (990/87) tai säteilylain (592/91) vastaisesti

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa, on tuomittava *terveyden vaarantamisesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

5 §

Törkeä terveyden vaarantaminen

Jos terveyden vaarantaminen tehdään aiheuttaen suurelle ihmismäärälle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä terveyden vaarantamisesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

6 §

Ydinräjähderikos

Joka tuo maahan taikka täällä valmistaa tai räjäyttää ydinräjähteen tai pitää sellaista hallussaan, on tuomittava *ydinräjähderikoksesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

7 §

Yleisvaaran tuottamus

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta tekee 1, 2 tai 4 §:ssä mainitun teon, on tuomittava, jos asianomaisessa säännöksessä tarkoitettu vaara johtuu tekijän huolimattomuudesta, *yleisvaaran tuottamuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Yleisvaaran tuottamuksesta tuomitaan myös se, joka huolimattomuudesta tekee 6 §:ssä tarkoitetun teon.

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta yleisvaaran tuottamuksesta voidaan jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekijä omalla toiminnallaan poistaa vaaran, ennen kuin vaaratilanteesta on aiheutunut olennaista vahinkoa.

8 §

Törkeä yleisvaaran tuottamus

Jos yleisvaaran tuottamuksessa aiheutetaan suurelle ihmismäärälle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä yleisvaaran tuottamuksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

9 §

Yleisvaarallisen rikoksen valmistelu

Joka tehdäkseen 1—5 §:ssä tarkoitetun rikoksen pitää hallussaan pommia, muuta räjähdettä taikka vaarallista laitetta tai ainetta, on tuomittava *yleisvaarallisen rikoksen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yleisvaarallisen rikoksen valmistelusta tuomitaan myös se, joka tehdäkseen ydinräjähderikoksen hankkii ydinräjähteen valmistukseen tarvittavia laitteita tai aineita taikka siihen tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen.

10 §

Perätön vaarailmoitus

Joka tekee pommista, tulipalosta, merihädästä, suuronnettomuudesta tai muusta vastaavasta hädästä tai vaarasta perättömän ilmoituksen, joka on omiaan aiheuttamaan pelastus- tai turvallisuustoimen taikka pakokauhua, on tuomittava *perättömästä vaarailmoituksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

11 §

Aluksen kaappaus

Joka väkivaltaa käyttäen tai sillä uhaten oikeudettomasti

1) puuttuu lennolla olevan ilma-aluksen tai kauppamerenkulussa olevan aluksen ohjaukseen tai

2) ottaa lento- tai meriturvallisuutta vaarantavalla tavalla ilma-aluksen tai kauppamerenkulussa olevan aluksen määräysvaltaansa,

on tuomittava *aluksen kaappauksesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Jos aluksen kaappaus on aiheuttanut vain vähäistä vaaraa lento- tai meriturvallisuudelle ja rikos, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen laatu tai muut tekoon liittyvät seikat, on myös kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijää ei tuomita aluksen kaappauksesta, vaan niistä muista rikoksista, jotka teko käsittää.

38 luku

Tieto- ja viestintärikoksista

1 §

Yksityisen salassapitorikos

Joka laissa tai asetuksessa säädetyn taikka viranomaisen lain nojalla erikseen määräämän salassapitovelvollisuuden vastaisesti

1) paljastaa salassa pidettävän seikan, josta hän on asemassaan, toimessaan tai tehtävää suorittaessaan saanut tiedon, taikka

2) käyttää tällaista salaisuutta omaksi tai toisen hyödyksi,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava 40 luvun 5 §:n mukaan, *yksityisen salassapitorikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

2 §

Salassapitorikkomus

Jos yksityisen salassapitorikos, huomioon ottaen teon merkitys yksityisyyden tai luottamuksellisuuden suojan kannalta taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava *salassapitorikkomuksesta* sakkoon.

Salassapitorikkomuksesta tuomitaan myös se, joka on syyllistynyt sellaiseen 1 §:ssä tarkoitettuun salassapitovelvollisuuden rikkomiseen, joka on erikseen säädetty salassapitorikkomuksena rangaistavaksi.

3 §

Viestintäsalaisuuden loukkaus

Joka oikeudettomasti

1) avaa toiselle osoitetun kirjeen tai muun suljetun viestin taikka suojauksen murtaen hankkii tiedon sähköisesti tai muulla vastaavalla teknisellä keinolla tallennetusta, ulkopuoliselta suojatusta viestistä,

2) salaa teknisen erikoislaitteen avulla kuuntelee tai salaa teknisellä laitteella tallentaa toisen puhetta, joka ei ole hänen tietoonsa eikä muidenkaan ulkopuolisten tietoon tarkoitettu, sellaisissa olosuhteissa, joissa puhujalla ei ole ollut syytä olettaa ulkopuolisen kuulevan hänen puhettaan, taikka

3) hankkii tiedon televerkossa välitettävänä olevan puhelun, sähkeen, tekstin-, kuvan- tai datasiirron taikka muun vastaavan televiestin sisällöstä taikka tällaisen viestin lähettämisestä tai vastaanottamisesta,

on tuomittava *viestintäsalaisuuden loukkauksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

4 §

Törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus

Jos viestintäsalaisuuden loukkauksessa

1) rikoksentekijä käyttää rikoksen tekemisessä hyväksi asemaansa teletoimintalaissa (183/87) tarkoitetun yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa tai muuta erityistä luottamusasemaansa,

2) rikoksentekijä käyttää rikoksen tekemistä varten suunniteltua tai muunnettua tietojenkäsittelyohjelmaa tai teknistä erikoislaitetta tai rikos muuten tehdään erityisen suunnitelmallisesti taikka

3) rikoksen kohteena oleva viesti on sisällöltään erityisen luottamuksellinen taikka teko huomattavasti loukkaa yksityisyyden suojaa

ja viestintäsalaisuuden loukkaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä viestintäsalaisuuden loukkauksesta* vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

5 §

Tietoliikenteen häirintä

Joka puuttumalla postiliikenteessä taikka tele- tai radioviestinnässä käytettävän laitteen toimintaan, lähettämällä ilkivaltaisessa tarkoituksessa radiolaitteella tai televerkossa häiritseviä viestejä tai muulla vastaavalla tavalla oikeudettomasti estää tai häiritsee postiliikennettä taikka tele- tai radioviestintää, on tuomittava *tietoliikenteen häirinnästä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

6 §

Törkeä tietoliikenteen häirintä

Jos tietoliikenteen häirinnässä

1) rikoksentekijä käyttää rikoksen tekemisessä hyväksi asemaansa teletoimintalaissa tarkoitetun yleistä teletoimintaa tai yleisradiotoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa tai muuta erityistä luottamusasemaansa taikka

2) rikoksella estetään tai häiritään hätäkutsujen radioviestintää tai muuta sellaista tele- tai radioviestintää, jota harjoitetaan ihmishengen turvaamiseksi,

ja tietoliikenteen häirintä on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä tietoliikenteen häirinnästä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

7 §

Lievä tietoliikenteen häirintä

Jos tietoliikenteen häirintä, huomioon ottaen aiheutetun häiriön laatu tai määrä taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava *lievästä tietoliikenteen häirinnästä* sakkoon.

8 §

Tietomurto

Joka käyttämällä hänelle kuulumatonta käyttäjätunnusta taikka turvajärjestelyn muuten murtamalla oikeudettomasti tunkeutuu tietojärjestelmään, jossa sähköisesti tai muulla vastaavalla teknisellä keinolla käsitellään, varastoidaan tai siirretään tietoja, taikka sellaisen järjestelmän erikseen suojattuun osaan, on tuomittava *tietomurrosta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Tietomurrosta tuomitaan myös se, joka tietojärjestelmään tai sen osaan tunkeutumatta teknisen erikoislaitteen avulla oikeudettomasti ottaa selon 1 momentissa tarkoitetussa tietojärjestelmässä olevasta tiedosta.

Yritys on rangaistava.

Tätä pykälää sovelletaan ainoastaan tekoon, josta ei ole muualla laissa säädetty ankarampaa tai yhtä ankaraa rangaistusta.

9 §

Henkilörekisteririkos

Joka henkilörekisterilain (471/87) tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti

1) tallettaa henkilörekisteriin tietoja sellaisista henkilöistä, joilla ei ole asiallista yhteyttä rekisterinpitäjän toimintaan,

2) tallettaa henkilörekisteriin arkaluonteisia tietoja,

3) antamalla rekisteröidylle väärän tai harhaanjohtavan tiedon estää tai yrittää estää rekisteröityä käyttämästä hänelle kuuluvaa henkilörekisterin tarkastusoikeutta,

4) käyttää henkilörekisteriä tai sen tietoja muuhun kuin lain mukaisesti määriteltyihin käyttötarkoituksiin,

5) luovuttaa henkilörekisteristä henkilötietoja taikka

6) yhdistää henkilörekistereitä

ja siten loukkaa rekisteröidyn yksityisyyden suojaa tai aiheuttaa hänelle muuta vahinkoa tai olennaista haittaa, on tuomittava *henkilörekisteririkoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

10 §

Syyteoikeus

Jos yksityisen salassapitorikoksen tai salassapitorikkomuksen kohteena on yksityisen henkilökohtaisia tai taloudellisia oloja taikka elinkeinoa koskeva seikka, virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä tästä teosta, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi taikka ellei rikoksentekijä rikoksen tehdessään ole ollut yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä viestintäsalaisuuden loukkauksesta, törkeästä viestintäsalaisuuden loukkauksesta tai tietomurrosta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi tai ellei rikoksentekijä rikoksen tehdessään ole ollut yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa taikka erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

Virallisen syyttäjän on ennen henkilörekisteriin kohdistuvaa yksityisen salassapitorikosta, salassapitorikkomusta tai tietomurtoa taikka henkilörekisteririkosta koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Tuomioistuimen on tällaista rikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava tietosuojavaltuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi.

42 luku

Valtion turvallisuutta tahi yleistä järjestystä varten annettujen määräysten rikkomisesta

7 §

Joka yleisellä tiellä, kadulla, kulkuväylällä tai muussa julkisessa paikassa taikka julkisessa toimituksessa tai yleisessä kokouksessa meluamalla tai kiroamalla häiritsee rauhaa taikka harjoittaa muuta ilkivaltaa, on tuomittava *ilkivallasta* sakkoon.

44 luku

Hengen, terveyden tahi omaisuuden suojelemiseksi annettujen määräysten rikkomisesta

14 §

Joka huomattavasti haittaa yleisen ilma-, raide- tai vesiliikenteen kulkua, on tuomittava *liikenteen häirinnästä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Tieliikenteen ja raitiovaunuliikenteen häirinnästä säädetään tieliikennelaissa (267/81).

45 luku

Sotilasrikoksista

20 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Sotilas, joka sota-aikana karkaa vihollisen puolelle tai ilman pakottavaa syytä antautuu viholliselle, on tuomittava, jollei hän samalla tee törkeää maanpetosta tai sitä yritä, *sotakarkuruudesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

— — — — — — — — — — — — — — —

47 luku

Työrikoksista

1 §

Työturvallisuusrikos

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) rikkoo työturvallisuusmääräyksiä tai

2) aiheuttaa työturvallisuusmääräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan taikka mahdollistaa määräysten vastaisen tilan jatkumisen laiminlyömällä valvoa määräysten noudattamista alaisessaan työssä tai jättämällä huolehtimatta taloudellisista, toiminnan järjestämistä koskevista tai muista työsuojelun edellytyksistä,

on tuomittava *työturvallisuusrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Rangaistus kuolemantuottamuksesta, vammantuottamuksesta ja vaaran aiheuttamisesta säädetään 21 luvun 8-12 §:ssä.

2 §

Työaikasuojelurikos

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) työntekijän vahingoksi laiminlyö työaika- tai vuosilomakirjanpidon, pitää sitä väärin, muuttaa, kätkee tai hävittää sen taikka tekee sen mahdottomaksi lukea tai

2) menettelee työaika- tai vuosilomalainsäädännössä rangaistavaksi säädetyllä tavalla työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta,

on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *työaikasuojelurikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

3 §

Työsyrjintä

Työnantaja tai tämän edustaja, joka työpaikasta ilmoittaessaan, työntekijää valitessaan tai palvelussuhteen aikana ilman painavaa, hyväksyttävää syytä asettaa työnhakijan tai työntekijän epäedulliseen asemaan

1) rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen tai terveydentilan taikka

2) uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella,

on tuomittava *työsyrjinnästä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

4 §

Työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaaminen

Työnantaja tai tämän edustaja, joka oikeudettomasti irtisanoo, muuten erottaa tai lomauttaa luottamusmiehen, työsuojeluvaltuutetun tai henkilöstön edustuksesta yritysten

hallinnossa annetussa laissa (725/90) tarkoitetun henkilöstön edustajan, on tuomittava, jollei teko ole työsyrjintänä rangaistava, *työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaamisesta* sakkoon.

5 §

Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaaminen

Työnantaja tai tämän edustaja taikka työntekijä, joka estää sen, että

1) työntekijä perustaa luvallisen ammatillisen tai poliittisen yhdistyksen tai käyttää oikeuttaan liittyä tai kuulua sellaiseen tai toimia siinä taikka

2) työntekijät tai heidän ammattijärjestönsä asettavat tai valitsevat työpaikalle luottamusmiehen, työsuojeluvaltuutetun tai henkilöstön edustajan konserniyhteistyössä,

on tuomittava *työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta* sakkoon.

Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta tuomitaan myös se, joka pakottaa työntekijän kuulumaan ammatilliseen tai poliittiseen yhdistykseen.

Yritys on rangaistava.

6 §

Työnvälitysrikos

Joka hankkiakseen itselleen tai sille, jonka puolesta hän toimii, taloudellista hyötyä harjoittaa luvatta työnvälitystä, on tuomittava *työnvälitysrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Työnvälitysrikoksesta tuomitaan myös se, joka luvatta välittää tai vuokraa taikka julkisesti ilmoittaa välittävänsä tai vuokraavansa työntekijöitä ulkomaille tai ulkomailta Suomeen.

7 §

Vastuun kohdentuminen

Tässä luvussa rangaistavaksi säädetystä työnantajan tai tämän edustajan menettelystä tuomitaan rangaistukseen se, jonka velvollisuuksien rikkomiseksi teko tai laiminlyönti on katsottava. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon asianomaisen tehtävien ja toimivaltuuksien laatu, laajuus ja selvyys, hänen ammatillinen pätevyytensä sekä muutenkin hänen osuutensa lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen.

8 §

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan

1) *työnantajalla* sitä, joka työsuhteessa taikka virka- tai siihen rinnastettavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa teettää työtä,

2) *työnantajan edustajalla* työnantajana olevan oikeushenkilön lakimääräisen tai muun päättävän elimen jäsentä sekä sitä, joka työnantajan sijasta johtaa tai valvoo työtä,

3) *työntekijällä* sitä, joka on työsuhteessa taikka virka- tai siihen rinnastettavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa työnantajaan sekä

4) *työturvallisuusmääräyksillä* työturvallisuuslakiin (299/58) tai muuhun työturvallisuutta koskevaan lakiin sisältyviä tai tällaisen lain nojalla annettuja, työn turvallisuutta tai terveellisyyttä koskevia säännöksiä tai yleisiä määräyksiä.

Mitä 1 ja 7 §:ssä säädetään työnantajan ja tämän edustajan vastuusta, on vastaavasti sovellettava muihin työturvallisuuslain 1 ja 2 §:ssä tarkoitettujen töiden teettäjiin ja heidän edustajiinsa, saman lain 4 §:ssä tarkoitettuihin henkilöihin sekä lain 5 ja 6 §:ssä tarkoitettuihin henkilöihin ja heidän edustajiinsa.

48 luku

Ympäristörikoksista

1 §

Ympäristön turmeleminen

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti,

2) valmistaa, luovuttaa tai käyttää ainetta, valmistetta tai tuotetta jätehuoltolain (673/78) tai ilmansuojelulain (67/82) nojalla annetun yleisen määräyksen vastaisesti taikka laiminlyö jätehuoltolain mukaisen jätehuollon järjestä-

misvelvollisuutensa tai käsittelee ilman lupaa ongelmajätteitä niiden vaarattomaksi tekemiseksi taikka

3) tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa maan kautta ainetta, valmistetta tai tuotetta jätehuoltolain, sen nojalla annetun yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen tai vaarallisten jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskevan Baselin yleissopimuksen (SopS 45/92) vastaisesti taikka tuo sitä maahan vastoin ilmansuojelulain nojalla annettua yleistä määräystä

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumisen tai roskaantumisen vaaraa taikka vaaraa terveydelle, on tuomittava *ympäristön turmelemisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Ympäristön turmelemisesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla muuttamaan ympäristöä vastoin suojametsistä annetun lain (196/22), rakennuslain (370/58), vesilain (264/61) tai maaaineslain (555/81) säännöksiä taikka näiden lakien nojalla annettuja säännöksiä, yleisiä tai yksittäistapausta koskevia määräyksiä taikka kaavaa tai lupaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön huonontumisen vaaraa.

2 §

Törkeä ympäristön turmeleminen

Jos ympäristön turmelemisessa

1) ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat taikka

2) rikos tehdään 1 §:ssä tarkoitetun menettelyn johdosta saadusta viranomaisen määräyksestä tai kiellosta huolimatta

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä ympäristön turmelemisesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

3 §

Ympäristörikkomus

Jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys, mahdollisuus saattaa ympäristö ennalleen taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava *ympäristörikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo meluntorjuntalain (382/87) 9, 10 tai 15 §:n nojalla annettuja määräyksiä taikka jättää tekemättä mainitun lain 13 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen.

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan niin ikään se, joka laiminlyö ympäristölupamenettelylain (735/91) 3 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden hakea ympäristölupaa, jollei teko ole ympäristön turmelemisena rangaistava.

4 §

Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen

Joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta

1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetulla tavalla taikka

2) rikkoo jätehuoltoa tai ilmansuojelua koskevia säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla

siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava *tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

5 §

Luonnonsuojelurikos

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) oikeudettomasti hävittää tai turmelee luonnonsuojelulaissa (71/23) tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen taikka

2) luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti erottaa ympäristöstään taikka tuo maahan tai vie maasta kohteen taikka luovuttaa, ostaa tai

ottaa vastaan kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta,

on tuomittava *luonnonsuojelurikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta käyttää suomalaista alusta valaanpyyntiin taikka rikkoo valaiden suojelusta annetun lain (1112/82) 2 §:n maahantuontikieltoa taikka 3 §:n rauhoitussäännöstä tai haltuunottokieltoa.

Luonnonsuojelurikoksena ei kuitenkaan pidetä tekoa, jonka merkitys luonnonsuojelun kannalta on vähäinen.

Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

6 §

Rakennussuojelurikos

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta purkaa, hävittää tai turmelee rakennettuun ympäristöön kuuluvan kohteen, joka on

1) rakennuslaissa tai sen nojalla annetulla määräyksellä suojeltu tai

2) rakennussuojelulain (60/85) nojalla suojeltu tai päätetty asettaa toimenpidekieltoon,

on tuomittava *rakennussuojelurikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Rakennussuojelurikoksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta purkaa, hävittää tai turmelee muinaismuistolaissa (295/63) tarkoitetun kiinteän muinaisjäännöksen taikka aluksen hylyn tai sen osan ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti.

Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

7 §

Vastuun kohdentuminen

Tässä luvussa rangaistavaksi säädetystä menettelystä tuomitaan rangaistukseen se, jonka velvollisuuksien rikkomiseksi teko tai laiminlyönti on katsottava. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon asianomaisen tehtävien ja toimivaltuuksien laatu, laajuus ja selvyys, hänen ammatillinen pätevyytensä sekä muutenkin hänen osuutensa lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen.

8 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Tässä luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

49 luku

Eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamisesta

1 §

Tekijänoikeusrikos

Joka ansiotarkoituksessa tekijänoikeuslain (404/61) tai oikeudesta valokuvaan annetun lain (405/61) säännösten vastaisesti ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle, loukkaa toisen oikeutta

1) kirjalliseen tai taiteelliseen teokseen,

2) kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitykseen,

3) äänilevyyn tai muuhun laitteeseen, jolle ääni on otettu,

4) radio- tai televisiolähetykseen,

5) luetteloon, taulukkoon, ohjelmaan tai muuhun sellaiseen tekijänoikeuslaissa tarkoitettuun työhön, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, taikka

6) valokuvaan,

on tuomittava *tekijänoikeusrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Tekijänoikeusrikoksesta tuomitaan myös se, joka ansiotarkoituksessa ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle, tuo maahan yleisölle levitettäväksi ulkomailla valmistetun tai jäljennetyn 1 momentissa tarkoitetun teoksen tai valokuvan kappaleen, äänilevyn tai muun laitteen taikka luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ja jonka hän tietää valmistetuksi tai jäljennetyksi sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen tai jäljentäminen Suomessa tehtynä olisi ollut rangaistavaa 1 momentin mukaan.

2 §

Teollisoikeusrikos

Joka tavaramerkkilain (7/64), patenttilain (550/67), mallioikeuslain (221/71), yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain (32/91), hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain (800/91) tai kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain (789/92) säännösten vastaisesti ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa taloudellista vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle, loukkaa,

1) oikeutta tavaran tunnusmerkkiin,
2) patentin tuottamaa yksinoikeutta,
3) mallioikeutta,
4) oikeutta piirimalliin,
5) hyödyllisyysmallioikeutta tai
6) kasvinjalostajanoikeutta,

on tuomittava *teollisoikeusrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

3 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä tässä luvussa tarkoitetusta rikoksesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Mitä 38 luvun 1 ja 2 §:ssä säädetään, sovelletaan, jollei rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen 3 §:stä muuta johdu, aikaisempien säännösten asemesta myös sellaiseen salassapitovelvollisuuden rikkomisena pidettävään tekoon, johon ennen tämän lain voimaantuloa on ollut sovellettava muualla kuin rikoslaissa olevaa rangaistussäännöstä.

2.

Laki

Suomen Hallitusmuodon 47 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla,

muutetaan Suomen Hallitusmuodon 47 §:n 2 momentti seuraavasti:

47 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Jos presidentti menettelee lainvastaisesti virkatoimessaan, on oikeuskanslerin tehtävä siitä huomautus, niinkuin 1 momentissa säädetään. Jos oikeuskansleri taikka valtioneuvosto katsoo presidentin syyllistyneen maanpetosrikokseen tai valtiopetosrikokseen, oikeuskanslerin tai valtioneuvoston on ilmoitettava asiasta eduskunnalle. Jos eduskunta tällöin kolmella neljäsosalla annetuista äänistä päättää syytteen nostettavaksi, oikeuskanslerin on ajettava syytettä korkeimmassa oikeudessa ja presidentin on pidättäydyttävä sillä aikaa toimestaan. Muissa tapauksissa presidentin virkatoimesta ei saa nostaa syytettä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

3.

Laki

valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla,

kumotaan valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 12 päivänä toukokuuta 1972 annetussa laissa (357/72), ja

muutetaan 5 § ja 8 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 5 § osittain muutettuna 8 päivänä syyskuuta 1989 annetulla lailla (793/89) ja 8 §:n 4 momentti 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetussa laissa (1075/91), seuraavasti:

5 §

Rangaistus vaalirikoksesta, vaalilahjonnasta, vilpillisestä äänestämisestä ja vaalituloksen vääristämisestä säädetään rikoslain 14 luvun 1-4 §:ssä.

8 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Jos edustajaksi valittu on vaalitoimituksen jälkeen tuomittu tahallisesta rikoksesta vankeuteen taikka vaalirikoksesta, vaalilahjonnasta, vilpillisestä äänestämisestä tai vaalituloksen vääristämisestä edustajanvaaleissa, eduskunnalla on valta tutkia, onko hänen sallittava edelleen olla edustajana. Rikoksen laadun tai tekotavan osoittaessa, ettei tuomittu ansaitse edustajantoimensa edellyttämää luottamusta ja kunnioitusta, eduskunta voi, jollei tuomittu itse ole pyytänyt eduskunnalta vapautusta tästä toimestaan, hankittuaan asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon, päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä, julistaa hänen edustajantoimensa lakanneeksi. Mitä tässä säädetään, on noudatettava hovioikeuden annettua päätöksensä, vaikka se ei olisikaan lainvoimainen. Muutoksenhausta huolimatta eduskunnan on kuitenkin otettava asia käsiteltäväksi jo alioikeuden päätöksen nojalla, jos eduskunta tekee siitä päätöksen, jota vähintään viisi kuudesosaa annetuista äänistä on kannattanut.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

4.

Laki

tasavallan presidentin vaalista annetun lain 31 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tasavallan presidentin vaalista 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetun lain (1076/91) 31 § seuraavasti:

31 §

Rangaistus vaalirikoksesta, vaalilahjonnasta, vilpillisestä äänestämisestä ja vaalituloksen vääristämisestä säädetään rikoslain 14 luvun 1—4 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

5.

Laki

pakkokeinolain 1 luvun 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/87) 1 luvun 9 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 27 päivänä huhtikuuta 1990 annetussa laissa (361/90), seuraavasti:

1 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

9 §

Vangitsemisesta päättävä viranomainen

Vangitsemisesta päättää se tuomioistuin, joka on syyteasiassa toimivaltainen. Ennen syytteen käsittelyn alkua pidätetyn vangitsemisesta saa päättää myös kiinniottamispaikkakunnan tai pidätetyn säilyttämispaikkakunnan yleinen alioikeus ja kiireellisessä tapauksessa muukin alioikeus sen mukaan kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää, ei kuitenkaan maanpetosrikosta ja valtiopetosrikosta koskevissa asioissa.

— — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

6.

Laki

rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 11 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 2 luvun 11 a §, sellaisena kuin se on 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (612/74), seuraavasti:

2 luku

Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta

11 a §

Rikoslain 12 ja 13 luvussa tarkoitetusta rikoksesta rangaistusta suorittavalla vangilla (*valtiollinen vanki*) on sama oikeus ravinnon hankkimiseen laitoksen ulkopuolelta kuin tutkintavangilla. Valtiollinen vanki ei ole velvollinen osallistumaan työntekoon eikä laitoksessa annettavaan opetukseen tai neuvontaan. Mahdollisuuksien mukaan on osallistumiseen kuitenkin varattava vangille tilaisuus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

7.

Laki

nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan nuorista rikoksentekijöistä 31 päivänä toukokuuta 1940 annetun lain (262/40) 27 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetussa laissa (323/83), seuraavasti:

27 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämän lain 14—22 §:ää ei sovelleta rikoksiin, joista säädetään rangaistus rikoslain 11—13 luvussa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

8.

Laki

oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 31 päivänä elokuuta 1978 annetussa laissa (661/78), sekä

lisätään 15 lukuun uusi 17 § seuraavasti:

8 luku

Hovioikeudesta

2 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Ensimmäisenä oikeusasteena hovioikeus käsittelee maanpetosrikosta ja valtiopetosrikosta koskevat asiat sekä syytteet alituomareiden tuomarin toimessaan tekemistä rikoksista.

— — — — — — — — — — — — — — —

15 luku

Oikeudenkäyntiasiamiehestä

17 §

Asiamies, oikeudenkäyntiavustaja tai näiden apulainen ei saa luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle uskomaa yksityistä tai perheen salaisuutta tai muuta sellaista luottamuksellista seikkaa, josta hän tehtävässään on saanut tiedon.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

9.

Laki

hallintomenettelylain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 6 päivänä elokuuta 1982 annettuun hallintomenettelylakiin (598/82) uusi 6 a § seuraavasti:

6 a §

Asiamiehen, avustajan ja näiden apulaisen salassapitovelvollisuus

Asiamies, avustaja tai näiden apulainen ei saa luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle uskomaa yksityistä tai perheen salaisuutta tai muuta sellaista luottamuksellista seikkaa, josta hän tehtävässään on saanut tiedon.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

10.

Laki

painovapauslain 37 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä tammikuuta 1919 annetun painovapauslain 37 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 31 päivänä heinäkuuta 1930 annetussa laissa (272/30), seuraavasti:

37 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Jos aikakautisen painokirjoituksen sisällys käsittää rikoslain 12 luvussa tai 16 luvun 8 §:ssä mainitun rikoksen, voidaan painokirjoitus tuomita lakkautetuksi enintään yhdeksi vuodeksi.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

11.

Laki

Suomen lipusta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään Suomen lipusta 26 päivänä toukokuuta 1978 annetun lain (380/78) 8 §:ään uusi 1 momentti, jolloin nykyinen 1 momentti siirtyy 2 momentiksi, seuraavasti:

8 §

Joka julkisesti turmelee Suomen lipun tai käyttää sitä epäkunnioittavasti taikka luvattomasti ottaa paikaltaan yleisesti nähtäville asetetun Suomen lipun, on tuomittava *Suomen lipun häpäisemisestä* sakkoon.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

12.

Laki

ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain 43 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ortodoksisesta kirkkokunnasta 8 päivänä elokuuta 1969 annetun lain (521/69) 43 §:n 2 momentti seuraavasti:

43 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Jos joku synninlunnustuksessa tai muutoin sielunhoidossa ilmaisee Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen tai törkeän valtiopetoksen taikka yksityisen hengelle vaarallisen taikka muun sellaisen rikoksen olevan hankkeilla, mikä yleisen lain mukaan on annettava ilmi, pitää papin, jos tämä on mahdollista, tiedustella kaikki asianhaarat ja kehottaa häntä ilmoittamaan teko viranomaiselle tai sille, jota rikos uhkaa. Jos hän ei siihen suostu, papin on ilmoitettava asiasta hyvissä ajoin ja varovasti ja annettava viranomaiselle tietoa asianhaaroista

sen verran kuin harkitsee mahdolliseksi, asianomaisen suoraan tai välillisesti siitä tulematta ilmi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

13.

Laki

asevelvollisuuslain 35 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 15 päivänä syyskuuta 1950 annetun asevelvollisuuslain (452/50) 35 §, sellaisena kuin se on 6 päivänä huhtikuuta 1966 annetussa laissa (221/66), seuraavasti:

35 §

Asevelvollinen, joka on syytteessä tai on tuomittu rangaistukseen maanpetosrikoksesta tai valtiopetosrikoksesta, voidaan vakinaisen palveluksen tai reservin harjoitusten asemesta määrätä maanpuolustuksen etua välittömästi tai välillisesti tarkoittavaan työhön.

Tämä laki tule voimaan päivänä kuuta 19 .

14.

Laki

tieliikennelain 101 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 3 päivänä huhtikuuta 1981 annetun tieliikennelain (267/81) 101 § seuraavasti:

101 §

Liikennepako

Jos moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja, joka syystään tai syyttään on joutunut osalliseksi liikenneonnettomuuteen, laiminlyö velvollisuutensa heti pysäyttää ja kykynsä mukaan avustaa vahingoittuneita, hänet on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain mukaan vaaran aiheuttamisena, *liikennepaosta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

15.

Laki

vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä 9 päivänä heinäkuuta 1953 annetun lain (317/53) 1 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on 19 päivänä huhtikuuta 1991 annetussa laissa (702/91), seuraavasti:

1 §

Jos rikoksentekijä tuomitaan

1) murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeää väkivaltaa käyttäen tehdystä väkisinmakaamisesta taikka muusta törkeää väkivaltaisuutta tai erityistä vaarallisuutta toisen hengelle tai terveydelle osoittavasta rikoksesta tai

— — — — — — — — — — — — — —

määräaikaiseen, vähintään kahden vuoden vapausrangaistukseen, tuomioistuin voi tässä pykälässä säädetyin edellytyksin virallisen syyttäjän vaatimuksesta rangaistuksen tuomitessaan samalla päättää, että tuomittu voidaan määrätä eristettäväksi pakkolaitokseen, niin kuin tässä laissa säädetään.

— — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

16.

Laki

sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetun sotilasoikeudenkäyntilain (326/83) 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (773/90), seuraavasti:

2 §

— — — — — — — — — — — — — —

Sotilasoikeudenkäyntiasiana käsitellään myös syyte sotilasta vastaan teosta, josta säädetään rangaistus rikoslain 21 luvun 1—3 tai 5—13 §:ssä, 25 luvun 6 tai 7 §:ssä, 28, 31, 32, 33 tai 35 luvussa, 36 luvun 1—3 §:ssä, 37 luvun 8—10 §:ssä, 38 luvun 1—8 §:ssä taikka 40 luvun 1—3, 5 tai 6 §:ssä. Edellytyksenä on, että teko on kohdistunut puolustusvoimiin tai toiseen sotilaaseen.

— — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

17.

Laki

ydinenergialain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 11 päivänä joulukuuta 1987 annetun ydinenergialain (990/87) 70 ja 71 §,

muutetaan 69 §, 72 §:n 2 momentti, 73 §:n 1 momentti ja 74 §, niistä 72 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on 8 päivänä syyskuuta 1989 annetussa laissa (797/89), sekä

lisätään 78 §:ään uusi 6 momentti seuraavasti:

69 §

Viittaussäännös

Rangaistus ydinenergian käytöstä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa, säädetään rikoslain 34 luvun 4, 5, 7 ja 8 §:ssä.

Rangaistus tämän lain 4 §:n vastaisesta toiminnasta säädetään rikoslain 34 luvun 6—8 §:ssä.

Rangaistus ydinräjähteen valmistukseen tarvittavien laitteiden tai aineiden taikka valmistuskaavojen tai -piirustusten hankkimisesta ydinräjähderikoksen tekemiseksi säädetään rikoslain 34 luvun 9 §:ssä.

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristörikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

72 §

Luvaton ydinenergian käyttö ja ydinenergialain rikkominen

— — — — — — — — — — — — — — —

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta:

1) jättää noudattamatta, mitä 9 §:ssä, 20 §:n 2 momentissa, 21 §:n 2 momentissa, 36 §:ssä tai 76 §:n 1 momentin nojalla on säädetty;

2) rikkoo tai jättää noudattamatta 25 §:ssä tarkoitettuja lupaehtoja tai sen, mitä viranomainen on tämän lain nojalla määrännyt turvallisuuden varmistamiseksi, turva- tai valmiusjärjestelyistä tahi muista ydinvahinkojen rajoittamisesta tarpeellisista järjestelyistä huolehtimiseksi;

3) muusta kuin turvallisuuden varmistamiseksi pakottavasta syystä estää tai haittaa 63 §:ssä tarkoitettua valvontaa varten asennetun laitteen toimintaa; tai

4) rikkoo 63 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla asetetun velvollisuuden,

on tuomittava, jollei rikos ole rangaistava 69 §:n mukaan, *ydinenergialain rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

73 §

Menettämisseuraamus

Ydinräjähde, ydinaine tai ydinjäte, jota on käytetty 69 §:ssä tarkoitettujen rikosten tekemiseen, sekä sanotun pykälän 3 momentissa mainittu laite tai aine taikka valmistuskaava tai -piirustus on tuomittava valtiolle menetetyksi.

— — — — — — — — — — — — — — —

74 §

Syytteeseenpano

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 69 tai 72 §:ssä mainituista rikoksista ennen kuin hän on hankkinut asiasta säteilyturvakeskuksen lausunnon. Jos 72 §:ssä tarkoitettu rikos on tehty sellaisen toiminnan yhteydessä, joka kuuluu kauppa- ja teollisuusministeriön valvonnan piiriin, lausunto on pyydettävä kauppa- ja teollisuusministeriöltä.

78 §

Vaitiolovelvollisuus

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus tässä pykälässä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

18.

Laki

säteilylain 60 ja 62 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun säteilylain (592/91) 60 ja 62 § seuraavasti:

60 §

Säteilyrikokset

Rangaistus säteilyn käyttämisestä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa, säädetään rikoslain 34 luvun 4, 5, 7 ja 8 §:ssä.

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristörikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

62 §

Salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 68 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

19.

Laki

sähkölain 63 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 16 päivänä maaliskuuta 1979 annetun sähkölain (319/79) 63 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 24 päivänä elokuuta 1990 annetulla lailla (814/90), seuraavasti:

63 §

Rangaistus sellaisesta sähkölaitteistojen tai voimalaitosten vahingoittamisesta taikka sellaisesta sähköntuotanto- tai jakelutoimintaan puuttumisesta, josta aiheutuu vakava vaara energianhuollolle tai muulle yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle, säädetään rikoslain 34 luvussa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

20.

Laki

patoturvallisuuslain 12 ja 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 1 päivänä kesäkuuta 1984 annetun patoturvallisuuslain (413/84) 12 ja 13 § seuraavasti:

12 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristörikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Rangaistus vedentulva aikaansaamalla tehdystä tuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, yleisvaaran tuottamuksesta tai törkeästä yleisvaaran tuottamuksesta säädetään rikoslain 34 luvun 1, 3, 7 ja 8 §:ssä.

13 §

Joka muulla kuin 12 §:ssä tarkoitetulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *patoturvallisuusrikkomuksesta* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

21.

Laki

eräiden vedenalaisten johtojen suojelemisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan eräiden vedenalaisten johtojen suojelemisesta 5 päivänä maaliskuuta 1965 annetun lain (145/65) 2 § seuraavasti:

2 §

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta katkaisee vedenalaisen johdon tai vahingoittaa sitä, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *vedenalaisen johdon rikkomisesta* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

22.

Laki

potilasvahinkolain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 25 päivänä heinäkuuta 1986 annetun potilasvahinkolain (585/86) 13 §:n 3 momentti ja

muutetaan 13 §:n 2 momentti seuraavasti:

13 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

23.

Laki

maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä 15 päivänä joulukuuta 1967 annetun lain (551/67) 8 §, sellaisena kuin se on 8 päivänä syyskuuta 1989 annetussa laissa (795/89), seuraavasti:

8 §

Rangaistus 2 ja 7 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

24.

Laki

kilpailunrajoituksista annetun lain 28 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kilpailunrajoituksista 27 päivänä toukokuuta 1992 annetun lain (480/92) 28 § seuraavasti:

28 §

Rangaistus 24 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

25.

Laki

pankkitarkastusvirastosta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan pankkitarkastusvirastosta 28 päivänä joulukuuta 1990 annetun lain (1273/90) 13 §:n 2 momentti seuraavasti:

13 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

26.

Laki

talletuspankkien toiminnasta annetun lain 62 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan talletuspankkien toiminnasta 28 päivänä joulukuuta 1990 annetun lain (1268/90) 62 § seuraavasti:

62 §

Rangaistus 58 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

27.

Laki

rahoitustoimintalain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 20 päivänä joulukuuta 1991 annetun rahoitustoimintalain (1544/91) 33 § seuraavasti:

33 §

Salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 26 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

---

28. Laki

säästöpankkilain 135 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä joulukuuta 1990 annetun säästöpankkilain (1270/90) 135 § seuraavasti:

135 §

Joka rikkoo tämän lain säännöksiä tilinpäätöksen, konsernitilinpäätöksen tai tilintarkastuskertomuksen laatimisesta tai säästöpankin selvitystilaa koskevan lopputilityksen antamisesta, on tuomittava *säästöpankkirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teko ole vähäinen tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Rangaistus 89 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

---

29. Laki

osuuspankkilain 92 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä joulukuuta 1990 annetun osuuspankkilain (1271/90) 92 § seuraavasti:

92 §

Joka rikkoo tämän lain säännöksiä tilinpäätöksen, konsernitilinpäätöksen tai tilintarkastuskertomuksen laatimisesta tai osuuspankin selvitystilaa koskevan lopputilityksen antamisesta, on tuomittava *osuuspankkirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teko ole vähäinen tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Rangaistus 47 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

---

30. Laki

sijoitusrahastolain 70 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä toukokuuta 1987 annetun sijoitusrahastolain (480/87) 70 § seuraavasti:

70 §

Rangaistus 58 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

31.

Laki

kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain 5 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä 26 päivänä elokuuta 1988 annetun lain (772/88) 5 luvun 5 § seuraavasti:

5 luku

Erinäiset säännökset

5 §

Johdannaismarkkinoita koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 2 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

32.

Laki

arvopaperimarkkinalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä toukokuuta 1989 annetun arvopaperimarkkinalain (495/89) 8 luvun 4 § ja

kumotaan luvun 5 § ja sen edellä oleva väliotsikko seuraavasti:

8 luku

Rangaistussäännökset

Arvopaperimarkkinoita koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen

4 §

Rangaistus 7 luvun 3 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

33.

Laki

arvopaperinvälitysliikkeistä annetun lain 34 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan arvopaperinvälitysliikkeistä 26 päivänä toukokuuta 1989 annetun lain (499/89) 34 § seuraavasti:

Arvopaperinvälitysliikettä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen

34 §

Rangaistus 30 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

34.

Laki

arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 30 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan arvo-osuusjärjestelmästä 17 päivänä toukokuuta 1991 annetun lain (826/91) 30 § seuraavasti:

30 §

Salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 29 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

35.

Laki

valtion vakuusrahastosta annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valtion vakuusrahastosta 30 päivänä huhtikuuta 1992 annetun lain (379/92) 19 § seuraavasti:

19 §

Salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 18 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

36.

Laki

panttilainauslaitoksista annetun lain 37 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan panttilainauslaitoksista 18 päivänä joulukuuta 1992 annetun lain (1353/92) 37 § seuraavasti:

37 §

Joka

1) harjoittaa panttilainaustoimintaa tämän lain vastaisesti tai

2) jättää tekemättä 28 §:ssä säädetyn ilmoituksen,

on tuomittava, jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *pantti-*

lainausrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Rangaistus 33 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

37.

Laki

vakuutusyhtiölain 18 luvun 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä joulukuuta 1979 annetun vakuutusyhtiölain (1062/79) 18 luvun 6 § seuraavasti:

18 luku

Erinäisiä säännöksiä

6 §

Joka tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään tai yhtiön muun kuin tämän lain mukaisen toimielimen jäsenenä on saanut tiedon vakuutusyhtiön tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, ei saa sitä luvattomasti ilmaista.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

38.

Laki

vakuutusyhdistyslain 16 luvun 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 31 päivänä joulukuuta 1987 annetun vakuutusyhdistyslain (1250/87) 16 luvun 10 § seuraavasti:

16 luku

Erinäisiä säännöksiä

10 §

Joka tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään tai yhdistyksen muun kuin tämän lain mukaisen toimielimen jäsenenä on saanut tiedon vakuutusyhdistyksen tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, ei saa sitä luvattomasti ilmaista.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

39.

Laki

vakuutuskassalain 165 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 27 päivänä marraskuuta 1992 annetun vakuutuskassalain (1164/92) 165 §:n 1 ja 3 momentti seuraavasti:

165 §

Joka tämän lain tai sen nojalla annettujen määräysten mukaisia tehtäviä täyttäessään tai vakuutuskassan muun kuin tämän lain mukaisen toimielimen jäsenenä on saanut tiedon kassan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, ei saa sitä luvattomasti ilmaista.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai jollei siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

40.

Laki

tuoteturvallisuuslain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 12 päivänä joulukuuta 1986 annetun tuoteturvallisuuslain (914/86) 18 § seuraavasti:

18 §

Rangaistus 16 §:ssä säädetyn kiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

41.

Laki

vuoden 1985 ammatti- ja elinkeinotutkimuksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vuoden 1985 ammatti- ja elinkeinotutkimuksesta 10 päivänä toukokuuta 1985 annetun lain (377/85) 5 § seuraavasti:

5 §

Rangaistus 3 §:n 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden tai 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin lupaehtoihin sisältyvän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

42.

Laki

toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/76) 33 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 8 päivänä syyskuuta 1989 annetulla lailla (798/89), seuraavasti:

33 §

Rangaistus 30 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

43.

Laki

työttömyysturvalain 36 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyysturvalain (602/84) 36 § seuraavasti:

36 §

Vaitiolovelvollisuus

Joka tämän lain mukaista tehtävää suorittaessaan on saanut tiedon yhteisön tai yksityisen henkilön asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta taikka yksityisen henkilön terveydentilasta, ei saa sitä luvattomasti ilmaista.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

44.

Laki

koulutus- ja erorahastosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan koulutus- ja erorahastosta 15 päivänä kesäkuuta 1990 annetun lain (537/90) 6 § seuraavasti:

6 §

Salassapitovelvollisuus

Joka tässä laissa säädettyä tehtävää täyttäessään on saanut tiedon jonkun henkilön taloudellisista oloista, terveydentilasta taikka ammatti- tai liikesalaisuuksista, ei saa sitä luvattomasti ilmaista.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

45.

Laki

henkilöstörahastolain 61 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 15 päivänä syyskuuta 1989 annetun henkilöstörahastolain (814/89) 61 §:n 3 momentti ja

muutetaan 61 §:n 2 momentti seuraavasti:

61 §

Salassapitovelvollisuus

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

46.

Laki

merimieskatselmuslain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1986 annetun merimieskatselmuslain (1005/86) 17 §:n 2 momentti seuraavasti:

17 §

Rangaistussäännös

Rangaistus 15 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

47.

Laki

merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta 8 päivänä kesäkuuta 1972 annetun lain (452/72) 18 § seuraavasti:

18 §

Rangaistus 17 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

48.

Laki

pienyrittäjän vuosilomarahasta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan pienyrittäjän vuosilomarahasta 27 päivänä toukokuuta 1977 annetun lain (408/77) 23 §:n 3 momentti seuraavasti:

23 §

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

49.

Laki

maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain 41 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maatalousyrittäjän lomituspalveluista 4 päivänä tammikuuta 1985 annetun lain (2/85) 41 §:n 3 momentti seuraavasti:

41 §

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

50.

Laki

työntekijäin eläkelain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/61) 18 §:n 2 ja 3 momentti sekä

lisätään 18 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 13 päivänä kesäkuuta 1986 annetulla lailla (459/86), uusi 3 momentti, jolloin muutettu 3 momentti siirtyy uudeksi 4 momentiksi, seuraavasti:

Rangaistusmääräyksiä

18 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Joka tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tiedon jonkun henkilön taloudellisesta asemasta tai terveydentilasta, ei saa sitä luvattomasti ilmaista.

Rangaistus 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa mainitusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

51.

Laki

eläkesäätiölain 32 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 2 päivänä joulukuuta 1955 annetun eläkesäätiölain (469/55) 32 § seuraavasti:

32 §

Joka tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tiedon työnantajan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, ei saa sitä luvattomasti ilmaista.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

52.

Laki

merimieseläkelain 62 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä tammikuuta 1956 annetun merimieseläkelain (72/56) 62 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 31 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa (1038/86), sekä

lisätään 62 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 31 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa, uusi 3 momentti, jolloin muutettu 3 momentti siirtyy uudeksi 4 momentiksi, seuraavasti:

62 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Joka tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tiedon laivanvarustajan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, ei saa sitä luvattomasti ilmaista.

Rangaistus 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa mainitusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

53.

Laki

esitutkintalain 48 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun esitutkintalain (449/87) 48 §:n 2 momentti seuraavasti:

48 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

54.

Laki

suuronnettomuuksien tutkinnasta annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan suuronnettomuuksien tutkinnasta 3 päivänä toukokuuta 1985 annetun lain (373/85) 18 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 8 päivänä syyskuuta 1989 annetussa laissa (803/89), seuraavasti:

18 §

Vaitiolovelvollisuus

— — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n nojalla, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

55.

Laki

asianajajista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään asianajajista 12 päivänä joulukuuta 1958 annettuun lakiin (496/58) uusi 5 b § seuraavasti:

5 b §

Asianajaja tai hänen apulaisensa ei saa luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta taikka liike- tai ammattisalaisuutta, josta hän tehtävässään on saanut tiedon.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

56.

Laki

yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 82 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yksityishenkilön velkajärjestelystä 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun lain (57/93) 82 § seuraavasti:

82 §

Rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta

Rangaistus 80 §:ssä ja 81 §:n 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

57.

Laki

yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yleisten asiakirjain julkisuudesta 9 päivänä helmikuuta 1951 annetun lain (83/51) 27 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 8 päivänä syyskuuta 1989 annetulla lailla (804/89), seuraavasti:

27 §

Rangaistus tässä laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Salassapitovelvollisuuden rikkomisena pidetään myös 17 §:n 2 momentissa tai 18 §:n 1 momentissa tarkoitetun sitoumuksen rikkomista.

Joka luvattomasti antaa muun kuin salassa pidettävän tiedon asiakirjasta, joka ei ole julkinen, on tuomittava *yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain rikkomisesta* sakkoon.

Virkarikokseen ja julkisyhteisön työntekijän rikoslain 40 luvussa rangaistavaksi säädettyyn tekoon on kuitenkin sovellettava tuon luvun säännöksiä.

Painovapausrikoksista on noudatettava niistä erikseen annettuja säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

58.

Laki

tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta 8 päivänä elokuuta 1986 annetun lain (610/86) 16 §:n 2 momentti seuraavasti:

16 §

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

59.

Laki

henkilörekisterilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun henkilörekisterilain (471/87) 43 §, 44 §:n 2 momentti ja 45-47 § seuraavasti:

43 §

Henkilörekisteririkos

Rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä.

44 §

Henkilörekisteririkkomus

— — — — — — — — — — — — — — — —

Henkilörekisteririkkomuksesta on tuomittava myös se, joka törkeästä huolimattomuudesta syyllistyy tekoon, joka tahallisesti tehtynä olisi henkilörekisteririkos.

45 §

Henkilörekisteriin kohdistuva tietomurto

Rangaistus henkilörekisteriin kohdistuvasta tietomurrosta säädetään rikoslain 38 luvun 8 §:ssä.

46 §

Henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 41 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

47 §

Tietosuojavaltuutetun kuuleminen

Virallisen syyttäjän on ennen henkilörekisteririkkomusta koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Tuomioistuimen on tällaista asiaa käsitellessään varattava tietosuojavaltuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi.

Tietosuojavaltuutetun kuulemisesta henkilörekisteririkosta, henkilörekisteriin kohdistuvaa tietomurtoa ja henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevassa asiassa säädetään rikoslain 38 luvun 10 §:n 3 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

60.

Laki

tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lain (474/87) 10 §:n 2 momentti seuraavasti:

10 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

61.

Laki

arkistolain 26 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä helmikuuta 1981 annetun arkistolain (184/81) 26 § seuraavasti:

26 §

Lunastamista tai jäljentämistä koskevaa asiaa käsiteltäessä saatua tietoa yksityisestä asiakirjasta, kokoelmasta tai arkistosta taikka niiden omistajasta tai haltijasta ei saa luvattomasti ilmaista sivulliselle.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

62.

Laki

virallisista kääntäjistä annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan virallisista kääntäjistä 23 päivänä joulukuuta 1988 annetun lain (1148/88) 10 §:n 2 momentti seuraavasti:

10 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 6 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

63.

Laki

nimikirjalain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 24 päivänä marraskuuta 1989 annetun nimikirjalain (1010/89) 11 § seuraavasti:

11 §

Julkisyhteisön henkilöstötietoja koskevan vaitiolovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 10 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

64.

Laki

väestölaskentalain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä huhtikuuta 1938 annetun väestölaskentalain (154/38) 7 §, sellaisena kuin se on 8 päivänä syyskuuta 1989 annetussa laissa (806/89), seuraavasti:

7 §

Rangaistus 6 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

65.

Laki

väestökirjalain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 21 päivänä helmikuuta 1969 annetun väestökirjalain (141/69) 25 § seuraavasti:

25 §

Rangaistus 23 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

66.

Laki

potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan potilaan asemasta ja oikeuksista 17 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (785/92) 14 § seuraavasti:

14 §

Salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 13 §:n 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

67.

Laki

lääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain 10 ja 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lääkärintoimen harjoittamisesta 14 päivänä heinäkuuta 1978 annetun lain (562/78) 10 ja 24 § seuraavasti:

10 §

Lääkärintoimen harjoittaja tai hänen apulaisensa ei saa luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on tehtävässään saanut tiedon.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

24 §

Joka muulla kuin 10, 22 ja 23 §:ssä mainitulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *lääkärintoimen harjoittamisesta annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta* sakkoon, jollei muussa laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

68.

Laki

hammaslääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain 10 ja 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan hammaslääkärintoimen harjoittamisesta 14 päivänä heinäkuuta 1978 annetun lain (563/78) 10 ja 24 § seuraavasti:

10 §

Hammaslääkärintoimen harjoittaja tai hänen apulaisensa ei saa luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on tehtävässään saanut tiedon.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

24 §

Joka muulla kuin 10, 22 tai 23 §:ssä mainitulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *hammaslääkärintoimen harjoittamisesta annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta* sakkoon, jollei muussa laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

69.

Laki

sairaanhoitotoimen harjoittamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan sairaanhoitotoimen harjoittamisesta 31 päivänä lokakuuta 1962 annetun lain (554/62) 7 §:n 3 momentti sekä

muutetaan 7 §:n 2 momentti seuraavasti:

7 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 3 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

70.

Laki

erikoissairaanhoitolain 57 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 1 päivänä joulukuuta 1989 annetun erikoissairaanhoitolain (1062/89) 57 §:n 4 momentti ja

muutetaan 57 §:n 3 momentti seuraavasti:

57 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

71.

Laki

yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yksityisestä terveydenhuollosta 9 päivänä helmikuuta 1990 annetun lain (152/90) 23 § seuraavasti:

23 §

Vaitiolovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 12 tai 15 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

72.

Laki

kansanterveyslain 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä tammikuuta 1972 annetun kansanterveyslain (66/72) 42 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 2 päivänä syyskuuta 1976 annetussa laissa (788/76), seuraavasti:

42 §

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n nojalla tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

73.

Laki

kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun lain (604/91) 12 §:n 4 momentti ja

muutetaan 12 §:n 3 momentti seuraavasti:

12 §

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

74.

Laki

kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun lain (610/91) 10 §:n 4 momentti ja

muutetaan 10 §:n 3 momentti seuraavasti:

10 §

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

75.

Laki

kuntoutusrahalain 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun kuntoutusrahalain (611/91) 29 §:n 4 momentti ja

muutetaan 29 §:n 3 momentti seuraavasti:

29 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

76.

Laki

lääkelain 90 ja 97 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 10 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lääkelain (395/87) 97 § sekä *lisätään* 90 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

90 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Apteekkari tai hänen apulaisensa ei saa luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on tehtävässään saanut tiedon.

97 §

Rangaistus 90 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

77.

Laki

steriloimislain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 24 päivänä huhtikuuta 1970 annetun steriloimislain (283/70) 9 §:n 3 momentti sekä *muutetaan* 9 §:n 2 momentti seuraavasti:

9 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

78.

Laki

kastroimislain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 24 päivänä huhtikuuta 1970 annetun kastroimislain (282/70) 9 §:n 3 momentti sekä *muutetaan* 9 §:n 2 momentti seuraavasti:

9 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

79.

Laki

raskauden keskeyttämisestä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan raskauden keskeyttämisestä 24 päivänä maaliskuuta 1970 annetun lain (239/70) 12 §:n 3 momentti sekä

muutetaan 12 §:n 2 momentti seuraavasti:

12 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

80.

Laki

Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta 24 päivänä elokuuta 1990 annetun lain (717/90) 18 § ja

muutetaan 17 §:n 2 momentti seuraavasti:

17 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

81.

Laki

verotuslain 124 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 12 päivänä joulukuuta 1958 annetun verotuslain (482/58) 124 a §, sellaisena kuin se on 23 päivänä toukokuuta 1980 annetussa laissa (361/80), seuraavasti:

124 a §

Rangaistus muun kuin 124 §:ssä tarkoitetun henkilön tekemästä 133 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

82.

Laki

liikevaihtoverolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 22 päivänä maaliskuuta 1991 annetun liikevaihtoverolain (559/91) 137 § ja *muutetaan* 136 § seuraavasti:

136 §

Rangaistus 129 ja 130 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

83.

Laki

leimaverolain 101 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 6 päivänä elokuuta 1943 annetun leimaverolain (662/43) 101 b §, sellaisena kuin se on 23 päivänä joulukuuta 1981 annetussa laissa (1007/81), seuraavasti:

101 b §

Rangaistus muun kuin 101 a §:ssä tarkoitetun henkilön tekemästä 100 d §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

84.

Laki

luottoverolain 28 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä tammikuuta 1990 annetun luottoverolain (48/90) 28 §:n 2 momentti seuraavasti:

28 §

Salassapitovelvollisuus ja salassapitovelvollisuuden rikkominen

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

85.

Laki

arpajaisverolain 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 26 päivänä kesäkuuta 1992 annetun arpajaisverolain (552/92) 21 §:n 3 momentti ja *muutetaan* 21 §:n 2 momentti seuraavasti:

21 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 20 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

86.

Laki

maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annetun lain 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta 15 päivänä kesäkuuta 1990 annetun lain (513/90) 21 § seuraavasti:

21 §

Rangaistus maidon ja sianlihan vientikustannusmaksun lainvastaisesta välttämisestä ja sen yrittämisestä säädetään rikoslain 29 luvun 1—3 §:ssä.

Rangaistus 19 §:n 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

87.

Laki

maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta 10 päivänä joulukuuta 1990 annetun lain (1062/90) 25 § seuraavasti:

25 §

Rangaistus 22 §:n 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

88.

Laki

erikoiskasvien markkinoimismaksuista annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan erikoiskasvien markkinoimismaksuista 28 päivänä kesäkuuta 1991 annetun lain (978/91) 25 § seuraavasti:

25 §

Rangaistus 22 §:n 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

89.

Laki

maatilatilastosta annetun lain 5 ja 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maatilatilastosta 25 päivänä elokuuta 1975 annetun lain (675/75) 5 §:n 1 momentti ja 7 § seuraavasti:

5 §

Tämän lain perusteella annettuja tietoja ilmoitusvelvollisen maatilasta ja elinkeinotoiminnasta on käsiteltävä luottamuksellisina. Niitä saa käyttää ainoastaan tilastotarkoituksiin tai sellaisiin muihin tutkimustarkoituksiin, joista ei koidu tiedonantajalle vahinkoa eikä muuta haittaa. Yksittäistä tiedonantajaa koskevia tietoja voidaan kuitenkin antaa vain erityisistä syistä. Maatilatilastoa varten tilastollisiin tai muihin tarkoituksiin laadittua tietoaineistoa tai sen osaa taikka tietoaineiston aikaansaamiseksi

valmistettua automaattisen tietojenkäsittelyn ohjelmaa tai järjestelmää, joiden avulla voidaan yhdistellä yksittäistä tiedonantajaa koskevia eri tietoja, ei saa luvattomasti luovuttaa tai muulla tavalla ilmaista.

— — — — — — — — — — — — — —

7 §

Rangaistus 5 §:n vastaisesta tietojen paljastamisesta tai käyttämisestä taikka tietojenkäsittelyohjelman tai -järjestelmän luovuttamisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

90.

Laki

vuoden 1990 maatalouslaskennasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vuoden 1990 maatalouslaskennasta 8 päivänä joulukuuta 1989 annetun lain (1076/89) 10 § seuraavasti:

10 §

Lain 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja tai niitä sisältävää tietoaineistoa tai osaa siitä taikka tietoaineiston aikaansaamiseksi valmistettua automaattisen tietojenkäsittelyn ohjelmaa tai järjestelmää, joiden avulla voidaan yhdistellä yksittäistä tiedonantajaa koskevia eri tietoja, ei saa tämän lain vastaisesti luovuttaa tai muulla tavoin ilmaista.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

91.

Laki

maataloushallinnon maatilarekisteristä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maataloushallinnon maatilarekisteristä 8 päivänä joulukuuta 1989 annetun lain (1077/89) 12 § seuraavasti:

12 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus 10 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

92.

Laki

eläinlääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään eläinlääkärintoimen harjoittamisesta 24 päivänä toukokuuta 1985 annetun lain (409/85) 2 lukuun uusi 9 a § ja 4 lukuun uusi 17 a § seuraavasti:

9 a §

Eläinlääkärintoimen harjoittaja tai hänen apulaisensa ei saa luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on tehtävässään saanut tiedon.

17 a §

Rangaistus 9 a §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

93.

Laki

tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tieliikenteen tietojärjestelmästä 15 päivänä syyskuuta 1989 annetun lain (819/89) 18 § seuraavasti:

18 §

Rangaistusseuraamukset

Rangaistus tässä laissa mainittuihin rekistereihin kohdistuvasta tietomurrosta säädetään rikoslain 38 luvun 8 §:ssä ja tällaiseen rekisteriin kohdistuvasta henkilörekisteririkoksesta mainitun luvun 9 §:ssä sekä henkilörekisteririkkomuksesta henkilörekisterilain 44 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

94.

Laki

teletoimintalain 26 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 20 päivänä helmikuuta 1987 annetun teletoimintalain (183/87) 26 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 3 päivänä elokuuta 1992 annetussa laissa (676/92), seuraavasti:

26 a §

Teletoiminnasta annettujen säännösten rikkominen

Rangaistus 29 §:n 1 ja 6 momentissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

95.

Laki

radiolain 20 ja 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 10 päivänä kesäkuuta 1988 annetun radiolain (517/88) 20 §:n 1 ja 2 momentti ja 22 §:n 2 momentti, jälkimmäinen lainkohta sellaisena kuin se on 29 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1270/88), seuraavasti:

20 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus radioviestinnän häirinnästä säädetään rikoslain 38 luvun 5-7 §:ssä.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava, jollei teosta muussa laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *radiolain rikkomisesta* sakkoon.

— — — — — — — — — — — — — — —

22 §

Virka-apu

— — — — — — — — — — — — — — —

Jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty rikoslain 38 luvun 7 §:ssä tai tämän lain 20 §:n 2 momentissa tarkoitettu rikos, saadaan lainvastaisen radiolaitteen löytämiseksi toimittaa kotietsintä ja henkilöntarkastus sen estämättä, mitä pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momentissa ja 10 §:n 1 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

96.

Laki

radiolaitteista annetun lain 6 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Täten kumotaan radiolaitteista 17 päivänä tammikuuta 1927 annetun lain (8/27) 6 §, sellaisena kuin se on 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (813/90).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

97.

Laki

Valtiontakuukeskuksesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Valtiontakuukeskuksesta 3 päivänä helmikuuta 1989 annetun lain (111/89) 13 §:n 2 momentti seuraavasti:

13 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

98.

Laki

yritystoiminnan aluetuesta annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yritystoiminnan aluetuesta 29 päivänä joulukuuta 1988 annetun lain (1297/88) 33 § seuraavasti:

33 §

Joka tämän lain mukaisia asioita käsitellessään on saanut tiedon yhteisön tai yksityisen henkilön taloudellisesta asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta, ei saa sitä luvattomasti ilmaista.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

99.

Laki

työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta 24 päivänä helmikuuta 1978 annetun lain (159/78) 11 § seuraavasti:

11 §

Rangaistus 10 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

100.

Laki

kansaneläkelain 75 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/56) 75 § seuraavasti:

75 §

Joka tässä laissa säädettyä tehtävää täyttäessään on saanut tiedon jonkun henkilön taloudellisista oloista, terveydentilasta taikka ammatti- tai liikesalaisuuksista, ei saa sitä luvattomasti ilmaista.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

101.

Laki

sairausvakuutuslain 67 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 67 § seuraavasti:

67 §

Joka tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tiedon jonkun henkilön taloudellisesta asemasta tai terveydentilasta, ei saa sitä luvattomasti ilmaista.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

102.

Laki

sosiaalihuoltolain 58 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/82) 58 §:n 1 ja 3 momentti seuraavasti:

58 §

Rangaistus 57 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 2 momentissa tarkoitetusta teosta, ellei sosiaalihuollon viranomainen ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

103.

Laki

lapsilisälain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1992 annetun lapsilisälain (796/92) 19 § seuraavasti:

19 §

Salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 18 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

104.

Laki

lasten kotihoidon tuesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon tuesta 21 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (797/92) 24 § seuraavasti:

24 §

Salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 23 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

105.

Laki

valmiuslain 51 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetun valmiuslain (1080/91) 51 § seuraavasti:

51 §

Rangaistus 45 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

106.

Laki

puolustustilalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetun puolustustilalain (1083/91) 41 § ja *muutetaan* 39, 40 ja 42 § seuraavasti:

39 §

Rangaistus 13 §:ssä tarkoitetun tiedon oikeudettomasta julkistamisesta tai toiselle ilmaisemisesta säädetään rikoslain 12 luvun 6—8 §:ssä.

40 §

Rangaistus 13 §:ssä tarkoitetun salassa pidettäväksi säädetyn tai määrätyn tiedon törkeästä huolimattomuudesta tehdystä oikeudettomasta julkistamisesta tai toiselle ilmaisemisesta säädetään rikoslain 12 luvun 9 §:ssä.

42 §

Rangaistus 32 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

107.

Laki

kansainvälisestä energiaohjelmasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kansainvälisestä energiaohjelmasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta 13 päivänä joulukuuta 1991 annetun lain (1682/91) 14 §:n 3 momentti seuraavasti:

14 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 12 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

108.

Laki

työsopimuslain 54 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1970 annetun työsopimuslain (320/70) 54 §, sellaisena kuin se on 4 päivänä joulukuuta 1987 annetussa laissa (935/87), seuraavasti:

54 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus 17 §:n 3 ja 4 momentin rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 3 §:ssä.

Rangaistus 52 §:n 1 momentissa mainitun yhdistymisvapauden rikkomisesta, milloin se koskee työntekijöiden ammatillista tai poliittista toimintaa, säädetään rikoslain 47 luvun 5 §:ssä.

Rangaistus 53 §:n 2 momentin rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 4 §:ssä.

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 26 §:n 1 momentissa, 47 §:ssä tai 52 §:n 2 momentissa olevia säännöksiä, on tuomittava *työsopimuslakirikkomuksesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

109.

Laki

kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kotitaloustyöntekijän työsuhteesta 16 päivänä joulukuuta 1977 annetun lain (951/77) 33 § seuraavasti:

33 §

Rangaistussäännökset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 4, 6—11, 18 tai 21—26 §:n säännöksiä, on tuomittava *kotitaloustyösuhderikkomuksesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus 29 §:n rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.

Rangaistus 31 §:n 2 momentissa mainittua työaikaluetteloa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta tämän pykälän 1 momentissa mainitusta rikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa mainitusta rikkomuksesta, ellei asianomistaja tai työsuojeluviranomainen ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19.

110.

Laki

metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista 28 päivänä heinäkuuta 1967 annetun lain (344/67) 16 § seuraavasti:

16 §

Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta ja määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

111.

Laki

merimieslain 83 ja 84 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 7 päivänä kesäkuuta 1978 annetun merimieslain (423/78) 83 § ja 84 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 83 § osittain muutettuna 4 päivänä joulukuuta 1987 annetulla lailla (936/87) ja 84 §:n 2 momentti 19 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa (1006/86), seuraavasti:

83 §

Työnantajaa ja tämän edustajaa koskevat rangaistussäännökset

Rangaistus 15 §:n 3 ja 4 momentin rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 3 §:ssä.

Rangaistus 29 §:n 1 momentin rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.

Rangaistus 76 §:n 1 momentissa tarkoitetun yhdistymisvapauden loukkaamisesta, milloin se koskee työntekijöiden ammatillista tai poliittista toimintaa, säädetään rikoslain 47 luvun 5 §:ssä.

Rangaistus 77 §:n 2 momentin rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 4 §:ssä.

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) jättää vastoin 4 §:n 1 momentin säännöstä huolehtimatta siitä, että työsopimus tehdään kirjallisesti,

2) ottaa nuoren työntekijän työhön 5 §:n 1 tai 2 momentin vastaisesti,

3) kuittaa 22 §:n vastaisesti vastasaamisellaan työntekijän palkkasaatavaa,

4) jättää 31 §:n 1 momentin vastaisesti toimittamatta sairastuneen tai vammautuneen työntekijän lääkärin tarkastettavaksi tai ottamatta yhteyttä lääkäriin taikka 33 §:n säännöksen vastaisesti huolehtimatta siitä, että sairastunut tai vammautunut työntekijä saa hoitoa,

5) ei anna työtodistusta 60 §:n säännösten mukaisesti,

6) kieltäytyy 76 §:n 2 momentin vastaisesti luovuttamasta hallinnassaan olevia tiloja työntekijöiden käytettäväksi tai

7) rikkoo 89 §:ssä tarkoitettua nähtävänäpitovelvollisuutta,

on tuomittava *merimieslakirikkomuksesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

84 §

Laivatoimikunnan jäsentä ja avustajaa koskevat rangaistussäännökset

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 73 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teosta muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

112.

Laki

yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yhteistoiminnasta yrityksissä 22 päivänä syyskuuta 1978 annetun lain (725/78) 16 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 21 päivänä joulukuuta 1990 annetulla lailla (1195/90), seuraavasti:

16 §

Rangaistussäännökset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää noudattamatta, mitä 7, 9, 11 tai 11 d §:ssä säädetään taikka 13 §:ssä säädetään muusta kuin maksuvelvollisuudesta tai olennaisesti laiminlyö noudattaa, mitä 11 c §:n 1 momentissa tarkoitetussa sopimuksessa sovitaan tiedottamisvelvollisuudesta, on tuomittava *yhteistoimintavelvoitteen rikkomisesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus 11 e §:n rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 5 §:ssä.

Rangaistus 12 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teosta muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

113.

Laki

henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa 24 päivänä elokuuta 1990 annetun lain (725/90) 15 § seuraavasti:

15 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus 11 §:n rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 4 §:ssä.

Rangaistus 12 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teosta muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

114.

Laki

työaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 2 päivänä elokuuta 1946 annetun työaikalain (604/46) 24 § sekä

muutetaan 23 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 29 päivänä joulukuuta 1988 annetulla lailla (1351/88), seuraavasti:

23 §

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevia tai sen nojalla annettuja muita kuin maksuvelvollisuutta tai työaikakirjanpitoa koskevia säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *työaikarikkomuksesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Työaikarikkomuksesta tuomitaan myös moottoriajoneuvon kuljettaja, joka jättää tekemättä säädetyt merkinnät ajopäiväkirjaan tai ei pidä päiväkirjaa mukanaan ajon aikana.

Rangaistus 20 §:n 2 momentissa tarkoitettua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta työaikarikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

115.

Laki

talonmiesten työaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 24 päivänä huhtikuuta 1970 annetun talonmiesten työaikalain (284/70) 18 § sekä *muutetaan* 17 § seuraavasti:

17 §

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 3 tai 6—9 §:n työaikaa koskevia säännöksiä, on tuomittava *talonmiesten työaikasäännösten rikkomisesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta talonmiesten työaikasäännösten rikkomisesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

116.

Laki

maatalouden työaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 12 päivänä toukokuuta 1989 annetun maatalouden työaikalain (407/89) 31 § sekä *muutetaan* 30 § seuraavasti:

30 §

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevia tai sen nojalla annettuja muita kuin maksuvelvollisuutta tai työaikakirjanpitoa koskevia säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *maataloustyöaikarikkomuksesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus 26 §:n 2 momentissa tarkoitettua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta maataloustyöaikarikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

117.

Laki

kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 26 päivänä toukokuuta 1978 annetun kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain (400/78) 16 § sekä

muutetaan lain 15 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 22 päivänä joulukuuta 1978 annetulla lailla (1066/78), seuraavasti:

15 §

Rangaistussäännökset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevia tai sen nojalla annettuja muita kuin maksuvelvollisuutta tai työaikakirjanpitoa koskevia säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *kauppatyöaikarikkomuksesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Kauppatyöaikarikkomuksesta tuomitaan myös moottoriajoneuvon kuljettaja, joka jättää tekemättä säädetyt merkinnät ajopäiväkirjaan tai ei pidä päiväkirjaa mukanaan ajon aikana.

Rangaistus 12 §:n 3 momentissa tarkoitettua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta kauppatyöaikarikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

118.

Laki

merityöaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 9 päivänä huhtikuuta 1976 annetun merityöaikalain (296/76) 25—27 § sekä
muutetaan 23 ja 24 § seuraavasti:

23 §

Merityöaikarikkomus

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevia tai sen nojalla annettuja muita kuin maksuvelvollisuutta tai työaikakirjanpitoa koskevia säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *merityöaikarikkomuksesta* sakkoon.

Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

24 §

Työaikasuojelurikos

Rangaistus 20 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitettua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta merityöaikarikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

119.

Laki

työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan työajasta kotimaanliikenteen aluksissa 26 päivänä maaliskuuta 1982 annetun lain (248/82) 28 § sekä
muutetaan 27 § seuraavasti:

27 §

Rangaistussäännökset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 4—12 tai 18—20 §:n säännöksiä, on tuomittava *kotimaanliikenteen alusten työaikasäännösten rikkomisesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus 23 §:ssä tarkoitettua työaikaluetteloa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta 1 momentissa tarkoitetusta rikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

120.

Laki

leipomotyölain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 9 päivänä kesäkuuta 1961 annetun leipomotyölain (302/61) 11 § sekä
muutetaan 10 § seuraavasti:

10 §

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevia tai sen nojalla annettuja muita kuin maksuvelvollisuutta koskevia säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *leipomotyöaikarikkomuksesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus leipomotyöaikarikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

121.

Laki

vuosilomalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 30 päivänä maaliskuuta 1973 annetun vuosilomalain (272/73) 20 § sekä
muutetaan 19 § seuraavasti:

19 §

Rangaistussäännökset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) laiminlyö antaa työntekijälle vuosilomaa niin kuin tässä laissa säädetään taikka vastoin lain säännöksiä pitää työntekijää työssä vuosiloman ajaksi määräämänään aikana tai

2) laiminlyö 17 §:ssä säädetyn velvollisuutensa,

on tuomittava *vuosilomalakirikkomuksesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus 18 §:n 1 momentissa tarkoitettua vuosilomakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta vuosilomalakirikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

122.

Laki

merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 1 päivänä kesäkuuta 1984 annetun merimiesten vuosilomalain (433/84) 33 § sekä *muutetaan* 31 ja 32 § seuraavasti:

31 §

Merimiesten vuosilomasäännösten rikkominen

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) laiminlyö antaa työntekijälle vuosilomaa niin kuin tässä laissa on säädetty taikka vastoin lain säännöksiä pitää työntekijää työssä vuosiloman ajaksi määräämänään aikana tai

2) laiminlyö 29 §:ssä säädetyn velvollisuutensa,

on tuomittava *merimiesten vuosilomasäännösten rikkomisesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

32 §

Työaikasuojelurikos

Rangaistus 30 §:n 1 momentissa tarkoitettua vuosilomakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta merimiesten vuosilomasäännösten rikkomisesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

123.

Laki

työturvallisuuslain 49 ja 51 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä kesäkuuta 1958 annetun työturvallisuuslain (299/58) 49 § ja 51 §:n 2 momentti, näistä 49 § sellaisena kuin se on osittain muutettuna 16 päivänä tammikuuta 1987 annetulla lailla (27/87), seuraavasti:

49 §

Joka luvattomasti tai ilman pätevää syytä tahallaan tai huolimattomuudesta poistaa tai turmelee tapaturman tai sairauden vaaran välttämiseksi tarkoitetun laitteen taikka ohje- tai varoitusmerkinnän, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *työturvallisuusrikkomuksesta* sakkoon.

Rangaistus kuolemantuottamuksesta, vammantuottamuksesta ja vaaran aiheuttamisesta säädetään rikoslain 21 luvun 8—12 §:ssä.

Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta ja määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.

51 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen pakko- ja täytäntöönpanokeinojen käyttäminen ei myöskään estä syyllisen tuomitsemista rangaistukseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

124.

Laki

nuorten työntekijäin suojelusta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan nuorten työntekijäin suojelusta 29 päivänä joulukuuta 1967 annetun lain (669/67) 24 §:n 1 ja 2 momentti sekä

lisätään pykälään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

24 §

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 5—11 tai 14 §:ssä olevia säännöksiä, on tuomittava *nuorten työntekijöiden suojelusäännösten rikkomisesta* sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta sekä määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.

Rangaistus nuorten työntekijöiden työaikaa koskevien suojelusäännösten rikkomisesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

— — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

125.

Laki

lyijyvalkoisen ja lyijysulfaatin käytön kieltämisestä eräissä maalaustöissä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lyijyvalkoisen ja lyijysulfaatin käytön kieltämisestä eräissä maalaustöissä 1 päivänä maaliskuuta 1929 annetun lain (101/29) 6 §, sellaisena kuin se on 17 päivänä marraskuuta 1939 annetussa laissa (410/39), seuraavasti:

6 §

Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta ja määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

126.

Laki

työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa 16 päivänä helmikuuta 1973 annetun lain (131/73) 24 §:n 1 momentti sekä 25 ja 26 §,

sellaisina kuin niistä ovat 24 §:n 1 momentti 16 päivänä tammikuuta 1987 annetussa laissa (29/87) ja 26 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, seuraavasti:

24 §

Jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty työsuojelua koskevassa laissa taikka rikoslain 47 luvussa rangaistavaksi säädetty teko, työsuojeluviranomaisen on tehtävä siitä ilmoitus viralliselle syyttäjälle. Ilmoitus voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos yleinen etu ei rikkomuksen vähäisyys ja työpaikan työsuojeluolot huomioon ottaen vaadi ilmoituksen tekemistä.

— — — — — — — — — — — — — —

25 §

Rangaistus 5 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Rangaistus virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän 6 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

26 §

Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta sekä määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.

Rangaistus työsuojeluvaltuutetun oikeuksien loukkaamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 4 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

127.

Laki

työnvälityslain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 2 päivänä kesäkuuta 1959 annetun työnvälityslain (246/59) 17 §, sellaisena kuin se on muutettuna 26 päivänä heinäkuuta 1985 ja 28 päivänä huhtikuuta 1989 annetuilla laeilla (652/85 ja 394/89), seuraavasti:

17 §

Rangaistus työnvälitysrikoksena pidettävästä työnvälityksestä ja työvoiman vuokrauksesta sekä välitys- tai vuokraustoiminnasta ilmoittamisesta julkisesti säädetään rikoslain 47 luvun 6 §:ssä.

Joka muutoin kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta harjoittaa tässä laissa tarkoitettua toimintaa luvatta tai rikkoo työvoiman vuokrauksesta tämän lain nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *työnvälitysrikkomuksesta* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

128.

Laki

naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8 päivänä elokuuta 1986 annetun lain (609/86) 14 §:n 2 momentti sekä

lisätään lakiin uusi 21 a § seuraavasti:

21 a §

Rangaistussäännökset

Rangaistus syrjinnästä työelämässä säädetään rikoslain 47 luvun 3 §:ssä.

Joka rikkoo 14 §:n kieltoa koulutuspaikkaa haettavaksi ilmoitettaessa, on tuomittava *syrjivästä ilmoittelusta* sakkoon. Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen syrjivästä ilmoittelusta vain tasa-arvovaltuutetun ilmoituksen perusteella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

129.

Laki

valtion virkamieslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 24 päivänä lokakuuta 1986 annettuun valtion virkamieslakiin (755/86) uusi 94 a § seuraavasti:

94 a §

Rangaistus 13 §:n 3 momentin ja 17 §:n rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 3 §:ssä.

Rangaistus 18 §:n rikkomisesta estämällä virkamiehen ammatillista tai poliittista toimintaa tai pakottamalla kuulumaan ammatilliseen tai poliittiseen yhdistykseen säädetään rikoslain 47 luvun 5 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

130.

Laki

yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa 1 päivänä heinäkuuta 1988 annetun lain (651/88) 16 § seuraavasti:

16 §

Rangaistussäännökset

Virastoa työnantajana edustava virkamies tai työntekijä, joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää noudattamatta, mitä 8, 10, 11 tai 14 §:ssä säädetään, on tuomittava *viraston yhteistoimintavelvoitteen rikkomisesta* sakkoon. Vastuu työnantajaa edustavien henkilöiden kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus 13 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 tai 6 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

131.

Laki

työterveyshuoltolain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 29 päivänä syyskuuta 1978 annetun työterveyshuoltolain (743/78) 9 § seuraavasti:

9 §

Rangaistukset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää noudattamatta, mitä 4 §:ssä säädetään yhteistoiminnasta, on tuomittava *työterveyshuollon yhteistoimintavelvoitteen rikkomisesta* sakkoon.

Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta sekä määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.

Ennen kuin virallinen syyttäjä nostaa syytteen tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta, on hänen, jollei työsuojeluviranomainen ole ilmoittanut rikkomusta syytteeseen pantavaksi, hankittava asiasta lausunto sanotulta viranomaiselta. Virallisen syyttäjän tulee hyvissä ajoin, ennen kuin syyteasia otetaan tuomioistuimessa käsiteltäväksi, ilmoittaa siitä asianomaiselle työsuojeluviranomaiselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

132.

Laki

palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta 1 päivänä joulukuuta 1961 annetun lain (570/61) 7 § seuraavasti:

7 §

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tämän lain säännöksiä, on tuomittava *asevelvollisen irtisanomissuojan loukkaamisesta* sakkoon.

Vastuu työnantajan ja tämän edustajien keskenmääräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

133.

Laki

aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 28 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä 16 päivänä maaliskuuta 1979 annetun lain (300/79) 28 § seuraavasti:

28 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *alusjäterikkomuksesta* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

134.

Laki

vesilain 13 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä toukokuuta 1961 annetun vesilain (264/61) 13 luku, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 29 päivänä heinäkuuta 1976 annetulla lailla (649/76), seuraavasti:

13 luku

Rangaistussäännöksiä

1 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Rangaistus vedentulva aikaansaamalla tehdystä tuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, yleisvaaran tuottamuksesta tai törkeästä yleisvaaran tuottamuksesta säädetään rikoslain 34 luvun 1, 3, 7 ja 8 §:ssä.

2 §

Joka muulla kuin 1 §:ssä tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta 1 luvun 17 §:n vastaisesti estää veden vapaata juoksua, on tuomittava, jollei yksityisen tai yleisen edun loukkaus ole vähäinen, *uoman vedenjuoksun estämisestä* sakkoon.

3 §

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) ilman lupaa ryhtyy toimenpiteeseen, johon tämän lain mukaan on haettava lupa,

2) panee toimeen yrityksen toisella tavalla kuin laissa tai annetussa lupapäätöksessä tai niiden nojalla säädetään tai määrätään taikka myönnetyn luvan lakattua olemasta voimassa,

3) ennen kuin hänellä siihen tämän lain mukaan on oikeus ryhtyy toimenpiteeseen, johon lupa on myönnetty,

4) laiminlyö noudattaa, mitä lupapäätöksessä vesien suojelemiseksi tai muiden etujen turvaamiseksi on määrätty, taikka

5) laiminlyö sellaisen luvan varassa olevan yrityksen loppuun saattamisen, jonka kesken jättämisestä saattaa aiheutua vaaraa toiselle tai toisen omaisuudelle, taikka ilman lupaa poistaa laitteen tai rakennelman, jonka poistamiseen on haettava lupa,

on tuomittava, jollei teko ole rikoslain 48 luvun mukaan rangaistava, *vesilain luparikkomuksesta* sakkoon.

4 §

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tähän lakiin tai sen nojalla annettuun määräykseen perustuvan velvollisuutensa pitää kunnossa patoa tai muuta rakennelmaa vesistössä, vesistöön tai sen ulkopuolelle tehtyä pengertä, uomaa, kanavaa tai kulkuväylää tai vesistön järjestely- tai säännöstely-yritykseen kuuluvaa laitosta taikka ojaa, vedenjohtoa tai viemäriä, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *vesilain kunnossapitosäännösten rikkomisesta* sakkoon.

5 §

Joka häiriötä aiheuttamalla tai muutoin tahallaan tai huolimattomuudesta käyttää väärin oikeutta vesistössä kulkemiseen taikka syyllistyy 1 luvun 27—31 §:ssä tarkoitetun oikeuden väärinkäyttämiseen, on tuomittava, jollei kysymys ole tämän luvun 6 §:ssä tarkoitetusta teosta tai laiminlyönnistä taikka jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *vesilain käyttöoikeussäännösten rikkomisesta* sakkoon.

6 §

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) vesistössä, jolle on vahvistettu uittosääntö, toimittaa uittoa muulla tavalla tai muuna aikana kuin uittosäännössä on määrätty tai muutoin rikkoo uittosäännön määräyksiä taikka toimittaa uittoa toisin kuin sitä koskeva väliaikainen lupa edellyttää,

2) yhteisuittoalueella toimittaa yksityisuittoa hankkimatta siihen, milloin se on tarpeen, asianmukaista lupaa,

3) käyttää väärin 5 luvun 3—5 §:n mukaan uittajalle kuuluvia oikeuksia,

4) vesistön kuntoonpanijaksi määrättynä jättää hänelle annetun tehtävän täyttämättä,

5) velvollisena vesistön kunnossapitoon uittoa varten laiminlyö pitää kunnossa sanotussa tarkoituksessa tehtyjä rakennelmia ja laitteita,

6) jättää noudattamatta, mitä uittoa varten

tehtyjen rakennelmien ja laitteiden poistamisesta uiton päätyttyä tai uittotavan muuttuessa on määrätty,

7) jättää uittajana täyttämättä, mitä hänen velvollisuudekseen tässä laissa tai sen nojalla muiden etujen turvaamiseksi on määrätty,

8) jättää uittajana antamatta ilmoituksen asiamiehestään taikka uitettavan puutavaran omistajana laiminlyö tehdä säädetyn ilmoituksen puutavaramerkistään,

9) jättää uittotavaran vastoin 5 luvun 93 §:n säännöstä merkitsemättä taikka uittaa puutavaraa kuorimattomana, milloin se on tässä laissa tai sen nojalla kielletty, taikka

10) uittajana laiminlyö 5 luvun 5 §:n 2 momentissa säädetyn ilmoituksen veden korkeuden tai vedenjuoksun muuttamisesta tai jättää asianomaisen vaatimuksesta huolimatta toimituttamatta sanotussa lainkohdassa mainitun katselmuksen,

on tuomittava, jollei teko ole 3 §:n tai rikoslain 48 luvun mukaan rangaistava, *uittorikkomuksesta* sakkoon.

Mitä uittajasta ja puutavaran omistajasta säädetään, sovelletaan myös uittoyhdistyksen hallituksen jäseneen ja uittopäällikköön.

7 §

Joka ilman laillista oikeutta estää vesistössä kulkemista, puutavaran uittoa tai muuta tähän lakiin tai sen nojalla annettuun lupaan tai määräykseen perustuvaa vesi- tai maa-alueen käyttämistä, on tuomittava *vesistön käytön estämisestä* sakkoon.

8 §

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä tämän luvun 2—7 §:ssä tarkoitetusta teosta, jolla on loukattu ainoastaan yksityisen etua tai oikeutta, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

135.

Laki

meren pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan meren pilaantumisen ehkäisemisestä 16 päivänä maaliskuuta 1979 annetun lain (298/79) 11 § seuraavasti:

11 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava, jollei teko ole vähäinen, *merenpilaamisrikkomuksesta* sakkoon.

Milloin tässä pykälässä tarkoitettu teko on tapahtunut Suomen alueen ulkopuolella, kanne on pantava vireille Helsingin raastuvanoikeudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

136.

Laki

luonnonsuojelulain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 23 päivänä helmikuuta 1923 annetun luonnonsuojelulain (71/23) 23 §, sellaisena kuin se on 12 päivänä huhtikuuta 1991 annetussa laissa (672/91), seuraavasti:

23 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta tai luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—5 §:ssä.

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) rikkoo tässä laissa olevaa tai sen nojalla annettua rauhoitusmääräystä taikka ostaa tai ottaa vastaan jotakin, mikä on saatu sellaista määräystä rikkomalla,

2) ottaa haltuun, luovuttaa, tuo maahan tai vie maasta eläimen tai kasvin taikka sen helposti tunnistettavan osan tai johdannaisen 14 a, 14 b tai 16 §:n säännösten vastaisesti taikka

3) tuo maahan tai vie maasta eläimen tai kasvin taikka sen helposti tunnistettavan osan tai johdannaisen ilman 16 a §:ssä mainitussa yleissopimuksessa tarkoitettua lupaa tai todistusta,

on tuomittava, jollei teko ole luonnonsuojelurikoksena rangaistava, *luonnonsuojelurikkomuksesta* sakkoon.

Luonnonsuojelurikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) rikkoo 3 §:ssä tarkoitettua järjestyssääntöä tai 15 §:ssä tarkoitettua pyydysten käyttämistä koskevaa kieltoa taikka

2) rikkoo 16 c §:ssä tarkoitettua ilmoitusvelvollisuutta tai 19 §:ssä tarkoitettua ilmoittelukieltoa tai lupaehtoa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

137.

Laki

valaiden suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valaiden suojelusta 23 päivänä joulukuuta 1982 annetun lain (1112/82) 4 § seuraavasti:

4 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 §:n 2 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

138.

Laki

maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta 24 päivänä toukokuuta 1974 annetun lain (378/74) 9 § seuraavasti:

9 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä taikka laiminlyö hänelle tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaan kuuluvia velvollisuuksia, on tuomittava, jollei rikkomus tai laiminlyönti ole vähäinen, *maa-alueiden öljyvahinkorikkomuksesta* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

139.

Laki

muinaismuistolain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 17 päivänä kesäkuuta 1963 annetun muinaismuistolain (295/63) 25 § seuraavasti:

25 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä rakennussuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 6 §:n 2 momentissa.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta luvatta ryhtyy 1 §:n 2 momentissa mainittuun toimenpiteeseen taikka rikkoo 8 §:n 1 momentin nojalla annettuja määräyksiä tai 14 §:n, 16 §:n 2 momentin, 19 §:n 1 momentin tai 20 §:n säännöksiä, on tuomittava *muinaismuistorikkomuksesta* sakkoon.

Muinaismuistorikkomuksesta tuomitaan myös se, joka jättää toimittamatta asianomaiselle viranomaiselle 16 §:n 1 momentissa tarkoitetun esineen tai ei siitä tee säädettyä ilmoitusta taikka muutoin salaa, luovuttaa, itselleen hankkii tai vie maasta pois sanotunlaisen esineen, joka tämän lain mukaan olisi ollut toimitettava museovirastolle, taikka vahingoittaa tai muuttelee sitä. Tekijä menettää myös löytöön perustuvat oikeutensa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

140.

Laki

rakennussuojelulain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 18 päivänä tammikuuta 1985 annetun rakennussuojelulain (60/85) 25 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

25 §

Rangaistus rakennussuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 6 §:n 1 momentissa.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevaa tai sen nojalla annettua kieltoa tai määräystä, on tuomittava *rakennussuojelurikkomuksesta* sakkoon.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

141.

Laki

suojametsistä annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan suojametsistä 11 päivänä elokuuta 1922 annetun lain (196/22) 10 § seuraavasti:

10 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tämän lain nojalla annettuja määräyksiä tai 6 §:n säännöstä, on tuomittava *suojametsärikkomuksesta* sakkoon.

Jos hakkuuseen ei sisälly toisen metsän luvatonta käyttöä, hakatut puut tai niiden arvo on tuomittava menetetyksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

142.

Laki

maa-aineslain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 24 päivänä heinäkuuta 1981 annetun maa-aineslain (555/81) 17 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

17 §

Rangaistussäännös

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta ryhtyy ilman tämän lain mukaan vaadittavaa

lupaa tai luvan vastaisesti ottamaan aineksia, laiminlyö luvassa määrätyt velvollisuutensa tai muutoin ottaa aineksia vastoin tämän lain säännöksiä, on tuomittava *maa-ainesrikkomuksesta* sakkoon.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

143.

Laki

kemikaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 14 päivänä elokuuta 1989 annetun kemikaalilain (744/89) 52 §:n 4 momentti,
muutetaan 52 §:n 3 ja 5 momentti ja
lisätään lakiin uusi 52 a § seuraavasti:

52 §

Rangaistukset

— — — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus 59 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

— — — — — — — — — — — — — — —

Se, joka rikkoo tämän lain nojalla määrättyä, uhkasakolla tehostettua kieltoa, voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen samasta teosta.

52 a §

Rangaistuksia koskeva viittaussäännös

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

144.

Laki

torjunta-ainelain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 23 päivänä toukokuuta 1969 annetun torjunta-ainelain (327/69) 10 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 16 päivänä helmikuuta 1973 annetussa laissa (150/73), ja
lisätään 10 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 16 päivänä helmikuuta 1973 annetussa laissa, uusi 1 ja 2 momentti, jolloin muutettu 1 momentti ja nykyinen 2 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

10 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Rangaistus 9 §:ssä säädetyn salassapitovel-

vollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä torjunta-aineiden valmistuksesta, maahantuonnista, kaupasta, säilytyksestä, kuljetuksesta tai käytöstä, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *torjunta-ainelain rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

— — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

145.

Laki

ajoneuvojen siirtämisestä ja romuajoneuvojen hävittämisestä annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ajoneuvojen siirtämisestä ja romuajoneuvojen hävittämisestä 28 päivänä helmikuuta 1975 annetun lain (151/75) 18 § seuraavasti:

18 §

Joka jättää ajoneuvon siten, että se voidaan 2 §:n 3 kohdan nojalla siirtää, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *ajoneuvon jättämisestä ympäristöön* sakkoon.

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

146.

Laki

terveydenhoitolain 91 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 27 päivänä elokuuta 1965 annetun terveydenhoitolain (469/65) 91 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

91 §

— — — — — — — — — — — — — —

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

147.

Laki

ilmansuojelulain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 25 päivänä tammikuuta 1982 annetun ilmansuojelulain (67/82) 23 §:n 1 ja 2 momentti, näistä 23 §:n 1 momentti sellaisena kuin se on 19 päivänä huhtikuuta 1991 annetussa laissa (738/91), seuraavasti:

23 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tämän lain 9, 9 a tai 15—17 §:n nojalla määrätyn velvollisuutensa, on tuomittava *ilmansuojelurikkomuksesta* sakkoon.

— — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

148.

Laki

meluntorjuntalain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetun meluntorjuntalain (382/87) 23 § seuraavasti:

23 §

Rangaistukset

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä tehdystä ympäristörikkomuksesta säädetään rikoslain 48 luvun 3 §:n 2 momentissa.

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 20 §:ssä säädetyn kiellon taikka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta rikkoo 9, 10 tai 15 §:n nojalla annettuja määräyksiä, on tuomittava *meluntorjuntarikkomuksesta* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

149.

Laki

jätehuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 31 päivänä elokuuta 1978 annetun jätehuoltolain (673/78) 37 § sekä

muutetaan 35 ja 36 §, niistä 36 § sellaisena kuin se on osittain muutettuna 20 päivänä joulukuuta 1991 annetulla lailla (1655/91), seuraavasti:

35 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

36 §

Joka muulla kuin 35 §:ssä tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *jätehuoltorikkomuksesta* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

150.

Laki

ympäristölupamenettelylain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä huhtikuuta 1991 annetun ympäristölupamenettelylain (735/91) 13 § seuraavasti:

13 §

Viittaussäännös

Rangaistus 3 §:ssä tarkoitetun ympäristöluvan hakemisvelvollisuuden rikkomisesta säädetään rikoslain 48 luvun 3 §:n 3 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

151.

Laki

rakennuslain 146 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 16 päivänä elokuuta 1958 annetun rakennuslain (370/58) 146 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat 18 päivänä tammikuuta 1985 annetussa laissa (61/85), seuraavasti:

146 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä taikka kaava- tai lupamääräyksiä tai kieltoja tehdyistä ympäristön turmelemisesta ja rakennussuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 ja 6 §:ssä.

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta ilman tämän lain mukaan vaadittavaa lupaa rakentaa rakennuksen tai ryhtyy muuhun toimenpiteeseen vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä taikka laiminlyö luvassa määrätyt velvollisuutensa, on tuomittava *rakennuslakirikkomuksesta* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

152.

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 56, 56 a ja 56 b §, 57 §:n 3 momentti, 60 § ja 62 §:n 1 momentti, niistä 56, 56 a ja 56 b §, 57 §:n 3 momentti sekä 62 §:n 1 momentti sellaisina kuin ne ovat 8 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (442/84), seuraavasti:

56 §

Rangaistus tekijänoikeusrikoksesta säädetään rikoslain 49 luvun 1 §:ssä.

56 a §

Joka

1) tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa tekijänoikeuden suojaksi annettua säännöstä taikka toimii vastoin 41 §:n 2 momentin nojalla annettua määräystä, 51 tai 52 §:n säännöstä tai 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua kieltoa taikka

2) tuo maahan yleisön keskuuteen levitettäväksi teoksen kappaleen, jonka hän tietää tai jota hänellä on perustellusti syytä epäillä valmistetuksi ulkomailla sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tämän lain mukaan,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna tekijänoikeusrikoksena, *tekijänoikeusrikkomuksesta* sakkoon.

56 b §

Rangaistus 26 d §:n 3 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

57 §

Joka muutoin kuin teosta käyttämällä syyllistyy rikoslain 49 luvun 1 §:n tai tämän lain 56 a §:n mukaan rangaistavaan tekoon, on velvollinen suorittamaan tekijälle korvauksen rikoksesta aiheutuneesta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta.

---

60 §

Mitä 56 a, 57, 58 ja 59 §:ssä säädetään, on vastaavasti sovellettava oikeuteen, jota suojataan 5 luvun säännösten mukaan.

62 §

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä muusta kuin 51 tai 52 §:ssä olevaa säännöstä vastaan tehdystä tekijänoikeusrikkomuksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

153.

Laki

oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudesta valokuvaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun lain (405/61) 18 ja 18 a §, 19 §:n 3 momentti ja 23 §, sellaisina kuin ne ovat 8 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (443/84), seuraavasti:

18 §

Rangaistus tässä laissa tarkoitettuun oikeuteen kohdistuvasta tekijänoikeusrikoksesta säädetään rikoslain 49 luvun 1 §:ssä.

18 a §

Joka

1) tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa valokuvaa koskevan oikeuden suojaksi annettua säännöstä,

2) tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tarjoaa myytäväksi tai näyttää julkisesti valokuvan tai muutoin levittää yleisön keskuuteen tämän lain vastaisesti valmistetun valokuvan kappaleen taikka

3) tuo maahan yleisön keskuuteen levitettäväksi valokuvan kappaleen, jonka hän tietää tai jota hänellä on perustellusti syytä epäillä valmistetuksi ulkomailla sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tämän lain mukaan,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna tekijänoikeusrikoksena, *valokuvaoikeusrikkomuksesta* sakkoon.

19 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Joka muutoin kuin valokuvaa käyttämällä syyllistyy rikoslain 49 luvun 1 §:n tai tämän lain 18 a §:n mukaan rangaistavaan tekoon, on velvollinen suorittamaan valokuvaajalle korvauksen rikoksesta aiheutuneesta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta.

— — — — — — — — — — — — — — — —

23 §

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä valokuvaoikeusrikkomuksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

154.

Laki

tavaramerkkilain 39 ja 43 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 10 päivänä tammikuuta 1964 annetun tavaramerkkilain (7/64) 39 §:n 1 momentti ja 43 § seuraavasti:

39 §

Joka tahallaan loukkaa tavaran tunnusmerkin haltijalle tämän lain mukaan kuuluvaa oikeutta, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna teollisoikeusrikoksena, *tavaramerkkirikkomuksesta* sakkoon.

— — — — — — — — — — — — — — — —

43 §

Syytejutun yhteydessä, jota ajetaan rikoslain 49 luvun 2 §:n tai tämän lain 39 §:n nojalla, voidaan käsitellä myös 38 §:ssä tarkoitettu kieltovaatimus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

155.

Laki
patenttilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 15 päivänä joulukuuta 1967 annetun patenttilain (550/67) 57 §, 59 §:n 2 momentti ja 61 §:n 1 momentti seuraavasti:

57 §

Jos joku loukkaa patentin tuottamaa yksinoikeutta (patentinloukkaus), tuomioistuin voi kieltää häntä jatkamasta tai toistamasta tekoa.

Jos patentinloukkaus tehdään tahallisesti, tekijä on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna teollisoikeusrikoksena, *patenttirikkomuksesta* sakkoon.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä patenttirikkomuksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.

59 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Edellä 1 momentissa tarkoitettu omaisuus voidaan takavarikoida, milloin rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tai tämän lain 57 §:ssä mainitun rikoksen voidaan olettaa tapahtuneen. Tällöin on sovellettava, mitä takavarikosta säädetään pakkokeinolaissa (450/87).

— — — — — — — — — — — — — — — —

61 §

Jos patentti on lainvoiman saaneella tuomiolla julistettu mitättömäksi, ei 57—60 §:ssä tai rikoslain 49 luvun 2 §:ssä säädettyä rangaistusta, korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

156.

Laki
mallioikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 12 päivänä maaliskuuta 1971 annetun mallioikeuslain (221/71) 35 §, 37 §:n 2 momentti, 39 §:n 1 momentti ja 44 § seuraavasti:

35 §

Jos joku loukkaa mallioikeutta, tuomioistuin voi kieltää häntä jatkamasta tai toistamasta tekoa.

Jos mallioikeuden loukkaus tehdään tahallisesti, tekijä on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna teollisoikeusrikoksena, *mallioikeusrikkomuksesta* sakkoon.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä mallioikeusrikkomuksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.

37 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Edellä 1 momentissa tarkoitettu omaisuus voidaan takavarikoida, milloin rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tai tämän lain 35 §:ssä mainitun rikoksen voidaan olettaa tapahtuneen. Tällöin on sovellettava, mitä takavarikosta säädetään pakkokeinolaissa (450/87).

— — — — — — — — — — — — — — —

39 §

Jos mallin rekisteröinti on lainvoiman saaneella tuomiolla kumottu, ei rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tai tämän lain 35—38 §:ssä säädettyä rangaistusta, korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.

— — — — — — — — — — — — — — —

44 §

Tuomioistuimen on lähetettävä rekisteriviranomaiselle jäljennös lopullisesta päätöksestään jutuissa, joita tarkoitetaan rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tai tämän lain 16, 30—32, 35—38 sekä 41 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

157.

Laki

yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin 11 päivänä tammikuuta 1991 annetun lain (32/91) 34, 35 ja 37 § sekä 39 §:n 2 momentti ja 40 §:n 1 momentti seuraavasti:

34 §

Viittaussäännös

Rangaistus tässä laissa tarkoitettuun oikeuteen kohdistuvasta teollisoikeusrikoksesta säädetään rikoslain 49 luvun 2 §:ssä.

35 §

Piirimallirikkomus

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa piirimallin suojaksi annettuja säännöksiä, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna teollisoikeusrikoksena, *piirimallirikkomuksesta* sakkoon.

37 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 35 ja 36 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.

39 §

Loukkauksen jatkumisen estäminen

— — — — — — — — — — — — — — —

Integroitu piiri tai muu piirimallin kappale voidaan takavarikoida, milloin teollisoikeusrikoksen voidaan olettaa tapahtuneen. Tällöin on sovellettava, mitä takavarikosta säädetään pakkokeinolaissa (450/87).

— — — — — — — — — — — — — — —

40 §

Rekisteröinnin mitättömäksi julistamisen vaikutus

Jos piirimallin rekisteröinti on lainvoiman saaneella rekisteriviranomaisen päätöksellä julistettu mitättömäksi, ei 35, 38 tai 39 §:ssä taikka rikoslain 49 luvun 2 §:ssä säädettyä rangaistusta, korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

158.

Laki

hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain 39 ja 41 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan hyödyllisyysmallioikeudesta 10 päivänä toukokuuta 1991 annetun lain (800/91) 39 §:n 1 momentti ja 41 §:n 1 momentti seuraavasti:

39 §

Joka tahallaan loukkaa hyödyllisyysmallioikeuden tuottamaa yksinoikeutta, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna teollisoikeusrikoksena, *hyödyllisyysmallirikkomuksesta* sakkoon.

— — — — — — — — — — — — — — —

41 §

Jos hyödyllisyysmallin rekisteröinti on lainvoiman saaneella päätöksellä julistettu mitättömäksi, ei rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tai tämän lain 36—39 §:ssä säädettyä rangaistusta, korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

159.

Laki

kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain 33 ja 34 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kasvinjalostajanoikeudesta 21 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (789/92) 33 §:n 2 momentti ja 34 § seuraavasti:

33 §

Väliaikainen suoja

— — — — — — — — — — — — — — —

Sellaisesta 10 §:ssä tarkoitetun hakemuksen vireillepanon jälkeen tapahtuneesta toiminnasta, joka tosin loukkaa kasvinjalostajanoikeutta, mutta joka on tapahtunut ennen kuin jalostajanoikeus on myönnetty, ei voida tuomita 9 luvussa tai rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettua rangaistusta. Vahinko, joka on syntynyt ennen 17 §:ssä tarkoitettua hakemuksen julkaisemista, voidaan määrätä korvattavaksi ainoastaan 31 §:n 2 momentin mukaan.

— — — — — — — — — — — — — — —

34 §

Kasvinjalostajanoikeuden loukkaus

Joka tahallaan rikkoo 6, 7 tai 8 §:ssä säädettyä yksinoikeutta, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitet-

tuna teollisoikeusrikoksena, *kasvinjalostajanoikeuden loukkaamisesta* sakkoon.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä kasvinjalostajanoikeuden loukkaamisesta, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Helsingissä 18 päivänä kesäkuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Hannele Pokka*

Liite

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain 15 luku, 16 luvun 8 a, 24 ja 25 § sekä 44 luvun 24 §,

sellaisina kuin ne ovat, 15 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, 16 luvun 8 a § muutettuna 20 päivänä heinäkuuta 1933 ja 8 päivänä syyskuuta 1989 annetuilla laeilla (228/33 ja 792/89), 24 § 31 päivänä heinäkuuta 1930 annetussa laissa (273/30) ja 25 § 6 päivänä helmikuuta 1931 annetussa laissa (63/31) sekä 44 luvun 24 § 22 päivänä kesäkuuta 1933 annetussa laissa (203/33),

muutetaan 1 luvun 3 §:n 2 momentin 1, 3 ja 4 kohta, 2 luvun 14 a §, 11—14 luku, 16 luvun 7 §, 8 §:n 2 momentti, 16 § ja 19 §:n 1 momentti, 21, 25, 34 ja 38 luku, 42 luvun 7 § sekä 45 luvun 20 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 1 luvun 3 §:n 2 momentin 1 ja 4 kohta 20 päivänä joulukuuta 1974 annetussa laissa (987/74) ja sanotun momentin 3 kohta 14 päivänä tammikuuta 1983 annetussa laissa (46/83), 2 luvun 14 a § muutettuna 10 päivänä tammikuuta 1969, 19 päivänä heinäkuuta 1974 ja 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetuilla laeilla (2/69, 613/74 ja 321/83), 11—14, 21, 25, 34 ja 38 luku niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen, 16 luvun 8 §:n 2 momentti ja 45 luvun 20 §:n 2 momentti mainitussa 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetussa laissa, sekä 16 luvun 16 § 26 päivänä toukokuuta 1978 annetussa laissa (382/78) ja 19 §:n 1 momentti 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (769/90), sekä

lisätään 44 lukuun 27 päivänä helmikuuta 1970 annetulla lailla (150/70) kumotun 14 §:n sijaan uusi 14 § ja lakiin uusi 47—49 luku seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
1 luku	
Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta	
3 §	3 §
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Sen estämättä, mitä edellä 1 momentissa on säädetty, voidaan ulkomaalainen tuomita Suomen lain mukaan silloinkin, kun hänen tekemänsä rikos ei ole tekopaikan lain mukaan rangaistava, jos rikos on:	Sen estämättä, mitä edellä 1 momentissa on säädetty, voidaan ulkomaalainen tuomita Suomen lain mukaan silloinkin, kun hänen tekemänsä rikos ei ole tekopaikan lain mukaan rangaistava, jos rikos on:
1) sotarikos tai ihmisoikeuksien loukkaaminen, joukkotuhonta tai salahanke joukkotuhontaan,	1) *sodankäyntirikos, törkeä sodankäyntirikos, ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa, törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa,* joukkotuhonta tai *joukkotuhonnan valmistelu,*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
3) *25 luvun 1 a tai 9 a §:ssä tarkoitettu rikos,*	3) *panttivangin ottaminen,*
4) ilma-aluksen kaappaus tai ilma-aluksen laiton haltuunotto, ilmaliikennesabotaasi tai ilmaliikenteen häiritseminen, tai	4) *aluksen kaappaus taikka ilmaliikenteeseen tai kansainväliseen kauppamerenkulkuun kohdistunut liikennetuhotyö tai törkeä tuhotyö* tai
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
2 luku **Rangaistuksista**	
14 a § Joka tuomitaan vankeuteen vähintään kahdeksi vuodeksi taikka rangaistukseen valtio- tai maanpetoksesta, menettää samalla sotilasarvonsa.	14 a § Joka tuomitaan *maanpetos- tai valtiopetosrikoksesta vankeusrangaistukseen* taikka muusta rikoksesta vankeuteen vähintään kahdeksi vuodeksi, menettää samalla sotilasarvonsa.
11 luku **Valtiopetoksesta**	13 luku **Valtiopetosrikoksista**
	(Ehdotettu 13. luku on numerojärjestyksestä poiketen sijoitettu 11. luvun kohdalle, koska luvut lähinnä vastaavat toisiaan.)
1 § *Joka, aikoen surmata Keisarin ja Suuriruhtinaan ottaa hänet hengeltä, taikka sitä yrittää, tuomittakoon valtiopetoksesta kuolemanrangaistukseen.*	(jää pois)
2 §	1 § *Valtiopetos*
Joka, aikoen: *1) viedä Keisarilta ja Suuriruhtinaalta vapauden, saattaa hänet vihollisen tahi kapinoitsijan valtaan, riistää häneltä korkeimman vallan, taikka estää häntä sen käyttämisestä;* *2) Venäjän Valtakunnasta irroittaa Suomenmaan, tahi jonkun osan siitä, tahi muun Venäjän Valtakuntaan kuuluvan alueen, taikka saattaa jonkun osan Venäjän Valtakuntaa vieraan vallan alle; taikka* 3) laittomalla tavalla kumota tahi muuttaa Keisarikunnan tahi Suuriruhtinaanmaan hallitusmuodon taikka vallanperimyksen järjestyksen, tekee teon, jolla hän aikomuksensa toteuttaa taikka sitä yrittää, rangaistakoon valtiopetoksesta kuritushuoneella elinkaudeksi taikka vähintään kahdeksaksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.	(jää pois, ks. 2 mom.)
(ks. 1 mom. 1 kohta ja 15 luku 1 §)	(jää pois, ks. Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen 12 luku 1 §)
	Joka tarkoituksenaan väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla tai siihen rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti pakottamalla taikka valtiosääntöä rikkoen *1) kumota Suomen valtiosääntö tai muuttaa sitä taikka* *2) muuttaa Suomen valtiojärjestystä* *tekee teon, josta aiheutuu sanotun tarkoituksen toteutumisen vaara, on tuomittava* ***valtiopetoksesta*** *vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.* *Valtiopetoksesta tuomitaan myös se, joka väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla syrjäyttää tai yrittää syrjäyttää tasavallan presidentin, valtioneuvoston tai eduskunnan taikka kokonaan tai osaksi estää tai yrittää estää niitä käyttämästä toimivaltaansa.*

Voimassa oleva laki

3 §

Jos kaksi tahi useammat ovat keskenänsä sopineet tekemään valtiopetoksen; rangaistakoon jokainen heistä sellaisesta salahankkeesta kuritushuoneella vähintään yhdeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

(vrt. 2 §)

4 §

Joka, valtiopetoksen aikomuksessa, rupeaa yhteyteen vieraan hallituksen kanssa, taikka *väärin käyttää hänelle uskottua virkavaltaa,* taikka hankkii aseita tai väkeä, taikka *tekee muun sellaisen valmistelun,* rangaistakoon kuritushuoneella vähintään yhdeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi. *Jos joku senkaltaisessa aikomuksessa liittäytyy senkaltaiseen väkeen; tuomittakoon kuritushuoneeseen enintään kuudeksi vuodeksi.*

4 a §

Joka

1. *liittyy* sellaiseen yhdistykseen, järjestöön tai muuhun yhteenliittymään, joka hänen tietensä toimii Suomen valtio- ja *yhteiskuntajärjestyksen* väkivaltaiseksi kumoamiseksi tahi tarkoittaa tällaisen toiminnan edistämistä tai tukemista välillisesti tai välittömästi, taikka joka jäseniä hankkimalla, varoja kokoamalla, maksuja suorittamalla tai muulla siihen verrattaval-

Ehdotus

(jää pois, vrt. valtiopetoksen valmistelu 3 §)

2 §

Törkeä valtiopetos

Jos valtiopetoksessa

1) rikoksentekijänä on tasavallan presidentti, valtioneuvoston jäsen tai muu valtion ylimpään poliittiseen tai sotilaalliseen johtoon kuuluva henkilö,

2) rikoksen tekemiseen käytetään aseistettua joukkoa,

3) rikos tehdään ihmisiä surmaamalla tai

4) rikos on poikkeuksellisten olojen vuoksi erityisen vaarallinen

ja valtiopetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä valtiopetoksesta*** *vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi.*

3 §

Valtiopetoksen valmistelu

Joka tehdäkseen valtiopetoksen

1) ryhtyy yhteydenpitoon vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa,

2) *valmistaa,* hankkii, *kokoaa tai varastoi aseita, ampumatarvikkeita tai muita niihin rinnastettavia väkivallan käyttöön soveltuvia välineitä,*

3) antaa koulutusta aseiden tai muiden väkivallan käyttöön soveltuvien välineiden käyttämisessä tai

4) värvää tai kokoaa väkeä *tai varustaa sitä aseilla,*

on tuomittava ***valtiopetoksen valmistelusta*** vankeuteen vähintään *neljäksi kuukaudeksi* ja enintään *neljäksi* vuodeksi.

Valtiopetoksen valmistelusta tuomitaan myös se, joka *perustaa tai organisoi* yhteenliittymän, jonka tarkoituksena on Suomen valtiosäännön tai valtiojärjestyksen väkivaltainen kumoaminen tai muuttaminen, *osallistuu johtavassa asemassa tai muuten merkittävällä tavalla* sellaisen yhteenliittymän toimintaan tai tietoisena yhteenliittymän tarkoitusperästä *antaa sille merkittävää taloudellista, järjestöllistä tai muuta vastaavaa tukea.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
la tavalla työskentelee tällaiseksi tietämänsä yhteenliittymän hyväksi;	
2. ottaa osaa kokoukseen, joka hänen tietensä on kutsuttu koolle valtiopetokseen tähtäävän toiminnan edistämiseksi tahi jossa neuvotellaan tai päätetään valtiopetokseen tähtäävän toiminnan edistämiseksi taikka 1 kohdassa mainitun yhteenliittymän perustamisesta, ellei asianhaaroista käy päättäminen, ettei hänen aikomuksenaan ollut edistää tällaista toimintaa;	
3. puhein, kirjoituksin tai muulla tavoin ylistää valtiopetosta tai sen valmistelua taikka levittää valtiopetokseen taikka sen valmisteluun kiihoittaviksi tai sitä ylistäviksi tietämiänsä kirjoituksia tai esityksiä; taikka	(jää pois)
4. muulla tavoin puhein tai teoin tahallansa edistää valtiopetokseen tähtäävää toimintaa,	
tuomittakoon, ellei hän muun lainpaikan mukaan ole teostaan ankaramman rangaistuksen alainen, vankeuteen vähintään kahdeksi kuukaudeksi.	
5 §	
Mitä 4 luvun 2 §:ssä on säädetty rikoksen yrityksestä koskee myöskin valtiopetoksen yritystä sekä sen valmistelua.	(jää pois)
6 §	
Tässä luvussa säädettyyn kuoleman- tai kuritushuonerangaistukseen vikapää tuomittakoon myöskin kansalaisluottamuksensa menettäneeksi; jos tuomitaan muuhun rangaistukseen tämän luvun mukaan, tuomitkoon oikeus, milloin teon laatu siihen antaa aihetta, myöskin kansalaisluottamuksen menettämiseen.	(jää pois, ks. L eräiden lisärangaistusten poistamisesta)
	4 §
	Laiton sotilaallinen toiminta
(ks. 16 luku 8 a §)	Joka *laittomasti perustaa, organisoi tai varustaa* sotilaallisesti järjestäytyneen yhteenliittymän, jonka tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin, toimii sellaisessa yhteenliittymässä johtavassa asemassa, *taloudellisesti tai muutoin merkittävällä tavalla tukee sitä tai siinä toimeenpanee tai antaa sotilaallista koulutusta,* on tuomittava ***laittomasta sotilaallisesta toiminnasta*** sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

Voimassa oleva laki

12 luku.

Maanpetoksesta

(ks. 11 luku 2 § 2 kohta)

(ks. 5 § 1 mom. 1 kohta)

Ehdotus

12 luku

Maanpetosrikoksista

1 §

Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen

Joka tarkoituksenaan väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla taikka vieraan valtion sotilaallisen tai taloudellisen painostuksen tai tuen avulla

1) saattaa Suomi tai osa Suomea vieraan valtion alaiseksi,

2) irrottaa osa Suomea muusta valtakunnasta tai

3) muulla vakavuudeltaan näihin rinnastettavalla tavalla rajoittaa Suomen valtiollista itsemääräämisoikeutta

tekee teon, josta aiheutuu sanotun tarkoituksen toteutumisen vaara, on tuomittava ***Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta*** *vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.*

2 §

Sotaan yllyttäminen

Jos joku Suomessa tai Suomen kansalainen Suomen ulkopuolella Suomea koskevan sotilaallisen tai kansainvälisen poliittisen kriisin aikana tai sellaisen välittömästi uhatessa, tarkoituksenaan saattaa Suomi sotaan tai sotatoimen kohteeksi,

1) julkisesti kehottaa vierasta valtiota hyökkäystekoon Suomea vastaan tai *Suomea hyökkäystekoon vierasta valtiota vastaan,*

2) julkisesti levittää lausumia tai muita ilmaisuja, joiden tarkoituksena on vaikuttaa yleisen mielipiteen kehittymiseen hyökkäystekojen käyttöä puoltavaksi,

3) järjestelmällisesti levittää ilmeisen perättömiä tai harhaanjohtavia tietoja Suomen puolustuksesta tai sotilas- tai puolustuspoliittisista aikomuksista taikka

4) oikeudettomasti suorittaa vieraaseen valtioon, sen edustajaan, alueeseen tai omaisuuteen kohdistuvan väkivaltaisen teon

siten, että teko selvästi lisää Suomen sotaan tai sotatoimen kohteeksi joutumisen vaaraa, hänet on tuomittava ***sotaan yllyttämisestä*** *vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.*

Voimassa oleva laki

1 §

Suomen kansalainen, joka astuu sotaväkeen, tietäen sen olevan vihollisen, taikka *joka ei luovu sellaisesta sotaväestä,* rangaistakoon maanpetoksesta kuritushuoneella elinkaudeksi tai määräajaksi, vähintään kuudeksi vuodeksi.

2 §

Suomen kansalainen, joka valtakunnan jouduttua sotaan tai sodan sitä uhatessa vihollisen eduksi taikka Suomen tai sen liittolaisen vahingoksi tahallansa:

1. saattaa vihollisen valtaan sotaväkeä, kaupungin, sataman, linnoituksen tai muun puolustuspaikan, sotalaivan tai muun aluksen, lentovälineen tai muita sotaväelle tarpeellisia kulkuneuvoja tai niiden tarvikkeita taikka radioaseman, sotakassan, aseita, ammuksia tai muita sotatarvikkeita, varus-, elintarvike- tai polttoainevaraston, tai muuta senkaltaista taikka hävittää tai turmelee jotakin sellaista, taikka vahingoittaa teollisuuslaitosta tai sen koneistoa tai varastoa, vesi-, sähkö- tai kaasujohtoa, patoa, lennätintä, puhelinta, tietä, kanavaa, rautatietä, siltaa, merimerkkiä tai muuta niihin verrattavaa;

2. viholliselle ilmaisee sotavoiman suuruuden, tilan, aseman tai liikkeitä tai niitä koskevan päätöksen tai suunnitelman taikka tunnussanan tai muun tunnusmerkin tai salakirjoituksen tulkitsemisohjeen taikka antaa viholliselle kartan tai piirustuksen tahi muun puolustuslaitosta, sotatarviketehdasta, radioasemaa, satamaa, kulkuväylää tai tietä koskevan tiedon taikka palvelee vihollista oppaana tai vakoojana tahi hankkii sille oppaan tai vakoojan taikka auttaa, suojelee tai kätkee vihollisen vakoojaa tai vakoojaan verrattavaa taikka viholliselle värvää tai hankkii sotaväkeä taikka auttaa sotavankia karkaamaan tahi suojelee tai kätkee karannutta sotavankia; taikka

3. tekee aseellista vastarintaa Suomen tai sen liittolaisen sotavoimalle tai estää käyttämästä sotaväkeä vihollista vastaan taikka viettelee sitä asettumaan vihollisen puolelle tai karkaamaan tai pakenemaan tahi kapinaan tai muuhun uskottomuuteen, taikka oppaana eksyttää sotaväen osaston tai aluksen, taikka antaa päällystölle tai asianomaiselle tiedustelijalle väärän kertomuksen vihollisesta tai muusta,

Ehdotus

(ks. 3 §)

3 §

Maanpetos

Suomen kansalainen, joka Suomea koskevan sodan, *aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana* tai sellaisen *välittömästi* uhatessa

1) liittyy vihollisen asevoimiin,

2) osallistuu sotatoimiin tai muihin sotilaallisiin toimiin Suomea vastaan,

3) *palvelee sellaisissa vihollisen sotilas- tai siviilitehtävissä, jotka välittömästi edistävät sotatoimia Suomea vastaan,* taikka

4) ryhtyy yhteistoimintaan vihollisen kanssa tai muulla vastaavalla tavalla vihollisen eduksi vahingoittaa Suomea,

on tuomittava *maanpetoksesta* vankeuteen vähintään *yhdeksi* ja enintään *kymmeneksi* vuodeksi.

Voimassa oleva laki

mikä vaikuttaa sodankäyntiin tahi jättää ilmaisematta mitä hän siitä tietää,

rangaistakoon maanpetoksesta kuolemanrangaistuksella tahi kuritushuoneella elinkaudeksi tai määräajaksi, vähintään kuudeksi vuodeksi.

Jos Suomen kansalainen 1 momentissa mainituissa olosuhteissa muulla kuin siinä tarkoitetulla tavalla tahallaan auttaa vihollista tai vihollisen eduksi vahingoittaa Suomea tai sen liittolaista, tuomittakoon sellaisesta maanpetoksesta kuritushuoneeseen elinkaudeksi tahi määräajaksi, vähintään neljäksi vuodeksi.

Edellä tässä pykälässä mainittujen rikosten yritys on rangaistava.

(ks. 4 §)

(vrt. 2 § 1 mom.)

(vrt. 2 § 3 mom.)

3 §

Jos teko, jota 2 §:n 1 momentissa tarkoitetaan, tehdään varomattomuudesta tai muusta tuottamuksesta, olkoon rangaistus vankeutta, taikka, milloin asianhaarat ovat raskauttavat, kuritushuonetta enintään kuusi vuotta.

4 §

Jos muu kuin Suomen kansalainen Suomessa oleskellessaan tai valtakunnan palveluksessa ollessaan tekee sellaisen rikoksen, kuin 1, 2 tai

Ehdotus

Maanpetoksesta tuomitaan myös ulkomaalainen, joka tekee *1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun teon* Suomessa oleskellessaan tai ollessaan valtakunnan palveluksessa.

Yritys on rangaistava.

Tämän pykälän 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuna auttamisena ei pidetä sellaista miehityksen aikana suoritettua toimenpidettä, joka on ilmeisen tarpeellinen väestön elinolojen turvaamiseksi.

4 §

Törkeä maanpetos

Jos maanpetoksessa

1) aiheutetaan vaara valtakunnan tai sen osan joutumisesta vieraan vallan alaiseksi tai

2) muuten aiheutetaan Suomelle erityisen suurta vahinkoa

ja maanpetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä maanpetoksesta*** *vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi.*

Yritys on rangaistava.

(ks. tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen 9 §)

(ks. maanpetos 3 § 2 mom.)

Voimassa oleva laki

3 §:ssä on mainittu, rangaistakoon siitä niinkuin Suomen kansalainen.

Vihollisen sotavoimiin kuuluvaa ei kuitenkaan saa tuomita rangaistukseen muusta edellä tässä luvussa tarkoitetusta rikoksesta kuin 2 tai 3 §:ssä mainitusta teosta. Edellytyksenä on silloin, että hän salaten kuuluvansa vihollisen sotavoimiin oleskelee Suomessa tai Suomen puolustusvoimien sotatoimialueella. Jos hän on syyllistynyt vakoiluun, häntä ei saa tuomita rangaistukseen muusta vakoilusta kuin siitä, mistä hänet on tavattu.

5 §

Suomen kansalainen, joka

1. kehoittaa vieraan valtion hallitusta aloittamaan sodan tai muun vihollisteon Suomea vastaan tai jatkamaan sitä taikka rikkomaan Suomen kanssa tehdyn sotaliiton tahi kieltäytymään sellaisesta liitosta; taikka,

2. ennenkuin sota on julistettu tai alkanut, omasta tai muiden puolesta lupaa vieraan valtion hallitukselle apua sen sodassa Suomea vastaan,

rangaistakoon kuritushuoneella määräajaksi, vähintään kahdeksi vuodeksi.

6 §

Jos se, jolle Suomen puolesta on uskottu sopimuksen tekeminen tai siitä neuvotteleminen vieraan valtion kanssa, tahallansa väärinkäyttää tätä luottamusta Suomen ilmeiseksi vahingoksi; rangaistakoon kuritushuoneella määräajaksi tai elinkaudeksi.

Yritys on rangaistava.

7 §

Joka tahallansa, vierasta valtiota hyödyttääkseen tai Suomea vahingoittaakseen, ilmaisee, mitä Suomen ulkonaisen turvallisuuden

Ehdotus

(ks. vakoilu 6 § 4 mom.)

(vrt. sotaan yllyttäminen 2 § 1 mom. 1 kohta)

(vrt. maanpetos 3 § 1 mom. 4 kohta)

5 §

Ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttö

Jos se, jonka tehtävänä on Suomen puolesta solmia kansainvälinen sopimus tai neuvotella sen ehdoista vieraan valtion kanssa *tai muuten valvoa Suomen etua sotilaallisissa, poliittisissa tai taloudellisissa asioissa,* tässä tehtävässään

1) ryhtyy sellaiseen toimeen, johon hänellä ei ole oikeutta, tai

2) olennaisessa määrin laiminlyö velvollisuutensa

siten, että teko aiheuttaa Suomelle *huomattavaa* vahinkoa, *hänet on tuomittava* ***ulkopoliittisen luottamusaseman*** *väärinkäytöstä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.*

6 §

Vakoilu

Joka vierasta valtiota hyödyttääkseen tai Suomea vahingoittaakseen hankkii tiedon *sellaisesta Suomen maanpuolustusta tai muuta*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tähden tai sen oikeuksien tahi taloudellisten tai muiden etujen suojelemiseksi on vieraalta valtiolta pidettävä salassa, taikka mainitussa aikomuksessa hankkii tiedon sellaisesta seikasta; tuomittakoon; jollei teko ole 2 §:n mukaan rangaistava, kuritushuoneeseen määräajaksi tai elinkaudeksi.	*poikkeuksellisiin oloihin varautumista, Suomen ulkomaansuhteita, valtiontaloutta, ulkomaankauppaa tai energiahuoltoa koskevasta taikka muusta niihin rinnastettavasta, Suomen turvallisuuteen vaikuttavasta seikasta, jonka tuleminen vieraan valtion tietoon voi aiheuttaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle, on tuomittava* ***vakoilusta*** *vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.* *Vakoilusta tuomitaan myös se, joka vierasta valtiota hyödyttääkseen tai Suomea vahingoittaakseen toiselle välittää, luovuttaa tai ilmaisee taikka julkistaa 1 momentissa tarkoitetun* tiedon.
Sama olkoon lakina, jos joku tahallansa, vierasta valtiota hyödyttääkseen tahi Suomea tai vierasta valtiota vahingoittaakseen, ryhtyy sellaiseen tietojen hankkimiseen, joka voi vaarantaa Suomen suhteita vieraaseen valtioon.	(ks. luvaton tiedustelutoiminta 10 §)
Jos joku tekee 1 tai 2 momentissa mainitun teon ilman niissä sanottua aikomusta, mutta tietäen, että 1 momentissa mainitut seikat on pidettävä salassa tai että 2 momentissa mainittu tietojen hankkiminen voi vaarantaa Suomen suhteita vieraaseen valtioon, *tahi hankkii tietoja tarkoittamatta ilmaista niitä;* olkoon rangaistus kuritushuonetta enintään kuusi vuotta taikka, jos asianhaarat ovat erittäin lieventävät, vankeutta tai sakkoa.	(vrt. turvallisuussalaisuuden paljastaminen 8 § ja luvaton tiedustelutoiminta 10 §)
Yritys on rangaistava. (ks. 4 § 2 mom.)	Yritys on rangaistava. Vihollisen sotavoimiin kuuluva saadaan tuomita vakoilusta ainoastaan, jos hän salaten kuuluvansa vihollisen sotavoimiin oleskelee Suomessa tai Suomen puolustusvoimien sotatoimialueella. Häntä ei saa tuomita muusta vakoilusta kuin siitä, mistä hänet on tavattu.
8 § *Joka tahallansa väärentää, hävittää, turmelee, kätkee tai salaa Suomen turvallisuuden taikka sen oikeuksien ja etujen säilyttämisen kannalta hänen tietensä tärkeän asiakirjan; rangaistakoon kuritushuoneella määräajaksi.* *Yritys on rangaistava*	(jää pois)
9 § *Jos kaksi tai useammat sopivat keskenään edellä tässä luvussa mainitun rikoksen tekemisestä; rangaistakoon jokainen heistä sellaisesta salahankkeesta kuritushuoneella enintään kahdeksaksi vuodeksi taikka, jos asianhaarat ovat erittäin lieventävät, vankeudella.*	(jää pois)

Voimassa oleva laki

Joka koettaa vietellä toista tekemään tässä luvussa mainitun rikoksen; tuomittakoon kuritushuoneeseen enintään kuudeksi vuodeksi tai vankeuteen.

Jos joku tässä luvussa tarkoitetun rikoksen tehdäkseen asettuu yhteyteen vieraan valtion tai tämän asiamiehen kanssa; rangaistakoon niinkuin 2 momentissa on säädetty.

Ehdotus

(ks. maanpetoksellinen yhteydenpito 13 §)

7 §

Törkeä vakoilu

(ks. 2 § 1 mom. ja 7 § 1 mom.)

Jos vakoilu

1) tehdään poikkeuksellisissa oloissa

2) koskee Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle erittäin merkittävää seikkaa tai

3) on omiaan aiheuttamaan erityisen suurta 6 §:ssä tarkoitettua vahinkoa

ja vakoilu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä vakoilusta*** *vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi.*

Yritys on rangaistava.

8 §

Turvallisuussalaisuuden paljastaminen

(vrt. 7 § 3 mom.)

Joka oikeudettomasti *julkistaa tai toiselle välittää, luovuttaa tai* ilmaisee taikka *tällaista tarkoitusta varten* oikeudettomasti hankkii tiedon seikasta, joka Suomen ulkoisen turvallisuuden vuoksi *on säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi* tai joka tekijän tieten on sen laatuinen, *että sen paljastuminen on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa Suomen maanpuolustukselle, turvallisuudelle, ulkomaansuhteille tai kansantaloudelle, on tuomittava* ***turvallisuussalaisuuden paljastamisesta*** *vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.*

Yritys on rangaistava.

9 §

Tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen

(ks. 3 §)

Joka törkeästä huolimattomuudesta oikeudettomasti julkistaa taikka toiselle välittää, luovuttaa tai ilmaisee tiedon seikasta, joka Suomen ulkoisen turvallisuuden vuoksi on säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi, on tuomittava

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tuottamuksellisesta turvallisuussalaisuuden paljastamisesta *sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

10 §

Luvaton tiedustelutoiminta

(ks. 7 § 2 ja 3 mom.)

Joka vierasta valtiota vahingoittaakseen tai toista vierasta valtiota hyödyttääkseen *hankkii tietoja vieraan valtion maanpuolustuksesta, turvallisuudesta tai niihin välittömästi vaikuttavista seikoista ja siten aiheuttaa vahinkoa tai* vaaraa Suomen ulkomaansuhteille, on tuomittava ***luvattomasta tiedustelutoiminnastaa*** *vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.*

(ks. 7 § 4 mom.)

Yritys on rangaistava.

11 §

Kansainvälisten suhteiden vaarantaminen

(ks. 14 luku 3 §)

Jos joku Suomessa tai Suomen kansalainen Suomen ulkopuolella osallistuu 13 luvussa tarkoitettuun tekoon vierasta valtiota vastaan ja siten aiheuttaa vaaran, että Suomen suhteet vieraaseen valtioon vahingoittuvat, hänet on tuomittava ***kansainvälisten suhteiden vaarantamisesta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

12 §

Puolueettomuusmääräysten rikkominen

(ks. 14 luku 4 § 3 mom.)

Joka rikkoo *Suomen suhtautumisesta sotaa käyviin vieraisiin valtioihin annettuja* puolueettomuusmääräyksiä, on tuomittava ***puolueettomuusmääräysten rikkomisesta*** *sakkoon* tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

13 §

Maanpetoksellinen yhteydenpito

(ks. 9 § 3 mom.)

Joka tehdäkseen edellä tässä luvussa tarkoitetun rikoksen ryhtyy yhteydenpitoon vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa, on tuomittava ***maanpetoksellisesta yhteydenpidosta*** *sakkoon* tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

(10 § on kumottu aikaisemmin)

Voimassa oleva laki

(ks. 14 luku 5 § 1 mom.)

13 luku.

Rikoksista ihmisyyttä vastaan

1 §

Joka sotatoimessa käyttää Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa kiellettyä tai muuta sodankäyntitapaa, asetta tai taisteluvälinettä, joka on omiaan aiheuttamaan tarpeetonta kärsimystä, tekee väkivaltaa vihollisen joukkoihin kuuluvalle antautuneelle, anastaa tai hävittää omaisuutta muuten kuin sotilaallisen välttämättömyyden vaatiessa, kohdistaa sotatoimia puolustamattomia asutuskeskuksia tai rakennuksia vastaan, väärinkäyttää haavoittuneita tai sairaita suojaavaa kansainvälistä tunnusmerkkiä taikka muulla tavoin rikkoo Suomea velvoittavan sodankäyntiä koskevan kansainvälisen sopimuksen määräyksiä tai yleisesti tunnustettujen kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaisia sodan lakeja tai tapoja, on tuomittava, *ellei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, sotarikoksesta* kuritushuoneeseen enintään kuudeksi vuodeksi tai vankeuteen.

Yritys on rangaistava.

Jos teko, sillä aiheutettu vahinko tai muut rikoksen teossa ilmenneet seikat huomioon ottaen, on katsottava vähäiseksi, on rikoksentekijä tuomittava *sodankäyntirikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.

2 §

Joka sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana tekee väkivaltaa sotavangille tai Suomen vallintaan joutuneelle siviilihenkilölle, pakottaa tällaisen henkilön palvelemaan Suomen aseellisissa voimissa tai ottaa tällaisen henkilön panttivangiksi, panee toimeen väestön

Ehdotus

14 §

Syyteoikeus

Syytettä *ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäytöstä* ja kansainvälisten suhteiden vaarantamisesta tai *maanpetoksellisesta yhteydenpidosta niiden tekemiseksi* ei saa nostaa, ellei tasavallan presidentti sitä määrää.

11 luku

Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan

1 §

Sodankäyntirikos

Joka sotatoimessa

1) käyttää kiellettyä sodankäyntitapaa tai taisteluvälinettä,

2) väärinkäyttää haavoittuneita tai sairaita suojaavaa kansainvälistä tunnusmerkkiä taikka

3) muulla tavoin rikkoo Suomea velvoittavan sodankäyntiä koskevan kansainvälisen sopimuksen määräyksiä tai yleisesti tunnustettuja ja vakiintuneita kansainvälisen oikeuden mukaisia, sodan lakeja tai tapoja,

on tuomittava ***sodankäyntirikoksesta*** vankeuteen *vähintään neljäksi kuukaudeksi* ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.
(ks. lievä sodankäyntirikos 3 §)

(ks. ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa 4 §)

Voimassa oleva laki

tarpeettoman pakkosiirron tai karkoituksen tai muulla tavoin rikkoo tai jättää täyttämättä sen, mitä Suomea velvoittavien sopimusten ja yleisesti tunnustettujen kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaan on noudatettava haavoittuneiden, sairaiden ja haaksirikkoisten aseman parantamiseksi taikka sotavankien kohtelussa tai siviilihenkilöiden suojelussa sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana, ja *teko on omiaan aiheuttamaan toiselle ruumiillista tai henkistä kärsimystä taikka muuta kuin vähäistä haittaa tai vahinkoa, on tuomittava, ellei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, **ihmisoikeuksien loukkaamisesta** kuritushuoneeseen enintään kuudeksi vuodeksi tai vankeuteen.*

Yritys on rangaistava.

3 §

Milloin 1 §:n 1 momentissa tai 2 §:ssä tarkoitettu rikos *on omiaan* saattamaan useita ihmisiä hengenvaaraan tai aiheuttamaan suurta omaisuusvahinkoa taikka jos rikos tehdään erityistä raakuutta tai julmuutta osoittavalla tavalla, ja tekoa on edellä mainituissa *tai muissa tapauksissa,* huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, pidettävä törkeänä, on rikoksentekijä tuomittava *törkeästä sotarikoksesta* tai *törkeästä ihmisoikeuksien loukkaamisesta* kuritushuoneeseen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

Yritys on rangaistava.

(ks. 1 § 3 mom.)

(ks. 2 §)

Ehdotus

2 §

Törkeä sodankäyntirikos

Jos sodankäyntirikoksessa

1) *saatetaan* useita ihmisiä hengenvaaraan,

2) aiheutetaan *erittäin suurta ja laajaalaista taloudellista* vahinkoa tai

3) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä sodankäyntirikoksesta*** vankeuteen vähintään *kahdeksi* ja enintään *kahdeksitoista* vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

(ks. lisäksi törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa 5 §)

3 §

Lievä sodankäyntirikos

Jos sodankäyntirikos, huomioon ottaen aiheutettu *seuraus* tai muut rikokseen liittyvät seikat, on *kokonaisuutena arvostellen* vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava ***lievästä sodankäyntirikoksesta*** sakkoon tai vankeuteen enintään *kuudeksi* kuukaudeksi.

4 §

Ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa

Joka rikkoo tai jättää täyttämättä sen, mitä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten tai yleisesti tunnustettujen ja *vakiintuneiden* kansainvälisen oikeuden sääntöjen mukaan on noudatettava haavoittuneiden, sairaiden tai *hädänalaiseen tilaan joutuneiden* aseman turvaamiseksi, sotavankien kohtelussa tai siviilihenkilöiden suojelussa sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen aikana, on tuomittava ***ihmisoikeuksien loukkaamisesta poikkeuksellisissa oloissa*** vankeuteen *vähintään neljäksi kuukaudeksi* ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Ellei tässä pykälässä tarkoitettu teko, huomioon ottaen rikkomisen laatu, aiheutettujen seurausten vähäisyys tai muut tekoon liittyvät seikat, ole kokonaisuutena arvostellen vakava, rikoksentekijää ei tuomita ihmisoikeuksien loukkaamisesta poikkeuksellisissa oloissa tai sen yrittämisestä, vaan niistä muista rikoksista, jotka teko käsittää.

5 §

Törkeä ihmisoikeuksien loukkaaminen poikkeuksellisissa oloissa

(ks. 3 §)

Jos ihmisoikeuksien loukkaamisessa poikkeuksellisissa oloissa

1) *saatetaan* useita ihmisiä hengenvaaraan tai

2) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä ihmisoikeuksien loukkaamisesta poikkeuksellisissa oloissa*** vankeuteen vähintään *kahdeksi* ja enintään *kahdeksitoista* vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

4 §

Joka tarkoittaen kokonaan tai osittain ryhmänä hävittää määrättyä rotua, kansallista tai etnistä alkuperää olevan taikka uskonnollisen ryhmän, surmaa ryhmän jäseniä tai aiheuttaa ryhmän jäsenille vaikeita ruumiillisia tai henkisiä vammoja, huonontaa ryhmän elinehtoja, ryhtyy toimiin syntyvyyden ehkäisemiseksi ryhmän piirissä tai pakolla siirtää lapsia ryhmästä toiseen, on tuomittava *joukkotuhonnasta* kuritushuoneeseen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

6 §

Joukkotuhonta

Joka jonkin kansallisen, rodullisen, etnisen tai uskonnollisen ryhmän *taikka niihin rinnastettavan kansanryhmän* hävittämiseksi kokonaan tai osittain sen tässä ominaisuudessa

1) surmaa ryhmän jäseniä,

2) aiheuttaa ryhmän jäsenille vaikeita ruumiillisia tai henkisiä sairauksia tai vammoja,

3) ryhtyy pakkotoimiin syntyvyyden ehkäisemiseksi ryhmän piirissä,

4) pakolla siirtää lapsia ryhmästä toiseen tai

5) *muulla vastaavalla tavalla olennaisesti* huonontaa ryhmän elinehtoja,

Voimassa oleva laki

Kaksi tai useammat, jotka ovat sopineet joukkotuhonnan tekemisestä, on tuomittava *salahankkeesta joukkotuhontaan vankeuteen.*
Yritys on rangaistava

(ks. 4 § 2 mom.)

5 §

Joka yleisön keskuuteen levittää lausuntoja tai muita tiedonantoja, joissa uhataan, panetellaan tai solvataan määrättyä rotua, kansallista tai etnistä alkuperää olevaa tai uskonnollista kansanryhmää, on tuomittava *kiihottamisesta kansanryhmän syrjintään* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

6 §

Jollei elinkeinonharjoittaja tai hänen palveluksessaan elinkeinotoiminnassa oleva henkilö ammattia harjoittaessaan tai muu henkilö niihin rinnastettavassa toiminnassaan tai 2 luvun 12 §:ssä tarkoitetun julkisyhteisön tai laitoksen palveluksessa oleva tehtävässään palvele asiakasta yleisesti noudatettavina olevilla ehdoilla tämän rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän taikka uskonnon vuoksi, hänet on tuomittava *syrjinnästä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.
Syrjinnästä on tuomittava myös julkisen huvitilaisuuden tai yleisen kokouksen järjestäjä tai järjestäjän avustaja, joka kieltäytyy yleisesti noudatettavina olevilla ehdoilla päästämästä tilaisuuteen tai kokoukseen siihen pyrkivää

Ehdotus

on tuomittava *joukkotuhonnasta* vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi.
(ks. joukkotuhonnan valmistelu 7 §)

Yritys on rangaistava.

7 §

Joukkotuhonnan valmistelu

Joka 6 §:ssä mainitussa tarkoituksessa
1) sopii toisen kanssa joukkotuhonnan tekemisestä tai
2) laatii joukkotuhontasuunnitelman,
on tuomittava ***joukkotuhonnan valmistelusta*** vankeuteen vähintään *neljäksi kuukaudeksi* ja enintään *neljäksi vuodeksi.*

8 §

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Jos joku yleisön keskuuteen levittää lausuntoja tai muita tiedonantoja, joissa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin kansallista, rodullista, etnistä tai uskonnollista ryhmää *taikka niihin rinnastettavaa kansanryhmää, aiheuttaakseen ryhmään kohdistuvaa väkivaltaisuutta, vihamielisyyttä tai syrjintää, ja teko on omiaan aiheuttamaan sanotunlaisen seurauksen,* hänet on tuomittava kiihottamisesta ***kansanryhmää vastaan*** sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi* vuodeksi.

9 §

Syrjintä

Joka elinkeinotoiminnassa, ammatin harjoittamisessa, *yleisönpalvelussa,* virkatoiminnassa tai muussa julkisessa tehtävässä taikka julkista tilaisuutta tai yleistä kokousta järjestettäessä *ilman hyväksyttävää syytä*
1) ei palvele jotakuta yleisesti noudatettavilla ehdoilla,
2) kieltäytyy päästämästä jotakuta tilaisuuteen tai kokoukseen tai *poistaa hänet sieltä* taikka
3) *asettaa jonkun ilmeisen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonompaan asemaan*
rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, *ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen tai terveydentilan* taikka uskonnon, *yhteiskunnallisen mieli-*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tämän rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän taikka uskonnon vuoksi.	*piteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella,* on tuomittava, *jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, syrjinnästä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.
14 luku.	
Rikoksista ystävyydessä olevaa valtiota vastaan	
1 §	
Joka murhaa, tahallansa taikka muuten tappaa ystävyydessä olevan valtion päämiehen, tuomittakoon murhasta kuolemanrangaistukseen, tahallisesta taposta kuritushuoneeseen elinkaudeksi ja muusta taposta kuritushuoneeseen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.	(jää pois)
Sellaisen murhan taikka tahallisen tapon yritys on rangaistava.	
Muusta väkivallasta ystävyydessä olevan valtion päämiestä vastaan, taikka sellaisen väkivallan rangaistavasta yrityksestä tuomittakoon, asian laadun mukaan, se rangaistus, joka tässä laissa on säädetty samanlaisesta väkivallasta muita vastaan; ja pidettäköön erittäin raskauttavana se seikka, että rikos on tehty vieraan valtion päämiestä vastaan.	
2 §	
Joka on syypää kunnianloukkaukseen ystävyydessä olevan valtion päämiestä vastaan, rangaistakoon vankeudella vähintään kahdeksi kuukaudeksi ja enintään kolmeksi vuodeksi tahi vähintään kolmensadan markan sakolla.	(jää pois)
3 §	
Jos joku loukkaa ystävyydessä olevaa valtiota senlaatuisella teolla, joka mainitaan tämän lain 11 luvun 2, 3 ja 4 §:ssä; on syyllinen, jos Venäjän Valtakunnan ja vieraan valtion välillä on vastavuoroisuutta tässä suhteessa olemassa, rangaistava kuritushuoneella enintään kuudeksi vuodeksi tahi vankeudella.	(ks. kansainvälisten suhteiden vaarantaminen 12 luku 11 §)
4 §	
Jos pahoinpitely taikka muu väkivalta taikka kunnianloukkaus tapahtuu Keisarin luona toimivaa vieraan valtion asiamiestä vastaan; olkoon rangaistus pahoinpitelystä taikka väkivallasta vankeutta vähintään neljä kuukautta, ellei rikok-	(jää pois)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
sesta ole toisessa lainpaikassa kovempaa rangaistusta säädetty, sekä kunnianloukkauksesta vankeutta vähintään kaksi kuukautta ja enintään kaksi vuotta, taikka sakkoa vähintään sata markkaa.	
Jos joku häpäisee ystävyydessä olevan valtion julkiseen paikkaan asetettua valtakunnanvaakunaa tahi muuta vallanmerkkiä; rangaistakoon vankeudella enintään kolmeksi kuukaudeksi.	(jää pois)
Jos joku rikkoo asianmukaisessa järjestyksessä julistettua puolueettomuuden määräystä vastaan; rangaistakoon vankeudella enintään yhdeksi vuodeksi.	(ks. puolueettomuusmääräyksen rikkominen 12 luku 12 §)
4 a §	
Joka painotuotteella, kirjoituksella, kuvallisella esityksellä tahi muulla ilmaisuvälineellä taikka muutoin julkisesti ja tahallansa halventamalla vierasta valtiota aikaansaa vaaran, että Suomen suhteet vieraaseen valtioon vahingoittuvat, rangaistakoon vankeudella enintään kahdeksi vuodella tai sakolla.	(jää pois)
5 §	
Syytettä *1—4 §:n mukaan rangaistavasta rikoksesta* älköön virallinen syyttäjä tehkö, ellei *vieraan valtion hallitus pyydä syytettä tehtäväksi taikka* tasavallan presidentti sitä määrää.	(ks. syyteoikeus 12 luku 14 §)
Syytettä 4 a §:n mukaan rangaistavasta rikoksesta älköön virallinen syyttäjä tehkö, ellei tasavallan presidentti sitä määrää.	(jää pois)
15 luku.	14 luku
Rikoksista maan Valtiosäätyä vastaan ja toisen vaalioikeuden tahi äänivallan häiritsemisestä	**Rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan**
	(15 luku kumotaan ja sitä vastaavat säännökset ovat pääosin ehdotettavassa 14 luvussa.)
1 §	
Joka valtiopäivillä väkivaltaisesti tahi väkivaltaa uhaten häiritsee maan valtiosäätyjen, niiden valiokuntain tahi jonkun säädyn neuvottelu- tahi päätösvapautta, taikka sitä yrittää, rangaistakoon kuritushuoneella vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.	(kumotaan, ks. 13 luku 1 § 2 mom.)
Miten se on rangaistava, joka muutoin sanoilla tahi töillä hätyyttää valtiopäivämiestä, taikka säädyn tai valiokunnan palvelusmiehiä, siitä säädetään valtiopäiväjärjestyksessä.	

Voimassa oleva laki

2 §

Joka *julkista toimimiestä tai yleistä virkamiestä valittaessa, taikka muuta yleistä asiaa käsiteltäessä,* väkivallalla tahi *väkivaltaa* uhaten tahallansa *häiritsee tahi estää* toista hänen vaalioikeutensa tahi äänivaltansa käyttämisessä rangaistakoon vankeudella korkeintaan *yhdeksi* vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Vaalivapauden häiritsemisestä valtiopäivämiestä valittaessa säädetään rangaistus valtiopäiväjärjestyksessä.

(ks. myös VJ 5 § ja L tasavallan presidentin vaalista 31 §)

3 §

Jos joku *ostaa taikka myy ääniä yleisissä asioissa, niinkuin vaalia varten valtiopäivämiestoimeen tahi muuhun julkiseen toimeen tai yleiseen virkaan, taikka valtuuskirjan ritarihuoneessa istumista varten;* rangaistakoon vankeudella korkeintaan yhdeksi vuodeksi tahi sakolla.

4 §

Joka *ottaa osaa* yleisissä asioissa toimitettavaan vaaliin tai äänestykseen toisen nimissä taikka äänestää *useammassa kuin yhdessä paikassa tai muuten* useamman kuin yhden kerran, tuomittakoon *epärehellisyydestä vaaleissa* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Jos joku *edellä 1 momentissa mainitulla teolla tai muulla tavalla* tahallaan saa aikaan sen, että yleisissä asioissa toimitettavan vaalin tai äänestyksen tulos ei ole oikea tai ettei sitä saada selville, tuomittakoon hänet *vaaliväärennyksestä* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Ehdotus

1 §

Vaalirikos

Joka väkivallalla tai uhkauksella *vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa* toisen äänestämiseen tai ehdokkaaksi asettumiseen *yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä,* on tuomittava ***vaalirikoksesta*** sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

2 §

Vaalilahjonta

Joka

1) *lupaa, tarjoaa tai antaa toiselle palkkion tai muun edun vaikuttaakseen äänestämiseen* yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä taikka

2) *vaatii palkkion tai muun edun äänestämisestä tai äänestämättä jättämisestä* yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä,

on tuomittava ***vaalilahjonnasta*** sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

3 §

Vilpillinen äänestäminen

Joka yleisissä vaaleissa tai yleisessä äänestyksessä *äänestää ilman äänioikeutta,* toisen nimissä tai useamman kuin yhden kerran, on tuomittava ***vilpillisestä äänestämisestä*** sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

4 §

Epärehellisyys vaaleissa

Joka *aiheuttaakseen sen,* että yleisen vaalin tai yleisen äänestyksen tulos ei ole oikea tai että sitä ei saada selville,

1) *laskee väärin ääniä,*

2) *hävittää, turmelee, piilottaa tai lisää äänestyslippuja tai muuttaa niihin tehtyjä merkintöjä taikka*

3) muulla *niihin rinnastettavalla* tavalla *puut-*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tuu yleisen vaalin tai yleisen äänestyksen *asianmukaiseen toimittamiseen,*

on tuomittava ***epärehellisyydestä vaaleissa*** sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

5 §

Poliittisten toimintavapauksien loukkaaminen

(5 § on kumottu aikaisemmin.)

Joka väkivallalla tai vakavan vaaran toisen hyvinvoinnille käsittävällä uhkauksella estää toista

1) ilmaisemasta mielipidettään yleisistä asioista niitä varten tarkoitetussa kokouksessa tai muussa tilaisuudessa taikka tiedotusvälineessä tai muuten julkisesti,

2) osallistumasta yleisiä asioita varten järjestettyyn kokoukseen, kulkueeseen tai muuhun tilaisuuteen tai

3) perustamasta yhdistyksen yleisiä asioita varten taikka liittymästä tai kuulumasta sellaiseen tai toimimasta siinä,

*on tuomittava **poliittisten toimintavapauksien loukkaamisesta** sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

Poliittisten toimintavapauksien loukkaamisesta tuomitaan myös se, joka 1 momentissa tarkoitetulla tavalla saa toisen vastoin tahtoaan ilmaisemaan mielipiteensä yleisistä asioista kokouksessa tai muussa tilaisuudessa taikka tiedotusvälineessä tai muuten julkisesti, osallistumaan yleisiä asioita varten järjestettyyn tilaisuuteen taikka liittymään tai kuulumaan sellaisia asioita varten perustettuun yhdistykseen tai toimimaan tällaisessa yhdistyksessä.

Yritys on rangaistava.

6 §

Kokouksen estäminen

*Joka käyttämällä väkivaltaa tai sillä uhkaamalla oikeudettomasti estää yleisiä asioita varten tarkoitetun kokouksen, kulkueen tai tilaisuuden järjestämisen, on tuomittava **kokouksen estämisestä** sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

Yritys on rangaistava.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Määritelmäsäännös

Yleisillä vaaleilla *tarkoitetaan tässä luvussa valtiollisia vaaleja, maakuntapäivävaaleja, kunnallisia vaaleja ja yleisiä kirkollisia vaaleja.*

Yleisellä äänestyksellä *tarkoitetaan tässä luvussa valtiollista tai kunnallista kansanäänestystä.*

16 luku.

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

7 §

Jos joku kokoo aseellista väkeä *taikka pitää kotiluvan saanutta sotaväkeä koossa,* tehdäkseen sillä rikoksen yleistä turvallisuutta tahi järjestystä vastaan; rangaistakoon, ellei rikos ole 11 luvun alainen, kuritushuoneella korkeintaan neljäksi vuodeksi taikka vankeudella.

7 §

Joka tehdäkseen *tässä tai 12 luvussa tarkoitetun rikoksen värvää* tai kokoaa aseellista väkeä, on tuomittava ***yleisen järjestyksen aseellisesta rikkomisesta*** *sakkoon* tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

8 §

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Joka 1 momentissa sanotuin tavoin kehottaa tai koettaa vietellä valtiopetokseen, maanpetokseen, kapinaan, joukkotuhontaan, murhaan, ryöstöön tai rikokseen, joka tuottaa yleistä vaaraa hengelle, terveydelle tai omaisuudelle, taikka 45 luvun 5, 8, 10, 18 tai 20 §:ssä tarkoitettuun vaaralliseen sotilasrikokseen, on tuomittava *julkisesta kehottamisesta törkeään rikokseen* vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

8 §

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Joka 1 momentissa sanotuin tavoin kehottaa tai koettaa vietellä joukkotuhontaan, *Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamiseen,* maanpetokseen, *törkeään maanpetokseen, vakoiluun, törkeään vakoiluun,* valtiopetokseen, *törkeään valtiopetokseen,* kapinaan, murhaan, tappoon, *surmaan,* ryöstöön, *törkeään ryöstöön, 34 luvun 1—6 tai 11 §:ssä mainittuun rikokseen* taikka 45 luvun 5, 8, 10, 18 tai 20 §:ssä tarkoitettuun vaaralliseen sotilasrikokseen, on tuomittava *julkisesta kehottamisesta törkeään rikokseen* vankeuteen vähintään *neljäksi* kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

8 a §

Jos joku *rupeaa jäseneksi* yhdistykseen tai muuhun yhteenliittymään, jonka tarkoituksiin kuuluu valtiollisiin asioihin vaikuttaminen ja joka, jäseniltä vaadittavan kuuliaisuuden sekä yhteenliittymän joukkomuodostelmiin sekä ryhmityksiin jakautumisen puolesta tai aseelliseen varustautumiseen nähden, hänen tietensä on kokonaan tai joltakin osalta sotilaalliseen tapaan järjestetty tai aiottu siten järjestettäväksi, tuomittakoon, *ellei hän muun lainpaikan mukaan ole teostaan ankaramman rangaistuksen*

(kumotaan, ks. laiton sotilaallinen toiminta 13 luku 4 §)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
alainen, sakkoon taikka vankeuteen korkeintaan kuudeksi kuukaudeksi. Perustajalle, johtajalle ja yllyttäjälle sekä sille, joka julkisesti kehoittaa tai koettaa vietellä toista rupeamaan jäseneksi sellaiseen yhteenliittymään, olkoon rangaistus, *ellei muun lainpaikan mukaan ole ankarampaa rangaistusta tuomittava, vankeutta korkeintaan yksi vuosi.* (2 mom. on kumottu aikaisemmin)	
16 § Joka luvattomasti ottaa paikaltaan yleisesti nähtäville asetetun Suomen lipun tai *vaakunan* taikka julkisesti turmelee sen tai käyttää sitä epäkunnioittavasti taikka *kirjallisella, kuvallisella tai äänellisellä esityksellä tai muulla tavoin julkisesti häpäisee Suomen lippua tai vaakunaa on tuomittava Suomen lipun* tai *vaakunan häpäisemisestä* sakkoon.	16 § (ks. Suomen lipun häpäiseminen, ehdotettu 8 § Suomen lipusta annetussa laissa.)
Joka luvattomasti ottaa paikaltaan tai turmelee viranomaisen yleisesti nähtäville asettaman julkisen kuulutuksen, on tuomittava *julkisen kuulutuksen hävittämisestä* 1 momentissa säädettyyn rangaistukseen.	Joka luvattomasti ottaa paikaltaan tai turmelee viranomaisen yleisesti nähtäville asettaman julkisen kuulutuksen, on tuomittava *julkisen kuulutuksen hävittämisestä* sakkoon.
19 § Joka tietää valtiopetoksen, maanpetoksen, murhan, tapon, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön tai törkeän ryöstön, 25 luvun 1 tai 9 a §:ssä mainitun rikoksen taikka rahanväärennyksen, törkeän rahanväärennyksen taikka 34 luvussa mainitun toisen hengelle tai terveydelle vaarallisen rikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	19 § Joka tietää *Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen,* maanpetoksen, *törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun,* valtiopetoksen, *törkeän valtiopetoksen,* murhan, tapon, *surman,* törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, *ihmisryöstön, panttivangin ottamisen,* rahanväärennyksen, törkeän rahanväärennyksen taikka 34 luvun 1—6 tai 11 §:ssä mainitun rikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.
24 § *Joka julkisesti väkijoukossa esittää taikka kirjoituksen kautta tai muuten levittää perättömiä tietoja, jotka ovat omansa halventamaan hallitusta, kansaneduskuntaa tai sen valiokuntaa tahi julkista viranomaista taikka saattamaan niiden toimenpiteen tahi laillisen yhteiskuntajärjestyksen halveksimisen alaiseksi taikka aikaansaamaan vaaran yleiselle järjestykselle, rangais-*	(kumotaan)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
takoon sakolla. Sama olkoon laki, jos joku oleellisia seikkoja salaten tai muuten vääristellen taikka loukkaavaa tai halventavaa sanontaa tai esitystapaa käyttäen, edellämainituin tavoin esittää tai levittää tietoja tai lausumia, jotka ovat omansa saamaan aikaan sellaisen vaikutuksen, kuin edellä on sanottu. *Jos esityksen tahi tiedonannon tarkoituksena oli sellainen halventaminen, kuin edellä on sanottu, tai vaaran aikaansaaminen yleiselle järjestykselle, olkoon rangaistus sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi.*	
25 § *Joka julkisesti häpäisee toista tahi pakottaa tai yrittää pakottaa häntä nöyryyttävään tekoon sen johdosta, että hän on ottanut osaa maan puolustamista tai laillisen yhteiskuntajärjestyksen voimassapitämistä tarkoittavaan toimintaan, rangaistakoon vankeudella enintään yhdeksi vuodeksi taikka, jos asianhaarat ovat erittäin lieventävät, sakolla.*	(kumotaan)
21 luku. **Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista**	
1 §	1 § ***Tappo*** Joka *tappaa* toisen, on tuomittava *taposta* vankeuteen määräajaksi, vähintään kahdeksaksi vuodeksi. (ks. surma 3 §) Yritys on rangaistava.
Joka tahallaan surmaa toisen, tuomittakoon taposta kuritushuoneeseen määräajaksi, vähintään kahdeksaksi vuodeksi, tai jos asianhaarat ovat erittäin lieventävät, vähintään neljäksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.	
2 §	2 § ***Murha*** Jos tappo tehdään 1) vakaasti harkiten, 2) erityisen raa'alla tai julmalla tavalla, 3) *vakavaa* yleistä vaaraa aiheuttaen tai 4) tappamalla virkamies yleisen järjestyksen ja turvallisuuden *ylläpitämisen estämiseksi* ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *murhasta* vankeuteen *kahdeksitoista vuodeksi* tai elinkaudeksi.
Jos toisen surmaaminen tapahtuu vakaasta harkinnasta, *omanvoitonpyynnöstä,* erityistä raakuutta tai julmuutta osoittaen tai yleistä vaaraa aiheuttavalla tavalla, taikka jos virkamies surmataan hänen *ollessaan virkansa puolesta ylläpitämässä* järjestystä tai turvallisuutta tai *virkatoimen vuoksi,* ja surmaamista on edellä mainituissa *tai muissa tapauksissa,* huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, pidettävä *erityisen* törkeänä, tuomittakoon rikoksentekijä murhasta kuritushuoneeseen elinkaudeksi.	

Voimassa oleva laki

Yritys on rangaistava.

3 §

Joka surmaa toisen tämän omasta vakaasta pyynnöstä, tuomittakoon pyynnöstä surmaamisesta vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi taikka kuritushuoneeseen enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

(vrt. 1 § ja 3 §)

4 §

Nainen, joka synnyttäessään tai sen jälkeen, ollessaan vielä synnyttämisen aiheuttamassa ruumiillisen tai henkisen uupumuksen tilassa, tahallaan surmaa lapsensa, tuomittakoon lapsentaposta kuritushuoneeseen enintään kahdeksaksi vuodeksi taikka vankeuteen.

Yritys on rangaistava.

Tähän rikokseen osallinen tuomitaan tappoon tai murhaan osallistumisesta.

5 §

Joka tahallaan aiheuttaa toiselle ruumiinvamman tai sairauden, tuomittakoon pahoinpitelystä vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

Joka ruumiinvammaa tai sairautta aiheuttamatta pahoinpitelee ikänsä, vammautuneisuutensa tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi taikka muuten olosuhteisiin nähden turvatonta henkilöä siten, että tällä on perusteltu syy pelätä henkensä tai terveytensä olevan vakavasti vaa-

Ehdotus

Yritys on rangaistava.

(jää pois, vrt. surma 3 §)

3 §

Surma

Jos tappo, huomioon ottaen rikoksen poikkeukselliset olosuhteet, rikoksentekijän vaikuttimet tai muut rikokseen johtaneet ja siihen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikoksentekijä on tuomittava ***surmasta*** *vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.*

Yritys on rangaistava.

4 §

Lapsensurma

Nainen, joka *synnytyksestä johtuvassa uupumuksessa tai ahdistuksessa* surmaa lapsensa, on tuomittava ***lapsensurmasta*** vankeuteen vähintään *neljäksi kuukaudeksi* ja enintään *neljäksi* vuodeksi.

Yritys on rangaistava.
(ks. 5 luku 4 §)

5 §

Pahoinpitely

Joka *tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan,* on tuomittava *pahoinpitelystä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

(jää pois)

Voimassa oleva laki

rassa, on tuomittava niinkuin 1 momentissa on säädetty.

Yritys on rangaistava.

6 §

Jos 5 §:ssä mainitulla rikoksella tahallisesti aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaara tahi jos rikos tehdään erityistä raakuutta tai julmuutta osoittavalla tavalla taikka siinä käytetään asetta tai muuta hengenvaarallista välinettä, ja pahoinpitelyä on edellä mainituissa *tai muissa tapauksissa,* huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, pidettävä törkeänä, tuomittakoon rikoksentekijä törkeästä pahoinpitelystä kuritushuoneeseen enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

7 §

Joka tahallaan aiheuttaa toiselle kipua tai muuten pahoinpitelee toista, tuomittakoon, jollei teko ole 5 tai 6 §:n mukaan rangaistava, lievästä pahoinpitelystä sakkoon.

8 §

Jos tappelussa tai hyökkäyksessä, johon useat ottavat osaa, joku surmataan taikka jotakuta pahoinpidellään niin, että tämä siitä saa vaikean ruumiinvamman tai vakavan sairauden, tuomittakoon jokainen tappeluun tai hyökkäykseen osallistunut, jolla oli syytä varoa kuoleman, vaikean ruumiinvamman tai vakavan sairauden voivan siitä aiheutua, tappelusta kuritushuoneeseen enintään neljäksi vuodeksi tai vankeuteen taikka sakkoon.

9 §

Joka huolimattomuudellaan tai *varomattomuudellaan* aiheuttaa toiselle kuoleman, tuo-

Ehdotus

Yritys on rangaistava.

6 §

Törkeä pahoinpitely

Jos pahoinpitelyssä

1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai *hengenvaarallinen tila,*

2) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai

3) käytetään *ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa* hengenvaarallista välinettä

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä pahoinpitelystä* vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

7 §

Lievä pahoinpitely

Jos pahoinpitely, huomioon ottaen *väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen,* rikoksentekijä on tuomittava *lievästä pahoinpitelystä* sakkoon.

(jää pois, vrt. pahoinpitely 5 § ja törkeä pahoinpitely 6 §)

8 §

Kuolemantuottamus

Joka huolimattomuudellaan aiheuttaa toisen kuoleman, on tuomittava *kuolemantuottamuk-*

Voimassa oleva laki

mittakoon kuolemantuottamuksesta vankeuteen tai sakkoon taikka, jos rikoksentekijä on osoittanut törkeätä huolimattomuutta tai varomattomuutta, kuritushuoneeseen enintään neljäksi vuodeksi.

(ks. 9 §)

10 §

Joka huolimattomuudellaan tai *varomattomuudellaan* aiheuttaa toiselle ruumiinvamman tai sairauden, joka ei ole vähäinen, tuomittakoon ruumiinvamman tai sairauden tuottamuksesta sakkoon tai enintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen.

(ks. 10 §)

11 §

Joka tahallaan saattaa toisen avuttomaan tilaan taikka sellaiseen tilaan jättää henkilön, josta hän on velvollinen huolehtimaan, tuomittakoon heitteillepanosta kuritushuoneeseen enintään kahdeksaksi vuodeksi tai vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi.

Jos rikos tehdään sellaisessa paikassa tai sellaisissa olosuhteissa, että ainoastaan vähäinen vaara avuttomaan tilaan saatetun tahi jätetyn hengelle tai terveydelle on tarjona, olkoon rangaistus vankeutta tai sakkoa.

12 §

Joka tahallaan taikka törkeällä huolimattomuudellaan tai *varomattomuudellaan* saa aiheuttaa

Ehdotus

sesta sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

(ks. törkeä kuolemantuottamus 9 §)

9 §

Törkeä kuolemantuottamus

Jos kuolemantuottamuksessa kuolema aiheutetaan törkeällä huolimattomuudella ja *rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä*, rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä kuolemantuottamuksesta*** vankeuteen *vähintään neljäksi kuukaudeksi* ja enintään neljäksi vuodeksi.

10 §

Vammantuottamus

Joka huolimattomuudellaan aiheuttaa toiselle ruumiinvamman tai sairauden, joka ei ole vähäinen, on tuomittava ***vammantuottamuksesta*** sakkoon tai vankeuteen enintään *kuudeksi kuukaudeksi.*

11 §

Törkeä vammantuottamus

Jos vammantuottamuksessa ruumiinvamma tai sairaus aiheutetaan törkeällä huolimattomuudella ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä vammantuottamuksesta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

(jää pois, vrt. vaaran aiheuttaminen 12 §, kuolemantuottamus 8 § ja törkeä kuolemantuottamus 9 §)

12 §

Vaaran aiheuttaminen

Joka tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheuttaa toiselle vakavan hengen tai

Voimassa oleva laki

kaan vakavan vaaran toisen hengelle tai terveydelle, tuomittakoon, mikäli teosta ei ole muualla laissa erikseen säädetty, vaaran aiheuttamisesta enintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen tai sakkoon.

13 §

Joka, tietäen toisen olevan *todellisessa* hengenvaarassa, on tälle antamatta tai hankkimatta sellaista apua, minkä hän *saattamatta itseään tai ketään muuta vaaraan* voi saada aikaan, tuomittakoon pelastustoimen laiminlyömisestä sakkoon tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen.

14 §

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä *5 ja* 7 §:ssä tarkoitetusta pahoinpitelystä, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi. *Jos pahoinpitely tapahtuu yleisellä tiellä, kadulla, torilla, tai muussa julkisessa paikassa taikka julkisessa toimituksessa tai kokouksessa tahi viranomaisen edessä taikka jos rikoksen tekee virkamies virkaansa toimittaessaan tahi henkilö, jota pidetään rangaistus- tai työlaitoksessa tahi muussa sellaisessa laitoksessa,* taikka jos pahoinpitely kohdistuu viittätoista vuotta nuorempaan lapseen *tahi pahoinpitelyssä käytetään asetta tai muuta hengenvaarallista välinettä,* rikos on kuitenkin virallisen syytteen alainen.

Virallinen syyttäjä ei saa myöskään nostaa syytettä ruumiinvamman tai sairauden tuottamuksesta, josta ei ole aiheutunut vaikeata vammaa tai vakavaa sairautta, *eikä vaaran aiheuttamisesta,* ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.

Ehdotus

terveyden vaaran, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa *säädetty yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vaaran aiheuttamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

13 §

Pelastustoimen laiminlyönti

Joka tietäen toisen olevan hengenvaarassa *tai vakavassa terveyden vaarassa* on tälle antamatta tai hankkimatta sellaista apua, jota *hänen mahdollisuutensa ja tilanteen luonne huomioon ottaen kohtuudella voidaan häneltä edellyttää,* on tuomittava ***pelastustoimen laiminlyönnistä*** sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

14 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä *lievästä* pahoinpitelystä, joka on kohdistunut viisitoista vuotta täyttäneeseen henkilöön, eikä vammantuottamuksesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.

25 luku.

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

(ks. 9 §)

1 §

Vapaudenriisto

Joka sulkemalla sisään, *sitomalla, kuljettamalla johonkin* tai muulla tavoin oikeudettomasti riistää toiselta *liikkumisvapauden tai eris-*

Voimassa oleva laki

(ks. 9 §)

1 §

Joka väkivallalla, uhkauksella taikka kavaluudella ottaa toisen valtaansa, saattaaksensa hänet *toisen maan sota- tahi meripalvelukseen,* taikka orjuuteen tahi maaorjuuteen, taikka muuhun pakonalaiseen tilaan maan ulkopuolella, taikka avuttomuuteen hengenvaaralliseen paikkaan, tuomittakoon kuritushuoneeseen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi sekä kansalaisluottamuksensa menettäneeksi.

Joka on orjia kaupinnut tai kuljettanut, rangaistakoon vastasanotulla tavalla, ja siihen *käytetty laiva menetettäköön.*

Tässä §:ssä mainitun rikoksen yritys on rangaistava.

(ks. 2 §)

1 a §

Joka, aikoen saattaa haureuden välikappaleeksi toisen, saa hänet vastaanottamaan toimen, vie hänet pois tai erottaa hänet lähiseurastaan, vaikkapa hänen suostumuksellaankin, rangaistakoon kuritushuoneella enintään kahdeksaksi tai, jos se, jota vastaan rikos on tehty, joutuu haureuden välikappaleeksi taikka jos rikos on

Ehdotus

tää toisen tämän ympäristöstä, on tuomittava ***vapaudenriistosta*** sakkoon tai vankeuteen enintään *kahdeksi* vuodeksi.

2 §

Törkeä vapaudenriisto

Jos vapaudenriistossa

1) vapaudenmenetystä jatketaan *yli kolmen vuorokauden,*

2) *aiheutetaan vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle tai*

3) *käytetään erityistä julmuutta tai vakavan väkivallan uhkaa*

ja vapaudenriisto on myös *kokonaisuutena arvostellen törkeä,* rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä vapaudenriistosta*** vankeuteen *vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.*

3 §

Ihmisryöstö

Joka

1) väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella ottaa valtaansa toisen saattaakseen hänet *ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin* tai *pakkotyöhön*

2) väkivallalla, uhkauksella tai kavaluudella ottaa valtaansa viittätoista vuotta nuoremman lapsen käyttääkseen häntä ihmiskaupan kohteena taikka

3) alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia taikka käy kauppaa orjilla,

on tuomittava, *jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä,* ***ihmisryöstöstä*** vankeuteen vähintään *kahdeksi* ja enintään *kymmeneksi* vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

(jää pois, vrt. paritus 20 luku 8 §)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
ammattimainen, enintään kymmeneksi vuodeksi ja menettäköön kansalaisluottamuksensa. *Yritys on rangaistava.*	
2 § Jos joku muussa kuin 1 tai 1 a §:ssä sanotuissa tapauksissa luvattomasti on ottanut valtaansa ja vienyt pois lapsen, joka ei ole viittätoista vuotta täyttänyt, taikka erottanut lapsen isästä, äidistä taikka siitä, jonka hoidon ja käskyn alainen se on, rangaistakoon vankeudella vähintään kuudeksi kuukaudeksi taikka kuritushuoneella enintään neljäksi vuodeksi. Jos aikomus oli käyttää lasta kerjuuseen taikka muuhun voitonhimoiseen tahi epäsiveelliseen tarkoitukseen tahi toimeen, tuomittakoon kuritushuonetta vähintään kaksi ja enintään kahdeksan vuotta sekä kansalaisluottamus menetetyksi. Yritys on rangaistava.	(ks. vapaudenriisto 1 § ja ihmisryöstö 3 §)
(3—6 § kumottu aikaisemmin)	
7 § *Jos joku väkivaltaa tai uhkausta käyttäen tahi muulla tavalla ottaa valtaansa naisen, joka on viisitoista vuotta täyttänyt, ja vastoin hänen tahtoansa vie pois tahi vallassaan pitää hänet haureuden harjoittamista varten tahi saattaakseen hänet avioliittoon, rangaistakoon ellei teko sisällä 1 a §:ssä mainittua rikosta, kuritushuoneella korkeintaan kahdeksaksi vuodeksi taikka vankeudella vähintään kuudeksi kuukaudeksi.* *Yritys on rangaistava.*	(jää pois, ks. vapaudenriisto 1 §)
8 § *Joka vie pois viisitoista vuotta täyttäneen naisen, tämän tahdon mukaan, mutta ilman naittajan tahi muun edusmiehen suostumusta, saattaakseen hänet avioliittoon, rangaistakoon vankeudella korkeintaan yhdeksi vuodeksi taikka sakolla. Jos se tapahtuu haureuden harjoittamista varten, olkoon rangaistus, ellei teko sisällä 1 a §:ssä mainittua rikosta, kuritushuonetta tahi vankeutta korkeintaan kaksi vuotta.*	(jää pois)
9 § Joka tahallansa, ilman laillista oikeutta, vangitsemalla, sisään sulkemalla tahi muulla tavalla riistää toiselta vapauden, rangaistakoon kuritushuoneella korkeintaan neljäksi vuodeksi taikka vankeudella. Jos vapauden kato kesti	(ks. vapaudenriisto 1 § ja törkeä vapaudenriisto 2 §)

Voimassa oleva laki

kauemmin kuin kolmekymmentä päivää, taikka jos asianhaarat muuten ovat erittäin raskauttavat; olkoon rangaistus kuritushuonetta korkeintaan kuusi vuotta.

9 a §

Joka laittomasti riistää toiselta vapauden pakottaakseen kolmannen osapuolen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin uhalla, ettei vangiksi otettua muutoin vapauteta taikka että hänet surmataan tai hänen terveyttään vahingoitetaan, on tuomittava *panttivangin ottamisesta* vankeuteen enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

10 §

Joka, ilman laillista syytä, ei kuitenkaan häijyydestä, ottaa, pitäen sitä oikeutenaan, toisen kiinni ja menettelee häntä kohtaan niin kuin laillisesta vangitsemisesta on säädetty, rangaistakoon vankeudella korkeintaan kuudeksi kuukaudeksi taikka vähintään sadan markan sakolla. Ellei hän ole menetellyt, kuin laillisesta vangitsemisesta on säädetty; rangaistakoon niin kuin 9 §:ssä sanotaan.

Jos joku laillisista syistä on ottanut toisen kiinni, mutta menetellyt häntä kohtaan muulla tavalla, kuin mitä laillisesta vangitsemisesta on säädetty; rangaistakoon vähintään viidenkymmenen markan sakolla, taikka, jos asianhaarat ovat erittäin raskauttavat, niin kuin 9 §:ssä sanotaan.

(vrt. 10 § 2 mom.)

(ks. 10 § 1 mom.)

(ks. 13 §)

Ehdotus

4 §

Panttivangin ottaminen

Joka riistää toiselta vapauden pakottaakseen jonkun muun tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin uhalla, ettei panttivankia vapauteta tai että hänet surmataan tai hänen terveyttään vahingoitetaan, on tuomittava, *jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä, panttivangin ottamisesta* vankeuteen *vähintään yhdeksi* ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

(ks. 5 § 2 mom.)

(jää pois, vrt. 5 § 1 mom.)

5 §

Tuottamuksellinen vapaudenriisto

Joka huolimattomuudesta aiheuttaa toiselle vapaudenmenetyksen, on tuomittava, jollei teko huomioon ottaen sen aiheuttama haitta tai vahinko ole vähäinen, ***tuottamuksellisesta vapaudenriistosta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*

Tuottamuksellisesta vapaudenriistosta tuomitaan myös se, joka oikeudettomasti, pitäen sitä oikeutenaan, riistää toiselta vapauden.

6 §

Laiton uhkaus

Joka nostaa aseen toista vastaan tai muulla

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan *vakavassa* vaarassa, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *laittomasta uhkauksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään *yhdeksi* vuodeksi.

7 §

Pakottaminen

(ks. 12 §)

Joka oikeudettomasti väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *pakottamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

11 §

Joka kiduttaa toista pakottaakseen hänet tunnustukseen jossakin asiassa, rangaistakoon kuritushuoneella korkeintaan neljäksi vuodeksi taikka vankeudella.

(jää pois, ks. pahoinpitely 21 luku 5 §)

12 §

Joka, ilman laillista oikeutta, väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin, tuomittakoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, pakottamisesta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

(ks. pakottaminen 7 §)

13 §

Joka toista vastaan nostaa aseen tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta vakavasti pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vaarassa, tuomittakoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, laittomasta uhkauksesta sakkoon tai enintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen.

(ks. laiton uhkaus 6 §)

14 §

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 7 ja 8 §:ssä tarkoitetusta teosta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi tai ellei tekijän mentyä teon kohteena olleen naisen

8 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä *tuottamuksellisesta vapaudenriistosta,* laittomasta uhkauksesta eikä pakottamisesta, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi tai

Voimassa oleva laki

kanssa avioliittoon sen peruutumista ole haettu. Jos sellaisen avioliiton peruutumista ei ole haettu, ei syytettä ole nostettava.

Virallinen syyttäjä ei myöskään saa nostaa syytettä pakottamisesta eikä laittomasta uhkauksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi *tai ellei rikos ole tapahtunut sellaisessa paikassa tai sellaisissa olosuhteissa kuin 21 luvun 14 §:ssä tarkoitetaan.*

34 luku.

Yleistä vaaraa aiheuttavista rikoksista

1 §

Joka tahallansa tuleen sytyttää talon, rakennuksen, aluksen tahi muun, joka on ihmisten asuttava, taikka jossa siihen aikaan, jolloin rikos tehdään, ihmisiä tavallisesti oleskelee, taikka missä hänen tietensä joku on, rangaistakoon murhapoltosta kuritushuoneella vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi sekä menettäköön kansalaisluottamuksensa.

Yritys on rangaistava.

Jos tuleen sytytetty oli rikoksentekijän omaa, ja jos sytytyksestä ei ollut vaaraa toisen hengelle, terveydelle tahi omaisuudelle; älköön tässä §:ssä säädettyä rangaistusta tuomittako.

2 §

Joka tahallansa sytyttää tuleen kirkon, linnoituksen, kruunun varasto- tahi asehuoneen, yleisen arkiston, tai rakennuksen, jossa virkahuoneita on, tahi missä julkinen kokoelma kirjoja, käsikirjoituksia, tieteellisiä esineitä taikka taideteoksia tahi teollisuuden tuotteita säilytetään, rangaistakoon kuritushuoneella vähintään nel-

Ehdotus

ellei laittoman uhkauksen tai pakottamisen tekemiseen ole käytetty hengenvaarallista välinettä.

34 luku

Yleisvaarallisista rikoksista

1 §

Tuhotyö

Joka

1) sytyttää tulipalon,

2) räjäyttää jotakin taikka

3) saa aikaan vedentulvan tai luonnontilan muun mullistuksen

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa taikka että siitä on yleistä erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaaraa, on tuomittava ***tuhotyöstä*** *vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.*

Tuhotyöstä tuomitaan myös se, joka omaisuutta vahingoittamalla tai tuhoamalla taikka tuotanto-, jakelu- tai tietojärjestelmän toimintaan oikeudettomasti puuttumalla aiheuttaa vakavan vaaran energiahuollolle, yleiselle terveydenhuollolle, maanpuolustukselle, oikeudenhoidolle tai muulle näihin rinnastettavalle yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle.

Yritys on rangaistava.

(jää pois, ks. tuhotyö 1 § ja törkeä tuhotyö 3 §)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
jäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi sekä menettäköön kansalaisluottamuksensa. *Yritys on rangaistava.*	
3 § *Jos rikoksentekijä 1 tahi 2 §:ssä mainituissa tapauksissa on toimittanut pois sammutuskaluja, estääksensä tahi vaikeuttaaksensa tulen sammutusta, taikka jos rikos tehtiin silloin kun kapina, vihollisen ahdistaminen, yleinen kulkutauti tahi muu senkaltainen vaara oli tarjona; rangaistakoon syyllinen kuritushuoneella vähintään kuudeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi taikka elinkaudeksi; tuomittakoon myöskin kansalaisluottamuksensa menettäneeksi.*	(jää pois, ks. törkeä tuhotyö 3 §)
4 § *Joka tahallansa sytyttää tuleen talon, rakennuksen tahi aluksen muissa kuin 1 ja 2 §:ssä mainituissa tapauksissa, taikka kasvavan, leikatun tahi korjatun viljan, heinä- tahi olkisuovan, metsän tahi suon, taikka varaston työkaluja, polttopuita, sysiä, hirsiä, lautoja tahi muita tarveaineita, taikka tavaravaraston, taikka muuta senkaltaista; tuomittakoon murhapoltosta kuritushuoneeseen enintään kahdeksaksi vuodeksi ja kansalaisluottamuksensa menettäneeksi taikka, jos asianhaarat ovat erittäin lieventävät, vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi.* *Yritys on rangaistava.* *Jos tuleen sytytetty on rikoksentekijän omaa, ja jos sytytyksestä ei ollut ilmeistä vaaraa toisen hengelle tahi terveydelle, taikka 1 tahi 2 §:ssä mainituille esineille, taikka toisen omaisuudelle, sellaiselle kuin tämän §:n 1 momentissa sanotaan; älköön tässä §:ssä säädettyä rangaistusta tuomittako.*	(jää pois, ks. tuhotyö 1 § ja vahingonteko 35 luku 1 §)
5 § *Joka tahallansa ruudilla tahi muulla räjähdysaineella vahingoittaa tahi yrittää vahingoittaa sellaista omaisuutta, kuin 1, 2 tahi 4 §:ssä mainitaan, rangaistakoon niinkuin hän olisi sen omaisuuden tuleen sytyttänyt tahi sitä yrittänyt.* *Jos joku muuten räjähdysainetta käyttämällä tahallansa on aikaan saattanut vaaraa toisen hengelle tahi terveydelle taikka melkoisen hävityksen vaaraa toisen omaisuudelle, tuomittakoon kuritushuoneeseen enintään kahdeksi vuodeksi ja kansalaisluottamuksensa menettäneeksi.* *2 momentissa mainitun rikoksen yritys on rangaistava.*	(jää pois, ks. tuhotyö 1 §)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Liikennetuhotyö

(ks. 9 § 1 ja 2 mom. ja 14 b § 1 mom. 2 ja 4 kohdat)

Joka

1) tuhoaa kulkuneuvon tai sen välineistön taikka kulkuväylän, liikenteen ohjausmerkin tai muun liikenteen laitteiston taikka vahingoittaa tai muuntaa niitä

(ks. 14 b § 1 mom. 5 kohta)

2) antaa liikenteeseen liittyvän väärän tiedon tai

(ks. 14 b § 1 mom. 1 kohta)

3) tekee kulkuneuvossa, lentokentällä tai liikenteen ohjailutehtävissä olevaa henkilöä kohtaan väkivaltaa taikka uhkaa häntä väkivallalla

(ks. 13 § 1 ja 2 mom.)

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa liikenteessä, eikä teko ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, on tuomittava ***liikennetuhotyöstä*** *vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.*

Yritys on rangaistava.

3 §

Törkeä tuhotyö

(ks. 2 ja 3 §)
(ks. myös 14 b § 1 mom.)

Jos tuhotyö tai liikennetuhotyö tehdään

1) aiheuttaen suurelle ihmismäärälle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa,

2) aiheuttaen jollekin yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle uhkaavan vahingon pitkäaikaisuuden tai laaja-alaisuuden vuoksi taikka muusta syystä erityisen vakavaa vaaraa taikka

3) sodan tai muiden poikkeusolojen aikana

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä tuhotyöstä*** *vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.*

Yritys on rangaistava.

6 §

Joka, aikoen tehdä murhapolton tahi 5 §:ssä mainitun räjähdyksen, kokoaa sytytys- tahi räjähdysaineita, tuomittakoon sellaisesta valmistelusta kuritushuoneeseen korkeintaan neljäksi vuodeksi ja kansalaisluottamuksensa menettäneeksi taikka vankeuteen.

(ks. yleisvaarallisen rikoksen valmistelu 9 § 1 mom.)

Joka, aikoen sillä tehdä rikoksen, valmistaa, hankkii tahi luonansa säilyttää räjähdysainetta taikka sellaisen aineen valmistamisasetta, rangaistakoon niinkuin 1 momentissa on sanottu. Sama olkoon laki, jos joku on tässä mainittuun valmistamiseen, hankkimiseen tahi säilyttämiseen avullisena, vaikka hän tietää taikka hänellä

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
on syytä otaksua, että räjähdysaine on aiottu vastasanottuun tarkoitukseen käytettäväksi.	
Jos 2 momentissa mainittu teko tapahtuu valtiopetoksen tekemisen aikomuksessa, noudatettakoon mitä 11 luvun 4 §:ssä säädetään.	(jää pois, ks. valtiopetoksen valmistelu 13 luku 3 §)
	4 §
	Terveyden vaarantaminen
(ks. 15 § 1 ja 2 mom.)	*Joka* *1) myrkyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla saattaa terveydelle vaaralliseksi elintarvikkeen tai muun ihmisten nautittavaksi tai käytettäväksi tarkoitetun aineen taikka pitää sellaista vaaralliseksi saatettua ainetta muiden saatavilla,*
(ks. 16 § 1 ja 2 mom.)	*2) levittää vakavaa sairautta tai*
(ks. ydinenergiarikos ydinenergialaki 69 § 1 ja 4 mom. ja säteilylaki 60 §)	*3) käyttää ydinenergiaa, ydinanetta, ydinjätettä tai säteilyä ydinenergialain (990/87) tai säteilylain (592/91) vastaisesti*
	*siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa, on tuomittava **terveyden vaarantamisesta** vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.*
	Yritys on rangaistava.
	5 §
	Törkeä terveyden vaarantaminen
(ks. törkeä ydinenergiarikos ydinenergialaki 69 § 2 mom sekä 15 § 1 ja 2 mom. ja 16 § 1 ja 2 mom.)	*Jos terveyden vaarantaminen tehdään aiheuttaen suurelle ihmismäärälle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava **törkeästä terveyden vaarantamisesta** vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.*
	Yritys on rangaistava.
	6 §
	Ydinräjähderikos
(ks. ydinräjähderikos ydinenergialaki 70 § 1 ja 2 mom.)	Joka tuo maahan taikka täällä valmistaa tai räjäyttää ydinräjähteen tai pitää sellaista hallussaan, on tuomittava *ydinräjähderikoksesta* vankeuteen vähintään *kahdeksi* ja enintään *kymmeneksi* vuodeksi.
	Yritys on rangaistava.
7 §	7 §
	Yleisvaaran tuottamus
Jos joku huolimattomuutensa tahi varomat-	*Joka tahallaan tai huolimattomuudesta tekee*

Voimassa oleva laki

tomuutensa kautta on ollut syynä 1, 2 tahi 4 §:ssä sanotun omaisuuden palamiseen tahi räjähtämiseen taikka muuten räjähdyksellä tuottanut vaaraa toisen hengelle tahi terveydelle taikka melkoisen hävityksen vaaraa toisen omaisuudelle, rangaistakoon vähintään sadan markan sakolla taikka korkeintaan kahden vuoden vankeudella.

(ks. 8 § 3 mom., 10 § 3 mom. ja myös 13 § 3 mom. sekä tuottamuksellinen ydinräjähderikos ydinenergialaki 70 § 4 mom.)

(ks. 21 §)

Ehdotus

*1, 2 tai 4 §:ssä mainitun teon, on tuomittava, jos asianomaisessa säännöksessä tarkoitettu vaara johtuu tekijän huolimattomuudesta, **yleisvaaran tuottamuksesta** sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.*

Yleisvaaran tuottamuksesta tuomitaan myös se, joka huolimattomuudesta tekee 6 §:ssä tarkoitetun teon.

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta yleisvaaran tuottamuksesta voidaan jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekijä omalla toiminnallaan poistaa vaaran, ennen kuin vaaratilanteesta on aiheutunut olennaista vahinkoa.

8 §

Törkeä yleisvaaran tuottamus

*Jos yleisvaaran tuottamuksessa aiheutetaan suurelle ihmismäärälle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava **törkeästä yleisvaaran tuottamuksesta** vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.*

9 §

Yleisvaarallisen rikoksen valmistelu

(ks. 6 § 1 ja 2 mom.)

*Joka tehdäkseen 1—5 §:ssä tarkoitetun rikoksen pitää hallussaan pommia, muuta räjähdettä taikka vaarallista laitetta tai ainetta, on tuomittava **yleisvaarallisen rikoksen valmistelusta** sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

(ks. ydinenergialaki 70 § 3 mom.)

Yleisvaarallisen rikoksen valmistelusta tuomitaan myös se, joka tehdäkseen ydinräjähderikoksen hankkii ydinräjähteen valmistukseen tarvittavia laitteita tai aineita taikka siihen tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen.

10 §

Perätön vaarailmoitus

(ks. 14 b § 4 mom., 42 luku 7 § ja 44 luku 24 §)

*Joka tekee pommista, tulipalosta, merihädästä, suuronnettomuudesta tai muusta vastaavasta hädästä tai vaarasta perättömän ilmoituksen, joka on omiaan aiheuttamaan pelastus- tai turvallisuustoimen taikka pakokauhua, on tuomittava **perättömästä vaarailmoituksesta** sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
8 §	
Joka tahallansa matkaan saattaa vedentulvan, rangaistakoon, jos siitä on vaara ihmisen hengelle, kuritushuoneella vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi, mutta jos siitä ainoastaan on yleinen vaara omaisuudelle, kuritushuoneella vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.	(ks. tuhotyö 1 §)
Yritys on rangaistava.	
Vedentulvan tuottamuksesta olkoon rangaistus sakkoa vähintään viisikymmentä markkaa taikka vankeutta korkeintaan yksi vuosi.	(ks. yleisvaaran tuottamus 7 §)
9 §	
Jos joku, aikoen saada aikaan vaaran rautatien käyttämisessä, on sellaisen vaaran matkaan saattanut tahallansa vahingoittamalla rautatietä tahi sen kuljetusneuvoja tahi muuta sen tarpeistoa, taikka panemalla jotakin radalle, taikka antamalla väärän ilmoitusmerkin, taikka muulla sellaisella tavalla; rangaistakoon kuritushuoneella vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi. Jos hän sen teki sellaista aikomatta; olkoon rangaistus kuritushuonetta enintään neljä vuotta taikka vankeutta vähintään kuusi kuukautta.	(jää pois, ks. liikennetuhotyö 2 §)
Yritys on rangaistava.	
Vaaran tuottamuksesta rautatien käyttämisessä rangaistakoon syyllinen vähintään viidenkymmenen markan sakolla taikka vankeudella korkeintaan yhdeksi vuodeksi.	(ks. yleisvaaran tuottamus 7 §)
10 §	
Jos joku, aikoen matkaan saattaa vaaran toisen hengelle tahi terveydelle, tahallansa on turmellut tahi vahingoittanut höyrypannun, höyrykoneen taikka valokaasun tahi ruudin tahi muun samankaltaisen aineen valmistuslaitoksen, vuorikaivoksen, tahi siihen kuuluvan pajaston, kaasu- tahi vesijohdon, sulun, padon tahi muun sellaisen vesirakennuksen, kulkuväylän, sataman, laiturin, sillan, lossin eli lautan, tien tahi kadun, taikka sellaisen aitauksen tahi merkin, joka on asetettu estämään tahi varottamaan maalla uhkaavasta vaarasta; rangaistakoon vankeudella vähintään kahdeksi kuukaudeksi taikka kuritushuoneella korkeintaan neljäksi vuodeksi. Jos hän sen teki sellaista aikomatta; tuomittakoon vankeuteen korkeintaan kahdeksi vuodeksi taikka vähintään sadan markan sakkoon. Yritys on rangaistava.	(jää pois, ks. tuhotyö 1 §)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Tässä mainitun vahingon tuottamuksesta olkoon rangaistus sakkoa vähintään kolmekymmentä markkaa taikka vankeutta enintään kuusi kuukautta.	(ks. yleisvaaran tuottamus 7 §)
11 §	
Joka tahallansa rautatielle tahi sen kuljetusneuvoille tai tarpeistolle, taikka kanava- tahi sulkulaitokselle taikka niiden tarpeistolle, tekee sellaisen teon, joka matkaan saattaa ainoastaan haittaa tahi viivytystä, rangaistakoon vankeudella korkeintaan kahdeksi vuodeksi.	(ks. liikenteen häirintä 44 luku 14 §)
Sellaisen haitan tahi viivytyksen tuottamuksesta tuomittakoon sakkoa enintään viisisataa markkaa taikka vankeutta korkeintaan kolme kuukautta.	(jää pois)
12 §	
Joka yleiselle telegrafi- tahi telefonilaitokselle taikka sen tarpeistolle tahallansa tekee jotakin, joka estää tahi häiritsee laitoksen käyttämistä, rangaistakoon vankeudella korkeintaan kahdeksi vuodeksi.	(jää pois, ks. tietoliikenteen häirintä 38 luku 5 § ja L eräiden vedenalaisten johtojen suojelemisesta 2 §)
Sellaisen esteen tuottamuksesta olkoon rangaistus sakkoa enintään viisisataa markkaa taikka vankeutta korkeintaan kolme kuukautta.	
Ken ei poista tahi ei ajoissa poista alusta, kalaverkkoa tahi muuta kalanpyydystä vähintään meripeninkulman päähän telegrafilaivasta, joka kaapelia on laskemassa ulos tahi kuntoon panemassa, vaikka telegrafilaiva on asettanut ilmoitusmerkkejä, rangaistakoon enintään sadanviidenkymmenen markan sakolla.	
Sama olkoon laki, jos joku, kaapelia uloslaskettaessa tahi kuntoon pantaessa, jättää aluksen, kalaverkon tahi muun kalan pyydyksen poistamatta vähintään neljänneksen meripeninkulman päähän meriviitasta, joka osoittaa sen paikan, mihin kaapeli on laskettu.	
Jos se, joka on tehnyt itsensä vikapääksi johonkin mainituista rikkomuksista, laiminlyö aluksen tahi kalanpyydyksen poistamisen säädetyn matkan päähän, vaikka häntä siihen on kehottanut se henkilö, jonka johdolla kaapelin uloslaskeminen tahi kuntoon paneminen tapahtuu; rangaistakoon vankeudella korkeintaan kuukaudeksi.	
Jos meritelegrafi-kaapelia uloslaskevan tahi kuntoon panevan laivan päällikkö on noudattamatta mitä on säädetty ilmoitusmerkeistä laivain yhteentörmäyksen estämiseksi merellä; rangais-	

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
takoon vankeudella enintään kuukaudeksi tahi korkeintaan kolmensadan markan sakolla.	
13 §	
Joka, aikoen matkaan saattaa vaaran toisen hengelle tahi terveydelle, tahallansa on saattanut laivan uppoamaan taikka karille tahi rantaan ajautumaan, rangaistakoon kuritushuoneella vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi, ja julistettakoon kansalaisluottamuksensa menettäneeksi. Ellei hän aikonut sellaista vaaraa matkaan saattaa, tuomittakoon kuritushuoneeseen korkeintaan neljäksi vuodeksi sekä kansalaisluottamuksensa menettäneeksi.	(jää pois, ks. liikennetuhotyö 2 §)
Yritys on rangaistava.	
Joka tuottamuksensa kautta on syypää laivan uppoamiseen taikka karille tahi rantaan ajautumiseen, rangaistakoon vähintään viidenkymmenen markan sakolla taikka vankeudella korkeintaan yhdeksi vuodeksi.	(vrt. yleisvaaran tuottamus 7 § 1 ja 3 mom.)
14 §	
Jos joku, aikoen vesillä kulkeville matkaan saattaa vaaran, tahallansa hävittää, turmelee, liikuttaa, muuttaa tahi poistaa valo- tahi tunnusmajakan, valolaivan, valolyhdyn, rastin, viitan taikka muun laivakulun ohjaukseksi asetetun merkin, taikka sammuttaa tulen, joka vesillä kulkevain ohjaukseksi on vireillä pidettävä, taikka jättää sytyttämättä tulen, jota hän on velvollinen mainittua tarkoitusta varten vireillä pitämään, taikka tekee eksyttävän tulen, taikka pystyttää muun eksyttävän merkin, rangaistakoon kuritushuoneella vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi sekä menettäköön kansalaisluottamuksensa. Jos hän sen teki sellaista aikomatta, tuomittakoon kuritushuoneeseen korkeintaan neljäksi vuodeksi sekä kansalaisluottamuksensa menettäneeksi.	(jää pois, ks. liikennetuhotyö 2 §)
Yritys on rangaistava.	
Joka tuottamuksensa kautta on syypää vastamainittuun tekoon, rangaistakoon vähintään kolmensadan markan sakolla taikka vankeudella enintään yhdeksi vuodeksi.	(ks. yleisvaaran tuottamus 7 § 1 ja 3 mom.)
14 a §	11 §
	Aluksen kaappaus
Joka ilma-aluksessa väkivaltaa tai uhkausta käyttäen laittomasti pakottaa päällikön tai miehistön jäsenen ryhtymään aluksen ohjauk-	Joka väkivaltaa käyttäen tai sillä uhaten oikeudettomasti
	1) *puuttuu lennolla olevan ilma-aluksen tai*

Voimassa oleva laki

seen kuuluvaan toimenpiteeseen tai sellaisesta luopumaan taikka sanotulla tavalla muuten ottaa aluksen määräämisvaltaansa tai puuttuu aluksen ohjaukseen tai kulkuun, on tuomittava *ilma-aluksen kaappauksesta* kuritushuoneeseen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.

Jos kaappaaminen ei ole omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa ilma-aluksen matkustajille tai miehistölle tai jos rikosta muuten, huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, on pidettävä 1 momentissa tarkoitettua tekoa vähäisempänä, on rikoksentekijä tuomittava *ilma-aluksen laittomasta haltuunotosta* vankeuteen.

Tässä pykälässä mainittujen rikosten yritys on rangaistava.

14 b §

Se, joka

1) tekee lennolla olevan ilma-aluksen miehistöön kuuluvaa tai matkustajaa tai ilma-aluksessa muuten olevaa henkilöä kohtaan väkivaltaa, joka on omiaan vaarantamaan ilma-aluksen turvallisuutta,

2) oikeudettomasti tuhoaa käytössä olevan ilma-aluksen, tekee sen lentokyvyttömäksi tai vahingoittaa sitä tavalla, joka on omiaan vaarantamaan sen lentoturvallisuutta,

3) asettaa tai toimittaa käytössä olevaan ilma-alukseen laitteen tai ainetta, joka on omiaan tuhoamaan ilma-aluksen, saattamaan sen lentokyvyttömäksi tai vaarantamaan sen lentoturvallisuutta,

4) tuhoaa tai vahingoittaa lennonvarmistuslaitteita tai häiritsee niiden toimintaa tavalla, joka on omiaan vaarantamaan lennolla olevien ilma-alusten turvallisuutta, tai

5) antamalla vääräksi tietämänsä tiedon vaarantaa lennolla olevan ilma-aluksen turvallisuutta,

on tuomittava, ellei 14 a §:n 1 momenttia ole sovellettava, ***ilmaliikennesabotaasista*** *kuritushuoneeseen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.*

Ehdotus

kauppamerenkulussa olevan aluksen ohjaukseen tai

2) ottaa lento- tai meriturvallisuutta vaarantavalla tavalla ilma-aluksen tai kauppamerenkulussa olevan aluksen määräysvaltaansa,

on tuomittava ***aluksen kaappauksesta*** vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään *kymmeneksi* vuodeksi.

(ks. 3 mom.)

Yritys on rangaistava.

Jos aluksen kaappaus on aiheuttanut vain vähäistä vaaraa lento- tai meriturvallisuudelle ja rikos, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen laatu tai muut tekoon liittyvät seikat, on myös kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijää ei tuomita aluksen kaappauksesta, vaan niistä muista rikoksista, jotka teko käsittää.

(ks. liikennetuhotyö 2 § 1 mom. 3 kohta)

(ks. liikennetuhotyö 2 § 1 mom. 1 kohta)

(ks. liikennetuhotyö 2 § 1 mom. 1 kohta)

(ks. liikennetuhotyö 2 § 1 mom. 1 kohta)

(ks. liikennetuhotyö 2 § 1 mom. 2 kohta)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Jos rikos ei ole ollut omiaan vaarantamaan toisen henkeä tai terveyttä tai aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa omaisuudelle taikka jos rikosta muuten, huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, on pidettävä 1 momentissa tarkoitettua rikosta vähäisempänä, on rikoksentekijä tuomittava ***ilmaliikenteen häiritsemisestä*** *vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.*	(ks. liikenteen häirintä 44 luku 14 §)
Edellä 1 ja 2 momentissa mainittujen rikosten yritys on rangaistava.	
Joka tahallaan vastoin parempaa tietoaan perättömästi ilmoittaa, että ilma-alukseen on sijoitettu räjähteitä tai muita ilma-aluksen turvallisuutta vaarantavia aineita tai laitteita, taikka antaa muun sellaisen vääräksi tietämänsä tiedon, ja siten aiheuttaa häiriötä ilmaliikenteelle, on tuomittava, ellei 1 momentin 5 kohtaa ole sovellettava, ilmaliikenteen häiritsemisestä niin kuin 2 momentissa on sanottu.	(ks. perätön vaarailmoitus 10 §)
Tätä pykälää sovellettaessa ilma-aluksen katsotaan olevan lennolla siitä lähtien, kun ilma-alukseen astumisen jälkeen kaikki ulko-ovet on suljettu, siihen saakka kunnes jokin näistä ovista on avattu ilma-aluksesta poistumista varten, ja käytössä siitä lähtien, kun maahenkilöstö tai miehistö alkaa valmistella sitä määrättyyn lentoon, siihen saakka kunnes kaksikymmentäneljä tuntia on kulunut lennon päättymisestä. Jos ilma-alus on tehnyt pakkolaskun, sen katsotaan olevan lennolla ja käytössä siihen saakka kunnes asianomainen viranomainen ottaa vastatakseen ilma-aluksesta sekä siinä olevista henkilöistä ja omaisuudesta.	(jää pois)
15 §	
Joka tahallansa myrkyttää vesijohdon, kaivon tahi muun senkaltaisen vesipaikan, taikka ruoka-aineen, juoman, tahi jotakin muuta muiden käytettäväksi sopivaa tai myytäväksi aiottua, taikka sellaiseen tavaraan panee ainetta, jonka hän tietää turmiolliseksi terveydelle, taikka pitää kaupan, myy tahi muulla tavalla levittää sellaista tavaraa, johon hän tietää myrkkyä taikka muuta senkaltaista vaarallista ainetta pannuksi tahi sekoitetuksi, ja pitää tavaran vaarallisuuden salassa, tuomittakoon kuritushuoneeseen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi sekä kansalaisluottamuksensa menettäneeksi.	(ks. terveyden vaarantaminen 4 § 1 mom. 1 kohta)
Yritys on rangaistava.	
Jos joku tuottamuksensa kautta on vas-	(ks. yleisvaaran tuottamus 7 § 1 ja 3 mom.)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tasanotulla tavalla matkaan saattanut vaaran ihmisten hengelle tahi terveydelle; rangaistakoon vähintään viidenkymmenen markan sakolla taikka vankeudella korkeintaan yhdeksi vuodeksi. *Ruoka-aine, juoma taikka muu tässä mainittu tavara menetettäköön.*	
16 § Joka tahallansa levittää ihmisiin kulkutautia, tuomittakoon kuritushuoneeseen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi sekä kansalaisluottamuksensa menettäneeksi. Yritys on rangaistava.	(ks. terveyden vaarantaminen 4 § 1 mom. 2 kohta)
Jos joku on syynä toisen sairastumiseen kulkutautiin siten, että rikkoo ohjeen, joka ihmisissä liikkuvan kulkutaudin estämiseksi tahi ehkäisemiseksi on annettu; rangaistakoon vankeudella korkeintaan kahdeksi vuodeksi taikka vähintään viidenkymmenen markan sakolla. (17 § on kumottu aikaisemmin.)	(vrt. yleisvaaran tuottamus 7 § 1 ja 3 mom.)
18 § *Joka tahallaan levittää kulkutautia kotieläimiin, rangaistakoon kuritushuoneella korkeintaan neljäksi vuodeksi taikka vankeudella vähintään kahdeksi kuukaudeksi.* *Yritys on rangaistava.* *Jos joku tuottamuksensa kautta levittää kulkutautia kotieläimiin siten, että rikkoo ohjeen, joka sellaisen kulkutaudin estämiseksi tahi ehkäisemiseksi on annettu; tuomittakoon vankeuteen korkeintaan yhdeksi vuodeksi taikka sakkoon.*	(jää pois, ks. vahingonteko 35 luku 1 §)
19 § *Joka tahallansa myrkyttää laitumen, niityn, rehuvaraston, elukkain juoman, taikka muuta senkaltaista, niin että siitä syntyy yleinen vaara toisen elukoille, rangaistakoon kuritushuoneella korkeintaan neljäksi vuodeksi.* *Yritys on rangaistava.*	(jää pois, ks. ympäristön turmeleminen 48 luku 1 § ja vahingonteko 35 luku 1 §)
20 § *Jos joku on maksusta ottanut hankkiaksensa, sodan julistamisen jälkeen, sotajoukon tahi sotalaivaston tarpeita, taikka, katovuoden tahi muun sellaisen vaurion jälkeen, elatusvaroja tahi muuta apua hädän torjumiseksi tahi lieventämiseksi, vaan tahallansa jättänyt tehtävänsä määräajan kuluessa täyttämättä; rangaistakoon vankeudella vähintään kuudeksi kuukaudeksi.*	(jää pois)

Voimassa oleva laki

Jos hän tuottamuksensa kautta on matkaan saattanut sen, että tehtävä jäi täyttämättä; tuomittakoon vankeuteen korkeintaan yhdeksi vuodeksi.

21 §

Jos joku tässä luvussa mainitun tuottamuksen kautta on matkaan saattanut vaaran toisen hengelle, terveydelle tahi omaisuudelle, ja jos vaara, ennen kuin siitä vahinkoa tuli, tekijän toimen tahi ilmoituksen kautta poistettiin; olkoon oikeuden harkinnan varassa jättää hänet tuottamuksestaan rankaisematta.

38 luku.

Salaisuuden rikkomisesta

(1 ja 2 § kumottu aikaisemmin)

3 §

Jos asianajaja tahi muu asiamies, lääkäri, haavuri, kätilö tahi apteekkari, taikka sellaisen henkilön ammattiapulainen luvattomasti ilmaisee yksityisen tahi perheen salaisuuden, josta hän ammattitoimessaan on saanut tiedon; rangaistakoon sakolla taikka vankeudella korkeintaan kuudeksi kuukaudeksi.

(2 mom. kumottu aikaisemmin)

(ks. myös RL:n ulkopuoliset salassapitokriminalisoinnit)

(ks. 3 § 1 mom.)

(4—7 § kumottu aikaisemmin.)

Ehdotus

(ks. yleisvaaran tuottamus 7 § 3 mom.)

38 luku

Tieto- ja viestintärikoksista

1 §

Yksityisen salassapitorikos

Joka laissa tai asetuksessa säädetyn taikka viranomaisen lain nojalla erikseen määräämän salassapitovelvollisuuden vastaisesti

1) paljastaa salassa pidettävän seikan, josta hän on asemassaan, toimessaan tai tehtävää suorittaessaan saanut tiedon, taikka

2) käyttää tällaista salaisuutta omaksi tai toisen hyödyksi,

*on tuomittava, jollei teko ole rangaistava 40 luvun 5 §:n mukaan, **yksityisen salassapitorikoksesta** sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.*

2 §

Salassapitorikkomus

*Jos yksityisen salassapitorikos, huomioon ottaen teon merkitys yksityisyyden tai luottamuksellisuuden suojan kannalta taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava **salassapitorikkomuksesta** sakkoon.*

Salassapitorikkomuksesta tuomitaan myös se, joka on syyllistynyt sellaiseen 1 §:ssä tarkoitettuun salassapitovelvollisuuden rikkomiseen, joka on erikseen säädetty salassapitorikkomuksena rangaistavaksi.

Voimassa oleva laki

8 §

Joka oikeudettomasti
1) avaa toiselle osoitetun kirjeen tai muun suljetun viestin,

(vrt. 24 luku 3 b §)

2) hankkii tai yrittää hankkia tiedon televerkossa välitettävänä olevan puhelun, sähkeen, tekstin-, kuvan- tai datasiirron taikka muun vastaavan televiestin sisällöstä tai

3) turmelee, hävittää, kätkee tai salaa 1 kohdassa tarkoitetun suljetun viestin tai 2 kohdassa tarkoitetun televiestin,
on tuomittava *viestintärikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

9 §

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä edellä tässä luvussa mainituista rikoksista ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.

9 a §

*Teletoimintalaissa (183/87) tarkoitettua yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa oleva, joka oikeudettomasti antaa tiedon 8 §:ssä tarkoitetun televiestin sisällöstä tai käyttää sellaista tietoa omaksi tai toisen hyödyksi, on tuomittava, jollei tekoa 40 luvun 5 §:n mukaan ole rangaistava salassapitovelvollisuuden rikkomisena, **telesalaisuuden rikkomisesta** sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

(10—16 § kumottu aikaisemmin.)

Ehdotus

3 §

Viestintäsalaisuuden loukkaus

Joka oikeudettomasti
1) avaa toiselle osoitetun kirjeen tai muun suljetun viestin *taikka suojauksen murtaen hankkii tiedon sähköisesti tai muulla vastaavalla teknisellä keinolla tallennetusta, ulkopuoliselta suojatusta viestistä,*
2) *salaa teknisen erikoislaitteen avulla kuuntelee tai salaa teknisellä laitteella tallentaa toisen puhetta, joka ei ole hänen tietoonsa eikä muidenkaan ulkopuolisten tietoon tarkoitettu, sellaisissa olosuhteissa, joissa puhujalla ei ole ollut syytä olettaa ulkopuolisen kuulevan hänen puhettaan, taikka*
3) hankkii tiedon televerkossa välitettävänä olevan puhelun, sähkeen, tekstin-, kuvan- tai datasiirron taikka muun vastaavan televiestin sisällöstä *taikka tällaisen viestin lähettämisestä tai vastaanottamisesta,*
(ks. tietoliikenteen häirintä 5—7 § ja vahingonteko 35 luku 1—3 §)

on tuomittava ***viestintäsalaisuuden loukkauksesta*** sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.
Yritys on rangaistava.

(ks. syyteoikeus 10 §)

(jää pois, ks. yksityisen salassapitorikos 1 § ja salassapitorikkomus 2 §)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

Törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus

(vrt. 9 a §)

Jos viestintäsalaisuuden loukkauksessa

1) rikoksentekijä käyttää rikoksen tekemisessä hyväksi asemaansa teletoimintalaissa (183/87) tarkoitetun yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa tai muuta erityistä luottamusasemaansa,

2) rikoksentekijä käyttää rikoksen tekemistä varten suunniteltua tai muunnettua tietojenkäsittelyohjelmaa tai teknistä erikoislaitetta tai rikos muuten tehdään erityisen suunnitelmallisesti taikka

3) rikoksen kohteena oleva viesti on sisällöltään erityisen luottamuksellinen taikka teko huomattavasti loukkaa yksityisyyden suojaa

ja viestintäsalaisuuden loukkaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä viestintäsalaisuuden loukkauksesta*** *vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.*

Yritys on rangaistava.

5 §

Tietoliikenteen häirintä

(ks. 34 luku 12 § ja 38 luku 8 § 3 kohta)

Joka puuttumalla postiliikenteessä taikka tele- tai radioviestinnässä käytettävän laitteen toimintaan, lähettämällä ilkivaltaisessa tarkoituksessa radiolaitteella tai televerkossa häiritseviä viestejä tai muulla vastaavalla tavalla oikeudettomasti estää tai häiritsee postiliikennettä taikka tele- tai radioviestintää, on tuomittava ***tietoliikenteen häirinnästä*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

6 §

Törkeä tietoliikenteen häirintä

Jos tietoliikenteen häirinnässä

1) rikoksentekijä käyttää rikoksen tekemisessä hyväksi asemaansa teletoimintalaissa tarkoitetun yleistä teletoimintaa tai yleisradiotoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa tai muuta erityistä luottamusasemaansa taikka

2) rikoksella estetään tai häiritään hätäkutsujen radioviestintää tai muuta sellaista tele- tai radioviestintää, jota harjoitetaan ihmishengen turvaamiseksi,

ja tietoliikenteen häirintä on myös kokonai-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

suutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä tietoliikenteen häirinnästä*** *vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.*

7 §

Lievä tietoliikenteen häirintä

Jos tietoliikenteen häirintä, huomioon ottaen aiheutetun häiriön laatu tai määrä taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava ***lievästä tietoliikenteen häirinnästä*** *sakkoon.*

8 §

Tietomurto

(vrt. henkilörekisteriin tunkeutuminen henkilörekisterilaki 45 §)

Joka käyttämällä hänelle kuulumatonta käyttäjätunnusta taikka turvajärjestelyn muuten murtamalla oikeudettomasti tunkeutuu tietojärjestelmään, jossa sähköisesti tai muulla vastaavalla teknisellä keinolla käsitellään, varastoidaan tai siirretään tietoja, taikka sellaisen järjestelmän erikseen suojattuun osaan, on tuomittava ***tietomurrosta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.*

Tietomurrosta tuomitaan myös se, joka tietojärjestelmään tai sen osaan tunkeutumatta teknisen erikoislaitteen avulla oikeudettomasti ottaa selon 1 momentissa tarkoitetussa tietojärjestelmässä olevasta tiedosta.

Yritys on rangaistava.

Tätä pykälää sovelletaan ainoastaan tekoon, josta ei ole muualla laissa säädetty ankarampaa tai yhtä ankaraa rangaistusta.

9 §

Henkilörekisteririkos

(ks. henkilörekisteririkos henkilörekisterilaki 43 §)

Joka henkilörekisterilain (471/87) tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti

1) *tallettaa henkilörekisteriin tietoja sellaisista henkilöistä, joilla ei ole asiallista yhteyttä rekisterinpitäjän toimintaan,*

2) tallettaa henkilörekisteriin arkaluonteisia tietoja,

3) antamalla rekisteröidylle väärän tai harhaanjohtavan tiedon estää tai yrittää estää rekisteröityä käyttämästä hänelle kuuluvaa henkilörekisterin tarkastusoikeutta,

4) käyttää henkilörekisteriä tai sen tietoja

Voimassa oleva laki

Ehdotus

muuhun kuin lain mukaisesti määriteltyihin käyttötarkoituksiin,

5) luovuttaa henkilörekisteristä henkilötietoja taikka

6) yhdistää henkilörekistereitä

ja siten loukkaa rekisteröidyn yksityisyyden suojaa tai aiheuttaa hänelle muuta vahinkoa tai olennaista haittaa, on tuomittava *henkilörekisteririkoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

10 §

Syyteoikeus

(ks. 9 §)

Jos yksityisen salassapitorikoksen tai salassapitorikkomuksen kohteena on yksityisen henkilökohtaisia tai taloudellisia oloja taikka elinkeinoa koskeva seikka, virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä tästä teosta, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi taikka ellei rikoksentekijä rikoksen tehdessään ole ollut yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä viestintäsalaisuuden loukkauksesta, törkeästä viestintäsalaisuuden loukkauksesta tai tietomurrosta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi tai ellei rikoksentekijä rikoksen tehdessään ole ollut yleistä teletoimintaa harjoittavan laitoksen palveluksessa taikka erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

Virallisen syyttäjän on ennen henkilörekisteriin kohdistuvaa yksityisen salassapitorikosta, salassapitorikkomusta tai tietomurtoa taikka henkilörekisteririkosta koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Tuomioistuimen on tällaista rikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava tietosuojavaltuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi.

42 luku.

Valtion turvallisuutta tahi yleistä järjestystä varten annettujen määräysten rikkomisesta

7 §

Joka yleisellä tiellä, kadulla, kulkuväylällä, tahi muussa julkisessa paikassa, taikka julkisessa toimituksessa tahi yleisessä kokouksessa meluamalla tahi kiroilemalla häiritsee rauhaa,

7 §

Ilkivalta

Joka yleisellä tiellä, kadulla, kulkuväylällä tai muussa julkisessa paikassa taikka julkisessa toimituksessa tai yleisessä kokouksessa meluamalla tai kiroamalla häiritsee rauhaa taikka

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
taikka harjoittaa muuta ilkivaltaa, *taikka matkaan saattaa häiriöitä antamalla tulipalon tahi muun vaaran merkin, vaikka tietää, ettei sellaista vaaraa olekaan, rangaistakoon enintään kolmensadan markan sakolla taikka vankeudella korkeintaan kolmeksi kuukaudeksi.*	harjoittaa muuta ilkivaltaa, on tuomittava *ilkivallasta* sakkoon. (ks. perätön vaarailmoitus 34 luku 10 §)

44 luku

Hengen, terveyden tahi omaisuuden suojelemiseksi annettujen määräysten rikkomisesta

	14 § ***Liikenteen häirintä***
(ks. 34 luku 11 § 1 mom. ja 14 b § 2 mom.)	*Joka huomattavasti haittaa yleisen ilma-, raide- tai vesiliikenteen kulkua, on tuomittava* ***liikenteen häirinnästä*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.* *Tieliikenteen ja raitiovaunuliikenteen häirinnästä säädetään tieliikennelaissa (267/81).*
24 § *Joka panee liikkeelle arpakapulan tai lähettää muun virallisen käskyn väen kokoamisesta joko tarpeettomasti tai sellaisessa asiassa, jossa arpakapulaa tai käskyä ei saa lähettää, taikka ilkimielisesti tai muuten aiheettomasti hälyttää väkeä lähtemään kulolle, jota ei lainkaan ole, rangaistakoon enintään viidelläkymmenellä päiväsakolla.*	(kumotaan, ks. perätön vaarailmoitus 34 luku 10 §)

45 luku

Sotilasrikoksista

20 §	20 §
Sotilas, joka sota-aikana karkaa vihollisen puolelle tai ilman pakottavaa syytä antautuu viholliselle, on tuomittava, jollei hän samalla tee maanpetosta tai sitä yritä, *sotakarkuudesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.	Sotilas, joka sota-aikana karkaa vihollisen puolelle tai ilman pakottavaa syytä antautuu viholliselle, on tuomittava, jollei hän samalla tee *törkeää maanpetosta* tai sitä yritä, *sotakarkuudesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

47 luku

Työrikoksista

1 §

Työturvallisuusrikos

(ks. työturvallisuuslaki 49 § 1 ja 3 mom. ja työsuojeluvalvontalaki 26 § 1 mom.)

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) rikkoo työturvallisuusmääräyksiä tai

2) aiheuttaa työturvallisuusmääräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan taikka mahdollistaa määräysten vastaisen tilan jatkumisen laiminlyömällä valvoa määräysten noudattamista alaisessaan työssä tai jättämällä huolehtimatta taloudellisista, toiminnan järjestämistä koskevista tai muista työsuojelun edellytyksistä,

*on tuomittava **työturvallisuusrikoksesta** sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.*

Rangaistus kuolemantuottamuksesta, vammantuottamuksesta ja vaaran aiheuttamisesta säädetään 21 luvun 8—12 §:ssä.

2 §

Työaikasuojelurikos

(ks. työaikalaki 23 § 1 ja 2 mom. ja muut työaikalait sekä vuosilomalaki 19 § 1 ja 4 mom.)

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) työntekijän vahingoksi laiminlyö työaika- tai vuosilomakirjanpidon, pitää sitä väärin, muuttaa, kätkee tai hävittää sen taikka tekee sen mahdottomaksi lukea tai

2) menettelee työaika- tai vuosilomalainsäädännössä rangaistavaksi säädetyllä tavalla työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta,

*on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, **työaikasuojelurikoksesta** sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*

3 §

Työsyrjintä

(ks. työsopimuslaki 54 § 2 mom. ja 17 § 3—5 mom., tasa-arvolaki 7—9 § ja 14 § sekä valtion virkamieslaki 13 § 3 mom. ja 17 §)

Työnantaja tai tämän edustaja, joka työpaikasta ilmoittaessaan, työntekijää valitessaan tai palvelussuhteen aikana ilman painavaa, hyväksyttävää syytä asettaa työnhakijan tai työntekijän epäedulliseen asemaan

1) rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen tai terveydentilan taikka

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2) uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella,

*on tuomittava **työsyrjinnästä** sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*

4 §

Työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaaminen

(ks. työsopimuslaki 54 § 1 mom. ja 53 § 2 mom., työsuojeluvalvontalaki 26 § 2 mom. sekä henkilöstöedustuslaki 11 § ja 15 § 1 mom.)

*Työnantaja tai tämän edustaja, joka oikeudettomasti irtisanoo, muuten erottaa tai lomauttaa luottamusmiehen, työsuojeluvaltuutetun tai henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa annetussa laissa (725/90) tarkoitetun henkilöstön edustajan, on tuomittava, jollei teko ole työsyrjintänä rangaistava, **työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaamisesta** sakkoon.*

5 §

Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaaminen

(ks. työsopimuslaki 54 § 1 mom. ja 52 § sekä yhteistoimintalaki 11 e § ja 16 § 1 mom.)

Työnantaja tai tämän edustaja taikka työntekijä, joka estää sen, että

1) työntekijä perustaa luvallisen ammatillisen tai poliittisen yhdistyksen tai käyttää oikeuttaan liittyä tai kuulua sellaiseen tai toimia siinä taikka

2) työntekijät tai heidän ammattijärjestönsä asettavat tai valitsevat työpaikalle luottamusmiehen, työsuojeluvaltuutetun tai henkilöstön edustajan konserniyhteistyössä,

*on tuomittava **työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta** sakkoon.*

Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta tuomitaan myös se, joka pakottaa työntekijän kuulumaan ammatilliseen tai poliittiseen yhdistykseen.

Yritys on rangaistava.

6 §

Työnvälitysrikos

(ks. työnvälityslaki 17 § 1 mom.)

*Joka hankkiakseen itselleen tai sille, jonka puolesta hän toimii, taloudellista hyötyä harjoittaa luvatta työnvälitystä, on tuomittava **työnvälitysrikoksesta** sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.*

Työnvälitysrikoksesta tuomitaan myös se, joka luvatta välittää tai vuokraa taikka julkisesti ilmoittaa välittävänsä tai vuokraavansa työntekijöitä ulkomaille tai ulkomailta Suomeen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Vastuun kohdentuminen

(ks. työturvallisuuslaki 49 § 4 mom. ja maatalouden työaikalaki 30 § 4 mom.)

Tässä luvussa rangaistavaksi säädetystä työnantajan tai tämän tavalla työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta edustajan menettelystä tuomitaan rangaistukseen se, jonka velvollisuuksien rikkomiseksi teko tai laiminlyönti on katsottava. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon asianomaisen tehtävien ja toimivaltuuksien laatu, laajuus ja selvyys, hänen ammatillinen pätevyytensä sekä muutenkin hänen osuutensa lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen.

8 §

Määritelmät

(ks. työsopimuslaki 1 § 1 mom., valtion virkamieslaki 2 § ja tasa-arvolaki 3 §)

Tässä luvussa tarkoitetaan

1) ***työnantajalla*** *sitä, joka työsuhteessa taikka virka- tai siihen rinnastettavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa teettää työtä,*

2) ***työnantajan edustajalla*** *työnantajana olevan oikeushenkilön lakimääräisen tai muun päättävän elimen jäsentä sekä sitä, joka työnantajan sijasta johtaa tai valvoo työtä,*

3) ***työntekijällä*** *sitä, joka on työsuhteessa taikka virka- tai siihen rinnastettavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa työnantajaan sekä*

4) ***työturvallisuusmääräyksillä*** *työturvallisuuslakiin (299/58) tai muuhun työturvallisuutta koskevaan lakiin sisältyviä tai tällaisen lain nojalla annettuja, työn turvallisuudetta tai terveellisyyttä koskevia säännöksiä tai yleisiä määräyksiä.*

Mitä 1 ja 7 §:ssä säädetään työnantajan ja tämän edustajan vastuusta, on vastaavasti sovellettava muihin työturvallisuuslain 1 ja 2 §:ssä tarkoitettujen töiden teettäjiin ja heidän edustajiinsa, saman lain 4 §:ssä tarkoitettuihin henkilöihin sekä lain 5 ja 6 §:ssä tarkoitettuihin henkilöihin ja heidän edustajiinsa.

48 luku

Ympäristörikoksista

1 §

Ympäristön turmeleminen

(ks. L aluksesta aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä 28 §, vesilaki 13 luku 1 §,

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

Voimassa oleva laki

L meren pilaantumisen ehkäisemisestä 11 §, luonnonsuojelulaki 23 §, L maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta 9 §, kemikaalilaki 52 §, torjunta-ainelaki 10 §, romuajoneuvolaki 18 §, jätehuoltolaki 36 § ja ilmansuojelulaki 23 §, vrt. myös kalastuslaki 109 §)

(ks. L suojametsistä 10 §, rakennuslaki 146 §, vesilaki 13 luku 1 § ja maa-aineslaki 17 § 1 mom.)

Ehdotus

1) saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti,

2) valmistaa, luovuttaa tai käyttää ainetta, valmistetta tai tuotetta jätehuoltolain (673/78) tai ilmansuojelulain (67/82) nojalla annetun yleisen määräyksen vastaisesti taikka laiminlyö jätehuoltolain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa tai käsittelee ilman vaadittavaa lupaa ongelmajätteitä niiden vaarattomaksi tekemiseksi taikka

3) tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa maan kautta ainetta, valmistetta tai tuotetta jätehuoltolain, sen nojalla annetun yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen tai vaarallisten jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskevan Baselin yleissopimuksen (SopS 45/92) vastaisesti taikka tuo sitä maahan vastoin ilmansuojelulain nojalla annettua yleistä määräystä

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumisen tai roskaantumisen vaaraa taikka vaaraa terveydelle, on tuomittava ***ympäristön turmelemisesta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

Ympäristön turmelemisesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla muuttamaan ympäristöä vastoin suojametsistä annetun lain (196/22), rakennuslain (370/58), vesilain (264/61) tai maa-aineslain (555/81) säännöksiä taikka näiden lakien nojalla annettuja säännöksiä, yleisiä tai yksittäistapausta koskevia määräyksiä taikka kaavaa tai lupaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön huonontumisen vaaraa.

2 §

Törkeä ympäristön turmeleminen

Jos ympäristön turmelemisessa

1) ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat taikka

2) rikos tehdään 1 §:ssä tarkoitetun menettelyn johdosta saadusta viranomaisen määräyksestä tai kiellosta huolimatta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava ***törkeästä ympäristön turmelemisesta*** *vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.*

3 §

Ympäristörikkomus

Jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys, mahdollisuus saattaa ympäristö ennalleen taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava ***ympäristörikkomuksesta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*

(ks. meluntorjuntalaki 23 §)

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo meluntorjuntalain (382/87) 9, 10 tai 15 §:n nojalla annettuja määräyksiä taikka jättää tekemättä mainitun lain 13 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen.

(ks. ympäristölupamenettelylaki 13 §)

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan niin ikään se, joka laiminlyö ympäristölupamenettelylain (735/91) 3 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden hakea ympäristölupaa, jollei teko ole ympäristön turmelemisena rangaistava.

4 §

Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen

Joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta

1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetulla tavalla taikka

2) rikkoo jätehuoltoa tai ilmansuojelua koskevia säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla

siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava ***tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Luonnonsuojelurikos

(ks. luonnonsuojelulaki 23 §)

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) oikeudettomasti hävittää tai turmelee luonnonsuojelulaissa (71/23) tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen taikka

2) luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti erottaa ympäristöstään taikka tuo maahan tai vie maasta kohteen taikka luovuttaa, ostaa tai ottaa vastaan kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta,

on tuomittava ***luonnonsuojelurikoksesta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

(ks. L valaiden suojelusta 4 §)

Luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta käyttää suomalaista alusta valaanpyyntiin taikka rikkoo valaiden suojelusta annetun lain (1112/82) 2 §:n maahantuontikieltoa taikka 3 §:n rauhoitussäännöstä tai haltuunottokieltoa.

Luonnonsuojelurikoksena ei kuitenkaan pidetä tekoa, jonka merkitys luonnonsuojelun kannalta on vähäinen.

Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

6 §

Rakennussuojelurikos

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta purkaa, hävittää tai turmelee rakennettuun ympäristöön kuuluvan kohteen, joka on

(ks. rakennuslaki 146 §)

1) rakennuslaissa tai sen nojalla annetulla määräyksellä suojeltu tai

(ks. rakennussuojelulaki 25 §)

2) rakennussuojelulain (60/85) nojalla suojeltu tai päätetty asettaa toimenpidekieltoon,

on tuomittava ***rakennussuojelurikoksesta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

(ks. muinaismuistolaki 25 §)

Rakennussuojelurikoksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta purkaa, hävittää tai turmelee muinaismuistolaissa (295/63) tarkoitetun kiinteän muinaisjäännöksen taikka aluksen hylyn tai sen osan ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti.

Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Vastuun kohdentuminen

Tässä luvussa rangaistavaksi säädetystä menettelystä tuomitaan rangaistukseen se, jonka velvollisuuksien rikkomiseksi teko tai laiminlyönti on katsottava. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon asianomaisen tehtävien ja toimivaltuuksien laatu, laajuus ja selvyys, hänen ammatillinen pätevyytensä sekä muutenkin hänen osuutensa lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen.

8 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Tässä luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

49 luku

Eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamisesta

1 §

Tekijänoikeusrikos

(ks. tekijänoikeuslaki 56 § ja valokuvalaki 18 §)

Joka ansiotarkoituksessa tekijänoikeuslain (404/61) tai oikeudesta valokuvaan annetun lain (405/61) säännösten vastaisesti ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan merkittävää haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle, loukkaa toisen oikeutta

1) kirjalliseen tai taiteelliseen teokseen

2) kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitykseen,

3) äänilevyyn tai muuhun laitteeseen, jolle ääni on otettu,

4) radio- tai televisiolähetykseen,

5) luetteloon, taulukkoon, ohjelmaan tai muuhun sellaiseen tekijänoikeuslaissa tarkoitettuun työhön, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, taikka

6) valokuvaan

on tuomittava ***tekijänoikeusrikoksesta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

Tekijänoikeusrikoksesta tuomitaan myös se, joka ansiotarkoituksessa ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan merkittävää haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle, tuo maahan yleisölle levitettäväksi ulkomailla valmiste-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tun tai jäljennetyn 1 momentissa tarkoitetun teoksen tai valokuvan kappaleen, äänilevyn tai muun laitteen taikka luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, ja jonka hän tietää valmistetuksi tai jäljennetyksi sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen tai jäljentäminen Suomessa tehtynä olisi ollut rangaistavaa 1 momentin mukaan.

2 §

Teollisoikeusrikos

(ks. tavaramerkkilaki 39 §)
(ks. patenttilaki 57 §)
(ks. mallioikeuslaki 35 §)
(ks. L yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin 34 §)
(ks. L hyödyllisyysmallioikeudesta 39 §)
(ks. L kasvinjalostajan oikeudesta 34 §)

Joka tavaramerkkilain (7/64), patenttilain (550/67), mallioikeuslain (221/71), yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain (32/91), hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain (800/91) tai kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain (789/92) säännösten vastaisesti ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa taloudellista vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle, loukkaa,

1) oikeutta tavaran tunnusmerkkiin,
2) patentin tuottamaa yksinoikeutta,
3) mallioikeutta,
4) oikeutta piirimalliin,
5) hyödyllisyysmallioikeutta tai
6) kasvinjalostajanoikeutta

on tuomittava ***teollisoikeusrikoksesta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

3 §

Syyteoikeus

(ks. tekijänoikeuslaki 62 §, valokuvalaki 23 §, patenttilaki 57 §, mallioikeuslaki 35 §, piirimallilaki 37 §, L hyödyllisyysmallioikeudesta 39 § ja L kasvinjalostajan oikeudesta 34 §)

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä tässä luvussa tarkoitetusta rikoksesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Mitä 38 luvun 1 ja 2 §:ssä säädetään, sovelletaan, jollei rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen 3 §:stä muuta johdu, aikaisempien säännösten asemesta myös sellaiseen salassapitovelvollisuuden rikkomisena pidettävään tekoon, johon ennen tämän lain voimaantuloa on ollut sovellettava muualla kuin rikoslaissa olevaa rangaistussäännöstä.

2.

Laki

Suomen Hallitusmuodon 47 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla,

muutetaan Suomen Hallitusmuodon 47 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
47 §	47 §
Jos presidentti menettelisi lainvastaisesti virkatoimessaan, on oikeuskanslerin tehtävä siitä huomautus, niinkuin yllä on sanottu. Jos oikeuskansleri taikka valtioneuvosto katsoo presidentin tehneen itsensä syypääksi valtiopetokseen tai maanpetokseen, ilmoittakoon asian eduskunnalle ja, jos tämä kolmella neljäsosalla annetuista äänistä päättää syytteen nostettavaksi, ajakoon oikeuskansleri syytettä korkeimmassa oikeudessa ja pidättäytyköön presidentti sillä aikaa toimestaan. Muissa tapauksissa älköön presidentin virkatoimesta syytettä nostettako.	Jos presidentti *menettelee* lainvastaisesti virkatoimessaan, on oikeuskanslerin tehtävä siitä huomautus, niinkuin *1 momentissa säädetään.* Jos oikeuskansleri taikka valtioneuvosto katsoo presidentin *syyllistyneen maanpetosrikokseen* tai *valtiopetosrikokseen*, oikeuskanslerin tai valtioneuvoston *on ilmoitettava asiasta* eduskunnalle. Jos eduskunta tällöin kolmella neljäsosalla annetuista äänistä päättää syytteen nostettavaksi, oikeuskanslerin *on ajettava* syytettä korkeimmassa oikeudessa ja presidentin *on pidättäydyttävä* sillä aikaa toimestaan. Muissa tapauksissa presidentin virkatoimesta *ei saa nostaa* syytettä.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

3.

Laki

valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla,

kumotaan valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 12 päivänä toukokuuta 1972 annetussa laissa (357/72), ja

muutetaan 5 § ja 8 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 5 § osittain muutettuna 8 päivänä syyskuuta 1989 annetulla lailla (793/89) ja 8 §:n 4 momentti 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetussa laissa (1075/91), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
5 §	5 §
Joka houkuttelemalla tai painostamalla häiritsee vaalivapautta, on tuomittava vaalivapauden häiritsemisestä vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi. Jos vaalivapauden häiritsemisessä käytetään väkivaltaa tai uhkausta, rikoksentekijä on tuomittava vankeuteen vähintään yhdeksi kuukaudeksi ja enintään yhdeksi vuodeksi. (2 mom. on kumottu aikaisemmin.) Ellei työnantaja suo hänen työssään olevalle vaalioikeutetulle tilaisuutta käyttää vaalioikeuttansa, rangaistakoon sakolla.	*Rangaistus vaalirikoksesta, vaalilahjonnasta, vilpillisestä äänestämisestä ja vaalituloksen vääristämisestä säädetään rikoslain 14 luvun 1—4 §:ssä.*
6 §	
— — — — — — — — — — — — — — —	
Vaalioikeutta vailla on kuitenkin se, joka on todettu syypääksi siihen, että hän edustajanvaaleissa on ostanut tai myynyt ääniä tai sitä yrittänyt tahi äänestänyt useammassa kuin yhdessä paikassa taikka väkivallalla tai uhkauksilla häirinnyt vaalivapautta, aina kuudennen kalenterivuoden loppuun siitä lukien, kuin lopullinen tuomio asiasta annettiin.	(kumotaan)
— — — — — — — — — — — — — — —	
8 §	8 §
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Jos edustajaksi valittu on vaalitoimituksen jälkeen tuomittu muusta kuin 6 §:n 2 momentissa tarkoitetusta tahallisesta rikoksesta vankeuteen, eduskunnalla on valta tutkia, onko hänen sallittava edelleen olla edustajana. Rikoksen laadun tai tekotavan osoittaessa, ettei tuomittu ansaitse edustajantoimensa edellyttämää luottamusta ja kunnioitusta, eduskunta voi, ellei tuomittu itse ole eduskunnalta pyytänyt vapautusta tästä toimestaan, hankittuan asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon,	Jos edustajaksi valittu on vaalitoimituksen jälkeen tuomittu tahallisesta rikoksesta vankeuteen *taikka vaalirikoksesta, vaalilahjonnasta, vilpillisestä äänestämisestä tai vaalituloksen vääristämisestä edustajanvaaleissa*, eduskunnalla on valta tutkia, onko hänen sallittava edelleen olla edustajana. Rikoksen laadun tai tekotavan osoittaessa, ettei tuomittu ansaitse edustajantoimensa edellyttämää luottamusta ja kunnioitusta, eduskunta voi, jollei tuomittu itse ole eduskunnalta pyytänyt vapautusta tästä toi-

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä, julistaa hänen edustajantoimensa lakanneeksi. Mitä tässä on säädetty, on noudatettava hovioikeuden annettua päätöksensä, vaikka se ei olisikaan lainvoimainen. Muutoksenhausta huolimatta eduskunnan on kuitenkin otettava asia käsiteltäväksi jo alioikeuden päätöksen nojalla, jos eduskunta tekee siitä päätöksen, jota vähintään viisi kuudesosaa annetuista äänistä on kannattanut.	mestaan, hankittuan asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon, päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä, julistaa hänen edustajantoimensa lakanneeksi. Mitä tässä säädetään, on noudatettava hovioikeuden annettua päätöksensä, vaikka se ei olisikaan lainvoimainen. Muutoksenhausta huolimatta eduskunnan on kuitenkin otettava asia käsiteltäväksi jo alioikeuden päätöksen nojalla, jos eduskunta tekee siitä päätöksen, jota vähintään viisi kuudesosaa annetuista äänistä on kannattanut. *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .*

4.

Laki

tasavallan presidentin vaalista annetun lain 31 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tasavallan presidentin vaalista 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetun lain (1076/91) 31 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
31 § Joka houkuttelemalla tai painostamalla häiritsee vaalivapautta, on tuomittava *vaalivapauden häiritsemisestä* vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi. Jos vaalivapauden häiritsemisessä käytetään väkivaltaa tai uhkausta, rikoksentekijä on tuomittava vankeuteen vähintään yhdeksi kuukaudeksi ja enintään yhdeksi vuodeksi. Työnantaja, joka estää hänen palveluksessaan olevaa käyttämästä äänioikeuttaan, on tuomittava sakkoon.	31 § *Rangaistus vaalirikoksesta, vaalilahjonnasta, vilpillisestä äänestämisestä ja vaalituloksen vääristämisestä säädetään rikoslain 14 luvun 1—4 §:ssä.* *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .*

5.

Laki

pakkokeinolain 1 luvun 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/87) 1 luvun 9 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 27 päivänä huhtikuuta 1990 annetussa laissa (361/90), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
1 luku	
Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen	
9 §	9 §
Vangitsemisesta päättävä viranomainen	*Vangitsemisesta päättävä viranomainen*
Vangitsemisesta päättää se tuomioistuin, joka on syyteasiassa toimivaltainen. Ennen syytteen käsittelyn alkua pidätetyn vangitsemisesta saa päättää myös kiinniottamispaikkakunnan tai pidätetyn säilyttämispaikkakunnan yleinen alioikeus ja kiireellisessä tapauksessa muukin alioikeus sen mukaan kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää, ei kuitenkaan valtiopetosta ja maanpetosta koskevissa asioissa.	Vangitsemisesta päättää se tuomioistuin, joka on syyteasiassa toimivaltainen. Ennen syytteen käsittelyn alkua pidätetyn vangitsemisesta saa päättää myös kiinniottamispaikkakunnan tai pidätetyn säilyttämispaikkakunnan yleinen alioikeus ja kiireellisessä tapauksessa muukin alioikeus sen mukaan kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää, ei kuitenkaan *maanpetosrikosta* ja *valtiopetosrikosta* koskevissa asioissa.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

6.

Laki

rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 11 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun asetuksen 2 luvun 11 a §, sellaisena kuin se on 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (612/74), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
2 luku	
Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta	
11 a §	11 a §
Rikoslain *11* ja 12 luvussa sekä *16 luvun 24 §:ssä* tarkoitetusta rikoksesta rangaistusta suorittavalla vangilla *(valtiollinen vanki)* on sama oikeus ravinnon hankkimiseen laitoksen ulkopuolelta kuin tutkintavangilla. Valtiollinen vanki ei ole velvollinen osallistumaan työntekoon eikä laitoksessa annettavaan opetukseen tai neuvontaan. Mahdollisuuksien mukaan on osallistumiseen kuitenkin varattava vangille tilaisuus.	Rikoslain 12 ja *13* luvussa tarkoitetusta rikoksesta rangaistusta suorittavalla vangilla *(valtiollinen vanki)* on sama oikeus ravinnon hankkimiseen laitoksen ulkopuolelta kuin tutkintavangilla. Valtiollinen vanki ei ole velvollinen osallistumaan työntekoon eikä laitoksessa annettavaan opetukseen tai neuvontaan. Mahdollisuuksien mukaan on osallistumiseen kuitenkin varattava vangille tilaisuus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

7.

Laki

nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan nuorista rikoksentekijöistä 31 päivänä toukokuuta 1940 annetun lain (262/40) 27 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetussa laissa (323/83), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
27 §	27 §
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Tämän lain 14—22 §:ää ei sovelleta rikoksiin, joista säädetään rangaistus rikoslain *11—14 luvussa tai 16 luvun 24 §:ssä.*	Tämän lain 14—22 §:ää ei sovelleta rikoksiin, joista säädetään rangaistus rikoslain 11—13 luvussa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

8.

Laki

oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 31 päivänä elokuuta 1978 annetussa laissa (661/78), sekä

lisätään 15 lukuun uusi 17 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
8 luku	
Hovioikeudesta	
2 §	2 §
Ensimmäisenä oikeusasteena hovioikeus käsittelee valtiopetosta ja maanpetosta koskevat asiat sekä syytteet alituomareiden tuomarin toimessaan tekemistä rikoksista.	Ensimmäisenä oikeusasteena hovioikeus käsittelee *maanpetosrikosta* ja *valtiopetosrikosta* koskevat asiat sekä syytteet alituomareiden tuomarin toimessaan tekemistä rikoksista.
	15 luku
	Oikeudenkäyntiasiamiehestä
	17 §
	Asiamies, oikeudenkäyntiavustaja tai näiden apulainen ei saa luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle uskomaa yksityistä tai perheen salaisuutta tai muuta sellaista luottamuksellista seikkaa, josta hän tehtävässään on saanut tiedon.
	Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

9.

Laki

hallintomenettelylain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 6 päivänä elokuuta 1982 annettuun hallintomenettelylakiin (598/82) uusi 6 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
6 a §	6 a §
(uusi)	**Asiamiehen, avustajan ja näiden apulaisen salassapitovelvollisuus**
	Asiamies, avustaja tai näiden apulainen ei saa luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle uskomaa yksityistä tai perheen salaisuutta tai muuta sellaista luottamuksellista seikkaa, josta hän tehtävässään on saanut tiedon.
	Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

10.

Laki

painovapauslain 37 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä tammikuuta 1919 annetun painovapauslain 37 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 31 päivänä heinäkuuta 1930 annetussa laissa (272/30), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
37 §	37 §
Jos aikakautisen painokirjoituksen sisällys käsittää rikoslain 12 luvussa tai 16 luvun 8 tai *24 §:ssä* mainitun rikoksen, voidaan painokirjoitus tuomita lakkautetuksi enintään yhdeksi vuodeksi.	Jos aikakautisen painokirjoituksen sisällys käsittää rikoslain 12 luvussa tai 16 luvun 8 §:ssä mainitun rikoksen, voidaan painokirjoitus tuomita lakkautetuksi enintään yhdeksi vuodeksi.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

11.

Laki

Suomen lipusta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään Suomen lipusta 26 päivänä toukokuuta 1978 annetun lain (380/78) 8 §:ään uusi 1 momentti, jolloin nykyinen 1 momentti siirtyy 2 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	8 §
(ks. RL 16 luku 16 § 1 mom.)	*Joka julkisesti turmelee Suomen lipun tai käyttää sitä epäkunnioittavasti taikka luvattomasti ottaa paikaltaan yleisesti nähtäville asetetun Suomen lipun, on tuomittava* ***Suomen lipun häpäisemisestä*** *sakkoon.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

12.

Laki

ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain 43 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ortodoksisesta kirkkokunnasta 8 päivänä elokuuta 1969 annetun lain (521/69) 43 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
43 §	43 §
Jos joku synnintunnustuksessa tai muutoin sielunhoidossa ilmaisee valtiopetoksen tai maanpetoksen tahi yksityisen hengelle vaarallisen taikka muun sellaisen rikoksen olevan hankkeilla, mikä yleisen lain mukaan on annettava ilmi, pitää papin, jos tämä on mahdollista, tiedustella kaikki asianhaarat ja kehottaa häntä ilmoittamaan teko viranomaiselle tai uhanalaiselle. Jos hän ei siihen taivu, ilmoittakoon pappi asian hyvissä ajoin ja varovasti ja antakoon viranomaiselle tietoa asianhaaroista sen verran kuin harkitsee mahdolliseksi, asian-	Jos joku synnintunnustuksessa tai muutoin sielunhoidossa ilmaisee *Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen,* maanpetoksen, *törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun,* valtiopetoksen tai törkeän valtiopetoksen *taikka* yksityisen hengelle vaarallisen taikka muun sellaisen rikoksen olevan hankkeilla, mikä yleisen lain mukaan on annettava ilmi, pitää papin, jos tämä on mahdollista, tiedustella kaikki asianhaarat ja kehottaa häntä ilmoittamaan teko viranomaiselle tai *sille, jota rikos uhkaa.* Jos hän ei siihen suostu, *papin on*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
omaisen suorastaan tai välillisesti siitä tulematta ilmi.	*ilmoitettava asiasta* hyvissä ajoin ja varovasti ja *annettava* viranomaiselle tietoa asianhaaroista sen verran kuin harkitsee mahdolliseksi, asianomaisen suoraan tai välillisesti siitä tulematta ilmi.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

13.

Laki

asevelvollisuuslain 35 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 15 päivänä syyskuuta 1950 annetun asevelvollisuuslain (452/50) 35 §, sellaisena kuin se on 6 päivänä huhtikuuta 1966 annetussa laissa (221/66), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
35 §	35 §
Asevelvollinen, joka on syytteessä tai on tuomittu rangaistukseen valtiopetoksesta tai maanpetoksesta, voidaan vakinaisen palveluksen tai reservin harjoitusten asemesta määrätä maanpuolustuksen etua välittömästi tai välillisesti tarkoittavaan työhön.	Asevelvollinen, joka on syytteessä tai on tuomittu rangaistukseen *maanpetosrikoksesta* tai *valtiopetosrikoksesta*, voidaan vakinaisen palveluksen tai reservin harjoitusten asemesta määrätä maanpuolustuksen etua välittömästi tai välillisesti tarkoittavaan työhön.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

14.

Laki

tieliikennelain 101 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 3 päivänä huhtikuuta 1981 annetun tieliikennelain (267/81) 101 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
101 §	101 §
Liikennepako	*Liikennepako*
Jos moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja, joka syystään tai syyttään on joutunut osalliseksi liikenneonnettomuuteen, laiminlyö velvollisuutensa heti pysäyttää ja kykynsä mukaan avustaa vahingoittuneita, hänet on tuomittava, ellei teko ole rangaistava rikoslain mukaan heitteillepanona, *liikennepaosta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.	Jos moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja, joka syystään tai syyttään on joutunut osalliseksi liikenneonnettomuuteen, laiminlyö velvollisuutensa heti pysäyttää ja kykynsä mukaan avustaa vahingoittuneita, hänet on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain mukaan *vaaran aiheuttamisena, liikennepaosta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

15.

Laki

vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä 9 päivänä heinäkuuta 1953 annetun lain (317/53) 1 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on 19 päivänä huhtikuuta 1991 annetussa laissa (702/91), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
1 §	1 §
Jos rikoksentekijä tuomitaan	Jos rikoksentekijä tuomitaan
1) murhasta, taposta tai törkeästä pahoinpitelystä, törkeää väkivaltaa käyttäen tehdystä ryöstöstä tai väkisinmakaamisesta, *hengenvaaran aiheuttavasta murhapoltosta* taikka muusta törkeää väkivaltaisuutta tai erityistä vaarallisuutta toisen hengelle tai terveydelle osoittavasta rikoksesta tai	1) murhasta, taposta, *surmasta,* törkeästä pahoinpitelystä, *törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä,* törkeää väkivaltaa käyttäen tehdystä väkisinmakaamisesta taikka muusta törkeää väkivaltaisuutta tai erityistä vaarallisuutta toisen hengelle tai terveydelle osoittavasta rikoksesta tai

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
määräaikaiseen, vähintään kahden vuoden vapausrangaistukseen, tuomioistuin voi tässä pykälässä säädetyin edellytyksin virallisen syyttäjän vaatimuksesta rangaistuksen tuomitessan samalla päättää, että tuomittu voidaan määrätä eristettäväksi pakkolaitokseen, niin kuin tässä laissa säädetään.	määräaikaiseen, vähintään kahden vuoden vapausrangaistukseen, tuomioistuin voi tässä pykälässä säädetyin edellytyksin virallisen syyttäjän vaatimuksesta rangaistuksen tuomitessan samalla päättää, että tuomittu voidaan määrätä eristettäväksi pakkolaitokseen, niin kuin tässä laissa säädetään. *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .*

16.

Laki

sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetun sotilasoikeudenkäyntilain (326/83) 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (773/90), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
2 §	2 §
Sotilasoikeudenkäyntiasiana käsitellään myös syyte sotilasta vastaan teosta, josta on säädetty rangaistus rikoslain 21 luvun 1—3 tai 5—13 §:ssä, 25 luvun 12 tai 13 §:ssä, 28, 31, 32, 33 tai 35 luvussa, 36 luvun 1—3 §:ssä, 37 luvun 8—10 §:ssä, 38 luvun 8 tai 9 a §:ssä, taikka 40 luvun 1—3, 5 tai 6 §:ssä. Edellytyksenä on, että teko on kohdistunut puolustusvoimiin tai toiseen sotilaaseen.	Sotilasoikeudenkäyntiasiana käsitellään myös syyte sotilasta vastaan teosta, josta säädetään rangaistus rikoslain 21 luvun 1—3 tai 5—13 §:ssä, 25 luvun *6 tai 7 §:ssä,* 28, 31, 32, 33 tai 35 luvussa, 36 luvun 1—3 §:ssä, 37 luvun 8—10 §:ssä, 38 luvun *1—8 §:ssä* taikka 40 luvun 1—3, 5 tai 6 §:ssä. Edellytyksenä on, että teko on kohdistunut puolustusvoimiin tai toiseen sotilaaseen. *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .*

17.

Laki

ydinenergialain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 11 päivänä joulukuuta 1987 annetun ydinenergialain (990/87) 70 ja 71 §,

muutetaan 69 §, 72 §:n 2 momentti, 73 §:n 1 momentti ja 74 §, niistä 72 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 8 päivänä syyskuuta 1989 annetussa laissa (797/89), sekä

lisätään 78 §:ään uusi 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
11 luku	
Seuraamukset	
69 §	69 §
Ydinenergiarikokset	***Viittaussäännös***
Joka tahallaan tai huolimattomuudesta käyttää hallussaan olevaa ydinainetta tai ydinjätettä taikka toimii ydinenergiaa käytettäessä muulla tavoin siten, että hänen menettelynsä on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle taikka ympäristölle, on tuomittava *ydinenergiarikoksesta* vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi.	*Rangaistus ydinenergian käytöstä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa, säädetään rikoslain 34 luvun 4, 5, 7 ja 8 §:ssä.*
Joka tahallaan syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen siten, että hänen menettelynsä on omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle taikka ympäristölle, on tuomittava *törkeästä ydinenergiarikoksesta* vankeuteen määräajaksi, vähintään kahdeksi vuodeksi.	*Rangaistus tämän lain 4 §:n vastaisesta toiminnasta säädetään rikoslain 34 luvun 6—8 §:ssä.*
Jos 1 momentissa tarkoitettu rikos on ollut omiaan aiheuttamaan ainoastaan vähäistä vaaraa tai se on muut rikokseen liittyvät seikat huomioon ottaen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava *lievästä ydinenergiarikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	*Rangaistus ydinräjähteen valmistukseen tarvittavien laitteiden tai aineiden taikka valmistuskaavojen tai -piirustusten hankkimisesta ydinräjähderikoksen tekemiseksi säädetään rikoslain 34 luvun 9 §:ssä.*
Tässä pykälässä mainittujen tahallisten rikosten yritys on rangaistava.	*Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristörikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.*
70 §	
Ydinräjähderikos	
Joka tahallaan tuo maahan, valmistaa, pitää hallussaan tai räjäyttää ydinräjähteen, on tuomittava *ydinräjähderikoksesta* vankeuteen määräajaksi, vähintään neljäksi vuodeksi.	(kumotaan, ks. ehdotettu RL 34 luku 6—8 §
Yritys on rangaistava.	

Voimassa oleva laki

Joka tehdäkseen 1 momentissa tarkoitetun rikoksen hankkii ydinainetta taikka hankkii tai valmistaa räjähdysainetta, ydinräjähteen laukaisemiseksi tarvittavan osan tai laitteen taikka ydinräjähteen valmistamiseksi tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen, on tuomittava *ydinräjähderikoksen valmistelusta* vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi.

Joka huolimattomuudesta syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen, on tuomittava *tuottamuksellisesta ydinräjähderikoksesta* vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi.

71 §

Ydinräjähteellä tai ydinenergiarikoksella uhkaaminen

Joka uhkaa räjäyttää ydinräjähteen tai uhkaa käyttää hallussaan olevaa ydinainetta tai ydinjätettä taikka toimia ydinenergiaa käytettäessä muulla tavoin siten, että on perusteltua syytä pelätä toisen hengen, terveyden tai omaisuuden taikka ympäristön olevan vaarassa, on tuomittava ydinräjähteellä tai ydinenergiarikoksella uhkaamisesta vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi.

72 §

Luvaton ydinenergian käyttö ja ydinenergialain säännösten rikkominen

— — — — — — — — — — — — — — — —

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta:

1) jättää noudattamatta, mitä 9 §:ssä, 20 §:n 2 momentissa, 21 §:n 2 momentissa, 36 §:ssä tai 76 §:n 1 momentin nojalla on säädetty;

2) rikkoo tai jättää noudattamatta 25 §:ssä tarkoitettuja lupaehtoja tai sen, mitä viranomainen on tämän lain nojalla määrännyt turvallisuuden varmistamiseksi, turva- tai valmiusjärjestelyistä tahi muista ydinvahinkojen rajoittamiseksi tarpeellisista järjestelyistä huolehtimiseksi;

3) muusta kuin turvallisuuden varmistamiseksi pakottavasta syystä estää tai haittaa 63 §:ssä tarkoitettua valvontaa varten asennetun laitteen toimintaa;

4) rikkoo 63 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla asetetun velvollisuuden; tai

5) *rikkoo tässä laissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden,*

on tuomittava, jollei rikos ole rangaistava

Ehdotus

(kumotaan)

72 §

Luvaton ydinenergian käyttö ja ydinenergialain rikkominen

— — — — — — — — — — — — — — — —

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta:

1) jättää noudattamatta, mitä 9 §:ssä, 20 §:n 2 momentissa, 21 §:n 2 momentissa, 36 §:ssä tai 76 §:n 1 momentin nojalla on säädetty;

2) rikkoo tai jättää noudattamatta 25 §:ssä tarkoitettuja lupaehtoja tai sen, mitä viranomainen on tämän lain nojalla määrännyt turvallisuuden varmistamiseksi, turva- tai valmiusjärjestelyistä tahi muista ydinvahinkojen rajoittamiseksi tarpeellisista järjestelyistä huolehtimiseksi;

3) muusta kuin turvallisuuden varmistamiseksi pakottavasta syystä estää tai haittaa 63 §:ssä tarkoitettua valvontaa varten asennetun laitteen toimintaa; *tai*

4) rikkoo 63 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla asetetun velvollisuuden,

on tuomittava, jollei rikos ole rangaistava

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
69-*71* §:n mukaan, *ydinenergialain säännösten rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. *Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän vaitiolovelvollisuuden rikkomiseen on kuitenkin sovellettava rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.*	69 §:n mukaan, *ydinenergialain rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.
73 §	73 §
Menettämisseuraamus	*Menettämisseuraamus*
Ydinräjähde, ydinaine, ydinjäte tai 70 §:n 3 momentissa tarkoitettu räjähdysaine, osa, laite, valmistuskaava tai -piirustus, jota on käytetty 69—71 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseen, on tuomittava valtiolle menetetyksi.	Ydinräjähde, ydinaine tai ydinjäte, *jota on käytetty 69 §:ssä mainittujen rikosten tekemiseen, sekä sanotun pykälän 3 momentissa tarkoitettu laite tai aine* taikka valmistuskaava tai -piirustus on tuomittava valtiolle menetetyksi.
74 §	74 §
Syytteeseenpano	*Syytteeseenpano*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä tässä laissa tarkoitetusta rikoksesta ennen kuin on hankkinut asiasta *kauppa- ja teollisuusministeriön* ja säteilyturvakeskuksen lausunnon.	Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä *69 tai 72 §:ssä mainituista rikoksista* ennen kuin hän on hankkinut asiasta säteilyturvakeskuksen lausunnon. *Jos 72 §:ssä tarkoitettu rikos on tehty sellaisen toiminnan yhteydessä, joka kuuluu kauppa- ja teollisuusministeriön valvonnan piiriin, lausunto on pyydettävä kauppa- ja teollisuusministeriöltä.*
	78 §
	Vaitiolovelvollisuus
(ks. 72 § 1 mom. 5 kohta)	*Rangaistus tässä pykälässä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

18.

Laki

säteilylain 60 ja 62 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun säteilylain (592/91) 60 ja 62 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
60 §	60 §
Säteilyrikokset	*Säteilyrikokset*
Joka tahallaan tai huolimattomuudesta käyttää säteilylähdettä siten, että hänen menettelynsä on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle taikka ympäristölle, on tuomittava *säteilyrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	*Rangaistus säteilyn käyttämisestä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa, säädetään rikoslain 34 luvun 4, 5, 7 ja 8 §:ssä.*
Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta käyttää säteilylähdettä siten, että hänen menettelynsä aiheuttaa vakavan vaaran toisen hengelle tai terveydelle, on tuomittava *törkeästä säteilyrikoksesta* vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi.	*Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristörikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.*
Jos 1 momentissa tarkoitetulla rikoksella aiheutettua vaaraa on pidettävä vähäisenä, rikoksentekijä on tuomittava *lievästä säteilyrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	
Tässä pykälässä tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.	
62 §	62 §
Salassapitovelvollisuuden rikkominen	*Salassapitovelvollisuuden rikkominen*
Joka tahallaan rikkoo 68 §:ssä säädettyä kieltoa, on tuomittava *säteilylaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 68 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomiseen on kuitenkin sovellettava rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.	
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

19.

Laki

sähkölain 63 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 16 päivänä maaliskuuta 1979 annetun sähkölain (319/79) 63 §,

sellaisena kuin se on osittain muutettuna 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (814/90), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
63 §	63 §
Mitä rikoslain 34 luvun 10 §:ssä säädetään siinä mainitun omaisuuden vahingoittamisesta tai sellaisen teon yrityksestä, on sovellettava myös, kun teko kohdistuu sähkölaitteistoihin rakennuksineen tai voimalaitoksiin.	*Rangaistus sellaisesta sähkölaitteistojen tai voimalaitosten vahingoittamisesta taikka sellaisesta sähköntuotanto- tai jakelutoimintaan puuttumisesta, josta aiheutuu vakava vaara energianhuollolle tai muulle yhteiskunnan tärkeälle toiminnolle, säädetään rikoslain 34 luvussa.*
Joka estää tai häiritsee voimalaitoksen tahi sähkönsiirtolaitteiston käyttämistä, on tuomittava rangaistukseen niin kuin rikoslain 34 luvun 12 §:ssä on säädetty.	

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

20.

Laki

patoturvallisuuslain 12 ja 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 1 päivänä kesäkuuta 1984 annetun patoturvallisuuslain (413/84) 12 ja 13 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
12 §	12 §
Joka rikkoo 4 §:ssä tarkoitetun velvollisuutensa, on tuomittava *patoturvallisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	*Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristörikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.*
Joka laiminlyö 6 ja 7 §:ssä tarkoitetun velvollisuutensa taikka 16 §:n 1 momentissa tarkoitetun tarkkailuohjelman toimittamisen hyväksyttäväksi määräajassa, on tuomittava *patoturvallisuuden tarkkailuohjelman laiminlyönnistä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus vedentulva aikaansaamalla tehdystä tuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, yleisvaaran tuottamuksesta tai törkeästä yleisvaaran tuottamuksesta säädetään rikoslain 34 luvun 1, 3, 7 ja 8 §:ssä.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Sovellettaessa tämän pykälän rangaistussäännöksiä on patoturvallisuuslain säännöksistä vastaavasti voimassa, mitä vesilain säännöksistä on säädetty.	(jää pois)
13 §	13 §
Joka muutoin kuin 12 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetussa tapauksessa rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *patoturvallisuussäännösten rikkomisesta* sakkoon *tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	Joka *muulla kuin 12 §:ssä tarkoitetulla tavalla* rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava, *jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta,* ***patoturvallisuusrikkomuksesta*** sakkoon.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

21.

Laki

eräiden vedenalaisten johtojen suojelemisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan eräiden vedenalaisten johtojen suojelemisesta 5 päivänä maaliskuuta 1965 annetun lain (145/65) 2 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
2 §	2 §
Joka tekee vedenalaiselle johdolle rikoslain 34 luvun 12 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetun tai sellaisen johdon laskemista, rakentamista tai kuntoon panemista vaarantavan, saman pykälän 3—6 momentissa mainitun teon, rangaistakoon niin kuin sanotuissa lainkohdissa säädetään.	*Joka tahallaan tai huolimattomuudesta katkaisee vedenalaisen johdon tai vahingoittaa sitä, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta,* ***vedenalaisen johdon rikkomisesta*** *sakkoon.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

22.

Laki

potilasvahinkolain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 25 päivänä heinäkuuta 1986 annetun potilasvahinkolain (585/86) 13 §:n 3 momentti ja

muutetaan 13 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
13 §	13 §
Se, joka rikkoo 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava *potilasvahinkolaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä salassapitovelvollisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

23.

Laki

maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä 15 päivänä joulukuuta 1967 annetun lain (551/67) 8 §, sellaisena kuin se on 8 päivänä syyskuuta 1989 annetussa laissa (795/89), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
8 §	8 §
Joka rikkoo 2 tai 7 §:ssä tarkoitettua kieltoa, on tuomittava *maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä annetun lain säännösten rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään	*Rangaistus 2 ja 7 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan,* jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan *tai*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
yhdeksi vuodeksi. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomiseen on kuitenkin sovellettava rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.	*siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

24.

Laki

kilpailunrajoituksista annetun lain 28 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kilpailunrajoituksista 27 päivänä toukokuuta 1992 annetun lain (480/92) 28 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
28 §	28 §
Joka tahallaan rikkoo 24 §:ssä säädetyn kiellon, on tuomittava *kilpailunrajoituksista annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 24 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

25.

Laki

pankkitarkastusvirastosta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan pankkitarkastusvirastosta 28 päivänä joulukuuta 1990 annetun lain (1273/90) 13 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
13 §	13 §
Jos pankkitarkastusviraston virkamies, taikka 8 tai 10 §:ssä tarkoitettu asiamies rikkoo tässä pykälässä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on häntä rangaistava kuten virkarikoksesta.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

26.

Laki

talletuspankkien toiminnasta annetun lain 62 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan talletuspankkien toiminnasta 28 päivänä joulukuuta 1990 annetun lain (1268/90) 62 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
62 §	62 §
Joka rikkoo 58 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava *talletuspankkia koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. *Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, jos sillä on loukattu vain yksityistä etua, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.*	*Rangaistus 58 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.* (ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

27.

Laki

rahoitustoimintalain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä joulukuuta 1991 annetun rahoitustoimintalain (1544/91) 33 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
33 §	33 §
Salassapitovelvollisuuden rikkominen	*Salassapitovelvollisuuden rikkominen*
Joka rikkoo 26 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava *luottolaitosta koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kukaudeksi.	*Rangaistus 26 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, jos sillä on loukattu vain yksityistä etua, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

28.

Laki

säästöpankkilain 135 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä joulukuuta 1990 annetun säästöpankkilain (1270/90) 135 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
135 §	135 §
Joka 1) rikkoo, mitä 89 §:ssä salassapitovelvollisuudesta on säädetty; tai 2) rikkoo tämän lain säännöksiä tilinpäätöksen, konsernitilinpäätöksen tai tilintarkastuskertomuksen laatimista tai säästöpankin selvitystilaa koskevan lopputilityksen antamisesta, on tuomittava *säästöpankkirikoksesta* sakkoon tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen,	Joka rikkoo tämän lain säännöksiä tilinpäätöksen, konsernitilinpäätöksen tai tilintarkastuskertomuksen laatimisesta tai säästöpankin selvitystilaa koskevan lopputilityksen antamisesta, on tuomittava *säästöpankkirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teko ole vähäinen tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
ellei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.	*Rangaistus 89 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

29.

Laki

osuuspankkilain 92 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä joulukuuta 1990 annetun osuuspankkilain (1271/90) 92 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
92 §	92 §
Joka 1) rikkoo, mitä 47 §:ssä on salassapitovelvollisuudesta säädetty; tai 2) rikkoo tämän lain säännöksiä tilinpäätöksen, konsernitilinpäätöksen tai tilintarkastuskertomuksen laatimisesta tai osuuspankin selvitystilaa koskevan lopputilityksen antamisesta, on tuomittava *osuuspankkirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, ellei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.	Joka rikkoo tämän lain säännöksiä tilinpäätöksen, konsernitilinpäätöksen tai tilintarkastuskertomuksen laatimisesta tai osuuspankin selvitystilaa koskevan lopputilityksen antamisesta, on tuomittava *osuuspankkirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teko ole vähäinen tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.
	Rangaistus 47 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

30.

Laki

sijoitusrahastolain 70 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä toukokuuta 1987 annetun sijoitusrahastolain (480/87) 70 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
70 §	70 §
Joka rikkoo 58 §:ssä säädettyä salassapitovelvollisuutta, on tuomittava jollei teosta muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, *sijoitusrahastolaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.	*Rangaistus 58 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

31.

Laki

kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä annetun lain 5 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kaupankäynnistä vakioiduilla optioilla ja termiineillä 26 päivänä elokuuta 1988 annetun lain (772/88) 5 luvun 5 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
5 luku	
Erinäiset säännökset	
5 §	5 §
Johdannaismarkkinoita koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen	*Johdannaismarkkinoita koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen*
Joka rikkoo 2 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden, on tuomittava *johdannaismarkkinoita koskevan salassapitovelvollisuuden* rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 2 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa mainitusta rikoksesta, jos teolla on loukattu vain yksityistä etua, ellei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

32.

Laki

arvopaperimarkkinalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä toukokuuta 1989 annetun arvopaperimarkkinalain (495/89) 8 luvun 4 § ja

kumotaan luvun 5 § ja sen edellä oleva väliotsikko seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
8 luku	
Rangaistussäännökset	
Arvopaperimarkkinoita koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen	
4 §	4 §
Joka rikkoo 7 luvun 3 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden, on tuomittava *arvopaperimarkkinoita koskevan salassapitovelvollisuuden* rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 7 luvun 3 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Syytteeseenpano-oikeus	
5 §	
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 4 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta, jos sillä on loukattu vain yksityistä etua, ellei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

33.

Laki

arvopaperinvälitysliikkeistä annetun lain 34 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan arvopaperinvälitysliikkeistä 26 päivänä toukokuuta 1989 annetun lain (499/89) 34 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	Arvopaperinvälitysliikettä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen
34 §	34 §
Joka rikkoo 30 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava *arvopaperinvälitysliikettä koskevan salassapitovelvollisuuden* rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 30 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa mainitusta rikoksesta, jos teolla on loukattu vain yksityistä etua, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

34.

Laki

arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 30 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan arvo-osuusjärjestelmästä 17 päivänä toukokuuta 1991 annetun lain (826/91) 30 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
30 §	30 §
Salassapitovelvollisuuden rikkominen	*Salassapitovelvollisuuden rikkominen*
Joka rikkoo 29 §:n 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *arvo-osuusjärjestelmää koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 29 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa mainitusta rikoksesta, jos sillä on loukattu vain yksityistä etua, ellei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

35.

Laki

valtion vakuusrahastosta annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valtion vakuusrahastosta 30 päivänä huhtikuuta 1992 annetun lain (379/92) 19 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
19 §	19 §
Valtion vakuusrahaston salassapitovelvollisuuden rikkominen	***Salassapitovelvollisuuden rikkominen***
Joka rikkoo 18 §:n 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, *valtion vakuusrahaston salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomiseen on kuitenkin sovellettava rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.	*Rangaistus 18 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa mainitusta rikoksesta, jos sillä on loukattu vain yksityistä etua, ellei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

36.

Laki

panttilainauslaitoksista annetun lain 37 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan panttilainauslaitoksista 18 päivänä joulukuuta 1992 annetun lain (1353/92) 37 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

37 §

Joka

1) harjoitttaa panttilainaustoimintaa tämän lain vastaisesti,

2) jättää tekemättä 28 §:ssä säädetyn ilmoituksen *tai*

3) rikkoo 33 §:ssä säädettyä salassapitovelvollisuutta,

on tuomittava, jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *panttilainausrikoksesta* sakkoon tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen.

Ehdotus

37 §

Joka

1) harjoitttaa panttilainaustoimintaa tämän lain vastaisesti *tai*

2) jättää tekemättä 28 §:ssä säädetyn ilmoituksen,

on tuomittava, jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *panttilainausrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Rangaistus 33 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

37.

Laki

vakuutusyhtiölain 18 luvun 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä joulukuuta 1979 annetun vakuutusyhtiölain (1062/79) 18 luvun 6 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
18 luku	
Erinäisiä säännöksiä	
6 §	6 §
Joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään tai yhtiön muun kuin tämän lain mukaisen toimielimen jäsenenä on saanut tietää vakuutusyhtiön tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, on tuomittava, jollei teko ole vähäinen tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *vakuutussalaisuuden luvattomasta ilmaisemisesta* sakkoon.	Joka tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään tai yhtiön muun kuin tämän lain mukaisen toimielimen jäsenenä on saanut tiedon vakuutusyhtiön tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, *ei saa sitä luvattomasti ilmaista.*
Tässä pykälässä mainitusta rikoksesta ei virallinen syyttäjä saa tehdä syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.* (ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

38.

Laki

vakuutusyhdistyslain 16 luvun 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 31 päivänä joulukuuta 1987 annetun vakuutusyhdistyslain (1250/87) 16 luvun 10 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

16 luku

Erinäisiä säännöksiä

10 §

Joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään tai yhdistyksen muun kuin tämän lain mukaisen toimielimen jäsenenä on saanut tietää vakuutusyhdistyksen tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, on tuomittava, *jollei teko ole vähäinen* tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *vakuutussalaisuuden luvattomasta ilmaisemisesta* sakkoon.

Tässä pykälässä mainitusta rikoksesta ei virallinen syyttäjä saa tehdä syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.

Ehdotus

10 §

Joka tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään tai yhdistyksen muun kuin tämän lain mukaisen toimielimen jäsenenä *on saanut tiedon* vakuutusyhdistyksen tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, *ei saa sitä luvattomasti ilmaista.*

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.

(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

39.

Laki

vakuutuskassalain 165 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 27 päivänä marraskuuta 1992 annetun vakuutuskassalain (1164/92) 165 §:n 1 ja 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
165 §	165 §
Joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän tämän lain tai sen nojalla annettujen määräysten mukaisia tehtäviä täyttäessään tai vakuutuskassan muun kuin tämän lain mukaisen toimielimen jäsenenä on saanut tietää kassan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, on tuomittava, *jollei teko ole vähäinen tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, vakuutussalaisuuden luvattomasta ilmaisemisesta* sakkoon.	Joka tämän lain tai sen nojalla annettujen määräysten mukaisia tehtäviä täyttäessään tai vakuutuskassan muun kuin tämän lain mukaisen toimielimen jäsenenä *on saanut tiedon* kassan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikkka liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, *ei saa sitä luvattomasti ilmaista.*
Tässä pykälässä mainitusta rikoksesta ei virallinen syyttäjä saa tehdä syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoitanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teosta muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.* (ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

40.

Laki

tuoteturvallisuuslain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 12 päivänä joulukuuta 1986 annetun tuoteturvallisuuslain (914/86) 18 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
18 §	18 §
Joka tahallaan rikkoo 16 §:ssä säädetyn kiellon, on tuomittava *tuoteturvallisuutta koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 16 §:ssä säädetyn kiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

41.

Laki

vuoden 1985 ammatti- ja elinkeinotutkimuksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vuoden 1985 ammatti- ja elinkeinotutkimuksesta 10 päivänä toukokuuta 1985 annetun lain (377/85) 5 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
5 §	5 §
Joka rikkoo 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun salassapitovelvollisuuden tai 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuja lupaehtoja, on tuomittava *ammatti- ja elinkeinotutkimuksen tietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	*Rangaistus 3 §:n 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden tai 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin lupaehtoihin sisältyvän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virkamies, joka tekee tässä pykälässä tarkoitetun rikoksen, on tuomittava rangaistukseen niin kuin rikoslain 40 luvussa on säädetty.	

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

42.

Laki

toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/76) 33 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 8 päivänä syyskuuta 1989 annetulla lailla (798/89), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
33 §	33 §
Joka rikkoo 30 §:n säännöksiä, on tuomittava *salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi, jollei siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomiseen on kuitenkin sovellettava rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.	*Rangaistus 30 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta teosta, jollei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi tai erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

43.

Laki

työttömyysturvalain 36 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyysturvalain (602/84) 36 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
36 §	36 §
Vaitiolovelvollisuus	*Vaitiolovelvollisuus*
Joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän tämän lain mukaista tehtävää suorittaessaan on saanut tietää yhteisön tai yksityisen henkilön asemasta tahi liike- tai ammattisalaisuudesta taikka yksityisen henkilön terveydentilasta, on	Joka tämän lain mukaista tehtävää suorittaessaan on saanut tiedon yhteisön tai yksityisen henkilön asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta taikka yksityisen henkilön terveydentilasta, *ei saa sitä luvattomasti ilmaista.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tuomittava *työttömyysturvalaissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon, jollei teosta ole muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.* (ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä tässä pykälässä mainitusta rikoksesta, jollei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

44.

Laki

koulutus- ja erorahastosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan koulutus- ja erorahastosta 15 päivänä kesäkuuta 1990 annetun lain (537/90) 6 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
6 §	6 §
Salassapitovelvollisuus	*Salassapitovelvollisuus*
Joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän on tässä laissa säädettyä tehtävää täyttäessään saanut tietää jonkun henkilön taloudellisista oloista, terveydentilasta taikka ammatti- tai liikesalaisuuksista, on tuomittava edellä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon, jollei teosta muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta.	Joka tässä laissa säädettyä tehtävää täyttäessään *on saanut tiedon* jonkun henkilön taloudellisista oloista, terveydentilasta taikka ammatti- tai liikesalaisuuksista, *ei saa sitä luvattomasti ilmaista.* *Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.* (ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, jollei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

45.

Laki

henkilöstörahastolain 61 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 15 päivänä syyskuuta 1989 annetun henkilöstörahastolain (814/89) 61 §:n 3 momentti ja

muutetaan 61 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
61 §	61 §
Salassapitovelvollisuus	*Salassapitovelvollisuus*
Joka rikkoo 1 momentissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden, on tuomittava *henkilöstörahastolaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden* rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 2 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, jos sillä on loukattu vain yksityistä etua, jollei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

46.

Laki

merimieskatselmuslain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1986 annetun merimieskatselmuslain (1005/86) 17 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
17 §	17 §
Rangaistussäännös	*Rangaistussäännös*
Jos kurinvalvontalautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja tai muu jäsen ilmaisee 15 §:n säännösten vastaisesti yksityistä työntekijää tai työnantajaa koskevia tietoja, on hänet	*Rangaistus 15 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tuomittava *merimiesten kurinvalvontalautakunnan jäsenen vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.	*siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

47.

Laki

merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta 8 päivänä kesäkuuta 1972 annetun lain (452/72) 18 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
18 §	18 §
Joka rikkoo 17 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei tekoa ole rangaistava virkarikoksena, *merimiespalvelutietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 17 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Tässä pykälässä mainitusta rikoksesta ei virallinen syyttäjä saa nostaa syytettä, ellei asianomistaja ole rikosta syytteeseen pantavaksi ilmoittanut.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

48.

Laki

pienyrittäjän vuosilomarahasta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan pienyrittäjän vuosilomarahasta 27 päivänä toukokuuta 1977 annetun lain (408/77) 23 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
23 §	23 §
Joka rikkoo tässä pykälässä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

49.

Laki

maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain 41 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maatalousyrittäjän lomituspalveluista 4 päivänä tammikuuta 1985 annetun lain (2/85) 41 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
41 §	41 §
Joka rikkoo tässä pykälässä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. *Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi.*	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

50.

Laki

työntekijäin eläkelain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/61) 18 §:n 2 ja 3 momentti sekä

lisätään 18 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 13 päivänä kesäkuuta 1986 annetulla lailla (459/86), uusi 3 momentti, jolloin muutettu 3 momentti siirtyy uudeksi 4 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
18 §	18 §
Rangaistusmääräyksiä	*Rangaistusmääräyksiä*
Mitä 1 momentissa on säädetty, noudatettakoon myös siihen, joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tietää jonkun henkilön taloudellisesta asemasta tai terveydentilasta.	*Joka* tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut *tiedon* jonkun henkilön taloudellisesta asemasta tai terveydentilasta, *ei saa sitä luvattomasti ilmaista.*
	Rangaistus 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.
Tässä pykälässä mainitusta rikoksesta älköön virallinen syyttäjä tehkö syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä *1 momentissa* mainitusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

51.

Laki

eläkesäätiölain 32 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 2 päivänä joulukuuta 1955 annetun eläkesäätiölain (469/55) 32 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
32 §	32 §
Joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tietää työnantajan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta tahi liike- tai ammattisalaisuuksista taikka jonkun henkilön terveydentilasta, rangaistakoon sakolla, jollei teosta muussa laissa ole ankarampaa rangaistusta säädetty.	Joka tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään *on saanut tiedon* työnantajan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henkilön terveydentilasta, *ei saa sitä luvattomasti ilmaista.* *Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Tässä pykälässä mainitusta rikoksesta älköön virallinen syyttäjä nostako syytettä, ellei asianomistaja ole rikosta syytteeseen pantavaksi ilmoittanut.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

52.

Laki

merimieseläkelain 62 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä tammikuuta 1956 annetun merimieseläkelain (72/56) 62 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 31 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa (1038/86), sekä
lisätään 62 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 31 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa, uusi 3 momentti, jolloin muutettu 3 momentti siirtyy uudeksi 4 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
62 §	62 §
Joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tietää laivanvarustajan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta tahi liike- tai ammat-	Joka tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään *on saanut tiedon* laivanvarustajan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta taikka jonkun henki-

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tisalaisuuksista taikka jonkun henkilön terveydentilasta, rangaistakoon sakolla, jollei teosta muussa laissa ole ankarampaa rangaistusta säädetty.	lön terveydentilasta, *ei saa sitä luvattomasti ilmaista.*
	Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.
Tässä pykälässä mainitusta rikoksesta älköön virallinen syyttäjä nostako syytettä, ellei asianomistaja ole rikosta syytteeseen pantavaksi ilmoittanut.	Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä *1 momentissa* mainitusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

53.

Laki

esitutkintalain 48 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun esitutkintalain (449/87) 48 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
48 §	48 §
Joka ilman laillista syytä ilmaisee, mitä 1 momentin nojalla on määrätty pidettäväksi salassa, on tuomittava, jollei teosta ole muualla säädetty ankarampaa rangaistusta, *esitutkintatietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

54.

Laki

suuronnettomuuksien tutkinnasta annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan suuronnettomuuksien tutkinnasta 3 päivänä toukokuuta 1985 annetun lain (373/85) 18 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 8 päivänä syyskuuta 1989 annetussa laissa (803/89) seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
18 §	18 §
Vaitiolovelvollisuus	*Vaitiolovelvollisuus*
Joka rikkoo 1 momentissa säädetyn kiellon, on tuomittava *suuronnettomuuden tutkintaa koskevan vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomiseen on kuitenkin sovellettava rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n nojalla, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

55.

Laki

asianajajista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään asianajajista 12 päivänä joulukuuta 1958 annettuun lakiin (496/58) uusi 5 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
(ks. RL 38 luku 3 §)	5 b § *Asianajaja tai hänen apulaisensa ei saa luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta taikka liike- tai ammattisalaisuutta, josta hän tehtävässään on saanut tiedon.* *Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.* --- *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .* ---

56.

Laki

yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 82 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityishenkilön velkajärjestelystä 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun lain (57/93) 82 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
82 § *Rangaistussäännös salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* Joka rikkoo 80 §:ssä tai 81 §:n 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei teosta muualla laisa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, *yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	82 § ***Rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta*** *Rangaistus 80 §:ssä ja 81 §:n 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.* --- *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .* ---

57.

Laki

yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yleisten asiakirjain julkisuudesta 9 päivänä helmikuuta 1951 annetun lain (83/51) 27 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 8 päivänä syyskuuta 1989 annetulla lailla (804/89), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
27 §	27 §
Joka rikkoo tässä laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden tai sen, mitä 6 ja 7 §:ssä on asiakirjain julkisuudesta säädetty, taikka 17 §:n 2 momentissa tai 18 §:n 1 momentissa tarkoitetun sitoumuksen tai luvattomasti antaa tiedon asiakirjasta, joka ei ole julkinen, on tuomittava *yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain säännösten rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Virkarikokseen ja julkisyhteisön työntekijän rikoslain 40 luvussa rangaistavaksi säädettyyn tekoon on kuitenkin sovellettava tuon luvun säännöksiä.	*Rangaistus tässä laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Salassapitovelvollisuuden rikkomisena pidetään myös 17 §:n 2 momentissa tai 18 §:n 1 momentissa tarkoitetun sitoumuksen rikkomista.*
	Joka luvattomasti antaa muun kuin salassa pidettävän tiedon asiakirjasta, joka ei ole julkinen, on tuomittava ***yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain rikkomisesta*** *sakkoon.*
	Virkarikokseen ja julkisyhteisön työntekijän rikoslain 40 luvussa rangaistavaksi säädettyyn tekoon on kuitenkin sovellettava tuon luvun säännöksiä.
Painovapausrikoksista on noudatettava niistä erikseen annettuja säännöksiä.	Painovapausrikoksista on noudatettava niistä erikseen annettuja säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

58.

Laki

tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta 8 päivänä elokuuta 1986 annetun lain (610/86) 16 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
16 §	16 §
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Joka vastoin 1 momentin säännöksiä ilmaisee tai käyttää siinä tarkoitettuja tietoja, on	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikos-*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tuomittava *tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta annetussa laissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	*lain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

59.

Laki

henkilörekisterilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun henkilörekisterilain (471/87) 43 §, 44 §:n 2 momentti ja 45—47 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
43 §	43 §
Henkilörekisteririkos	*Henkilörekisteririkos*
Joka tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti 1) tallettaa henkilörekisteriin arkaluonteisia tietoja; 2) antamalla rekisteröidylle väärän tai harhaanjohtavan tiedon estää tai yrittää estää rekisteröityä käyttämästä hänelle kuuluvaa henkilörekisterin tarkastusoikeutta; 3) käyttää henkilörekisteriä tai sen tietoja muuhun kuin lain mukaisesti määriteltyihin käyttötarkoituksiin; 4) luovuttaa henkilörekisteristä henkilötietoja; taikka 5) yhdistää henkilörekistereitä ja siten loukkaa rekisteröidyn yksityisyyden suojaa taikka aiheuttaa hänelle muuta vahinkoa tai olennaista haittaa, on tuomittava *henkilörekisteririkoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.	*Rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä.*
44 §	44 §
Henkilörekisteririkkomus.	*Henkilörekisteririkkomus*
Henkilörekisteririkkomuksesta on tuomittava myös se, joka törkeästä huolimattomuudesta syyllistyy 43 §:ssä tarkoitettuun tekoon.	Henkilörekisteririkkomuksesta on tuomittava myös se, joka törkeästä huolimattomuudesta syyllistyy *tekoon, joka tahallisesti tehtynä olisi henkilörekisteririkos.*

Voimassa oleva laki

45 §

Henkilörekisteriin tunkeutuminen.

Joka käyttämällä hänelle kuulumatonta käyttäjätunnusta tai muulla petollisella toimella läpäisee tunnistuskontrollin tai vastaavan turvajärjestelyn ja siten oikeudettomasti tunkeutuu automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettyyn henkilörekisteriin, on tuomittava *henkilörekisteriin tunkeutumisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

46 §

Henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen.

Joka 41 §:n vastaisesti ilmaisee sivulliselle henkilörekisteriin talletettuja tai sitä varten kerättyjä henkilötietoja, on tuomittava *henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

47 §

Tietosuojavaltuutetun kuuleminen.

Virallisen syyttäjän on ennen 43—46 §:ssä tarkoitettua tekoa koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Tuomioistuimen on tällaista asiaa käsitellessään varattava tietosuojavaltuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi.

Ehdotus

45 §

Henkilörekisteriin kohdistuva tietomurto

Rangaistus henkilörekisteriin kohdistuvasta tietomurrosta säädetään rikoslain 38 luvun 8 §:ssä.

46 §

Henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 41 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

47 §

Tietosuojavaltuutetun kuuleminen

Virallisen syyttäjän on ennen *henkilörekisteririkkomusta* koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Tuomioistuimen on tällaista asiaa käsitellessään varattava tietosuojavaltuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi.

Tietosuojavaltuutetun kuulemisesta henkilörekisteririkosta, henkilörekisteriin kohdistuvaa tietomurtoa ja henkilörekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevassa asiassa säädetään rikoslain 38 luvun 10 §:n 3 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

60.

Laki

tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lain (474/87) 10 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 §	10 §
Joka vastoin 1 momentin säännöksiä ilmaisee tai käyttää siinä tarkoitettuja tietoja, on tuomittava *tietosuojaviranomaisen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

61.

Laki

arkistolain 26 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä helmikuuta 1981 annetun arkistolain (184/81) 26 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
26 §	26 §
Joka ilmaisee sivulliselle, mitä hän on lunastamista tai jäljentämistä koskevaa asiaa käsiteltäessä saanut tietää yksityisestä asiakirjasta, kokoelmasta tai arkistosta taikka niiden omistajasta tai haltijasta, on tuomittava *asiakirjan lunastamista koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Lunastamista tai jäljentämistä koskevaa asiaa käsiteltäessä saatua tietoa yksityisestä asiakirjasta, kokoelmasta tai arkistosta taikka niiden omistajasta tai haltijasta ei saa luvattomasti ilmaista sivulliselle.* Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

62.

Laki

virallisista kääntäjistä annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan virallisista kääntäjistä 23 päivänä joulukuuta 1988 annetun lain (1148/88) 10 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 §	10 §
Virallinen kääntäjä, joka rikkoo 6 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava *kääntäjän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon, jollei häntä muun lain nojalla ole tuomittava ankarampaan rangaistukseen.	*Rangaistus 6 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

63.

Laki

nimikirjalain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 24 päivänä marraskuuta 1989 annetun nimikirjalain (1010/89) 11 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
11 §	11 §
Julkisyhteisön henkilöstötietoja koskevan vaitiolovelvollisuuden rikkominen	*Julkisyhteisön henkilöstötietoja koskevan vaitiolovelvollisuuden rikkominen*
Joka 10 §:n vastaisesti ilmaisee sivulliselle tiedon, on tuomittava *julkisyhteisön henkilöstötietoja koskevan vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.	*Rangaistus 10 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

64.

Laki

väestölaskentalain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä huhtikuuta 1938 annetun väestölaskentalain (154/38) 7 §, sellaisena kuin se on 8 päivänä syyskuuta 1989 annetussa laissa (806/89), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
7 §	7 §
Joka rikkoo 6 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden, on tuomittava *väestölaskentatietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdelsi vuodeksi. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomiseen on kuitenkin sovellettava rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.	*Rangaistus 6 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

65.

Laki

väestökirjalain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 21 päivänä helmikuuta 1969 annetun väestökirjalain (141/69) 25 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
25 §	25 §
Milloin henkilö, jonka tehtävänä on virka- tai työsopimussuhteen perusteella käsitellä väestökirjoja tai jonka 11 §:n 2 momentin nojalla on sallittu tutkia väestökirjoja tai niihin kuuluvia asiakirjoja, luvattomasti sivulliselle ilmaisee väestökirjoihin kuuluvan tiedon, joka 12 §:n *tai asian laadun mukaan* on pidettävä salassa, rangaistakoon häntä sakolla, jollei teosta ole muualla ankarampaa rangaistusta säädetty. *Tässä pykälässä tarkoitetusta rikoksesta älköön virallinen syyttäjä nostako syytettä, ellei asianomistaja ole sitä syytteeseen pantavaksi ilmoittanut.*	*Rangaistus 23 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.* (ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

66.

Laki

potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan potilaan asemasta ja oikeuksista 17 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (785/92) 14 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
14 §	14 §
Salassapitovelvollisuuden rikkominen	*Salassapitovelvollisuuden rikkominen*
Joka rikkoo 13 §:n 2 momentissa säädettyä salassapitovelvollisuutta, on tuomittava, jollei siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 13 §:n 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä salassapitovelvollisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

67.

Laki

lääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain 10 ja 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lääkärintoimen harjoittamisesta 14 päivänä heinäkuuta 1978 annetun lain (562/78) 10 ja 24 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 §	10 §
Lääkärintoimen harjoittajan salassapitovelvollisuudesta on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään. (ks. RL 38 luku 3 § 1 mom.)	*Lääkärintoimen harjoittaja tai hänen apulaisensa ei saa luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on tehtävässään saanut tiedon.* *Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*

Voimassa oleva laki

24 §

Joka muulla kuin 22 ja 23 §:ssä mainitulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *lääkärintoimen harjoittamisesta annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta* sakkoon, jollei muussa laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta.

Ehdotus

24 §

Joka muulla kuin *10,* 22 ja 23 §:ssä mainitulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *lääkärintoimen harjoittamisesta annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta* sakkoon, jollei muussa laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

68.

Laki

hammaslääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain 10 ja 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan hammaslääkärintoimen harjoittamisesta 14 päivänä heinäkuuta 1978 annetun lain (563/78) 10 ja 24 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

10 §

Hammaslääkärintoimen harjoittajan ja hänen ammattiapulaisensa salassapitovelvollisuudesta on voimassa, mitä lääkärintoimen harjoittajan salassapitovelvollisuudesta on erikseen säädetty tai säädetään.

(ks. RL 38 luku 3 § 1 mom.)

Ehdotus

10 §

Hammaslääkärintoimen harjoittaja tai hänen apulaisensa ei saa luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on tehtävässään saanut tiedon.

Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Voimassa oleva laki

24 §

Joka muulla kuin 22 ja 23 §:ssä mainitulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *hammaslääkärintoimen harjoittamisesta annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta* sakkoon, jollei muussa laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta.

Ehdotus

24 §

Joka muulla kuin *10,* 22 tai 23 §:ssä mainitulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *hammaslääkärintoimen harjoittamisesta annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta* sakkoon, jollei muussa laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

69.

Laki

sairaanhoitotoimen harjoittamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan sairaanhoitotoimen harjoittamisesta 31 päivänä lokakuuta 1962 annetun lain (554/62) 7 §:n 3 momentti sekä

muutetaan 7 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
7 §	7 §
Joka rikkoo tämän lain 3 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden, rangaistakoon sakolla taikka vankeudella enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei siitä rikoslaissa ole ankarampaa rangaistusta säädetty.	*Rangaistus 3 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Edellä 2 momentissa mainitusta rikoksesta älköön virallinen syyttäjä nostako syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

70.

Laki

erikoissairaanhoitolain 57 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 1 päivänä joulukuuta 1989 annetun erikoissairaanhoitolain (1062/89) 57 §:n 4 momentti ja

muutetaan 57 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
57 §	57 §
Joka rikkoo 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei teosta ole muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *erikoissairaanhoitolain mukaisen sa-*	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
lassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

71.

Laki

yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yksityisestä terveydenhuollosta 9 päivänä helmikuuta 1990 annetun lain (152/90) 23 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
23 §	23 §
Vaitiolovelvollisuuden rikkominen	*Vaitiolovelvollisuuden rikkominen*
Joka rikkoo 12 tai 15 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden, on tuomittava, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, *yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 12 tai 15 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

72.

Laki

kansanterveyslain 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä tammikuuta 1972 annetun kansanterveyslain (66/72) 42 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 2 päivänä syyskuuta 1976 annetussa laissa (788/76), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
42 §	42 §
Joka rikkoo salassapitovelvollisuuden, rangaistaan sakolla tai vankeudella enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muussa laissa ankarampaa rangaistusta säädetty. *Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.*	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n nojalla tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

73.

Laki

kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun lain (604/91) 12 §:n 4 momentti ja

muutetaan 12 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
12 §	12 §
Joka rikkoo 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei teosta ole muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *kuntoutuksen asiakaspalveluyhteis-*	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
työstä annetun lain mukaisen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetun salassapitovelvolisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

74.

Laki

kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun lain (610/91) 10 §:n 4 momentti ja

muutetaan 10 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 §	10 §
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Joka rikkoo 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei teosta ole muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain mukaisen salassapitovelvollisuuden rikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetun salassapitovelvolisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

75.

Laki

kuntoutusrahalain 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun kuntoutusrahalain (611/91) 29 §:n 4 momentti ja
muutetaan 29 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
29 §	29 §
Joka rikkoo 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei teosta ole muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *kuntoutusrahalain mukaisen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetun salassapitovelvolisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

76.

Laki

lääkelain 90 ja 97 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 10 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lääkelain (395/87) 97 § sekä
lisätään 90 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
90 §	90 §
(uusi)	*Apteekkari tai hänen apulaisensa ei saa luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on tehtävässään saanut tiedon.*
97 §	97 §
Joka rikkoo 90 §:ssä säädettyä salassapitovel-	*Rangaistus 90 §:ssä säädetyn salassapitovel-*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
vollisuutta, on tuomittava *salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*vollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.* (ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

77.

Laki

steriloimislain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 24 päivänä huhtikuuta 1970 annetun steriloimislain (283/70) 9 §:n 3 momentti sekä *muutetaan* 9 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
9 §	9 §
Se, joka rikkoo 1 momentissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden, tuomittakoon sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.* (kumotaan, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

78.

Laki

kastroimislain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 24 päivänä huhtikuuta 1970 annetun kastroimislain (282/70) 9 §:n 3 momentti sekä *muutetaan* 9 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
9 §	9 §
Se, joka rikkoo 1 momentissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden, tuomittakoon sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

79.

Laki

raskauden keskeyttämisestä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan raskauden keskeyttämisestä 24 päivänä maaliskuuta 1970 annetun lain (239/70) 12 §:n 3 momentti sekä
muutetaan 12 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
12 §	12 §
Se, joka rikkoo 1 momentissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden, tuomittakoon sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	*siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.* (kumotaan, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

80.

Laki

Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta 24 päivänä elokuuta 1990 annetun lain (717/90) 18 § ja

muutetaan 17 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
17 §	17 §
Joka rikkoo 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava *Suomen itsenäisyyden juhlarahastoa koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
18 §	
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 17 §:n 2 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, jos sillä on loukattu vain yksityistä etua, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

81.

Laki

verotuslain 124 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 12 päivänä joulukuuta 1958 annetun verotuslain (482/58) 124 a §, sellaisena kuin se on 23 päivänä toukokuuta 1980 annetussa laissa (361/80), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
124 a §	124 a §
Jos muu kuin 124 §:ssä tarkoitettu henkilö luvattomasti ilmaisee, mitä hän 133 §:n nojalla on velvollinen pitämään salassa, hänet on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus muun kuin 124 §:ssä tarkoitetun henkilön tekemästä 133 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

82.

Laki

liikevaihtoverolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 22 päivänä maaliskuuta 1991 annetun liikevaihtoverolain (559/91) 137 § ja *muutetaan* 136 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
136 §	136 §
Rangaistus virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on säädetty rikoslain 40 luvun 5 §:ssä.	*Rangaistus 129 ja 130 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
137 §	
*Jos muu kuin virkamies tai julkisyhteisön työntekijä luvattomasti rikkoo 130 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden, hänet on tuomittava **liikevaihtoverotietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta** sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	(kumotaan, ks. 136 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

83.

Laki

leimaverolain 101 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 6 päivänä elokuuta 1943 annetun leimaverolain (662/43) 101 b §, sellaisena kuin se on 23 päivänä joulukuuta 1981 annetussa laissa (1007/81), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
101 b §	101 b §
Jos muu kuin 101 a §:ssä tarkoitettu henkilö luvattomasti ilmaisee, mitä hän 100 d §:n nojalla on velvollinen pitämään salassa, tai käyttää tällaista tietoa yksityiseksi hyödykseen, hänet on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus muun kuin 101 a §:ssä tarkoitetun henkilön tekemästä 100 d §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

84.

Laki

luottoverolain 28 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä tammikuuta 1990 annetun luottoverolain (48/90) 28 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
28 §	28 §
Salassapitovelvollisuus ja salassapitovelvollisuuden rikkominen	*Salassapitovelvollisuus ja salassapitovelvollisuuden rikkominen*
Joka rikkoo 1 momentin säännöksiä, on tuomittava *luottoverolaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomiseen sovelletaan rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

85.

Laki

arpajaisverolain 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 26 päivänä kesäkuuta 1992 annetun arpajaisverolain (552/92) 21 §:n 3 momentti ja *muutetaan* 21 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
21 §	21 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
Rangaistus virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään rikoslain 40 luvun 5 §:ssä.	*Rangaistus 20 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
*Jos muu kuin 2 momentissa tarkoitettu henkilö luvattomasti ilmaisee, mitä hän 20 §:n nojalla on velvollinen pitämään salassa, hänet on tuomittava **arpajaisverolaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta** sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	(kumotaan, ks. 2 momentti)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

86.

Laki

maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta annetun lain 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maidon ja sianlihan vientikustannusmaksusta 15 päivänä kesäkuuta 1990 annetun lain (513/90) 21 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
21 §	21 §
Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä on antamalla väärän tiedon tai muulla vilpillä pidättänyt tai yrittänyt pidättää valtiolta tässä laissa tarkoitettua maksua, on tuomittava sen mukaan kuin rikoslaissa säädetään.	*Rangaistus maidon ja sianlihan vientikustannusmaksun lainvastaisesta välttämisestä ja sen yrittämisestä säädetään rikoslain 29 luvun 1—3 §:ssä.*
Joka muuten rikkoo tämän lain 19 §:ssä tarkoitettua kieltoa, on tuomittava, jollei rikkomus ole vähäinen, *maidon ja sianlihan vien-*	*Rangaistus 19 §:n 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan,*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tikustannusmaksua koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on kuitenkin voimassa, mitä rikoslain 40 luvun 5 §:ssä on säädetty.	*jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

87.

Laki

maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta 10 päivänä joulukuuta 1990 annetun lain (1062/90) 25 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
25 §	25 §
Joka rikkoo tämän lain 22 §:n 1 momentissa säädettyä kieltoa, on tuomittava, jollei rikkomus ole vähäinen, *maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksua koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.	*Rangaistus 22 §:n 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään rangaistus rikoslain 40 luvun 5 §:ssä.	(jää pois, ks. 1 momentti)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

88.

Laki

erikoiskasvien markkinoimismaksuista annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan erikoiskasvien markkinoimismaksuista 28 päivänä kesäkuuta 1991 annetun lain (978/91) 25 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
25 §	25 §
Joka rikkoo tämän lain 22 §:n 1 momentissa säädettyä kieltoa, on tuomittava, jollei rikkomus ole vähäinen, *erikoiskasvien markkinoimismaksuja koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.	*Rangaistus 22 §:n 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään rangaistus rikoslain 40 luvun 5 §:ssä.	(jää pois, ks. 1 momentti)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

89.

Laki

maatilatilastosta annetun lain 5 ja 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maatilatilastosta 25 päivänä elokuuta 1975 annetun lain (675/75) 5 §:n 1 momentti ja 7 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
5 §	5 §
Tämän lain perusteella annettuja tietoja ilmoitusvelvollisen maatilasta ja elinkeinotoiminnasta on käsiteltävä luottamuksellisina. Niitä saa käyttää ainoastaan tilastotarkoituksiin tai sellaisiin muihin tutkimustarkoituksiin, joista ei koidu tiedonantajalle vahinkoa eikä muuta haittaa. Yksittäistä tiedonantajaa koskevia tietoja voidaan kuitenkin antaa vain erityisistä syistä. (ks. 7 §)	Tämän lain perusteella annettuja tietoja ilmoitusvelvollisen maatilasta ja elinkeinotoiminnasta on käsiteltävä luottamuksellisina. Niitä saa käyttää ainoastaan tilastotarkoituksiin tai sellaisiin muihin tutkimustarkoituksiin, joista ei koidu tiedonantajalle vahinkoa eikä muuta haittaa. Yksittäistä tiedonantajaa koskevia tietoja voidaan kuitenkin antaa vain erityisistä syistä. *Maatilatilastoa varten tilastollisiin tai muihin tarkoituksiin laadittua tietoaineistoa tai sen osaa taikka tietoaineiston aikaansaamiseksi valmistettua automaattisen tietojenkäsittelyn ohjelmaa tai järjestelmää, joiden avulla voidaan yhdistellä yksittäistä tiedonantajaa koskevia eri*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	tietoja, ei saa luvattomasti luovuttaa tai muulla tavalla ilmaista.
7 §	7 §
Joka luovuttaa tai muulla tavoin ilmaisee hyötymistarkoituksessa 5 §:n mukaan salassapidettäviä tietoja tai tilastollisiin tai muihin tarkoituksiin laaditun tietoaineiston taikka osan siitä tai tietoaineiston aikaansaamiseksi valmistetun automaattisen tietojenkäsittelyn ohjelman tai järjestelmän, joiden avulla voidaan yhdistellä yksittäistä tiedonantajaa koskevia eri tietoja, tuomittakoon, jollei rikos ole vähäinen, sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 5 §:n vastaisesta tietojen paljastamisesta tai käyttämisestä taikka tietojenkäsittelyohjelman tai -järjestelmän luovuttamisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Joka tahallisesti tai törkeää huomaamattomuutta osoittaen ilman hyötymistarkoitusta luovuttaa tai muutoin ilmaisee 1 momentissa tarkoitetut tiedot sellaiselle, joka ei ole tähän oikeutettu, tuomittakoon, jollei rikkomus ole vähäinen, sakkoon.	(ks. 1 momentti)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

90.

Laki

vuoden 1990 maatalouslaskennasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vuoden 1990 maatalouslaskennasta 8 päivänä joulukuuta 1989 annetun lain (1076/89) 10 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 §	10 §
Joka tämän lain vastaisesti luovuttaa tai muulla tavoin ilmaisee 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja tai niitä sisältävän tietoaineiston taikka osan siitä tai tietoaineiston aikaansaamiseksi valmistetun automaattisen tietojenkäsittelyn ohjelman tai järjestelmän, joiden avulla voi-	Lain 3 §:ssä tarkoitettuja tietoja tai niitä sisältävää tietoaineistoa tai osaa siitä taikka tietoaineiston aikaansaamiseksi valmistettua automaattisen tietojenkäsittelyn ohjelmaa tai järjestelmää, joiden avulla voidaan yhdistellä yksittäistä tiedonantajaa koskevia eri tietoja, *ei*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
daan yhdistellä yksittäistä tiedonantajaa koskevia eri tietoja, on tuomittava, jollei rikos ole vähäinen, *maatalouslaskentaa koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*saa tämän lain vastaisesti luovuttaa tai muulla tavoin ilmaista.* *Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.* --- *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .* ---

91.

Laki

maataloushallinnon maatilarekisteristä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maataloushallinnon maatilarekisteristä 8 päivänä joulukuuta 1989 annetun lain (1077/89) 12 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
12 § *Rangaistussäännökset* Joka rikkoo tämän lain 10 §:ssä säädetyn kiellon, on tuomittava *maatilarekisteriä koskevan salassapitovelvollisuuden* rikkomisesta sakkoon tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen. *Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta on kuitenkin voimassa, mitä rikoslain 40 luvun 5 §:ssä on säädetty.*	12 § *Rangaistussäännökset* *Rangaistus 10 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.* (jää pois, ks. 1 momentti) --- *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .* ---

92.

Laki

eläinlääkärintoimen harjoittamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään eläinlääkärintoimen harjoittamisesta 24 päivänä toukokuuta 1985 annetun lain (409/85) 2 lukuun uusi 9 a § ja 4 lukuun uusi 17 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	9 a §
(uusi)	*Eläinlääkärintoimen harjoittaja tai hänen apulaisensa ei saa luvattomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän on tehtävässään saanut tiedon.*
	17 a §
	Rangaistus 9 a §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

93.

Laki

tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tieliikenteen tietojärjestelmästä 15 päivänä syyskuuta 1989 annetun lain (819/89) 18 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
18 §	18 §
Rangaistusseuraamukset	*Rangaistusseuraamukset*
Tämän lain muusta kuin 17 §:ssä tarkoitetusta rikkomisesta rangaistaan siten kuin henkilörekisterilain 43—46 §:ssä on säädetty.	*Rangaistus tässä laissa mainittuihin rekistereihin kohdistuvasta tietomurrosta säädetään rikoslain 38 luvun 8 §:ssä ja tällaiseen rekisteriin kohdistuvasta henkilörekisteririkoksesta mainitun luvun 9:ssä sekä henkilörekisteririkkomuksesta henkilörekisterilain 44 §:ssä.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

94.

Laki

teletoimintalain 26 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 20 päivänä helmikuuta 1987 annetun teletoimintalain (183/87) 26 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 3 päivänä elokuuta 1992 annetussa laissa (676/92), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
26 a §	26 a §
Teletoiminnasta annettujen säännösten rikkominen	*Teletoiminnasta annettujen säännösten rikkominen*
Joka tahallaan rikkoo 29 §:n 1 tai 6 momentissa säädettyä vaitiolovelvollisuutta, on tuomittava *vaitiolovelvollisuudesta annettujen säännösten rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 29 §:n 1 ja 6 momentissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

95.

Laki

radiolain 20 ja 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 10 päivänä kesäkuuta 1988 annetun radiolain (517/88) 20 §:n 1 ja 2 momentti ja 22 §:n 2 momentti, jälkimmäinen lainkohta sellaisena kuin se on 29 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1270/88), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
20 §	20 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Joka rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava, jollei teosta ole muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *radiolaitteista annettujen säännösten rikkomisesta* sakkoon *tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	*Rangaistus radioviestinnän häirinnästä säädetään rikoslain 38 luvun 5—7 §:ssä.* *Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla* rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava, jollei teosta muussa laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, ***radiolain rikkomisesta*** *sakkoon.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Joka lähettää aiheettoman hätäkutsun, häiritsee tai vaarantaa turvallisuusradioliikennettä taikka jonka 1 momentissa tarkoitettua tekoa on kokonaisuutena arvioiden pidettävä törkeänä, on tuomittava, jollei teosta ole muussa laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *radiolaitteista annettujen säännösten törkeästä rikkomisesta* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	(ks. 1 momentti)
22 §	22 §
Virka-apu	*Virka-apu*
Jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty *20 §:n 1 momentissa* tarkoitettu rikos, saadaan lainvastaisen radiolaitteen löytämiseksi toimittaa kotietsintä ja henkilöntarkastus sen estämättä, mitä pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momentissa ja 10 §:n 1 momentissa on säädetty.	Jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty *rikoslain 38 luvun 7 §:ssä tai tämän lain 20 §:n 2 momentissa* tarkoitettu rikos, saadaan lainvastaisen radiolaitteen löytämiseksi toimittaa kotietsintä ja henkilöntarkastus sen estämättä, mitä pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momentissa ja 10 §:n 1 momentissa säädetään.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

96.

Laki

radiolaitteista annetun lain 6 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
6 §	1 §
Mitä rikoslain 34 luvun 12 §:ssä säädetään yleisen lennätin- tai puhelinlaitoksen käyttämisen estämisestä tai häiritsemisestä, on soveltuvin osin voimassa myös radiolaitteista.	Täten kumotaan radiolaitteista 17 päivänä tammikuuta 1927 annetun lain (8/27) 6 §, sellaisena kuin se on 24 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (813/90).
	2 §
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

97.

Laki

Valtiontakuukeskuksesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Valtiontakuukeskuksesta 3 päivänä helmikuuta 1989 annetun lain (111/89) 13 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
13 §	13 §
Joka rikkoo 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei siitä muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, sakkoon.	*Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetö ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

98.

Laki

yritystoiminnan aluetuesta annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yritystoiminnan aluetuesta 29 päivänä joulukuuta 1988 annetun lain (1297/88) 33 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
33 §	33 §
Joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän tämän lain mukaisesti asioita käsitellessään on saanut tietää yhteisön tai yksityisen henkilön taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta, on tuomittava *yritystoiminnan aluetuesta annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon, jollei teosta ole muualla säädetty ankarampaa rangaistusta.	Joka tämän lain mukaisia asioita käsitellessään on saanut tiedon yhteisön tai yksityisen henkilön taloudellisesta asemasta tai liike- tai ammattisalaisuudesta, *ei saa sitä luvattomasti ilmaista.* *Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa mainitusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	(jää pois, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

99.

Laki

työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta 24 päivänä helmikuuta 1978 annetun lain (159/78) 11 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
11 §	11 §
Joka rikkoo 10 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden on tuomittava, jollei tekoa ole rangaistava virkarikoksena, *työsuojelutietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 10 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Edellä 1 momentissa mainitusta rikoksesta ei virallinen syyttäjä saa nostaa syytettä, ellei asianomistaja ole rikosta syytteeseen ilmoittanut.	(jää pois, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

100.

Laki

kansaneläkelain 75 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/56) 75 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
75 §	75 §
Joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän on tässä laissa säädettyä tehtävää täyttäessään saanut tietää jonkun henkilön taloudellisista oloista, terveydentilasta taikka ammatti- tai liikesalaisuuksista, rangaistakoon sakolla, jollei teosta muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta.	Joka tässä laissa säädettyä tehtävää täyttäessään *on saanut tiedon* jonkun henkilön taloudellisista oloista, terveydentilasta taikka ammatti- tai liikesalaisuuksista, *ei saa sitä luvattomasti ilmaista.* *Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Tässä pykälässä mainitusta rikoksesta älköön virallinen syyttäjä tehkö syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	(jää pois, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

101.

Laki

sairausvakuutuslain 67 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 67 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
67 §	67 §
Joka luvattomasti ilmaisee, mitä hän tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään on saanut tietää jonkun henkilön taloudellisesta asemasta tai terveydentilasta, rangaistakoon sakolla, jollei teosta muussa laissa ole ankarampaa rangaistusta säädetty.	Joka tässä laissa säädettyjä tehtäviä täyttäessään *on saanut tiedon* jonkun henkilön taloudellisesta asemasta tai terveydentilasta, *ei saa sitä luvattomasti ilmaista.* *Rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Tässä pykälässä mainitusta rikoksesta älköön virallinen syyttäjä nostako syytettä, ellei asianomistaja ole rikosta syytteeseen pantavaksi ilmoittanut.	(jää pois, ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

102.

Laki

sosiaalihuoltolain 58 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/82) 58 §:n 1 ja 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
58 §	58 §
Joka rikkoo 57 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, *sosiaalihuoltolaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 57 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta teosta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi, eikä 2 momentissa tarkoitetusta teosta, ellei sosiaalihuollon viranomainen ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 2 momentissa tarkoitetusta teosta, ellei sosiaalihuollon viranomainen ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.
	(ks. syyteoikeudesta myös ehdotettu RL 38 luku 10 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

103.

Laki

lapsilisälain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1992 annetun lapsilisälain (796/92) 19 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
19 §	19 §
Salassapitovelvollisuuden rikkominen	*Salassapitovelvollisuuden rikkominen*
Joka rikkoo 18 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava *lapsilisää koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.	*Rangaistus 18 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.* (ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta teosta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi.	
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

104.

Laki

lasten kotihoidon tuesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon tuesta 21 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (797/92) 24 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
24 §	24 §
Salassapitovelvollisuuden rikkominen	*Salassapitovelvollisuuden rikkominen*
Joka rikkoo 23 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava *kotihoidon tukea koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.	*Rangaistus 23 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta teosta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut tekoa syytteeseen pantavaksi.	(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 38 luku 10 §)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

105.

Laki

valmiuslain 51 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetun valmiuslain (1080/91) 51 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
51 §	51 §
Joka rikkoo 45 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä ole muualla säädetty ankarampaa rangaistusta, *poikkeusoloja koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 45 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

106.

Laki

puolustustilalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetun puolustustilalain (1083/91) 41 § ja
muutetaan 39, 40 ja 42 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
39 §	39 §
Joka tahallaan menettelee 13 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesti, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *puolustustilan salassapitorikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.	*Rangaistus 13 §:ssä tarkoitetun tiedon oikeudettomasta julkistamisesta tai toiselle ilmaisemisesta säädetään rikoslain 12 luvun 6—8 §:ssä.*

Voimassa oleva laki

Jos 1 momentissa tarkoitetulla rikoksella
1) pyritään aiheuttamaan tai aiheutetaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa valtakunnan puolustukselle tai sen turvallisuudelle tai
2) pyritään saamaan olennaista hyötyä
ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä puolustustilan salassapitorikoksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

40 §

Joka törkeästä huolimattomuudesta menettelee 13 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesti, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *tuottamuksellisesta puolustustilan salassapitorikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

41 §

Joka hankkii tai tallentaa tiedon 13 §:n nojalla salassa pidettävästä asiasta käyttääkseen tietoa puolustustilan salassapitorikoksen tekemiseen tai sen tekmistä varten hankkii tai valmistaa siihen soveltuvan välineen, on tuomittava puolustustilan salassapitorikoksen valmistelusta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

42 §

Joka rikkoo 32 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *puolustustilan salassapitorikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Ehdotus

40 §

Rangaistus 13 §:ssä tarkoitetun salassa pidettäväksi säädetyn tai määrätyn tiedon törkeästä huolimatttomuudesta tehdystä oikeudettomasta julkistamisesta tai toiselle ilmaisemisesta säädetään rikoslain 12 luvun 9 §:ssä.

(kumotaan, ks. ehdotettu 12 luku 6—8 §)

42 §

Rangaistus 32 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

107.

Laki

kansainvälisestä energiaohjelmasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kansainvälisestä energiaohjelmasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta 13 päivänä joulukuuta 1991 annetun lain (1682/91) 14 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
14 §	14 §
Joka rikkoo 12 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden, on tuomittava *kansainvälisen energiaohjelman tietojärjestelmään liittyvän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta muussa laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta. Virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän salassapitovelvollisuuden rikkomiseen on kuitenkin sovellettava rikoslain 40 luvun 5 §:n säännöksiä.	*Rangaistus 12 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

108.

Laki

työsopimuslain 54 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1970 annetun työsopimuslain (320/70) 54 §, sellaisena kuin se on 4 päivänä joulukuuta 1987 annetussa laissa (935/87), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
54 §	54 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Työnantaja, joka rikkoo 26 §:n 1 momentissa, 47 tai 52 §:ssä taikka 53 §:n 2 momentissa olevia säännöksiä, on tuomittava *työsopimuslain säännösten rikkomisesta* sakkoon.	*Rangaistus 17 §:n 3 ja 4 momentin rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 3 §:ssä.* *Rangaistus 52 §:n 1 momentissa mainitun yhdistymisvapauden rikkomisesta, milloin se kos-*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Työnantaja, joka rikkoo 17 §:n 3 tai 4 momentissa olevia säännöksiä, on tuomittava *työsopimuslain syrjintäkiellon rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi. (ks. 1 mom.)	*kee työntekijöiden ammatillista tai poliittista toimintaa, säädetään rikoslain 47 luvun 5 §:ssä. Rangaistus 53 §:n 2 momentin rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 4 §:ssä.* *Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 26 §:n 1 momentissa, 47 §:ssä tai 52 §:n 2 momentissa olevia säännöksiä, on tuomittava* ***työsopimuslakirikkomuksesta*** *sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.* *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .*

109.

Laki

kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kotitaloustyöntekijän työsuhteesta 16 päivänä joulukuuta 1977 annetun lain (951/77) 33 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
33 § *Rangaistussäännös* Työnantaja, joka rikkoo 4, 6—11, 18, *19,* 21—26 *tai 29 §:n* säännöksiä *tahi muusta syystä kuin maksukyvyttömyyden takia laiminlyö 13 tai 14 §:ssä säädetyn korotetun palkan tai korvauksen maksamisen,* tuomitaan *kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annetun lain säännösten rikkomisesta* sakkoon. Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitetusta teosta, ellei asianomistaja tai työsuojeluviranomainen ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi. *Syytteen saa nostaa 13 tai 14 §:ä koskevissa tapauksissa kuitenkin ainoastaan silloin, kun asianomistaja on ilmoittanut teon syytteeseen pantavaksi.*	33 § **Rangaistussäännökset** Työnantaja *tai tämän edustaja,* joka *tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo 4, 6—11, 18 tai 21—26 §:n säännöksiä, on tuomittava *kotitaloustyösuhderikkomuksesta* sakkoon. *Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.* *Rangaistus 29 §:n rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.* *Rangaistus 31 §:n 2 momentissa mainittua työaikaluetteloa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta tämän pykälän 1 momentissa mainitusta rikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.
(ks. 2 mom.)	Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa mainitusta rikkomuksesta, ellei asianomistaja tai työsuojeluviranomainen ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

110.

Laki

metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan metsä- ja uittotyöntekijäin yhteisasunnoista 28 päivänä heinäkuuta 1967 annetun lain (344/67) 16 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
16 §	16 §
Joka rikkoo tämän lain säännöksiä tai sen nojalla annetun asetuksen tai sosiaaliministeriön päätöksen määräyksiä, rangaistakoon, jollei teko tai laiminlyönti ole vähäinen, sakolla.	*Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta ja määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.*
Milloin rikkomus on tapahtunut tarkastusviranomaisen huomautuksesta huolimatta tai asianhaarain ollessa muutoin raskauttavat, olkoon rangaistus vähintään viisikymmentä päiväsakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta, jollei teosta tai laiminlyönnistä ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.	
Jos työnantajan edustaja havaitaan syylliseksi tässä pykälässä mainittuun rikkomukseen eikä sitä samalla voida lukea työnantajan syyksi, rangaistakoon ainoastaan edustajaa.	(ks. vastuun kohdentumisesta ehdotettu RL 47 luku 7 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

111.

Laki

merimieslain 83 ja 84 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 7 päivänä kesäkuuta 1978 annetun merimieslain (423/78) 83 § ja 84 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 83 § osittain muutettuna 4 päivänä joulukuuta 1987 annetulla lailla (936/87) ja 84 §:n 2 momentti 19 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa (1006/86), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
83 §	83 §
Työnantajaa koskevat rangaistussäännökset	***Työnantajaa ja tämän edustajaa koskevat rangaistussäännökset***
(ks. 2 mom.)	*Rangaistus 15 §:n 3 ja 4 momentin rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 3 §:ssä.*
	Rangaistus 29 §:n 1 momentin rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.
(ks. 1 mom. 7 kohta)	*Rangaistus 76 §:n 1 momentissa tarkoitetun yhdistymisvapauden loukkaamisesta, milloin se koskee työntekijöiden ammatillista tai poliittista toimintaa, säädetään rikoslain 47 luvun 5 §:ssä.*
	Rangaistus 77 §:n 2 momentin rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 4 §:ssä.
Jos työnantaja tai hänen edustajansa	Työnantaja tai tämän edustaja, *joka tahallaan tai huolimattomuudesta*
1) jättää vastoin 4 §:n 1 momentin säännöstä huolehtimatta siitä, että työsopimus tehdään kirjallisesti;	1) jättää vastoin 4 §:n 1 momentin säännöstä huolehtimatta siitä, että työsopimus tehdään kirjallisesti,
2) ottaa nuoren työntekijän työhön 5 §:n 1 tai 2 momentin säännösten vastaisesti;	2) ottaa nuoren työntekijän työhön 5 §:n 1 tai 2 momentin vastaisesti,
(3 kohta on kumottu aikaisemmin)	
4) kuittaa 22 §:n säännösten vastaisesti vastasaamisellaan työntekijän palkkasaatavaa;	3) kuittaa 22 §:n vastaisesti vastasaamisellaan työntekijän palkkasaatavaa,
5) jättää 31 §:n 1 momentin vastaisesti toimittamatta sairastuneen tai vammautuneen työntekijän lääkärin tarkastettavaksi tai ottamatta yhteyttä lääkäriin tahi 33 §:n säännöksen vastaisesti huolehtimatta siitä, että sairastunut tai vammautunut työntekijä saa hoitoa;	4) jättää 31 §:n 1 momentin vastaisesti toimittamatta sairastuneen tai vammautuneen työntekijän lääkärin tarkastettavaksi tai ottamatta yhteyttä lääkäriin taikka 33 §:n säännöksen vastaisesti huolehtimatta siitä, että sairastunut tai vammautunut työntekijä saa hoitoa,
6) ei anna työtodistusta 60 §:n säännösten mukaisesti;	5) ei anna työtodistusta 60 §:n säännösten mukaisesti,
7) *loukkaa 76 §:n 1 momentissa tarkoitettua yhdistymisvapautta tai* kieltäytyy 76 §:n 2 momentin vastaisesti luovuttamasta hallinnassaan olevia tiloja työntekijäin käyttöön;	6) kieltäytyy 76 §:n 2 momentin vastaisesti luovuttamasta hallinnassaan olevia tiloja työntekijöiden käytettäväksi tai (ks. myös 3 mom.)
	(ks. 4 mom.)
8) irtisanoo luottamusmiehen 77 §:n 2 momentin vastaisesti; tai	7) rikkoo 89 §:ssä tarkoitettua nähtävänäpitovelvollisuutta,
9) rikkoo 89 §:ssä tarkoitettua nähtävänäpitovelvollisuutta,	
on hänet tuomittava *merimieslain säännösten rikkomisesta* sakkoon.	on tuomittava ***merimieslakirikkomuksesta*** sakkoon. *Vastuu työnantajan ja tämän edusta-*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	jien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan. (ks. 1 mom.)
Jos työnantaja tai hänen edustajansa rikkoo 15 §:n 3 tai 4 momentissa olevia säännöksiä, hänet on tuomittava *merimieslain syrjintäkiellon rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.	
84 §	84 §
Laivatoimikunnan jäsentä ja avustajaa koskevat rangaistussäännökset	*Laivatoimikunnan jäsentä ja avustajaa koskevat rangaistussäännökset*
Jos laivatoimikunnan puheenjohtaja tai muu jäsen tai 71 §:n 3 momentissa tarkoitettu avustaja ilmaisee 73 §:n säännösten vastaisesti yksityistä työntekijää tai työnantajaa koskevia tietoja, on hänet tuomittava *laivatoimikunnan jäsenen vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.	*Rangaistus 73 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teosta muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

112.

Laki

yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yhteistoiminnasta yrityksissä 22 päivänä syyskuuta 1978 annetun lain (725/78) 16 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 21 päivänä joulukuuta 1990 annetulla lailla (1195/90), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
16 §	16 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Joka jättää noudattamatta, mitä *tämän lain* 7, 9, 11, 11 d, *11 e*, tai 13 §:ssä on säädetty taikka olennaisesti laiminlyö noudattaa mitä 11 c §:n 1 momentissa tarkoitetussa sopimuksessa on sovittu tiedottamisvelvollisuudesta, on tuomittava *yhteistoimintavelvoitteen rikkomisesta* sakkoon.	*Työnantaja tai tämän edustaja,* joka *tahallaan tai huolimattomuudesta* jättää noudattamatta, mitä 7, 9, 11 tai 11 d §:ssä *säädetään taikka* 13 §:ssä *säädetään muusta kuin maksuvelvollisuudesta tai* olennaisesti laiminlyö noudattaa, mitä 11 c §:n 1 momentissa tarkoitetussa sopimuksessa sovitaan tiedottamisvelvollisuudesta, on tuomittava ***yhteistoimintavelvoitteen rikkomisesta*** sakkoon. *Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Joka rikkoo 12 §:ssä säädettyä salassapitovelvollisuutta, on tuomittava *yhteistoiminnasta yrityksessä annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.	*Rangaistus 11 e §:n rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 5 §:ssä.* *Rangaistus 12 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teosta muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.* --- *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .* ---

113.

Laki

henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa 24 päivänä elokuuta 1990 annetun lain (725/90) 15 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
15 § *Rangaistussäännökset*	15 § *Rangaistussäännökset*
Joka jättää noudattamatta, mitä 11 §:ssä on säädetty henkilöstön edustajan ja varaedustajan irtisanomissuojasta, on tuomittava *henkilöstön edustajan irtisanomissuojan loukkaamisesta* sakkoon. Joka rikkoo 12 §:ssä säädettyä salassapitovelvollisuutta, on tuomittava *henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.	*Rangaistus 11 §:n rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 4 §:ssä.* *Rangaistus 12 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teosta muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.* --- *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .* ---

114.

Laki

työaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 2 päivänä elokuuta 1946 annetun työaikalain (604/46) 24 § sekä

muutetaan 23 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 29 päivänä joulukuuta 1988 annetulla lailla (1351/88), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
23 §	23 §
Työnantaja, joka rikkoo 5—16 b §:ssä olevia työaikaa koskevia säännöksiä *taikka muusta syystä kuin maksukyvyttömyyden johdosta laiminlyö 17 tai 18 §:ssä säädetyn ylityö-, hätätyö- tai sunnuntaityökorvauksen suorittamisen,* on tuomittava *työaikarikkomuksesta* sakkoon. Milloin rikkomus on tapahtunut työsuojeluviranomaisen huomautuksesta huolimatta tai asianhaarain ollessa muutoin raskauttavat, työnantaja on tuomittava *työaikarikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevia tai sen nojalla annettuja muita kuin maksuvelvollisuutta tai työaikakirjanpitoa koskevia säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava* ***työaikarikkomuksesta*** *sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.*
Työnantajaa, joka, hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä taikka aikaan saadakseen vahinkoa, on pitänyt väärin 20 §:n 2 momentissa mainittua luetteloa tai muuttanut sitä tahi sen hävittänyt, kätkenyt taikka tehnyt mahdottomaksi lukea, rangaistakoon sakolla tai enintään kuuden kuukauden vankeudella.	*Työaikarikkomuksesta tuomitaan myös moottoriajoneuvon kuljettaja, joka jättää tekemättä säädetyt merkinnät ajopäiväkirjaan tai ei pidä päiväkirjaa mukanaan ajon aikana.*
Joka muutoin rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä, rangaistakoon enintään kahdellakymmenellä päiväsakolla.	*Rangaistus 20 §:n 2 momentissa mainittua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta työaikarikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.*
Jos työnantajan edustaja havaitaan syypääksi tässä pykälässä mainittuun rikkomukseen eikä sitä samalla voida lukea työnantajan syyksi, rangaistakoon ainoastaan edustajaa.	(ks. 1 mom.)
24 §	
Tässä laissa mainitut rikkomukset on virallisen syyttäjän pantava syytteeseen, 17 ja 18 §:ssä mainituissa tapauksissa ainoastaan, milloin asianomistaja on ilmoittanut rikkomuksen syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

115.

Laki

talonmiesten työaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 24 päivänä huhtikuuta 1970 annetun talonmiesten työaikalain (284/70) 18 § sekä *muutetaan* 17 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
17 §	17 §
Työnantaja, joka rikkoo 3 ja 6—9 §:ssä sekä 14 §:n 2 momentissa olevia säännöksiä *tahi muusta syystä kuin maksukyvyttömyyden johdosta laiminlyö 5, 9, 10 ja 11 §:ssä säädetyn korvauksen tahi 10 §:ssä säädetyn korotetun palkan suorittamisen*, tuomittakoon sakkoon.	*Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 3 tai 6—9 §:n työaikaa koskevia säännöksiä, on tuomittava* ***talonmiesten työaikasäännösten rikkomisesta*** *sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.*
Jos työnantajan edustaja havaitaan syypääksi tässä pykälässä mainittuun rikkomukseen, eikä sitä samalla voida lukea työnantajan syyksi, rangaistakoon ainoastaan edustajaa.	*Rangaistus 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta talonmiesten työaikasäännösten rikkomisesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.*
18 §	
Edellä 17 §:ssä mainitut rikkomukset on virallisen syyttäjän pantava syytteeseen, 5, 10, ja 11 §:ssä mainituissa tapauksissa kuitenkin ainoastaan, milloin asianomistaja on ilmoittanut rikkomuksen syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

116.

Laki

maatalouden työaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 12 päivänä toukokuuta 1989 annetun maatalouden työaikalain (407/89) 31 § sekä *muutetaan* 30 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
30 §	30 §
Työnantaja, joka rikkoo 6—17 §:ssä olevia työaikaa koskevia säännöksiä taikka *muusta syystä kuin maksukyvyttömyyden johdosta laiminlyö 18—23 §:ssä säädetyn ylityö-, hätätyö- tai sunnuntaityökorvauksen suorittamisen*, on tuomittava *työaikarikkomuksesta* sakkoon. Milloin rikkomus tapahtuu työsuojeluviranomaisen huomautuksesta huolimatta tai asianhaarojen ollessa muutoin raskauttavat, työnantaja on tuomittava *työaikarikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevia tai sen nojalla annettuja muita kuin maksuvelvollisuutta tai työaikakirjanpitoa koskevia säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava* ***maataloustyöaikarikkomuksesta*** *sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.*
Työnantaja, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä taikka toista vahingoittaakseen, pitää väärin 26 §:n 2 momentissa mainittua luetteloa tai muuttaa sitä tai hävittää, kätkee taikka tekee sen mahdottomaksi lukea, on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 26 §:n 2 momentissa mainittua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta maataloustyöaikarikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.*
Joka muutoin rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä, on tuomittava sakkoon.	
Työnantajan edustajaa rangaistaan kuten edellä 1—3 momentissa on säädetty, milloin teko tai laiminlyönti on luettava edustajan syyksi hänelle kuuluvien velvollisuuksien rikkomisena. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon edustajan tehtävät ja toimivaltuudet, hänen pätevyytensä sekä muutoinkin hänen osuutensa lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen.	(ks. 1 mom.)
31 §	
Tässä laissa mainitut rikkomukset on virallisen syyttäjän pantava syytteeseen, mutta 18—23 §:ssä mainituissa tapauksissa ainoastaan, milloin asianomistaja on ilmoittanut rikkomuksen syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

117. Laki

kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 26 päivänä toukokuuta 1978 annetun kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain (400/78) 16 § sekä

muutetaan 15 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 22 päivänä joulukuuta 1978 annetulla lailla (1066/78), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
15 §	15 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Työnantaja, joka rikkoo 3, 4, 5, 6, 8, 9 ja 11 §:ssä olevia työaikaa koskevia säännöksiä *taikka muusta syystä kuin maksukyvyttömyyden johdosta laiminlyö 7 ja 10 §:ssä säädetyn lisätyö-, ylityö-, hätätyö- ja sunnuntaityökorvauksen suorittamisen, on tuomittava kauppatyöaikalain säännösten rikkomisesta* sakkoon. Milloin rangaistavaksi säädetty teko on tapahtunut työsuojeluviranomaisen huomautuksesta huolimatta tai asianhaarain ollessa muutoin raskauttavat, on rangaistus vähintään kymmenen päiväsakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.	*Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevia tai sen nojalla annettuja muita kuin maksuvelvollisuutta tai työaikakirjanpitoa koskevia säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava* ***kauppatyöaikarikkomuksesta*** *sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.*
Työnantaja, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä taikka aikaansaadakseen vahinkoa on pitänyt väärin 12 §:n 3 momentissa mainittua luetteloa tai muuttanut sitä tahi sen hävittänyt, kätkenyt taikka tehnyt mahdottomaksi lukea, on tuomittava *virheellisestä työaikakirjanpidosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta muualla ole säädetty ankarampaa rangaistusta.	*Kauppatyöaikarikkomuksesta tuomitaan myös moottoriajoneuvon kuljettaja, joka jättää tekemättä säädetyt merkinnät ajopäiväkirjaan tai ei pidä päiväkirjaa mukanaan ajon aikana.*
Joka muutoin rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä, on tuomittava sakkoon.	*Rangaistus 12 §:n 3 momentissa mainittua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta kauppatyöaikarikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.*
Jos työnantajan edustaja syyllistyy tässä pykälässä mainittuun rangaistavaksi säädettyyn tekoon eikä sitä samalla voida lukea myös työnantajan syyksi, rangaistakoon ainoastaan edustajaa.	(ks. 1 mom.)
16 §	
Syytteeseenpano-oikeus	
Tässä laissa mainitut rangaistaviksi säädetyt teot on virallisen syyttäjän pantava syytteeseen, 7 ja 10 §:ssä mainituissa tapauksissa kuitenkin ainoastaan, milloin asianomistaja on ilmoittanut teon syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

118.

Laki

merityöaikalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 9 päivänä huhtikuuta 1976 annetun merityöaikalain (296/76) 25—27 § sekä *muutetaan* 23 ja 24 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
23 §	23 §
Merityöaikalain säännösten rikkominen	***Merityöaikarikkomus***
Työnantaja, joka rikkoo 4—11 §:n säännöksiä, on tuomittava *merityöaikalain säännösten rikkomisesta* sakkoon.	*Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevia tai sen nojalla annettuja muita kuin maksuvelvollisuutta tai työaikakirjanpitoa koskevia säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava* ***merityöaikarikkomuksesta*** *sakkoon.*
Jos työnantaja ei suorita ylityökorvausta tai vastiketta niin kuin tässä laissa säädetään, hänet on tuomittava niin kuin 1 momentissa on säädetty. Työnantajaa ei kuitenkaan ole tuomittava rangaistukseen, ellei laiminlyönti ole ollut tahallinen tai johtunut törkeästä huolimattomuudesta, eikä silloin, kun laiminlyönti on johtunut maksukyvyttömyydestä.	*Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.*
24 §	24 §
Virheellinen merityöaikapäiväkirjan pitäminen	***Työaikasuojelurikos***
Työnantaja, joka välttyäkseen antamasta työntekijälle tämän lain mukaan kuuluvia etuja on pitänyt väärin 20 §:ssä tarkoitettua työaikapäiväkirjaa taikka muuttanut sitä tahi sen hävittänyt, kätkenyt tai tehnyt mahdottomaksi lukea, on tuomittava *virheellisestä merityöaikapäiväkirjan pitämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta muualla ole säädetty ankarampaa rangaistusta.	*Rangaistus 20 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitettua työaikakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta merityöaikarikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.*
25 §	
Merityöaikarikkomus	
Joka muutoin rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä, on tuomittava **merityöaikarikkomuksesta** sakkoon.	(kumotaan)
26 §	
Työnantajan edustaja	
Jos työnantajan edustaja syyllistyy 23—25 §:ssä rangaistavaksi säädettyyn tekoon eikä sitä samalla voida lukea myös työnantajan syyksi, rangaistaan ainoastaan edustajaa.	(kumotaan, ks. vastuun kohdentumisesta 23 § 2 mom.)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
27 § *Syytteeseenpano-oikeus* *Tässä laissa rangaistavaksi säädetyt teot on virallisen syyttäjän pantava syytteeseen, 23 §:n 2 momentissa mainituissa tapauksissa kuitenkin ainoastaan, milloin asianomistaja on ilmoittanut teon syytteeseen pantavaksi.*	(kumotaan)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

119.

Laki

työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työajasta kotimaanliikenteen aluksissa 26 päivänä maaliskuuta 1982 annetun lain (248/82) 28 § sekä

muutetaan 27 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
27 § *Rangaistussäännökset* Työnantaja, joka rikkoo 4—12 tai 18—20 §:n säännöksiä *taikka muutoin kuin maksukyvyttömyydestä ei suorita 13—17 §:ssä tarkoitettua ylityö- tai pyhätyökorvausta niin kuin tässä laissa on säädetty,* on tuomittava *työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain säännösten rikkomisesta* sakkoon. Työnantaja, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä taikka aikaansaadakseen vahinkoa on pitänyt väärin 23 §:ssä tarkoitettua luetteloa tai muuttanut sitä tahi sen hävittänyt, kätkenyt taikka tehnyt mahdottomaksi lukea, on tuomittava *virheellisestä työaikakirjanpidosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta muualla ole säädetty ankarampaa rangaistusta.	27 § *Rangaistussäännökset* Työnantaja *tai tämän edustaja,* joka *tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo 4—12 tai 18—20 §:n säännöksiä, on tuomittava ***kotimaanliikenteen alusten työaikasäännösten*** *rikkomisesta* sakkoon. *Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.* *Rangaistus 23 §:ssä mainittua työaikaluetteloa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta 1 momentissa tarkoitetusta rikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
28 §	
Syytteeseenpano-oikeus	
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 7 §:n 2 ja 3 momentissa eikä 13—17 §:ssä tarkoitettujen ylityö- tai pyhätyökorvausten suorittamatta jättämisestä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

120. Laki

leipomotyölain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 9 päivänä kesäkuuta 1961 annetun leipomotyölain (302/61) 11 § sekä *muutetaan* 10 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 §	10 §
Työnantajaa tai leipomoliikkeen harjoittajaa, joka rikkoo tämän lain työaikaa koskevia säännöksiä *taikka muusta syystä kuin maksukyvyttömyyden johdosta laiminlyö 4 §:n 2 momentissa tai 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun korvauksen suorittamisen,* rangaistakoon sakolla. *Milloin rikkomus on tapahtunut ammattientarkastusviranomaisen huomautuksesta huolimatta tai asianhaarain ollessa muutoin raskauttavat, olkoon rangaistus vähintään kymmenen päiväsakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.*	*Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevia tai sen nojalla annettuja muita kuin maksuvelvollisuutta koskevia säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava* ***leipomotyöaikarikkomuksesta*** *sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.*
Joka muutoin rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä, rangaistakoon enintään kahdellakymmenellä päiväsakolla.	*Rangaistus leipomotyöaikarikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.*
Jos työnantajan edustaja havaitaan syypääksi tässä pykälässä mainittuun rikkomukseen eikä sitä samalla voida lukea työnantajan syyksi, rangaistakoon ainoastaan edustajaa.	(ks. 1 mom.)
11 §	
Tässä laissa mainitut rikkomukset on virallisen syyttäjän pantava syytteeseen, 4 §:n 2 momentissa ja 5 §:n 2 momentissa tarkoitetussa tapauksessa kuitenkin ainoastaan, milloin asianomistaja on ilmoittanut rikkomuksen syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

121.

Laki

vuosilomalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 30 päivänä maaliskuuta 1973 annetun vuosilomalain (272/73) 20 § sekä
muutetaan 19 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
19 §	19 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Työnantaja, joka ei anna työntekijälle vuosilomaa niin kuin tässä laissa on säädetty tai joka vastoin lain säännöksiä pitää työntekijää työssä vuosiloman ajaksi määräämänään aikana, on tuomittava *vuosilomalain säännösten rikkomisesta* sakkoon. *Samalla on työnantaja velvoitettava, jos työntekijä vaatii, suorittamaan tälle työstä maksetun palkan lisäksi saamatta jääneeltä vuosilomalta 7 §:n mukaan lasketut palkkaedut kaksinkertaisina. Työntekijällä ei kuitenkaan ole oikeutta tällaiseen korvaukseen, jos työssä pitäminen on tapahtunut hänen ehdotuksestaan.*	*Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta* *1) laiminlyö antaa* työntekijälle vuosilomaa niin kuin tässä laissa säädetään *taikka* vastoin lain säännöksiä pitää työntekijää työssä vuosiloman ajaksi määräämänään aikana tai *2) laiminlyö 17 §:ssä säädetyn velvollisuutensa,* *on tuomittava* ***vuosilomalakirikkomuksesta*** sakkoon. *Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.*
Jos työnantaja ei suorita vuosilomapalkkaa tai lomakorvausta niin kuin tässä laissa säädetään, hänet on tuomittava niin kuin 1 momentissa on säädetty. Työnantajaa ei kuitenkaan ole tuomittava rangaistukseen, ellei laiminlyönti ole ollut tahallinen tai johtunut törkeästä huolimattomuudesta, eikä silloin, kun laiminlyönti on johtunut maksukyvyttömyydestä.	*Rangaistus 18 §:n 1 momentissa mainittua vuosilomakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta vuosilomalakirikkomuksesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.*
Työnantaja, joka laiminlyö hänelle 17 §:n mukaan kuuluvan velvollisuuden, on niin ikään tuomittava niin kuin 1 momentissa on säädetty.	(ks. 19 § 1 mom.)
Työnantaja, joka välttyäkseen antamasta työntekijälle tämän lain mukaan kuuluvia etuja on pitänyt väärin 18 §:n 1 momentissa tarkoitettua kirjanpitoa taikka muuttanut sitä tahi sen hävittänyt, kätkenyt tai tehnyt mahdottomaksi lukea, on tuomittava *virheellisestä vuosilomakirjanpidosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta muualla ole säädetty ankarampaa rangaistusta.	
Jos työnantajan edustaja syyllistyy tässä pykälässä mainittuun rangaistavaksi säädettyyn tekoon eikä sitä samalla voida lukea myös työnantajan syyksi, rangaistaan ainoastaan edustajaa.	

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
20 §	
Syytteeseenpano-oikeus	
Tässä laissa mainitut rangaistaviksi säädetyt teot on virallisen syyttäjän pantava syytteeseen, 19 §:n 2 momentissa mainituissa tapauksissa kuitenkin ainoastaan, milloin asianomistaja on ilmoittanut teon syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

122.

Laki

merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 1 päivänä kesäkuuta 1984 annetun merimiesten vuosilomalain (433/84) 33 § sekä *muutetaan* 31 ja 32 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
31 §	31 §
Lain säännösten rikkominen	***Merimiesten vuosilomasäännösten rikkominen***
Työnantaja, joka ei anna työntekijälle vuosilomaa niin kuin tässä laissa on säädetty tai joka vastoin lain säännöksiä pitää työntekijää työssä vuosiloman ajaksi määräämänään aikana, on tuomittava *merimiesten vuosilomalain säännösten rikkomisesta* sakkoon. *Samalla työnantaja on velvoitettava, jos työntekijä vaatii, suorittamaan tälle työstä maksetun palkan lisäksi saamatta jääneeltä vuosilomalta 13 ja 14 §:n mukaan lasketut palkkaedut kaksinkertaisina. Työntekijällä ei kuitenkaan ole oikeutta tällaiseen korvaukseen, jos työssä pitäminen on tapahtunut hänen ehdotuksestaan.*	Työnantaja *tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta*
Jos työnantaja ei suorita vuosilomapalkkaa tai lomakorvausta niin kuin tässä laissa säädetään, hänet on tuomittava niin kuin 1 momentissa on säädetty. Työnantajaa ei kuitenkaan ole tuomittava rangaistukseen, ellei laiminlyönti ole ollut tahallinen tai johtunut törkeästä huolimattomuudesta, eikä silloin, kun laiminlyönti on johtunut maksukyvyttömyydestä.	*1) laiminlyö antaa* työntekijälle vuosilomaa niin kuin tässä laissa on säädetty taikka vastoin lain säännöksiä pitää työntekijää työssä vuosiloman ajaksi määräämänään aikana tai
	2) *laiminlyö 29 §:ssä säädetyn velvollisuutensa,*
	on tuomittava *merimiesten vuosilomasäännösten rikkomisesta* sakkoon. *Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.*

Voimassa oleva laki

32 §

Virheellinen vuosilomakirjanpito. Työnantajan edustajan rangaistusvastuu.

Työnantajaa, joka välttyäkseen antamasta työntekijälle tämän lain mukaan kuuluvia etuja on pitänyt väärin 30 §:n 1 momentissa tarkoitettua kirjanpitoa taikka muuttanut sitä tahi sen hävittänyt, kätkenyt tai tehnyt mahdottomaksi lukea, on tuomittava *virheellisestä merimiesten vuosilomakirjanpidosta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta muualla ole säädetty ankarampaa rangaistusta.

Jos työnantajan edustaja syyllistyy 31 §:ssä tai tässä pykälässä rangaistavaksi säädettyyn tekoon eikä sitä samalla voida lukea myös työnantajan syyksi, rangaistaan ainoastaan edustajaa.

33 §

Syytteeseenpano-oikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 31 §:n 2 momentissa tarkoitettujen vuosilomapalkan tai lomakorvausten suorittamatta jättämisestä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.

Ehdotus

32 §

Työaikasuojelurikos

Rangaistus 30 §:n 1 momentissa mainittua vuosilomakirjanpitoa koskevasta laiminlyönnistä tai väärinkäytöksestä sekä sellaisesta merimiesten vuosilomasäännösten rikkomisesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

(ks. vastuun kohdentumisesta ehdotettu RL 47 luku 7 §)

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

123.

Laki

työturvallisuuslain 49 ja 51 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä kesäkuuta 1958 annetun työturvallisuuslain (299/58) 49 § ja 51 §:n 2 momentti, näistä 49 § sellaisena kuin se on osittain muutettuna 16 päivänä tammikuuta 1987 annetulla lailla (27/87), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
49 §	49 §
Työnantajaa taikka 4—6 §:ssä tarkoitettua henkilöä, joka rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä, rangaistakoon sakolla tai, jos asianhaarat ovat raskauttavat, vankeudella enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei siitä muualla laissa ole ankarampaa rangaistusta säädetty.	*Joka luvattomasti tai ilman pätevää syytä tahallaan tai huolimattomuudesta poistaa tai turmelee tapaturman tai sairauden vaaran välttämiseksi tarkoitetun laitteen taikka ohje- tai varoitusmerkinnän, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, **työturvallisuusrikkomuksesta** sakkoon.*
Sama olkoon laki, jos joku luvattomasti tai ilman pätevää syytä poistaa tai turmelee tapaturman tai sairastumisen vaaran välttämiseksi tarkoitetun laitteen taikka ohje- tai varoitusmerkinnän.	*Rangaistus kuolemantuottamuksesta, vammantuottamuksesta ja vaaran aiheuttamisesta säädetään rikoslain 21 luvun 8—12 §:ssä.*
	Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta ja määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.
Virkamiestä, jonka laiminlyönnistä johtuu, ettei tämän lain säännöksiä hänen johdettavassaan tai alaisessaan työssä noudateta, rangaistakoon, niinkuin 1 momentissa on säädetty.	(ks. vastuun kohdentumisesta ehdotettu RL 47 luku 7 §)
Työnantajan taikka 5 tai 6 §:ssä mainitun henkilön edustajaa rangaistaan kuten edellä 1 momentissa on säädetty, milloin teko tai laiminlyönti on luettava edustajan syyksi hänelle kuuluvien velvollisuuksien rikkomisena. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon edustajan tehtävät ja toimivaltuudet, hänen pätevyytensä sekä muutoinkin hänen osuutensa lainvastaisen tilan syntyyn tai jatkumiseen.	
51 §	51 §
— — —

124.

Laki

nuorten työntekijäin suojelusta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan nuorten työntekijäin suojelusta 29 päivänä joulukuuta 1967 annetun lain (669/67) 24 §:n 1 ja 2 momentti sekä

lisätään pykälään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
24 §	24 §
Työnantajaa, joka rikkoo tämän lain tai sen nojalla annetun asetuksen säännöksiä *taikka muusta syystä kuin maksukyvyttömyyden johdosta laiminlyö 12 §:ssä säädetyn korotetun palkan maksamisen* tahi jättää noudattamatta sellaisen 15 §:ssä tarkoitetun määräyksen tai kiellon, jota hän ei ole alistanut sosiaaliministeriön tutkittavaksi, rangaistakoon sakolla. Jos rikkomus on tapahtunut ammattientarkastusviranomaisen huomautuksesta huolimatta tai työnantaja ei ole noudattanut sosiaaliministeriön päätöstä, joka on annettu 15 §:ssä tarkoitetun määräyksen tai kiellon johdosta, tahi jos olosuhteet muuten ovat raskauttavat, olkoon rangaistus vähintään kolmekymmentä päiväsakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.	Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 5—11 tai 14 §:ssä olevia säännöksiä, on tuomittava ***nuorten työntekijöiden suojelusäännösten rikkomisesta*** *sakkoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.*
Jos työnantajan edustaja havaitaan syylliseksi tässä pykälässä mainittuun rikkomukseen eikä sitä samalla voida lukea työnantajan syyksi, rangaistakoon ainoastaan edustajaa.	(ks. 2 mom.)
	Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta sekä määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.
	Rangaistus nuorten työntekijöiden työaikaa koskevien suojelusäännösten rikkomisesta, joka on tehty työsuojeluviranomaiselta saadusta kehotuksesta, määräyksestä tai kiellosta huolimatta, säädetään rikoslain 47 luvun 2 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

125.

Laki

lyijyvalkoisen ja lyijysulfaatin käytön kieltämisestä eräissä maalaustöissä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lyijyvalkoisen ja lyijysulfaatin käytön kieltämisestä eräissä maalaustöissä 1 päivänä maaliskuuta 1929 annetun lain (101/29) 6 §, sellaisena kuin se on 17 päivänä marraskuuta 1939 annetussa laissa (410/39), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
6 §	6 §
Työnantajaa, joka rikkoo tämän lain ja sen nojalla annettuja määräyksiä, rangaistakoon enintään sadalla päiväsakolla. Jos asianhaarat ovat erittäin raskauttavat, olkoon rangaistus vähintään kymmenen ja enintään kaksisataa päiväsakkoa.	*Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta ja määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.*
Jos työnantajan edustaja havaitaan syypääksi tämän lain ja sen nojalla annettujen määräysten rikkomiseen eikä työnantajan itsensä syyksi samalla voida lukea mitään tuottamusta, rangaistakoon rikkomuksesta ainoastaan työnantajan edustajaa.	(ks. vastuun kohdentumisesta ehdotettu RL 47 luku 7 §)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

126.

Laki

työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa 16 päivänä helmikuuta 1973 annetun lain (131/73) 24 §:n 1 momentti sekä 25 ja 26 §,

sellaisina kuin niistä ovat 24 §:n 1 momentti 16 päivänä tammikuuta 1987 annetussa laissa (29/87) ja 26 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
24 §	24 §
Jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että työsuojelua koskevia säännöksiä on rikottu, työsuojeluviranomaisen on tehtävä siitä ilmoitus viralliselle syyttäjälle. Ilmoitus voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos yleinen etu ei rikkomuksen vähäisyys ja työpaikan työsuoje-	Jos on todennäköisiä perusteita epäillä, *että on tehty työsuojelua koskevassa laissa taikka rikoslain 47 luvussa rangaistavaksi säädetty teko,* työsuojeluviranomaisen on tehtävä siitä ilmoitus viralliselle syyttäjälle. Ilmoitus voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos yleinen etu ei

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
luolot huomioon ottaen vaadi ilmoituksen tekemistä.	rikkomuksen vähäisyys ja työpaikan työsuojeluolot huomioon ottaen vaadi ilmoituksen tekemistä.
25 §	25 §
Joka rikkoo tämän lain 5 ja 6 §:ssä olevia säännöksiä, on tuomittava *työsuojelutietojen salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.	*Rangaistus 5 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla kuin rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Joka rikkoo tämän lain 21, 22 tai 23 §:ssä olevia säännöksiä taikka niiden soveltamisesta tämän lain nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä, on tuomittava *työsuojelutietojen ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömisestä* sakkoon.	*Rangaistus virkamiehen ja julkisyhteisön työntekijän 6 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.*
26 §	26 §
Työnantaja tai työnantajan edustaja taikka 15 §:n 4 momentissa tarkoitettu henkilö, joka tahallaan laiminlyö noudattaa työsuojeluviranomaisen työsuojelua koskevien lakien tai asetusten nojalla yksittäistapauksissa antamia työn turvallisuutta ja terveellisyyttä koskevia määräyksiä, on tuomittava *työsuojeluviranomaisen määräysten rikkomisesta* sakkoon tai enintään vuodeksi vankeuteen.	*Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta sekä määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä*
Työnantaja tai työnantajan edustaja, joka jättää noudattamatta, mitä tämän lain 11 §:n 4 momentissa on säädetty työsuojeluvaltuutetun irtisanomisesta, on tuomittava *työsuojeluvaltuutetun irtisanomissuojan loukkaamisesta* sakkoon.	*Rangaistus työsuojeluvaltuutetun oikeuksien loukkaamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 4 §:ssä.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

127.

Laki

työnvälityslain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 2 päivänä kesäkuuta 1959 annetun työnvälityslain (246/59) 17 §, sellaisena kuin se on muutettuna 26 päivänä heinäkuuta 1985 ja 28 päivänä huhtikuuta 1989 annetuilla laeilla (652/85 ja 394/89), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
17 §	17 §
Joka harjoittaa luvatta työnvälitystä hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä, on tuomittava *työnvälitysrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Samoin on tuomittava se, joka luvatta välittää tai vuokraa taikka julkisesti ilmoittaa välittävänsä tai vuokraavansa työntekijöitä ulkomaille tai ulkomailta Suomeen.	*Rangaistus työnvälitysrikoksena pidettävästä työnvälityksestä ja työvoiman vuokrauksesta sekä välitys- tai vuokraustoiminnasta ilmoittamisesta julkisesti säädetään rikoslain 47 luvun 6 §:ssä.*
Joka muutoin harjoittaa tässä laissa tarkoitettua toimintaa luvatta tai rikkoo työvoiman vuokrauksesta tämän lain nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *työnvälitysrikkomuksesta* sakkoon.	*Joka muutoin kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta* harjoittaa tässä laissa tarkoitettua toimintaa luvatta tai rikkoo työvoiman vuokrauksesta tämän lain nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *työnvälitysrikkomuksesta* sakkoon.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

128.

Laki

naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8 päivänä elokuuta 1986 annetun lain (609/86) 14 §:n 2 momentti sekä

lisätään lakiin uusi 21 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
14 §	
Syrjivän ilmoittelun kieltäminen	
— — — — — — — — — — — — — —	
Joka tahallaan rikkoo 1 momentissa tarkoitettua kieltoa, on tuomittava ***syrjivästä ilmoittelusta*** *sakkoon. Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen vain tasa-arvovaltuutetun ilmoituksen perusteella.*	(kumotaan, ks. 21 a §)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	21 a §
	Rangaistussäännökset
(uusi)	*Rangaistus syrjinnästä työelämässä säädetään rikoslain 47 luvun 3 §:ssä.*
	Joka rikkoo 14 §:n kieltoa koulutuspaikkaa haettavaksi ilmoitettaessa, on tuomittava ***syrjivästä ilmoittelusta*** *sakkoon. Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen syrjivästä ilmoittelusta vain tasa-arvovaltuutetun ilmoituksen perusteella.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

129.

Laki

valtion virkamieslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 24 päivänä lokakuuta 1986 annettuun valtion virkamieslakiin (755/86) uusi 94 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	94 a §
(uusi)	*Rangaistus 13 §:n 3 momentin ja 17 §:n rikkomisesta säädetään rikoslain 47 luvun 3 §:ssä.*
	Rangaistus 18 §:n rikkomisesta estämällä virkamiehen ammatillista tai poliittista toimintaa tai pakottamalla kuulumaan ammatilliseen tai poliittiseen yhdistykseen säädetään rikoslain 47 luvun 5 §:ssä.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

130.

Laki

yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa 1 päivänä heinäkuuta 1988 annetun lain (651/88) 16 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
16 §	16 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Virastoa työnantajana edustava virkamies tai työntekijä, joka ei noudata, mitä 8, 10, 11 tai 14 §:ssä on säädetty, on tuomittava *viraston yhteistoimintavelvoitteen rikkomisesta* sakkoon. Joka rikkoo 13 §:ssä säädettyä salassapitovelvollisuutta, on tuomittava *yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.	Virastoa työnantajana edustava virkamies tai työntekijä, joka *tahallaan tai huolimattomuudesta jättää noudattamatta*, mitä 8, 10, 11 tai 14 §:ssä säädetään, on tuomittava *viraston yhteistoimintavelvoitteen rikkomisesta* sakkoon. *Vastuu työnantajaa edustavien henkilöiden kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.* *Rangaistus 13 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 tai 6 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

131.

Laki

työterveyshuoltolain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 29 päivänä syyskuuta 1978 annetun työterveyshuoltolain (743/78) 9 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
9 §	9 §
Rangaistukset	*Rangaistukset*
Työnantajaa, joka rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä, rangaistakoon sakolla tai, jos asianhaarat ovat raskauttavat, vankeudella enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei siitä muualla laissa ole ankarampaa rangaistusta säädetty.	*Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää noudattamatta, mitä 4 §:ssä säädetään yhteistoiminnasta, on tuomittava* ***työterveyshuollon yhteistoimintavelvoitteen rikkomisesta*** *sakkoon.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Ennen kuin virallinen syyttäjä nostaa syytteen tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten taikka määräysten rikkomisesta, on hänen, jollei työsuojeluviranomainen ole ilmoittanut rikkomusta syytteeseen pantavaksi, hankittava asiasta lausunto sanotulta viranomaiselta. Virallisen syyttäjän tulee hyvissä ajoin, ennen kuin syyteasia otetaan tuomioistuimessa käsiteltäväksi, ilmoittaa siitä asianomaiselle työsuojeluviranomaiselle.	*Rangaistus työturvallisuusmääräysten rikkomisesta sekä määräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan aiheuttamisesta ja määräysten vastaisen tilan jatkumisen mahdollistamisesta säädetään rikoslain 47 luvun 1 §:ssä.* Ennen kuin virallinen syyttäjä nostaa syytteen tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomisesta, on hänen, jollei työsuojeluviranomainen ole ilmoittanut rikkomusta syytteeseen pantavaksi, hankittava asiasta lausunto sanotulta viranomaiselta. Virallisen syyttäjän tulee hyvissä ajoin, ennen kuin syyteasia otetaan tuomioistuimessa käsiteltäväksi, ilmoittaa siitä asianomaiselle työsuojeluviranomaiselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

132.

Laki

palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta 1 päivänä joulukuuta 1961 annetun lain (570/61) 7 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
7 §	7 §
Työnantaja, joka rikkoo tämän lain säännöksiä, rangaistakoon sakolla ja olkoon velvollinen korvaamaan vahingon. Jos työnantajan edustaja syyllistyy tässä mainittuun rikkomukseen, eikä sitä samalla voida lukea työnantajan syyksi, rangaistakoon ainoastaan edustajaa. Virkamiestä, jonka laiminlyönnistä johtuu, ettei tämän lain säännöksiä hänen johdettavassaan tai alaisessaan työssä noudateta, rangaistakoon, niin kuin 1 momentissa on säädetty.	Työnantaja tai tämän edustaja, joka *tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo tämän lain säännöksiä, on tuomittava ***asevelvollisen irtisanomissuojan loukkaamisesta*** sakkoon. *Vastuu työnantajan ja tämän edustajien kesken määräytyy rikoslain 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

133.

Laki

aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 28 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä 16 päivänä maaliskuuta 1979 annetun lain (300/79) 28 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
28 §	28 §
Joka tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti ryhtyy toimenpiteeseen, josta voi aiheutua vesien pilaantumista on tuomittava *alusta käytettäessä tehdystä vesien pilaamisesta,* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	*Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön pilaamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.*
Jos 1 momentissa tarkoitettu rikos on omansa aiheuttamaan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle tai laajalle ulottuvaa ja pitkäaikaista vesien pilaantumista, taikka jos toimenpide suoritetaan vastoin viranomaisen nimenomaista kieltoa ja jos rikosta näistä tai muista syistä, ottaen huomioon siihen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, on pidettävä törkeänä, on tekoon syyllistyneet tuomittava *törkeästä alusta käytettäessä tehdystä vesien pilaamisesta* vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.	(ks. 28 § 1 mom.)
Joka muulla kuin 1 *tai 2* momentissa tarkoitetulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *alusta käytettäessä tehdystä vesienpilaamisrikkomuksesta* sakkoon tai *vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla *tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava ***alusjäterikkomuksesta*** sakkoon.
Jos tässä pykälässä tarkoitettu teko on tapahtunut laivanisännän tieten ja hänen tahdostaan, rangaistaan myös häntä niin kuin hän itse olisi ollut tekijä.	

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

134.

Laki

vesilain 13 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä toukokuuta 1961 annetun vesilain (264/61) 13 luku, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 29 päivänä heinäkuuta 1976 annetulla lailla (649/76), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
13 luku	13 luku
Rangaistussäännöksiä	**Rangaistussäännöksiä**
1 §	1 §
Joka vastoin sitä, mitä 1 luvussa on säädetty, sulkee avoinna pidettävän väylän tai panee siihen esteen, muuttaa vesistöä tai 1 luvun 17 §:n vastaisesti estää veden vapaata juoksua, ryhtyy toimenpiteeseen, joka aiheuttaa vesistön tai veden pilaantumista taikka muutoin ilman laillista oikeutta tahallaan saa aikaan vahingollisen muutoksen vesioloissa rangaistakoon sakolla *tai enintään kahden vuoden vankeudella.*	*Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.*
Joka törkeällä tuottamuksella on aiheuttanut 1 momentissa tarkoitetun seurauksen, rangaistakoon, jollei yksityisen tai yleisen edun loukkaus ole vähäinen, sakolla tai enintään kuuden kuukauden vankeudella.	*Rangaistus vedentulva aikaansaamalla tehdystä tuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, yleisvaaran tuottamuksesta tai törkeästä yleisvaaran tuottamuksesta säädetään rikoslain 34 luvun 1, 3, 7 ja 8 §:ssä.*
2 §	2 §
Milloin joku ilman lupaa ryhtyy toimenpiteeseen, johon tämän lain mukaan on haettava lupa, taikka panee toimeen yrityksen toisella tavalla, kuin laissa tai annetussa lupapäätöksessä tahi niiden nojalla on määrätty tai myönnetyn luvan lakattua olemasta voimassa, rangaistakoon, jos teko ei ole tämän luvun 1 §:n mukaan rangaistava, sakolla tai enintään kuuden kuukauden vankeudella.	*Joka muulla kuin 1 §:ssä tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta 1 luvun 17 §:n vastaisesti estää veden vapaata juoksua, on tuomittava, jollei yksityisen tai yleisen edun loukkaus ole vähäinen,* ***uoman vedenjuoksun estämisestä*** *sakkoon.*
Samanlaiseen rangaistukseen on tuomittava se, joka, ennen kuin hänellä siihen tämän lain mukaan on oikeus, ryhtyy toimenpiteeseen, johon lupa on myönnetty *tai ottaa käyttöön toiselle kuuluvaa omaisuutta ilman tämän suostumusta.* Sama on laki, milloin luvan saaja laiminlyö noudattaa, mitä lupapäätöksessä veden korkeudesta tai juoksuttamisesta, työn toimittamisesta, muiden etujen turvaamiseksi tehtävistä laitteista ja rakennelmista tai toimenpiteen suorittamisesta muutoin on määrätty.	(ks. 1 ja 2 §)
Joka laiminlyö sellaisen luvan varassa olevan yrityksen loppuun saattamisen, jonka kesken	

Voimassa oleva laki

jättämisestä saattaa aiheutua vaaraa toiselle tai toisen omaisuudelle, taikka ilman lupaa poistaa laitteen tai rakennelman minkä poistamiseen on haettava lupa, rangaistakoon, niin kuin 1 momentissa on säädetty.

3 §

Joka laiminlyö tähän lakiin tai sen nojalla annettuun määräykseen perustuvan velvollisuutensa pitää kunnossa patoa tai muuta rakennelmaa vesistössä, vesistöön tai sen ulkopuolelle tehtyä pengertä, uomaa, kanavaa tai kulkuväylää, tai vesistön järjestely- tai säännöstely-yritykseen kuuluvaa laitosta taikka ojaa, vedenjohtoa tahi viemäriä, rangaistakoon sakolla *tai jos laiminlyönnistä saattaa aiheutua vaaraa toiselle tai toisen omaisuudelle enintään kuuden kuukauden vankeudella.*

4 §

Joka häiriötä aiheuttamalla tai muutoin käyttää väärin oikeutta vesistössä kulkemiseen taikka syyllistyy 1 luvun 27—31 §:ssä tarkoitetun oikeuden väärinkäyttämiseen, rangaistakoon, jollei kysymys ole tämän luvun 5—8 §:ssä sanotusta teosta tai laiminlyönnistä, sakolla *tai enintään kuuden kuukauden vankeudella.*

5 §

Joka vesistössä, jolle on vahvistettu uittosääntö, toimittaa uittoa muulla tavalla tai muuna aikana, kuin uittosäännössä on määrätty, tahi muutoin rikkoo uittosäännön määräyksiä taikka toimittaa uittoa toisin, kuin sitä koskeva väliaikainen lupa edellyttää, rangaistakoon sakolla *tai enintään kuuden kuukauden vankeudella.*

Ehdotus

3 §

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) ilman lupaa ryhtyy toimenpiteeseen, johon tämän lain mukaan on haettava lupa,

2) panee toimeen yrityksen toisella tavalla kuin laissa tai annetussa lupapäätöksessä tai niiden nojalla *säädetään tai määrätään* taikka myönnetyn luvan lakattua olemasta voimassa,

3) ennen kuin hänellä siihen tämän lain mukaan on oikeus ryhtyy toimenpiteeseen, johon lupa on myönnetty,

4) laiminlyö noudattaa, mitä lupapäätöksessä *vesien suojelemiseksi tai muiden etujen turvaamiseksi on määrätty,* taikka

5) laiminlyö sellaisen luvan varassa olevan yrityksen loppuun saattamisen, jonka kesken jättämisestä saattaa aiheutua vaaraa toiselle tai toisen omaisuudelle, taikka ilman lupaa poistaa laitteen tai rakennelman, jonka poistamiseen on haettava lupa,

on tuomittava, jollei teko ole rikoslain 48 luvun mukaan rangaistava, ***vesilain luparikkomuksesta*** *sakkoon.*

4 §

Joka *tahallaan tai huolimattomuudesta* laiminlyö tähän lakiin tai sen nojalla annettuun määräykseen perustuvan velvollisuutensa pitää kunnossa patoa tai muuta rakennelmaa vesistössä, vesistöön tai sen ulkopuolelle tehtyä pengertä, uomaa, kanavaa tai kulkuväylää tai vesistön järjestely- tai säännöstely-yritykseen kuuluvaa laitosta taikka ojaa, vedenjohtoa *tai* viemäriä, *on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta,* ***vesilain kunnossapitosäännösten rikkomisesta*** *sakkoon.*

5 §

Joka häiriötä aiheuttamalla tai muutoin tahallaan tai huolimattomuudesta käyttää väärin oikeutta vesistössä kulkemiseen taikka syyllistyy 1 luvun 27—31 §:ssä tarkoitetun oikeuden väärinkäyttämiseen, *on tuomittava, jollei kysymys ole tämän luvun 6 §:ssä tarkoitetusta* teosta tai laiminlyönnistä *taikka jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta,* ***vesilain käyttöoikeussäännösten rikkomisesta*** *sakkoon.*

Voimassa oleva laki

Joka yhteisuittoalueella toimittaa yksityisuittoa hankkimatta siihen, milloin se on tarpeen, asianmukaista lupaa, rangaistakoon sakolla.

6 §

Joka syyllistyy 5 luvun 3—5 §:n mukaan uittajalle kuuluvien oikeuksien väärinkäyttämiseen, rangaistakoon sakolla *tai enintään kuuden kuukauden vankeudella.*

(ks. 5—9 §)

Ehdotus

6 §

Joka *tahallaan tai huolimattomuudesta*

1) vesistössä, jolle on vahvistettu uittosääntö, toimittaa uittoa muulla tavalla tai muuna aikana kuin uittosäännössä on määrätty tai muutoin rikkoo uitto- säännön määräyksiä taikka toimittaa uittoa toisin kuin sitä koskeva väliaikainen lupa edellyttää,

2) yhteisuittoalueella toimittaa yksityisuittoa hankkimatta siihen, milloin se on tarpeen, asianmukaista lupaa,

3) *käyttää väärin* 5 luvun 3—5 §:n mukaan uittajalle kuuluvia oikeuksia,

4) vesistön kuntoonpanijaksi *määrättynä* jättää hänelle annetun tehtävän täyttämättä,

5) velvollisena vesistön kunnossapitoon uittoa varten laiminlyö pitää kunnossa sanotussa tarkoituksessa tehtyjä rakennelmia ja laitteita,

6) jättää noudattamatta, mitä *uittoa varten tehtyjen rakennelmien ja laitteiden* poistamisesta uiton päätyttyä tai uittotavan muuttuessa on määrätty,

7) jättää uittajana täyttämättä, mitä hänen velvollisuudekseen tässä laissa tai sen nojalla muiden etujen turvaamiseksi on määrätty,

8) jättää *uittajana* antamatta ilmoituksen asiamiehestään taikka uitettavan puutavaran *omistajana* laiminlyö tehdä säädetyn ilmoituksen puutavaramerkistään,

9) jättää uittotavaran vastoin 5 luvun 93 §:n säännöstä merkitsemättä taikka uittaa puutavaraa kuorimattomana, milloin se on tässä laissa tai sen nojalla kielletty, *taikka*

10) *uittajana* laiminlyö 5 luvun 5 §:n 2 momentissa säädetyn ilmoituksen veden korkeuden tai vedenjuoksun muuttamisesta tai jättää asianomaisen vaatimuksesta huolimatta toimituttamatta sanotussa lainkohdassa mainitun katselmuksen,

on tuomittava, jollei teko ole 3 §:n tai rikoslain 48 luvun mukaan rangaistava, ***uittorikkomuksesta*** *sakkoon.*

Mitä uittajasta ja puutavaran omistajasta *säädetään*, sovelletaan myös uittoyhdistyksen hallituksen jäseneen ja uittopäällikköön.

Voimassa oleva laki

7 §

Jos vesistön kuntoonpanijaksi määrätty jättää hänelle annetun tehtävän täyttämättä taikka uittaja tai muu, jolle vesistön kunnossapito uittoa varten kuuluu, laiminlyö pitää kunnossa sanotussa tarkoituksessa tehtyjä rakennelmia ja laitteita tahi jättää noudattamatta, mitä niiden poistamisesta uiton päätyttyä tai uittotavan muuttuessa on määrätty, rangaistakoon sakolla *tai enintään kuuden kuukauden vankeudella.* Sama on laki, milloin uittaja jättää täyttämättä, mitä hänen velvollisuudekseen tässä laissa tai sen nojalla muiden etujen turvaamiseksi on määrätty.

8 §

Jos uittaja jättää antamatta ilmoituksen asiamiehestään taikka uitettavan puutavaran omistaja laiminlyö tehdä säädetyn ilmoituksen puutavaramerkistään, on hänet tuomittava sakkoon.

Yhtäläiseen rangaistukseen tuomittakoon se, joka jättää uittotavaran vastoin 5 luvun 93 §:n säännöstä merkitsemättä, taikka uittaa puutavaraa kuorimattomana, milloin se on tässä laissa tai sen nojalla kielletty.

Sama olkoon laki, jos uittaja laiminlyö 5 luvun 5 §:n 2 momentissa säädetyn ilmoituksen veden korkeuden tai vedenjuoksun muuttamisesta tai jättää asianomaisen vaatimuksesta huolimatta toimituttamatta sanotussa lainkohdassa mainitun katselmuksen.

9 §

Mitä uittajasta ja puutavaran omistajasta on säädetty, sovellettakoon myös uittoyhdistyksen hallituksen jäseneen ja uittopäällikköön.

10 §

Jos omistaja tai muu henkilö *tahallansa* ilman laillista oikeutta estää vesistössä kulkemista, puutavaran uittoa tai muuta tähän lakiin tai sen nojalla annettuun lupaan tai määräykseen perustuvaa vesi- tai maa-alueen käyttämistä, rangaistakoon sakolla *tai enintään kuuden kuukauden vankeudella.*

11 §

Edellä tämän luvun 2—8 §:ssä säädettyyn rangaistukseen on tuomittava myös tuottamuksellisesta teosta tai laiminlyönnistä.

Ehdotus

7 §

Joka ilman laillista oikeutta estää vesistössä kulkemista, puutavaran uittoa tai muuta tähän lakiin tai sen nojalla annettuun lupaan tai määräykseen perustuvaa vesi- tai maa-alueen käyttämistä, *on tuomittava* ***vesistön käytön estämisestä*** sakkoon.

Voimassa oleva laki

12 §

Virallisella syyttäjällä on harkintansa mukaan valta olla syyttämättä tähän lakiin perustuvan ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä tai muusta siihen verrattavasta vähäisestä rikkomuksesta, josta ei muille ole aiheutunut vahinkoa.

13 §

Jos tässä luvussa mainitulla teolla on loukattu ainoastaan yksityisen etua tai oikeutta, älköön siitä syytettä tehtäkö, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.

Ehdotus

8 §

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä tämän luvun 2—7 §:ssä tarkoitetusta teosta, jolla on loukattu ainoastaan yksityisen etua tai oikeutta, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

135.

Laki

meren pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan meren pilaantumisen ehkäisemisestä 16 päivänä maaliskuuta 1979 annetun lain (298/79) 11 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

11 §

Rangaistussäännökset

Joka tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti ryhtyy toimeen, josta voi aiheutua aavan meren tai toisen valtion aluevesien pilaantumista, on tuomittava *meren pilaamisesta* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

Jos 1 momentissa tarkoitettu rikos on omansa aiheuttamaan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle tai laajalle ulottuvaa ja pitkäaikaista merellisen ympäristön pilaantumista taikka jos toimenpide suoritetaan vastoin viranomaisen nimenomaista kieltoa ja jos rikosta näistä tai muista syistä, ottaen huomioon rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, on pidettävä törkeänä, on tekoon syyllistynyt tuomittava *törkeästä meren pilaamisesta* vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Ehdotus

11 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.

(ks. 11 § 1 mom.)

Voimassa oleva laki

Joka muulla kuin 1 *tai 2* momentissa tarkoitetulla tavalla rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava *merenpilaamisrikkomuksesta* sakkoon *tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.* Syytettä ei saa nostaa, jos rikkomus on vähäinen.

Milloin tässä pykälässä tarkoitettu teko on tapahtunut Suomen alueen ulkopuolella, kanne on pantava vireille Helsingin raastuvanoikeudessa.

Ehdotus

Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla *tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava, *jollei teko ole vähäinen, merenpilaamisrikkomuksesta* sakkoon.

Milloin tässä pykälässä tarkoitettu teko on tapahtunut Suomen alueen ulkopuolella, kanne on pantava vireille Helsingin raastuvanoikeudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

136.

Laki

luonnonsuojelulain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 23 päivänä helmikuuta 1923 annetun luonnonsuojelulain (71/23) 23 §, sellaisena kuin se on 12 päivänä huhtikuuta 1991 annetussa laissa (672/91), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

23 §

Joka

1) rikkoo tässä laissa olevaa tai sen nojalla annettua rauhoitusmääräystä taikka ostaa tai ottaa vastaan jotakin, mikä on saatu sellaista määräystä rikkomalla,

2) ottaa haltuun, luovuttaa, tuo maahan tai vie maasta eläimen tai kasvin taikka sen helposti tunnistettavan osan tai johdannaisen 14 a, 14 b tai 16 §:n säännösten vastaisesti,

3) tuo maahan tai vie maasta eläimen tai kasvin taikka sen helposti tunnistettavan osan tai johdannaisen ilman 16 a §:ssä mainitussa yleissopimuksessa tarkoitettua lupaa tai todistusta,

4) rikkoo 3 §:ssä tarkoitettua järjestyssääntöä tai 15 §:ssä tarkoitettua pyydysten käyttämistä koskevaa kieltoa, taikka

5) rikkoo 16 c §:ssä tarkoitettua ilmoitusvel-

Ehdotus

23 §

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta tai luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—5 §:ssä.

Joka *tahallaan tai huolimattomuudesta*

1) rikkoo tässä laissa olevaa tai sen nojalla annettua rauhoitusmääräystä taikka ostaa tai ottaa vastaan jotakin, mikä on saatu sellaista määräystä rikkomalla,

2) ottaa haltuun, luovuttaa, tuo maahan tai vie maasta eläimen tai kasvin taikka sen helposti tunnistettavan osan tai johdannaisen 14 a, 14 b tai 16 §:n säännösten vastaisesti taikka

3) tuo maahan tai vie maasta eläimen tai kasvin taikka sen helposti tunnistettavan osan tai johdannaisen ilman 16 a §:ssä mainitussa yleissopimuksessa tarkoitettua lupaa tai todistusta,

on tuomittava, jollei teko ole luonnonsuojelurikoksena rangaistava, *luonnonsuojelurikkomuksesta* sakkoon.

Luonnonsuojelurikkomuksesta tuomitaan

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
vollisuutta tai 19 §:ssä tarkoitettua ilmoittelukieltoa tai lupaehtoa, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *luonnonsuojelurikkomuksesta* sakkoon *tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	*myös se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta* 1) rikkoo 3 §:ssä tarkoitettua järjestyssääntöä tai 15 §:ssä tarkoitettua pyydysten käyttämistä koskevaa kieltoa taikka 2) rikkoo 16 c §:ssä tarkoitettua ilmoitusvelvollisuutta tai 19 §:ssä tarkoitettua ilmoittelukieltoa tai lupaehtoa.
Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ilman laissa edellytettyä lupaa tai muuten oikeudettomasti aiheuttaa pitkäaikaisen tai muutoin huomattavan vahingon luonnonsuojelualueelle tai sen osalle taikka rikkoo 16 c §:ssä tarkoitettuun eläin- tai kasvilajiin kohdistuvaa rauhoitusmääräystä, on tuomittava, jollei määräyksen rikkomista ole pidettävä vähäisenä, ***luonnonsuojelurikoksesta*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*	(ks. 1 mom.)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

137.

Laki

valaiden suojelusta annetun lain 4 §:n muuttami sesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valaiden suojelusta 23 päivänä joulukuuta 1982 annetun lain (1112/82) 4 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
4 §	4 §
Joka rikkoo tämän lain tai sen nojalla annettuja säännöksiä on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 §:n 2 momentissa.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

138.

Laki

maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta 24 päivänä toukokuuta 1974 annetun lain (378/74) 9 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
9 §	9 §
Joka tahallaan tai törkeällä tuottamuksellaan aiheuttaa öljyvahingon, on tuomittava, jollei teosta ole muualla säädetty ankarampaa rangaistusta, sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	*Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.*
Joka muutoin rikkoo tätä lakia ja sen nojalla annettuja määräyksiä tai laiminlyö hänelle tämän lain ja sen nojalla annettujen määräysten mukaan kuuluvia velvollisuuksia, on tuomittava, jollei rikkomus tai laiminlyönti ole vähäinen, sakkoon.	Joka *muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja *säännöksiä tai* määräyksiä *taikka* laiminlyö hänelle tämän lain tai sen nojalla annettujen *säännösten tai* määräysten mukaan kuuluvia velvollisuuksia, on tuomittava, jollei rikkomus tai laiminlyönti ole vähäinen, ***maa-alueiden öljyvahinkorikkomuksesta*** sakkoon.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

139.

Laki

muinaismuistolain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 17 päivänä kesäkuuta 1963 annetun muinaismuistolain (295/63) 25 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
25 §	25 §
	Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä rakennussuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 6 §:n 2 momentissa.
Joka luvatta ryhtyy 1 §:n 2 momentissa mainittuun toimenpiteeseen taikka rikkoo 8 §:n 1 momentin nojalla annettuja määräyksiä tahi 14 §:n, 16 §:n 2 momentin, 19 §:n 1 momentin	Joka *muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta* luvatta ryhtyy 1 §:n 2 momentissa mainittuun toimenpiteeseen taikka rikkoo 8 §:n 1 momentin no-

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tai 20 §:n säännöksiä, rangaistakoon sakolla, *jollei häntä muun lain nojalla ole tuomittava ankarampaan rangaistukseen.*	jalla annettuja määräyksiä *tai* 14 §:n, 16 §:n 2 momentin, 19 §:n 1 momentin tai 20 §:n säännöksiä, on tuomittava ***muinaismuistorikkomuksesta*** sakkoon.
Joka jättää toimittamatta asianomaiselle viranomaiselle 16 §:n 1 momentissa tarkoitetun esineen tai ei siitä tee säädettyä ilmoitusta, rangaistakoon niin kuin 1 momentissa on säädetty ja menettäköön löytöön perustuvat oikeudet. Laki on sama, milloin joku muutoin salaa, luovuttaa, itselleen hankkii tai vie maasta pois sanotunlaisen esineen, joka tämän lain mukaan olisi ollut toimitettava muinaistieteelliselle toimikunnalle, tahi vahingoittaa tai muuttelee sitä.	*Muinaismuistorikkomuksesta tuomitaan myös se,* joka jättää toimittamatta asianomaiselle viranomaiselle 16 §:n 1 momentissa tarkoitetun esineen tai ei siitä tee säädettyä ilmoitusta *taikka* muutoin salaa, luovuttaa, itselleen hankkii tai vie maasta pois sanotunlaisen esineen, joka tämän lain mukaan olisi ollut toimitettava *museovirastolle, taikka* vahingoittaa tai muuttelee sitä. *Tekijä menettää myös löytöön perustuvat oikeutensa.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

140.

Laki

rakennussuojelulain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 18 päivänä tammikuuta 1985 annetun rakennussuojelulain (60/85) 25 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
25 §	25 §
Joka rikkoo tässä laissa olevaa tai sen nojalla annettua kieltoa tai määräystä, on tuomittava *rakennussuojelulain säännösten rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei häntä muun lain nojalla ole tuomittava ankarampaan rangaistukseen.	*Rangaistus rakennussuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 6 §:n 1 momentissa.*
Jos teko on aiheuttanut erityisen arvokkaan rakennuksen tuhoutumisen tai muuta huomattavaa vahinkoa rakennussuojelulle ja rikosta on näissä tai muissa tapauksissa, huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, pidettävä törkeänä, on rikoksentekijä tuomittava *törkeästä rakennussuojelulain säännösten rikkomisesta* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.	*Joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa olevaa tai sen nojalla annettua kieltoa tai määräystä, on tuomittava* ***rakennussuojelurikkomuksesta*** *sakkoon.*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

141.

Laki

suojametsistä annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan suojametsistä 11 päivänä elokuuta 1922 annetun lain (196/22) 10 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 §	10 §
Joka rikkoo tämän lain nojalla annettuja määräyksiä tai 6 §:n säännöstä, rangaistakoon sakolla tai vankeudella enintään yhdeksi vuodeksi, ja olkoon, jos hakkaukseen ei sisälly toisen metsän luvaton käyttö, hakatut puut tai niiden arvo menetetty.	*Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.* Joka *muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo tämän lain nojalla annettuja määräyksiä tai 6 §:n säännöstä, *on tuomittava* ***suojametsärikkomuksesta*** *sakkoon.* Jos *hakkuuseen* ei sisälly toisen metsän *luvatonta käyttöä,* hakatut puut tai niiden arvo on *tuomittava menetetyksi.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

142.

Laki

maa-aineslain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 24 päivänä heinäkuuta 1981 annetun maa-aineslain (555/81) 17 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
17 §	17 §
Rangaistussäännös	*Rangaistussäännös*
Joka ilman tämän lain mukaan vaadittavaa lupaa ryhtyy ottamaan aineksia, laiminlyö 11 §:n nojalla annettujen lupamääräysten noudattamisen tai muutoin ottaa aineksia vastoin	*Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön muuttamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.* Joka *muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta* ryhtyy ilman tämän lain mukaan vaadittavaa lupaa ottamaan aineksia, laiminlyö *luvassa määrätyt*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tämän lain säännöksiä, on tuomittava *maa-aineslain säännösten rikkomisesta* sakkoon.	*velvollisuutensa* tai muutoin ottaa aineksia vastoin tämän lain säännöksiä, on tuomittava ***maa-ainesrikkomuksesta*** sakkoon. (ks. 17 § 1 mom.)
Jos toimenpide tai laiminlyönti on aiheuttanut huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia luonnonolosuhteissa tai vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle ja rikosta on näissä tai muissa tapauksissa, huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, pidettävä törkeänä, on rikoksentekijä tuomittava *törkeästä maa-aineslain säännösten rikkomisesta* vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi tai sakkoon.	
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

143.

Laki

kemikaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 14 päivänä elokuuta 1989 annetun kemikaalilain (744/89) 52 §:n 4 momentti,
muutetaan 52 §:n 3 ja 5 momentti ja
lisätään lakiin uusi 52 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
52 §	52 §
Rangaistukset	*Rangaistukset*
Joka rikkoo 59 §:ssä säädetyn kiellon, on tuomittava kemikaalivalvontaa koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 59 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 3 momentissa tarkoitetusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	(kumotaan)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Sitä, joka rikkoo tämän lain nojalla määrättyä, uhkasakolla tehostettua kieltoa *tai velvoitetta*, ei voida tuomita rangaistukseen samasta teosta.	*Se*, joka rikkoo tämän lain nojalla määrättyä, uhkasakolla tehostettua kieltoa, *voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen* samasta teosta.
(uusi)	52 a § ***Rangaistuksia koskeva viittaussäännös*** *Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

144.

Laki

torjunta-ainelain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 23 päivänä toukokuuta 1969 annetun torjunta-ainelain (327/69) 10 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 16 päivänä helmikuuta 1973 annetussa laissa (150/73), ja

lisätään 10 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 16 päivänä helmikuuta 1973 annetussa laissa, uusi 1 ja 2 momentti, jolloin muutettu 1 momentti ja nykyinen 2 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 §	10 §
	Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä. *Rangaistus 9 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.*
Joka rikkoo tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä 9 §:ssä tarkoitetusta vaitiolovelvollisuudesta tai torjunta-aineiden valmistuksesta, maahantuonnista, kaupasta, säilytyksestä, kuljetuksesta tai käytöstä, on tuomittava, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa	Joka *muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettuja *säännöksiä tai* määräyksiä torjunta-aineiden valmistuksesta, maahantuonnista, kaupasta, säilytyksestä, kuljetuksesta tai käytöstä, on tuomittava,

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
rangaistusta, *torjunta-ainelain rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään vuodeksi.	jollei teosta muualla laissa *säädetä* ankarampaa rangaistusta, *torjunta-ainelain rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

145.

Laki

ajoneuvojen siirtämisestä ja romuajoneuvojen hävittämisestä annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ajoneuvojen siirtämisestä ja romuajoneuvojen hävittämisestä 28 päivänä helmikuuta 1975 annetun lain (151/75) 18 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
18 §	18 §
Joka jättää ajoneuvon siten, että se voidaan 2 §:n 3 kohdan nojalla siirtää, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *ajoneuvon jättämisestä ympäristöön* sakkoon *tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.*	Joka jättää ajoneuvon siten, että se voidaan 2 §:n 3 kohdan nojalla siirtää, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *ajoneuvon jättämisestä ympäristöön* sakkoon. *Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

146.

Laki

terveydenhoitolain 91 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 27 päivänä elokuuta 1965 annetun terveydenhoitolain (469/65) 91 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	91 §
(uusi)	*Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

147.

Laki

ilmansuojelulain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 25 päivänä tammikuuta 1982 annetun ilmansuojelulain (67/82) 23 §:n 1 ja 2 momentti, näistä 23 §:n 1 momentti sellaisena kuin se on 19 päivänä huhtikuuta 1991 annetussa laissa (738/91), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
23 §	23 §
	Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.
Joka rikkoo tämän lain 9, 9 a tai 15—17 §:n nojalla määrätyn velvollisuutensa, on tuomittava, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, *ilmansuojelurikkomuksesta* sakkoon *tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	Joka *muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo tämän lain 9, 9 a, tai 15—17 §:n nojalla määrätyn velvollisuutensa, on tuomittava *ilmansuojelurikkomuksesta* sakkoon.
Jos 1 momentissa tarkoitettu teko on tehty tahallaan tai törkeästä tuottamuksesta ja siitä aiheutuu ilman pilaantumista, on rikoksentekijä tuomittava *ilmansuojelurikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	(ks. 23 § 1 mom.)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

148.

Laki

meluntorjuntalain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetun meluntorjuntalain (382/87) 23 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
23 §	23 §
Rangaistukset	*Rangaistukset*
	Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä tehdystä ympäristörikkomuksesta säädetään rikoslain 48 luvun 3 §:n 2 momentissa.
Joka rikkoo 9, 10 tai 15 §:n nojalla annettuja määräyksiä, *lyö laimin 13 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden taikka* rikkoo 20 §:ssä säädetyn kiellon, on tuomittava, *jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, meluntorjuntarikkomuksesta* sakkoon *tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	Joka *tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo 20 §:ssä säädetyn kiellon *taikka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta* rikkoo 9, 10 tai 15 §:n nojalla annettuja määräyksiä, on tuomittava *meluntorjuntarikkomuksesta* sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

149.

Laki

jätehuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 31 päivänä elokuuta 1978 annetun jätehuoltolain (673/78) 37 § sekä
muutetaan 35 ja 36 §, niistä 36 § sellaisena kuin se on osittain muutettuna 20 päivänä joulukuuta 1991 annetulla lailla (1655/91), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	35 §
	Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 §:ssä.
35 §	36 §
Joka rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomittava, *jollei muualla ole säädetty ankarampaa*	Joka *muulla kuin 35 §:ssä tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettuja säännöksiä

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
rangaistusta, jätehuoltorikkomuksesta sakkoon *tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	tai määräyksiä, on tuomittava *jätehuoltorikkomuksesta* sakkoon.
36 §	
Joka toimittaa jätteitä ympäristöön muualle kuin niille kulloinkin varattuun paikkaan tai laiminlyö muuten tästä laista johtuvan velvollisuutensa jätehuollon järjestämiseen taikka valmistaa, maahantuo tai käyttää tuotetta tämän lain nojalla annetun kiellon tai rajoituksen vastaisesti, ja siitä aiheutuu vaaraa ihmisen terveydelle, huomattavaa haittaa luonnon toiminnalle, viihtyisyyden huomattavaa vähentymistä tai maiseman huomattavaa rumentumista taikka huomattavaa vahinkoa toisen omaisuudelle, on tuomittava *jätehuoltorikoksesta* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.	(ks. 35 §)
Jätehuoltorikoksesta tuomitaan myös se, joka tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa Suomen alueen kautta 23 f §:ssä tarkoitettua jätettä tämän lain taikka sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten taikka 23 f §:ssä tarkoitetun kansainvälisen sopimuksen vastaisesti ja siitä aiheutuu 1 momentissa taikka mainitussa sopimuksessa tarkoitettua vaaraa tai haittaa.	
37 §	
Milloin 36 §:ssä tarkoitettu rikos on omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle taikka ympäristön erityistä pilaantumista ja jos rikosta näissä tai muissa tapauksissa, ottaen huomioon rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, on pidettävä törkeänä, on rikoksen tekijä tuomittava *törkeästä jätehuoltorikoksesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.	(kumotaan, ks. 35 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

150.

Laki

ympäristölupamenettelylain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä huhtikuuta 1991 annetun ympäristölupamenettelylain (735/91) 13 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
13 §	13 §
Rangaistussäännös	***Viittaussäännös***
Joka tämän lain *2 ja* 3 §:n vastaisesti jättää hankkimatta ympäristöluvan, on tuomittava, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, *ympäristöluparikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	*Rangaistus 3 §:ssä tarkoitetun ympäristöluvan hakemisvelvollisuuden rikkomisesta säädetään rikoslain 48 luvun 3 §:n 3 momentissa.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

151.

Laki

rakennuslain 146 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 16 päivänä elokuuta 1958 annetun rakennuslain (370/58) 146 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat 18 päivänä tammikuuta 1985 annetussa laissa (61/85), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
146 §	146 §
	Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä taikka kaava- tai lupamääräyksiä tai kieltoja tehdyistä ympäristön turmelemisesta ja rakennussuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1—4 ja 6 §:ssä.
Joka ilman tämän lain mukaan vaadittavaa lupaa rakentaa rakennuksen tai ryhtyy muuhun toimenpiteeseen vastoin tätä lakia tahi sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä taikka laiminlyö luvassa määrätyt velvollisuu-	Joka *muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta* ilman tämän lain mukaan vaadittavaa lupaa rakentaa rakennuksen tai ryhtyy muuhun toimenpiteeseen vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tensa, on tuomittava *rakennuslain säännösten rikkomisesta* sakkoon *tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	säännöksiä tai määräyksiä taikka laiminlyö luvassa määrätyt velvollisuutensa, on tuomittava ***rakennuslakirikkomuksesta*** sakkoon.
Jos toimenpide tai laiminlyönti on vaikutuksiltaan peruuttamaton ja ympäristöön liittyvien arvojen tai luonnonolosuhteiden kannalta erityisen vahingollinen taikka aiheuttanut vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle ja rikosta on näissä tai muissa tapauksissa, huomioon ottaen rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat kokonaisuudessaan, pidettävä törkeänä, on rikoksentekijä tuomittava *törkeästä rakennuslain säännösten rikkomisesta* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.	(ks. 146 § 1 mom.)
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

152.

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 56, 56 a ja 56 b § sekä 57 §:n 3 momentti, 60 § ja 62 §:n 1 momentti, niistä 56, 56 a ja 56 b §, 57 §:n 3 momentti sekä 62 §:n 1 momentti sellaisina kuin ne ovat 8 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (442/84), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
56 §	56 §
Joka tahallaan ansiotarkoituksessa	*Rangaistus tekijänoikeusrikoksesta säädetään rikoslain 49 luvun 1 §:ssä.*
1) valmistaa teoksesta kappaleen tai saattaa teoksen yleisön saataviin vastoin tätä lakia; taikka	
2) tuo maahan yleisön keskuuteen levitettäväksi teoksen kappaleen, joka on valmistettu maan ulkopuolella sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tämän lain mukaan,	

Voimassa oleva laki

on, jos tekoa on teoksen kappaleiden suuren määrän, toiminnan laajuuden tai muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi pidettävä törkeänä, tuomittava *tekijänoikeusrikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

56 a §

Joka

1) tahallaan tai törkeästä varomattomuudesta rikkoo tässä laissa tekijänoikeuden suojaksi annettua säännöstä taikka toimii vastoin 41 §:n 2 momentin nojalla annettua määräystä, 51 tai 52 §:n säännöstä tai 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua kieltoa; taikka

2) tuo maahan yleisön keskuuteen levitettäväksi teoksen kappaleen, jonka hän tietää tai jota hänellä on perustellusti syytä epäillä valmistetuksi maan ulkopuolella sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tämän lain mukaan,

on tuomittava, jollei teko ole 56 §:n mukaan rangaistava, *tekijänoikeusrikkomuksesta* sakkoon *tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi:*

56 b §

Joka tahallaan rikkoo 26 d §:n 3 momentin säännöstä, on tuomittava *tekijänoikeuslaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

57 §

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Joka muutoin kuin teosta käyttämällä syyllistyy 56 tai 56 a §:n mukaan rangaistavaan tekoon, on velvollinen suorittamaan tekijälle korvauksen rikoksesta aiheutuneesta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

60 §

Mitä *56*-59 §:ssä on sanottu, sovellettakoon vastaavasti oikeuteen, jota suojataan 5 luvun säännösten mukaan.

62 §

Tekijänoikeusrikos sekä rikos 51 tai 52 §:ssä olevaa säännöstä vastaan on virallisen syytteen alainen. Muutoin ei virallinen syyttäjä saa

Ehdotus

56 a §

Joka

1) tahallaan tai törkeästä *huolimattomuudesta* rikkoo tässä laissa tekijänoikeuden suojaksi annettua säännöstä taikka toimii vastoin 41 §:n 2 momentin nojalla annettua määräystä, 51 tai 52 §:n säännöstä tai 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua kieltoa taikka

2) tuo maahan yleisön keskuuteen levitettäväksi teoksen kappaleen, jonka hän tietää tai jota hänellä on perustellusti syytä epäillä valmistetuksi ulkomailla sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tämän lain mukaan,

on tuomittava, *jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna tekijänoikeusrikoksena,* ***tekijänoikeusrikkomuksesta*** sakkoon.

56 b §

Rangaistus 26 d §:n 3 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

57 §

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Joka muutoin kuin teosta käyttämällä syyllistyy *rikoslain 49 luvun 1 §:n tai tämän lain* 56 a §:n mukaan rangaistavaan tekoon, on velvollinen suorittamaan tekijälle korvauksen rikoksesta aiheutuneesta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

60 §

Mitä 56 a, 57, 58 ja 59 §:ssä säädetään, on vastaavasti sovellettava oikeuteen, jota suojataan 5 luvun säännösten mukaan.

62 §

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä muusta kuin 51 tai 52 §:ssä olevaa säännöstä vastaan tehdystä tekijänoikeusrikkomuksesta,

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
nostaa syytettä tässä laissa tarkoitetusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	*ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

153.

Laki

oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudesta valokuvaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun lain (405/61) 18 ja 18 a §, 19 §:n 3 momentti ja 23 §, sellaisina kuin ne ovat 8 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (443/84), seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
18 §	18 §
Joka tahallaan ansiotarkoituksessa 1) valmistaa valokuvasta kappaleen vastoin tätä lakia; 2) myytäväksi tarjoamalla tai muutoin levittää yleisön keskuuteen tämän lain vastaisesti valmistetun valokuvan kappaleen; taikka 3) tuo maahan yleisön keskuuteen levitettäväksi valokuvan kappaleen, joka on valmistettu maan ulkopuolella sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tämän lain mukaan, on, jos tekoa on valokuvan kappaleiden suuren määrän, toiminnan laajuuden tai muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi pidettävä törkeänä, tuomittava *valokuvaoikeusrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*	*Rangaistus tässä laissa tarkoitettuun oikeuteen kohdistuvasta tekijänoikeusrikoksesta säädetään rikoslain 49 luvun 1 §:ssä.*
18 a §	18 a §
Joka 1) tahallaan tai törkeästä varomattomuudesta rikkoo tässä laissa valokuvaa koskevan oikeuden suojaksi annettua säännöstä; 2) tahallaan tai törkeästä varomattomuudesta tarjoaa myytäväksi tai muutoin levittää yleisön keskuuteen tämän lain vastaisesti valmistetun valokuvan kappaleen; taikka	Joka 1) tahallaan tai törkeästä *huolimattomuudesta* rikkoo tässä laissa valokuvaa koskevan oikeuden suojaksi annettua säännöstä, 2) tahallaan tai törkeästä *huolimattomuudesta* tarjoaa myytäväksi *tai näyttää julkisesti valokuvan* tai muutoin levittää yleisön keskuuteen tämän lain vastaisesti valmistetun valokuvan kappaleen taikka
3) tuo maahan yleisön keskuuteen levitettä-	3) tuo maahan yleisön keskuuteen levitettä-

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
väksi valokuvan kappaleen, jonka hän tietää tai jota hänellä on perustellusti syytä epäillä valmistetuksi maan ulkopuolella sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tämän lain mukaan, on tuomittava, jollei teko ole *18 §:n mukaan* rangaistava, *valokuvaoikeusrikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	väksi valokuvan kappaleen, jonka hän tietää tai jota hänellä on perustellusti syytä epäillä valmistetuksi ulkomailla sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tämän lain mukaan, on tuomittava, *jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna tekijänoikeusrikoksena,* ***valokuvaoikeusrikkomuksesta*** *sakkoon.*
19 §	19 §
Joka muutoin kuin valokuvaa käyttämällä syyllistyy *18* tai 18 a §:n mukaan rangaistavaan tekoon, on velvollinen suorittamaan valokuvaajalle korvauksen rikoksesta aiheutuneesta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta.	Joka muutoin kuin valokuvaa käyttämällä syyllistyy *rikoslain 49 luvun 1 §:n tai tämän lain* 18 a §:n mukaan rangaistavaan tekoon, on velvollinen suorittamaan valokuvaajalle korvauksen rikoksesta aiheutuneesta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta.
23 §	23 §
Valokuvaoikeusrikos on virallisen syytteen alainen. Muutoin ei virallinen syyttäjä saa nostaa syytettä tässä laissa tarkoitetusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.	Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä *valokuvaoikeusrikkomuksesta*, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi. (ks. tekijänoikeusrikoksen syyteoikeudesta ehdotettu RL 49 luku 5 §)
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

154.

Laki

tavaramerkkilain 39 ja 43 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 10 päivänä tammikuuta 1964 annetun tavaramerkkilain (7/64) 39 §:n 1 momentti ja 43 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
39 §	39 §
Joka on tahallisesti loukannut tavaran tunnusmerkin haltijalle tämän lain mukaan kuuluvaa oikeutta, rangaistakoon sakolla *tai vankeudella enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	Joka tahallaan loukkaa tavaran tunnusmerkin haltijalle tämän lain mukaan kuuluvaa oikeutta, on tuomittava, *jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna teollisoikeusrikoksena,* ***tavaramerkkirikkomuksesta*** *sakkoon.*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
43 §	43 §
Syytejutun yhteydessä, jota ajetaan 39 §:n nojalla, voidaan käsitellä myös 38 §:ssä tarkoitettu kieltovaatimus.	Syytejutun yhteydessä, jota ajetaan *rikoslain 49 luvun 2 §:n tai tämän lain* 39 §:n nojalla, voidaan käsitellä myös 38 §:ssä tarkoitettu kieltovaatimus.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

155.

Laki

patenttilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 15 päivänä joulukuuta 1967 annetun patenttilain (550/67) 57 §, 59 §:n 2 momentti ja 61 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
57 §	57 §
Jos joku loukkaa patentin tuottamaa yksinoikeutta (patentinloukkaus), tuomioistuin voi kieltää häntä jatkamasta tai toistamasta tekoa. Milloin patentinloukkaus on tahallinen, rangaistus siitä on sakkoa *tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.*	Jos joku loukkaa patentin tuottamaa yksinoikeutta (patentinloukkaus), tuomioistuin voi kieltää häntä jatkamasta tai toistamasta tekoa. Jos patentinloukkaus tehdään tahallisesti, tekijä on tuomittava, *jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna teollisoikeusrikoksena,* ***patenttirikkomuksesta*** *sakkoon.*
Virallinen syyttäjä ei saa tehdä rikoksesta syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä *patenttirikkomuksesta*, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.
59 §	59 §
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Ensimmäisessä momentissa tarkoitettu omaisuus voidaan takavarikoida, milloin 57 §:ssä mainitun rikoksen voidaan olettaa tapahtuneen. Tällöin on sovellettava, mitä takavarikosta rikosasioissa yleensä on säädetty.	Edellä 1 momentissa tarkoitettu omaisuus voidaan takavarikoida, milloin *rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tai tämän lain* 57 §:ssä mainitun rikoksen voidaan olettaa tapahtuneen. *Tällöin on sovellettava, mitä takavarikosta säädetään pakkokeinolaissa (450/87).*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
61 §	61 §
Jos patentti on lainvoiman saaneella tuomiolla julistettu mitättömäksi, ei 57—60 §:ssä	Jos patentti on lainvoiman saaneella tuomiolla julistettu mitättömäksi, ei 57—60 §:ssä *tai*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
säädettyä rangaistusta, korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.	*rikoslain 49 luvun 2 §:ssä* säädettyä rangaistusta, korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

156.

Laki

mallioikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 12 päivänä maaliskuuta 1971 annetun mallioikeuslain (221/71) 35 §, 37 §:n 2 momentti, 39 §:n 1 momentti ja 44 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
35 §	35 §
Jos joku loukkaa mallioikeutta, tuomioistuin voi kieltää häntä jatkamasta tai toistamasta tekoa. Milloin mallioikeuden loukkaus on tahallinen, rangaistus siitä on sakkoa *tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.*	Jos joku loukkaa mallioikeutta, tuomioistuin voi kieltää häntä jatkamasta tai toistamasta tekoa. Jos mallioikeuden loukkaus tehdään tahallisesti, tekijä on tuomittava, *jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna teollisoikeusrikoksena,* ***mallioikeusrikkomuksesta*** sakkoon.
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa mainitusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi.	Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä *mallioikeusrikkomuksesta,* ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.
37 §	37 §
Ensimmäisessä momentissa tarkoitettu omaisuus voidaan takavarikoida, milloin 35 §:ssä mainitun rikoksen voidaan olettaa tapahtuneen. Tällöin on sovellettava, mitä takavarikosta rikosasioissa yleensä on säädetty.	Edellä 1 momentissa tarkoitettu omaisuus voidaan takavarikoida, milloin *rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tai tämän lain* 35 §:ssä mainitun rikoksen voidaan olettaa tapahtuneen. *Tällöin on sovellettava, mitä takavarikosta säädetään pakkokeinolaissa (450/87).*
39 §	39 §
Jos mallin rekisteröinti on lainvoiman saaneella tuomiolla kumottu, ei 35—38 §:ssä säädettyä rangaistusta, korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.	Jos mallin rekisteröinti on lainvoiman saaneella tuomiolla kumottu, ei *rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tai tämän lain* 35—38 §:ssä säädettyä rangaistusta, korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.

Voimassa oleva laki

44 §

Tuomioistuimen on lähetettävä rekisteriviranomaiselle jäljennös lopullisesta päätöksestään jutuissa, joita tarkoitetaan 16, 30—32, 35—38 sekä 41 §:ssä.

Ehdotus

44 §

Tuomioistuimen on lähetettävä rekisteriviranomaiselle jäljennös lopullisesta päätöksestään jutuissa, joita tarkoitetaan *rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tai tämän lain* 16, 30—32, 35—38 sekä 41 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

157.

Laki

yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 11 päivänä tammikuuta 1991 yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain (32/91) 34, 35 ja 37 § sekä 39 §:n 2 momentti ja 40 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

34 §

Piirimallirikos

Joka tahallaan ansiotarkoituksessa tämän lain säännösten vastaisesti ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa taloudellista vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle,

1) valmistaa integroidun piirin tai muun piirimallin kappaleen;

2) levittää piirimallin yleisölle; tai

3) tuo maahan piirimallin levitettäväksi yleisölle

on tuomittava *piirimallirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

35 §

Piirimallirikkomus

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa piirimallin suojaksi annettuja säännöksiä, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava piirimallirikoksena, *piirimallirikkomuksesta* sakkoon.

Ehdotus

34 §

Viittaussäännös

Rangaistus tässä laissa tarkoitettuun oikeuteen kohdistuvasta piirimallirikoksesta säädetään rikoslain 49 luvun 2 §:ssä.

35 §

Piirimallirikkomus

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo tässä laissa piirimallin suojaksi annettuja säännöksiä, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava *rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna* piirimallirikoksena, *piirimallirikkomuksesta* sakkoon.

Voimassa oleva laki

37 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä *34*-36 §:ssä tarkoitetuista rikoksista, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.

Virallinen syyttäjä voi kuitenkin nostaa syytteen piirimallirikoksesta, vaikka asianomistaja ei ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi, mikäli erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista.

39 §

Loukkauksen jatkumisen estäminen

— — — — — — — — — — — — — — —

Integroitu piiri tai muu piirimallin kappale voidaan takavarikoida, milloin 34 §:ssä mainitun rikoksen voidaan olettaa tapahtuneen. Tällöin on sovellettava, mitä takavarikosta säädetään pakkokeinolaissa.

— — — — — — — — — — — — — — —

40 §

Rekisteröinnin mitättömäksi julistamisen vaikutus

Jos piirimallin rekisteröinti on lainvoiman saaneella rekisteriviranomaisen päätöksellä julistettu mitättömäksi, ei *34,* 35, 38 ja 39 §:ssä tarkoitettua rangaistusta, *hyvitystä,* korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.

— — — — — — — — — — — — — — —

Ehdotus

37 §

Syyteoikeus

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 35 ja 36 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteeseen pantavaksi.

(ks. syyteoikeudesta ehdotettu RL 49 luku 3 §)

39 §

Loukkauksen jatkumisen estäminen

— — — — — — — — — — — — — — —

Integroitu piiri tai muu piirimallin kappale voidaan takavarikoida, milloin *piirimallirikoksen* voidaan olettaa tapahtuneen. Tällöin on sovellettava, mitä takavarikosta säädetään pakkokeinolaissa *(450/87)*.

— — — — — — — — — — — — — — —

40 §

Rekisteröinnin mitättömäksi julistamisen vaikutus

Jos piirimallin rekisteröinti on lainvoiman saaneella rekisteriviranomaisen päätöksellä julistettu mitättömäksi, ei 35, 38 tai 39 §:ssä *taikka rikoslain 49 luvun 2 §:ssä säädettyä* rangaistusta, korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

158.

Laki

hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain 39 ja 41 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan hyödyllisyysmallioikeudesta 10 päivänä toukokuuta 1991 annetun lain (800/91) 39 §:n 1 momentti ja 41 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
39 §	39 §
Joka loukkaa tahallaan hyödyllisyysmallioikeuden tuottamaa yksinoikeutta on tuomittava *hyödyllisyysmallioikeuden loukkauksesta* sakkoon *tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen.*	Joka tahallaan loukkaa hyödyllisyysmallioikeuden tuottamaa yksinoikeutta on, *jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna teollisoikeusrikoksena, tuomittava* ***hyödyllisyysmallirikkomuksesta*** *sakkoon.*
41 §	41 §
Jos hyödyllisyysmallin rekisteröinti on lainvoiman saaneella päätöksellä julistettu mitättömäksi, ei 36—39 §:ssä säädettyä korvausta, rangaistusta tai muuta seuraamusta tuomita.	Jos hyödyllisyysmallin rekisteröinti on lainvoiman saaneella päätöksellä julistettu mitättömäksi, ei *rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tai tämän lain* 36—39 §:ssä säädettyä rangaistusta, korvausta tai muuta seuraamusta voida tuomita.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

159.

Laki

kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain 33 ja 34 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kasvinjalostajanoikeudesta 21 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (789/92) 33 §:n 2 momentti ja 34 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
33 §	33 §
Väliaikainen suoja	*Väliaikainen suoja*
Sellaisesta 10 §:ssä tarkoitetun hakemuksen vireillepanon jälkeen tapahtuneesta toiminnasta, joka tosin loukkaa kasvinjalostajanoikeutta, mutta joka on tapahtunut ennen kuin jalostajanoikeus on myönnetty, ei voida tuomita 9 luvussa tarkoitettua rangaistusta. Vahinko, joka on syntynyt ennen 17 §:ssä tarkoitettua hakemuksen julkaisemista, voidaan määrätä korvattavaksi ainoastaan 31 §:n 2 momentin mukaan.	Sellaisesta 10 §:ssä tarkoitetun hakemuksen vireillepanon jälkeen tapahtuneesta toiminnasta, joka tosin loukkaa kasvinjalostajanoikeutta, mutta joka on tapahtunut ennen kuin jalostajanoikeus on myönnetty, ei voida tuomita 9 luvussa *tai rikoslain 49 luvun 2 §:ssä* tarkoitettua rangaistusta. Vahinko, joka on syntynyt ennen 17 §:ssä tarkoitettua hakemuksen julkaisemista, voidaan määrätä korvattavaksi ainoastaan 31 §:n 2 momentin mukaan.
34 §	34 §
Kasvinjalostajanoikeuden loukkaus	*Kasvinjalostajanoikeuden loukkaus*
Joka tahallaan rikkoo 6, 7 tai 8 §:ssä säädettyä yksinoikeutta, on tuomittava *kasvinjalostajanoikeuden loukkaamisesta* sakkoon *tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*	Joka tahallaan rikkoo 6, 7 tai 8 §:ssä säädettyä yksinoikeutta, on tuomittava, *jollei teko ole rangaistava rikoslain 49 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna teollisoikeusrikoksena, kasvinjalostajanoikeuden loukkaamisesta* sakkoon.
Virallinen syyttäjä ei saa nostaa rikoksesta syytettä, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi.	Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä *kasvinjalostajanoikeuden loukkaamisesta*, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi.
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .